

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Səkkizinci sessiya
Payız

36-cı cild

30 sentyabr – 29 oktyabr 2021-ci il

Milli Məclisin nəşri
Bakı – 2021

Milli Məclis Aparatının
Redaksiya və nəşr işləri şöbəsində
hazırlanmışdır

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 66

Milli Məclisin iclas salonu.
30 sentyabr 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 107 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.06 dəq.)
İştirak edir	101
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2021-ci il payız sessiyasının qanunvericilik işləri planı.
2. Azərbaycan xalqının Vətən müharibəsinin başlanmasının ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı.
3. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya qanununun layihəsi (ikinci səsvermə).
4. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Birləşmiş

Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu arasında məktublar mübadiləsi formasında bağlanmış Sazişin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

5. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Azərbaycan Ordusu və Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin xüsusi təyinatlılarının təliminə dair” Anlaşma Memorandumunun təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

6. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

7. “Gömrük tarifi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

8. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

9. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

10. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” və “Validəynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

11. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

12. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində

dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

13. “Valyuta tənzimi haqqında”, “Kredit ittifaqları haqqında”, “Banklar haqqında”, “Poçt haqqında”, “Mühasibat uçotu haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında”, “İnvestisiya fondları haqqında”, “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında” və “Kredit büroları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

14. “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

15. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, “Müflisləşmə və iflas haqqında”, “İcra haqqında”, “Banklar haqqında”, “Teatr və teatr fəaliyyəti haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “İxrac məqsədli neft-qaz fəaliyyətinə xüsusi iqtisadi rejimin tətbiqi haqqında” və “Məşğullük haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 17 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.30 dəq.)

Lehinə 104

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 105

Nəticə: Qəbul edildi

1. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2021-ci il payız sessiyasının qanunvericilik işləri planı.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Qasımlı, Zahid Oruc, Musa Quliyev, Əhliman Əmiraslanov, Azər Badamov, Fazil Mustafa, Əli Məsimli, Aydın Mirzəzadə, Razi Nurullayev, Sahib Alıyev, Jalə Əliyeva, Qənirə Paşayeva, Hikmət Məmmədov, Ziyafət Əsgərov

Təklif: Qərar qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.50 dəq.)

Lehinə 104

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 104

Nəticə: Qəbul edildi

2. Azərbaycan xalqının Vətən müharibəsinin başlanmasının ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Nizami Səfərov

Təklif: Qərar qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.05 dəq.)
Lehinə	104
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	104
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya qanununun layihəsi (ikinci səsvermə).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.03 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.04 dəq.)
Lehinə	95

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu arasında məktublar mübadiləsi formasında bağlanmış Sazişin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Azər Kərimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.08 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Azərbaycan Ordusu və Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin xüsusi təyinatlılarının təliminə dair” Anlaşma Memorandumunun təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov, Azər Kərimli, Fəzail Ağamalı, Sahib Alıyev, Elman Nəsirov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.31 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

6. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.35 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Gömrük tarifi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.36 dəq.)

Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

8. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.38 dəq.)

Lehinə	88
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

9. “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Hicran Hüseynova, Fazil Mustafa, Əli Məsimli, Fəzail Ağamalı, Etibar Əliyev, Qənirə Paşayeva, Səttar Möhbəliyev, İlham Məmmədov, Şahin İsmayılov, Vahid Əhmədov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 16.33 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

10. “Şəhid adının əbədləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” və “Validəynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 16.33 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

11. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Vüqar Bayramov, Fazil Mustafa, Musa Quliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.40 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

12. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.44 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 96

Nəticə: Qəbul edildi

13. “Valyuta tənzimi haqqında”, “Kredit ittifaqları haqqında”, “Banklar haqqında”, “Poçt haqqında”, “Mühasibat uçotu haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında”, “İnvestisiya fondları haqqında”, “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında” və “Kredit büroları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Mahir Abbaszadə

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.47 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

14. “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov, Razi Nurullayev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.49 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

15. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, “Müflisləşmə və iflas haqqında”, “İcra haqqında”, “Banklar haqqında”, “Teatr və teatr fəaliyyəti haq-

qında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “İxrac məqsədli neft-qaz fəaliyyətinə xüsusi iqtisadi rejimin tətbiqi haqqında” və “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov, Fəzail Ağamalı, Səttar Möhbəliyev, Etibar Əliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.59 dəq.)

Lehinə 89

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 89

Nəticə: Qəbul edildi

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

30 sentyabr 2021-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri. Milli Məclisin 2021-ci il payız sessiyasını açıq elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

Sədrlik edən. Hörmətli deputatlar, payız sessiyasının başlanması münasibəti ilə mən sizin hamınızı təbrik edirəm və sessiyada fəaliyyətimizin səmərəli olmasını arzulayıram. İndi isə xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək. Buyurun.

Qeydiyyat	(saat 11.06 dəq.)
İştirak edir	84
Yetərsay	83

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin*

müavini.

Qeydiyyatdan 17 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var. Hörmətli həmkarlar, biz iclasımıza başlaya bilərik.

Hörmətli deputatlar, bildiyiniz kimi, 3 gün bundan əvvəl, sentyabrın 27-də ölkəmizdə Anım Günü qeyd edildi. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda döyüzlərdə həlak olmuş əsgər və zabitlərimizə, qətlə yetirilən mülki vətəndaşlara və itkin düşmüş soydaşlarımıza ehtiram əlaməti olaraq Bakı şəhərində keçirilmiş yürüşdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva iştirak etdilər. Vətən Müharibəsi Memorial Kompleksinin və Zəfər Muzeyinin təməli qoyuldu.

Dövlət başçısı xalqa etdiyi müraciətdə ədalət, ləyaqət və milli qürur uğrunda 44 günlük Vətən müharibəsində böyük qələbəmizi şərtləndirən amillər haqqında geniş məlumat verdi, 30 il ərzində torpaqlarımızı işğal altında saxlamış, həm işğal, həm də müharibə dövründə dinc əhaliyə qarşı qanlı cinayətlər törətmiş erməni faşizminin iç üzünü açıb göstərdi, bundan sonra Azərbaycan dövlətinin qalib dövlət kimi, Azərbaycan xalqının qalib xalq kimi əbədi yaşayacağını bəyan etdi.

Möhtərəm Prezidentimizin bu sözləri, mən düşünürəm ki, hər birimizin ürəyindən xəbər verirdi. O dedi: "...əgər biz görsək ki, erməni faşizmi baş qaldırır, əgər biz görsək ki, xalqımıza, dövlətimizə yeni təhlükə mənbəyi yaranır, heç tərəddüd etmədən erməni faşizminin başını bir daha əzəcəyik. Bunu hər kəs bilsin! Müharibənin və qələbənin rəmzi olan "dəmir yumruq" yerindədir, bunu heç kim

unutmasın! Qarabağ bizimdir! Qarabağ Azərbaycanıdır!”
(*Alqışlar.*)

Hörmətli həmkarlar! Mən bu möhtəşəm qələbəni xalqımıza bəxş etmiş müzəffər sərkərdəmiz İlham Əliyevə, Azərbaycanın cəsur əsgər və zabitlərinə bir daha sonsuz minnətdarlığımızı ifadə etmək istəyirəm. (*Alqışlar.*)

Bizim qazilərimizə möhkəm can sağlığı, döyüşlərdə xəsarət almış hərbiçilərimizə şəfa diləyirəm.

Hörmətli deputatlar! Təəssüf ki, müharibədə itkilərimiz də olmuşdur. Xahiş edirəm, birinci və ikinci Qarabağ müharibələrində, digər döyüş əməliyyatlarında vətən və xalq yolunda canından keçmiş şəhidlərimizin xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad edək. (*Hamı ayağa qalxır.*)

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin!

Hörmətli deputatlar, bu ilin yaz və növbədənkənar sessiyalarının yekunları barədə mən sizə məlumat vermişdim. Qısaca olaraq qeyd edirəm ki, 3 sessiyada 22 iclas keçirilmiş, 120 qanun və qərar qəbul edilmişdir. Ölkənin ictimai-siyasi və iqtisadi həyatının mühüm məsələlərinə münasibət bildirilmişdir.

Milli Məclisin beynəlxalq fəaliyyəti sessiyadan sonrakı dövrdə də uğurla davam etdirilmişdir. Bir sıra ölkələrə səfərlər həyata keçirilmiş, xarici ölkələrin təmsilçiləri Milli Məclisdə qəbul edilmişlər.

Nümayəndə heyətlərimiz üzv olduğumuz beynəlxalq təşkilatların fəaliyyətində yaxından iştirak etmişlər. Eyni zamanda, pandemiya dövrünün şəraiti nəzərə alınmaqla, xaricdəki həmkarlarımız ilə videokonfrans formatında bir sıra görüşlər keçirilmiş və danışıqlar aparılmışdır.

Milli Məclisin beynəlxalq əlaqələri ilə bağlı ən mühüm hadisələrdən biri iyul ayının sonlarında Türkiyə Böyük

Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentopun və Pakistan Milli Assambleyasının Sədri cənab Əsəd Qeysərin Azərbaycana səfəri və iyulun 27-də Bakıda Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan parlament sədrlərinin birinci üçtərəfli görüşünün keçirilməsi olmuşdur.

Üç dost və qardaş ölkənin yeni üçtərəfli parlament əməkdaşlığı formatının əsası qoyulmuşdur. Parlament sədrlərinin birinci görüşünün yekununda Bakı Bəyannaməsi qəbul edilmişdir.

Onu da deyim ki, parlament sədrlərinin işğaldan azad edilmiş Şuşa və Füzuli şəhərlərini birgə ziyarət etməsi üç qardaş ölkənin qanunvericilik orqanları arasında münasibətlərin ən yüksək səviyyəsini ifadə edirdi. Mən əminəm ki, Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan arasında strateji tərəfdaşlıq və müttəfiqlik qarşdakı illərdə daha da dərinləşəcək və xalqlarımızın milli maraqlarına xidmət edəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, iyul–avqust aylarında Milli Məclisdə Koreya Milli Assambleyasının Sədri Park Byonq-Soq, Fransa Milli Assambleyasının nümayəndə heyəti, Qırğızıstan Respublikasının xarici işlər naziri Ruslan Kazakbayev, Qazaxıstanın ölkəmizdəki səfiri Serjan Abdikarimov ilə görüşlərim keçirilmişdir. Görüşlərdə ikitərəfli əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilmişdir.

Türkiyənin Ədalət və İnkişaf Partiyası Sədrinin birinci müavini Numan Kurtulmuşun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti də Milli Məclisin qonağı olmuşdur. Görüşdə qeyd edilmişdir ki, Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlər ulu öndər Heydər Əliyevin ifadə etdiyi “bir millət, iki dövlət” fəlsəfəsinə əsaslanır. Belə bir yekdil fikir ifadə olunmuşdur ki, Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Ədalət və İnkişaf Partiyası arasında əlaqələr ölkələrimiz arasında

münasibətlərin inkişafına da sanballı töhfə verir.

Onu da deyim ki, sadaladığım bütün görüşlərdə 44 günlük Vətən müharibəsinin nəticələri haqqında məlumat verilmişdir. Torpaqlarımızın 30 ilə yaxın erməni işğalı altında olması, erməni vandallarının işğal dövründə şəhər və kəndlərimizi viran qoyması, ATƏT-in Minsk qrupunun vasitəçiliyi ilə aparılan sülh danışıqlarının heç bir nəticə verməməsi, Azərbaycanın BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin icrasını öz gücü ilə təmin etməsi, habelə müharibədən sonrakı dövrdə Ermənistanın minalanmış ərazilərin xəritələrini verməkdən imtina etməsi, bu səbəbdən hərbi qulluqçularımızın və dinc sakinlərin minalara düşərək həlak olması barədə məlumatlar görüşdüyümüz rəsmi şəxslərin və nümayəndə heyətlərinin nəzərinə çatdırılmışdır.

Hörmətli həmkarlar, bu dövrdə keçirilmiş görüşlər arasında mən Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Mıqrasiya, qaçqınlar və məcburi köçkünlər komitəsinin üzvü, məruzəçi Pol Qavan ilə görüşümüzü ayrıca qeyd etmək istəyirəm. Siz yaxşı bilirsiniz ki, çox tez-tez bu təşkilatda ölkəmizə qarşı qeyri-obyektiv və ədalətsiz münasibətin, yalan iddialara əsaslanan qərəzli yanaşmanın şahidi olmuşuq. Bu mənada, hesab edirəm ki, Azərbaycan həqiqətlərini Avropadakı həmkarlarımıza anladıb qəbul etdirmək üçün hər bir imkandan istifadə edilməlidir.

Görüşdə mən məruzəçi Pol Qavan tərəfindən hazırlanan “Ermənistan və Azərbaycan arasında münaqişənin humanitar nəticələri” adlı hesabat haqqında danışaraq, xüsusi vurğuladım ki, Ermənistan işğala məruz qalmayıb, Ermənistan ərazisində nə müharibə olub, nə də orada müharibə dağıntıları var. Bu gün Azərbaycanın bir çox şəhər və rayonlarında

isə Ermənistanın işğalçılıq siyasətinin, terrorunun, Ermənistanın müharibə cinayətlərinin izlərinə rast gəlinir. Bu baxımdan hazırlanan hesabat obyektiv faktlara əsaslanmalı və AŞPA ədalətli bir yanaşma ortaya qoymalıdır.

Hörmətli həmkarlar, bu dövrdə Milli Məclisdə keçirilmiş mühüm görüşlər arasında Azərbaycanın bir sıra xarici ölkələrdə – Türkiyə, Pakistan, Polşa, Avstriya, Belçika, Latviya, Estoniya, Moldova və Koreyada səfirləri, Avropa Şurası yanındakı daimi nümayəndəliyinin rəhbəri, ABŞ-ın Los Anceles şəhərindəki baş konsulu ilə görüşlər qeyd edilməlidir. Həmin görüşlərdə mən Azərbaycan həqiqətlərinin təbliği, dövlət maraqlarımızın qorunması, beynəlxalq əlaqələrimizin möhkəmləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərdə parlament diplomatiyasının imkanlarından səmərəli istifadə olunmasının vacibliyini qeyd etdim. Qanunvericilik orqanları arasında əməkdaşlığın genişlənməsinə və möhkəmlənməsinə, qanun yaradıcılığı sahəsində təcrübə mübadiləsinə kömək göstərməyin, beynəlxalq parlament təşkilatları ilə birgə fəaliyyəti gücləndirməyin əhəmiyyətini vurğuladım.

Hörmətli deputatlar, avqustun 6-da mən İran İslam Respublikasının yeni seçilmiş Prezidenti Seyid İbrahim Rəisinin andiçmə mərasimində iştirak etmək üçün bu ölkədə rəsmi səfərdə oldum. Səfər çərçivəsində İran İslam Şurası Məclisinin Sədri Məhəmmədbaquer Qalibaf və İran parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupunun üzvləri ilə görüşümüz keçirildi. Görüşdə vurğulandı ki, Azərbaycan öz torpaqlarını işğaldan azad etdikdən sonra İranla dövlət sərhədimizin tam nəzarətə götürülməsi təmin olunmuşdur.

Mən qeyd etdim ki, Dağlıq Qarabağ münafişəsi artıq tarixə qovuşub, indi işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə

genişmiqyaslı yenidənqurma və bərpa işləri həyata keçirilir. Nəzərə çatdırdım ki, Ermənistan işğal dövründə məscidlərimizi, mədəniyyət abidələrimizi və bütün digər tikililəri dağıtmış, infrastrukturu tamamilə məhv etmiş, müqəddəs ziyarətgahlarımızı təhqir etmişdir.

Görüşdə mən həmçinin gələn il Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümünün tamam olması məsələsinə toxunaraq qeyd etdim ki, bir sıra müsəlman və xristian ölkələrinin icra və qanunvericilik orqanları Xocalıda törədilmiş kütləvi qırğınını soyqırım kimi tanımışlar. Bu məsələyə İran parlamentinin də münasibət bildirməsinin vacibliyinə toxundum. İki ölkə arasında parlamentlərarası əlaqələrin vəziyyəti müzakirə edildi. Səfər zamanı İran Prezidenti Seyid İbrahim Rəisi ilə görüşümüz də oldu.

Hörmətli həmkarlar, sentyabr ayının əvvəllərində mənim rəhbərliyimlə nümayəndə heyəti parlament spikerlərinin 5-ci dünya konfransında iştirak etmək üçün Avstriyada işgüzar səfərdə olmuşdur. Sentyabrın 8-də keçirilən bu konfransın ümumi müzakirələrində mən də çıxış etdim. Bildirdim ki, parlament diplomatiyasının sülh və təhlükəsizliyin təmin olunması naminə fəaliyyəti ilk növbədə, dövlətlərin suverenliyi, ərazi bütövlüyü və beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədlərinin toxunulmazlığı kimi əsas prinsiplərə hörmətin təşviq edilməsi vasitəsi ilə həyata keçirilməlidir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə milli parlamentlər arasında qarşılıqlı əlaqənin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflərimi səsləndirdim.

Ermənistan spikerinin irəli sürdüyü əsassız iddialara cavab verərək dedim ki, Ermənistan yalan iddialarını təkrar etməkdən əl çəkməli, yeni reallıqları qəbul etməli və onlarla barışmalıdır. Bölgədə sülhün və təhlükəsizliyin

təmin olunması üçün əsas yaradan 2020-ci ilin noyabr və 2021-ci ilin yanvar aylarında qəbul olunmuş üçtərəfli bəyanatların tələblərini yerinə yetirməlidir.

Konfrans çərçivəsində parlament sədrlərinin iştirakı ilə bir sıra digər müzakirələr, o cümlədən Qadın parlament sədrlərinin 13-cü Sammiti, “COVID-19 pandemiyasına qlobal cavab multilateralizmin insanlara yardımını çətinləşdirir” mövzusunda toplantı, Terrorizmlə mübarizə üzrə birinci qlobal parlament Sammiti də keçirildi.

Bu tədbirlərdə etdiyim çıxışlarda mən Azərbaycanda qadınlarla bağlı həyata keçirilən dövlət siyasətinin uğurları, qaçqın və məcburi köçkün olan qadınların üzləşdiyi problemlər, qlobal pandemiya qarşı mübarizədə qadınların rolu barədə danışdım. Ən əsası isə, pandemiyanın qarşısının alınması ilə bağlı ölkəmizin irəli sürdüyü beynəlxalq təşəbbüslər və həyata keçirdiyi tədbirlər barədə məlumat verdim, eləcə də Azərbaycanın bütün formalarda və təzahürlərdə terrorçuluğa qarşı mübarizəyə ardıcıl dəstək göstərdiyini qeyd etdim.

Hörmətli həmkarlar, Avstriyaya işgüzar səfər gedişində Azərbaycan nümayəndə heyəti bir sıra ikitərəfli görüşlər də keçirmişdir. Parlamentlərarası İttifaqın Baş katibi Martin Çunqonq, Yaponiya Parlamentinin Müşavirlər Palatasının Sədri xanım Akiko Santo, Belçika Federal Assambleyası Nümayəndələr Palatasının Sədri xanım Elian Tilyö və Senatın Sədri xanım Stefani d’Oz, Polşa Senatının Sədri Tomas Qrodzki, Estoniya parlamentinin Sədri Yuri Ratas, Latviya parlamentinin Sədri xanım İnara Murniyetse, Gürcüstan parlamentinin Sədri Kaxa Kuçava, Qazaxıstan Parlament Məclisinin Sədri Nurlan Niqmatulin ilə aparılan danışıqlar səmərəli olmuşdur.

Görüşlərdə parlamentlərarası əməkdaşlıq məsələləri diqqət mərkəzində olmuşdur. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra bölgədə yaranmış yeni geosiyasi vəziyyət, Ermənistanın ölkəmizə qarşı törətdiyi təxribatlar barədə məlumat verilmişdir.

Hörmətli həmkarlar, sentyabrın 13-də mən ölkəmizdə səfərdə olan Qazaxıstan Parlamenti Məclisinin Beynəlxalq əlaqələr, müdafiə və təhlükəsizlik komitəsinin sədri Aygul Kuspanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşdüm.

Xalqlarımız arasında çox qədim tarixə malik münasibətlərin uğurla inkişaf etdiyi vurğulandı. Aygul Kuspan Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş Şuşa və Füzuli şəhərlərinə səfərləri haqqında təəssüratlarını bölüşdü. Qeyd edim ki, Milli Məclis Sədrinin müavini Adil Əliyev, Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri Səməd Seyidov da bu səfərlərdə onunla birlikdə olmuşlar.

Hörmətli həmkarlar, sentyabrın 15-də mən İslam Əməkdaşlığı Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiasiyasının nümayəndə heyəti ilə görüşdüm. Qeyd edim ki, Assosiasiyanın sədri, Türkiyənin baş ombudsmanı Şeref Malkoç, Türkiyə ombudsmanı Celile Özlem Tuncak və Pakistan ombudsmanının müşaviri Məhəmməd Cavid Qani Azərbaycana çox gərəkli bir missiya ilə gəlmişdilər.

Onların missiyası işğaldan azad olunmuş Azərbaycan ərazilərində insan hüquqlarının, beynəlxalq humanitar hüquq normalarının və prinsiplərinin pozulması faktlarını araşdırmaq idi. Görüşdə həm bu məsələ, həm də digər məsələlər ətrafında səmərəli fikir mübadiləsi aparılmışdır. Bizim bu qonaqlar hörmətli Zahid müəllim Orucula da görüşmüşlər.

Hörmətli həmkarlar, sentyabrın 27-dən 29-dək mənim rəhbərliyimlə parlament nümayəndə heyəti Qazaxıstan Respublikasında işgüzar və rəsmi səfərlərdə olmuşdur. Biz elə dünən gecə səfərdən qayıtmışıq.

Səfərin birinci günü nümayəndə heyətimiz Qazaxıstanın Türküstan şəhərində “Farab Library” kitabxanasında 27 sentyabr – Anım Gününə həsr olunmuş tədbirdə iştirak etdi. Vətən müharibəsi şəhidlərinin xatirəsi yad edildi.

Mən tədbirdə çıxış edərək bildirdim ki, Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qəhrəman Azərbaycan əsgərləri öz canları, qanları bahasına torpaqlarımızı işğaldan azad edərək ölkəmizin ərazi bütövlüyünü bərpa etmişlər. Azərbaycan xalqı şəhidlərimizin əziz xatirəsini daim yaşadır və qəhrəman övladlarımızın adları dövlətçilik tariximizə əbədi həkk olunmuşdur.

Tədbirin sonunda Beynəlxalq Türk Akademiyası tərəfindən hazırlanmış Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl” və “Leyli və Məcnun” əsərlərinin qazax dilinə tərcüməsindən ibarət kitabın təqdimat mərasimi keçirildi.

Hörmətli həmkarlar, onu da deyim ki, Milli Məclisin nümayəndə heyətinin Qazaxıstana işgüzar səfərində məqsəd Türküstan şəhərində TürkPA-nın 10-cu plenar sessiyasında iştirak etmək idi. Bildiyiniz kimi, türkdilli ölkələrin əməkdaşlıq təşkilatları arasında öz yeri olan Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyası 12 ildir ki, uğurla fəaliyyət göstərir. Məmnunluqla qeyd etmək istəyirəm ki, ortaq parlament məclisi çərçivəsində iş birliyi ölkələrimiz arasında siyasi, ticarət-iqtisadi və mədəni-humanitar əlaqələrin inkişafında parlament diplomatiyasının zəngin potensialından istifadə edilməsinə yol açır.

Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Milli Məclisi 2019-cu ilin

dekabr ayında TürkPA-ya sədrliyi qardaş Türkiyə Böyük Millət Məclisindən təhvil almışdı. Assambleya Şurasının iclasında mən Azərbaycan tərəfinin quruma sədrlik etdiyi dövrdə görülmüş işlər haqqında geniş məlumat verdim. TürkPA-ya sədrlik qardaş Qazaxıstan Parlamentinin Məclisinə təhvil verildi.

Təşkilatın 10-cu plenar iclası Qazaxıstan Parlamenti Məclisinin Sədri Nurlan Niqmatulinin 44 günlük Vətən müharibəsində qələbə münasibəti ilə Azərbaycan xalqını təbrik etməsi və bizim şəhidlərimizin xatirəsinə 1 dəqiqəlik sükut elan olunması ilə başladı.

Daha sonra iclasda dost və qardaş ölkələrin parlament məclisi çərçivəsində iş birliyinin inkişafı məsələləri müzakirə edildi. Öz çıxışında mən digər məsələlərlə yanaşı, 44 günlük Vətən müharibəsində xalqımızın əldə etdiyi qələbədən sonra regionda yaranmış yeni əməkdaşlıq imkanları barədə məlumat verdim. İndiyədək bölgədə uğurla həyata keçirilmiş transmilli enerji-nəqliyyat layihələri ilə birlikdə, yaradılacaq Zəngəzur dəhlizinin türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın güclənməsi üçün tamamilə yeni perspektivləri açdığını bildirdim. Tədbirin yekunu olaraq Türküstan Bəyannaməsi imzalandı.

Hörmətli həmkarlar, sentyabrın 28-də Milli Məclisin nümayəndə heyəti rəsmi səfər çərçivəsində Nur-Sultan şəhərinə yola düşdü.

İlk tədbirimiz Azərbaycanın Qazaxıstandakı Səfirliyində keçirildi. Orada biz ulu öndər Heydər Əliyevin büstü önünə təzə güllər qoyduq, xatirəsinə dərin ehtiramla yad etdik.

44 günlük Vətən müharibəsində həlak olmuş şəhidlərimizin anım gününü də orada qeyd etdik. Xalq və vətən

yolunda canından keçmiş qəhrəman övladlarımızın xatirəsinə ehtiramımızı ifadə etdik.

Hörmətli deputatlar, Qazaxıstana rəsmi səfər gedişində Qazaxıstan Respublikasının Birinci Prezidenti – Elbası Nursultan Nazarbayev, ölkə Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev, Qazaxıstan parlamentinin hər iki palatasının sədr-ləri Maulen Aşımabayev və Nurlan Niqmatulin, Azərbaycanla parlamentlərarası dostluq qrupunun üzvləri ilə görüşlər keçirildi. Həmin görüşlərdə iki dost və qardaş ölkələrimiz arasında münasibətlərin yüksək səviyyəsindən razılıq ifadə edildi, əməkdaşlıq əlaqələrinin, o cümlədən parlamentlər arasında iş birliyinin inkişaf perspektivləri, digər məsələlər müzakirə olundu.

Sentyabrın 29-da Milli Məclisin nümayəndə heyəti Nursultan şəhərində böyük alim, tarixçi-etnoloq Lev Qumilyovun adını daşıyan Avrasiya Milli Universitetində oldu. Bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin fəxri professoru olduğu həmin universitetin Elmi Şurasında mühazirə ilə çıxış etməyə dəvət olunmağımı mən həm yüksək şərəf, həm də çox böyük məsuliyyət hesab edirəm.

Öz çıxışında mən Azərbaycanın keçdiyi tarixi inkişaf yolu, o cümlədən 44 günlük Vətən müharibəsinin səbəbləri və nəticələri haqqında məlumat verdim, ölkəmizdə mövcud olan multikulturalizm və tolerantlıq mühiti, xalqımızın mədəni və mənəvi zənginliyi, bəşər sivilizasiyasına verdiyi töhfələr, dünyaya bəxş etdiyi böyük insanlar haqqında düşüncələrimi bölüşdüm.

Milli Məclisin nümayəndə heyəti Qazaxıstanda bir sıra digər tədbirlərdə də iştirak etdi. Onu da deyim ki, keçirdiyimiz bütün görüşlərdə biz gələn il Xocalı soyqırımının

30 illiyi ilə bağlı məsələ qaldırdıq və məsləhət bildik ki, həmin parlamentlərdə bu soyqırım ilə bağlı bəyanatlar qəbul edilsin.

Hörmətli həmkarlar, sessiyalar arasındakı dövrdə Milli Məclisdə mühüm bir tədbir də baş tutmuşdur. “Vətən müharibəsinin birinci ildönümü: postmüharibə dövründə icra və qanunvericilik hakimiyyətləri arasında əməkdaşlığın prioritetləri” mövzusunda videokonfrans keçirilmişdir. Konfransda Prezident Administrasiyasının Siyasi partiyalar və qanunvericilik hakimiyyəti ilə əlaqələr şöbəsinin müdiri Ədalət Vəliyev, Milli Məclisin, komitə və komissiyaların rəhbərliyi, həmçinin Prezident Administrasiyasının və Milli Məclis Aparatının əməkdaşları iştirak etmişlər.

Öz çıxışında mən bildirdim ki, 44 günlük Vətən müharibəsində şanlı zəfər Azərbaycanın dövlətçilik tarixində yeni bir mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Bu mərhələdə Azərbaycan dövlətinin qarşısında dayanan vəzifələr və hədəflər bu il yanvarın 6-da möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin sədrliyi ilə 2020-ci ilin yekunlarına həsr olunmuş müşavirədə çox aydın ifadə edilmişdir.

Konfransda bildirildi ki, hakimiyyətin müxtəlif qolları arasında səmərəli əməkdaşlıq ölkəmizin strateji inkişaf xəttinin uğurla həyata keçməsinə təmin edir. Ölkədə iqtidar-müxalifət dialoqu qurulmuş, siyasi partiyalarla iş yenidən təşkil edilmişdir. Dövlət başçısının islahat və inkişaf konsepsiyasına uyğun olaraq altıncı çağırış Milli Məclisdə yeni demokratik mühitin formalaşdığı, müxalifət nümayəndələrinin parlamentdə rəhbər vəzifələr tutduğu qeyd edildi. İcra hakimiyyəti ilə qanunvericilik hakimiyyəti arasında əməkdaşlığın daha da təkmilləşdirilməsi

yollarına nəzər salındı.

Hörmətli həmkarlar, diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

İndi isə gündəliyə başlayaq. Gündəlik sizə paylanıb. Xahiş edirəm, gündəliyin qəbul olunmasına münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.30 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	88
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin, xahiş edirəm.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, mən düşünürəm ki, bizim çox zəngin bir proqramımız var. Etiraz etmirsinizsə, bu gün biz 30 dəqiqədən keçək. İcazə verirsinizsə, birbaşa gündəliyimizə başlayaq.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Mən hamıya təşəkkür edirəm. Biz gündəliyin məsələlərinə keçirik. Gündəliyimizdə 15 məsələ var. Gündəliyin ilk 2 məsələsi Milli Məclisin qərar layihələridir. Bildiyiniz kimi, hər sessiyanın əvvəlində biz Milli Məclisin qanunvericilik işləri planını qəbul edirik və Milli Məclis öz fəaliyyətini həmin plan əsasında qurur.

Gündəliyin 1-ci məsələsi Milli Məclisin 2021-ci il payız sessiyasının qanunvericilik işləri planı haqqındadır. Plan 12 bənddən ibarətdir. Məsələ barəsində kim çıxış etmək istəyir, buyurun, yazılın.

Musa Qasımlı. Musa müəllim, buyurun.

M.Qasımlı. Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Hər şeydən əvvəl hər birinizi salamlayıram. Milli Məclisin payız sessiyasının işinə uğurlar arzulayıram.

Hörmətli xanım Sədrin çox mükəmməl təqdimatı, verdiyi məlumat bir daha göstərir ki, qanunvericilik orqanı ölkəmizdə aparılan islahatlarda vacib rol oynayır.

Bir neçə məsələ barəsində, hörmətli xanım Sədr, öz mülahizələrimi bildirmək istəyirəm. Təqdim edilən qanunvericilik işləri planı bundan sonra da ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərə hüquqi, qanunvericilik baxımından böyük töhfə olacaq.

Bizi keçən ilin 27 sentyabrından 1 il 3 gün ayırır. Ötən il 27 sentyabrdan əvvəl biz torpaqlarını itirmiş bir millət, bir dövlət idiksə, bu gün biz qalib millət və qalib dövlətik. Bu şərəfli tarixi bizim millətə yaşatdıqlarına görə qəlblərimizdə daim yaşayan qəhrəman şəhidlərimizin müqəddəs qanlarına, cəsur qazilərimizə, yenilməz silahlı qüvvələrimizə və xeyallarımızı gerçəkləşdirən möhtərəm cənab Prezidentimiz, Ali Baş Komandanımız İlham Əliyevə minnətdarıq. Sentyabrın 27-də Anım Günü cənab Prezidentimizin və Birinci xanım Mehriban Əliyevanın şəhid portretlərini əllərində tutaraq yürüməsi milli qürur, milli şərəf, milli ləyaqət, milli iradə, milli yenilməzlik və milli ucalıq rəmzi kimi hamını məmnun etdi. Ölkəmizin hər yerində Anım Günü qəhrəman şəhidlərimizin adına layiq qeyd olundu. Bu gün qəbul olunacaq Vətən müharibəsinin başlanmasının ildönümü ilə əlaqədar Milli Məclisin Bəyanatı bunu bir daha təsdiq edir.

8 noyabrda Şuşanın düşmən əsarətindən azad edilməsindən sonra ötən müddət ərzində işğaldan azad edilən

ərəzilərdə görülən işlər yalnız fəxarət hissi oyatmır, eyni zamanda, dövlətimizin qüdrətini və dirçəlişlə bağlı konkret planlarının olduğunu göstərir. Həm də açıq şəkildə söyləmək lazımdır ki, ötən müddət ərzində şəhid ailələrinə və qəhrəman qazilərimize dövlətimizin diqqət və qayğısı xüsusi rəğbət doğurur.

Hörmətli xanım Sədr, bilirsiniz ki, 44 günlük müharibədə bir sıra xarici ölkələrin alimləri Azərbaycanın haqq işini cəsərlə müdafiə etdilər. Bu alimlərin içərisində Amerika Birləşmiş Ştatlarından, Avropadan, Asiyadan və digər ölkələrdən, qitələrdən alimlər var idi. Bu, şübhəsiz, cənab Prezidentimizin beynəlxalq elm və təhsil sahəsində yürütdüyü mükəmməl siyasətin, Qoşulmama Hərəkatına və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına daxil olan ölkələrdən gənclərin Azərbaycanda təhsil almalarına göstərilən qayğının nəticəsi idi. Bu siyasətin işığından yola çıxan bir qrup gənc mənə müraciət edərək belə bir təklifin Milli Məclisdə səsəndirilməsini xahiş etdilər.

Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti, milli irsinin öyrənilməsi, tanındılması, qorunması və yaşadılması naminə Azərbaycan vətəndaşı olmayan, lakin ana dilimizi bilən, millətimizin milli kimliyinin bir parçası olan dəyərləri öyrənməklə tərənnüm etmək istəyən insanların təhsil imkanlarını asanlaşdırmaqdan ötrü ali təhsilin bakalavriat, magistratura və doktorantura pillələrində təhsil haqqından tam azad edilməsini və bu kateqoriyaya aid olan insanlar üçün hər il məqbul sayda ödənişsiz təhsil kvotası ayrılmasına dair təklifləri parlamentdə səsəndirməyi xahiş etdilər. Müvafiq qurumların bu məsələyə diqqət ayırmasını və öyrənməsini mən xahiş edərdim.

Hörmətli xanım Sədr, bununla bağlı bizdə 1970-ci illər-

də ulu öndər Heydər Əliyevin qəbul etdiyi qərarların böyük təsirinin olduğunu da biz tarixi təcrübə, ibrət baxımından öyrənə bilərik. Hesab edirəm ki, biz xaricdə Azərbaycanşünasların hazırlanmasından ötrü digər addımları da atmalıyıq və bunun qanunvericilik bazasını da möhkəmləndirməliyik.

Bir daha hər birinizə təşəkkür edirəm, fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram. Qanunvericilik işləri planına səs verəcəyəm, minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis üzvləri. Vətən müharibəsinin başlanmasının birinci ilinin hesabatı qarşısındaıyq. Çoxminillik tariximizdə 44 günün hərbi-siyasi yekunu əsrə bərabər dövr hesab olunur. İtkilərə baxmayaraq, müharibədə qələbə qədər milləti ucaldan ikinci hadisə yoxdur. Xalqımızın işğal keçmişini qapatması və dünyada qazandığı “qalib dövlət” obrazı bizə sonsuz hörmət gətirir, separatizmə və ədalətsizliyə qarşı mübarizədə Azərbaycanı nümunəyə çevirir.

Qələbəmizin bir ili qarşısında hesabat verərkən şəhidlərin əziz xatirəsinin əbədiləşdirilməsi, yaralıların sağlam həyata qaytarılması və tarixi torpaqlara Böyük qayıdışın başlanmasını fərəhlə qeyd edirik. Ağdam, Kəlbəcər, Zəngilan və digər azad torpaqlarda, xüsusi ilə Şuşada quruculuq tədbirləri, “Zəfər yolu”nun inşası 30 il işğalda qalan torpaqlara yeni həyat qaytarır. Tarixdə ilk dəfə Füzulidə istifadəyə verilən hava limanı cəmi 30–35 dəqiqəyə Qarabağın azad səmasından doğma torpaqlara qayıdışa imkan verir. Bu 30 dəqiqəlik yol düz 30 illik mübarizədən keçib. İndi vaxt uduşundan daha çox itkilərin

sürətlə bərpası başlayır.

Hərbi zəfərimiz Qafqazda yeni münasibətlər mərhələsinin də başlanması deməkdir. Sülh və təhlükəsizlik istəyən hər kəs Prezident İlham Əliyevin elan etdiyi “Qafqazda barış və dialoq” kursunu alqışlayır. Dünya dövlətlərinin mütləq əksəriyyəti müharibənin nəticələrini qəbul edir. Bu, çox önəmli hadisədir. Qələbəmizin beynəlxalq legitimliyi əleyhimizə qərar və qətnamələrin qəbulunu çətinləşdirir. Fransa ilə münasibətlərdəki pozitiv dəyişiklik çox əhəmiyyətli dönüşdür.

Ermənistanda 20 iyunda məğlubiyyətə uğrayan baş komandana təkrar talelərini bağlayan erməni xalqının mühüm bir hissəsi müharibənin nəticələrini qəbul edir. Erməni anaları öz oğullarını yeni müharibələrə və keçmiş liderlərə vermək istəmirlər.

Ən nəhayət, Qarabağ ermənilərinin acınacaqlı durumu göstərir ki, Xankəndinin gələcəyi, orada yaşayanların rifahı yalnız Azərbaycanla bağlıdır. Bu fikrin alternativini yoxdur. Ordumuzun bütün sərhədlərdə, strateji yüksəkliklərdə möhkəmlənməsi bu perspektivi daha da möhkəmləndirir. Lakin qələbəmizin bir ili qarşısında ədəbi əsərlərin, mədəniyyət nümunələrinin, marşların, simfoniya və kitabların azlığı təəssüf doğurur. Axı, yaddaşı satın almaq olmur, onu itirəndən sonra çətin bərpa olunur. “Tarixi qaliblər yazır” sözləri əbəs deyilməyib. Şoloxov, Simonov, Erenburq və digər görkəmli qələm sahibləri kimi Azərbaycanın ədəbiyyat və sənət adamları zəfərimizin daş salnamələrini yaratmalıdırlar və bu bizim qarşımızda mühüm milli vəzifə kimi dayanır. Siyasətçilər, diplomatlar və ordumuzun səngərdəki davasını qələm savaşında da həmmimiz davam etdirməyə borclu yuq.

Hörmətli Sədr, mən bu fikirləri 30 dəqiqə sırasında nəzərdə tutmuşdum. Təşəkkür edirəm, buna diqqət göstərdiniz. Eyni zamanda, əgər reqlament 5 dəqiqə olacaqsa, 2 dəqiqə ərzində qanunvericilik planlarına da təkliflərimi vermək istəyirəm.

Möhtərəm cənab Prezident Vətən müharibəsində qələbədən dərhal sonra, 20 noyabr tarixində Əlaqələndirmə Qərargahı yaradıbdır. Bu, Qarabağa Böyük qayıdışa dair mühüm işləri həyata keçirən 17 sahə üzrə 200-ə qədər dövlət, hökumət və digər sahənin təmsilçilərindən ibarət bir qrup formalaşdırıb.

Siz haqlı olaraq bu müddət ərzində parlament formatında, parlament diplomatiyası xətti ilə görülən çox mühüm işləri qeyd etdiniz. Onların burada, bu tribunadan elanı da çox vacib idi. Həqiqətən də, onların hər biri təqdirəlayiqdir. Xüsusi ilə də Sizin xarici səfərləriniz cənab Prezidentin xarici siyasət kursunu və Vətən müharibəsindən sonrakı qalib dövlət kursunu tamamlayan hadisələrdir.

Bununla bərabər, Böyük qayıdışa dair parlamentin üzərinə düşən mühüm vəzifələr var. Məsələn, cənab Prezident İlham Əliyev Anadolu Agentliyinə müsahibəsində “Ermənistan Konstitusiyasını dəyişməlidir, Türkiyəyə qarşı ərazi iddiasını özündə ehtiva edən müddəalar oradan çıxarılmalıdır” söylədi. Bizim Konstitusiyada ərazi iddiası məsələsi yoxdur. Amma “Dağlıq Qarabağ” termini ilə bağlı qanunvericilik aktlarımızda əvvəlki dövrün inersiyası ilə çoxlu ifadələr yer almaqdadır. Ona görə də elə hesab edirəm ki, parlamentdə bu yöndə bir işçi qrup formalaşdırılması qeyd-şərtlə qoşulduğumuz onlarca, yüzlərcə sənədin dəyişdirilməsi baxımından əhəmiyyətlidir.

Başqa mühüm bir məsələ. Qalibiyyətimizin nəticəsi

olaraq dövlət strukturlarımız Ermənistanla sərhədlərdə möhkəmlənməkdədir. Artıq Gorus–Qafan yolunda polis orqanları, gömrük strukturları, sərhəd qoşunlarının qüvvələri dövlətimizin müstəqilliyinin və suveren haqlarımızın orada gerçəkləşdirilməsini həyata keçirirlər. Yəni orada ordumuzla çiyin-çiyinə polis qüvvələri də, digər strukturlar da iştirak edirlər. Mən hesab edirəm ki, parlament bu yöndə həmin insanların sosial durumuna, təminatlarına, xüsusi imtiyazlarına yenidən baxılması yönündə addım ata bilər. Həqiqətən də, onlar ölkənin digər ərazilərində xidmət aparan insanlardan fərqli bir missiyanı daşıyırlar. Həqiqətən də, onlar öz-özlüyündə döyüşçüdürlər. Bu gün Azərbaycanın orada təhlükəsizlik zirehini təşkil edirlər. Bax, bu məsələnin mən nəzərə alınmadığını xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Zahid müəllim.

Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də payız sessiyasının başlanması münasibəti ilə deputat həmkarlarımı ürəkdən təbrik edirəm. Hər birimizə dövlətimizin, xalqımızın gələcək uğurları naminə qanunvericilik fəaliyyətində uğurlar arzulayıram.

Hörmətli xanım Sədr, Siz yaz və payız sessiyaları arasındakı müddətdə parlamentin apardığı işlər, xüsusi ilə rəhbərliyiniz altında aparılan diplomatik, siyasi fəaliyyət barədə geniş məlumat verdiniz. Bu məlumatı biz hər birimiz də diqqətlə dinlədik və eyni zamanda, bu proseslərin də müəyyən qədər iştirakçısı və izləyicisi olmuşduq. Xüsusi ilə Qazaxıstana Sizin rəhbərliyiniz altında Azərbaycan nümayəndə heyətinin son səfərini mən yüksək qiymət-

ləndirirəm. Bu səfər münasibəti ilə, eləcə də, Qazaxıstanda Sizin apardığınız yüksək səviyyəli görüşlər, verdiyiniz təkliflər, o cümlədən Qumilyov adına Avrasiya Milli Universitetinin fəxri professoru seçilməyiniz münasibəti ilə Sizi təbrik edirəm. Sizə və bütün nümayəndə heyətimizə uğurlar arzulayıram.

Payız sessiyasının gündəliyinə, işlər planına təklif olunan gündəliklə mən diqqətlə tanış olmuşam və hesab edirəm ki, bu, optimal bir gündəlikdir. Nəzərə alsaq ki, payız sessiyası qısa bir sessiyadır və sessiyanın da yarından çoxu büdcə müzakirələri gedir, düşünürəm, optimal məsələlərdir. Eyni zamanda, çox vacib məsələlər də var ki, bunları payız sessiyasının, hər halda, komitələr səviyyəsində gündəliyinə salıb diqqətə gətirməyimiz lazımdır. Bizim komitə tərəfindən artıq iş planına salınmış Xeyriyyəçilik fəaliyyəti haqqında qanun layihəsi var. Biz düşünürük ki, qanun layihəsini payız sessiyası ərzində komitə səviyyəsində hazırlayaq və Milli Məclisə təqdim edək. Əgər çatarsa, payız sessiyasında, çatmazsa, yaz sessiyasında bu qanunun qəbul olunması çox vacibdir. Həm pandemiya, həm də postmüharibə dövründə xeyriyyəçilik fəaliyyətinin stimullaşdırılması çox vacib, gərəklidir. Biz Heydər Əliyev Fondunun və “YAŞAT” Fondunun fəaliyyətində xeyriyyəçiliyin nə qədər aktual olduğunu bir daha gördük.

Eyni zamanda, mən “Dərman vasitələri haqqında” Qanunda da müvafiq əlavə və dəyişikliklər edilməsini təklif edirəm. Bu qanun 2006-cı ildə qəbul olunub, ondan sonra qanuna dəfələrlə dəyişikliklər olunub. Pandemiya dövründə aparılan müşahidələr göstərdi ki, bizim qanunvericilikdə dərman vasitələrinin qeydiyyatı proseduru

olduqca mürəkkəbdir, sərtidir və xüsusi ilə operativ şəkildə yeni dərmanların ölkəyə gətirilməsinə əngəl yaradır. Buna görə də ölkədə fəaliyyət göstərən və hesab edirəm ki, vaxtı ilə dünyanın ən məşhur dərman istehsalı sahəsində uzun müddət təcrübəsi olan və tanınmış şirkətləri, “Sanofi”, “Pfizer”, “Gedeon-Richter”, “Galaxy” kimi şirkətlər Azərbaycanda öz ofislərini bağlayıb getdilər. Biz bu gün həmin şirkətlərin məhz dünyanın bütün aparıcı ölkələrinin aldığı dərmanlarını ala bilmirik. Bu, çox ciddi bir problemdir.

Eyni zamanda, dərman vasitələrinin qeydiyyatında biz qardaş Türkiyənin, qonşu Gürcüstanın və digər ölkələrin təcrübəsindən istifadə edərək qeydiyyatda tanınma rejiminə keçməliyik. Əgər istehsalçı dövlət, yəni mənşə ölkəsi o dərmanı qəbul edibsə, özü işlədirsə, yaxud, tutaq, 3 ya 5, – mən şərti olaraq deyirəm, – Avropa dövlətində o dərmanlar qeydiyyatdadırsa və işlənirsə, biz o dərmanları avtomatik olaraq qeydiyyata almalıyıq ki, bu qeydiyyat proseduru uzanmasın. Çünki bizim qanunvericiliyə görə qeydiyyat prosesində iştirak edən bir neçə tərəf var. Onun da biri istehsalçı şirkətdir. İstehsalçı şirkət isə Azərbaycan kimi əhalisi az olan, dərman ehtiyacı o qədər çox olmayan dövlətlədirsə, gəlib o dərman proseduru qarmaqarışığına girmək istəyirlər. Ona görə də onlar heç maraqlı deyil ki, Azərbaycanda ildə, tutaq, 100 min dollarlıq dərmanı satıldı, ya satılmadı. Çünki onların 100 milyardlarla dollar dövrüyyəsi var. Bu mənada biz o qeydiyyatda tanınma rejiminə keçsək, çox rahat olacaq, xüsusi ilə pandemiya dövründə yeni dərmanların ölkəyə gətirilməsi asan olur.

Eyni zamanda, qardaş Türkiyə və Azərbaycanın dərman siyasətinin və dərman sənayesinin, mən hesab edirəm, birləşdirilməsinə ciddi ehtiyac var. Türkiyə bizim hər

birimiz bilirik, dünyada dərmanların əhaliyə çatdırılması, yəni dərman vasitələrinin əlçatanlığı sahəsində ilk yerlərdə duran ölkələrdən biridir. Həm dərmanın keyfiyyətinə, həm də qiymətinə görə. Biz niyə qardaş Türkiyədə qeydiyyatdan keçən dərmanları avtomatik olaraq öz ölkəmizdə qeydiyyatda almayaq? Yaxud qardaş Türkiyədə ucuz qiymətə olan dərmanları niyə gətirib həmin qiymətə də öz ölkəmizdə satılmasını təmin etməyəək?

Eyni zamanda, bu “Dərman vasitələri haqqında” Qanunda çox vacib məsələlərdən biri həyati vacib dərmanların ölkədə istehsalına başlanılmasıdır, buna çox ciddi zərurət var. 300, 500 adda elə dərman vasitələri var ki, xüsusi ilə müharibə dövründə biz gördük, ona hər gün ehtiyac var. Ona görə də hesab edirəm ki, bu sahədə qanunvericiliyə yenidən baxmaq lazımdır. Dediyim məsələləri də nəzərə almaqla, bu qanunun payız sessiyasında işlənməsinə ehtiyac var. Vaxtı ilə bu qanun işləyəndə, onun üzərində mən işləmişəm, Məclisə də mən təqdim etmişəm, bu sahədə kifayət qədər məlumatım da var. Lazım olarsa, mən də öz köməyimi əsirgəmərəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Bir daha sessiyamıza uğurlar arzulayıram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Əhliman Əmiraslanov. Buyurun, Əhliman müəllim, sualınız var?

Ə.Əmiraslanov. Mən çıxış etmək istəmirdim. Musa müəllimin çıxışı ilə bağlı, Sahibə xanım, istərdim, bir neçə kəlmə öz fikrimi bildirim. Biz “Dərman vasitələri haqqında” Qanunla bağlı hər sessiyada dəyişikliklər edirik. Şübhəsiz ki, bu qanunda yenə dəyişikliklərə ehtiyac var. Ancaq Musa müəllimin hər hansı bir dərman preparatının,

dərmanların qeyd-şərtsiz ölkəyə gətirilməsinə icazə verilməsi və ölkədə tanınması fikri ilə mən tamamilə razı deyiləm. Bu, qeyri-məqbul, təhlükəli bir şeydir. Yəni dərman preparatları nə qida maddələri deyil, nə geyim deyil, nə də başqa şeylər deyil. Ona görə hökmən ölkəyə gətirilən dərman vasitələrinə çox ciddi nəzarət olmalıdır, çox ciddi nəzarətdən keçməlidir və nəzarətdən keçdikdən, ölkənin müvafiq orqanları ona icazə verdikdən sonra o dərmanlar ölkəyə gətirilə, ölkədə istifadə oluna bilər.

Şübhəsiz ki, ölkədə bəzi sahələrdə dərman çatışmazlığı var. Bəzi, deyək ki, keyfiyyətsiz dərmanların ölkəyə gəlməsi problemi böyük problemdir. Bir neçə il bundan qabaq möhtərəm cənab Prezidentin təklifi ilə “Dərman vasitələri haqqında” Qanunda dəyişiklik edildi. Həm dərmanların qiymətlərinin tənzimlənməsi, həm də dərmanların keyfiyyətinə ciddi fikir verilməsi barəsində dəyişikliklər oldu. Ancaq mən tamamilə razı deyiləm, deyək ki, hər hansı bir ölkədə qeydiyyatdan keçmiş dərman preparatlarını biz qeyd-şərtsiz ölkədə tanıyaq və ölkəyə gətirək. Hər bir ölkənin dərman siyasəti var, heç bir ölkə başqa bir ölkədə, hətta qardaş ölkədə tanınmış dərmanı öz ölkəsində qeyd-şərtsiz tanıya, – müəyyən mərhələlər var, – onu keçmədən ölkəyə gətirib və satışa çıxara bilməz.

Biz istəyirik ki, “Dərman vasitələri haqqında” Qanunu bir də müzakirə edək, bir də dinləmələr keçirək. Mən səhiyyə nazirini əvəz edən birinci müavinlə, Teymur müəllimlə bu barədə söhbət etmişəm. Yenə təkrar edirəm, problem var, ancaq qeyd-şərtsiz, icazəsiz, yəni tanınmadan, icazə vermədən dövlətin və dövlət qurumlarının, icra hakimiyyətinin icazə vermədiyi dərmanların ölkəyə gətirilib ölkədə satılması böyük hərc-mərclik yaradar və

bu, çox böyük bir təhlükə ola bilər. Çünki tanınmış şirkətlər də, tanınmamış şirkətlər də var. Keyfiyyətli dərman istehsal edən şirkətlər də, çox keyfiyyətsiz dərman istehsal edən şirkətlər də var. Bu işdə çox ehtiyatlı, çox təmkinli olmalıyıq. Götür-qoy edib, bu məsələnin bir həlli yolunu tapmalıyıq. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim. Mən təklif edərdim ki, Əhliman müəllim, Siz Musa müəllimlə danışın. Əgər lazımdırsa, dediyiniz həmin dinləmələr biz tərəfdən də təşkil olunsun. Elə bir dinləməni keçirin. Çünki hər birinizin sözündə həqiqət var. Ancaq, eyni zamanda, bura Milli Məclisdir. Təbii ki, o qanunda dəyişiklik etmək üçün bizim gərək əsaslarımız olsun. Mənə elə gəlir ki, bu məsələ ilə məşğul ola bilərsiniz. Çox sağ olun.

Azər Badamov. Azər müəllim, buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, mən də payız sessiyasının başlanması münasibəti ilə hər birinizi təbrik edir, sessiyamızın fəaliyyətinə uğurlar arzulayıram.

Bir il əvvəl, 27 sentyabrda başladığımız ikinci Qarabağ müharibəsi 44 gündə qələbəmizlə başa çatdı. Vətən müharibəsində qazandığımız qələbə regionda yeni reallıq yaratmış, dünyada xalqımızın başını uca etmişdir. Bu gün biz qalib xalqın nümayəndələri olaraq başımızı dik tutub qürurlu şəkildə beynəlxalq tədbirlərə qatılıırıq. Qazandığımız böyük qələbə həm də dünyada Azərbaycana baxışları dəyişmiş, ölkəmizi daha böyük zirvəyə ucaltmışdır.

Hörmətli həmkarlar, heç kim inkar edə bilməz ki, 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığımız böyük qələbənin ssenari müəllifi doğru döyüş taktikasını müəyyənələşdirən, xalqı dəmir yumruq kimi birləşdirən Ali Baş

Komandan İlham Əliyevdir. Həm müharibəyə qədər, həm müharibədən sonra və həm də yeni reallığa uyğun gələcək planlarımızın uğurla həyata keçirilməsində hamıdan çox məsuliyyət daşıyan və gecəni gündüzə qataraq uğurlu yolu müəyyənləşdirən cənab Prezidentdir. Bəlkə də İlham Əliyev kimi liderimiz, Ali Baş Komandanımız olmasa idi, bu qədər uğurlara imza ata bilməzdik. Cənab Prezident Vətən müharibəsində qəhrəmancasına vuruşmuş bütün igid oğullarımızı yüksək səviyyədə rütbələrlə, orden və medallarla təltif etmişdir. Amma qələbənin əldə olunmasında ən böyük qəhrəmanlıq göstərmiş Ali Baş Komandanımız rəsmi təltif olunmamışdır. Düşünürəm ki, Ali Baş Komandanımız ən ali, xüsusi hərbi rütbə və ordenlə təltif olunmalıdır. Ali qanunvericilik orqanı olaraq bu məsələnin müzakirə edilməsini və müvafiq qanun layihəsinin hazırlanmasının gündəliyimizə salınmasını təklif edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Azər müəllim.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. İlk növbədə qanunvericilik işləri planına keçməzdən öncə mən Qazaxıstana səfərlə bağlı bir-iki epizodu mütləq qeyd etmək istəyirəm. Burada da bildiyiniz kimi, çox yüksək səviyyədə Azərbaycanın təmsilçiliyi baş verdi və bilavasitə xanım Sədr, Sizin Qumilyov Universitetində oxuduğunuz mühazirə Azərbaycanın kəfiyyət qədər yüksək səviyyəli bir təqdimatı kimi qəbul olundu. Burada əsas iki məsələ diqqətimizi cəlb etdi. Birinci növbədə Sizin təşəbbüsünüzlə Qarabağ şəhidlərinin, bütövlükdə, “türk dünyasının şəhidləri” kimi tanınması tendensiyasının müəyyən dərəcədə TürkpA-ya

daxil olan ölkələr tərəfindən qəbul olunmasını gördük. Bu tendensiya davam etməlidir. Biz bütün platformalarda, bütövlükdə, “türk dünyasının şəhidləri” terminini daha çox gündəmə gətirməliyik, o ölkələrin də müəyyən problemləri, tarixdə baş verən hadisələri ilə bağlı biz də eyni reaksiyanı, eyni qardaşlıq duyğusunu onlara mütləq göstərməliyik.

İkinci ən böyük təşəbbüslərdən biri, – Xocalı soyqırımının, bildiyimiz kimi, qarşından 30 illiyi gəlir, – orada təklif verdiniz ki, TürkPA-ya daxil olan ölkələr bunu parlamentlərində müzakirə edib qərar qəbul etsinlər. Çox dəyərli təklifdir. Amma mən başqa bir təklif etmək istəyirəm ki, biz təkcə TürkPA ilə kifayətlənməyək. Vaxt var, indidən bütün dünyanın bizi normal qəbul edən, bizimlə normal münasibəti olan ölkələrin parlamentlərinə belə bir təşəbbüsün müəyyən dərəcədə müzakirəyə çıxarılmasına yönəlik sənədlər göndərək. Bu, olduqca vacibdir, çünki həmin müddətdə kim qəbul edər, etməz, həm dostumuzu, həm də bizə səmimi olanı, ya səmimi olmayanı tanıyıyıq. Amma bu, psixoloji savaşı davamıdır və biz bu platformada yalançı erməni soyqırımını hücumlarına qarşı bütün bundan sonrakı dövrdə də Xocalı soyqırımını məsələsini səmərəli gündəmə gətirməyə çalışmalıyıq. Həm onların bu hücumunu dəf etmək baxımından, həm də özümüzün şəhid olan insanlarımızın xatirəsinin hüquqi cəhətdən tanınması, onların bu əzabının müəyyən dərəcədə hüquqi nəticəyə varılaraq qiymətləndirilməsini biz təmin etməliyik. O baxımdan da bu təşəbbüsün daha da genişlənməsini mən təklif edərdim. İndi vaxt var, indidən bununla bağlı sənədlər hazırlansın.

Konkret qanunvericilik işləri planına gəldikdə isə bu gün, mənim fikrimcə, Azərbaycanda ən ciddi problem-

lərdən biri din üzərindən Azərbaycana yönələn casusluq məsələsidir. Bu, Azərbaycanda geniş yayılıb, bizim bir çox məmurların, bir çox quruluşların məsuliyyətsizliyi, savadsızlığı ucbatından bu sahədə Azərbaycanda artıq elə bir münbit məkan tapılıb ki, bu, gələcəyimiz üçün ciddi təhlükədir. Hər dəfə bu mövzuda mən burada xəbərdaredici çıxışlar edirəm və sosial şəbəkədə, başqa yerlərdə də böyük hücumlara məruz qalırıq. Amma bu təhlükəni görməyimiz vacibdir. Mən tam məsuliyyətlə deyirəm, Azərbaycan dövlətinə qarşı kənardan, nə Cənubdan, nə də Şimaldan heç kim cəsarət edib hansı isə bir şəkildə müdaxilə, yaxud hansı isə bir zorakılıq göstərmək imkanına sahib deyil. Bu gün Azərbaycan dövləti kifayət qədər güclüdür. Amma Azərbaycanda o “beşinci kalon” deyilən məsələdə hamı üzünü Şimala tutur, amma hamı üzünü Cənuba tutmalıdır.

Azərbaycanda “beşinci kalon” kifayət qədər güclüdür. Bu gün başına çadra taxaraq müxtəlif formalarda, müxtəlif vasitələrlə Azərbaycana dəstək verən ölkələrin gözdən salınması, Azərbaycanda müharibədə qələbənin guya ancaq başqa dövlətlərin fəaliyyəti nəticəsində qazanıldığını təbliğ etmələri və başqa məsələlər genişlənir. Ona görə də qanunvericilikdə, hesab edirəm ki, din üzərindən casusluq məsələsini biz fərqli formada gündəmə gətirməliyik və bununla bağlı cəzaların sərtləşdirilməsini təmin etməliyik. Təkcə bu, kifayət deyil ki, kimsə burada bir təbliğat apardı, onu hansı isə hüquq mühafizə orqanına tanıtsın. Bu problem polis, yaxud təhlükəsizlik orqanları yolu ilə çözülməz, bu, bir az da təhsilin səviyyəsinin aşağı düşməsindən qaynaqlanan məsələdir. Ona görə cəhalət ölkədə kifayət qədər geniş səviyyədə yayılır və cəhalətin də ən

böyük növü dini cəhalət olduğuna görə bunun fəsadları daha böyük ola bilər. Çünki xaricdən qaynaqlanan, xaricdən dəstəklənən bir fəaliyyətdir. Burada, məcə, bu sahəyə baxan müvafiq dövlət qurumunun səlahiyyətləri artırılmalıdır. Yəni hansı isə bir hadisə ilə bağlı kimə müraciət edirsiniz, bildirir ki, bizim səlahiyyətimiz yoxdur, biz qarışa bilmirik. Bu səlahiyyət yoxdursa, bu dövlət qurumları niyə yaranıbdır? Ona görə də bu məsələyə əlahiddə diqqət yetirmək lazımdır.

İkinci, qadın ölümləri ilə bağlı “Məişət zorakılığı haqqında” Qanuna yenidən baxılmalıdır. Burada müəyyən məsələlər yenidən nəzərdən keçirilib, qadınlara qarşı zorakılığın, xüsusi ilə də qətlə yetirmənin sayının çox artması narahatedici amil kimi qanunvericilikdə də cəzanın ya sərtləşdirilməsi, ya da profilaktik formaların artırılması istiqamətində dəyişiklikləri ehtiva etməlidir. Bunu da etməyimiz vacibdir.

Üçüncü vacib məsələ, vaxtı ilə diqqət edirsinizsə, ölkədə bir sahibkarlar konfederasiyası var idi. Yığırdılar, formal da olsa, sahibkarların problemləri ilə maraqlanırdılar. İndi Azərbaycanda, demək olar ki, rəqabət mühiti tam yoxa çıxıbdır. Azərbaycanda çox bərbad bir vəziyyətdir. İndi Musa müəllim dərmandan danışdı, bütün sahələrdə o vəziyyətdir. Gizlətməli deyil, hamı vergi ödəyicisidir, hamı müəyyən dərəcədə gömrüyə rüsumlarını ödəyir, amma hamı narazıdır. Necə ola bilər ki, – iqtisadi mühit daha çox, ən çox sahibkarı razı salmalıdır, – hamısı bundan gileylənir. Ona görə də biz bunları toplayıb fikirlərini dinləyəcək bir mexanizm tapmalıyıq. Çünki bizə yüzlərcə məktub gəlir. Əksəriyyəti sahibkarlardan ki, bu problemim var, o problemim var. Dövlət səviyyəsində

buna köməklik göstərilməsi vacibdir. Ona görə də Rəqabət Məcəlləsinə biz yenidən baxıb rəqabət mühitinin Azərbaycanda, sadəcə, formal olaraq mövcudluğu haqqında danışmaq yerinə, onu gerçək bir formada təmin etməliyik.

Mən çox vaxt almaq istəmirəm. Bütövlükdə, qanunvericilik fəaliyyətində, təbii ki, büdcə məsələləri olacaqdır. Mən çox istərdim ki, büdcə müzakirələrində də müəyyən dərəcədə bu müxalifət partiyalarına, – bunu mən həmin tədbirdə də söyləmişdim, Sahibə xanım, Siz xatırladıңыз, burada da söylədim, – bir az imkan yaradılsın ki, büdcə ilə bağlı fikirləri daha çox səsləndirmək imkanı əldə eləsinlər. Yəni mən demirəm, bu, başqa partiyaların yerinə verilsin. Amma bu bölgünün aparılmasını mən orada təklif elədim ki, məsələn, Yeni Azərbaycan Partiyasına lap 10 nəfər, bitərəflərə 10 nəfər verilsin, amma bütün müxalifət partiyaları təmsilçilərinə büdcə ilə bağlı çıxış etmə imkanı yaradılsın ki, bu, çox vacib sənəddir və ən azı o tənqidi fikirlər səslənəndə hökumət də öz fəaliyyətində müəyyən korrektələr etməyə daha çox maraq göstərir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Fazil müəllim, sağ olun. Ancaq mən indi həmkarlarla danışırım. Həm büdcə müzakirələrində, həm də hesabatda mən həmişə siyasi partiyalara imkan yaratmışam. Hətta səsvermə olub ki, 5 dəqiqə olsun, ancaq mən siyasi partiyalara həmişə 10 dəqiqə vaxt vermişəm. Çox sağ olun.

Əli Məsimli. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Milli Məclisin 2021-ci il payız sessiyasının qanunvericilik işləri planında çox sanballı layihələr var. Hərbi qulluqçuların statusu haqqında, Ali təhsil haqqında, Qida təhlükəsizliyi haq-

qında və sair. Hesab edirəm ki, bu sessiyada həmin qanunların qəbul edilməsi aidiyyəti sahələrdə hüquqi bazanın möhkəmləndirilməsinə çox ciddi xidmət edəcək.

Eyni zamanda, hamımız bilirik ki, Azərbaycanda 2030-cu ilə qədər sosial-iqtisadi inkişafa dair milli prioritetlər qəbul edilib və orada çox dəqiq hədəflər qoyulub. Həmin hədəflər kontekstində burada da səsləndirildiyi kimi, qeyd eləmək istəyərdim ki, dayanıqlı artan, rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyatın, sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyətin yaradılması, rəqabətli insan kapitalının formalaşması və sair məsələlər dəqiq hədəf kimi qoyuldu. Ona görə də hesab edirəm ki, ilk növbədə çox sürətlə Rəqabət Məcəlləsinin qəbul edilməsi məsələsini həll eləməliyik. Əgər bu məsələni biz həll eləməsək, qeyri-neft sektorunun iqtisadiyyatımızın güclü drayverinə keçməsi məsələsini ləngitmiş olacağıq. Ona görə də hesab edirəm ki, bu məsələnin üzərinə düşüb çox qısa zaman kəsiyində Rəqabət Məcəlləsinin qəbul edilməsi məsələsi həll olunmalıdır.

Payız sessiyası, adətən, daha böyük blok şəklində büdcə zərfini ortaya qoyur. Növbəti ilin büdcəsi müzakirə olunur. Bu nöqtəyi-nəzərdən də bəzi məqamlara diqqət yetirmək istərdim. Dövlət büdcəsinin formalaşmasında Milli Məclisin daha geniş planda iştirakının təmin edilməsi, xərclərə nəzarətin, hesabatlılığın genişləndirilməsi istiqamətində yenə də Milli Məclisin rolunun artırılması çox vacibdir. Çünki yaşadığımız mərhələ artıq büdcənin hər manatına və nəticəliyə əvvəlkindən daha ciddi diqqət yetirilməsini tələb edir. Bu nöqtəyi-nəzərdən Büdcə Məcəlləsinin, Bank Məcəlləsinin qəbul edilməsinə, bir də “Hesablama Palatası haqqında” Qanuna yenidən baxılmalıdır. Onu məhz indiki dövrün tələblərinə uyğunlaşdırmalıyıq.

Büdcənin nəticəliyinin artırılmasına nəzarətin gücləndirilməsində Milli Məclisin büdcə nəzarətinin ən etibarlı, mən deyərdim, ən yaxşı mexanizmlərindən biri Hesablama Palatasıdır. Qanunda da imkan verilməlidir ki, Hesablama Palatası nəticəliyə bilavasitə təsir etmək imkanına da malik olsun.

Büdcənin ən ciddi bloklarından biri, o zərfə daxil olan, sosial xarakterli layihələr mühüm rol oynayır. Anım Günü ilə bağlı tədbirlərdə iştirak edib, görüşlərdə bir daha o qənaətə gəldik ki, biz sosial proseslərin tənzimlənməsinin gücləndirilməsi istiqamətində addımlar atan zaman büdcə zərfinə daxil olan yaşayış minimumu haqqında qanunu əsaslı surətdə təkmilləşdirib, yeni dövrün tələblərinə uyğunlaşdırmalıyıq. Bir də qazilərin problemlərinin həllinin sürətləndirilməsi üçün müvafiq qanunvericilik sənədlərində dəqiq dəyişikliklərin edilməsi çox vacibdir. İnanın ki, heç bir nəfər də qazi olmadı ki, görüş zamanı öz problemini qaldırsın. Öz yoldaşlarının problemlərini qaldırırlar. Necə ki, müharibə vaxtı özünün yaralanmış yoldaşını orada qoyub getməyən həmin qazilər, indi də öz problemlərini deyil, yoldaşlarının problemlərini qaldırırlar. Amma yenə də qazilərin pənsiyaları, müalicələri ilə bağlı problemlər var. Xeyli dərəcədə elə problemlər var ki, inanın, iclas qurtarmamış onu asanlıqla həll eləyə bilərik. Yəni problemləri həll eləmək mümkündür. Sadəcə, daha çox diqqət yetirmək lazımdır.

Üçüncü blok məsələlərdən danışan zaman mən xüsusi qeyd eləmək istəyirəm ki, biz yeni bir mərhələyə keçmişik. Postpandemiya, postmünaqişə mərhələsinə. Münaqişənin öz problemləri var, postmünaqişənin öz problemləri, pandemiyanın öz, postpandemiyanın öz problemləri var.

Bu nöqteyi-nəzərdən biz qanunvericilik sənədlərinə baxan zaman Azərbaycan Prezidentinin bizim birinci iclasda qaldırdığı məsələlərin aktuallığı daha geniş planda özünü göstərir. Bu da ondan ibarətdir ki, qanunların təftişi nəticəsində ötən əsrin sonları və bu əsrin əvvəllərində qəbul edilən qanunları əsaslı surətdə təkmilləşdirməyə ehtiyac var. Onların bəzilərini nəzərə çatdırmaq istəyirəm. Məsələn “Xarici investisiyaların qorunması haqqında” Qanun ötən əsrdə qəbul olunub və hesab edirəm ki, bu gün xüsusən işğaldan azad olunmuş torpaqlara xarici investisiyaların cəlb edilməsi üçün orada əsaslı dəyişikliklərin edilməsinə, bəlkə yeni bir qanunun qəbul edilməsinə ehtiyac var. Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında bir neçə qanunun, hesab edirəm ki, daxili məntiqi əlaqəsi o qədər də güclü deyil. Özü də çoxdan qəbul olunmuş qanunlardır. İndiki dövrün tələblərinə tam cavab verə bilmir və sahibkarlıq haqqında daha mükəmməl, bütöv bir qanun qəbul edilməlidir. Bazar iqtisadiyyatından danışırıqsa, qiymətli kağızlar bazarı yoxdursa, o bazar iqtisadiyyatı yarımçıq xarakterlidir. Ona görə də Qiymətli kağızlar bazarı haqqında qanunun qəbul edilməsinə, qiymətləndirmə məsələsinə biz köklü surətdə yenidən yanaşmalıyıq. Ona görə də hesab edirəm ki, qiymətləndirmə ilə bağlı qanunun da qəbul edilməsinə ehtiyac var.

Eyni zamanda, bütün dünyada olduğu kimi, bizdə də normal, sivil formada sığorta fəaliyyətini təmin etmək üçün mən hesab edirəm ki, bu istiqamətdə də qanunları yaşadığımız yeni dövrün tələblərinə uyğunlaşdırmalıyıq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Nə təklif var idi, səsə qoyaq?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bizim planla bağlı çıxış etmək istəyən 6 nəfər həmkarımız var. Qoy, çıxış eləsinlər. Aydın Mirzəzadə, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. İlk növbədə mən də deputat həmkarlarımı Milli Məclisin payız sessiyasının başlaması münasibəti ilə təbrik edirəm. İnanıram ki, əvvəlki dövrlərdə olduğu kimi, bundan sonra da Milli Məclisin iclaslarında cəmiyyətin aktual məsələlərini müzakirə edəcəyik, təkliflərimizi verəcəyik, eyni zamanda, görülən işlərə qiymət verəcəyik.

Mən qeyd edirəm ki, tətildə olduğumuz dövrlərdə tətillik, demək olar ki, formal hesab edilirdi. Deputatların hər biri seçici dairələrində öz seçiciləri ilə çox sıx işləyirdi. Bununla bağlı həm mətbuatda, həm də sosial şəbəkədə çoxsaylı materiallar yerləşdirilirdi və ilk növbədə bizim görüşlərimiz şəhid ailələri, müharibə iştirakçıları, onların qaldırdıqları problemlərlə bağlı olurdu. Həmçinin təmsil olunduğumuz dostluq qruplarında digər dost ölkələrə, parlamentlərə Azərbaycan reallıqları, postmünaqişə dövründə Azərbaycanın atdığı addımlarla bağlı məlumatlar verməyə çalışırdıq.

Hörmətli xanım Sədr, mən Sizə və sədarətə təşəkkür edirəm ki, sessiyalararası dövrdə xarici ölkə parlament rəhbərləri ilə, beynəlxalq təşkilatlardakı görüşlərdə, xarici səfərlərdə Azərbaycanın mövqeyini, “Dağlıq Qarabağ” probleminin həllində çəkilən əziyyət, bütün bu məsələlərin Azərbaycanın haqq işi olduğunu çatdırırsınız. Əlbəttə ki, bu, Azərbaycanın öz mövqeyini müdafiə etmək üçün böyük potensiala malik olduğunu bir daha göstərir.

Payız sessiyasında bizə təklif edilən məsələlərin hamısını aktual hesab edirəm. Onların hər biri bu gün gözlənilir və müzakirələrdə çox maraqlı təkliflərin olacağını gözləyirəm. Eyni zamanda, seçicilərlə görüşdə aldığım bir neçə təklifi səsləndirmək istəyirəm. Bunların ikisi Vətən müharibəsi, şəhid ailələri ilə bağlıdır. Vətən müharibəsində üç minə qədər şəhidimiz oldu. Onların bir qismi ali məktəbi bitirmiş, amma çox təəssüf ki, bəzi imtahanlardan kəsiri olduğuna görə diplom ala bilməyən şəhidlərdir. Onlar hərbi xidmətə getdilər, hərbi xidmətdə olduqları dövrdə qəhrəmancasına vuruşdular, şəhid oldular, orden, medallarla təltif olundular. Amma onlar ali məktəbi bitirmək haqqında diplom ala bilmirlər. Mövcud qanunvericiliyə görə məzun o zaman diplom ala bilər ki, imtahanların hamısını versin. Amma onlar imtahanı səngərdə, Ermənistan işğalçıları ilə döyüşdə verdilər. Ən yüksək qiyməti orada aldılar. Mən Təhsil Nazirliyinə, universitet rəhbərlərinə müraciət edirəm. Onlar bilirlər, mövcud qanunvericilik imkan vermir ki, həmin şəhidlərə ali məktəbi bitirmək barəsində diplom verilsin.

Buna görə də mən təklif edirəm ki, bununla bağlı müvafiq hökumət orqanları ilə işlənilsin, qanunlara müvafiq dəyişikliklər edilsin. Əgər cənab Prezidentin imzası ilə şəhidə ölümündən sonra dövlətin yüksək mükafatı verilsə, şəhid ən yüksək imtahanı səngərdə veribsə, hesab edirəm ki, bir neçə kəsiri nəzərə almadan ona ali məktəbi bitirmək haqqında diplom vermək olar. Bəzi şəhid ailələri bununla bağlı mənə müraciət edirlər, çox təəssüf ki, qanunda olan, belə dəyək, sərtlik buna imkan vermir. Amma bu məsələ həllini tapa bilər. Bunlar sayca çox deyil. Amma mən çox istərdim ki, bu problem həllini tapsın.

İkinci qaldırmaq istədiyim məsələ ondan ibarətdir ki, cənab Prezident şəhid ailələri ilə görüşdə bildirdi, mənzilə ehtiyacı olan şəhid ailələrinin hamısı mənzillə təmin olunacaq. Bu istiqamətdə işlər gedir. Bir qismi təmin olunub, bir qismi uçota götürülür. Amma yenə də qanunda olan müəyyən müddəalar bəzi şəhid ailələrinin mənzil növbəsinə durmasına mane olur. Mövcud mənzil qanunvericiliyinə görə ailədə adambaşına 6 kvadrat-metrdən aşağı mənzil sahəsi düşdükdə onlar mənzil növbəsinə götürülə bilirlər. Bəzi şəhid ailələrində isə adambaşına düşən mənzil sahəsi 7–8 kvadrat-metrdir. Bir-iki kvadrat-metrə görə oğlunu itirmiş, həyatını qurban vermiş övladı olan ailəni mənzil növbəsinə götürməmək, mənə elə gəlir ki, düzgün deyil. Yenə də mən təklif edirəm ki, müvafiq qanunvericiliyə dəyişiklik edilsin. Məhz şəhid ailələri üçün bu kvadrat-metr artırılсын, adambaşına 10 kvadrat-metrə çatdırılсын. Yəni onlar qarşısında bizim hamımız borclu-yuq. O cümlədən mənzil məsələsini cənab Prezident elan edibdir. Yəni bu məsələnin də qaldırılmasını təklif edirəm.

Üçüncü qaldırmaq istədiyim məsələ qürurverici bir məsələdir. Cənab Prezidentimiz bu il iyulun 7-də Azərbaycanda iqtisadi zonaların yeni təşkili ilə bağlı bir sərəncam imzaladı. Artıq Qarabağ vahid iqtisadi zonası var. Artıq Şərqi Zəngəzur iqtisadi zonası var. Dilimizə, düşüncəmizə, gündəlik həyatımıza, leksikonumuza Zəngəzur sözü artıq yenidən qayıdır. Cənab Prezident Zəngəzurun tək Azərbaycanda qalan hissəsini deyil, bu gün tarixi Azərbaycan torpaqlarında yaradılmış Ermənistanda Şərqi Zəngəzurun olduğunu bildirir. Çox düzgün olaraq Naxçıvana gedəcək yolu Zəngəzur dəhlizi adlandırırlar. Mən təklif edərdim ki, 7 iyul Zəngəzur günü elan edilsin. Əgər 1923-

cü il 7 iyulda Azərbaycanda süni surətdə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti yaradılmışdısa, 2021-ci il 7 iyulda artıq Şərqi Zəngəzur iqtisadi zonası yaradıldı. Elə isə təklifim, 7 iyul Azərbaycanda Zəngəzur günü elan edilsin. Bu, təkcə Zəngəzurla bağlı olan gün olmasın. Həmin gündə biz tariximizi bir daha vərəqləyək. Bir daha dəyərlərimizi, itirdiklərimizi, qazandıqlarımızı, zəfərə hansı yolla, kimin rəhbərliyi ilə gəldiyimizi yada salaq. Gənc nəsilləri bunun üzərində tərbiyə edək.

Müvafiq olaraq bundan irəli gələn təklifin biri, – Şərqi Zəngəzur iqtisadi zonasında bizim seçki dairələrimiz var, – həmin o seçki dairələrinin hamısında, yaxud bir neçəsində Şərqi Zəngəzur sözü yazılsın. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Şakir müəllim, 6 nəfər adam oturub orada. Dediniz, 18 nəfər qeydiyyatdan keçib.

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. 12 nəfər elə hamısı birdən gedib? Xahiş edirəm, təmin eləyin, çağırın onları. İclas gedir.

Razi Nurullayev, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. 3 məsələ barədə. Birincisi Azərbaycanın müstəqillik tarixində dövlət başçısı Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə bütün şəhidlərin portretlərinin əldə gəzdirilərək yürüş edilməsi çox qürurverici bir hadisə idi. Bu, mən İmişlidə olduğum müddətdə baş verdi. Bir təbirdə idik, hər kəsin kövrəldiyini gördüm. Özüm də kövrəldim. Həqiqətən, bu, bizim yaddaşımızdan silinməyən bir hadisə oldu və bu, bütün şəhid ailələri, müharibə iştirakçıları üçün də qürurverici, qəlblərini rıqqətə gətirən, diqqətdən kənar qal-

madıqlarını bildirən möhtəşəm bir jest idi.

Hörmətli xanım Sədr, ikinci məsələ isə müharibə iştirakçılarının sosial vəziyyətini, işsizlik problemini nəzərə alaraq, onların sosial güzəranının yaxşılaşdırılmasına yönəlik əlavə tədbirlər görmək vacibdir. Bu layihəni sosial təminatlara dair mövcud qanunlara əlavə kimi hazırlayıb təqdim etmək fikrim var. Məqsəd müharibə iştirakçılarının peşə təhsilinə, ali təhsilə, sənətkarlığa və məşğulluğa cəlb edilməsidir. Səfərbərlik və könüllü müharibə iştirakçılarının əksər hissəsi təhsilsiz, peşəsiz və sənədsizdir. Proqram birinci və ikinci Qarabağ müharibəsi iştirakçılarının hamısının problemlərinə köklü yanaşaraq həll edilməsidir. Biz onlara küçə süpürtdürə bilmərik axı. Hətta məşğulluq proqramı çərçivəsində verilən mal-heyvan, qoyun-quzu saxlamaqda belə çətinlik çəkirlər. Səbəb isə bundan ibarətdir ki, onlara təklif olunan məşğulluq sahələri içərisində ən asanı mal-heyvan almaqdır. Digərləri, təhsil, peşə üçünsə vəsait tələb olunur. Hər rayonda isə bu tip məşğulluğa, yəni qoyun-quzu, mal-heyvan almağa ən azı 2–3 min adam növbəyə dayanıb. Belə getsə, təbii ki, bunun təminatı 10 illiklərlə gecikə bilər. Yeganə çarə onları peşəyə və təhsilə cəlb etməkdir. Siz özünüz də bilirsiniz, müharibə iştirakçılarında cavab vermək olmur. Hamısı iş istəyir, pul istəyir, çörək istəyir. Yaralı müharibə iştirakçılarının çoxu əlillik dərəcəsi almaq istəyir. Əgər onlara peşə, təhsil nəticəsində yüksək maaşlı iş təklif olursa, inanıram ki, əlillik dərəcəsi almaq üzərində bu cür savaşa da olmaz. Çıxış yolu onların əksəriyyətinin peşəyə və təhsilə cəlb edilməsidir.

Üçüncü məsələ isə çox vacib bir məsələdir. Hər dəfə qaldırmışam, bu gün də mən bunu demək istəyirəm. Azər-

baycanda hüquqdan və məhkəmə ədalətindən hər zaman danışıbmışam. Mən hesab edirəm ki, biz “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanunda da müəyyən dəyişikliklər etməliyik. Mövcud, o qəbildən olan qanunvericiliklə də bağlı mən araşdırmalar aparacağam. Mən bunu təqdim edəcəyəm. Mən hesab edirəm ki, biz Azərbaycanda hakimlərə, məhkəmələrə xeyli sərbəstlik vermişik. Məhkəmələrə sərbəstlik niyə verilir? Verilir ki, onların işinə heç kim qarışmasın, onlar ədalətli şəkildə, başqasının müdaxiləsi olmadan ədalətli qərar qəbul eləsinlər, insanların haqqını onlara qaytarsınlar. Bu gün biz məhkəmələrə o haqqı, o sərbəstliyi vermişik. Amma biz onun geri qayıdışını görə bilmirik. Bundan ciddi şəkildə sui-istifadələr var. Mən, təbii ki, burada bu gün ad çəkməyəcəyəm, amma növbəti çıxışında bununla bağlı əsaslandırılmış fikirlərimi də deyəcəyəm, həmin şəxslərin adlarını da çəkəcəyəm.

Mən məhkəməyə bir məsələ ilə bağlı məktub göndərirsə, əgər mənim inamım olsa, məhkəməyə məktub göndərməzdim. Burada oturan bir çox deputatların inamı olsa, onlar məhkəməyə işlərlə bağlı sənəd, məktub göndərməz. İşə ədalətli baxın, deyə, müraciət etməz. Zəng edib, ədalətli baxın, deməz. Demək ki, bu inam içəridə sarsılıb, yoxdur deyə, biz onlara müraciət edirik. Onların isə bunu işimizə müdaxilə kimi dəyərləndirib sizə cavab vermirik, telefonunuzu qaldırmırıq kimi cavab verməsini mən doğru saymıram. Onun üçün də hətta deyirlər ki, mən hərdən, bilirsiniz, presedent hüququ haqqında danışırım. Roman-german hüquq sistemidir. Bizdə presedent hüququ yaxşı tətbiq oluna bilmir. Roman-german hüququ Avropa qitəsində var. Bəli, bütün Avropa qitəsi Roman-german hüquq sistemidir. Amma orada hakimlər ədalətlidir. Orada

hakimlərin işinə heç bir vəkil, millət vəkili və başqa bir məmur qarışmaz, zəng edib deməz ki, bu işə ədalətli bax. Çünki o, əmindir ki, o işə ədalətli baxılacaq. Onun üçün də mən, ümumiyyətlə, Azərbaycanda Roman-german hüquq sisteminin dəyişdirilməsinin tərəfdarıyam. Yaxşı olardı ki, elə Azərbaycanda da qoy, Anqlo-sakson sistemi olsun. Onsuz da biz hansı sistemə keçiriksə keçək, şüurları dəyişmədən, – bax, bəlkə şüurları dəyişmək də bir az belə sosialist təfəkkürdür, – şüurları da dəyişmək olmur. Ümumiyyətlə, biz o zaman Avropa qanunlarını olduğu kimi, burada tətbiq edib ona nail ola bilərik ki, bizim qanunlarımız və o hakimin vurduğu çəkil, doğrudan da, qanunsuzluğu, haqsızlığı vursun. Amma bir çox vaxt onların çəkici stolun üzərinə vurub qəbul etdiyi qanun haqlını vurur, haqsızı yox.

Hər dəfə dediyim kimi, məndə yüzlərcə bu cür iş var. Mən o işləri onlara göndərirəm, haqqı tələb edirəmsə, burada mən düşünürəm ki, o iş adamı gətirib mənə oradan nə isə verəcək. Bəlkə də onların ağına bu gəlir, qarışdırmasınlar. Mənim heç bir təmənnam yoxdur o işdən. O işlərlə bağlı mən haqqı, ədaləti istəyirəm. Onun üçün mən, ümumiyyətlə, məhkəmə sistemi ilə bağlı ciddi araşdırılma aparılmasını, bax, burada müzakirələrin aparılmasını istəyirəm. Mövcud şəkildə mən, indi bilmirəm, bununla bağlı özüm də düşünəcəyəm. Mən hesab edirəm ki, bu sistem dəyişdirilməlidir və ümumiyyətlə, məhkəmələrə verilən sərbəstlik götürülməlidir. Məhkəmələrin də, hakimlərin də müəyyən bir məsuliyyəti olmalıdır. Bu məsuliyyət olmalıdır. Olmasa, mən hesab edirəm ki, biz gündəlikdə belə şikayətlər alacağıq, bu cür çıxışlar da olacaq və hər kəs də narazı qalacaq.

Biz nə istəyirik? Biz istəyirik ki, ədalətli cəmiyyət olsun, insanlar incidilməsin. Amma bəzi insanlar dövlət başçısına, hörmətli cənab İlham Əliyevə dəqiqələrlə epitetlər qoşub tərif deyir, onun kölgəsində qanunsuzluqlar edir. Çünki onunla özünü qoruyur, onunla özünü qorumaq istəyir, onunla gələn hədələri neytrallaşdırmaq istəyir. Amma insanları narazı salır. Bu gün dövlət başçısı, Prezident İlham Əliyevə əgər xidmət etmək, onun tapşırıqlarını yerinə yetirib, başını uca etmək istəyirlərsə, o zaman insanları narazı salmasınlar. Amma epitetlər altında insanları narazı salmaq və dəqiqələrlə tərif demək heç də Prezidentə, dövlətə, xalqa xidmət demək deyildir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Razi müəllim, Sizin bu planla bağlı ayrı təklifiniz var, yoxsa yox?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Planla bağlı danışmaq lazım idi. Xahiş edirəm, gələn dəfə nəzərə alın.

Sahib Alıyev. Buyurun, Sahib müəllim.

S.Alıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar. Mən də Milli Məclisin payız sessiyası üçün işlər planında irəli sürülən təklifləri müsbət qiymətləndirirəm. Özəlliklə burada “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Reproduktiv sağlamlıq haqqında” və “Qida təhlükəsizliyi haqqında” qanunlar üzərində dayanaraq bunu deyirəm. Eyni zamanda, iki təşəbbüslə çıxış etmək istəyirəm.

Burada dəfələrcə İnformasiya təhlükəsizliyi haqqında qanunla bağlı təşəbbüslər irəli sürülüb. Amma fikirləşmirəm ki, bu, qısa bir zamanda payız sessiyasında həllini tapar. Ümumiyyətlə, postmünaqişə dövrünün öz reallıqları

var və biz informasiya müstəvisində bizi gözləyən əsas təhdid və təhlükələri nəzərə alaraq, ən azı gələn sessiyada bununla bağlı bir qanunvericilik layihəsi hazırlamalıyıq. Amma hazırda mən bu sessiyada hazırlanmasını önəmli saydığım bir qanunvericilik layihəsi haqqında danışmaq istəyirəm.

Mənə elə gəlir ki, biz, nəhayət, sosial şəbəkə haqqında ayrıca bir qanun qəbul etməliyik. Hazırda Azərbaycana qarşı informasiya savaşının, belə deyək, əsas sahəsi olaraq sosial şəbəkədən faydalanıldığını görürük. Bilirsiniz, bir-iki böyük, bir də nisbətən böyük dövlət var ki bir-birilərini terrorçu adlandırırlar və bunun üçün də əllərində yetərinəcə arqumentlər var. Hər ikisi sosial şəbəkədən Azərbaycana qarşı faydalanırlar. Çox təəssüf ki, bəzən də çox uğurlu faydalanırlar.

Az öncə hörmətli Fazil müəllim dedi, bilirsiniz, məsələ burasındadır ki, söhbət Amerika Birləşmiş Ştatlarından gedirsə, sosial şəbəkədə bəlli bir qrup guya Azərbaycanda demokratiyanın olmaması, insan haqlarının pozulması, blogerlərin incidilməsi və sair və ilaxır haqqında uydurmalar yayırlar. Sonra bu uydurmalardan necə tərəfli olduqlarını hamımız gözəl bildiyimiz Freedom House, Human Rights, Amnesty International istifadə edirlər. Sonra Amerika Konqresində muzdlu hay lobbisinə çalışanlar bundan istifadə edərək qanunvericilik təşəbbüsü ilə çıxış edirlər. Bizim, mən bütün məsuliyyətimlə deyirəm ki, həm texnoloji yeniliklərin tətbiqi, həm də ümumiyyətlə, millətimizin tarixindəki əhəmiyyəti baxımından əsrin savaşında, o 44 günlük savaşında, tutaq ki, qələbəmizi müxtəlif dini nöqtələrdən yozanlar var. Burada məzhəbçiliyi qabartmağa çalışanlar var. Burada Azərbaycanın rolunu

aşağılamağa çalışanlar var. Bu məsələlər var, ona görə də biz sosial şəbəkə ilə bağlı qanun qəbul etməliyik. Burada bizi çəkindirən heç nə olmalı deyil.

Baxın, zaman-zaman Ermənistanda bloqerlər tutulublar. Hətta İrani tənqid etdiyinə, İranla Ermənistan arasında bir anlaşma ilə bağlı yanlış məlumat verdiyinə, Paşinyana qarşı əks mövqedə durduğuna görə bloqerlər tutulurlar. Bunun biri həmin dediyim qurumların hesabatında əksini tapmır. Azərbaycanda guya internet azadlığı yoxdur. Azərbaycandakı qədər, Azərbaycanın rəhbərliyi qədər dünyanın heç bir rəhbərliyi bu sosial şəbəkədə alçaldıcı şəkildə alçaqlar tərəfindən təhqir olunmur. Onlar da ayrı-ayrı ölkələrin xüsusi xidmət orqanlarına bağlıdırlar. Bu, heç kimə sirr deyil. Ona görə də biz belə bir qanunu, mənə elə gəlir ki, təcili qəbul etməliyik.

Yeri gəlmişkən, mən Ali Baş Komandanımızdan danışdım. Bilirsiniz, bu savaşa cənab İlham Əliyevin müstəsna xidmətini hamınız dəfələrcə demisiniz. Az öncə hörmətli Azər müəllim də onunla bağlı təklif irəli sürdü. Mən bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Bizdə adətən çox böyük işlər görmüş insanlar haqqında bəzən ya dünyasını dəyişəndəmi, ya müəyyən bir anladamı deyirlər ki, “sən yığılan ucalıqlar qalacaq”. Bizim şəhidlərimiz bu savaşa ucalıqları ələ keçirməklə ucaldılar. Yəni onlardan söhbət gedirsə, onlar ucalan ucalıqlar qalacaq və mənim təklifim budur, o yüksəkliklər ki var, – onların bir çoxu adsız yüksəkliklərdir, – həmin yüksəkliklərə onların azad olunmasında müstəsna xidməti olan hərbi birləşmələrin, məsələn, 0-52 adı verilsin. Yaxud müstəsna xidməti olan və bu xidmətin olduğunu hər kəsin, hər bir yüksək vəzifəli hərbiçinin, eyni zamanda, sırası hərbiçinin dəstəklədiyi

sərkərdələrimizin adı verilsin. Azad edilən yüksəkliklərin içərisində ən yüksəyi Murovdag və Ömər aşırımını silsilə-sindədir. Mən istərdim ki, oradakı ən yüksək zirvəyə bizim müzəffər Ali Baş Komandanımız cənab İlham Əliyevin adı verilsin. Milli Məclis belə bir qanunvericilik təşəbbüsü ilə çıxış etsin. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sahib müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bizim 4 nəfər çıxış etmək istəyən həmkarımız var. Çox xahiş edirəm, çox qısa və konkret. Ancaq planla bağlı.

Jalə xanım, indi Sizin növbənizdir. Plana təklifiniz varsa, xahiş edirəm, deyin.

J.Əliyeva. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Mən payız sessiyasının başlanması münasibəti ilə hamınızı təbrik edirəm. Bizim hər birimiz möhtəşəm günlər yaşayırıq. Böyük qələbəyə, zəfərə aparan 27 sentyabrın bizim hamımıza gətirdiyi qüruru, baş ucalığını yaşayırıq. Həm tətil günlərində, həm də bu günlərdə hər birimiz seçildiyimiz bölgələrdə olduq. Burada seçicilərimizlə görüşdük, qəbul-lar keçirdik. Şəhid ailələrini, onların məzarlarını ziyarət etdik, qaziləri gördük və bir daha Azərbaycan vətəndaş-larının öz dövləti ilə, dövlət rəhbəri cənab Prezident İlham Əliyevlə həmrəyliyinin şahidi olduq. Bu həmrəyliyin ar-xasında güclü xalq, güclü ölkə və güclü dövlət dayanır.

Mən bir neçə kəlmə, vaxtınızı çox almadan 1-2 dəqiqə ilə fikirlərimi səsləndirmək istəyirəm. Konkret olaraq 2 təklifim olacaq. Payız sessiyası dövründə əlaqədar komi-tələrimizin üzərində dayana biləcəyi iki məsələni diqqə-tinizə çatdırmaq istəyirəm.

Bunlardan biri mətbuatımızın bünövrəsini təşkil edən “Əkinçi” qəzetinin bugünkü acınacaqlı vəziyyətini diqqətə

çatdırmaqdan ibarətdir. Bu qəzet böyük Həsən bəy Zərdabın doğulub boya-başa çatdığı Zərdab rayonunda fəaliyyət göstərir. Müstəqilliyə qədər “Əkinçi” qəzeti həftədə 3 dəfə 5500 nüsxə ilə buraxılıb. Özünün nəşriyyatı olub, bütün tələbatları dövlət büdcəsindən maliyyələşib. Lakin müstəqillikdən sonra qəzetə bir dəfə də olsa heç bir vəsait və avadanlıq verilməyib. İndi də ayda bir dəfə böyük çətinliklərlə 500 nüsxə ilə çıxı bilirlər. Hazırda 4 işçisi var, bu gedişlə yaxın 3 aya fəaliyyətlərini dayandıracaqlar.

Mətbuat bir salnamədir. Dünən, bu günün, sabahın salnaməsidir. Mən buradan bütün əlaqədar qurumlara səs-lənmək istəyirəm. Yeri gəlmişkən, dünən Mətbuat Şurasının rəhbərliyi ilə də telefon danışığım olub. Bu problem, ümumən, bütün regionların mediasına aiddir. Bu gün region mediası, demək olar ki, ölü vəziyyətdədir. Mətbuat vasitələrinin saxlanılmasına kömək göstərilməlidir. Onun üçün də yerli mətbuatın inkişafı ilə bağlı, hesab edirəm, bir konsepsiya hazırlanmalıdır və bu konsepsiyanın hazırlanmasında Milli Məclisin həm Aparatı, həm əlaqədar komitələri, həm də hər bir millət vəkili yəqin ki, duyarlı olaraq öz sözünü deyə bilər.

Digər bir məsələ isə hər zaman üzərində dayandığımız, bütün deputat həmkarlarımızın öz regionlarındakı su problemi ilə bağlı olaraq hər bir zaman dilə gətirdikləri fikirlərlə bağlıdır. Sahibə xanım, ötən il ölkə üzrə meliorasiya və su təsərrüfatı işləri ilə bağlı çox sayda deputat həmkarlarımızın səsləndirdikləri fikirlərdən sonra bütün təkliflərin toplanaraq Milli Məclis tərəfindən toplu şəkildə əlaqədar qurumların diqqətinə çatdırılmasına qərar verilmişdi. Lakin kağız üzərində qalan qərarın, yəqin ki, heç kəsə bir faydası olmur. Bu günə qədər hələ də izlədiyimiz bundan

ibarətdir ki, regionlarda su qıtlığı həddindən artıq çoxdur. Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC-nin gördüyü işlər bir o qədər də ürək açan deyil. Ona görə də toplu şəkildə mövcud problemlərin bir daha diqqətə çatdırılması, ölkə üçün dinləmələrin keçirilməsini təklif edirəm. Əlaqədar qurumların nümayəndələrinin, rəhbərliklərinin Milli Məclisə dəvət edilməsini təklif edirəm.

Sizə bir nümunə deyim. Dünən rayondan gəlirəm. Seçil-diyim Ucar rayonunun Bərgüşad kəndində axırıncı dəfə kollektor 1976-cı ildə təmizlənilib. Təsəvvür edin ki, bu, böyük bir şoranlaşmaya səbəb olur. Onsuz da rayon şoran bir rayondur. Nəticədə əkində məhsuldarlıq aşağı düşür, vətəndaş, kəndli əkdiri məhsulu becərə bilmir və əkin sahələri yararsız bir vəziyyətə düşür. Eləcə də digər kəndlərimizdə də eyni problem mövcuddur. Mənə elə gəlir ki, burada oturan həmkarlarımla əksəriyyəti həmin fikirdədirlər. Yaxşı olardı ki, bununla bağlı bir dinləmə keçirək.

Mən qısaca olaraq, sadəcə, bu iki fikrimi bildirmək istəyirdim. Təşəkkür edirəm. İşlər planına səs verəcəyəm, məqbul sayıram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun, xanım Sədr. Mən də ilk öncə Sizi və bütün həmkarlarımızı sessiyanın başlanması münasibəti ilə təbrik edirəm. Ayrıca Sizin çox yüksək səviyyəli səfərinizi biz hamımız izlədik. Təbii ki, parlamentimizin adına da çox gözəl bir səfər olduğunu burada vurğulamaq istəyirdim.

Sırf gündəliklə bağlı bir neçə məsələyə toxunmaq istəyəcəyəm. Çünki biz sessiyaya qədər olan dövrdə daha çox insanlarımızı dinlədik. Hər bir millət vəkili bölgələrdə,

kəndlərimizdə oldu, burada bizə müraciət edən insanlarınımızı dinlədik. Onların qaldırdığı bəzi məsələlər var ki, bu məsələlərə bu sessiya, qanunvericilik çərçivəsində mütləq baxılmasına ehtiyac var.

Birinci məsələ, cənab Prezidentin rəhbərliyi altında şəhidlərimizin Anım Günü ən yüksək səviyyədə keçirildi. Bütün azərbaycanlılar hər zaman şəhidlərimizin qarşısında baş əyir və hər zaman da baş əyəcəyik. Bölgələrimizdə bununla bağlı müxtəlif tədbirlər keçirilir, iştirak edirik, şəhid ailələri ilə görüşürük, ziyarət edirik. Bir vacib məsələ var ki, şəhid adının əbədiləşdirilməsi ilə bağlı qanun layihəsinə təkrar baxılmasına zərurət var. Çünki bu layihə qəbul olunanda biz zəfərimizi qazanmamışdıq. Ona görə də bu zəfər qələbəmizdən, zəfərimizdən sonra mütləq bu sənədə yenidən baxılması gərəkdir. Təbii ki, şəhid ailələrimiz dövlətimizin, cənab Prezidentin, hörmətli Mehriban xanımın onlara xüsusi diqqətini, qayğısını yüksək səviyyədə vurğulayırlar. Amma onların istəklərinin arasında ən çox övladlarının adının, xatirəsinin əbədiləşdirilməsi məsələsi var.

Məsələn, bizim 44 günlük Vətən müharibəsində 70-dən çox tovuzlu şəhidimiz var. Tovuzda kifayət qədər küçələr var. Onların heç birinin adı yoxdur. Şəhidlərimizin hamısının adının əbədiləşdirilməsi üçün küçələr, müxtəlif obyektlər, geniş imkanlar var. Bu qanunvericilikdə ediləcək müəyyən dəyişikliklər rayonlarda bu imkanları daha da genişləndirər.

Mən fürsətdən istifadə edib, Nazirlər Kabinetimizə, Baş nazirə də müraciət edirəm, Tovuz rayonunda şəhid ailələri ilə bağlı keçirilən tədbirdə şəhid ailələrinin bu istiqamətdə müraciətinə cavab olaraq rayon rəhbərliyi bildirdi ki,

Nazirlər Kabinetinə artıq bununla bağlı müraciətlər göndərilib. Biz çox xahiş edərdik ki, Zəfər gününə qədər yaxşı olardı ki, o müraciətlərə baxılsın. Elə Zəfər günümüzdə qədər bu istiqamətdə daha çox addımların atılması, təbii ki, şəhid ailələrimizi, hamımızı da daha çox məmnun edər. Ona görə bu qanun layihəsində mən düşünürəm, – mən təklifləri səsəndirəndə o qanuna diqqətlə baxdım, – öz təkliflərimi də onların, yəni şəhid ailələrimizin, ziyalıların səsəndirdiyi mövqedən yazıb artıq quruma, bizim müvafiq şöbəyə də yazılı şəkildə təqdim edəcəyik. Amma çox xahiş edirik, bu məsələyə baxılmasına ehtiyac var.

İkinci məsələ. İpoteka haqqında qanunvericilik aktı ilə bağlı biz bu dövəndə Mədəniyyət komitəsi olaraq, təbii ki, müraciət edən mədəniyyət xadimlərini dinlədik. Bu, bizim borcumuzdur, vəzifəmizdir. Burada ən ciddi məsələlərdən biri evlə, mənzillə bağlı problemdir. Çünki mədəniyyət sahəsində çalışanların, – onların bir çoxu çox yüksək səviyyədə dövlətimizi, xalqımızı, mədəniyyətimizi təbliğ edirlər, – təbii ki, hər zaman cənab Prezidentin, hörmətli Mehriban xanımın mədəniyyət xadimlərinə böyük diqqətini, qayğısını xüsusi vurğulayırlar. Amma gənc insanlar mədəniyyətin müxtəlif sahələrində addımlamaq üçün çox problemlərlə, mənzil-məişət problemləri ilə üz-üzə qalırlar. Onlar xahiş edirlər ki, güzəştli ipotekadan yararlanan kateqoriyada mədəniyyət sahəsində xidmətləri olan insanların olması məsələsinə mütləq baxılsın. Çünki burada çox ciddi ehtiyac var. Ona görə qanunvericilik çərçivəsində də, müvafiq icra qurumları ilə müzakirələrdə də bu məsələyə mütləq baxılmasını xahiş edirik. Mən bunu hörmətli hökumət üzvlərinin də diqqətinə çatdırdım. Çox xahiş edərdim, bu sessiya çərçivəsində bu möv-

zu diqqətdə olsun.

Digər bir məsələ həmkarlarımin da rastlaşdığı məsələlərdən biridir. Bu da məhkəmə qərarlarının icrasındakı problemlərdir. Çox ciddi problemlərdir. Özəlliklə alimentlərlə bağlı problemlər. Bu müraciətlərin sayı həddindən artıq artır. Alimentlərlə bağlı, demək olar ki, icra olunmayan qərarların sayı getdikcə daha da artır. Müraciət edirlər, uşaqlar qurban olur, uşaqlar əziyyət çəkir. Çox çətin vəziyyətlə üzləşirik, necə kömək edəcəyimizi də bilmirik. Çünki o cür ailələrə kömək etmək çox ağırdır. Ona görə də alimentlərlə bağlı məhkəmə qərarlarının icrası prosesində daha nələr etmək olar, bu məsələyə mütləq baxılmalıdır. Alimentlərlə bağlı bu ailələrə daha çox necə kömək edə bilərik. Çünki bəzən ana 2 kiçik yaşlı uşaqla qalıb, onları qoyub işə getməkdə çətinlik yaranır. Heç bir yerdən gəliri, dəstəyi yox, biz çox acınacaqlı durumlarla üzləşə bilirik. O üzdən mən çox xahiş edəcəyəm, – hörmətli Əli müəllim də buradadır, – bu məsələdə daha nələr etmək olar? Bu problemlə bağlı bəlkə bir dinləmə təşkil etmək olar? Neçə min belə işdir. Bu insanlarla bağlı nələr etmək olar? Çünki bu müraciətlərin, məktubların, qəbula gələn anaların, qadınların da sayı azalmır. Ona görə də çox xahiş edirəm.

Dördüncü məsələni də qısa deyim. İcbari tibbi sığorta haqqında qanunvericiliklə bağlı bütün sənədlər qəbul olundu. Mənim çox yaxşı yadımdadır, o müzakirələr zamanı əsas qaldırılan məsələlərdən biri də ondan ibarət idi ki, artıq sonsuzluq getdikcə artır, kasıb ailələrimiz var. Dövlət vəsaiti hesabına, dəstəyi ilə heç olmasa, hər ailəyə bir dəfə süni mayalanma pulsuz şəkildə edilsin. Bu vurğulanmışdı ki, mütləq olacaq. Mən hətta o vaxt İcbari

Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin saytında bununla bağlı məlumatın surətini də özüm üçün çıxarmışam. Yazır ki, “limit sayda da olsa, bu məsələ həllini tapacaq”. Təxminən 1 ildən çox zaman keçib. Amma bizə gələn müraciətlərdə qadınlar deyirlər ki, biz müraciət edəndə, bu məsələ paketə daxil deyil, deyilir. Mən çox xahiş edirəm, Əhliman müəllim də, Musa müəllim də buradadır. Çünki bu müraciətlər də artır.

Limit olsa da, bu limitin müəyyən həddi olmalıdır. Çünki qadınlar, belə insanlar çox çətin vəziyyətdədir. Deyirlər, biz müraciət edirik bölgəmizə, rayonumuza ki bu istiqamətdə göndəriş ala, amma biz bu göndərişləri ala bilmirik. Ona görə də bu da müəyyən ziddiyyət yaradır. Çünki parlamentdə bu müzakirələr olan zaman cəmiyyətə bu açıqlama verilmişdi. Verilmişdi ki, bu paketdə, zərfdə nələr olacaq və sair. Mənim xatirimdədir, bu sualı vermişdik və bizə bu cavab verilmişdi. Amma indi ailələr bu sualla müraciət edir və çox ciddi problem yaranmağa başlayıb. Ona görə biz müvafiq qurumu da çağırırıq. Əgər bu sənəddə hər hansı bir sual, hansısa müzakirəyə təkrar ehtiyac varsa, bu, müzakirə olunsun. Çünki bu insanların, övlad üzündən dağılmaq həddində olan ailələrin sayı da yüzlərcədir. Biz nə qədər ailələrimizi xilas edə bilərik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hikmət Məmmədov. Buyurun, Hikmət müəllim.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də payız sessiyasının açılışı münasibəti ilə hər birinizi təbrik edirəm. Bildirmək istəyirəm ki, hörmətli Sahibə xanım, Siz payız sessiyasının açılışındakı çıxışınızda həm parlamentimizin qanunvericilik fəaliyyəti ilə

bağlı, həm də parlament diplomatiyası sahəsində fəaliyyətlə bağlı çox geniş məlumat verdiniz. Mən düşünürəm ki, bu, elə ictimai rəydə də böyük rəğbətlə qarşılır. Əslində, ictimai rəy Milli Məclisin fəaliyyəti ilə bağlı geniş məlumat əldə etmiş olur.

Bu günlərdə biz Sizin rəhbərlik etdiyiniz heyətlə birlikdə Qazaxıstanda səfərdə olduq. Bir şeyin şahidi olduq və bir daha əmin oldum ki, 2 şey qıbtə yaradır. Onlardan biri gücdür, biri də güclü intellektidir. Sizin Azərbaycanı, Azərbaycan həqiqətlərini, ölkəmizdə baş verənləri yüksək səviyyədə istər TürkPA-nın iclasında, istərsə də ikitərəfli görüşlərimizdə təqdim etməyiniz, doğrudan da, Azərbaycana rəğbət yaradırdı. Biz növbəti tədbirlərdə dərhal o rəğbətin təzahürlərini görürdük. Buna görə də Sizə təşəkkür edirəm.

Hörmətli millət vəkilləri burada müəyyən məsələlərə toxundular. Doğrudan da, biz çox böyük tarixi günlər yaşayırıq, amma bunu deyən zaman həm də fikirləşirik ki, bu tarixi günlərimizi yaşadanlar var. Millət vəkili həmkarım Azər Badamov maraqlı təkliflə çıxış etdi. Mən düşünürəm ki, o təklif, əslində, hər birimizin arzusudur. Amma bir məsələ var ki, Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandanımız Azərbaycan xalqı, Azərbaycan tarixi, gələcək nəsillər qarşısında elə böyük xidmət göstərmiş ki, o, hər cür addan, hər cür tituldan yüksəkdə durur. Amma bu fikirləri deyərkən mən bir daha onu düşünürəm ki, XX əsrin əvvəllərində Qazi Mustafa Kamal Atatürk qlobal imperializmə qalib gələndən sonra türk xalqı Mustafa Kamal adının qabağına bir “Qazi” adını əlavə etməklə onu özünün əbədi döyüşçüsü, əbədi müdafiəçisi adlandırdı. Mən düşünürəm, bu, elə Azərbaycan xalqının ürə-

yindən qopan, onun rəyi olan bir fikirdir ki, Azərbaycan Prezidenti bizim qazi Prezidentimizdir. Çünki o, həm birbaşa döyüş müstəvisində, həm də informasiya savaşında birbaşa iştirakçı oldu.

Hörmətli Sahibə xanım, bizim payız sessiyasının iş planına gəldikdə isə 10-cu maddədə biz qeyri-mədəni irsin qorunması ilə bağlı məsələni müzakirə edəcəyik. Mən düşünürəm ki, bununla yanaşı biz maddi-mədəni irsin qorunması ilə bağlı qanun layihəsini də müzakirəyə çıxarmalıyıq. Hər şeydən öncə, ona görə ki, bunlar bir-biri ilə sıx əlaqəlidir.

İkincisi isə, azad olmuş ərazilərimizdə bizim çox böyük maddi-mədəni mirasımız var. Onların yenidən tanıtılması ilə bağlı yeni qanunvericilik fəaliyyətinə ehtiyac var. Eyni zamanda, onların necə tanıtılması sualı, düşünürəm ki, bu gün çox aktualdır. Biz o dövrə aid xristian abidələrimizi alban abidələri adlandırırıq. Amma bir tərəfdən də qarşımıza çıxan məsələ odur ki, albanşünaslıqla bağlı mənbələrə endikdə bu mənbələrin hər biri, Mxitar Qoş da, Musa Kalankatlı da, Moisey Xorenski də ərazini Albaniya adlandırır. Ona görə mən düşünürəm ki, indiki tarixi mərhələdə milli şüurumuzu yeniləyərkən bir daha o tariximizə yenidən qayıtmalı, o tarixi abidələri necə təqdim etməyimizlə bağlı düzgün fikirlər müəyyənləşdirməliyik, həqiqəti ortaya qoymalıyıq. Monastırlarda işlədilmiş ibadət dili barədə məlumat verməliyik. Mənim özümün bu istiqamətdə tədqiqatlarım var. Çox hörmətli tarixçilərimizin tədqiqatları var ki, orada ibadət dili o dövrün ədəbi dili olan türk dilində olubdur. Mən düşünürəm, bax, bunlarla bağlı məsələlər də bizim qanunvericilik fəaliyyətində öz əksini tapmalıdır ki, artıq biz tərəddüd etmədən

həqiqəti açıq şəkildə dünyaya çatdıraq. Bunun vaxtı gəlib çatıb. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hikmət müəllim. Mənim ünvanıma dediyiniz o təbriklər tək mənə yox, bizim bütün hörmətli nümayəndə heyətinə çatır.

İndi isə Ziyafət müəllim, buyurun. Ziyafət Əsgərov.

Z.Əsgərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Təşəkkür edirəm söz verdiyinizə görə. İki məsələ barəsində danışmaq istəyirdim. Amma bu məsələlərə keçməzdən əvvəl, hörmətli xanım Sədr, Siz payız sessiyasının açılışında çox geniş nitq söylədiniz və parlamentin gördüyü beynəlxalq işlərdən danışdınız. Buna görə Sizə təşəkkür edirəm.

Hörmətli deputatlar, nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, son Qazaxıstan səfərində türk dünyasının parlament fəaliyyətində xidmətlərinə, ümumiyyətlə, parlament diplomatiyasına verdiyi töhfəyə görə Sahibə xanım Lev Qumilov adına Universitetin fəxri professoru adına layiq görülüb. Ona görə Sizi bu münasibətlə təbrik edirəm və işlərinizdə uğurlar arzulayıram.

Birinci məsələ “Siyasi partiyalar haqqında” Qanunun qəbul edilməsi ilə bağlıdır. Hörmətli həmkarlar, bilirsiniz ki, biz keçən əsrin sonlarında bu qanunu qəbul etmişik. Amma etiraf etmək lazımdır ki, bu qanun artıq hakimiyyət ilə siyasi partiyalar arasında hazırda mövcud olan konfigurasiyaya, ümumiyyətlə, Azərbaycanda siyasi sistemin fəlsəfəsinə tam uyğun gəlmir. Ona görə təklifim ondan ibarətdir ki, siyasi partiyalar haqqında yeni bir qanun qəbul edilməlidir. Həmin bu qanunda hakimiyyətlə siyasi partiyalar arasında olan münasibətlərin dəqiq çərçivəsi göstərilməlidir. Siyasi partiyaların fəaliyyəti, funksiyaları

dəqiq göstərilməlidir. Bu baxımdan, hesab edirəm ki, bu qanun yeni dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılmalıdır.

İkinci bir təklifim Siyasi vəzifələr haqqında qanunun qəbul olunmasıdır. Hörmətli Sahibə xanım, bizdə indiyə qədər Siyasi vəzifələr haqqında qanun qəbul olunmayıb. Bu da müəyyən problemlər yaradır. Niyə? Məsələn, bizdə “Dövlət qulluğu haqqında” Qanun var, bilirsiniz. Orada 19 təsnifat var. Məsələn, bizdə hələ indiyə qədər məlum deyil, nazir, dövlət komitəsinin sədri, yaxud, deyək ki, xidmət rəisi, bunlardan hansı siyasi vəzifədir. Bizə məlum deyil. Yəni dövlət qulluğunda bunun açılışı yoxdur. Ona görə təklif edirəm, Siyasi vəzifələr haqqında qanun ona görə qəbul olunsun ki, 19 təsnifata daxil olan vəzifələr içərisində onların funksiyaları müəyyən olunsun. Bilinsin ki, kim siyasi vəzifə ilə məşğuldur, kim məmur işi ilə məşğuldur, kim, ümumiyyətlə, dövlət qulluğu ilə məşğuldur. Bu məsələnin də nəzərə alınmasını xahiş edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim.

Hörmətli həmkarlar, mən imkan yaratdım ki, kim çıxış etmək istəyir, hamısı öz fikrini bildirsin. Çıxışlar artıq başa çatdı. Mən məsələni səsə qoymaq istəyirəm. Xahiş edirəm, 2021-ci ilin payız sessiyası üçün qanunvericilik işləri planına münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.50 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	87
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 2-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ Vətən müharibəsinin başlanmasının ildönümü ilə əlaqədar Milli Məclisin Bəyanatı ilə bağlıdır.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, ötən ilin sentyabr–noyabr aylarında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin zəfər yürüşü xalqımızın qəhrəmanlıq tarixində yeni şanlı səhifə açmışdır. Əldə edilən parlaq qələbə sayəsində Azərbaycan torpaqlarının 30 illik işğalına son qoyulmuş, dövlətimizin ərazi bütövlüyü bərpa olunmuşdur.

Əminəm ki, on illər, yüz illər keçəcək, ancaq 44 günlük Vətən müharibəsində xalqımızın göstərdiyi cəsarət, fədakarlıq heç zaman unudulmayacaq, bir daha sınaqdan çıxmış torpaq, Vətən məhəbbətinin şöləsi daim gur yanacaq, yeni-yeni nəsillərimizi qələbədən-qələbəyə aparacaqdır. *(Alqışlar.)*

İndi isə, hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin bəyanat layihəsinin mətnini oxumaq üçün Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü hörmətli Nizami Səfərova söz verirəm. Nizami müəllim, buyurun.

N.Səfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

“Azərbaycan xalqının Vətən müharibəsinin başlanmasının ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı.

Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq miqyasda tanınmış ərazisinin Ermənistan tərəfindən işğalına son qoyulmasını, dövlətimizin ərazi bütövlüyünün bərpasını təmin etmiş 44 günlük Vətən müharibəsinin başlanmasından 1 il keçir. Azərbaycanın əzəli tarixi torpağı olan Qarabağın əsarətdən azad edilməsi son iki yüz ilə yaxın dövrdə xalqımızın məruz qaldığı torpaq itkiləri, etnik təmizləmələr və deportasiyalar silsiləsinə son qoymuş və onun tarixində yeni dövr açmışdır.

Məlum olduğu kimi, Ermənistan Respublikasının heç bir tarixi və hüquqi faktlara söykənməyən əsassız ərazi iddiaları və təcavüzkarlıq siyasəti ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində Azərbaycan Respublikası ərazisinin 20 faizinin işğal olunmasına gətirib çıxarmışdır. Ermənistanda və Azərbaycanın işğal olunmuş ərazisində qəddarcasına etnik təmizləmə aparılmış, 1 milyon azərbaycanlı ata-baba yurdlarından qovulmuşdur. Azərbaycanlılara qarşı milli nifrət və düşmənçilikdən qaynaqlanan dəhşətli cinayət aktları həyata keçirilmiş, XX əsrin ən böyük faciələrindən olan Xocalı soyqırımını, bir sıra digər soyqırım aktları törədilmişdir.

Dörd ilə yaxın davam edən birinci Qarabağ müharibəsinin gedişində Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən 20 minə yaxın azərbaycanlı qətlə yetirilmiş, 50 mindən çox adam yaralanmış və ya şikəst edilmişdir. 4750 nəfər əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüşdür. 877 şəhər, kənd və qəsəbə qarət edilmiş, dağıdılmış və yandırılmışdır. İşğal olunmuş ərazilərdə Azərbaycanın tarixi, milli və mədəni irsi amansızlıqla məhv edilmişdir.

BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi 822, 853, 874 və 884 nömrəli qətnamələrdə, eləcə də

BMT Baş Məclisinin 2008-ci ildə qəbul etdiyi 62/243 nömrəli qətnamədə, bir sıra digər nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların aktlarında Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü və suverenliyi təsdiq edilmiş, Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal etdikləri ərazilərdən dərhal, qeyd-şərtsiz çıxarılması tələb edilmiş, daimi yaşayış yerlərindən didərgin düşmüş insanların öz torpaqlarına geri dönməsi hüququ təsbit edilmişdir. Münaqişənin nizama salınması üçün vasitəçilik söyləri göstərən ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədr ölkələrinin, yəni Amerika Birləşmiş Ştatlarının, Rusiyanın və Fransanın dövlət başçıları dəfələrlə bəyan etmişlər ki, status-kvo qəbuledilməzdir, dəyişilməlidir, bu məsələ tezliklə öz həllini tapmalıdır. Təəssüf ki, münaqişənin həll edilməsi üçün Minsk qrupunun və digər beynəlxalq təşkilatların göstərdikləri söylər Ermənistanın qeyri-konstruktiv və pozucu mövqeyi üzündən heç bir sərə verməmişdir. Üstəlik, bölgədə sülh və sabitlik yaradılmasında marağı olmayan xarici qüvvələrdən dəstək alaraq, Ermənistan Respublikası aparılan danışıqlar prosesini pozmaq və özgə torpaqlarının işğalını əbədləşdirmək üçün davamlı cəhdlər göstərmişdir.

Beynəlxalq təşkilatların qətiyyətsizliyindən istifadə edən Ermənistan tərəfi 2016-cı ilin aprel ayında, 2020-ci ilin iyul və avqust aylarında Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin ön mövqələrinə hücum etmiş və dinc yaşayış məntəqələrini toplardan, raket qurğularından, zirehli texnikadan atəşə tutmuşdur. Bu təxribatlara cavab olaraq Azərbaycan Respublikasının gördüyü tədbirlər Ermənistan silahlı qüvvələrinin canlı qüvvə və hərbi texnika sarıdan böyük itkilər verməsinə gətirib çıxarmışdır.

2020-ci il sentyabrın 27-də növbəti təxribatdan sonra

Azərbaycan Respublikası BMT-nin Nizamnaməsinin verdiyi özünümüdafiə hüququndan istifadə etmiş və təcavüzkarı sülhə məcbur etmək, Azərbaycan torpaqlarının işğalına son qoymaq məqsədi ilə əks-hücum əməliyyatına başlamışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri ilk günlərdən Ermənistan silahlı qüvvələrini ağır məğlubiyyətə uğratmışdır.

Döyüş meydanında aciz durumda qalan Ermənistan silahlı qüvvələri beynəlxalq hüquq normalarını və prinsiplərini, o cümlədən 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə konvensiyalarını kobudcasına pozaraq dinc əhaliyə qarşı dəhşətli cinayətlər törətmişlər. Cəbhə xəttindən uzaqda yerləşən Gəncə, Mingəçevir, Bərdə, Tərtər, Qəbələ şəhərlərinə, Siyəzən, Xızı rayonlarına, digər yaşayış məntəqələrinə ballistik raketlər, habelə qadağan olunmuş ağır fosforlu və kaset sursatları ilə edilən hücumlar müharibə cinayətləri və insanlıq əleyhinə cinayətlərdir.

Dinc yaşayış məntəqələrinə 227 raket və 30 minə yaxın mərmə atılmış, nəticədə 100-dən çox dinc sakin, o cümlədən 11 uşaq qətlə yetirilmiş, 450-dən çox insan yaralanmışdır. Azərbaycan ərazisində 12 min mülki infrastruktur obyektə, o cümlədən fərdi evlər və çoxmənzilli yaşayış binaları dağıdılmış və ya onlara ciddi ziyan vurulmuşdur.

Lakin bu qanlı hücumlar və vəhşilik əməlləri Azərbaycanı öz məqsədindən geri döndərə bilməmişdir. O dəhşətli günlərdə bütün xalqımız Ali Baş Komandanın ətrafında daha sıx birləşdilər.

Müharibə cinayətlərinin və insanlıq əleyhinə cinayətlərin qarşısının alınması üçün Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin həyata keçirdiyi əməliyyatlar işğalçı qüvvələrə

sarsıdıcı zərbələr endirilməsinə, onların minlərcə canlı qüvvəsinin, çoxlu sayda hərbi texnikasının və silahlarının məhv edilməsinə və ya qənimət götürülməsinə gətirib çıxarmışdır. Ölkəmizin işğal altında olan ərazisinin böyük bir hissəsi, o cümlədən Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı rayonları, Şuşa şəhəri, Suqovuşan, Hadrut qəsəbələri, ümumən 300-ə yaxın yaşayış məntəqəsi azad edilmişdir.

Döyüş meydanında qazanılmış parlaq və möhtəşəm qələbə siyasi müstəvidə əldə edilən uğurlar ilə möhkəmləndirildi. 2020-ci il noyabr ayının 10-da Azərbaycan, Rusiya prezidentlərinin və Ermənistan baş nazirinin imzaladığı üçtərəfli bəyanat 30 ildən artıq davam edən münaqişəyə son qoyaraq, Cənubi Qafqaz bölgəsinin gələcək inkişafına yönələn fəaliyyətin yeni formatını təqdim etdi. Bəyanatın müddəalarına uyğun olaraq, Kəlbəcər, Ağdam və Laçın rayonları dinc yolla Azərbaycan Respublikasına qaytarıldı.

Azərbaycan BMT-nin, digər beynəlxalq təşkilatların münaqişəyə dair sənədlərinin icrasını faktiki olaraq təmin edərək, ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsinə nail olmuş, Cənubi Qafqaz bölgəsində yeni geosiyasi reallıq yaratmışdır. Azərbaycanın əzəli və tarixi torpağı olan Qarabağın həyatında yeni dövr – bərpa və quruculuq dövrü başlanmışdır.

30 illik işğal dövründə vandalcasına viran qoyulmuş torpaqlarda yaşayış məntəqələrinin bərpası layihələri həyata keçirilir, infrastruktur obyektləri qurulur, hava limanları, yollar, körpülər, tunellər, digər obyektlər inşa olunur, elektrik, su xətləri çəkilir. Məcburi köçkünlərin mümkün qədər tez müddətdə doğma yurdlarına qayıtması üçün şərait yaradılır.

Regionda dinc həyatın sahmana salınması, davamlı sülhün təmin edilməsi üçün Azərbaycanın lazımi addımlar atdığı bir vaxtda, təəssüf ki, Ermənistanda bəzi dairələr və onları dəstəkləyən qüvvələr revanşist planlar qurur, hərbi məğlubiyyətin əvəzini çıxmaq, Azərbaycan torpaqlarını yenidən işğal etmək, bir daha regionu fəlakət girdabına sürükləmək xəyalları ilə yaşayırlar. Müharibə başa çatdıqdan sonra Azərbaycan Respublikasının hakimiyyət orqanları Ermənistan Respublikasına dəfələrlə müraciət edərək, ərazi bütövlüyünün qarşılıqlı tanınması şərti ilə böyük sülh müqaviləsi imzalamağı təklif etmişlər. Lakin qarşı tərəf müxtəlif bəhanələr gətirərək sülh təkliflərini qəbul etməkdən yayınmışdır.

Ermənistan Respublikası Azərbaycanla dövlət sərhədinin delimitasiya və demarkasiya olunmamasından istifadə edərək sərhəddə təxribatlar törədir, Rusiya sülhməramlı qüvvələrinin müvəqqəti nəzarət etdiyi Laçın dəhlizi vasitəsi ilə yaraqlıların və hərbi yüklərin daşınmasını təşkil edir, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə qarşı müntəzəm təxribatlar törədir, müharibə başa çatdıqdan sonra Azərbaycan ərazisində yaxalanmış təxribatçıları hərbi əsirlər kimi qələmə verir, ölkəmizə qarşı qarayaxma kampaniyası aparır. Darmadağın edilmiş erməni ordusunun bərpası, təcavüzkar dövlətin müasir silahlar və hərbi texnika ilə təchiz edilməsi niyyəti elan olunmuşdur. Qarabağ ərazisində separatçılığın dirçəldilməsinə cəhdlər göstərilir. Üçtərəfli bəyanatın müddəalarına zidd olaraq erməni silahlı birləşmələri Qarabağ ərazisindən hələ də tam çıxarılmamışdır.

Ermənistan tərəfi işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərində yüz minlərcə tank və piyada əleyhinə minalar basdırmış

və ısrarlı tələblərdən sonra minalanmış sahələrin kiçik bir hissəsinin xəritəsini vermişdir. Lakin məlum olmuşdur ki, həmin xəritə real vəziyyətin yalnız 25 faizini düzgün əks etdirir. Minalanmış bütün ərazilərin düzgün xəritələrini verməkdən imtina edilməsi Ermənistanın törətdiyi çoxsaylı müharibə cinayətlərindən biridir. Hərbi əməliyyatların başa çatmasından sonrakı dövrdə 159 insan, o cümlədən mülki şəxslər Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən basdırılmış minaların partlaması nəticəsində həlak olmuş və yaralanmışlar.

Xüsusi narahatlıq doğuran cəhət budur ki, bəzi dövlətlər öz maraqlarını həyata keçirmək vasitəsinə çevirdikləri münaqişəyə son qoyulması ilə barışmaq istəmirlər. Bu dövlətlər öz bəyanatları və hərəkətləri ilə regionda sülh və sabitliyin bərqərar edilməsinə, əslində, mane olurlar. ATƏT-in Minsk qrupunun səmərəsiz fəaliyyətinin bərpa edilməsinə cəhdlər göstərilir. Qarabağda 25 min ermənin yaşadığı əraziyə ayrıca status verilməsi barədə iddialar irəli sürülür.

Unutmaq lazım deyil ki, Azərbaycan Respublikası münaqişəni öz gücü ilə həll etmiş və əvvəlki formatda vasitəçilik səylərinə, əslində, ehtiyac qalmamışdır. Digər tərəfdən, Azərbaycan qədim tolerantlıq ənənələrinə malik olan çoxmilli unitar dövlətdir və burada bütün etnik qrupların nümayəndələri bərabərlik və qarşılıqlı hörmət şəraitində yaşayırlar. Bu ölkə bütün Azərbaycan vətəndaşlarının ümumi və bölünməz vətənidir. Qarabağda yaşayan ermənilər Azərbaycanın digər vətəndaşları ilə eyni hüquq və azadlıqlara malikdirlər və onlara hər hansı statusun verilməsindən söhbət gedə bilməz.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi ümid etdiyini

bildirir ki, uzun illər ərzində qanlı münaqişədən əziyyət çəkmiş Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan arasında daimi sülhün bərqərar edilməsi, sivil dövlətlərarası münasibətlər qurulması, bu dövlətlərin ərazisində Azərbaycan və erməni xalqlarının nümayəndələrinin dinc yanaşı həyatının təmin edilməsi üçün yaranmış tarixi imkan lazımınca dəyərləndiriləcəkdir. Azərbaycan Respublikası bölgənin bütün etnik qrupların nümayəndələrinin firavanlıq şəraitində yaşadıkları sülh, sabitlik və inkişaf məkanına çevrilməsi üçün özündən asılı olan bütün tədbirləri görməkdə davam edəcəkdir”.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Nizami müəllim.

Etirazınız yoxdursa, məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.05 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	87
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, saat 3-ə qədər fasilə elan edilir.

(FASILƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, iclasımıza davam edirik. Gündəliyin 3-cü məsələsinə keçirik. Bu, “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Konstitusiyaya qanununun layihəsidir.

Hörmətli deputatlar, bildiyiniz kimi, Konstitusiyaya qanunları Milli Məclisdə 2 dəfə səsə qoyulur. Biz bu qanun layihəsinə fevralın 1-də, yaz sessiyasının birinci iclasında birinci səsvermədə münasibət bildirmişdik. İndi isə onu ikinci səsvermədə qəbul etməliyik.

Məsələyə dair məlumat vermək üçün Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz vermək istəyirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Əslində, Siz dediyiniz kimi, bu gün ancaq səsvermə prosedurudur. Sadəcə, üzərindən 6 ay keçib. Qısaca demək istəyirəm ki, bu, çox əhəmiyyətli bir qanun layihəsidir. Parlamentdə geniş müzakirə olundu. Üç oxunuşda müzakirə edildi, qəbul olundu.

Vacib elementlərdən biri normativ hüquqi aktların qəbulu zamanı həm də ziddiyyət yaradan layihələrin, siyahıların təqdim olunmasıdır. Bu məsələləri hörmətli millət vəkili bir neçə dəfə qaldırmışdılar. Bu, çox əhəmiyyətli bir layihədir. Ona görə səsə qoyulmasını xahiş edirəm. Hörmətli həmkarlardan isə diqqətli olmalarını xahiş edirəm. 95 səs çoxluğu ilə qəbul edilməsi nəzərdə tutulur.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Bəli, Əli müəllim demişkən, xahiş edirəm, diqqətli olun. Bizə 95 səs lazımdır. Bizdə də kvorum var. Ona görə də mən indi məsələni səsə qoyuram. Buyurun, səs verin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.03 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 13 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Edilmədi? Üzr istəyirəm. Təkrar bir də səs verin. Xahiş edirəm, diqqətli olun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.04 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, indi neçə nəfər səs verib?

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verdilər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti iki məsələsi, yəni 4-cü və 5-ci məsələlər beynəlxalq sazişlərdir. Onu da qeyd edirəm ki, “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununun tələbinə əsasən bu 2 qanun layihəsi bir oxunuşda baxılıb qəbul ediləcək. Beləliklə, 4-cü məsələ

Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu arasında məktublar mübadiləsi formasında bağlanmış Sazişin təsdiq edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Qanun layihəsini Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri hörmətli Musa Quliyev təqdim edəcək. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin qanunvericilik təşəbbüsü ilə Milli Məclisə daxil olmuş Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu arasında 2019-cu il mayın 31-də və iyunun 21-də imzalanmış məktublar mübadiləsi formasında bağlanmış Sazişin təsdiq edilməsi haqqında qanun layihəsi sizin müzakirənizə təqdim edilir.

BMT-nin Əhali Fondu reproduktiv sağlamlıq və reproduktiv hüquqlar üzrə ixtisaslaşan aparıcı BMT qurumudur. Azərbaycanda fəaliyyət göstərdiyi 27 il ərzində təşkilat əhalinin gender və reproduktiv sağlamlıq və hüquqlarının təmin edilməsi, ailə planlaşdırılması, məişət zorakılığı və gender əsaslı ayrı-seçkiliyin aradan qaldırılması, demoqrafik inkişaf, əhali sakinliyi, gənclərin iştirakçılığı və sair sahələr üzrə hökumət, özəl və ictimai sektordan olan tərəfdaşları ilə birlikdə əməkdaşlıq şəraitində müxtəlif uğurlu layihə və kampaniyalar həyata keçirmiş, bu gün də fəaliyyətini davam etdirməkdədir.

2019-cu il mayın 31-də BMT-nin Əhali Fondunun icraçı direktoru Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinə məktub göndərərək BMT İnkişaf Proqramı ilə Azərbaycan Respublikası arasında 2001-ci il yanvarın 6-da

bağlanmış əsas sazişi diqqətə çatdıraraq, bu sazişin BMT-nin Əhali Fondunun Azərbaycan Respublikasındakı fəaliyyətinə və burada çalışan işçi heyətinə mutatis mutandis olaraq tətbiq edilməsini təklif etmişdir. Mutatis mutandis dedikdə o nəzərdə tutulur ki, həmin əsas sazişdə nəzərdə tutulan müddəalar Azərbaycan Respublikasında olduğu kimi deyil, Azərbaycan Respublikasının qanunlarına və reallıqlarına uyğun əlavə və dəyişikliklər tətbiq edilməklə tətbiq edilə bilər. Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin 2019-cu il 21 iyun tarixli cavab məktubunda BMT-nin Əhali Fondunun direktorunun təklifi qəbul edilmiş və sazişin zəruri dövlətdaxili prosedurdan keçdikdən sonra qüvvəyə minəcəyi bildirilmişdir. Qanun layihəsini dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Bu qanun layihəsinə Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsində də baxılıb. Azər müəllim, Azər Kərimli, xahiş edirəm, Siz komitənin rəyini bildirin.

A.Kərimli, *Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin üzvü.*

Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Komitənin qanun layihəsi ilə əlaqədar rəyi müsbətdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Azər müəllim. Çıxış eləmək istəyən yoxdur. Ona görə mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.08 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 5-ci məsələsinə keçirik. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Azərbaycan Ordusu və Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin xüsusi təyinatlılarının təliminə dair” Anlaşma Memorandumunun təsdiq edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri hörmətli Ziyafət Əsgərova söz vermək istəyirəm. Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra qardaş Türkiyə Cümhuriyyəti ilə Azərbaycan Respublikası arasında yüzlərcə sənəd imzalanıb və bunların içərisində, əlbəttə ki, hərbi xarakterli sənədlərin öz yeri var. Mən onlardan bir neçəsini göstərmək istərdim. 1994-cü, 1996-cı, 2000-ci illərdə və bu yaxınlarda iyun ayının 15-də imzalanmış Şuşa Bəyannaməsini xüsusi ilə qeyd etmək istəyirəm. Göstərilən bütün sənədlərdə hərbi təyinatlı təlimlərin keçirilməsi nəzərdə tutulur və bu memorandumda da hər iki dövlətin, yəni Türkiyə Cümhuriyyətinin Silahlı Qüvvələrinin və Azərbaycan Respublikası Ordusunun xüsusi təyinatlılarının təlimindən söhbət gedir.

Bilirsiniz ki, bu yaxınlarda elə Şuşanın özündə Azərbaycanla Türkiyə arasında, daha doğrusu, Türkiyənin Si-

lahlı Qüvvələri ilə Azərbaycan Ordusunun xüsusi təyinatlılarının təlimi keçirildi. Əgər yadıncıdadırsa, hələ 2021-ci il iyunun 15-də siyasi müttəfiqlik barədə Şuşa Bəyannaməsi imzalananda hörmətli prezidentlər qeyd etdilər ki, bu, çərçivə sənəddir və bundan sonra bu sənədə uyğun olaraq, xeyli hərbi xarakterli sənədlər qəbul olunacaqdır. 2021-ci il iyulun 2-də imzalanmış bu sənəd həmin qəbildən olan sənədlərdəndir. Bunun icrası olaraq bu yaxınlarda Şuşa şəhərində belə bir təlim keçirildi. Yeri gəlmişkən, deyim ki, Türkiyə ilə Azərbaycan, Pakistan arasında belə təlimlərimiz, məsələn, mən saya bilərəm, “TurAz Qartalı”, “TurAz Şahini”, “Sarsılmaz qardaşlıq – 2021” və digər hərbi təlimlər keçirilib.

Yeri gəlmişkən, hörmətli Sədr, bizim Şuşada keçirdiyimiz hərbi təlimlərlə bağlı bəzi dövlətlər qısqanclıq hisslərini büruzə verdilər. Amma demək istəyirəm ki, əslində, bu hərbi təlimlər heç kimi narahat etməsin. Burada söhbət regionda sülhün, təhlükəsizliyin və sabitliyin bərqərar olmasından gedir. Bizim heç bir dövlətə ərazi iddiamız yoxdur. Möhtərəm Prezidentimiz “Fransa 24” kanalına verdiyi müsahibəsində də bildirdi. Biz istəyirik ki, yalnız Ermənistan bizə sülh əlini uzatsın. Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü qəbul etsin. Azərbaycanın suverenliyini qəbul etsin və beynəlxalq hüquqla tanınmış sərhədlərimizin pozulmazlığına hörmət eləsin. Yalnız bu halda Ermənistanla iqtisadi münasibətlər və digər münasibətlər qurula bilər. Eyni zamanda, sərhədlərin delimitasiya və demarkasiya məsələsi, o cümlədən, əlbəttə, yolların açılmasından söhbət gedə bilər.

Çox təəssüf ki, biz hələ bunu Ermənistan tərəfdən görmürük. Son vaxtlar bizim dövlət sərhədində Ermənistan

tərəfindən xeyli təxribat aktları törədilir. Onu da Azərbaycanın boynuna atmaq istəyirlər. Nə bilim, Minsk qrupunu dirçəltmək istəyirlər, ortaya digər məsələlər atırlar. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü, muxtariyyətlə bağlı cənab Prezident qəti olaraq bir daha bəyan elədi ki, hazırda, ümumiyyətlə, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və muxtariyyət məsələsi gündəlikdə duran məsələ deyil. Bu məsələ bitdi və bu gün artıq biz gələcək inkişaf perspektivlərindən danışa bilərik.

Bax, bu sənəd, bu memorandum da, qeyd etmək istəyirəm ki, bu məsələlərə yönəldilibdir. Mən hesab edirəm ki, bu sənəd Azərbaycanın milli maraqlarına tamamilə cavab verir. Xüsusi ilə nəzərə alsaq ki, qardaş Türkiyə ilə bu sənəd imzalanıb. Ona görə, xahiş edirəm, bu sənədə müsbət münasibət bildirəsiniz. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim.

Azər müəllim, yenə də üzümü Sizə tuturam. Xahiş edirəm, Sizin komitənin, Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin rəyini bildirin.

A.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Bu qanun layihəsi Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsində geniş müzakirə olunub və yekdilliklə plenar iclasda müzakirəyə tövsiyə olunub. Dəstəkləyirik.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Azər müəllim.

Fəzail müəllim, buyurun. Çıxış üçün söz verilir deputat Fəzail Ağamalıya. Buyurun, Fəzail müəllim.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. İcazənizlə, mövzunun mahiyyətinə bir az fərqli münasibətimi diqqətinizə çatdırım.

Mən, Sahibə xanım, Sizin Sədr seçildikdən sonra bey-

nəlxalq səviyyədə Azərbaycan parlament diplomatiyasının güclənməsi sahəsində böyük əməyinizi Milli Məclisin üzvü kimi yüksək dəyərləndirirəm. Mən 6 çağırış Milli Məclisin deputatı olmuşam. Əvvəlki sədrilər də, hər biri öz imkanları daxilində dövlətçiliyimizə və Milli Məclisin nüfuzunun güclənməsinə lazımi səviyyədə xidmət göstərirlər və onların hər birinin əməyini biz bu gün də yüksək qiymətləndiririk. Ancaq onu etiraf edirəm ki, Azərbaycan parlament diplomatiyası son iki ildə görünməmiş bir sıçrayışla özünün təsdiqini tapır. Bu sahədə Sizin böyük əməyiniz var. İstədim ki, mənim bu etirafımı səmimi qəbul edəsiniz. Eyni zamanda, dəyərli həmkarlarımla da bunu səmimi etiraf kimi qəbul etmələrini xahiş edirəm. Sizə uğurlar arzulayıram. Düşünürəm ki, bütövlükdə, bu, Milli Məclisin uğurudur, Milli Məclisə nüfuz gətirən bir xidmətdir, fədakarlıqdır.

Biz bir neçə gün bundan öncə qürur mənbəyimiz və şərəf tariximizin başlanğıcı olan 27 sentyabrı qeyd etdik. 44 günlük Vətən müharibəsi milli mənliliyimizin, milli şüurumuzun, vətənpərvərliyimizin, birliyimizin, bütün dünyaya azərbaycanlılarının həmrəyliyinin, gücümüzün, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin dünyanı heyrətə gətirən sərkərdəlik məharətinin, diplomatik bacarığının, Silahlı Qüvvələrimizin qəhrəmanlığının təntənəsi kimi tarixə qızıl hərflərlə yazılmış oldu. Bu məsələnin gedişində, xüsusi olaraq, işğal olunan torpaqlarımızın azad edilməsində qardaş Türkiyənin çox ciddi və son dərəcədə əhəmiyyətli rolu olub. Hər birimizin böyük hörmət bəslədiyimiz Türkiyənin Prezidenti hörmətli Rəcəb Tayib Ərdoğanın qətiyyətli və birmənalı bəyanatları, onun komandasının bu bəyanatlara eyni şəkildə xidmət etməsi və ardıcıl olaraq 44

gün ərzində Azərbaycanla bərabər olması qələbəmizin təmin olunmasında olduqca öz müsbət rolunu oynadı. Bundan sonra biz artıq, hörmətli Ziyafət müəllimin də dediyi kimi, bir millət, iki dövlət kimi silahlı qüvvələrimizin cülgəlaşması, bərabər təlimlərin keçirilməsi və eyni zamanda, cənab Prezidentin dediyi kimi, Türkiyə modeli əsasında silahlı qüvvələrimizin yenidən qurulması sahəsində ciddi addımların şahidi oluruq. Təqdim edilmiş olan bu sənəd də mahiyyət etibarı ilə bu əməkdaşlığın gələcəkdə daha yüksək səviyyədə inkişaf etməsinə xidmət edəcəkdir.

Bütün bunlarla bərabər, əlbəttə, uzun illər boyu ermənilərin yanında olan, torpaqların işğal edilməsində ermənilərə yardım edən ayrı-ayrı dövlətlər bizim əldə etmiş olduğumuz qələbəni, uğurları heç cür həzm edə bilmir və qələbəmizdən sonra Azərbaycana qarşı təhdid və təzyiqlərini davam etdirirlər. Bizə qarşı təzyiq edənlərin arasında İran xüsusi ilə fərqlənir. Uzun illər boyu işğalçı Ermənistana hərtərəfli yardım göstərən qonşu ölkənin rəsmi dairələri öz ənənəsini davam etdirməklə kifayətlənmir, hətta beynəlxalq hüquq normalarını pozaraq, həm də kobudcasına pozaraq, Azərbaycanın icazəsi olmadan ərazimizdə separatçı quldur ermənilərin tör-töküntülərinə müxtəlif şəkildə yardımlar etməkdə davam edirlər. Azərbaycanın işğaldan azad edilən sərhədboyu ərazisində bizə əzələ nümayiş etdirməyə cəhdlər göstərir və bunu riyakarlıqla ört-basdır etməyə çalışır, hətta rəsmi səviyyədə bizə hədə-qorxu gəlməkdən belə çəkinmirlər.

Azərbaycan müstəqillik illərində hər zaman İrana qarşı səmimi, mehriban qonşuluq münasibətləri nümayiş etdirir. Hətta xatırlayırıq, ən çətin anlarda ərazimizdən İrana qarşı ciddi təzyiq kimi istifadə etməyə çalışan Amerika

Birləşmiş Ştatlarının bu və ya digər təklifinə ölkə Prezidenti birmənalı cavab verdi ki, Azərbaycanın ərazisindən İrana qarşı hər hansı bir təzyiqin reallaşmasına imkan verməyəcəyik. Hər zaman belə olub. Azərbaycan beynəlxalq hüquq normalarına, qonşuluq münasibətlərinə hər zaman riayət etməsinə baxmayaraq, hər zaman erməniləri müdafiə edən İran bu baxımdan nankorluğunu ortalığa qoymaqladadır. Onun fəaliyyəti bu gün islami dəyərlərə sığmır və təhdid dolu əməlləri hər birimizi qıcıqlandırır, narahat edir.

Ona görə də mən yaranmış fürsətdən istifadə edərək, demək istərdim ki, İran bu əməllərindən əl çəkməlidir. İran mehriban qonşuluq münasibətlərinə üstünlük verib Azərbaycanla münasibətlərində ciddi korrektələr etməlidir. Əgər bu olmasa, Azərbaycanın kimdənsə, hansı dövlətdənsə çəkinəcək yeri yoxdur. Biz 44 günlük müharibədə olduğu kimi, bundan sonra da Ali Baş Komandanın, cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə bir millət kimi bu cür təhdidlərə, təzyiqlərə ciddi cavab vermək əzmindəyik, imkanındayıq. Çox arzulayırdım ki, İranın rəsmi dairələri bu amili nəzərə alsın. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Alıyev. Buyurun, Sahib müəllim.

S.Alıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar. Hörmətli xanım Sədr, əslində, komitəmizin iclasında mən bu qanunvericilik aktı ilə bağlı öz fikirlərimi bildirmişdim.

Heç kimə sirr deyil ki, indiki dövrün savaşı hibrid savaş olmaqla yanaşı, eyni zamanda, xüsusi təyinatlıların savaşıdır. Azərbaycanla qardaş Türkiyə ordularının, ən çox da xüsusi təyinatlılarının bu qəbildən olan təlimləri, ad-

dımları ondan xəbər verir ki, biz, əslində, həm də iki dövlət, bir ordu kimi çıxış etməyə başlamışıq. Hörmətli Ziyafət müəllim çox haqlı olaraq vurğuladı ki, bu təlimlər heç kimin əleyhinə yönəlməyib, ancaq və ancaq həm hər iki dövlətin, həm də bütövlükdə, regional təhlükəsizliyin yüksəlməsinə yönəlib. İranın isə heç əleyhinə yönəlməyib. Əgər İrandakı bəlli çevrələr anlasalar ki, güclü Azərbaycan və güclü Türkiyə həm də güclü İran deməkdir, onda bəzi lazımsız hərəkətlərə yol verməzlər və cənab Prezidentin təbirincə desək, emosional çıxış etməzlər.

Yeri gəlmişkən, mən cənab Prezidentin Azərbaycan sərhədləri yaxınlığında keçirilən təlimlərlə bağlı səsləndirdiyi fikri hər bir azərbaycanlının Prezidentinin və bütün azərbaycanlıların liderinin fikri kimi qiymətləndirirəm. Bizim hamımız yəqin ki, bu fikirdəyik.

Hörmətli xanım Sədr, gəlirəm bayaqkı məsələnin üstünə, nəyə görə çıxış etdim. Bilirsiniz, indi Ziyafət müəllim də bu həmsədrlər məsələsinə toxundu. Mən az öncə çıxış edə bilmədim, bəyanatla bağlı təklifim var idi. Mənə elə gəlir ki, biz o bəyanatda daha, belə deyək, konkret ifadələr işlətməliyik. Cənab Prezident Anadolu Agentliyinə verdiyi müsahibədə açıq şəkildə bu münaqişənin həllini tapmamasında və savaşı baş verməsində təkcə Ermənistanın deyil, böyük dövlətlərin də rolu, günahı olduğunu bildirdi. Ona görə də bəyanatda cümlə var ki, məhz Ermənistanın qeyri-konstruktivliyi üzündən bu baş tutmadı, axırda savaşa gətirib çıxardı. Mənə elə gəlir, biz orada əlavə etməliyik ki, Ermənistanın qeyri-konstruktivliyi və həmsədrlik edən dövlətlərin yetərincə səy göstərməməsi üzündən.

İkinci bir məsələ, orada bu da əksini tapmalıdır ki, nəyə

görə savaşa bağlı tez-tez suallar səsləndirilir? Orada mənə elə gəlir, bu ifadə də olmalıdır, – cənab Prezident onu da öz çıxışında vurğulayıb, ondan çıxış edərək deyirəm, – bildirilməlidir ki, Minsk qrupu həmsədrləri “status-kvo yolverilməzdir” ifadəsini “status-kvo dayanıqlı deyildir” ifadəsi ilə leksik baxımdan amorf, siyasi baxımdan isə opportunizm kimi qiymətləndirilməli ifadə ilə əvəz etdikdən sonra Ermənistan rəhbərliyi təzədən yeni torpaqlar uğrunda yeni savaş ideyasına kökləndi və nəticədə də iyuldakı hadisələr, ardınca da təxribatlar, sentyabrın 27-dəki savaş baş verdi.

Bir də tolerantlıqla bağlı orada çox gözəl qeyd olunub. Mənə elə gəlir ki, o tolerantlıqla bağlı olan cümləyə əgər biz Roma Papasının sözünü əlavə etsək ki, Azərbaycan tolerantlıq baxımından dünyada örnək ölkədir, o da yerinə düşərdi. Çünki bu bəyanat, sadəcə, Azərbaycan xalqı üçün deyil, həm də beynəlxalq aləm üçündür. Amma bütövlükdə götürdükdə, mən bəyanatı həm hüquqi, həm siyasi, həm də geosiyasi baxımdan çox təknil və əsaslandırılmış bəyanat kimi qəbul edirəm və dəstəkləyirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sahib müəllim.

Elman Nəsirov. Buyurun, Elman müəllim.

E.Nəsirov. Çox hörmətli xanım Sədr, dəyərli millət vəkilləri. Bu gün biz olduqca vacib bir məsələni müzakirə edirik və bu, bir həqiqətdir ki, bu gün dünyada dövlətlər arasında bir etimadsızlıq mühiti hökm sürməkdədir. Beynəlxalq hüquq işləmir. Vaxtı ilə Eynşteynin bir məşhur ifadəsi var idi. Hələ keçən əsrin 50-ci illərində söyləmişdi ki, beynəlxalq hüquq sanki yalnız beynəlxalq qanunlar külliyyatında mövcuddur, həmin külliyyatdan kənarında

beynəlxalq hüquq yoxdur. Bax, bu reallıq fonunda bu gün Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri, əslində, dövlətlərarası münasibətlər necə olmalıdır sualına ən gözəl cavabdır, bir nümunədir, bir örnekdir.

Bu il iyun ayının 15-də Azərbaycan və Türkiyə dövlətləri arasında imzalanmış Şuşa Bəyannaməsi ilə, bu tarixi sənədlə bizim münasibətlərimiz özünün ən yüksək zirvə nöqtəsinə gəlib çatdı. Biz həm də hərbi müttəfiq olduq. Bizim münasibətlərimiz onsuz da yüksək səviyyədə idi. Cənab Prezident İlham Əliyevin söylədiyi kimi, biz, sadəcə, həmin o yüksək zirvəni hüquqi baxımdan bir daha təsbit etdik. İndi də bizim silahlı qüvvələrimiz və xüsusi təyinatlılarımız arasındakı əməkdaşlığın yeni müstəviyə keçməsi, heç şübhəsiz ki, hər iki dövlətin hərbi gücünün, potensialının daha da möhkəmlənməsi mənafeyinə xidmət göstərir və eyni zamanda, heç bir halda bizim bu cür yaxınlığımız, hərbi müttəfiqliyimiz üçüncü dövləti hədəfə almayıb. Yalnız və yalnız regionda sülhə, əməkdaşlığa və təhlükəsizlik mühitinin formalaşması mənafeyinə xidmət göstərir.

Məsələyə bu kontekstdə yanaşanda diqqəti ona da cəlb etmək istəyirəm ki, dünən Soçi şəhərində Rusiya Prezidenti Vladimir Putin və Türkiyə Prezidenti cənab Ərdoğan arasında keçirilən görüşdə də Rusiya Prezidenti çox mühüm bir faktı xüsusi olaraq vurğuladı ki, bu gün Cənubi Qafqazda Türkiyə bir faktor olaraq mövcuddur. Eyni zamanda, Azərbaycan–Ermənistan sərhədlərinin tənzimlənməsi prosesində də Türkiyə faktoru iştirak edir. Bu, artıq o deməkdir ki, postmüharibə dövrünün yeni reallıqlarında və həllini gözləyən məsələlərdə Türkiyə çox vacib oyunçudur, çox ciddi bir amildir və bunu artıq dünya da

qəbul etməkdədir.

Bütün bu sadaladığımız reallıqlar fonunda çox qərribə bir tendensiya diqqətdən yayınmır. O da onunla bağlıdır ki, faktiki olaraq, reanimasiya otağında olan, mən deyərdim ki, lap tibbi nöqteyi-nəzərdən desək, koma vəziyyətində olan, o süni tənəffüs cihazına bərkidilmiş ATƏT-in Minsk qrupuna indi yenidən bir can vermək istəyirlər. Çalışırlar ki, tənzimləmə prosesində onu yenidən növbəti postmüharibə dövrünün tənzimlənməsi prosesinə cəlb etsinlər. Amma bu reallıq fonunda biz Birləşmiş Ştatların Ermənistandakı xanım səfirinin dilindən eşidirik ki, “Dağlıq Qarabağ xalqının öz müqəddəratını təyin etmək hüququ”. Bu, nə ifadədir? Bu, nə yanaşmadır? ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədr dövlətinin Ermənistandakı səfiri əgər bu gün belə danışarsa, onda həmin ATƏT-in Minsk qrupundan nələr gözləyəcəyini proqnozlaşdırmaq elə də çətin deyil. Eyni məntiqlə Fransanın Prezidenti Emmanuel Makron Ermənistanın bu dırnaqarası müstəqilliyinin 30 illiyi ilə bağlı hamıdan öncə təbrik məktubu göndərir və həmin məktubu da erməni dilində göndərir. Yəni ermənidən də çox erməni olmaq istəyir.

Bu reallıq fonunda xüsusi bir ağıl və məntiq sahibi olmaq lazım deyildir ki, ATƏT-in Minsk qrupu yenidən bu cür fəaliyyətə başlayacaqsa, onda regionda sülh və təhlükəsizlik deyil, ciddi və yeni təhdidlərin yaranması reallığı ortaya çıxacaq. Elə bu səbəbdəndir ki, Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan deyir ki, “Bəli, biz sülh istəyirik, bəli, biz əməkdaşlıq istəyirik, biz dəhlizlərin açılmasını istəyirik. Ancaq öncə status məsələsinə baxılmalıdır. Əvvəlcə status, sonra isə digər məsələlər həllini tapmalıdır”. Bu məsələlərlə də bağlı ölkə Prezidenti cənab

İlham Əliyevin çox qətiyyətli və prinsipial mövqeyi var. “Yoxdur status, artıq o məsələ tarixdə qalıb, Qarabağ iqtisadi rayonu var, Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu var”. Ona görə də bu məsələləri gündəmə gətirməyin mənası yoxdur. Bax, bütün bu dediklərimizin fonunda gəldiyim qənaət budur.

Hörmətli Sahibə xanım, mən bu fikri mənsub olduğum partiyanın adından söyləmirəm, bu, mənim şəxsi fikrimdir. Mən bunu bir politoloq olaraq söyləyirəm ki, indiki vəziyyətdə hətta Fransa dövlətinin ATƏT-in Minsk qrupundan çıxarılması məsələsinin gündəmə gətirilməsi aktualdır, çox vacibdir. Onu isə tənzimlənmə prosesində əsas söz sahiblərindən biri olan Türkiyənin əvəzləməsi çox vacibdir. Türkiyə bu prosesdə iştirak etməlidir, tənzimlənmə prosesində ATƏT-in Minsk qrupunun üzvlərindən biri məhz Türkiyə olmalıdır. Ancaq mən, eyni zamanda, onun da fərqudəyəm ki, nə qədər buna mane olmağa çalışacaqlar, nə qədər bunun qarşısını almaq istəyəcəklər. Konsensus prinsipini işə salacaqlar, Ermənistan buna yox deyəcək və sair. Belə olan vəziyyətdə mən istəyirəm, “B” planını təklif edəm.

Fikir verin, münaqişənin həlli ilə məşğuldur Rusiya, nüvə silahına malikdir, nüvə dövlətidir. Məşğuldur Birləşmiş Ştatlar, nüvə silahına malikdir, nüvə dövlətidir. Eyni zamanda, Fransa, o da eyni vəziyyətdə. Belə çıxır, bu münaqişənin həlli ilə yalnız nüvə dövlətləri məşğul olmalıdır, nüvə dövləti olanda sənin xüsusi səlahiyyətin var ki, münaqişəni həll edəsən. Onda zəhmət çəkin, balansı təmin etmək üçün gəlin, Pakistanı bu prosesə cəlb edək. Yeganə müsəlman dövlətidir ki, nüvə dövlətidir. O da elə digər 3 nüvə dövləti ilə yanaşı bu prosesdə iştirak etsin və ATƏT-

in Minsk qrupunun biz artıq 4 üzvündən danışaq. Türkiyə variantının alınmayacağı təqdirdə, hesab edirəm ki, Pakistanın bu prosesə cəlb edilməsi çox faydalı olardı. Bu da mənim təklifimdir, təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Elman müəllim.

Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.31 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti 5 məsələsi, yəni 6-cı məsələdən 10-cu məsələyə qədər, 10-cu məsələ də daxil olmaqla, dəqiqləşdirmə və uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır və ona görə də bir oxunuşda baxılıb qəbul ediləcək. Qeyd edirəm ki, gündəliyin 6-cı və 7-ci məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub, mahiyyətə də bir-birinə yaxın olan qanun layihələridir.

Beləliklə, 6-cı məsələ Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir, 7-ci məsələ isə “Gömrük tarifi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Mən indi Tahir Mirkişilidən

xahiş edəcəyəm, bu layihələr haqqında ümumi bir məlumat verin. Həmişə olduğu kimi, səsverməni ayrı keçirəcəyik. Buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri*.

Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, icazə verin, fürsətdən istifadə edib, mən də sizi payız sessiyasının başlanması münasibəti ilə təbrik edirəm və fəaliyyətinizdə uğurlar arzu edirəm. Eyni zamanda, hörmətli Sahibə xanım, Sizi və başçılıq etdiyiniz nümayəndə heyətini Qazaxıstan Respublikasına etdiyiniz geniş və uğurlu səfərə görə və bu səfərdə əldə etdiyiniz nəticələrə görə təbrik edirəm. Əminəm ki, bu səfər Azərbaycan reallıqlarının daha da çox yayılmasına, türk dünyasında parlament əlaqələrinin daha çox inteqrasiya olunmasına çox böyük töhfə verəcəkdir.

Qeyd edirəm ki, Azərbaycanda iqtisadi siyasətdə çox mühüm yer tutan siyasətin bir hissəsi sənayeləşmədir. Azərbaycanda hazırda ümumi daxili məhsulun təxminən 40 faizi sənayenin hesabına formalaşır. Bu göstərici ilə Azərbaycan Avropada ən çox sənayeləşmiş ölkələrdən biridir. Azərbaycanın sənayeləşməsində inkişaf sürətinə görə bölgədə rekord göstəriciyə malikdir. Belə ki, bu ilin 8 ayı ərzində Azərbaycanın qeyri-neft sənayesi 18,4 faiz artım nümayişi göstərmişdir. Bu, postpandemiya dövrü üçün kifayət qədər böyük bir rəqəm sayılır. Eyni zamanda, Azərbaycanın sənayeləşmə siyasətində sənaye parkları və məhəlləsinin özünəməxsus bir yeri vardır. Qeyd edirəm ki, hazırda Azərbaycanda 6 sənaye zonası və 5 sənaye məhəlləsi fəaliyyət göstərir. Bütövlükdə, bu zonalarda 9300 insan çalışır. Mən hörmətli həmkarlarım üçün

maraqlı olsun deyə bir rəqəm səsləndirmək istərdim ki, son 3 il ərzində özəl sektor tərəfindən bu 9300 insana 320 milyon manat maaş ödənilib. Bu insanlar son 3 il ərzində Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna 80 milyon manat vəsait ödəyiblər. Bu parklarda indiyə qədər 2,5 milyard manatlıq məhsul istehsal olunub. Onun da 770 milyon manatı ixrac olunub. Yəni deməkdə məqsədim odur ki, biz bir tərəfdən, bu parkları 10 il ərzində vergidən azad etsək də, amma digər bir tərəfdən baxsaq, əhalinin sosial rifahı, məşğulluq, onlara ödənilən maaş, o insanların dolayı yolla yenə də Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna, yəni büdcəyə ödənişi baxımından onlar kifayət qədər böyük rol oynayır.

Hazırda təqdim etmək istədiyim qanun layihəsi Milli Məclisə cənab Prezident tərəfindən daxil olub. Bu, Vergi Məcəlləsinin 164-cü maddəsinə, “Gömrük tarifi haqqında” Qanunun isə 20-ci maddəsinə edilən dəyişikliklə bağlıdır. Bu dəyişiklik sırf Qaradağ Sənaye Parkı ilə bağlı olan bir dəyişiklikdir. Belə ki, bildiyiniz kimi, Qaradağ Sənaye Parkında cəmi bir rezident fəaliyyət göstərir. Bu, gəmiqayıma fəaliyyəti göstərən rezidentdir. O rezidentdə hazırda 2000-ə yaxın işçi çalışır. Mövcud qanuna görə 2016-cı il may ayının 1-dən etibarən həmin bu rezident 5 il ərzində fəaliyyəti üçün idxal etdiyi məhsulların rüsum və əlavə dəyər vergisindən azad edilir. Daxil olmuş qanun layihəsi bu azadolunmanın daha 5 il ərzində uzadılmasını, yəni 2016-cı ildən etibarən 10 il müddətinə fəaliyyətdə olmasını nəzərdə tutur. İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi bunu geniş müzakirə edib, bu uzadılmanı biz məqbul sayırıq. Həmkarlarımdan da bu dəyişikliyi dəstəkləməyi xahiş etmək istəyərdim. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də mən 6-cı məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.35 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli deputatlar, 7-ci məsələni mən səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.36 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu məsələ də qəbul edildi.

İndi isə gündəliyin 8-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələ haqqında məlumat vermək üçün, Tahir

müəllim, yenə də Sizdən xahiş edirəm. Buyurun.

T.Mirkişili. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, Vergi Məcəlləsinin 22-1-ci maddəsinə görə vergi orqanları tərəfindən yığılan maliyyə sanksiyalarının və digər vəsaitlərin istifadəsi ilə bağlı möhtərəm cənab Prezidentin 2019-cu il 21 avqust tarixli fərmanı var. Bu fərmana görə bu sanksiyalardan yığılan vəsaitin 2022-ci ilə qədər 93 faizi, 2022-ci ildən sonra isə 43 faizi İqtisadiyyat Nazirliyi tərkibində olan Dövlət Vergi Xidmətinin əməkdaşlarının sosial vəziyyətinin daha da yaxşılaşdırılması, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və elmi-texniki potensialının artırılması məqsədi ilə istifadə olunur.

Qeyd edirəm ki, hazırda olan dəyişiklik bu yığılan vəsaitin bundan əlavə, habelə dövlət və ictimai əhəmiyyətli məqsədlər üçün istifadə olunmasına bir hüquqi rejim yaradır. Burada əsas məqsəd ondan ibarətdir ki, yığılan vəsaitin bir hissəsinin bundan sonra, gələcəkdə “YAŞAT” Fonduna köçürülməsinə, bir hissəsinin sosial məsələlər, bir hissəsinin dövlətin digər məqsədləri üçün istifadə olunmasına geniş hüquqi imkan yaradır. Biz bunu məqbul sayırıq və həmkarlarımdan bu dəyişikliyi dəstəkləməyi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Çıxış etmək istəyən yoxdur və mən məsələni səsə qoyuram, buyurun.

Səsvermənin nəticələri

(saat 15.39 dəq.)

Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi
İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

1
72

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti iki məsələsi mahiyyətcə bir-birinə yaxındır. 9-cu məsələ “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir, gündəliyin 10-cu məsələsi isə həm bu Qanunda, həm də “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Musa müəllim, mən Sizdən xahiş edəcəyəm, iki qanun layihəsi haqqında məlumat verin, səsverməni ayrı keçirəcəyik.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Şəhid ailələrinə və Qarabağ qazilərinə, veteranlarımıza qayğı və diqqət həmişə cənab Prezidentin siyasətinin prioritet istiqaməti olmuşdur. Xüsusi ilə postmüharibə dövründə bu sosial dəstək, sosial qayğı və münasibət daha da artmışdır. Bir onu söyləmək istəyirəm ki, Qarabağ müharibəsində şəhid olanların ailə üzvlərinə, qazilərimizə, veteranlarımıza dəstək məqsədi ilə postmüharibə dövründə 41 Prezident sərəncamı, 19 Prezident fərmanı imzalanmışdır, 17 qanunda isə şəhid ailələri və Qarabağ əlillərinin sosial müdafiəsini gücləndirmək məqsədi ilə əlavə və dəyişikliklər edilmişdir. Bu müddət ərzində cənab Prezidentin tapşırığı ilə 30 min şəxs bu qayğı ilə əhatə olunmuş, o cümlədən 2922 şəhidimizin

ailələri ziyarət olunmuş, – bu, şəhidlərimizin 99 faizi deməkdir, – 7678 ailə üzvünə bütün sosial ödənişlər, sığorta, pensiya, müavinət, təqaüd təyin edilmişdir və ödənilməkdədir. 12932 yaralı hərbcinin ailələri ziyarət olunmuş, o ailələrin maddi-məişət şəraiti, təsərrüfat fəaliyyəti və sağlamlıq imkanları qiymətləndirilmişdir. 1200 müharibə əilinə 8830 reabilitasiya vasitələri verilmişdir.

Hörmətli Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın tapşırığı və nəzarəti altında Protez-Ortopedik Bərpa Mərkəzində 142 hərbcə ən yüksək texnologiyalı müasir protezlərlə təmin olunmuş, 770 əilliyi olan şəxsə isə mühərrikli arabalar verilmişdir. Cənab Prezidentin xüsusi tapşırığı ilə indiyə qədər ehtiyacı olan 150 Qarabağ müharibəsi əilinə avtomobillər verilmiş, 6365 mənzil ayrılmışdır ki, növbəlilik qaydasında şəhid ailələrinə və Qarabağ əillərinə veriləcəkdir. Onların 3000-i bu il veriləcəkdir. Onların bir çoxunun təqdimat mərasimində cənab Prezident özü iştirak etmişdir. Cənab Prezidentin sərəncamı ilə həmçinin şəhid ailələrinə və Qarabağ əillərinə verilən təqaüdlərin də məbləği artırılmışdır. 8 min şəxs aktiv sosial müdafiə tədbiri olan Məşğulluq proqramlarına cəlb olunmuşdur. Bilirsiniz ki, bu ilin may ayında məşğulluq marafonu elan olunmuşdur və indiyə qədər 800-dən artıq şəhid ailəsinin üzvü işlə təmin edilmişdir.

“YAŞAT” Fondunun fəaliyyəti də təqdirəlayiqdir. İndiyə qədər bu fond tərəfindən 6629 şəhid ailəsi və Qarabağ əilinin mənzil-məişət şəraiti yaxşılaşdırılmış, 3209 nəfərin bərpa müalicəsi, o cümlədən xarici ölkələrdə müalicə işi təşkil edilmiş, 1126 nəfər şəhid ailəsi və Qarabağ əilinin kredit borcunun qaytarılmasına yardım edilmişdir.

Bu gün müzakirənizə təqdim edilən qanun layihələri də

bu siyasətin davamıdır və bu qanun layihələrinin birində, deməli, 9-cu məsələdə müzakirəyə təklif olunan dəyişiklik “Məşğulluq haqqında” Qanunda bu ilin fevral ayında etdiyimiz dəyişikliyə uyğunlaşma xarakteri daşıyır. Bu dəyişikliyin də məqsədi sosial iş yerləri və işsiz şəxsin özünüməşğulluğunun, habelə peşə hazırlığının təşkili zamanı onlara üstünlük verilməsi ilə bağlıdır.

10-cu məsələdə təklif olunan dəyişikliklər də həm şəhid ailələrinin, həm də valideynini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olunmuş uşaqların sosial müdafiəsi ilə əlaqədardır.

Məlumdur ki, ötən ilin 29 dekabrında “Sosial müavinətlər haqqında” Qanunda biz əlavə və dəyişiklik etmişdik. Bu dəyişikliyin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, şəhid ailələri, Qarabağ əlilləri və digər bu kateqoriyadan sosial müdafiəyə ehtiyacı olan insanların bir qisim müavinətləri Prezident təqaüdü ilə birləşdirilərək məbləği dəfələrcə artırılmışdır. Məhz bu gün müzakirə etdiyimiz bu dəyişiklikdə şəhid ailələrinə kommunal xərclər üçün nəzərdə tutulan 21 manat məbləğində aylıq müavinət ləğv olunmuş, onun əvəzinə isə onların təqaüdləri 300 manatdan 500 manata qaldırılmışdır. Yəni cənab Prezident tərəfindən onların 200 manatlıq bir sosial müdafiə tədbiri aylığı həyata keçirilməkdədir.

O cümlədən valideyn himayəsindən məhrum olmuş və valideynini itirmiş uşaqlarla da bağlı 2021-ci ildə qəbul olunmuş qanuna görə onların nəqliyyat xərclərinin ödənilməsi üçün ayda 5 manatlıq bir müavinət növü nəzərdə tutulmuşdur. Amma 2019-cu və 2020-ci illərdə bizim sosial müavinətlər və əmək pensiyaları haqqında qəbul etdiyimiz qanuna görə bu uşaqlar tam dövlət təminatında

olmaqla əgər valideyninin pensiya hüququ varsa, onlara aylıq əlavə 200 manat məbləğində pensiya verilir və valideynin pensiya hüququ yoxdursa, 80 manat onlara müavinət verilir. Yəni orada onlara 5 manatlıq güzəşt ləğv olunur, əvəzində isə 80 manat və 200 manatlıq dövlət tərəfindən onlara aylıq təminat verilir.

Hörmətli millət vəkilləri, göründüyü kimi, hər iki qanun layihəsi sosial müdafiəyə ehtiyacı olan şəxslərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi məqsədi daşıyır, humanist layihələrdir. Layihələri dəstəkləməyi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 10-cu məsələsinə Ailə, qadın və uşaq məsələləri komitəsində də baxılıb. Hicran xanım, Sizin sözünüz var?

H.Hüseynova, Milli Məclisin Ailə, qadın və uşaq məsələləri komitəsinin sədri.

Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Dövlət başçısı hörmətli cənab Prezident və ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti hörmətli Mehriban xanım Əliyeva ən ali səviyyədə, çox böyük həssaslıqla şəhid ailələrinin və qazilərin qayğısına qalır və onların problemlərinin həll olunması üçün əməli işlər görülür, o cümlədən yeni qanunvericilik bazası yaradılır. Bu gün parlamentin gündəliyində olan 9-cu və 10-cu məsələlər, “Şəhid adının əbədləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda şəhid ailələri üzvlərinin sosial və maddi vəziyyətinin yaxşılaşdırılması baxımından əhəmiyyətli əlavə və dəyişikliklər təklif olunur. Təbii, inanırıq ki, bununla bağlı digər qanunvericilik aktlarımıza da yenidən baxılacaq.

Bizim komitədə bu məsələlərə baxılıb və müsbət rəy

verilib. Biz də buna səs verəcəyik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hicran xanım.

İndi isə müzakirəyə keçirik. Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mən, təbii, hörmətli Musa müəllimin kifayət qədər peşəkar əsaslandırmasını qəbul edirəm və burada dövlətin bu istiqamətdə gördüyü işlər barədə hamını qane edə biləcək çox ciddi məlumatlar verildi. Xüsusi ilə də təqaüdlərin 300 manatdan 500 manata qədər artırılması kifayət qədər böyük məbləğdir. Bu istiqamətdə də hər gün biz istər mətbuatdan, istərsə də televiziya vasitələrindən, başqa informasiya mənbələrindən bilirik ki, şəhid, qazi ailələri ilə bağlı kifayət qədər böyük işlər görülür, evlər verilir, təhsildə, iş yerlərinin açılmasında, işlə təmin olunmasında və başqa məsələlərdə güzəştlər tətbiq olunur. Mən ona görə də bu məsələ üzərində dayanmaq istəmirəm.

Mən diqqəti daha çox hansı məsələlərə yönəltmək istəyirəm? Bu, sosial iş yerlərində verilən güzəştlərlə bağlıdır. Sosial iş yerlərində, bilirik ki, əmək haqqı çox aşağı səviyyədədir və bu gün də hər hansı bir şəxsi qane edə biləcək imkan deyil. Burada daha çox minimum imkanlarla işlə təmin olunmaqdan söhbət gedir. Məncə, burada daha çox biz ağırlığı özəl sektora yönəltməliyik. Özəl sektorda şəhid ailəsi üzvlərinin işlə təmin olunmasına görə vergi güzəştlərinin tətbiq olunması, onların stimullaşdırılması istiqamətində kifayət qədər ciddi addımlar atmalıyıq.

Digər tərəfdən, valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olan uşaqların sosial müdafiəsi haqqında bizdə müəyyən işlər görülsə də, amma biz hər gün küçələrdə maşınların qarşısında yüzlərcə uşağı görürük ki,

maşınların şüşələrini silirlər, pul istəyirlər. Kimsə əlində hansısa təmizləyici vasitələri tutaraq dilənçilikdən utan-
dığını göstərmək üçün onları təqdim edərək istəyirlər ki,
müəyyən dərəcədə maddi ödəniş verilsin. Çox zaman da
əllərində olan hansısa bir materialı insanlar götürməkdən
imtina edərək pul uzatmaq istəyirlər. Bəzən də onlar
bundan imtina edirlər. Bu o deməkdir ki, biz inkişaf etmiş
bir ölkəyik və küçədə hər hansı bir uşağımız qalmamalı-
dır. Bunlar ya valideynini itirmiş, ya valideyn himayə-
sindən məhrum olan, ya da hansısa bandalar, qruplar və
imtiyazlı qurumların təmsilçiləri tərəfindən himayə olunan
və o qruplar tərəfindən küçələrə salınmış uşaqlardır.

Biz ya internat məktəbləri şəbəkəsini genişləndirməli-
yik, ya da bunları küçələrdən yığışdırmalıyıq. Aparıb 3–4
saat polis idarəsində saxladın, qohumuna, valideyninə
təhvil verdin, bu, problemin çözümü deyil ki. Bu sahədə
təcrübə kifayət qədər böyükdür, baxın, görün, Skandina-
viya ölkələrindən tutmuş Avropa ölkələrinə, Türkiyəyə
qədər bu kateqoriyadan olan uşaqlarla necə davranırlar.
Biz indiyə qədər əgər bunu həll etmək yolunu tapa bilmə-
mişiksə, bu o uşaqların günahı deyil ki, bizim günahımızdır.

Biz Azərbaycanda internat məktəbləri şəbəkəsini geniş-
ləndirməliyik. Orada bu uşaqlara xüsusi diqqət göstərən və
nəzarət altında olan bir mexanizm qurulmalıdır. Çünki biz
görürük, uşaq evlərinə yardımlar gedəndə oranın müdirləri
bəzən öz şəxsi maraqları üçün bundan istifadə edirlər.
Bəzən bu kateqoriyadan olan uşaqların orada zorakılığa
məruz qalması ilə bağlı faktlar da səsləndirilir. Uşaqlar
cəmiyyət üçün yeni formada və müəyyən dərəcədə dövlətə
bağlı insanlar kimi yetişməlidir. Məncə, bu məsələ üzərində
daha çox diqqətimizi ayırmalıyıq və bu istiqamətdə

qanunvericilikdə də müəyyən dəyişikliklərin edilməsi lazımdır. Küçədə hər hansı bir şəkildə sahibsiz uşağın olması anlayışı Azərbaycanda yığıldırılmalıdır. Bu varsa, demək, Azərbaycanda hansısa qurumlar lazımı səviyyədə işləmirlər, öz vəzifələrini yerinə yetirmirlər və sabah bu uşaqlar insan alveri qurbanlarına çevrilirlər, cəmiyyətimiz üçün böyük bir problemə çevrilirlər, narkomanıyanın və başqa zərərli vərdişlərin təsiri altına düşürlər. Ona görə də mən bu istiqamətdə də hörmətli Musa müəllimin bir az daha çox dəyişikliklər və təkliflər verməsini istərdim. Komitənin bu istiqamətdə işlərinə də biz hər cür dəstək verməyə hazırıq. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Musa müəllim qanun layihəsini kifayət qədər geniş və mükəmməl bir formada təqdim etdi. Onun qaldırdığı bütün məsələləri dəstəkləyirik və dəyişikliyi çox vacib hesab edirik. Eyni zamanda, şəhidlərlə, uşaqlarla bağlı elə məsələlər var ki, hörmətli Sədr, qanun çərçivəsinə sığmır, qanun çərçivəsinə salmaq mümkün deyil, amma həlli həddən artıq çox vacibdir. Ona görə bu məsələlərlə bağlı bəzi fikirlərimi demək istərdim.

Birinci, burada sosial iş yerlərinin və işsiz şəxslərin özünüməşğulluğunun, habelə peşə hazırlığının təşkili zamanı həmin insanlara üstünlük verilməsini biz çox vacib hesab edirik. Amma kifayət hesab etmirik. Burada da qeyd olundu, sosial iş yerlərində alınan əmək haqqı 250 manatdır. Hətta ondan da çıxmalar olur, 250 manat da almır, bunlar 230 neçə manat vəsait alırlar. Ona görə də bu məsələni qanun çərçivəsinə salmaq çox çətindir.

Amma görüşlər zamanı rastlaşdığımız və həlli haqqında düşünmək lazım olan bəzi məqamlar var. Elə şəhid ailələri var ki, onlar ixtisaslı mütəxəssislərdir və iş tapa bilmirlər. Həmin ixtisaslı mütəxəssislərin də iş tapması üçün vakant iş yerlərinin tutulması müsabiqə vasitəsi ilə olur. Aydınır ki, oradan keçir və burada əhəmiyyəti yoxdur. Amma elə yerlər var ki, vakant iş yerləri var, özünüz də yaxşı bilirsiniz, gizlətmələr də çox olur. Elə şərait yaradılır ki, sadə vətəndaşların ondan xəbəri olmur. Bu sahələrdə də şəhid ailələrinin üzvü olan insanların işlə təminatında vakant yerlərin şəffaflığının artırılması və onların təmin edilməsi istiqamətində tədbir görülməlidir.

Bir də statistikanı mən özüm demirəm, burada sözügedən uşaqların sayı 10 minlərcədir. Bu gün onlar hansısa salfeti təqdim edib pul istəyirlərsə, sabah böyüyəndə onlar bu cür xoşluqla deyil, başqa cür istəyəcəklər. Ona görə də həmin uşaqların taleyinə bu gün biganə qalmaq düzgün hesab etmirəm. Onların problemlərinin həlli istiqamətində ciddi addımlar atılmalıdır ki, sayları, heç olmasa, minimuma ensin, sonra da aradan qalxsın.

Bir məsələni də mən xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Görüşlər zamanı qaldırılır. Məsələn, bir kənddə yalnız bir şəhid var və həmin şəhid də həmin ailənin yeganə övladı olub. Müraciət olunur, həmin kənddə olan məktəbin o şəhidin adına verilməsi. Amma medalların sayı çatmır. Mənə elə gəlir ki, burada medal meyar olmamalıdır. Həm birinci, həm də ikinci Qarabağ müharibəsində həm şəhid, həm də qazi olanlar hərəsi bir qəhrəmandır. Hərəsi bir qəhrəmandırsa, artıq simvolik formada o medallar orada həlledici rol oynamamalıdır. Xüsusən bu məsələyə xeyli dərəcədə yaradıcı bir yanaşma olmalıdır ki, adları həmin

məktəblərə verilsin. Yüzlərcə küçənin heç bir adı yoxdur, o küçələr şəhidin adına verilsin.

Bir də, hörmətli Sədr, rastlaşdığım bir məsələ ilə bağlı. Bunu da qanun çərçivəsinə salmaq mümkün deyil. Hamımız yaxşı bilirik ki, şəhid olanların ailələrinin xeyli hissəsi aztəminatlı ailələrdir. Həmin ailələrin hansınınsa imkanı varsa, şəhidlərin adına bulaqlar açılar. Bu artıq bir proses kimi gedir. Amma elə ailələr var ki, onu etmək imkanları yoxdur. Hesablamalar da aparsaq, baxıb görərik ki, o qədər də böyük vəsait deyil və bu ilin büdcəsində xeyli dərəcədə ehtiyat vəsaitlər də var. Bax, yerlərdə icra strukturlarında bu işlə məşğul olan şöbələr var. O şöbələrə vəsaitin köçürülməsi, bilmirəm, birbaşa ünvanlı surətdə həmin ailələrə verilməsi, özü də kompüter əsridir, çox asanlıqla bilmək olur ki, aztəminatlı ailələr kimlərdir. Bu Anım Günündən Zəfər Gününə qədər olan müddətdə mənim sadaladığım istiqamətlərdə, o cümlədən imkanı olmayan şəhidlərin adına da şəhid bulaqlarının açılması istiqamətində görünən, hiss olunan sayda addımların atılmasını vacib hesab edirik. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Fəzail Ağamalı. Buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Təbii ki, mən qanun layihəsinin qəbul edilməsinin tərəfdarıyam, ona səs verəcəyəm. Amma bununla bağlı təkliflərim də var. Lakin ilk növbədə qeyd edirəm ki, yığıncağımızın birinci hissəsində hörmətli həmkarlarım Azər müəllimin və Sahib müəllimin qaldırmış olduğu məsələlərə müsbət yanaşıram. Xatırlatmaq istərdim ki, hələ mən 2020-ci ildə 44 günlük qələbədən sonra cənab Prezidentimiz, Ali Baş Komandan İlham Əliyevə Milli Məclis

tərəfindən xüsusi qərarla ad verilməsini təklif etmişəm. Bu gün də onun üzərində dayanıram. Düşünürəm ki, zamanı ötürmədən cənab Prezidentimiz, Ali Baş Komandanın adı əbədiləşdirilməlidir. Müxtəlif şəkildə də ola bilər. Əlbəttə, sadəcə olaraq, təklif vermək bizdəndir. Sahibə xanım, Siz də, çox xahiş edirəm, bizim bu təklifimizi, xahişimizi yüksək səviyyədə müzakirə edin. Bu, təkcə bizim deyil, bütün Azərbaycan xalqının istəyidir. Bütün Azərbaycan xalqı sosial şəbəkələrdə, ən müxtəlif səviyyələrdə bizimlə görüşdə də onu qeyd edirlər. Həm də bizdən tələb edirlər ki, siz məsələni qaldırın, Ali Baş Komandanımıza yüksək ad verilsin. Onun adı elə indi bütün Azərbaycan tarixi boyu xatırlana biləcək bir şəkildə əbədiləşdirilsin. Sahibə xanım, xahiş edirəm, bunu nəzərə alınız.

İkinci, şəhid adının əbədiləşdirilməsi ilə bağlı dövlət səviyyəsində müvafiq addımlar atılır. Bildiyiniz kimi, bununla bağlı Nazirlər Kabinetinin xüsusi yanaşması var, qərarı var. Mənə elə gəlir ki, bununla bağlı dəyişikliklərə ehtiyac var. Burada dəyərli həmkarlarım da bunu söylədilər. Şəhid adının əbədiləşdirilməsi ilə bağlı yerlərdə həm şəhid ailələrinin, həm kənd icmalarının, həm də bələdiyyələrin təşəbbüsləri var. Bunlar ya xatirə lövhəsi şəklində, ya da xatirə bulağı səviyyəsində əbədiləşdirilir. Bu, insanların özünün yerdən gələn təşəbbüsləridir. Əlbəttə, bu, Azərbaycan xalqının öz şəhidinə nə dərəcədə böyük dəyər verdiyinin ciddi bir nümunəsidir.

Bununla bərabər, əlbəttə, rəsmi orqanlar da, dövlətimiz də şəhid adının əbədiləşdirilməsi ilə bağlı müvafiq addımlar atmalı və mövcud qanun və qərarlara dəyişikliklər edilməlidir. Ona görə də birinci Qarabağ müharibəsində şəhid olanların mütləq əksəriyyətinin adları, demək olar

ki, əbədiləşib. Onların qurtarmış olduqları orta məktəblərə adları verilib, hətta onların büstü qoyulub və sair. İndi bizə daha böyük qürur verən, şərəf tarixi yazan şəhidlərimiz hökmən və hökmən birmənalı şəkildə, fərqi yoxdur, o, orden alıb, medal alıb, çoxmu alıb, azmı alıb, onların adları əbədiləşdirilməlidir. Rayonlarda, şəhərlərdə onların adlarına küçələr verilməlidir, onların kəndlərində, yaşadıkları evlərdə və ya küçənin, yaşadığı kəndin girişindəmi, görkəmli yerindəmi onların büstləri qoyulmalıdır, çünki onlar buna layiqdirlər. Beləliklə, mənə elə gəlir ki, biz onlar qarşısında tarixi, mənəvi, vəfa borcumuzu yerinə yetirməliyik. Buna çox da, mənə elə gəlir ki, vəsait getməyəcək, 3 min şəhidin adının bu baxımdan hər hansı bir formada əbədiləşdirilməsi bizə çox da əlavə maliyyə yükü gətirməyəcəkdir.

Hörmətli Sahibə xanım, digər bir tərəfdən, valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi ilə bağlı da fikrimi diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Bir var, valideynlərini fiziki cəhətdən itirmiş uşaqlar, bir də uşaq var ki, o, valideynini hüquqi cəhətdən itirib. Əslində, hüquqi olmayan, emosiyaların qurbanı olan uşaqlar var. Söhbət vətəndaş nikahından doğulan uşaqlardan gedir. Onlar bu gün ata himayəsindən məhrumdurlar. Onların mütləq əksəriyyəti atanın yardımını, köməyini, maddi dəstəyini görmür. Bir daha təkrar edirəm, emosional vəziyyətdə vətəndaş nikahı ilə yaşayan, bir-iki uşaq dünyaya gələndən sonra, insanlıqdan uzaq, – necə deyərlər, mən ona heç kişi də demək istəmirəm, – bir insanın o uşaqlarla bərabər savadsız, işsiz qadını kimsəsiz qoymağı, mənə elə gəlir ki, ən böyük mənəviyyətsizliqdır.

Hörmətli Sahibə xanım, onların bu gün ciddi köməyə,

maddi dəstəyə ehtiyacı var. Çünki onların da, analarının da əksəriyyətinin təhsili yoxdur. Bizə müraciətləri olur, onların əksəriyyətinin işi yoxdur. Bunlar hansı vəziyyətdə, dilənib yaşayırlar, yaxud başqa cür hansı şəkildəsə özünü yaşatmaq üçün, bilmirəm, hansı yollara əl atırlar və sair. Ona görə mən düşünürəm, bax, buna biz baxmalıyıq və mənə elə gəlir ki, bu, dəfələrcə burada səslənibdir, ünvanlı sosial yardıma ayrılan vəsaitin hansı isə bir bəndi, paragrafı bu istiqamətə yönəlməlidir. Onlar da bizim vətəndaşlardır, onlar da böyüyüb Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olan övladlarımızdır. Ona görə də onların bu baxımdan himayəsinə ciddi ehtiyac var. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Mən Musa müəllimə təşəkkür edirəm ki, güzəştlər barədə hərtərəfli məlumat verdi. Əslində, mən təhsillə bağlı edilən bu mühüm güzəştlər barədə danışmaq istəyirəm və qanun layihəsindəki dəyişikliklərdə təhsillə bağlı olan hissəni olduğu kimi oxuyuram. “Valideynini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlar, habelə onların arasından olan şəxslər dövlət, bələdiyyə və özəl ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi elmi təşkilatın magistratura səviyyəsində ödənişli əsaslarla təhsil aldığı müddətdə təhsil haqqı dövlətin büdcəsinin vəsaiti hesabına ödənilir”.

Əlbəttə, bu, çox vacib güzəştlərdir və ən çox bizə müraciətlər özəl ali məktəblərlə bağlı edilirdi. Ancaq burada başqa bir məqamı qeyd etmək istəyirəm. Şəhidlərimizin övladlarının əksəriyyəti məktəb yaşındadır. Ona görə də

özəl orta məktəblərdə də onların övladlarının pulsuz təhsili həyata keçirilməlidir. Bu cür məktəblərin sayı 15-dir. Hamı çox gözəl bilir ki, bu məktəblərin hamısı vaxtı ilə yüksək vəzifə tutmuş və indi də vəzifədə olan məmurların orta məktəbidir. Burada təhsil haqqı 7 mindən 20 min manata qədərdir. İndi bir şəhid övladının həmin orta məktəblərdə təhsil alması, mən düşünürəm ki, onların büdcəsini bir o qədər zəiflətməz. Ona görə də burada özəl orta məktəblər də nəzərdə tutulmalıdır. Əgər söhbət burada ali məktəbdən gedirsə, özəl ali məktəblər də daxil olmaqla “uşaqlar” anlayışı işlədilib. Uşaqlar və ali məktəb.

Digər tərəfdən, hörmətli xanım Sədr, şəhid ailələri ilə söhbətdən biz görürük ki, onların ailələrinin ən böyük arzuları şəhidlərin adlarına küçələrin verilməsidir. Məsələn, seçildiyim Suraxanı rayonunda kifayət qədər küçələr var ki, onların adına həmin küçələri vermək olar. Düşünürəm ki, buna görə də küçə adlarının verilməsi qaydaları dəyişdirilməlidir.

Digər tərəfdən, hörmətli Sahibə xanım, mən Sizə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm ki, – bunu biz mətbuatda da izlədik, – Milli Məclisin İşlər İdarəsinə qazi ailələrindən birinin nümayəndəsi işə götürülüb. Bunun özü də Milli Məclis səviyyəsində qazilərə mühüm bir güzəştin həyata keçirilməsinə sübutdur.

Mən həmin təklifimiz üzərində dayanıram. Əgər biz bütün təhsil müəssisələrini, kollecləri, ali məktəbləri, özəl ali məktəbləri nəzərdə tuturuqsa, burada birmənalı şəkildə özəl orta məktəblərdə də şəhid ailələrinə güzəştlər nəzərdə tutulmalıdır və bunun güzəştlər siyahısına daxil edilməsini mən təklif kimi verirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Etibar müəllim. Mən dəqiq-

ləşdirim, qazinin özünü işə götürmüşük. 25 yaşlı bizim bir qazimiz bu gün Milli Məclisin İşlər İdarəsində işləyir. Mən bu istiqamətdə işlərimi davam etdirəcəyəm. Çox sağ olun.

İndi isə Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Təbii ki, biz bu layihəyə səs verəcəyik, dəstək verəcəyik. Sosial iş yerlərinin, işsiz şəxslərin özünüməşğulluğunun, habelə peşə hazırlığının təşkili zamanı şəhid ailələrimizə üstünlük verilməsi dövlətimizin, cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında yürüdülmən siyasətə uyğun addımdır. Eyni zamanda, təbii ki, bu, çox vacib və önəmlidir. Amma mən bir neçə məsələni qaldırmaq istəyirəm.

Sosial iş yerlərində əmək haqları yüksək deyil və bizim şəhid ailələrimizin işərisində elə insanlar var ki, onlar ali təhsillidirlər. Təbii ki, onların təhsil aldığı sahədə işlə təmin olunması çox vacib məsələdir. Ona görə öncə dövlət qurumları bu məsələdə örnək olmalıdır. Yəni nazirliklər, komitələr, onların bölgələrdəki nümayəndəlikləri bu məsələdə daha çox örnək olmalıdırlar. Məsələn, hansı dövlət qurumu bir il içərisində nə qədər şəhid ailəsini işlə təmin edib. Elə başlayaq rayon icra hakimiyyətlərindən. Neçə icra hakimiyyətində neçə şəhid ailəsi işlə təmin olunub. Mənim seçki bölgəmdə, – mən görüşdən gəlirəm, – ailədə bircə nəfər qız övladı qalıb. O da ali təhsillidir, amma bu qız övladı bu günə qədər iş tapa, işlə təmin oluna bilmir. Ona görə də mən düşünürəm, bölgələrdə təhsil, səhiyyə sahəsində vakansiyalar daha çox olur. Kənd təsərrüfatı, ekologiya, yəni hansı qurumların orada vakansiyaları çox olursa, birincisi, şəhid ailələrinin ali təhsilli övladlarının və ya ailə üzvlərinin işə götürülməsi onlar üçün prioritet olmalıdır. Bu, ali təhsillilər üçündür.

Çünkü bu çox vacib bir məsələdir ki, bu məsələdə daha çox dəstək göstərilsin və dövlət qurumlarının bu mövqeyi özəl sektora da, əslində, yaxşı bir nümunə olar.

Hörmətli Sədr, biz çox alqışlayırıq ki, Siz, – bəlkə də çox insan bilmir, – işəgötürmədə şəhid ailələrinə, qazilərə üstünlük verilməsi yanaşmasını ortaya qoyubsunuz. Bu, çox vacib bir yanaşmadır və insanlarımızın da bunu bilməsini çox istəyirik. Yəni bu məsələdə daha çox ali təhsillilər nəzərə alınmalıdır, çünki Dönük Qırıqlı kəndində şəhid ailəsi, nənə, ana, hamısı bir oğul övladının üzərində qalmışdı. Ali təhsillidir, iş tapa bilmir. Sağ olsun əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri Sahil Babayev, axırda ona öz ixtisasına uyğun iş verdi. Bir qazimizlə bağlı ekologiya və təbii sərvətlər nazirindən xahiş etdik, o, iş verdi. Yəni bir-bir zəng edib xahiş etmək. Ona görə çox xahiş edirik, qurumlar bu məsələyə özəl diqqət yetirsinlər.

İkinci, bu sosial iş yeri məsələsində şəhid ailələrindən sonra qazilərə üstünlük verilməsi çox vacibdir. Çünki qazilərimizin içərisində də ali təhsilli olmayan qazilərimizin sayı xeyli çoxdur və bu sosial iş yerlərində şəhid ailələrimizdən sonra ikinci öncüllüyün qazilərimizə tanınması çox vacibdir. Üstəlik, buradan biz özəl sektora da müraciət edirik, təbii ki, hər birimiz bir vətəndaş olaraq, özəl sektordakı qurumlarımız, şirkətlərimiz də şəhid ailələrimizin, qazilərimizin işlə təminatına daha çox diqqət yetirsinlər.

Cənab Prezidentimizin çağırışları, fikirləri hamımız üçün əsl örnəkdir və cənab Prezident hər zaman söyləyir ki, şəhid ailələrimizin üzvlərinin, qazilərimizin işlə təmin olunması, ümumiyyətlə, onlara dəstək göstərilməsi hər bir azərbaycanlının üzərinə düşən ən vacib vəzifələrdəndir.

Digər bir məsələyə toxunacağam, burada Etibar müəllim də toxundu. Çünki bunu da açıq söyləmək lazımdır ki, şəhid ailələrimizin övladlarının əksəriyyəti orta məktəb yaşlarındadır. Onları ziyarət edəndə əsas xahişlərimdən biri bundan ibarətdir ki, istəyirik, bizim övladımızın, – onlar atasız böyüyürlər, – yaxşı təhsil verən məktəblərə götürülmələrinə kömək edəsiniz. Yəni yaxşı təhsil verən məktəblərin içərisində də onların müraciətində, açıq söyləyək, özəl məktəblər kifayət qədər yer tutur. Çünki hamı bilir ki, bəzi məktəblər var, orada təhsilin səviyyəsi çox yüksəkdir. Ona görə, bu məsələni mən də vurğulamaq istəyirəm ki, güzəştlər kateqoriyasına özəl məktəblərin daxil edilməsi də o ailələrə çox böyük dəstək olar. Çünki demək olar, bütün görüşdüyümüz şəhid ailələrində əsas məsələ odur ki, uşaqlar yaxşı təhsil alsın, həyatda yerini tutsun. Yəni analar, şəhid xanımları üçün bu, çox vacib məsələdir. Ona görə bu, onların həmin müraciətlərinin də müsbət həllinə tamamilə dəstək olacaq bir addım olardı. Çox təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım.

Səttar Möhbalıyev. Səttar müəllim, buyurun.

S.Möhbalıyev. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də payız sessiyasının açılışı münasibəti ilə bütün millət vəkillərini təbrik edirəm, Məclisin işinə uğurlar arzulayıram. Düşünürəm ki, Məclis qarşısında qoyulan bütün məsələləri, öz işini şərəflə yerinə yetirəcəkdir.

Hörmətli Sahibə xanım, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında şəhid ailələrinin, qazilərimizin problemləri yüksək səviyyədə həll olunur və həll olunmaqda davam edir. Ancaq buna baxmayaraq, şəhid adlarının əbədiləşdirilməsində, – bayaq da deputat həmkarlarım

çıxış etdilər, – müəyyən problemlər var. Yəqin ki, bu problemlərin həlli üçün ölkə Prezidenti tərəfindən tapşırıqlar veriləcək. Hər bir şəhidin adı əbədiləşdiriləcək və hər bir Azərbaycan vətəndaşı onlarla fəxr etməlidir. Onlar bizim namusumuz, qeyrətimizdir. İstənilən Azərbaycan vətəndaşı, düşünürəm ki, idarə, müəssisə rəhbəri hansı şəhid ailəsi, qazi müraciət edirsə, onların probleminə müsbət yanaşmalıdır.

Mən sizin nəzərinizə çatdırıram ki, Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası 300-dən yuxarı şəhid ailəsinin uşaqlarını himayəyə götürüb. 18 yaşına çatana qədər onlara vəsait veriləcək, o cümlədən “YAŞAT” Fonduna 1 milyon 360 min manatdan artıq vəsait köçürülüb-dür. Yəni əsas məqsədimiz ondan ibarətdir ki, hər bir idarə, müəssisə öz imkanları daxilində qazilərimizin, şəhid ailələrimizin problemlərinə yaxından köməklik etməlidir, onlara dəstək olmalıdır.

İkinci bir məsələ, bunların iş məsələsi, bayaq Qənirə xanım da, Fazil müəllim də, digər yoldaşlar da çıxış etdilər, qeyd etdilər, iş məsələsinə, doğrudan da, yeni iş yerlərinin açılmasına ehtiyac var.

Cənab Prezident də tapşırıq verib, qeyri-formal iş yerlərinin aşkara çıxarılması və həmin işlərlə gələcəkdə bizim qazilərin təmin olunması nəzərdə tutulub. Ancaq bu yaxınlarda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və digər təşkilatlar bizimlə birgə marafon keçirdi, bütün işəgötürənlərə, özəl, dövlət orqanlarına müraciət olundu, öz vakant iş yerləri haqqında məlumatlar verdilər. Burada bizim xeyli qazilərimiz, şəhid ailələri işlə təmin olundu. Ancaq buna baxmayaraq, yenə deyirəm, yeni iş yerlərinin açılmasına, ali təhsillilərin seçilib yeni texnoparklarda

yerləşdirilməsinə böyük ehtiyac var. Mən düşünürəm ki, ölkə Prezidentinin rəhbərliyi altında qazılarımızın bütün problemləri yaxın gələcəkdə öz həllini tapacaqdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

İlham Məmmədov. Buyurun, İlham müəllim.

İ.Məmmədov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr, söz verdiyinizə görə təşəkkür edirəm. Mən də deputat həmkarlarıma qoşularaq parlamentin payız sessiyasının açılması, ilk iş günü münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm, iş uğurları arzu edirəm.

Hörmətli xanım Sədr, təbii ki, parlamentimizin fəaliyyəti tətill müddətində çox qızgın keçmişdir, yayın qızmar günlərində parlament, demək olar, fəaliyyət göstərmişdir. Bunun bariz nümunəsi kimi, Sizin rəhbərliyinizlə keçirilən bir çox beynəlxalq tədbirlər və səfərləriniz barədə verdiyiniz məlumat da, hesab edirəm ki, Azərbaycan parlamentinin məhsuldar işini, uğurunu sübut edən göstəricilərdən biridir.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, 30 illik bir zaman ərzində erməni əsarəti altında qalan torpaqlarımız dünya hərbi tarixində görünməmiş bir sürətlə, cəmi 44 gün müddətində müzəffər ordumuzun zəfəri, şücaəti sayəsində işğalçıdan tamamilə təmizləndi. 44 günlük müharibə və 30 il ərzində işğal olunan torpaqlar. Bilirsiniz, əslində, bu müddət bizə bəlkə indi bir az yaxındır, ancaq araşdırdıqca görürük ki, bu tamamilə bir-birinə tərs mütənəsbib olan bir vəziyyətdir. 44 gün ərzində miqyas cəhətdən, elə bil ki, 5 illik bir müharibə aparmalı olduğumuzu görürük. Möhtərəm cənab Prezidentimiz, Ali Baş Komandanımız, müzəffər sərkərdəmiz bir dəmir yumruğu

ilə ermənilərin başını əzdi və hər b tarixinə misilsiz bir salnamə yazdı. Təbii ki, biz bununla fəxr edirik. Hər dəfə televiziya ekranlarında görürük, möhtərəm cənab Prezident hərbi paltarda azad olunmuş torpaqlarımıza gedərək hər bir daşına, kəsəyinə, dağılmış abidələrinə öz əli ilə sığal çəkərək yaxın vaxtlarda hər birinin bərpasına söz verir və qısa müddətdə də əməl edir. Möhtərəm cənab Prezidentimizlə fəxr edirik və əhalimiz, insanlarımız bu sevinc hissələrini, demək olar, hər gün yaşayır. Möhtərəm cənab Prezidentimizin siyasətinin əsasında, təbii ki, məhz bu qələbəni qazanmış müzəffər, şanlı ordumuzun əsgərləri, şəhidlərimiz və qazilərimiz dayanır.

Hörmətli Sahibə xanım, Musa müəllimin təqdim etdiyi qanun layihəsinə, təbii ki, mən də səs verəcəyəm. Komitədə müzakirədə iştirak etmişik və sözü müzəffər demişik. Çıxış etməyimə zərurət ona görə yarandı ki, bu gün deputat həmkarlarımız parlamentin divarları arasında mərd şəhidlərimizə, qazilərimizə göstərilən dövlət qayğısının, sosial qayğının daha da artırılmasını, gündəmdə olmasını dilə gətirirlər. Təbii, hesab edirəm, elə Sizin rəhbərliyinizlə, – Sizə də təşəkkür edirik ki, bu şəraiti yaradırsınız, – məhz parlament də bu məsələlərin həllində yaxından iştirak etsin. Əslində, cəmiyyəti düşündürən bu məsələləri, xüsusən şəhid ailələrinin problemlərinin nədən ibarət olduğunu biz aşkar edək. Aşkar olunur və burada hörmətli millət vəkillərimizin də qaldırdığı məsələdən də görünür ki, bu gün mənəvi cəhətdən ən vacib məsələ məhz şəhid adının əbədiləşdirilməsidir.

Hörmətli Sahibə xanım, bu gün günün ikinci yarısında mən bir şəhid ailəsindən, şəhid atasından məktub aldım. O məktubun qısaca məzmununu çatdırmaq istəyirəm. Elə

hesab edirəm ki, bu gün burada qaldırılan məsələləri bütün şəhid ailələri adından ifadə etmiş olar. Bu şəhid Yevlaxın, deyərəm ki, 44 günlük müharibədə ilk şəhiddir. Suqovuşan istiqamətində, ilk vacib döyüşə atılaraq birinci şəhid olan Azərbaycanımızın çox qəhrəman şəhidinin atası qeyd edir ki: “Mən Yevlax rayonunun şəhid ailələri adından Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə və sizin timsalınızda onun Yevlaxdan seçilmiş deputatlarına müraciət ünvanlayıram. Yevlax rayonunun 44 günlük ikinci Qarabağ müharibəsində şəhid olmuş 65 nəfər şəhidinin ailə üzvləri dövlətimiz tərəfindən tamamilə himayə olunur və onlara olduqca yüksək diqqət, qayğı göstərilir. Bunu misallarla göstərə bilərəm. Şəhidlərimizin hər birinə 40 mərasiminə qədər məzarüstü abidələr qoyulmuş, şəhid ailələrinə 500 manat Prezident təqaüdü, 11 min manat dövlət sığortası, 10 min manat Heydər Əliyev Fondu tərəfindən, Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidməti tərəfindən 3000 manat, cəmi təxminən 30 minə yaxın bir vəsait ayrılmışdır. Bu gün dövlətimizin şəhid ailələrinə göstərdiyi qayğıdan çox razıyıq və xahiş edirik, bunu bizim adımızdan möhtərəm cənab Prezidentimizə çatdırasınız.

Bunlar maddi təminatdır və dahi şair Nizami Gəncəvinin məşhur bir kəlamı var. Dağdan hey götürsən, desən ki, çoxdur, bir də görərsən ki, dağ özü yoxdur. Maddiyyat tükənən şeydir. Biz bunu başa düşürük və dövlətimiz öz imkanını daxilində bunların hər birini edir. Yalnız bizim şəhid ailələrinin mənəvi dayağa çox böyük ehtiyacı var. Ona görə təklif edirəm, şəhidlərimizin adlarının əbədiləşdirilməsi qaydası dəyişdirilsin. Bu səlahiyyət, rayon miqyasında adların küçələrə verilməsi hüququ yerli rayon icra

hakimiyyətlərinə verilsin. Şəhid ailələri kommunal xərclərdən, qaz, işıq, telefon və su üçün ödənişlərdən azad olunsun.

Mən bir şəhid atası kimi belə qənaətdəyəm ki, həyat davam edir. Gələcək nəsillərin vətənpərvər ruhda böyüməsi üçün bu iki məsələnin həll olunması çox vacib olar. Onsuz da bu gün uşaq da, böyük də anlayır ki, möhtərəm Prezidentimiz və dövlətimiz öz vətəndaşının, hər bir şəhidinin arxasındadır. Sizin hər birinizə təşəkkür edib və bu məsələnin həllində yardımçı olmağınızı xahiş edirəm”.

Hörmətli Sahibə xanım, bu, hesab edirəm ki, şəhid ailələri adından da ümumiləşdirilmiş bir müraciət olar. İş yerləri ilə də əlaqəli, bəli, burada millət vəkilləri də məsələ qaldırdı, biz hörmətli birinci vitse-spiker Əli müəllimlə avqust ayının son günlərində, elə bu anım günlərində bir yerdə olduq. O ailələrin bir neçəsinin işlə əlaqəli müraciətlərini araşdırarkən, – təbii ki, rayon icra hakimiyyəti də kömək etmək istəyir, – ancaq inanın, bəzən onların da səlahiyyətləri çatmır. Çünki məktəb, səhiyyə, – hörmətli Qənirə xanım çox gözəl dedi, – belə yerlər var, bəli, doğrudan da, qazilərimizin, şəhidlərimizin övladları ali təhsillidir, orada, yaxud digər sosial işlərdə işləyə bilməzlər. İnanın ki, bir xadimə yeri belə bu gün mərkəzləşdirilmiş şəkildə yalnız və yalnız nazirlik tərəfindən müəyyənləşdirilir. Hesab edirəm ki, bu məsələni də diqqətə gətirib o rayonda olan bu kimi müəssisələrdə 2, 3, 5 yer məhz şəhid və qazi ailələrinin işlə təmini üçün ayrılmalıdır. Təbii ki, texniki işlər, digər işlər ayrılırsa, hesab edirəm ki, bu, çox təqdirəlayiq bir hal olar.

Hörmətli Sahibə xanım, bir daha bu müzakirələrin açılmasında və bizim qazilərimiz, şəhidlərimiz üçün o problemlərin buradan rahat və sərbəst şəkildə qaldırılaraq

gündəmə gətirilməsi üçün yaratdığınız şəraitə görə millət vəkili, bir vətəndaş kimi təşəkkür edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, İlham müəllim.

Şahin müəllim, mənə dedilər, sualınız var.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Necə? Arayış. Buyurun.

Ş.İsmayılov. Çox sağ olun, xanım Sədr. Kiçik bir arayış vermək istərdim. Burada hörmətli həmkarlarım Etibar müəllim və Qənirə xanım özəl təhsil məktəbləri ilə bağlı fikirlər bildirdilər. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, bu gün “YAŞAT” Fondu özəl təhsil müəssisələrində oxuyan şəhid övladlarının bütün təhsil xərcini qarşılıyır. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Yəni uşaqlardan, məktəb şagirdlərindən söhbət gedir?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çünki Qənirə xanım, bir də Fazil müəllim qaldırdı bu məsələni.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Hicran xanım, bəli, buyurun.

H.Hüseynova. Bilmirəm, Musa müəllim cavab verəcək o məsələlərə, yoxsa, yox. Burada bir neçə məsələ səslənib. Mən istərdim, bir balaca buna bir münasibət bildirim. Ona görə ki, mən çox xahiş edirəm, bu küçə uşaqlarından danışanda, ümumiyyətlə, bu 9-cu, 10-cu məsələyə...

Sədrlik edən. Hicran xanım, bircə dəqiqə. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm.

H.Hüseynova. Bunlar 9-cu, 10-cu məsələlərə aid deyildir. Burada söhbət şəhid ailələrindən gedir. O küçə uşaqlarının sırasında heç bir uşaq şəhid ailəsinin övladı

deyil. Onu biləsiniz. Azərbaycanda Prezident Administrasiyasından başlayaraq, – orada Koordinasiya Şurası var, bu məsələlərlə məşğuldur, – bütün dövlət qurumları tərəfindən kifayət qədər iş aparılır.

İkinci, bu sözü deyəndə, yüzlərcə, yüz minlərcə uşaq küçədə, bu, bilirsiniz, bir az düzgün məlumat deyil. Elə bir informasiya haradan götürülür? Mən xahiş edərdim, gələcəkdə buna bir az diqqətlə yanaşmaq lazımdır. Ona görə ki, bu, sonra mətbuata gedir və bununla bağlı ortaya çoxlu suallar çıxır.

Üçüncü, bizdə, Azərbaycanda uşaq evlərində bütün işlər çox yüksək səviyyədə təşkil olunur və Heydər Əliyev Fondundan başlayaraq, ümumiyyətlə, dövlət tərəfindən bu sahəyə çox böyük diqqət var. Bu gün Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyində bu istiqamətdə çox böyük işlər gedir. Əsasən, təzə internatların açılmasına heç bir ehtiyac yoxdur. Əksinə, söhbət ondan gedir ki, internat və uşaq evi forması tamamilə ləğv olunsun və ailəyə dəstək mərkəzləri kimi formalaşsın. Ona görə burada bizim buna münasibətimiz bir az daha ciddi olmalıdır. Amma yenə də təkrar deyirəm. İndi, yəqin, Musa müəllim istəyər, bu barədə çıxış edər. Bu iki məsələyə bunların heç biri aid deyildir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hicran xanım. Ancaq mən birinci iradınıza dair əminliklə deyə bilərəm, çıxış eləyənlərin hamısı söhbət o küçədə olan uşaqlardan gələndə bildirdilər ki, onlar şəhid uşaqları deyil. Onu hamı bildirdi. O ki qaldı o rəqəmlərə, on min və sair, o, bir ayrı məsələ.

Vahid müəllim, buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli

həmkarlar, burada çox məsələlərə toxunuldu, şəhid ailələri, qazilərlə əlaqədar verilən güzəştləri mən yüksək qiymətləndirirəm. Amma əhali arasında, ümumiyyətlə, bizə müraciətlərdə bəzi məsələlər var, bir əsas məsələyə mən toxunmaq istərdim. Biz yalnız ikinci Qarabağ müharibəsində olan şəhid və qaziləri nəzərə almayaq. Həm də birinci Qarabağ müharibəsində bizim kifayət qədər şəhidlərimiz, qazilərimiz var. Çox təəssüflər olsun ki, biz hələ o ailələrin, necə deyirlər, tələbatını ödəyə bilməmişik.

Mən bir misal gətirim, birinci Qarabağ müharibəsində Qubadan 231 şəhidimiz olub. Amma ikinci Qarabağ müharibəsində Qubadan cəmi 49 şəhidimiz var. Yəni şəhidlərin və qazilərin sayı birinci Qarabağ müharibəsində kifayət qədər çoxdur. Ona görə də mən xahiş edərdim, ümumiyyətlə, hökumətdən də, həm Sizdən də, Sahibə xanım, bu məsələlər müzakirəyə çıxarılanda və cənab Prezidentin yanında müzakirə ediləndə deyin ki, birinci Qarabağ müharibəsinin şəhidlərinin ailəsindən, qazilərdən çoxlu müraciət var, necə deyirlər, onlara da bu güzəştlər şamil edilsin. Mən başa düşürəm, bu, birdən-birə mümkün deyil. Amma yavaş-yavaş onları da nəzərə almalıyıq. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vahid müəllim.

Musa müəllim, bir sözlünüz var?

Yərdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun.

M.Quliyev. Çıxış eləyən bütün deputat həmkarlarıma təşəkkürümü bildirirəm. Amma söylənilən məsələlərin heç biri bizim təqdim etdiyimiz dəyişikliklərlə bağlı deyildi. Mən belə başa düşdüm ki, deputatlarımızın hər biri bu dəyişiklikləri dəstəkləyir. Amma eyni zamanda, onları

narahat edən, seçicilərinin qaldırdıqları məsələləri ortaya qoyurlar.

Burada özəl məktəblərdə təhsil alan şəhid övladlarının güzəştli, yaxud müəssisənin və yaxud da dövlətin hesabına təhsil alması məsələsi qaldırıldı. Mən də bu məsələnin tərəfdarıyam. Amma bu, bu qanunun deyil, çərçivə qanununun, “Təhsil haqqında” Qanunun predmetidir və o qanun Təhsil komitəsində müzakirə edilə bilər, müvafiq qurumlarla məsləhətləşilə bilər. Ona görə burada mütləq dövlət dəstəyi lazımdır. Yəni büdcədən transferlər olmalıdır. Bizim həm Konstitusiyamıza, həm də digər qanunvericiliyə görə özəl sektora əlavə yükləri yükləyə bilmərik. Mən bilirəm ki, özəl sektor da istər səhiyyə, istərsə də təhsil müəssisələrində şəhid ailələrinə kifayət qədər, öz imkanları qədər dəstək göstərirlər. Müharibə dövründə də, müharibədən sonrakı bərpa dövründə də bunlar olduqca çoxlu yaralılarımızı özəl sektorda öz vəsaitləri hesabına müalicə eləyiblər. Mən onu bilirəm. Onu da bilirəm ki, özəl təhsil müəssisələri, istər ali, istərsə də orta təhsil müəssisələri də öz imkanları daxilində bir neçə şəhid ailəsini öz hesablarına oxudurlar. Amma bütövlükdə, biz bunu özəl sektorun üzərinə qoysaq, mən hesab edirəm ki, özəl sektorun maraqlarına və imkanlarına da uyğun olmaz. Bunu dövlətin büdcəsindən müəyyən transferlər köçürməklə etmək olar.

Məşğulluq məsələlərinə gələndə, mən hesab edirəm ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin xətti ilə aparılan məşğulluq tədbirləri kifayət deyil. Onların imkanları da o qədər deyil. Yeni iş yerlərinin açılması üçün, yəqin ki, gələcək illərdə hökumətin xüsusi strategiyası hazırlanar. Bu iş yerlərinin açılması, həm qazilərimizin,

həm də veteranlarımızın, – biz indi qazilər və şəhid ailələrindən danışırıq, – on minlərcə müharibə veteranının işlə təmin olunması da çox ciddi bir məsələdir.

Vahid müəllimin qaldırdığı məsələ ilə əlaqədar demək istəyirəm ki, hörmətli Vahid müəllim, Siz də yaxşı bilirsiniz, bizim nə qanunvericiliyimizdə, nə də digər qanunvericilik aktlarında birinci, ikinci Qarabağ müharibəsi şəhidi, əlili sözü yoxdur. Ümumiyyətlə, müharibə əlili var, müharibə şəhidi ailəsinin üzvü var. Bunların hər ikisinə də eyni nöqteyi-nəzərdən güzəştlər və imtiyazlar şamil olunur. Amma o da doğrudur ki, bizə də müraciətlər olur, istər komitəyə, istərsə də mən seçicilərlə görüşə gedəndə birinci Qarabağ müharibəsi əlillərinin xüsusən mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması, təmiri, genişləndirilməsi ilə bağlı problemləri var. Amma o problemlərin də həlli üçün, hesab edirəm, konkret ünvanlar müəyyənəlməlidir. Əvvəllər bu işlərə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi baxırdı. İndi onlar yerli icra hakimiyyəti orqanlarına verilib. Yerli icra hakimiyyəti orqanları da öz büdcəsinin imkanları daxilində bəzən edirlər, bəzən etmirlər. O problemlər buradan qaynaqlanır.

Bir daha hörmətli millət vəkillərinə təşəkkürümü bildirirəm. Onu da söyləyim ki, bizim komitənin payız sessiyasının iş planında şəhid ailələri və Qarabağ qazilərinə göstərilən dövlət dəstəyi ilə bağlı belə bir dinləməmiz də nəzərdə tutulur. İstəyən deputatlar da orada iştirak eləyib, – biz onun tarixini müəyyənləşdirib deyərik, – öz sözlərini deyərlər. Eyni zamanda, oktyabr ayı içərisində Yeni Azərbaycan Partiyasının Mərkəzi Aparatında bu məsələ ilə əlaqədar geniş bir müzakirə keçiriləcək. Bizim deputatları da ora dəvət edirik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim, həmin dinləmələri keçirəndə, xahiş edirəm, həmkarlarınızı, komitə sədrilərini, kim maraqlanırsa, ümumiyyətlə, bizim deputatları da dəvət eləyin. Çünki məsələ çox həssas məsələdir. Hər birimiz də bununla bağlı çoxsaylı məktublar da alırıq, xahişlər də olur və sair.

Siz tamamilə düz dediniz, burada olan çıxışların çoxu bu qanun layihəsi çərçivəsində deyildi. Ancaq eyni zamanda, hər birimiz deputatıq, narahat edən məsələlərdir, özü də əsas uşaqlar haqqındadır. Ona görə də mən düşünürəm, çox böyük qəbahət deyildi ki, bizim hörmətli deputatlar bu məsələləri burada qaldırdılar.

Hörmətli deputatlar, xahiş edirəm, indi isə səsverməyə keçək. Gündəliyin 9-cu məsələsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.33 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə xahiş edirəm, 10-cu məsələyə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.33 dəq.)
Lehinə	78

Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Biz növbəti məsələyə keçirik. Bu, gündəliyimizin 11-ci məsələsidir. “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Onu da deyim ki, üçüncü oxunuşda müzakirəyə təqdim edilir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü hörmətli Vüqar Bayramova söz verirəm. Vüqar müəllim, buyurun.

V.Bayramov, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, qeyd etmək istərdim ki, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda təklif edilən dəyişikliklər sosial xarakter daşıyır və birbaşa müharibə ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş şəxslərin, yəni qazilərin sosial təminatının gücləndirilməsinə xidmət edəcək. Əvvəla, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunun 2 maddəsində dəyişikliklərin olunması təklif olunub. Birinci dəyişiklik 9-cu maddə ilə bağlıdır. Belə ki, 9-cu maddədə məhkəməyə verilən iddia ərizələri və şikayətlərlə bağlı dövlət rüsumunun müəyyənləşdirilməsi, eyni zamanda, azadolmalar nəzərdə tutulur və 9.1.20-ci maddədə təklif olunur ki, eyni zamanda, müharibə ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş

şəxslər, yəni bizim qazilərimiz bu rüsumları ödəməkdən azad olsunlar. Bu o deməkdir ki, təklif edilən qanun layihəsi qəbul olunduqdan sonra qazilərimiz məhkəməyə iddia təqdim edən zaman hər hansı dövlət rüsumu ödəməyəcəklər.

Təklif edilən ikinci dəyişiklik 11-ci maddə ilə bağlıdır. 11-ci maddə notariat hərəkətlərinin aparılması ilə bağlı dövlət rüsumlarının müəyyənləşdirilməsi, eləcə də rüsumdan azad olunmanı müəyyənləşdirir. Həmin maddənin 1.3-cü bəndinə əsasən mənzil və ya ev, o cümlədən evin bir hissəsinin alğı-satqısı və dəyişilməsi zamanı bizim qazilərimiz dövlət rüsumu ödəməkdən azad olacaqlar. Praktiki olaraq, təklif olunan hər iki dəyişiklik qazilərimizin və müharibə ilə əlaqədar əlilliyi müəyyən edilmiş vətəndaşlarımızın sosial təminatının gücləndirilməsinə xidmət edir. Hörmətli xanım Sədrimizin qeyd etdiyi kimi, qanun layihəsi 2 oxunuşda hörmətli millət vəkilləri tərəfindən yekdil olaraq dəstəklənib. Bu baxımdan, hörmətli həmkarlarımızı bu layihəni dəstəkləməyə çağırıram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Vüqar müəllim.

Fazil müəllim, çıxış eləmək istəyirsiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Bu, 3-cü oxunuş olduğuna görə burada bir texniki nüansa diqqət yetirəcəyəm. Amma 2 dəfə yazılmayım deyərək, kiçik bir arayış, qısaca məlumat vermək istəyirəm ki, burada ötən məsələdə – “Validənlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olunmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Qanunda dəyişiklikdən söhbət gedirdi. Adətən biz bu məsələlərə toxunanda hansısa məsələyə prioritet

olaraq baxılmasını həm də o mövzu üzərindən qeyd edirik. Ona görə də mövzunun çərçivəsindən çıxıb-çıxmadığımızı söyləmək mübahisəli məsələdir. Ona görə də mən deputat həmkarlarımıza tövsiyə edərdim ki, bir az bu məsələlərdə irad bildirəndə diqqətli olsunlar. Yəni mənim fikrimcə, kimsə mövzudan kənara çıxmadı və mövzu ətrafında da təkliflərini səsləndirdi.

İkinci isə, mən qeyd elədim ki, məhz bu qanuna görə yüzlərcə kimsəsiz, valideyn himayəsindən məhrum olunmuş uşaqlardan söhbət gedir və “yüz minlərcə” ifadəsi işlənilmədi. Sadəcə, on illərcə dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən dövlət xidməti maşınlarından istifadə edən şəxslərin maşınlar dayananda arabir maşının pəncərəsindən o işıqforun yanında olan uşaqlara diqqət yetirməsi kifayət edər ki, nə qədər uşaqların çöldə sahibsiz, hər hansı bir şəkildə təhsildən və başqa sosial dəstəkdən məhrum olduğunu görmək mümkün olsun.

Bu məsələ ilə bağlı nəyi demək istəyirəm? Burada bu cümlədə müharibə ilə əlaqədar olaraq əlilliyi müəyyən olunmuş şəxs deyəndə, bu, tam qazini ehtiva etməyə bilər. Yəni “müharibə ilə əlaqədar” ifadəsi bir qaçqın, köçkün statusunda olan vətəndaşa da aid edilə bilər. Bu “əlaqədar” sözü, mənəcə, yerinə düşür. Burada yaxşı olar ki, birbaşa müharibə nəticəsində əlilliyi olan şəxslərdən söhbət getsin. Artıq orada başqa kateqoriyadan olan insanlar bura daxil olurlar. Yəni birbaşa müharibə ilə əlaqələndirmək lazımdır. Yoxsa, kimsə psixoloji cəhətdən müharibənin sarsıntılarını 2–3 ildən sonra gəlib Bakıda yaşayıbsa, əlil olubsa, o da əsaslandırma bilər ki, mən müharibə ilə bağlı əlil olmuşam və mənə də bu status şamil edilməlidir. Ona görə burada bəlkə də fərqli formada əsaslandıracaqlar.

Məncə, bunu dəqiqləşdirmək daha doğru olar ki, bu, birbaşa müharibədə iştirak eləmiş və yaralanmış, xəsarət almış əlilliyi olan qazilərə şamil edilsin. Yəni, məncə, burada birbaşa müharibə nəticəsində əlilliyi olan şəxslərdən söhbət getməlidir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fəzil müəllim.

Musa müəllim, nə isə arayış vermək istəyirsiniz? Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli Fəzil müəllimin qaldırdığı məsələ ilə mən də şərikəm. Elə biz burada Vüqar müəllimlə də onu müzakirə elədik.

Hesab edirəm ki, Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə əlilliyin səbəblərinin göstərilməsi müəyyən olunub və orada müharibə əlilliyinin tərfi göstərilir. Burada deyilir ki, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü, suverenliyi və dövlət quruluşunun müdafiəsi zamanı əlil olan şəxs. Bu şəkilə gətse, hesab edirəm ki, tamamilə aydın olar. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim. Ancaq düşünürəm, mənəmlə razılaşarsınız ki, bu düzəlişlər ikinci oxunuşda olsa, yaxşı olardı. Ancaq eyni zamanda, bunu nəzərə almaq lazımdır. Çox sağ olun.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.40 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yətərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim 4 məsələmiz qalır və bu məsələlərin hamısı birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Güman edirəm ki, birinci oxunuşun tələbləri hamımızın yadındadır.

Beləliklə, 12-ci məsələyə keçirik. Bu məsələ Gömrük Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən hörmətli Tahir Mirkişiliyə müraciət edirəm. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, Gömrük Məcəlləsinin tələblərinə görə Azərbaycana mal idxal olunan zaman onlara bir çox hallarda xüsusi gömrük prosedurları tətbiq olunur. Bu gömrük prosedurlarının sayı 5-dir. Mən demək istərdim ki, bunların biri tranzit, digəri saxlanc, üçüncüsü sərbəst zona, dördüncüsü xüsusi istifadə, beşincisi isə daxili emaldır. Daxili emal o deməkdir ki, hər hansı bir rezident gətirdiyi məhsulu 1 il ərzində istehsalda istifadə edib həmin məhsulu ixrac etməlidir. Qanuna görə, indiki halda bu məhsul gətirildiyi zaman xüsusi gömrük prosedurları ilə əhatə olunur. Əgər bir il ərzində ixrac etməzsə, belə çıxır ki, rezident həmin məhsulu Azərbaycan daxilində istifadə edərsə, onda onu gətirdiyi zaman ödəməli olduğu gömrük rüsumlarını dövlət büdcəsinə ödəməlidir. Yəni ilkin olaraq, məhsulu gətirdiyi zaman heç bir rüsum ödəmir. Amma zəmanət verir ki, mən bu məhsulu 1 il ərzində Azərbaycandan çıxaracağam. Bir il ərzində çıxarmazsa, qanuna görə o rüsumu ödəməlidir.

İndiyə qədər prosedur bundan ibarət idi, rüsum ödənməsi üçün prosedurun başlandığı, yəni mal gəlidiyi zaman dövlət həmin sahibkardan bir təminat istəyirdi, o təminat verilməlidir ki, əgər 1 il ərzində bu məhsul ixrac olunmazsa, onda dövlət orqanları həmin təminata əsasən bu rüsumları tuturdu. İndiki halda, bizdə olan informasiyaya görə, son bir il ərzində Azərbaycanda daxili emal proseduru ilə bizim sahibkarlar 200 milyon dollara qədər məhsul idxal ediblər və bunun üçün heç bir rüsum ödəməyiblər. Bir il ərzində Azərbaycan sahibkarları arasında bu proseduru pozan hər hansı bir sahibkara rast gəlinməyib. Prosedura uyğun qaydada gətiriblər və 1 il ərzində də ixrac ediblər.

Amma bu prosedurun mövcud olması sahibkarlar üçün müəyyən dərəcədə çətinlik və əlavə xərc yaradır. Yəni bankdan təminat almaq, bildiyiniz kimi, bəlli bir xərc tələb edir. Əgər bu sahibkar Azərbaycan sahibkarı deyil, tutaq ki, xarici sahibkardırsa, məsələn, öz gəmisini Azərbaycana gətirib burada təmir etmək istəyirsə, eyni prosedurdan keçməlidir. Xarici sahibkarın xarici bankın təsdiqi ilə Azərbaycanda verəcəyi təminat hansı dərəcədə xərclərə səbəb olur. Mən sizə deyim ki, bu, ümumi illik məbləğin ortalama təxminən 7–8 faizinə qədərdir. Bu, kifayət qədər böyük bir məbləğdir. Bu cəhətdən baxsaq, qanunda olan dəyişiklik bundan ibarətdir ki, biz bundan sonra daxili emal adı altında daxil olan məhsullara görə sahibkarlardan, bütövlükdə, təminat istəməyək. Dövlət bunu istəmir. Yalnız gömrük orqanı, yaxud müvafiq icra orqanı həmin sahibkarların niyyətinin fərqli olduğunu düşünərsə və yaxud ödənilməmə barədə onda hər hansı şübhə olarsa, belə bir təminat istəniləcək.

Biz düşünürük, komitədə də bunu geniş müzakirə etdik, indiki halda şəffaf və vicdanlı şəkildə işləyən sahibkarların işlərinə kömək baxımından qanunda edilən dəyişiklik kifayət qədər mütərəqqidir. Bu, eyni zamanda, dövlət-sahibkar münasibətlərinin etimad əsasında qurulması yönündə də yeni bir addımdır. Qanun layihəsi cənab Prezidentdən daxil olub. Ona görə həmkarlarımdan qanun layihəsinə səs vermələrini xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, qanun layihəsini birinci oxunuşda səsə qoyuruq, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.44 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, növbəti məsələyə keçirik. Bu, 13-cü məsələdir. “Valyuta tənzimi haqqında” Qanunda və digər 9 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Tahir müəllim, buna da sizin komitənizdə baxılıb. Mən sözü Mahir Abbaszadəyə verirəm. Buyurun, Mahir müəllim.

M.Abbaszadə, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və*

sahibkarlıq komitəsinin üzvü.

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Mən payız sessiyasının başlanması münasibəti ilə bütün həmkarlarımı təbrik edir, parlament fəaliyyətinizdə hər birinizə uğurlar arzulayıram.

Sahibə xanım, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, bugünkü qanun layihəsi “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi ilə bağlıdır. 2018-ci il may ayının 4-də biz “Mühasibat uçotu haqqında” Qanunda dəyişiklik etmişdik. Həmin dəyişiklik, əsasən, ölkəmizdə mühasibat uçotunun beynəlxalq təcrübəyə uyğun təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq standartlara uyğun tərtib edilməsi və eləcə də peşəkar mühasibat sertifikatlarının tətbiq edilməsi ilə bağlı idi. Eyni zamanda, möhtərəm cənab Prezidentin sərəncamına əsasən ölkəmizdə Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası ləğv edilərək onun bütün səlahiyyətləri Mərkəzi Banka verilmişdir.

Təklif olunan qanun layihəsi maliyyə, bazar institutları, yəni banklar, bank olmayan kredit təşkilatları, kredit büroları, poçt rabitəsinin operatorları, sığortaçılar, investisiya fondları, qiymətli kağızlar bazarının lisenziyasını alan şəxslər və kredit bürolarından mühasibat uçotunun yəni təşkil edilməsi, maliyyə hesabatlarının tərtib, təqdim və dərc edilməsi ilə bağlı olan məsələləri özündə ehtiva edir. Bu qanunda maliyyə, bazar institutlarının fəaliyyətində şəffaflığı və onların Mərkəzi Bank qarşısında maliyyə hesabatlığının artırılmasını nəzərdə tutan maddələr öz əksini tapmışdır. Belə ki, qeyd olunan subyektlər özlərinin illik maliyyə hesabatlarını “Mühasibat uçotu haqqında” Qanuna uyğun olaraq, Mərkəzi Banka təqdim etməlidirlər. Fiziki və hüquqi şəxslər həmin banklardan maliyyə hesabatları ilə bağlı məlumatları əldə etmək üçün

maliyyə institutlarına müraciət edirlər. Mərkəzi Bank, banklar və xüsusi ilə də maliyyə institutları bu məlumatların hüquqi və fiziki şəxslərə verilməsində məsuliyyətli dirlər. Eyni zamanda, bu məlumatların verilməsi heç bir vəsait ödənmədən, pulsuz həyata keçiriləcəkdir. Deputat həmkarlarımı qanuna müsbət səs verməyə dəvət edirəm.

Sədrlik edən. Mahir müəllim, çox sağ olun. Bəli, çıxış etmək istəyən yoxdur və mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.47 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə 14-cü məsələyə keçirik. Bu məsələ “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən hörmətli Əhliman Əmiraslanova söz vermək istəyirəm. Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov, *Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 10-cu maddəsinə aşağıdakı məzmununda üçüncü

hissənin əlavə edilməsi təklif olunur. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, xidmətlər zərfinə daxil olmayan və dövlət tibb müəssisələri tərəfindən əhaliyə ödənişli əsaslarla göstərilən tibbi xidmətlərin, habelə həmin qanuna əsasən sığorta olunmayan şəxslərə göstərilən tibbi xidmətlərin tariflərini müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qurum təsdiq edir. Deputat həmkarlarımdan bu qanun layihəsini dəstəkləməyi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Əhliman müəllim, çox sağ olun.

Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, mən də tələsdiyimə görə və hər kəs də yorulub, – başqa bir görüş də var, – çıxış etmirəm, çünki uzun alınacaq. Sadəcə, gələn dəfə üçün, yəni ikinci oxunuşdan əgər bir az kənara çıxsam, nəzərə alarsınız. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Razi müəllim, elə başa düşdüm ki, çıxış etmək istəmirsiniz.

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Səsə qoyuram məsələni, buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.49 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, sonuncu məsələyə keçirik. 15-ci məsələdir. Bu, Mülki Məcəllədə, habelə “Müflisləşmə və iflas haqqında” Qanunda və digər 6 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün, Əhliman müəllim, mən yenə də Sizə müraciət edirəm, buyurun.

Ə.Əmiraslanov. Çox hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Bilirsiniz ki, “İcbari sığorta haqqında” Qanun qəbul elədik. Artıq icbari tibbi sığorta fəaliyyətə başlayıb, geniş miqyasda həyata keçirilir. “Müflisləşmə və iflas haqqında”, “İcra haqqında”, “Banklar haqqında”, “Teatr və teatr fəaliyyəti haqqında” və bir də “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “İxrac məqsədli neft-qaz fəaliyyətinə xüsusi iqtisadi rejimin tətbiqi haqqında” və “Məşğulluq haqqında” qanunlarda məhz “İcbari sığorta haqqında” Qanunda əksini tapan tibbi sığortadan olan gəlirlərin tənzimlənməsi nəzərdə tutulur. Bunlar xeyli geniş dəyişikliklərdir. Bunların hamısı haqqında geniş məlumat vermək fikrində deyiləm. Arayışda var. Xahiş edirəm ki, bu dəyişiklikləri dəstəkləyəsiz.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim. Bu qanun layihəsinə bizdə 5 komitədə də baxılıb. Buna həm də Əli müəllimin komitəsində baxılıb. Nizami müəllim. Nizami Səfərov. Etirazınız yoxdur?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yox. Tahir müəllim, Qənirə xanım, Sadiq müəllim, Musa müəllim?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Hamı razıdır. Təşəkkür edirəm.

İndi isə, Fəzail müəllim, deyəsən, Sizin sualınız var.

Fəzail Ağamalı, buyurun.

F.Ağamalı. Hörmətli Əhliman müəllim, mənəm Sizə bir sualım var. Burada, bildiyim qədər, mən belə düşünürəm, göstərilir ki, bu sığortalama dairəsinə daxil olmayan tibbi xidmətlərin icrası zamanı ayrı-ayrı klinikaların xidmətlərinin vahid tarif əsasında müəyyənləşdirilməsi səlahiyyəti müvafiq icra strukturuna verilsin. Bu doğrudurmu? Çünki klinikalarda kifayət qədər problem var. Biri bir xəstəni 100, o biri 300, başqa birisi 500 manata müalicə edir. Bu da haqlı olaraq xalqımızı narahat edir. Əgər bu belədirsə, qanun layihəsində çox mütərəqqi bir dəyişiklikdir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əhliman müəllim, təklif edirəm, 2 nəfər də çıxış eləsin. Suallar varsa, Siz ümumiləşdirərsiniz.

Səttar Möhbəliyev. Buyurun, Səttar müəllim.

S.Möhbəliyev. Çox sağ olun, xanım Sədr. Sizin nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, “Həmkarlar ittifaqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinin ikinci abzasında qeyd edilir ki, “mülkiyyət formasından asılı olmayaraq işəgötürən həmkarlar ittifaqının üzvü olan işçilərin əmək haqlarından həmkarlar ittifaqına üzvlük haqlarının mühasibatlıq vasitəsi ilə tutulmasını təmin edir və 4 iş günü müddətində həmin idarə, müəssisə və təşkilatın həmkarlar ittifaqı təşkilatının xüsusi hesabına köçürür”.

Mən bu məsələni nəzərinizə çatdırıram ki, bu qanun qəbul olunandan sonra da həmkarlar təşkilatında böyük borclar əmələ gəlib. Bəzi təşkilatlar var, 200, 100, 50 min borcları yaranıb. Bu təşkilatlar müflis olur, ləğv edilir. Mən misal gətirim, banklar ləğv olunanda həmkarlar təşkilatının külli miqdarda vəsaiti qalıb. Bizim idarə var,

Bakı şəhəri Turizm İdarəsi, orada 100 mindən artıq vəsaiti qalıb, əmək haqqı verə bilmirlər. Ona görə də mən xahiş, təklif edərdim ki, “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 119.1.7-ci maddəsinə “rüşumlar” sözündən sonra “müəssisənin həmkarlar ittifaqı təşkilatının xüsusi hesabına” sözləri əlavə olunsun. Xahiş edirəm, nəzərə alalım. Bu məsələni qısaca sizin nəzərinizə çatdırıram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Mən teatr və teatr fəaliyyəti barədə təklif olunmuş dəyişikliklər barədə danışmaq istəyirəm. Artıq il yarım ki, teatrlar öz funksiyasını yerinə yetirə bilmir. Ağır məxmər pərdələr qapanıb, divarlar alqış səslərinə həsrət qalıb. İnternet vasitəsi ilə tamaşaların göstərilməsi də təsəlli ola bilmədi. Teatrın sehri, tilsimi canlı ünsiyyətədir. Səhnə ilə tamaşaçı arasındakı hisslər, emosiyalar artıq yox olmaq ərəfəsindədir. Heyf, biz bu sehdən məhrum olmuşuq.

Teatra xidmət edən yüzlərcə, minlərcə insan sevdiyi, həyatını həsr etdiyi işindən, peşəsindən uzaq düşüb. Dramaturqlar, rejissorlar, aktyorlar, rəssamlar, bəstəkarlar, teatrşünaslar və əlbəttə ki, teatrı sevən tamaşaçılar. Məşq yox, tamaşa yox, hər bir teatrda bayram olan premyeralar yox. Bu gün həm teatr sahəsində, həm də kinoda çox güclü, istedadlı gənc nəsil yetişir. Onların özlərinin sənətlərini göstərmək üçün artıq meydanlar yoxdur.

2019-cu il mart ayının 4-də dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin “Azərbaycan teatrının inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” imzaladığı Sərəncama əsasən teatrın

inkışafı üçün 1,8 milyon manat vəsait ayrılıb. Akademik Milli Dram Teatrı üçün bu məqsədlə 200 min manat ayrılıb. Xalq artistlərindən birinin müsahibəsində oxudum ki, həmin vəsait hesabına işlədiyi teatr 4 tamaşanı rahatlıqla hazırlaya bilir. 4 tamaşa, əlbəttə ki, bir teatrın repertuarı üçün çox gözəl bir göstəricidir. İlham Əliyev mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin bir qrupu ilə görüşdə bu fikirləri səsləndirdi. Əlbəttə, bu fikirlər teatrın inkişafı üçün çox əhəmiyyətli fikirlərdir. Düşünürəm ki, özəl sektor da teatrlara sponsorluq etməlidir. Mən bu gün özəl sektora da çağırış edirəm ki, bu məsələ ilə bağlı onlar da öz dəstəklərini göstərsinlər. 27 dövlət teatrı işləmirsə, əlbəttə ki, onların əməkdaşlarına qayğı lazımdır. Bu işdə özəl sektorun dəstəyinə böyük ehtiyac var.

Biz aşağı əmək haqqı alan kitabxanaçılar barədə də düşünməliyik. Onların da əmək haqqı həddindən artıq aşağıdır. Onların da sosial müdafiəsi üçün müəyyən tədbirlər planı hazırlanmalıdır. Təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Etibar müəllim.

Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov. Mən çox hörmətli Fəzail müəllimin verdiyi sualla əlaqədar istərdim qeyd edim ki, qanuna təklif olunan dəyişiklikdə dövlət tibb müəssisələrində sığorta olunmayan və yaxud sığorta zərfinə daxil olmayan xidmətlər qrupunun, müalicə və diaqnostika xidmətlərinin həyata keçirilməsi üçün tariflər nəzərdə tutulur. Yəni burada nəzərdə tutulur ki, dövlət tibb müəssisələrində hər bir müəssisənin özü qoyduğu tariflə müalicə və diaqnostika xidmətləri həyata keçirilməyəcək. Müvafiq icra hakimiyyəti bizdə bu gün çox güman ki, TƏBİB-dir. Gələcəkdə TƏBİB və ya Səhiyyə Nazirliyi olacaq, onlar

bu xidmətlərin həyata keçirilməsi, göstərilməsi üçün vahid bir tarif sistemi hazırlayıb, o müəssisələrə göndərəcək və o müəssisələr o tarif xidmətləri sistemi sahəsində bütün bu müalicə və diaqnostika işlərini həyata keçirəcəklər. Söhbət sığorta olunmayanlardan və xidmətlər zərfinə daxil olmayan müalicə və diaqnostikadan gedir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz məsələni səsə qoymalıyıq. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.59 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da bizim iclasımız başa çatdı. Növbəti iclas haqqında sizə məlumat veriləcək. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 67

Milli Məclisin iclas salonu.
11 oktyabr 2021-ci il.

İclasda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 105 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.06 dəq.)
İştirak edir	106
Yətərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Müstəqillik Günü haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).
2. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin üzvünün seçilməsi haqqında.

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 19 deputatı plenar iclas salonunun lojasında

əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Hikmət Məmmədov, Musa Quliyev, Rəşad Mahmudov, Fəzil Mustafa, Nizami Səfərov, Aqil Abbas, Elman Məmmədov, Elşən Musayev, Azay Quliyev, Aydın Mirzəzadə, Sabir Rüstəmxanlı, Zahid Oruc, Razi Nurullayev

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.06 dəq.)

Lehinə 105

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 106

Nəticə: Qəbul edildi

1. Müstəqillik Günü haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Hikmət Məmmədov, Musa Quliyev, Qüdrət Həsənquliyev, Kamal Cəfərov, Nurlan Həsənov, Siyavuş Novruzov, Kamilə Əliyeva, Aydın Mirzəzadə, Emin Hacıyev, Əli Məsimli, Zahid Oruc, Fəzil Mustafa, Vahid Əhmədov, Nizami Səfərov, Razi Nurullayev, Mirbəşir Elşad, Sabir Rüstəmxanlı, Anar İsgəndərov, Musa Qasımlı, Ramin Məmmədov, Nigar Arpadarai, Hicran Hüseynova, Erkin Qədirli, Bəxtiyar Əliyev, Azər Badamov, Asim Mollazadə, Cavid Osmanov, Tahir Rzayev, Etibar Əliyev, Tahir

Kərimli, Azay Quliyev, Sahib Alıyev

Təklif: Çıxışlar 5 dəqiqə olsun

Səsvermənin nəticələri (saat 11.54 dəq.)

Lehinə 85

Əleyhinə 3

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.59 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

2. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin üzvünün seçilməsi haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qərar qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 17.00 dəq.)

Lehinə 87

Əleyhinə 2

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

11 oktyabr 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri.

Hörmətli həmkarlar, iclasa başlamazdan öncə Milli Məclisin nümayəndə heyətinin Slovakiya Respublikasına oktyabrın 7-dən 9-dək davam etmiş rəsmi səfəri barədə qısa məlumat vermək istəyirəm. Hər şeydən əvvəl xatırladım ki, Slovakiya Mərkəzi Avropada yerləşən bir dövlətdir. Əhalisi 6 milyon nəfərə yaxın, ərazisi təqribən 49 min kvadrat-kilometrdir. Dinamik inkişaf edən iqtisadiyata malik sənaye ölkəsidir.

Onu da deyim ki, bu səfər, ümumiyyətlə, Milli Məclis Sədrinin Slovakiyaya ilk rəsmi səfəri idi. Slovakiyanın paytaxtı Bratislavada ölkənin Baş naziri cənab Edvard Heger ilə görüşdüm. Daha sonra mən və nümayəndə heyətimiz parlamentin – Milli Şuranın Sədri cənab Boris

Kollar ilə, dostluq qrupu ilə və xarici işlər naziri cənab İvan Korçok ilə görüşüb danışıqlar apardıq. Mən və cənab Kollar Slovakiya mətbuatı üçün birgə brifinq də keçirdik.

Slovakiyada söhbətlər zamanı bildirdim ki, Azərbaycan Avropa İttifaqının üzvü olan dövlətlərlə əməkdaşlığın genişləndirilməsinə böyük əhəmiyyət verir. Azərbaycanın enerji siyasəti, Avropanın enerji təhlükəsizliyi məsələlərində ölkəmizin oynadığı rol haqqında danışdım.

44 günlük Vətən müharibəsində böyük qələbə haqqında məlumat verdim. Qeyd etdim ki, Azərbaycan 30 ildən bəri Ermənistanın işğal altında saxladığı torpaqlarını azad edərək həm tarixi ədalətin, həm də ərazi bütövlüyünün bərpasına nail olmuşdur. Hazırda işğaldan azad edilmiş ərazilərdə genişmiqyaslı quruculuq və bərpa işləri həyata keçirilir.

Həmsöhbətlərimin nəzərinə çatdırdım ki, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin bu ilin iyul ayında imzaladığı fərmanla ölkəmizin iqtisadi rayonlarının yeni bölgüsü müəyyənləşdirilmiş, 2 yeni rayon – Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları yaradılmışdır.

Ermənistanın təxribatları barədə də məlumat verildi. Bildirdim ki, Ermənistan işğaldan azad olunmuş ərazilərə terrorçu qruplar göndərir, 2020-ci il 10 noyabr tarixli üçtərəfli bəyanatın imzalanmasından sonra tutulmuş terrorçuları hərbi əsirlər kimi qələmə verir, minalanmış ərazilərin xəritələrini təqdim etməkdən boyun qaçırır. Ermənistan tərəfindən basdırılmış minaların partlaması nəticəsində bu günədək 150 nəfər mülki vətəndaş və hərbiçimiz həlak olmuş və ya ağır yaralanmışdır. Bu isə bir daha göstərir ki, Ermənistan həmişə olduğu kimi, beynəlxalq humanitar hüququ kobudcasına pozmaqda davam edir.

Bununla əlaqədar olaraq, ötən ilin noyabrında Slovakiya

parlamentində qəbul edilmiş Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı qətnamənin və 2021-ci il aprelin 1-də qəbul edilmiş Dağlıq Qarabağ haqqında qərarın təəssüf doğurduğunu və qəbul edilməz olduğunu bildirdim.

Gələn il Azərbaycanda Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümünün qeyd ediləcəyini nəzərə çatdırdım. Xatırlatdım ki, bir sıra ölkələrin parlamentləri və bəzi beynəlxalq təşkilatlar insanlığa qarşı törədilmiş bu qətliama dair müvafiq qərarlar qəbul etmişlər. Ümidvar olduğumu bildirdim ki, Slovakiya parlamenti də Xocalı soyqırımının tanınması prosesinə başlayacaqdır.

Söhbətlər zamanı iki ölkə arasında iqtisadi münasibətlərin daha da genişləndirilməsi, ticarət dövriyyəsinin artması üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi, COVID-19 pandemiyasına qarşı mübarizədə atılan addımlar, postpandemiya dövründə əməkdaşlığın daha da dərinləşdirilməsi və qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparıldı.

Hörmətli həmkarlar, hesab edirəm, Slovakiyaya rəsmi səfər uğurla keçdi. Bununla əlaqədar olaraq səfərdə mənimlə birlikdə olmuş və danışıqlarda fəal iştirak etmiş hörmətli həmkarlarıma təşəkkür edirəm. Mənim məlumatım bu qədər. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

İndi isə xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat

(saat 11.06 dəq.)

İştirak edir

87

Yetersay

83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, ko-*

mitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.

Qeydiyyatdan 19 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yətərsay var.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, gündəliyə də münasibət bildirin. Gündəlik sizin hamınıza paylanıb.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.06 dəq.)
Lehinə	86
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	87
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, xahiş edirəm, məlumat verin.

Ş. Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 30 dəqiqə vaxtımız var. Gündəmdə olan məsələlərlə bağlı kim çıxış etmək istəyirsə, buyursun, yazılsın.

Hikmət Məmmədov. Buyurun, Hikmət müəllim.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, mən hər şeydən öncə son günlərdə dövlətçilik tariximizdə get-gedə daha da intensivləşən parlament diplomatiyası və onun həyata keçirilməsi ilə bağlı parlamentimizin Sədrinin həyata keçirdiyi səfərləri, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasını yüksək qiymətləndirirəm.

Gündəmdə olan müəyyən məsələlərə toxunmaq istəyirəm. Biz bu gün çox mühüm bir məsələni müzakirə

edəcəyik. Müzakirəyə təqdim olunan bu qanun layihəsi həm dövlətçilik tariximizin keçmişi, həm də gələcəyi ilə bağlı böyük əhəmiyyət kəsb edir. Çünki dövlətçilik tariximizlə bağlı əlamətdar günlər və onların necə adlandırılması, milli tarixi yaddaşımızın düzgün əsaslarda formalaşması və gələcək nəsillərə düzgün və dəqiq ötürülməsi baxımından vacibdir. Ona görə 28 may tarixinin “Müstəqillik günü”, 18 oktyabr tarixinin isə “Müstəqilliyimizin bərpası günü” adlandırılması ilə bağlı qanun layihəsini müzakirə edərkən bir sıra mühüm xüsurlara diqqət yetirilməli, bu dəyişikliyi zəruri edən şərtləri obyektiv əsaslarla düzgün dərk etməli və düzgün də şərh etməliyik.

Hər şeydən öncə qeyd etmək lazımdır ki, hazırda dövlətçiliyimizin inkişaf tarixi baxımından bu dəyişikliyi aktual edən mühüm bir mərhələyə qədəm qoymuşuq. Bu mərhələ Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz böyük qələbəmiz və onun yaratdığı reallıqlarla bağlıdır. Reallıq isə ondan ibarətdir ki, qalib xalq kimi yenidən milad etdiyimiz bir vaxtda yeni çağırışlarla ayaqlaşmalı, dünənimiz və bu günümüz arasında düzgün əlaqə qurmağı bacarmalıyıq ki, gələcəyimiz də düzgün əsaslarda formalaşsın. Bu mənada dövlətçilik tariximizin əlamətdar günləri, onların adları və bu adların daşdığı məzmun xüsusi komponent qismində çıxış edir.

Buradakı ardıcılıq və varislik heç də ondan az əhəmiyyət kəsb etmir. Çünki belə tarixi yaddaş formulası tək-cə ictimai şüurumuzun doğru əsaslarda formalaşması üçün deyil, həm də bütün dünyaya dövlətçilik tariximizlə bağlı həqiqətləri çatdırmaqla səciyyələnir. Ona görə təqdim olunan qanun layihəsi hüquqi-siyasi baxımdan olduğu

kimi, dil, üslub və terminologiya baxımından da Azərbaycan dilinin tələblərinə uyğun şəkildə izah edilməlidir.

Qanun layihəsində əks olunan dəyişikliklərin hüquqi tərəfləri ilə bağlı layihənin giriş hissəsində xüsusi şərh verilib. Bu, kifayət qədər əsaslandırılmış obyektiv şərhdir. Çünki müstəqillik tariximizi hüquqi-siyasi əsaslarla təmin edən tarixi aktlara və qərarlara istinad edilməklə bunlar arasında hüququn texniki baxımdan düzgün şərh edilməsinə diqqət çəkilir. Əsas məsələ üzərində...

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsi haqqında danışırıq. Cari məsələlərlə bağlı kimin sözü varsa, buyursun.

Musa müəllim, deyəsən, cari məsələlərlə bağlı sualınız var. Buyurun.

M.Quliyev. Xeyr, hörmətli xanım Sədr, sualım yoxdur. Mən ikinci yazılmışdım. Görünür, nə isə texniki səhv oldu, sonra mənim adım pozuldu. Ona görə xahiş edərdim, şərait yaradardınız.

Sədrlik edən. Ola bilər.

Rəşad Mahmudov. Buyurun, Rəşad müəllim.

R.Mahmudov. Çox hörmətli xanım Sədr, dəyərli millət vəkilləri, mən son günlərdə cəmiyyəti narahat edən bir mövzu ilə bağlı fikirlərimi paylaşmaq istəyirəm. Hətta bu gün səhər bir hadisə ilə qarşılaşdıqdan sonra bunun nə qədər aktual olduğunu bir daha dərk etdim. Məsələ nədir. Bilirsiniz ki, bu gün həm dünyada, həm də ölkəmizdə beynəlxalq standartlara uyğun bir şəkildə COVID-lə mübarizədə gözəl işlər görülür. Peyvəndlənmənin vacibliyini, xüsusən tədris müəssisələrində insanların peyvəndlənməsinin ölkədəki yayılmanın qarşısının alınmasında nə qədər vacib olduğunu bilirik. Buna görə də Azərbaycandakı

səhiyyə işçiləri bunu uyğun bir şəkildə insanlara başa salmağa çalışırlar. Amma xoş olmayan hadisə odur ki, tələbə olan hamilə qadınlardan, eləcə də uşaq əmizdirən analardan universitetlərə daxil olarkən eyni qanun çərçivəsində peyvənd olunma sənədi yoxdursa, peyvənd olunmağa əks göstəriş olan sertifikatı göstərmələri tələb olunur. Hətta xoş olmayan bir hadisəni də deyim ki, bu gün bir universitet tələbəsi öz istəyi ilə bu məcburiyyəti qəbul etmədiyindən imza ataraq öz tələbəlik hüququndan imtina edib. Əlbəttə, belə vəziyyətdə sual çıxır ki, əks göstəriş sertifikatı verilsin.

Peyvəndə qarşı əks göstəriş sertifikatı da hüquqi cəhətdən doğru bir addım deyil. Çünki Azərbaycan həkimi, Azərbaycan səhiyyəçisi bunu verdiyi zaman sabah ola biləcək hər hansı həyatı təhlükəyə, yəni bir ana COVID peyvəndi olmadığına görə həyatını itirdikdən sonra dövlətin səhiyyə qurumlarına qarşı məhkəməyə müraciət edilə bilər. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatında və dünyadakı aparıcı ölkələrdə olan göstərişlərə görə də, çox rahat bir şəkildə sübut edilə bilər ki, əslində, hamilə qadınların peyvənd olunmasına əks göstəriş yoxdur. Yəni demək istədiyim odur ki, bu vəziyyətdə biz hamilə qadınları, eləcə də uşaq əmizdirən anaları məcbur edə bilmərik. Onlardan əks göstəriş sertifikatı da tələb etmək tibbi və hüquqi baxımdan doğru deyil. Amma universitetlər və təhsil müəssisələri mütləq bir şəkildə onların bu istəyini və onların analıq hüququnu nəzərə alaraq, peyvənd olunmasalar belə, onların universitetlərə daxil olmaları və öz təhsillərini davam etdirmələri üçün bu anlaşılmaz vəziyyətə aydınlıq gətirməlidir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Bunu bildirməyi özümə borc bildim. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Rəşad müəllim. Düşünürəm ki, bu, vacib məsələdir. Bunu nəzərdə saxlayacağıq.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Bu gün Azərbaycanın hər bir bölgəsində şəhidlərimizin il mərasimləri, anım tədbirləri keçirilir. Bu istiqamətdə də bütün vətəndaşlarımız, o cümlədən millət vəkilləri səfərbər olunublar. Bu, cəmiyyətə olduqca yaxşı əhvali-ruhiyyə aşılardan bir tədbirdir. Biz rayonda, başqa yerlərdə bu ailələrlə görüşdə olanda ayrı-ayrı vətəndaşların dəstəyindən başqa, ayrı-ayrı qurumların da dəstəyini burada qeyd etmək istəyirəm. Xüsusən Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı Konfederasiyası tərəfindən şəhid ailələrinə, qazilərə verilən dəstəyə görə öz təşəkkürümü bildirirəm. Eyni zamanda, Qırmızı Aypara cəmiyyəti tərəfindən də çox böyük dəstək verilir. Bu dəstəyi də burada qeyd etmək bir borc olaraq görürəm.

Son dövrdə ən vacib məsələlərdən biri olan Bakının tıxac problemi ilə bağlı danışmaq istəyirəm. Bakının tıxac problemi artıq fəlakətli bir vəziyyətdədir və bu gün yüz minlərcə Azərbaycan insanı, o cümlədən Milli Məclisin deputatları, iş adamları, sıradan vətəndaşlar, uşağını məktəbə aparan valideynlər çox böyük əziyyət içindədirlər. Deyilə bilər ki, dünyanın bütün böyük şəhərlərində belə bir tıxac var. Amma dünyanın hər şəhərində olmayan bir şey var ki, o bizdə var. O da nədir? Orada, heç olmasa, 1, 3, 5 nəfər, hansısa bir qurumun rəhbəri qabağa çıxır və deyir ki, 6 ay və ya 1 il sonra tıxacla bağlı filan tədbirləri görəcəyik. Amma Azərbaycanda bunun məsuliyyətini daşıyan heç kim yoxdur. Yol polisi, yazıq yesir günündə qalıb. O yerləri tənzimləmək mümkün olmur. Şəhərdə

yolların böyük əksəriyyəti sanki tank istehkamı əleyhinə qurulmuş maneələrə bənzəyir. Yolların çoxu da gedib dalana dirənir. Bir çox yollardan, ümumiyyətlə, geri dönmək üçün hansısa bir variant düşünülməyib.

Digər tərəfdən, yağış suyunun da kanalizasiya xəttinə axıdılması dünya təcrübəsində Azərbaycanın bir yeniliyidir. Başqa yerlərdə belə bir yenilik yoxdur. Bu da Azərbaycanda böyük iqtisadi məsrəflərə gətirib çıxarır. Yüzlərcə insan bunun bədəlini ödəyir. Benzin və digər xərclər insanların büdcəsindən gedir.

Digər tərəfdən isə vaxt itkisi fəlakətli vəziyyətdə böyüyür. Məktəblər də açıldıqdan sonra biz bunu daha çox hiss eləməyə başlayırıq. Əlbəttə, bələdiyyə olsa idi, onun yaxasından yapışardıq. Bələdiyyə də yoxdur. Müvafiq qurumlar cəmiyyətə məlumat versinlər ki, bu tıxacla bağlı 1 ay sonra nə etmək istəyirlər. 1 il sonra hansı planları, hansı proqramı var? Bakı bu qədər yüklənmiş şəhərdir. Ona görə də bunun əziyyətini vətəndaşlar çəkməməlidir. Hesab edirəm ki, bu məsələdə də cəmiyyətə açıq-aydın, konkret bilgiler verilməlidir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Nizami Səfərov. Buyurun, Nizami müəllim.

N.Səfərov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Milli Məclisin deputatları! Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin bəyan etdiyi hücum siyasəti doktrinasının ən mühüm komponentlərindən birini Ermənistanın dövlət olaraq məsuliyyətinin həyata keçirilməsi təşkil edir. Məlumdur ki, bu istiqamətdə çox mühüm addımlar atılır. Bunun bariz nümunəsi Azərbaycanın İrqi Ayrı-seçkiliyin Bütün Formalarının ləğv edilməsi haqqında Beynəlxalq Konvensiyanın 1965-ci ilin

Konvensiyasının tələblərinə uyğun olaraq, beynəlxalq məhkəməyə müraciət olunmasıdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, Ermənistan Respublikasının məsuliyyətini şərtləndirən digər beynəlxalq hüquqi sənədlər də mövcuddur.

Burada mən hörmətli millət vəkillərinin diqqətini çox mühüm bir məsələyə cəlb etmək istərdim. Bu sənəddən biri Soyqırım cinayətinin qarşısının alınması və onun cəzalandırılması haqqında 1948-ci il tarixli Konvensiyadır. Nəzərə almaq lazımdır ki, həm Azərbaycan Respublikası, həm də Ermənistan Respublikası bu konvensiyanın iştirakçılarıdır. Azərbaycan Respublikası konvensiyanı 1993-cü il avqustun 16-da ratifikasiya etmişdir, Ermənistan isə 1993-cü il iyunun 26-da bu konvensiyaya qoşulmuşdur. Həmin konvensiyanın 9-cu maddəsinə əsasən əgər bu konvensiyanın tətbiqi ilə, yaxud konvensiyada nəzərdə tutulan soyqırım cinayətinin törədilməsi ilə bağlı tərəflər arasında hansısa mübahisə meydana gəlsə, bu konvensiyanın iştirakçısı olduğu dövlət beynəlxalq məhkəməyə birbaşa müraciət edə bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, Ermənistan dövləti Azərbaycan Respublikasının ərazisində Azərbaycan xalqına qarşı soyqırım cinayəti, Xocalı soyqırımını törədib. Bu soyqırım cinayətinin, Xocalı soyqırımının 30 illiyi qeyd ediləcək.

Mən hesab edirəm ki, dövlətimiz tərəfindən məhkəməyə müraciət edilməsi üçün heç bir maneə yoxdur. Konvensiyanın 9-cu maddəsi də buna imkan yaradır. Fikrimcə, ləngimədən bu məsələyə diqqətlə yanaşmaq lazımdır. Məhkəməyə müraciət etmək üçün bizim bütün hüquqi imkanlarımız var. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Aqil Abbas. Buyurun, Aqil müəllim.

A.Abbas. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr və hörmətli deputatlar, mən bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Artıq bir dəfə demişəm. Deyəsən, bir-iki il bundan öncə idi. Mədəniyyət Nazirliyinin başı ayrı işlərə qarışdığından bu məsələyə o qədər də əhəmiyyət vermədilər. Yenidən həmin məsələyə dönmək istəyirəm. Mən o vaxt çıxış edəndə hələ Şuşa azad olunmamışdı. Möhtərəm Prezident Şuşanı Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzi adlandırdı, sərəncam verdi. Təkcə Azərbaycan deyil, türk dünyasının mədəniyyət mərkəzi adlandırılmağa başlandı. Şuşanın yüzdən çox böyük sənətkarı, dünyada tanınan insanları var. Amma çox qəribədir ki, Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzinin mədəniyyət şöbəsi yoxdur. Onu Sumqayıtın nəzdinə verdilər. Sumqayıtdan hələ tanınan nə tarzən, nə oxuyan, nə də bir sənətkar var. Sumqayıta böyük hörmətimiz var. Sumqayıtlıları aşağılamıram. Sadəcə olaraq, müqayisə üçün deyirəm. Necə olur ki, Şuşa Sumqayıta tabe olur? Mədəniyyət Nazirliyi bu regionları yaradıblar. Bunu ona birləşdirirlər, onu buna. Bu qalsın, ayrı vaxtın söhbətidir. Vaxtım ona çatmır. Sadəcə olaraq, demək istəyirəm ki, Şuşa mədəniyyət şöbəsi Sumqayıtdan ayrılmalıdır, müstəqil fəaliyyət göstərməlidir. Özü də şöbə deyil, idarəçilik.

Bundan başqa, hətta Şuşanın musiqi texnikumunu da Sumqayıta birləşdirirlər. Bu nə deməkdir? İndi yeni mədəniyyət naziri var. Allah işini avand etsin! Baxsın, görsün. Şuşalılardan dediyi sözü mən də təkrar burada deyirəm. Şuşada bu dəqiqə elə işlər gedir ki, inanmırsınız, gedənlər görüb. Allaha şükür, hamımız da gedib görmüşük. Şuşa yenidən tikilir, böyük bir meydançaya çevrilir. Camaat da evinə, eşiyinə qayıdacaq. Möhtərəm Prezident

deyib ki, camaat il yarıma Şuşaya qayıdacaq. Deməli, oradan Sumqayıta gedəcəklər? Xeyirdirmi?

Bu mənada Mədəniyyət Nazirliyindən və deputat dostlardan xahiş edirəm, mənə dəstək versinlər. Mədəniyyət Nazirliyi Şuşanın mədəniyyət şöbəsini ayırsın, yenidən müstəqil fəaliyyət göstərsin. Eləcə də musiqi texnikumunun və digər kolleclərin də fəaliyyəti ayrıca bərpa olunsun. Mənim sözüüm bu qədərdir. Təşəkkür edirəm.

Sahibə xanım, Sizə də uğurlar arzu edirəm. Slovakiyaya və son zamanlarda Azərbaycan üçün çox böyük səfərlər edirsiniz. Buna görə də Sizə təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Aqil müəllim. Sizin təşəkkürünüz mənimlə bərabər gedən nümayəndə heyətinin hər bir üzvünə çatır. Mən bunu təkrar etmək istəyirəm.

İkinci, Aqil müəllim, Sizin şübhəniz var ki, bunlar hamısı, Sumqayıtın nəzdində sadaladığınız departamentlər qalacaqlar? Artıq Şuşa azad olunub və düşünürəm ki, inşallah, bunlar hamısı öz yerini tapacaqdır. Çox sağ olun.

Elman müəllim, Sizin sualınız var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

E.Məmmədov. Mən hörmətli Aqil müəllimin sözləri ilə bağlı fikrimi demək istəyirəm, hörmətli Sahibə xanım. Mən neçə il bundan əvvəl Əbülfəz Qarayevin qarşısında məsələ qaldırdım ki, mərkəzi Şuşa olmaq şərti ilə Qarabağ regional mədəniyyət mərkəzi yaradılsın. Bu, çox məqsədmüvafiq olar, Şuşada yerləşsin, inşallah. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Mənə indi bildirdilər ki, yuxarıdan 3 nəfər çıxış etmək istəyir. Bizim burada çıxışlarımız Razi Nurullayevlə qurtarmalı idi. İndi isə 3 nəfər oradan olacaq. Gəlin, belə

edək, Zahid müəllimdən sonra yuxarıdan 3 nəfər çıxış edəcək. Hələlik sizdən Elşən Musayev çıxış eləsin.

Buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, media mənsuqları! Hər kəsi salamlayıram. Konkret bir məsələ haqqında danışmaq istəyirəm. Bir neçə həftə bundan öncə təmsil olduğum Zaqatalada sel fəlakəti baş verdi və hətta insan tələfatı oldu. Bu gün də artıq yenidən 3 kəndlə bağlı həyəcanlı xəbərlər gəlməkdədir. Kəndlər Böyük Tala və yolayrıcı ərazilərdir. Dünən Zaqataladan olan ictimai fəal Vəfa Rəcəbli mənə müraciət etdi və bu 3 kəndin adından Milli Məclisdə məsələ qaldırmağımı istədi. Bəndlər çəkilməlidir. Bu isə böyük maliyyə vəsaiti tələb edir. Ona görə də, xüsusən büdcə müzakirələri ərəfəsində bu məsələni qaldırmağı özümə borc bildim ki, səlahiyyətli qurumlar tədbirlər görsünlər.

Haqqında danışmaq istədiyim ikinci məsələ isə Zaqatalanın digər kəndi haqqındadır. Zaqatalanın Cımcımax kəndi var. Olduqca öz koloriti, tarixi, ənənəsi olan bir kənddir. Bu kəndin də yolu yoxdur. Təsəvvür edin ki, 20 kilometrlik ərazi ən yaxşı halda 2 saata qət edilir. Bu kəndin bir tək yolu deyil, telefonu, mobil operatoru, interneti də yoxdur. Bu hadisələr XXI əsrdə baş verir. Bu kənddə kiminsə ölüsü, xəstəsi olsa, kimsə çətinlikdə, əziyyət içində olsa, öz səsini heç yerə çatdıra bilmir. Halbuki ilk öncə yolla başlayıb, sonra isə digər kommunikasiya məsələlərini həll etmək mümkündür. Bu yolun çəkilməsi üçün heç də dağ üzərindən deyil, yamac üzərindən də məsələni realizə etmək olar.

Təsəvvür edin ki, mən o kənddə mobil telefonlar görünəndə insanlardan soruşuram ki, madam burada operator yox-

dur, bəs bunu nə üçün istifadə edirsiniz? Deyirlər ki, biz bu telefondan fənər kimi, səhər yuxudan durmaq üçün oyandırma servizi kimi istifadə edirik. Bu kənd bu vəziyyətdə qalmamalıdır. Müvafiq qurumlardan xahiş edirəm, bu kəndi kommunikasiya xətlərinə qoşsunlar. Çünki o insanların da hamı kimi yaşamağa haqqı var. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azay Quliyev. Buyurun, Azay müəllim.

A.Quliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar! Hörmətli Sahibə xanım, mən də ilk növbədə istərdim ki, Sizin bu xarici səfərlərlə bağlı məsələyə münasibət bildirim. Həqiqətən də, son vaxtlar Sizin rəhbərlik etdiyiniz nümayəndə heyətinin intensiv səfərləri Azərbaycan parlament diplomatiyasına yeni rəng qatır. Azərbaycanın milli maraqlarının müdafiəsində və bütövlükdə, Vətən müharibəsindən sonra əldə etdiyimiz qələbənin iştirak etdiyiniz görüşlərdə səsləndirilməsi, qələbə haqqında məlumatların verilməsi, Azərbaycanın hazırkı gündəmi ilə bağlı öz həmkarlarımızın məlumatlandırılması, hesab edirəm, çox mühüm bir məsələdir. Nəzərə alsaq ki, bu gün Azərbaycan çox intensiv xarici siyasət aparır, bu xarici siyasətdə parlamentin xüsusi yeri və çəkisi var. Bu baxımdan da mən bu səfərləri yüksək qiymətləndirirəm və düşünürəm ki, bu səfərlər davam etməlidir.

İkinci məsələ. Bilirsiniz ki, bu gün 11 oktyabr – Gəncəyə edilən hücumun 1 ili tamam olur. Təəssüflər olsun ki, Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi beynəlxalq hüququ kobud şəkildə pozaraq 2020-ci il oktyabrın 10-da yatmış şəhərə, Gəncəyə ballistik raketlərlə hücum etdi. Təxminən 3 bina dağıdıldı, 10 nəfər mülki şəxs həlak oldu, 40-a

yaxın vətəndaşımız ağır yaralandı. Mən fürsətdən istifadə edib həlak olanlara və bütün şəhidlərimizə Allahdan rəhmət diləyirəm. Hesab edirəm ki, Gəncəyə olan hücum, bütövlükdə, Azərbaycanın Zəfər yürüşünün qarşısının alınması məqsədi ilə edilmişdir. Lakin buna baxmayaraq, gəncəlilər mərd-mərdanə bu basqıya, bu hücumu tab gətirdilər, yerlərindən tərpənmədilər və beləliklə, Azərbaycanın haqq işinə və savaşına özünəməxsus töhfələrini verdilər.

Təəssüflər olsun ki, Ermənistanın bu hərbi cinayətinə hələ də adekvat siyasi qiymət verilməyibdir. Qeyd etdiyim kimi, Ermənistan ballistik raketlərdən, qadağan olunmuş raketlərdən istifadə edərək mülki əhalini hədəfə almışdır. Yeri gəlmişkən, deyim ki, Ermənistanın istifadə etdiyi “Ska” tipli ballistik raketi atması, ümumiyyətlə, ATƏT ərazisində bir üzv ölkənin digər üzv ölkəyə istifadə etdiyi ilk hadisə idi. Ancaq təəssüflər olsun ki, bu hadisəyə hələ də müvafiq qiymət verilməyib. Amma buna baxmayaraq, Azərbaycan ictimaiyyəti, qeyri-hökumət təşkilatları, mətbuat nümayəndələri və təbii ki, Azərbaycanın parlamentariləri bu məsələyə qayıtmalıdırlar, Ermənistanın hərbi cinayətini bütün dünyaya bir daha çatdırmalıdırlar. Mən istərdim ki, bizim Milli Məclisin üzvləri də bu istiqamətdə öz işlərini davam etdirlərsinlər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Azay müəllim.

Aydın Mirzəzadə, buyurun.

A.Mirzəzadə. Çox sağ olun. İlk növbədə deputat həmkarlarım kimi mən də, hörmətli Sahibə xanım, Azərbaycan parlament nümayəndəsinin Slovakiyaya uğurlu səfərini dəstəkləyirəm. Belə səfərlərə çox böyük ehtiyac var. Eyni zamanda, hər bir səfərdən sonra onun nəticələri barədə

parlamentı məlumatlandırmaq çox gözəl bir ənənədir. Qeyd edirəm ki, mənim böyük qardaşım 1970–1972-ci illərdə Slovakiyada hərbi xidmətdə olub. Mən özüm 1970-ci illərdə Slovakiyadan Petra adlı bir oğlanla məktublaşır-dım, eyni zamanda, Slovakiyada Azərbaycan diasporunun rəhbəri Cəlal Qasımov mənim tələbə yoldaşımdır.

Qaldırmaq istədiyim məsələ son günlər gündəmdə olan və təəssüf ki, hələ də gündəmdən çıxmayan İranın Azərbaycana qarşı kəsilməyən təhdidləri məsələsidir. Bir vaxtlar İranda bir əyalət mollası Azərbaycan haqqında çox aqressiv bir çıxış etdi. Fikirləşdik ki, əyalət mollasıdır və yəqin, keçər. Amma məlum oldu ki, bu, sadəcə olaraq, birinci atılan snayper gülləsidir, bunun arxasından ağır si-yasi artilleriya gəlir. Bir-birinin ardınca parlament depu-tatları, rəsmilər, hətta generallar belə Azərbaycanı hədələ-məyə, Azərbaycan haqqında hədyanlar etməyə başlayır-lar. Biz buna ancaq təəssüf edirik. Bunun nəyə xidmət etdiyini İrandan soruşmaq istəyirik. Azərbaycan həmişə İrana qarşı dostluq, mehriban qonşuluq əlini uzadıb. Azərbaycan heç zaman ərazisinin İrana qarşı istifadəsinə imkan verməyibdir. Amma əvəzində nə görür?

Deputat həmkarımız Bəhrüz Məhərrəmov burada İranla bağlı şəxsi fikrini dedi. Parlament onu məzəmmət etdi. Bu günlərdə İran parlamentinin bir deputatı Azərbaycanın müstəqilliyini şübhə altına aldı. Mən İran parlamentinin sədrinə müraciət edirəm: Niyə tədbir görmürsünüz? Niyə onu məzəmmət etmirsiniz? Niyə qonşunuzla, sizə qarşı xoş münasibəti olan bir ölkə ilə münasibətləri qoruyub saxlamırsınız? Nə məqsəd güdürlər? Fikirləşirlər, bəlkə XIX əsrdir, Azərbaycan xanlıqlara bölünür və Azərbayca-nı təsir altına alacaqlar. Bu alınmayacaq. Azərbaycan

Heydər Əliyev yolunu, cənab İlham Əliyev yolunu gedir. Azərbaycan öz müstəqilliyini heç kəsə qurban vermək fikrində deyil. Heç bir ölkənin təsiri altına düşməyəcək. Heç bir İran sərhəd generalının təhdidi, hansısa bir postun qurulması Azərbaycanı qorxutmayacaq. Nə eşidirik? 44 günlük müharibə dövründə İran hərbiçiləri Azərbaycan ərazisinə keçib post qurublar. Qardaş qardaşa belə hərəkət edərmi?

İran etdiklərini başa düşürmü? İlk növbədə özünə ziyandır. İranın qonşularının içərisində bəlkə də Azərbaycan yeganə dövlətdir ki, İranla hər hansı bir problemi yoxdur. Azərbaycanla da olan nəfəsliyinizi bağlamaqı istəyirsiniz? Azərbaycanı özünüzə düşmənmi görmək istəyirsiniz?

Mən hesab edirəm ki, İrani Azərbaycanla düşmənçilik mövqeyinə çəkən dairələr çox ciddi surətdə düşünməlidirlər və bilməlidirlər ki, Azərbaycan müstəqilliyi ona görə qazanmayıb ki, sonradan kiminsə təsiri altına düşsün. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Bəhrüz Məhərrəmovun çıxışına parlamentin reaksiyası və ondan əvvəl dediyiniz Azərbaycan dövlətinin çox müdrik, çox sivil və dostluq siyasətinin davamı idi.

Sabir Rüstəmxanlı. Buyurun, Sabir müəllim.

S.Rüstəmxanlı. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis, hamınızı salamlayıram. Mən bir neçə məsələyə toxunmaq istəyirəm. Bunun biri bu günlərdə bizim siyasi partiyaların Şuşaya səfəri ilə bağlıdır. Məclisdə iştirak edən partiyaların da iştirakı ilə Azərbaycanın siyasi partiyalarının əksəriyyəti düşməndən azad edilmiş gözəl şəhərimizə səyahət etdilər. Ağdamdan sonra bu, ikinci səyahət idi. Azərbaycanda yaranmış bu yeni siyasi durumun çox parlaq nəticələrindən biri idi. Mənə elə gəlir, gedənlər

hamısı razı qaldı.

Vaxt ikən Azərbaycanda bir dialoq təşəbbüsü ilə daha çox ATƏT çıxış edirdi ki, iqtidar-müxalifəti bir araya gətirsin. ATƏT-in Minsk qrupu, əslində, illər uzununu bu problemin həllinə mane olub və heç bir iş görülməyib. Ona görə də ATƏT-in o dialoq təşəbbüsünün arxasında nə dayanır, biz onu çox yaxşı başa düşürük. Əslində, bu, barışığa gedən yolları bağlamaq niyyəti idi. Bu gün Azərbaycanın öz içində hakimiyyət tərəfindən dialoqa təşəbbüs göstərildi və məncə dialoqun çox uğurlu nəticələri də göz qabağındadır.

Bir neçə başqa məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Mənim seçildiyim Neftçala rayonunda Şorsuludan Xəzər kəndinə kimi gedən bir yol var. Əhalisi təxminən 30 mini əhatə edir. İndi o yolla, ağır yük maşınları demirəm, traktor da keçə bilmir. Elə bir vəziyyətdədir. Biz bu məsələni dəfələrlə qaldırmışıq. Çox xahiş edirəm, əlaqədar təşkilatlar bu məsələ ilə məşğul olsunlar.

Bizim büdcənin müzakirəsi adətən çox qısa – 2-3 gün çəkir. Onda da heç söz deməyə imkan olmur. Burada elə bir qarışıqlıq olur ki, yəni 120 nəfərin hər birinin öz rayonu ilə, büdcə ilə bağlı sözü var. 10–15 nəfər danışıq, sonra da məsələ bitir. Yaxşı olardı ki, büdcənin müzakirəsi də bir az uzadılsın və sözlərimizi deməyə vaxtımız qalsın.

Mən burada dəfələrlə demişəm, daha doğrusu, bir dəfə çox ciddi demişəm ki, kəndlərimizdə internet yoxdur. Burada artıq deyildi. Rayonların internet məsələsinə ciddi baxmaq lazımdır.

Camaati çox ciddi narahat edən məsələlərdən biri də ölkədəki qiymət siyasətidir. Bu qiymət siyasəti ilə kim məşğuldur? Tarif Şurası hansı prinsiplərdən qiymətləri

dəyişir? Bahalaşma ildırım sürəti ilə gedir. Yanacaq bahalaşan kimi hər şey bahalaşır. Ona görə yaxşı olar ki, bir dəfə, ümumiyyətlə, bu məsələyə ayrıca müzakirə, yığıncaq həsr edək, görək, bizim əhalinin real gəliri ilə o qiymətlərin artırılması uyğun gəlir, yoxsa gəlmir. Təşəkkür edirəm, sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Zahid Oruc. Zahid müəllim, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, dünən informasiya vasitələrində yayılan xəbər – ordumuzun Zəngilan torpaqlarını azad edərkən İran hərbi qüvvələrinin Araz çayı sərhədini keçərək ərazimizə daxil olması, düşməyə toparlanmaq və vaxt qazandırmaq cəhdi Prezident İlham Əliyevin qələbə naminə yüksək hərbi, siyasi peşəkarlığını və ötən 1 ildə səbrini nümayiş etdirir. Bunun əksinə, son aylar din adamları, generallar, nəhayət, yeni İran Prezidentinin komanda üzvlərinin Azərbaycana qarşı hücumları 44 günlük Vətən müharibəsindəki məlum cinayət əməlini gizlətməyə xidmət edir. Lakin Azərbaycana qarşı ikinci cəbhə açmaq cəhdi erməniləri məğlubiyyətdən xilas etməyib. Deməli, qələbəmizin miqyası daha böyükdür.

30 illik işğal sayəsində heç bir qoruyucu qüvvə və ayırıcı xətt olmadığı üçün İran özünü Qarabağla sərhəd, hətta özünün bir parçası sayıb. İndi 130 kilometrədən artıq cənub sərhədinin azad olması göstərir ki, Azərbaycan Qarabağı təkcə bir dövlətdən geri almayıb. Qərbin sanksiyalarından qaçan İranın 25-dən artıq bankı, 400-dən çox şirkəti Xankəndi üzərindən xarici nəzarətdən yayınaraq on illər ərzində bir neçə milyardlıq maliyyə əməliyyatları aparıblar. İndi Qarabağ və ətraf ərazilərin yeraltı, yerüstü sərvətlərinin mühüm bir hissəsi, o cümlədən

böyük narkotik dövriyyəsi İran şirkətlərinin əlindən çıxıb.

Son aylar Arazın o tərəfindən gələn hədə və çağırışlar dövlət mənafeyi ilə bağlı deyil. Hökumət adamlarının külli miqdarda gəlirlərini itirməsinin nəticəsidir. “İran ali dini liderinin təhlükəsizliyini başqa qüvvələrə tapşırırlar sille alacaqlar” sözləri daha çox Ermənistanla aiddir. Çünki Tehran və İrəvan bir siyasi mərkəzdə birləşəndə, həqiqətən də, ermənilərə təhlükə artacaq. Axı, dünyada İranın düşmənləri ermənilərdən daha çoxdur. İndi xalqımız, elə müharibədən yorulan ermənilər də anlayır ki, Ermənistanın öz iradəsinə qalsa, bir gün içərisində Türkiyə və Azərbaycanla, nəhayət, sülh müqaviləsini imzalayar. Lakin onu düşmən tərəfi kimi saxlamaqda maraqlı olan dövlətlər İrəvana bu imkanı vermirlər.

İranın siyasi, hərbi rəhbərliyi keçirilən təlimə “Xivərin fəthi” adını verib. Araz kənarına toplanan 21-ci Təbriz piyada qüvvələri, İslam keşişlərinin 31-ci aşura batalyonu, 700 kilometrlik hədəfləri vuran Fateh-313 və Zülfüqar raketləri, – adlarına diqqət edin, – 1500 il əvvəlki savaşa onlar arasında bərabərlik işarəsi qoymaq islam müqəddəsliyinin özünə ziddir. Axı, Azərbaycanın Qarabağ savaşındakı qələbəsi Quranın təməl prinsiplərinə daha çox uyğundur. Halbuki Xudafərinde keçirilən döyüş təlimləri Allah yolunda sayıla bilməz. Çünki öz dil, din və tarixən bir olan qardaşlarına qarşı yönəlib. Lakin hərbi təlimlər nə ictimaiyyətdə qorxu doğurdu, – burada hörmətli Aydın müəllim tərəfindən qeyd edildi, – nə ordumuzun əzmini azaltdı, nə də dövləti öz siyasi xəttindən geri çəkəndirdi. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sonuncu çıxış Razi Nurullayev. Buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar! Siyasi partiyaların Şuşa səfəri gözəl oldu. Bu böyüklükdə ərazini dişini qıcayan qonşuların əhatəsində azad etmək böyük qələbədir. Ömründə bir qarış torpaq azad etməyənlərin ağız büzməsi isə onlara baş ucalığı gətirmir. Şuşaya getməkdən imtina etmək, qələbəyə kölgə salmaqdan, əməkdaşlıq etdikləri xarici təşkilatlara təsir göstərsinlər. Qoy, gördükləri işlərdən, göndərdikləri məktublardan danışsınlar. Yoxsa küncdə-bucaqda xaricilərin xoşuna gələn sözlər danışib, xəyanətə bənzər hərəkətlə xətir-hörmət qazanmasınlar. Maraqlıdır ki, Azərbaycanda olan 3–4 partiya, bir də xaricdə oturub tərbiyəsizlik edənlər bu gün bir günlərini belə Ermənistan lobbisinə həsr etmir. Sivil siyasi mübarizə aparmaq əvəzinə, müxalifətçiliyi Prezident İlham Əliyevə qarşı çirkin mübarizə aparmaqda görür. Bütün siyasi və hökumət təşkilatları düşmənlərə qarşıdır, bunlar isə Prezidentə və hər kəsə qarşıdır. Məgər biz burada oturan müxalif siyasi partiyalarla mübarizə aparmırıq? Biz siyasi mübarizə aparırıq. Onların “mübarizəsi” isə siyasi deyil, qarayaxma, gözdən salma və namərdcəsinə zərbə endirməkdir.

Bir ayda 30 gün var. Savadsız yaramazlar, ailə tərbiyəsi görməyən namərdlər bu 30 günün hamısını söyüşə, təhqirə həsr edirlər. Bir gününüzü də Qarabağa həsr edin, bir gün də erməni havadarlarının ofisinin önündə etiraz edin, piket keçirin. Maraqlıdır ki, hələ bəzi ölkələr bu yaramaz tərbiyəsizləri müdafiə edir. Zaman gələcək ki, hamınız “aftafa” Maqsud kimi ölkəyə gətirilib mühakimə ediləcəksiniz. Amma özünə hörmət qoyan bir şəxs belə onları müdafiə etməyəcək.

Hörmətli xanım Sədr, mənim həmişə demək istədiyim

hər zaman deyilir və Sizin səfərlərlə bağlı fikirlər söylənilir. Həqiqətən, mən də onları izləyirəm və hər dəfə fikrimi söyləməsəm də, bunları çox dəstəkləyirəm və bəyənirəm. Doğrudan da, Azərbaycanın parlament diplomatiyası tarixində bu cür intensiv səfərlər çox vacibdir. Belə görünür ki, ayda bir neçə bu cür intensiv səfərlər keçirilir. Təbii ki, bütün bu səfərlər də Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında böyük əhəmiyyət kəsb edir. Biz nəzərə alsaq ki, parlamentin büdcəsi də böyük deyil, bu səfərlər üçün və sair, doğrudan da, bu görülən işlərin miqyası çox böyükdür. Mən buna görə həm Sizə, həm də nümayəndə heyətinin tərkibində xaricə səfər edən hər bir deputata təşəkkür edirəm. Bilirəm ki, bütün dostlar, bütün gözəl insanlar, hər bir kəs də bu cür düşünür.

Sədrlik edən. Sağ olun, Razi müəllim.

Hörmətli həmkarlar, mən hamıya təşəkkür edirəm.

Biz gündəliyin məsələlərinə keçirik. Bu gün bizim gündəliyimizdə 2 məsələ var: 1 qanun layihəsi və 1 də qərar layihəsi. Gündəliyin 1-ci məsələsi Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsinin birinci oxunuşudur. Qeyd edim ki, layihə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında təqdim edilmişdir. Düşünürəm ki, Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpa edilməsinin 30-cu ildönümü ərəfəsində belə bir qanun layihəsinin müzakirəyə çıxarılması əlamətdar hadisə olub, tariximizə hörmətin ifadəsidir.

1991-ci il oktyabrın 18-də dövlət müstəqilliyini bərpa etmiş Azərbaycan Respublikası 1918-ci il mayın 28-də dövlət müstəqilliyini elan etmiş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisidir. Müasir Azərbaycan dövləti

tarixi varislik üzərində inkişaf edərək bugünkü yüksək səviyyəyə gəlib çatmışdır. Təqdim edilən qanun layihəsinin məramı tarixi ədaləti bərpa etmək və ötən 103 ilin iki möhtəşəm hadisəsinə dəqiq və düzgün qiymət verilməsini təmin etməkdir.

İndi isə mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm. Əli müəllim məsələyə dair məlumat verəcək.

Əli müəllim, buyurun, söz Sizindir.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, xanım Sədr, Siz tamamilə düzgün vurğuladınız ki, müstəqilliyimizin məhz bərpasının 30 illiyi ərəfəsində cənab Prezident tərəfindən dövlətçilik tariximiz üçün çox əhəmiyyətli olan Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsinin təqdim edilməsi çox təqdirəlayiq haldır. Bu qanun layihəsi dövlətçilik tariximizdə müstəsna əhəmiyyətli mərhələlərin, xüsusən də müstəqilliyimizin keçən əsrin əvvəllərində əldə edilməsi, sonunda isə bərpası kimi tarixi günlərin daha dəqiq ifadə olunması zərurətindən yaranmışdır.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Milli Şurası İstiqlal Bəyannaməsini imzalamaqla Azərbaycanın müstəqilliyini dünyaya bəyan etmişdir. 1991-ci il oktyabrın 18-də isə Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya aktına əsasən xalqımız öz müstəqilliyini bərpa etmişdir. Bu tarixi günlərin mahiyyətinə və məzmununa uyğun daha dəqiq ifadə olunması indiki qanun layihəsində öz əksini tapmışdır. Beləliklə, təklif olunur ki, mayın 28-i Müstəqillik Günü,

oktyabrın 18-i Müstəqilliyin Bərpaı Günü elan edilsin, Müstəqillik Günü və Müstəqilliyin Bərpaı Günü hər il bayram kimi qeyd edilsin.

Hörmətli deputat həmkarlar, hesab edirəm ki, həm tarixi xronologiya baxımından, həm də mahiyyət baxımından bu günlər dövlətçilik tariximizin ən vacib günləridir və bu qanun layihəsi tarixdə baş vermiş hadisələri özündə daha dəqiq ehtiva edir. Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsində cənab Prezidentin təqdim etdiyi qanun layihəsi çox geniş müzakirə olunmuşdur, geniş fikir mübadiləsi olmuşdur və böyük əksəriyyətlə siyasi baxışlarından asılı olmayaraq deputat həmkarlar, Hüquq komitəsinin üzvləri bu qanun layihəsini dəstəkləmişlər. Əminəm ki, plenar iclasda da hörmətli həmkarlar cənab Prezidentin təqdim etdiyi layihəyə səs verəcəklər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

İndi isə müzakirələrə keçirik. Çıxış etmək istəyənlər, buyurun, yazılın. Mənim bir xahişim olacaq. Nəzərə alın ki, bu, birinci oxunuşdur və birinci oxunuşun tələblərini nəzərə alaraq çıxış edin.

Hikmət Məmmədov, buyurun.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, bayaq mənim ani diqqətsizliyim gündəmlə cari məsələləri dəyişik salmağına səbəb oldu. Ona görə üzr istəyirəm. Çıxışımı bayaq qaldığım yerdən davam etdirəcəyəm. Çünki əsas məzmunu bundan sonra deyəcəkdim. Demək, qeyd olunan qanun layihəsi hüquqi və siyasi baxımdan olduğu kimi, dil, üslub və terminologiya baxımından da Azərbaycan dilinin tələblərinə uyğun şəkildə izah edilməlidir. Hörmətli Əli müəllim çox doğru buyurdu, burada ardıcılıq və termin dürüslüyü də olmalıdır.

Qanun layihəsində əks olunan dəyişikliyin hüquqi tərəfləri ilə bağlı, əslində, təqdim olunan qanun layihəsinin giriş hissəsində yaxşı şərh veriləndir və bu, kifayət qədər əsaslandırılmış və obyektiv şərhdır. Çünki müstəqillik tariximizin hüquqi-siyasi əsaslarını təmin edən tarixi aktlara və qərarlara istinad edilməklə bunlar arasındakı hüquqi bağlılığın texniki şəkildə düzgün şərh olunmasına diqqət çəkilir. Həmçinin məsələ üzərində dayanılır. Yəni Müstəqillik haqqında Konstitusiya Aktı ilə “müstəqilliyinin bərpa edilməsi” termininə vurğu edilərək ikincinin tarixi və hüquqi-siyasi gerçəklik baxımından daha dəqiq olduğu bildirilir. Doğrudan da, həm hüquqi baxımdan, həm də sözün ifadə etdiyi məzmun baxımından ikinci daha doğrudur. Çünki “müstəqilliyin bərpa edilməsi” ifadəsi milli yaddaşımıza və bütün dünyaya informasiya vermiş olur ki, biz 1991-ci ildə dövlət müstəqilliyimizi bərpa etdik, yəni əsl müstəqillik tariximiz isə 1918-ci ildən başlayır. Bu isə tamamilə fərqli məsələlərdir. Çünki birinci halda müstəqillik tariximiz təqribən 30 illik, ikinci halda isə 103 illik tarixi keçmişimiz ilə əlaqələndirilmiş olur.

Əslində yeni qanun layihəsini olduğu kimi qəbul etmək üçün bu izahat kifayətdir. Ancaq məsələ ondadır ki, biz bu vaxta qədər Respublika Günü kimi qeyd etdiyimiz tarixi bundan sonra Müstəqillik Günü kimi qeyd edəcəyimiz ilə bağlı dəyişiklik etməyə hazırlaşırıq. Bu isə bəzi hallarda ya yanlış anlaşılır, ya da qəsdən yanlış təqdim edilməklə istismara məruz buraxılır. Beləliklə, ictimai rəydə, əslində, zəruri və lazımlı olan bu tarixi dəyişiklik haqqında qeyri-obyektiv təəssürat yaradılır. Ona görə də bu məsələnin üstündə ayrıca dayanmaq zərurəti var.

1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini quran

əcdadımız müstəqil dövlətimizin adını Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qoydu. Bunu bütün dünyaya bəyan edərkən istifadə etdikləri termin isə İstiqlal Bəyannaməsi, yəni müstəqillik haqqında bəyannamə oldu. Çünki hazırda dilimizdə ən çox işlədilən sözlərdən olan “müstəqillik” və “istiqlal” sözlərinin, hər ikisi ərəbcə “kil” kökündən, daha doğrusu, “kil” sifətindən yaranıb, mənası “heç kəsə tabe olmayan, səlahiyyəti özündə olan” deməkdir. Yəni müstəqilliyimizi ifadə etmək üçün Xalq Cümhuriyyətini quran əcdadımız da məhz bu məntiqə söykənərək İstiqlal Bəyannaməsi formulasını təsadüfən deyil, bu sözün ehtiva etdiyi semantik məzmunu əsaslanaraq istifadə etmişdir. Ona görə də biz həmin günü elə müstəqillik tariximiz kimi qeyd etməliyik. Bu, həm dilimiz və onun semantikasi baxımından, həm də beynimizdə “müstəqillik” sözünün yaratdığı assosiasiya baxımından düzgün və məntiqlidir.

Bu günə qədər bayram etdiyimiz “respublika günü” termininə gəldikdə isə qeyd etmək lazımdır ki, heç bir halda “respublika” sözü “müstəqillik” və “istiqlal” sözlərinin sinonimi olmadığına görə biz müstəqilliyimizi ifadə etmək üçün “respublika” sözünü işlədə bilmərik. Amma “istiqlal” və “müstəqillik” sözləri ərəbcə eyni kökdən gəlmiş və eyni məzmunu ifadə etdiyi üçün istifadə edə bilərik. “Respublika” bir dövlətin idarəetmə formasını bildiren xüsusi termdir, latın dilində dövlət işləri, ictimai işlər mənasını ifadə edir. Hazırkı məzmununa gəldikdə isə ali hakimiyyət orqanları, xalq tərəfindən seçilməklə formalaşdırılan idarəetmə forması mənasını verir. Ona görə də siyasi ədəbiyyatda idarəetmə formasına görə, dövlətləri təsnifatlandırarkən biz “prezidentli respublika”, “parlamentli respublika” kimi ifadələrdən istifadə edirik. Bey-

nəlxalq leksikon üçün də bu, anlaşılan olur, yəni nə etimoloji, nə semantik, nə də terminoloji baxımdan “respublika” sözü müstəqilliyi ifadə etmir. Çünki onun belə məzmun və semantik mənası yoxdur.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini quran böyük tarixi şəxsiyyət və dövlət xadimlərimiz də müstəqilliyimizi məhz İstiqlal Bəyannaməsində dünyaya elan etdilər ki, bu da məhz “müstəqil” sözü ilə eyniləşir. Ona görə də bizim respublika gününü müstəqillik günü ilə əvəz etməyimiz həm dilimizin tələbləri, həm beynəlxalq siyasi-hüquqi terminlərin tələbi, həm də tarixi reallığımızın, yəni əcdadımızın özünün ifadə etdiyi “istiqlal” kəlməsinin bugünkü müstəqillik, yəni uzlaşması baxımından olduqca doğrudur.

Dəyişikliyin başqa bir hüquqi-siyasi baxımdan zəruri edən tərəfinə gəldikdə isə qeyd etmək lazımdır ki, hazırda ölkəmizdə, regionumuzda yeni reallıqlar formalaşır və bu reallıqlar kontekstində biz yeni geostrateji çağırışlarla üz-üzə qalırıq. Söhbət ondan gedir ki, hazırkı müstəqil Azərbaycan Respublikası müstəqillik haqqında Konstitusiyaya Aktını qəbul edərkən özünü Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hüquqi-siyasi varisi elan edibdir. Ancaq eyni zamanda, biz bilirik ki, Xalq Cümhuriyyəti ilə müstəqil Azərbaycan arasında iki tarixi mərhələdə bizim milli dövlətçiliyimizin ayrı bir həlqəsi, yəni sovet dövrü həlqəsi olubdur. Doğrudur, Sovet Azərbaycanı müstəqil dövlət deyildi, ona görə ki, beynəlxalq, hüquqi suveren subyektə sayılmırdı. Ancaq hər halda bu, mövcud idi və dövlətçilik ənənələrimizin davam etdirilməsi, milli kimliyimizin qorunması baxımından olduqca əhəmiyyətli tarixi bir mərhələ idi. Özünün sərhədləri, inzibati siyasi strukturu,

qanunverici və icraedici qurumları və sair var idi. Ona görə də dövlətçilik tariximizin ardıcılığı baxımından bu dövr də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Ancaq bizə o da məlumdur ki, Sovet imperiyası Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini süquta uğradıb, onun ərazisini öz tərkibinə qatdıqdan sonra Xalq Cümhuriyyətinin beynəlxalq hüquqla tanınan sərhədlərini də ciddi şəkildə dəyişikliyə məruz qoymuş və daxili inzibati siyasi strukturlarımıza yad olan, tutaq ki, “Dağlıq Qarabağ” kimi süni struktur tərkibləri yaratmışdır.

Bu gün müzəffər Ali Baş Komandanımız öz qalib ordusu ilə bütün bunlara son qoyubdur. 2021-ci il iyulun 7-də Qarabağda Şərqi Zəngəzur iqtisadi zonaları yaratmaqla 1921-ci il iyunun 7-dən bəri istifadə edilən o süni “Dağlıq Qarabağ” adını tarixin arxivinə gömübdür. Belə olan halda varisi olduğumuz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründəki milli sərhədlərimizin tarixi yaddaşımızda bərpası və düzgün assosiasiya edilməsi üçün zəmin yarandıdır. Bunlar milli yaddaşımızın bütövlüyü və ardıcılığı baxımından olduqca əhəmiyyətlidir. Ona görə də Xalq Cümhuriyyətindən bizə miras qalan hüquqi, siyasi demokratik irsi layiqincə davam etdirməklə yanaşı, müstəqillik tariximizi də dəqiq ifadə etmək milli vəzifə kimi aktualdır.

Mən bu qanun layihəsinə böyük məmnuniyyətlə səs verəcəyəm. Qanun layihəsini təqdim edən qanunvericilik subyektinə və onun hazırlanmasında əməyi keçən hər kəsə təşəkkür edir və millət vəkili həmkarlarımı də bu qanun layihəsinə səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hikmət müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, bizdə 28 nəfər aşağıdan və 7 nəfər yuxarı cərgədən yazılıb.

Mən bunu səsə qoyuram.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun, kim 5 dəqiqə deyir?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Xahiş edirəm, səs verməklə münasibət bildirin, mühüm məsələdir. Xahiş edirəm, 5 dəqiqəyə keçmək üçün münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.54 dəq.)
Lehinə	67
Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, sizdə neçə nəfərdir?

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Yetərsay var.

Kim isə etiraz etdi, mən eşitdim. Kim?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Qüdrət müəllim. Əgər Qüdrət müəllim-dən başqa kim isə etiraz edirsə, mən bu səsverməni ləğv edirəm.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. 10 dəqiqədir, 10 dəqiqəyə qədər hamı danışa bilər.

Musa Quliyev. Buyurun, Musa müəllim.

5 dəqiqə deyirsiniz, səs verirsiniz, sonra kim isə deyir ki, mən istəmirəm.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Sizin giriş sözlünüzdəki qanunun məğzini ifadə edən fikirlərinizdən, hörmətli Əli müəllimin geniş, analitik, siyasi təhlilə əsaslanan təqdimatından və Hikmət müəllimin geniş çıxışından sonra bəlkə də elə bu qanunu səsə qoyub qəbul etmək olar. Amma məsələnin olduqca böyük tarixi, siyasi-hüquqi əhəmiyyətinin və ictimai marağının olduğunu nəzərə alaraq mən də öz fikirlərimi söyləmək istəyirəm. Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi cəmi 3 sadə cümlədən ibarət olmasına baxmayaraq, dərin məzmununa malikdir və özündə çox mürəkkəb hadisələri, şərəfli mübarizə yolunu, tarixi həqiqəti və ədaləti ehtiva edir. Müzakirə etdiyimiz qanun layihəsi xalqımızın və dövlətçiliyimizin tarixində iki ən müqəddəs və şərəfli günün adının və yerinin dəqiqləşdirilməsi, tarixi dövlətçilik ənənələrimizin davam etdirilməsi, siyasi və hüquqi varislik prinsipinin təmin olunması, təqvim tarixlərinin ifadə formasının məsələnin mahiyyətinə və məzmununa uyğunlaşdırılması məqsədi daşıyır.

Hər kəsə məlumdur ki, müasir dövrdə dövlət müstəqilliyinin tarixi 1918-ci il mayın 20-də elan olunmuş İstiqlal Bəyannaməsindən başlayır. İstiqlal Bəyannaməsinin qəbul edilməsi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin müsəlman Şərqiində ilk parlamentli respublika, türk və İslam dünyasında ilk demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət nümunəsi etmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının 6 bənddən ibarət olan İstiqlal Bəyannaməsinin birinci bəndində deyilirdi:

“Bu gündən etibarən Azərbaycan xalqı hakimiyyətə malik olduğu kimi, Cənub-Şərqi Zaqafqazıyanı əhatə edən Azərbaycan da tam hüquqlu, müstəqil bir dövlətdir”.

Mən burada vurğunu “bu gün” və “müstəqil” sözlərinin

üzərinə qoymaq istəyirəm. 1991-ci ildə yenidən öz müstəqilliyinə qovuşmuş müasir Azərbaycan dövləti isə həm siyasi-hüquqi, həm də tarixi-mənəvi baxımdan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisidir. Deməli, 28 may tarixinin “Müstəqillik Günü”, 18 oktyabr tarixinin isə “Müstəqilliyin Bərpası Günü” adlandırılması həm hüquqi, həm də məntiqi baxımdan tam doğru və əsaslıdır. Müstəqillik yolumuzdan danışan ümummilli lider Heydər Əliyev deyirdi: “Azərbaycan Demokratik Respublikası ilk dəfə milli azadlıq, müstəqillik toxumlarını bütün Azərbaycana səpdi. Bu toxumlar uzun müddətdən sonra cücərdi, boy atdı, nəhayət, 1991-ci ildə Azərbaycan yenidən öz dövlət müstəqilliyini əldə etdi”.

Hörmətli millət vəkilləri, burada isə “yenidən” sözünü vurğulamaq istəyirəm. Böyük fəxarətlə qeyd etməliyik ki, müstəqilliyimizin bərpasının 30-cu ilini biz tam ayrı əhvali-ruhiyyədə, qaliblərə məxsus böyük qürur hissi ilə qeyd edirik. İlk dəfə müstəqilliyin bütövlüyünü və tamlığını bu il yaşayırıq. Bir xalq olaraq 30 il ərazi bütövlüyümüz uğrunda mübarizə apardıq, işğalla bir an da olsun, barışmadıq, ruhdan düşmədik, haqqa, ədalətə inamımızı itirmədik. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında xalqımız səfərbər oldu. Milli ordumuz 44 günlük Vətən savaşında 30 illik həsrətimizə son qoydu, torpaqlarımız işğaldan azad edildi, ərazi bütövlüyümüz bərpa olundu. Qarşıda bizi daha firavan, daha işıqlı günlər gözləyir. Xilaskar, müzəffər Ali Baş Komandan, müdrik lider cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Qarabağı və Zəngəzuru cənnətə çevirəcək müstəqil dövlətçiliyimizin gələn onilliklərini daha böyük təntənə ilə daha böyük coğrafiyada qeyd edəcəyik.

Qanun layihəsini dəstəkləyirəm və deputat həmkarlarımı də layihənin lehinə səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Qüdrət Həsənquliyev, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlarım, media nümayəndələri, düşünürəm ki, doğrudan da, müstəqilliyimizin bərpa olunmasının 30-cu ildönümündə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən belə bir qanunvericilik təşəbbüsü ilə çıxış edilməsi çox düzgündür. Ona görə ki, “respublika” sözü, əslində, dövlət hakimiyyətinin təşkili formasını müəyyənləşdirir. Hörmətli Səfa müəllim burada oturub. Bəlkə də onun qarşısında bu məsələlər barədə danışmaq bir az doğru olmaz. Ona görə ki, o, bizə dövlət və hüquq nəzəriyyəsiindən mühazirə oxuyub. Əslində, dövlət quruluşuna görə, dövlətlər unitar, federativ, konfederativ, dövlət hakimiyyətinin təşkilinə görə isə, monarxiya və respublika olur. Biz öz dövlət müstəqilliyimizi 1918-ci il mayın 28-də elan edəndə, burada hörmətli həmkarlarım qeyd elədi ki, Milli Şura tərəfindən qəbul olunmuş sənəd İstiqlal Bəyannaməsi adlanırdı. Bu da göstərir ki, həmin gün bizim istiqlaliyyətimiz, müstəqilliyimiz elan olunub. O vaxta qədər artıq Rusiya imperiyasının tərkibində olmuş Azərbaycan, yəni Azərbaycanın da daxil olduğu Rusiya imperiyası çar hakimiyyətinə son qoymuşdu, mütləqiyyətdən imtina edilmişdi. O vaxta qədər Rusiya imperiyasında artıq iki inqilab baş vermişdi: fevral burjua inqilabı və oktyabr sosialist inqilabı. 1917-ci il martın 15-də artıq Çar II Nikolay hakimiyyətdən imtina etmişdir və Sibirə göndərilmişdir. Ona görə biz həmin vaxt, yəni 1918-ci il

mayın 28-də dövlət hakimiyyətinin təşkili formasını dəyişməmişdik. Biz müstəqilliyimizi, qeyd elədiyim kimi, elan edirdik. Ona görə də həmin gün Respublika Günü deyil, tamamilə haqlı olaraq Müstəqillik Günü kimi qeyd olunmalıdır.

Bundan başqa, biz niyə 1991-ci il oktyabrın 18-ni dövlət müstəqilliyimizin bərpası kimi qeyd eləməliyik? Ona görə ki, 1920-ci il aprelin 27-də Azərbaycan Milli Şurası, yəni Azərbaycan hökuməti Rusiyanın XI Qızıl Ordunun təzyiqi ilə hakimiyyəti Azərbaycan kommunistlərinə təhvil verəndə 7 bənddən ibarət bir qərar qəbul eləmişdi. Həmin qərarın 1-ci bəndi ondan ibarət idi ki, Azərbaycandakı hakimiyyətin təhvil verildiyi kommunist partiyası Azərbaycanın tam müstəqilliyini mühafizə edib saxlayacaq. Əslində Rusiya Federasiyası – RSFSR burada bir proksi dövlət yaratdı. Bu, formal, hüquqi baxımdan, əlbəttə, Azərbaycanın işğalı günü idi, amma Azərbaycan dövləti öz müstəqilliyini qoruyub saxladı, yəni Azərbaycan Respublikası Zakfederasiya tərkibində 1922-ci il dekabrın 30-da ittifaq dövlətinin yaradılması haqqında o müqavilənin təsislərindən biri kimi SSRİ-ni yaratdı. Sonra 1936–1977-ci illərin konstitusiyalarında müstəqil respublika kimi həmin ittifaq dövlətinə daxil oldu. 1991-ci ildə biz faktiki olaraq SSRİ-nin tərkibindən çıxdıq. O respublikaların müstəqilliyi, əlbəttə, real məzmun kəsb eləməirdi. Amma onlar formal, hüquqi baxımdan müstəqil respublikalar idi və biz SSRİ-nin tərkibindən çıxmaqla öz müstəqilliyimizi bərpa elədik.

Əslində müstəqilliyimiz SSRİ-yə daxil olmaqla məhdudlaşdırılmışdı, artıq real məzmun kəsb eləməirdi. Ona görə də 1918-ci il mayın 28-i “Müstəqillik Günü” elan

olunması son dərəcə əhəmiyyətlidir. Ona görə ki, bir daha söyləyirəm, həmin vaxt biz müstəqil bir dövlət olduq. Əlbəttə, İstiqlal Bəyannaməsinin 2-ci hissəsində qeyd olunurdu ki, Azərbaycanda bir respublika idarəçiliyi tətbiq olunur. Amma bu, ikinci dərəcəli məsələ idi. Əsas dövlətin müstəqilliyinin əldə olunması idi.

Biz tarixə nəzər yetirsək, görürük ki, misal üçün, 1789-cu il iyunun 14-də Fransada xalq Bastiliyanı aldı, kral ordusunu məğlub elədi. Həmin günü fransızlar faktiki respublikanın yaranışı günü, bayram günü kimi qeyd edirlər. Amma ona qədər Fransada bir mütləqiyyət var idi, kral var idi, monarxiya hakimiyyəti hökm sürürdü. Bizdə isə, qeyd elədiyim kimi, dövlətimiz yox idi ki, biz hakimiyyəti devirib həmin gün respublika elan edək və buna görə də bu, respublika günü kimi qeyd olunsun.

Əlbəttə, hər zaman dövlət müstəqilliyindən danışarkən o günü bizə bəxş etmiş insanlar haqqında danışmalıyıq, onları xatırlamalıyıq. Eyni zamanda, müstəqilliyimizin bərpa olunmasına səs vermiş insanlarımızı hörmətlə yad eləməliyik. Amma bir daha söyləyirəm ki, Azərbaycan Respublikası bir dövlət olaraq 1918-ci il mayın 28-də elan olunub, bu, Müstəqillik Günüdür. 1991-ci il oktyabrın 18-i isə müstəqilliyimizin bərpa olunması günüdür. O dövrləri xatırlayanda, əlbəttə, qeyd edəcəyik ki, biz respublikayıq. Amma bir daha söyləyirəm ki, önəmli olan müstəqilliyin bərpa olunması idi ki, həmin gün Azərbaycanda dövlət müstəqilliyi bərpa olunub. Ona görə də mən hesab edirəm ki, hər iki məsələ cənab Prezident tərəfindən çox düzgün qoyulub. Biz də bu qərara səs verməliyik.

Bu günlərlə bağlı, yəni respublika gününün müstəqillik günü ilə əvəz olunması ilə bağlı baxıram ki, sosial

şəbəkələrdə kimlər isə manipulyasiya etmək istəyir. O şəxslərə üzümü tutub deyirəm ki, burada manipulyasiyaya heç bir yer yoxdur. Əslində müstəqilliyin elan olunması tarixi baxımdan daha əhəmiyyətlidir, daha mühümdür və daha möhtəşəmdir. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Yuxarıkı cərgədən Kamal Cəfərov. Hazırlaşsın Nurlan Həsənov.

Kamal müəllim, buyurun.

K.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Milli Şurası Azərbaycanın müstəqilliyini dünyaya bəyan edib. Bəyannamənin 1-ci maddəsində qeyd edilir:

“Bu gündən etibarən Azərbaycan xalqı hakimiyyət haqqına malik olduğu kimi, Cənub-Şərqi Zaqafqaziyadan ibarət Azərbaycan dəxi kamil-əl-hüquq müstəqil bir dövlətdir”.

1919-cu il oktyabrın 18-də isə “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyaya Aktı qəbul edilib. Həmin aktda Azərbaycan Respublikasının Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi olduğu təsbit edilib. Azərbaycan Respublikasının Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi və müzəffər ordumuzun qəhrəmanlığı nəticəsində 30 ildən sonra biz 18 oktyabr tarixini – bu bayramı ərazi bütövlüyümüzü bərpa etmiş xalq kimi qeyd edəcəyik. Bu təşəbbüs indiki zamanda, bu mərhələdə həm 28 mayın tarixi mənasına, həm də ümumi dövlətçilik konsepsiyasına verilən siyasi qiymətin dəqiqləşdirilməsi və yüksəldilməsidir. Çünki bununla biz çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrinə malik olduğumuzu bir daha təsdiq edəcəyik. Biz bununla dövlətçilik tariximizə

daha dəqiq siyasi və hüquqi qiymət verəcəyik.

Qanun layihəsi hüquqi baxımdan “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununun müddəalarına tam uyğundur. Qanun layihəsinin preambulası Konstitusiyaya qanununun 30.3-cü maddəsinin tələblərinə tam cavab verir. Siyasi baxımdan 44 günlük müharibə zamanı biz bir daha əmin olduq ki, dinindən, dilindən, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq hamımızı birləşdirən ən vacib dəyər müstəqillikdir. Milli müstəqillik isə millətin hər bir nümayəndəsinin şüurunda, psixologiyasında öz millətinin keçmiş, bu günü və gələcəyi barədə həqiqətləri dərk etmədən mümkün deyil. Bu həqiqətlər isə vaxtında və düzgün təsbit edilməlidir. Çünki vətənimizin taleyi hər birimizin taleyidir. Bizim üçün müstəqillikdən ümdə nemət yoxdur.

Vaxtı ilə ümummillə lider Heydər Əliyev demişdi: “Müstəqillik üçün, yalnız müstəqillik üçün aylarla, illərlə əziyyət çəkmək olar, ac qalmaq olar”. O qeyd etmişdir ki, onun öz həyatından da, canından da artıq Azərbaycanın müstəqilliyini qorumaq, saxlamaq və əbədi etməkdir.

Əziz həmkarlar, bu gün biz müstəqilliklə bağlı tariximizə düzgün siyasi qiymət verməklə onun əbədi olmasına xidmət edəcəyik. Müzəffər Azərbaycan parlamentinin 30 yaşlı üzvü kimi bu qanun layihəsinin müzakirəsində iştirak etməkdən fəxr hissi duyuram. Bu qanun layihəsinin lehinə səs verəcək şəxs kimi qürur hissi keçirirəm. Bu gün geosiyasi proseslərin fonunda bir daha görürük ki, biz heç kəsdən asılı deyilik, biz öz taleyimizin sahibiyik. Bu gün Azərbaycan tarixdə olmadığı qədər güclü və müstəqildir. Həm qələbəyə, həm də bu cür siyasi qətiyyətə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham

Əliyevə təşəkkür edirik. Cənab Prezident, biz gənclər Sizinlə fəxr edirik.

Əziz həmkarlar, sizləri də həm bu tarixi prosesdə iştiraka görə, həm də qarşıdan gələn bayram münasibəti ilə təbrik edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Nurlan Həsənov, buyurun.

N.Həsənov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Həm Siz, həm də hörmətli Əli müəllim artıq bu qanun layihəsi ilə bağlı ətraflı məlumat verdiniz. Mən qanun layihəsi ilə bağlı demək istəyirəm ki, qanun layihəsi, həqiqətən, Azərbaycanın keçmişini, bu gününü və gələcəyini bir-birinə bağlayan bir qanun layihəsi olmaqla, həm tarixi, həm də siyasi baxımdan düşünülmüş və uzaqgörən addımdır. 1918-ci ildə qurucu babalarımız tərəfindən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması ilə Azərbaycan öz müstəqilliyini beynəlxalq ictimaiyyətə elan etmişdir və müasir Azərbaycan Respublikasının 1991-ci il tarixli bəyannaməsində də məhz buna istinad edilməklə hazırkı müstəqil Azərbaycan dövlətinin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin siyasi, hüquqi varisi olduğu təsdiq edilmişdir. Himnimiz, gerbimiz və bayrağımız olduğu kimi saxlanılmışdırsa və varislik təsdiq olunursa, biz nə üçün oktyabrın 18-ni Müstəqilliyin Bərpa Günü kimi qeyd etmirik? Odur ki, məhz bu qanun layihəsi xalqımızın çoxəsrlik dövlətçilik ənənəsi olduğunu sübut edən daha vacib bir sənəd kimi tarixdə qalacaq.

Əlbəttə ki, fərqli fikirlər, fərqli yanaşmalar ola bilər. Biz Hüquq siyasəti dövlət quruculuğu komitəsində bununla bağlı müzakirələr apardıq və bu müzakirələrdə də bəzi fərqli yanaşmalar oldu. Həmçinin bir çox postsovet ölkəsində də oxşar mövzuda fərqli yanaşmalar var. Məsələn,

qonşumuz Gürcüstan 26 may tarixini Müstəqillik günü kimi, 9 aprel tarixini Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi qeyd edir. Estoniya 24 fevral tarixini Müstəqillik Günü, 20 avqust tarixini isə Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi qeyd edir. Latviyada da fərqli yanaşma var. Məsələn, noyabrın 18-i Latviya Respublikasının müstəqilliyinin elan olunması günü kimi, mayın 4-ü isə Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi qeyd edilir. Postsovet ölkələrinin təcrübəsinə baxdıqda görürük ki, həqiqətən, müstəqillik daha çox ön plandadır. Hər halda müstəqillik gününün və müstəqilliyin bərpa edilməsi gününün dövlətçilik tarixi baxımından birbirini tamamladığını düşünərək qanun layihəsinə müsbət fikir bildirəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, qanun layihəsi təqdim olundu. Çox zəruri bir qanun layihəsidir. Mən qeyd etmək istərdim ki, bu, bir anlaşılmazlığı ortadan qaldıran qanun layihəsidir. Hətta ayrı-ayrı dövlətlərin də yanaşma münasibətində görürdün ki, təbriklərdə hər iki gün Müstəqillik Günü kimi təqdim olunurdu, təbriklər daxil olurdu. Hər halda bir ölkənin iki müstəqilliyi ola bilməz. Bu ölkənin müstəqilliyinin tarixi var. Azərbaycan öz müstəqillik tarixini 1918-ci il mayın 28-də elan edib, Şərqdə ilk demokratik cümhuriyyət, Azərbaycan yaratmışdır və ilk respublika elan etmişdir.

Biz müstəqillik tarixinin bərpasına nəzər salıb, gərək tarixə də düzgün qiymət verək. Görürük ki, digər müttəfiq respublikalarla müqayisədə öz müstəqilliyimizin bərpasına daha gec nail ola bilməmişik. Azərbaycan xalqı əsrin əvvəlində öz müstəqil dövlətini yaratmışdır. Xalqımızın bütün

potensialı imkan verirdi ki, Azərbaycan ilk müstəqil dövlətlərdən biri kimi ortaya çıxsın. Lakin bunlara baxmayaraq, o vaxtkı hakimiyyətin yarıtmaz fəaliyyəti və hakimiyyətə gəlməkdən ötrü min cür oyundan çıxan AXCP–Müsavat cütlüyünün söyləri nəticəsində Azərbaycan, demək olar ki, postsovet məkanında öz müstəqilliyini ən gec elan eləyən ölkələrdən biri oldu, yəni biz oktyabr ayının 18-də elan eləmişik. Hətta bunu çox fəxarət ilə deyirlər.

Bəzən görürsən ki, tarixi yönəltmək, yaxud da çaşqınlıq yaratmaq üçün bəzi fikirlər söyləyirlər ki, biz olmasa idik, meydanlara çıxmasaydıq, yaxud da hansısa mitinq keçirməsəydik, bu dövlət müstəqil olmayacaqdı və sair. Təbii ki, mitinqlə müstəqillik əldə etmək olmur. Müstəqilliyin əldə olunması üçün gərgin mübarizə lazımdır. Müstəqillik atributları, ilk növbədə hələ 1990-cı illərdə Naxçıvan Ali Məclisinin Sədri olan ümumilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən üçrəngli bayrağın qaldırılması, Naxçıvan adından “sovet sosialist” sözlərinin çıxarılması, Naxçıvanın, ümumiyyətlə, sovetlər birliyindən ayrılması müstəqilliyin ilk atributlarından idi. Mən indi xahiş edəcəyəm ki, 30 illiklə bağlı bizim hər hansı bir müraciətimiz və bəyanatımız olacaqsa, oraya bunlar daxil olunsun, tarix yaddan çıxmasın. Tarixdə Azərbaycanın müstəqilliyini ilk qaldıran, bu Məclisdə də səsləndirən ümumilli liderimiz olub.

İndi bir məsələni də demək istəyirəm. Çox vaxt mətbuatda bunu da qarışdırırlar. İki dəfə səsvermə olubdur. Birincisi, ittifaq müqaviləsi ilə, ikincisi müstəqillik ilə bağlı olub. 18 oktyabr tarixi ilə bağlı Azərbaycan parlamentinin bütün üzvləri, 360 deputatdan 334-ü, səhv elə-

mirəmsə, səs verib. Bəzən görürsən ki, bir qrup özünü istiqlalçı deputat hesab edir. Yəni bu tarixi düzgün qiymətləndirir. Digər bir qrup isə, təbii ki, cəsarət göstərərək, qorxmayıb, ittifaq müqaviləsinə etiraz edib. Azərbaycanda ittifaq müqaviləsi ilə əlaqədar referendum keçirildi. Bu referenduma etiraz edənlər və keçirilməsini istəmədilər. Bunlar indi özlərini istiqlalçı deputat hesab edirlər. Müstəqilliyin bərpasına səs verənləri qeyri-istiqlalçı hesab edirlər. Əslində isə bu, düzgün məsələ deyil. Təbii ki, yenə deyirəm, cəsarət, diqqət göstərişlər, çox böyük əmək qoyublar və onlara da rəhbərlik edən elə ümumilli liderimiz idi. Birinci o bunun əleyhinə çıxdı və ümumiyyətlə, Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində ittifaq ilə bağlı referendum keçirilməsinə qadağa qoyuldu. O baxımdan da biz tarixi yazırıqsa, burada tarixi deyiriksə, tarix gələcək nəsillərə düzgün çatdırılmalıdır və heç kəsin adına yazılmamalıdır.

Burada qeyd olundu. Təbii ki, müstəqilliyin qorunub saxlanması çox çətin məsələdir. Müstəqilliyi əldə etmək olar. Qeyd etdiyim kimi, 15 respublika da müstəqilliyini əldə etdi. Bunun qorunub saxlanması, digər dövlətlərin təzyiqindən, təcavüzündən qorunması çətin məsələdir. Azərbaycan müstəqilliyini ən ağır formada əldə edən və bərpa edən ölkələrdən biri idi. Bir tərəfdən erməni təcavüzü, bir tərəfdən yarıtmaz rəhbərlik, digər tərəfdən isə daxildə olan hakimiyyət hərislərinin hakimiyyətə gəlmək arzusu var idi. Torpaq alverindən tutmuş hər şeyə əl atırdılar ki, hakimiyyətə gəlsinlər. Belə bir şəraitdə Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa elədi. Müstəqilliyimiz yenə də əsrin əvvəlki tarixini yaşayan ərəfəyə gəlib çatmışdı ki, ümumilli liderimiz gəldi və Azərbaycanın

müstəqilliyini öz əməyi ilə, öz zəhməti ilə, öz siyasəti ilə xilas elədi, öz canını bu işlərə həsr elədi, Azərbaycanın müstəqilliyini qoruyub saxladı.

Müstəqilliyi əldə etmək olar, onu qoruyub saxlamaq isə ondan qat-qat çətindir. Bu gün də cənab Prezidentimiz o müstəqilliyi, həmin əraziləri bərpa edir, Azərbaycan torpaqları işğaldan azad olundu, Azərbaycan öz sözünü bütün dünyada həm diplomatik, həm iqtisadi, həm də hərbi sahədə dedi. Bu gün də Azərbaycan nəinki regionun, dünyanın aparıcı dövlətlərindən birinə çevrilib. Baxmayaraq ki, ən pis müstəqillik Azərbaycana nəsib olmuşdu. Bu gün isə Azərbaycan müstəqillik əldə edən ölkələr içərisində ən irəlidə olan, ən inkişaf etmiş demokratik bir ölkədir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

Kamilə Əliyeva. Buyurun, Kamilə xanım.

K.Əliyeva. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar! Vətən müharibəsindəki tarixi qələbəmizdən sonra beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın nüfuzu artmaqdadır. Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin başçılığı altında qüdrətli Azərbaycan Ordusu torpaqlarımızı işğaldan azad etdi. Artıq dünya ictimaiyyəti Azərbaycanı yaxından tanımağa, ölkəmizin tarixini öyrənməyə, bu gün dünyada dünyəvi və hüquqi dövlət olaraq beynəlxalq aləmdəki tutduğu mövqe ilə yaxından tanış olmağa başlayıb. Ermənilər on illərdir ki, öz uydurma təbliğatları ilə, heç bir tarixi sənədlərdə sübutu olmayan ideyaları ilə dünyaya isbat etməyə çalışırlar ki, Qarabağ bölgəsi ermənilərə məxsus olub. Prezident cənab İlham Əliyev müharibə dövründə və müharibədən sonra da dünyanın aparıcı KİV-lərinə verdiyi müsahibə-

lərində ermənilərin tarixi saxtalaşdırdığını bütün dünyaya sübut etdi. Dövlət başçımız bütün çıxışlarında Qarabağ həqiqətləri və Qarabağın tarixi barədə ətraflı məlumat verir. Tarixi sənədlər də sübut edir ki, ermənilər heç vaxt Qarabağ və ətraf rayonlarda yaşamayıblar. Çar Rusiyası dövründə ermənilər İran ərazisindən Qarabağa köçürüldülər.

Cənab İlham Əliyev tarixi həqiqətlərin dünyaya çatdırılmasında da liderlik etdi. Dünyanın erməni siyasətçiləri, tarixçiləri belə iddia irəli sürürdülər ki, 1991-ci il oktyabrın 18-də müstəqillik qazanmış Azərbaycan ərazisində Dağlıq Qarabağ muxtar vilayəti mövcud olmayıb. Dağlıq Qarabağ muxtar vilayəti Sovet Azərbaycanı tərkibində mövcud olub və sovet qanunvericiliyinə uyğun olaraq, 1991-ci il 2 sentyabr tarixli referendumda Dağlıq Qarabağ muxtar vilayətinin Azərbaycanın tərkibindən ayrılması barədə qərar qəbul etmişdi. Ermənilər bunu “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyaya Aktına istinad edirlər. Bu baxımdan 28 may tarixinin Müstəqillik Günü, 18 oktyabr tarixinin isə Müstəqilliyin Bərpası Günü adlandırılması ilə bağlı Milli Məclisə təqdim edilmiş qanun layihəsi çox əhəmiyyətlidir.

“Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyaya Aktının mətni ilə başlığı arasında uyğunsuzluq var idi. Başlıqda “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyaya Aktı kimi qeyd olunub, məzmununda isə “Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin 1991-ci il 30 avqust tarixli Bəyannaməsini rəhbər tutaraq Konstitusiyaya Aktı qəbul olunur” kimi qeyd olunur. Qanun layihəsinin qəbulu bu uyğunsuzluğu aradan qaldıracaq.

Digər məsələ ondan ibarətdir ki, 1918-ci il mayın 28-də

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti öz müstəqilliyini elan etmiş, 1991-ci il oktyabrın 18-də isə bu müstəqillik bərpa edilmişdir. Bugünkü müstəqil Azərbaycanın gerbi, bayrağı və himni Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qəbul etdiyi atributlardır. Deməli, 1991-ci il oktyabrın 18-də müstəqilliyini bərpa etmiş Azərbaycan Respublikası 1918-ci il mayın 28-də müstəqilliyini elan etmiş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hüquqi varisi sayılır. Bu isə o deməkdir ki, 1918-ci il mayın 28-də müstəqilliyini elan etmiş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ərazisində heç bir Dağlıq Qarabağ muxtar vilayəti adlı qurum mövcud olmamışdır. Bu düzəlişlərlə ermənilərin dünyaya sübut etmək istədikləri saxtakarlığa da cavab vermiş olduq.

Bu qanun layihəsinin tarixi əhəmiyyətini nəzərə alaraq ona müsbət səs verəcəyəm və deputat həmkarlarımı da buna müsbət səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamilə xanım.

İndi isə Aydın Mirzəzadə.

Yuxarı cərgədən Emin Hacıyev hazırlaşsın.

Buyurun, Aydın müəllim.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. Qaldırılan məsələyə dəstək verəcəyəm. Məsələnin qoyuluşunu düzgün hesab edirəm. Səsləndirilən dəlilləri ciddi və kifayət qədər əsaslı hesab edirəm.

Azərbaycan xalqının tarix boyu müstəqil dövlətləri olubdur. 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan özünün müstəqil dövlətini elan edibdir. Bu müstəqilliyə doğru çox çətin, gərgin mübarizə gedib. Mirzə Kazım bəy, Mirzə Fətəli Axundov, Həsən bəy Zərdabi – onların fəaliyyəti Azərbaycan müstəqilliyinə doğru gedirdi. Azərbaycan

neft milyonçularının, əsasən də, Hacı Zeynalabdin Tağıyevin fəaliyyəti Azərbaycanın müstəqilliyinə doğru gəldirdi. Böyük Azərbaycan şairi Məhəmməd Hadi “Yox millətimin imzası imzalar içində” deyəndə Azərbaycan xalqının içində olan ağrını, çağırışı cəmiyyətə səsləndirirdi. Eşq olsun Azərbaycan Cümhuriyyətini yaradan tarixi şəxsiyyətlərə ki, o şərəfi bizə yaşatdılar.

23 ay ərzində Azərbaycan xalqı necə müstəqil, demokratik, müasir bir dövlət qurmağa layiq olduğunu göstərdi. Avropanın aparıcı, indi bizə demokratiya dərsi keçmək istəyən dövlətləri qadınlara seçib-seçilmək hüququnu ötən əsrin 60-cı illərində verirdisə, 1918-ci ildə artıq Cümhuriyyət hökuməti qadınlara seçib-seçilmək hüququ verirdi. Çox təəssüf ki, Azərbaycan xalqı müstəqil dövlət qurmağa hazır olsa da, dünya hələ bizim müstəqilliyimizi qəbul edə bilmirdi. Müstəqilliyini itirsə də, bununla belə dəyərli oğul və qızlar Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda yeni bir mübarizəyə başladılar. Hüseyn Cavid, filosof Heydər Hüseynov, böyük dövlət xadimi Əziz Əliyev – onların fəaliyyəti Azərbaycanın müstəqilliyinə doğru idi. Ulu öndər Heydər Əliyev təhlükəsizlik orqanlarında işləyəndə, Sovet Azərbaycanına rəhbərlik edəndə onun fəaliyyəti Azərbaycanın müstəqilliyinə doğru idi. Bəxtiyar Vahabzadə Əbülfəz Elçibəyi DTK zindanlarından xilas edəndə bu, Azərbaycanın müstəqilliyinə doğru idi. 1969-cu ilin may ayında Bakı Dövlət Universitetinin 50 illik yubileyində Heydər Əliyev həmin dövrün protokol qaydalarını ciddi surətdə pozaraq Azərbaycan dilində çıxış edəndə bu, Azərbaycanın müstəqilliyinə doğru çıxış idi. 1971-ci ildə hərbi məktəb açıldı, 1974-cü ildə Mingəçevirdə Cənubi Qafqazda ən böyük elektrik stansiyası

tikildi, 13 il ərzində Azərbaycanda 6 yeni universitet açıldı. Bu, həmin dövr idi ki, adi uşaq bağçasının açılması üçün Moskvadan icazə almaq lazım idi. Heydər Əliyevin fəaliyyəti həmin dövrdə müstəqilliyə doğru çağırış idi. 1990-cı il yanvarın 27-də Moskvada daimi nümayəndəliyə gəlib özünün və oğlunun həyatını təhlükə altına qoyub SSRİ rəhbərliyini kəskin tənqid edəndə bu, müstəqilliyə doğru bir çağırış idi. Bütün bunlar bizim tariximizdir. Əlbəttə ki, milli azadlıq hərəkatı, müstəqilliyə doğru istək Azərbaycan xalqının genində idi, qanında idi. Biz kiminsə qoltuğunda yaşamağa razılaşa bilmirdik. Biz dilimizi, mədəniyyətimizi qorumağa, tariximizi olduğu kimi yaşatmağa çalışırdıq və buna da nail olduq.

Müstəqilliyimiz odur ki, biz 30 il işğal altında qalan torpaqlarımızı işğaldan azad etdik. Bizim kimi problemi olan dövlətlər kifayət qədərdir. Problemlərini həll edə bilirlərmi? Beynəlxalq təşkilatların, böyük dövlətlərin edə bilmədiklərini Azərbaycanın müstəqil dövlətçiliyi etdi. Cənab Prezidentin rəhbərliyi altında Azərbaycan əsgərinin qəhrəmanlığı ilə, şəhidlərimizin qəhrəmanlığı ilə biz bunu edə bildik. Buna görə də Azərbaycanın müstəqilliyi, ulu öndərin dediyi kimi, “əbədidir, dönməzdir, heç kim bizi bu yoldan çəkindirə bilməz”.

Hesab edirəm, qoyulan məsələ – 28 may tarixinin Müstəqillik Günü adlandırılması o deməkdir ki, Azərbaycan xalqı müstəqilliyini qazandı, oktyabrın 18-də isə müstəqilliyimizi bir daha bərpa etdik. Mən deyilən fikirlə razıyam ki, bu qərar bir qədər gec qəbul edilir. Amma qərar qəbul edildi və birdəfəlik dünyaya elan etdik ki, Azərbaycan xalqı müstəqildir. Qərarlar düzgündür, mən arqumentləri bir daha təkrarlamaq istəmirəm. Hesab

edirəm, hər birimiz üçün fəxarətdir ki, bu günlərin dəqiq-
ləşdirilməsi prosesində bir Azərbaycan vətəndaşı kimi biz
də iştirak edirik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Emin Hacıyev. Buyurun.

E.Hacıyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr.
Hörmətli deputatlar, Azərbaycan Respublikasının Prezi-
denti cənab İlham Əliyev tərəfindən qanunvericilik təşəb-
büsü qaydasında Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim
olunan Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi za-
manında irəli sürülən və günümüzün ruhuna cavab verən
təşəbbüsdür. Bir neçə gündən sonra ölkəmiz, xalqımız,
bütün dünya azərbaycanlıları dövlət müstəqilliyimizin bər-
pasının 30 illiyini, müzəffər Ali Baş Komandan rəhbərliyi
altında qüdrətli Azərbaycan Ordusunun ikinci Qarabağ,
Vətən müharibəsində şanlı qələbəsinin ildönümünü böyük
fəxarət hissi ilə qeyd edəcəklər. Qanun layihəsində qeyd
edildiyi kimi, ötən 30 il ərzində ölkəmiz ilk dəfə olaraq bu
şərəfli günü müharibədən qalib çıxmış, öz ərazi bütöv-
lüyünü bərpa etmiş, müzəffər, qalib xalq kimi qeyd edir.

Bu gün dövlət müstəqilliyi ölkəmizin hər bir vətəndaşı,
xüsusən gənc nəsil üçün şərəf, ləyaqət, qürur, ali dəyərdir.
Yeni nəsil bu ruhda böyüyür və fəaliyyət göstərir. Mü-
rəkkəb bir şəraitdə xalqın səsinə səs verərək hakimiyyətə
qayıdan ulu öndər Heydər Əliyev respublikamızı müs-
təqilliyinin itirilməsi təhlükəsindən qurtardı. Ulu öndər
müstəqil dövlətçiliyimizin möhkəm bünövrəsini yaratdı və
çağdaş tariximizə dövlətçiliyin xilaskarı, qurucusu kimi
daxil oldu. Heydər Əliyevlə başlanan yeni siyasi xətt hər
bir sahədə dövlətimizin yüksəlişini təmin etdi, siyasi,
iqtisadi, sosial və digər sahələrdə uğurların əldə

olunmasını şərtləndirdi. Ölkəmizin dövlət müstəqilliyinin ən dəqiq, dolğun və hər kəsi duyğulandıran tərifi ümum-milli lider Heydər Əliyev vermişdir:

“Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi əbədidir, sarsılmazdır və dönməzdir”. Bu anlayış, fəlsəfi fikir Azərbaycan dövlətçiliyi, ölkənin sürətli inkişafı və tərəqqisi üçün bir yol xəritəsidir.

Bu gün ulu öndərin layiqli davamçısı möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev Azərbaycanı bu yol ilə yeni uğurlara, qələbələrə və zirvələrə aparır. Dövlətimizin başçısının müdrik siyasəti nəticəsində Azərbaycan bu dövrdə dinamik iqtisadi inkişaf tempi nümayiş etdirib. Cənab Prezident İlham Əliyev Azərbaycanı regionun liderinə çevirib. Kosmik klubun üzvü edib, qlobal miqyasda söz sahibi kimi mövqelərini möhkəmləndirib. 2012–2013-cü illərdə BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının qeyri-daimi üzvü olan Azərbaycan indi Qoşulmama Hərəkatı kimi dünyanın ikinci ən böyük beynəlxalq təşkilatına sədrlik edir. Bütün bunlar həm də müasir müstəqillik tariximizin qürur doğuran uğurlarıdır.

Hörmətli həmkarlar, ölkədə dövlət müstəqilliyi uğurunda mübarizə 1988-ci ildə xalq hərəkatı ilə başlandı, bu yöndə əsas fəaliyyət Heydər Əliyevin Azərbaycana qayıdışından sonra baş verdi. Bu fəaliyyət milli dövlətçiliyinin bərpası istiqamətində qəti addımların atılması ilə müşahidə olundu.

1990-cı il noyabrın 17-də Heydər Əliyevin sədrliyi ilə Naxçıvan Ali Məclisinin sessiyası Azərbaycanı müstəqilliyə aparacaq yolda tarixi qərarların qəbul edilməsi ilə əlamətdar oldu. Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Naxçıvan Ali Məclisi üçrəngli bayrağımızın Naxçıvan Muxtar

Respublikasının dövlət bayrağı olması haqqında qərar qəbul etdi. Bu qərada Azərbaycan parlamentinə ölkənin yeni dövlət rəmzlərinin – bayrağın, gerbin, himnin qəbul olunması təklifi verildi. Naxçıvan Ali Məclisinin sonrakı iclasında 1990-cı ilin 20 yanvar faciəsinə siyasi-hüquqi qiymət verildi. Heydər Əliyev tərəfindən atılan hər addım Azərbaycanı dövlət müstəqilliyinin bərpa olunmasına yaxınlaşdırdı. 1991-ci il fevralın 5-də Ali Sovetin sessiyasında dövlətin adı dəyişdirilərək “Azərbaycan Respublikası” adlandırıldı. Birinci respublikanın bayrağı dövlət bayrağı kimi təsdiq olundu.

Həmin sessiyada çıxış edən ulu öndər Sovet hakimiyyətinin sonunun yaxınlaşdığını, SSRİ-nin yaxın vaxtlarda dağılacağını, müttəfiq respublikaların müstəqilliyə nail olacaqlarını bəyan etdi. Ali Sovetin 1991-ci il martın 7-də keçirilən sessiyasında Heydər Əliyev ölkənin müstəqilliyi və suverenliyi məsələlərini, onlara çatma yollarını, prinsiplərini göstərdi, ittifaqın saxlanılması ilə bağlı keçirilən referendumun əleyhinə olduğunu bəyan etdi. Naxçıvanda bu referendumun keçirilməsinə yol verilmədi. Sovetlər İttifaqının qurucusu Leninin büstünün Azərbaycan parlamentinin iclas salonundan götürülməsini ali qanunvericilik orqanı rəhbərliyindən tələb edən zaman hələ sovetlər birliyi süqut etməmişdi. Bütün bu tarixi faktlar bir daha göstərir ki, ulu öndərin Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpasında böyük və danılmaz əməyi olmuşdur.

Qanun layihəsinin 3-cü maddəsində 28 may və 18 oktyabr tarixlərinin hər il bayram günləri kimi qeyd edilməsi çox düzgün olaraq təsbit olunur.

Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar! Çıxışımı yekun-

laşdıraraq bir daha qeyd etmək istərdim ki, müzakirə olunan qanun layihəsi böyük siyasi əhəmiyyət kəsb edir. Mən də bu sənədin lehinə səs verəcəyimi bildirirəm. Diqqətiniz üçün sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Emin müəllim.

Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. 2021-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikası müstəqilliyinin bərpa olunmasının 30 illiyini qeyd edəcək. Bu, çox möhtəşəm bir tarixdir. Belə möhtəşəm bir tarixdə xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, əvvəlki illərdən fərqli olaraq biz müstəqilliyimizin 30 illiyini ərazi bütövlüyümüzün təmin edilməsi kimi möhtəşəm bir nəticəyə nail olduğumuz bir zamanda qeyd edəcəyik. Eyni zamanda, belə bir layihə müstəqilliyimizin ifadəsi ilə bağlı bir-birini tamamlayan, məntiqi ardıcılıqları özündə əks etdirən məqamlara da aydınlıq gətirilməsi baxımından əhəmiyyət kəsb edir.

Burada sözügedən layihə ətrafında bir neçə gündür ki, ictimai müzakirə də gedir. Mən hesab edirəm ki, ictimai müzakirədəki fikir ayrılığında qeyri-adi bir şey yoxdur. Orada Cümhuriyyət gününün məqamları, yaxud da istiqlal hansı isə arqumentlərlə əsaslandırılır. Amma bunlar bir-birinə qarşı qoyulmur. Hesab edirəm ki, bu, daha optimal bir variantın ortaya çıxarılması baxımından fikirləşmək üçün həm də zəngin material verir. Mən hesab edirəm ki, həmin zəngin material, istiqlal prosesində bilavasitə iştirak edən insanların qəbul etdiyi qərarın İstiqlal Bəyannaməsi olması və mühacirətdə olduqları dövrdə həmin xadimlərin məqalələri və çıxışlarındakı fikirlər xeyli dərəcədə aydınlıq gətirilmək üçün çox vacibdir. Məsələn, orada müsəlman Şərqiində ilk cümhuriyyətin yaradılması mə-

sələsi öz əksini tapmaqla yanaşı, əksər məqalələrdə, çıxışlarda “istiqlal” sözü daha çox işlənir və istiqlal ön planda gedir. Ona görə də bu məntiqdən çıxış edən zaman, hesab edirəm ki, həmin istiqlalçı babalarımızın, bilavasitə xadimlərin bu əsərlərindəki, çıxışlarındakı məqamdan və İstiqlal Bəyannaməsinin adından çıxış edərək qəbul ediləcək qanunda məntiq var. Bu, əhəmiyyət kəsb edir ki, məhz biz o tarixi gerçəklikləri uyğunlaşdırmaq istiqamətində addım atırıq.

İkinci məqam. Arasında 70 il fərq olmasına baxmayaraq, mən zaman etibarını ilə fərqli, amma mahiyyət etibarını ilə eyni hadisədən çıxış etmək məsələsini qaldırmaq istəyirəm. Əgər 28 may bizim istiqlal günümüzdirsə, oktyabrın 18-də istiqlalımızın bərpası gününü qeyd edəndə bunlar bir-birini tamamlayır. Bu, üçüncü bir məqamın meydana gəlməsində mühüm rol oynayır. Müstəqilliyin bərpası ilə bağlı qəbul edilən sənədlərdə məhz mayın 28-də əldə olunan nəticə və varislik məsələsi, hesab edirəm ki, bir sıra məsələlərə aydınlıq gətirmək üçün bir əsasdır. Bu da ondan ibarətdir ki, cümhuriyyətin ərazisi 114 min kvadrat-kilometr idi, indiki Azərbaycan Respublikasının ərazisi isə 86 min kvadrat-kilometrdir. Bu da bizə ərazi iddiaları irəli sürənlərə konstitusion əsaslarla, qanunvericilik əsaslarla çox sanballı, əsl cavabın verilməsi nöqtəyi-nəzərdən də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Növbəti vacib hesab etdiyim məsələ ondan ibarətdir ki, əgər bunlar bir-birini tamamlayırsa, onda Müstəqilliyin Bərpası Gününün hər il bayram kimi qeyd edilməsi məsələsinə də bir aydınlıq gətirmək lazımdır. Qüvvədə olan qanunvericilik sənədlərinə görə, mayın 28-i dövlət səviyyəsində, dövlət bayramı kimi qeyri-iş günüdür,

amma oktyabrın 18-i iş günü hesab olunur. Hesab edirəm ki, əgər bunlar artıq bir müstəviyə gətirilirsə, müstəqillik və müstəqilliyin bərpası günləri arasında fərq qoyulmasını məqsədəuyğun hesab etmirəm. Bu məsələyə yenidən baxılmasında əsas kimi bir məsələni qeyd etmək istərdim. Biz Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1994-cü il 15 oktyabr tarixli Fərmanında deyilən məsələni nəzərə almalıyıq ki, 1991-ci il oktyabrın 18-də “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktının qəbul edilməsinin Azərbaycanın milli dövlətçilik tarixində müstəsna əhəmiyyətini nəzərə alaraq, 18 oktyabr tarixi hər il dövlət müstəqilliyi günü, Azərbaycan Respublikasının dövlət bayramı kimi qeyd edilsin. Əgər xüsusi Prezident fərmanı da varsa, onun peşə bayramı kimi qeyd edilməsini məqsədəuyğun hesab edirəm. Hesab edirik ki, hər ikisi qeyri-iş günü olsun.

Burada məsələlər qalxdı. Hesab edirəm ki, bu istiqlalın əldə edilməsində xidmətləri olan hər bir insana müstəqilliyimizin bərpasının 10 illiyində, 20 illiyində, 25 illiyində olduğu kimi, indi gözlədiyimiz müstəqilliyimizin bərpasının 30 illiyində də, çox güman ki, ən yüksək səviyyədə qərarlar olacaq. Bu qərarlarda, hesab edirəm ki, müstəqillikdə xidməti olan hər kəsin, o cümlədən bütün o vaxtkı deputat korpusunun pensiyaları ilə bağlı, digər problemlərlə bağlı, məhz bu 30 illikdə, eyni zamanda, ikinci Qarabağ Müharibəsində çox unikal milli birliyə nail olmuşuq. Həmin milli birlik indi də davam edir və hesab edirəm ki, bundan sonra da, taleyüklü problemlərimizin həll edilməsində də davam edəcək. Belə bir şəraitdə hesab edirəm ki, həmin dövrdə olan bütün deputatların pensiya məsələsinə yenidən baxılması, bunun müsbət yöndə həll

edilməsi yaxşı olar.

Bu layihənin qəbul edilməsi Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi taleyində çox tamamlayıcı bir faktor olacaq. Dünyada minlərcə xalq və millət var. Amma yalnız 200-ə qədəri öz dövlətini qurub. Deməli, öz dövlətini qurmaq milli dəyərlərə bağlılıq, milli dəyərlərdən müstəqilliyə çıxış, eyni zamanda, mən hesab edirəm ki, böyük hərflərlə yazılan mədəniyyətin də zirvəsidir. Bax, bu nöqteyi-nəzərdən müstəqillik bizim üçün çox dəyərlidir. Onun dəyərini bundan sonra da ən yüksək səviyyələrdə daşımaq hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Zahid Oruc, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis üzvləri! Hörmətli Sədr, Sizin rəhbərliyinizlə Slovakiyada səfərdə olan nümayəndə heyətinin tərkibində olmuşam. Yalnız onu deyim ki, əslində, müzakirə etdiyimiz məsələlərin mahiyyətinə daha çox uyğundur. O fikir vurğulanmalıdır ki, zaman keçdikcə hər kəsin dövlət və dövlətçilik qarşısında xidmətləri daha aydın görünür. Sizin bu səfərdə Azərbaycanın qələbəyə qədərki və ondan sonrakı məramını, ideallarını, əsas baxışlarını, möhtərəm cənab Prezidentin siyasətinin əsas komponentlərini, tezislərini orada çox uğurla qeyd etməyinizi burada deməyi özümə borc bilirəm. Təkrarlayaq, bu məsələlər cəmiyyətdə vurğulansın.

Həqiqətən də, parlament Azərbaycan dövlətinin xarici siyasətində mühüm bir yer tutmaqdadır. Dövlətin nüfuzu onun coğrafiyasına və əhali sayına görə deyil, daha çox beynəlxalq münasibətlər sistemində yerinə, ölkələrin baxışlarına, dostluq münasibətlərinə, bir sıra başqa xarakterli

maraqlarına, əlaqələrinə görə müəyyən olunur. Bu əsnada Sizin orada üç mühüm dövlət adamı ilə görüşlərinizdə Azərbaycanın dostlarını artıran mövqeyiniz, qarşılıqlı səfərlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı vurğulanan fikirlər, ehtiram dövlətimizin aktivinə yazılacaq hadisələrdir. Öncə bunu söyləmək istədim.

İkinci. Tezislər şəklində, məsələ ətrafında çox dəyərli fikirləri burada təkrar etməyəcəyəm. Yalnız demək istəyirəm ki, bəlkə 1 il bundan əvvəl parlamentin gündəliyində belə bir məsələ müzakirəyə çıxarılsa idi, o, indiki anlamda, indiki psixoloji fikir, ruh ovqatında qəbul olunmazdı, bir qədər nəzəri xarakter daşıyardı. Bəlkə bir qədər də formal kimi görünərdi. Çünki dünyada müstəqilliyini elan edən, amma müstəqil olmayan çoxlu ölkələr var. Dünyada çoxlu respublika quruluşlu ölkələr var. Hətta “cümhuriyyət” sözünün bizim üçün müqəddəs mənə kəsb etməsinə rəğmən, amma “cəmahiriyyə” adında, – mən ərəb dili mütəxəssisi deyiləm, – söyləyirlər ki, bu, əslində “cümhuriyyət” deməkdir. Belə bir adla siyasi xəritədə dövlət var. Ona görə də biz birinci olaraq qeyd edirik ki, Azərbaycanın Vətən müharibəsində qələbəsi yeni milli kimlik, yeni dövlət kimliyi, yeni dövlət baxışları, tariximizdə yeni münasibətləri bərqərar edib. Bu, əvvəlki dövrdə qazandıqlarımıza daha yeni nəzərlərlə baxmağı bizdən tələb edir. Əslində öz-özlüyündə bu, təqvimimizin, sözün yaxşı mənasında, yenidən, daha düzgün, daha dürüst, daha obyektiv yazılmasıdır.

1991-ci ildə Azərbaycan müstəqilliyini qazananda, həqiqətən də, nə ərazi bütövlüyünə, nə də heç gerçək müstəqilliyə sona qədər malik deyildi. Ötən dəfə hörmətli Əli müəllimin rəhbərliyi ilə o komitə iclasında, – təşəkkür

edirəm, mən də dəvət olunmuşdum, iştirak edirdim, – biz dedik ki, müstəqilliyin ən mühüm atributu suverenlikdir. Sən bütün ərazində, bütün coğrafiyanda Konstitusiyanın müəyyən etdiyi səlahiyyətləri həyata keçirə bilmirsən. Bu, artıq suverenliyin 20 faiz minimum işğalı deməkdir və biz bunu siyasi olaraq beynimizdə, qavrayışlarımızda deyil, real sənədlərdə ifadə etmişik. Bizim 1992–1993-cü illərdən bəri bütün sənədlərimiz qeyd-şərt ilə müşayiət olunub. Şükür olsun, artıq qeyd-şərtədən çıxırıq, ölkə qeyd-şərtədən çıxır. Bu, məhz Vətən müharibəsində iştirakın, əslində, həm də müstəqillik, azadlıq uğrunda mübarizənin nəticəsidir. Bizim ordumuz azadlıq ordusudur, xilaskar ordudur, biz bunu deyirik. Nəyi xilas etmişik? Müstəqilliyimizi, tariximizi, cümhuriyyətimizi, demokratik respublikanı, 1991-ci ildə elan olunan müstəqilliyi. Mən düşünürəm ki, Rəsulzadə, Xoyski, Topçubaşov sağ olsa idilər, onlar bu qələbəmizə sevinərdilər və onların iddialarına çox uyğun olduğunu deyərdilər. Əbülfəz Elçibəy də dövlət müstəqilliyi uğrunda vuruşubdur. Onun da hakimiyyətini məğlubiyətə aparan, yəni Ermənistan qarşısındakı məğlubiyətdən Azərbaycanın hazırkı lideri çıxarıb. O da İlham Əliyevə təşəkkür edərdi.

Hazırda apardığımız müzakirələrdə xüsusi məna axtaran qüvvələrə bir neçə, çox qısa, amma müstəqillik gününün ruhuna uyğun cavablar vermək istəyirəm. Bir. Ölkənin idarəçilik quruluşunun dəyişdiriləcəyi ilə bağlı mülahizələrin heç bir siyasi və hüquqi əsası yoxdur. Azərbaycan respublika olaraq qalmaqda davam edir. Sabah hamımızın arzusu ilə Azərbaycan imperiyaya çevriləndə belə respublika dəyərlərini qoruyub saxlayacaq. İki. Kimin varisiyik? Atropatənadan bu yana Səfəvi dövlətinin də

ideya və siyasi ənənələrini, gəlin, Konstitusiyamıza, yaxud qanunlarımıza əlavə edək. Bu, avtomatik o demək olacaqmı ki, biz 3 milyon 500 min kvadrat-kilometrlik əraziyə sahib oluruq?

Bir daha söyləyirik, o dövlət atributlarını xilas edən kişilər, qüvvələr, liderlər, bütöv xalqımız və ordumuz ulu öndərə və İlham Əliyevə həmin tariximizin hansı dönəminə müraciət etməyi bizim üçün əsaslandırır. Öz-özlüyündə respublika quruluşu xilas etsə idi, 20-ci ildəki o durum yaranmazdı: İrəvanın verilməsi, o tarixi şərtlər altında respublikanın məcburən verilməsi. Amma bu coğrafiyada “Azərbaycan” adının siyasi termin kimi bir dövlət adında təsbit olunmasında o qurucu insanların hər birinin, bir ovuc qədər şəxsin xidmətlərinin böyük olduğunu qeyd edirik. Ulu öndər onlara dəyər verib. Amma qorumadı ki? Məgər onda Ermənistan və ya Gürcüstan bu bölgədə monarxiya və krallıq yaratmadılar ki? Onlar da respublika yaratdılar. Amma işğalı həyata keçirən respublika quruluşu da mövcuddur. Ona görə də “respublika” termininə qarşı belə silahlanmış müdafiə sistemi yerində deyil. Çünki Azərbaycan yenə də respublika olaraq qalmaqda davam edir.

Burada tariximizə obyektivlikdən danışırıq. 1920-ci ildən sonra Sovet dönəmində bizim dövlət quruluşumuz, dövlət strukturları, dövlət atributları böyük dərəcədə qorunub saxlanıbdır. Nəriman Nərimanova obyektivliyini tarixdə göstərə bilməyən adamlar yalnız cümhuriyyətə, yalnız Səfəvi dövrünə, yaxud da ki, yalnız 1991-ci ilə obyektivliyi ilə bağlı məndə şübhə yaradırlar. İkinci Dünya müharibəsində bizim həyatını verən oğullarımız, 300 mindən artıq insanımız məgər faşizmə qarşı dirəniş

göstərəndə, – hə o vaxt bir dini termin olaraq, sadəcə, şəhidlik yox idi, – bizim indiki müstəqillik amallarımıza xidmət etməyiblərimi? Ulu öndərin 1970-ci illərdən formalaşdırdığı o məhək daşları burada deyildi. Ona görə də düşünürəm ki, bu “birinci respublika, ikinci respublika, üçüncü respublika” anlayışları da çox doğrudur. Beynəlxalq təcrübədə Gürcüstan 26 may tarixini məhz 1918-ci ildəki müstəqilliyini dövlət müstəqilliyi kimi qeyd edir və göstərir ki, müstəqilliyin anlamı onun dövlət hakimiyyətinin formalaşmasından, quruluşundan, prinsipindən qat-qat yuxarıda dayanır. Bir daha söyləyirik ki, respublika adını daşıyan, amma müstəqil olmayan, ərazi bütövlüyü də yerində olmayan, hətta 1918-ci ildə yaranıb, elə onda da tarixə, təqvimə qovuşmuş çoxlu subyektlər olmuşdu. Onlar beynəlxalq hüququn da sona qədər subyektli olmayıblar.

Bu gün biz Sovet dövrünə həm də qiymət vermədikcə delimitasiya, demarkasiya işlərində sovet xəritələri əsas götürülür. Ona görə, nə yaxşı ki, bu müzakirələri artıq 30 illikdə aparırıq. 1991-ci ildə müəyyən emosiya, ideologiya o rənglərlə müşayiət olunduğuna görə bəlkə də tam obyektiv mənşərəyə imkan verməyib. Türkiyə İstanbulun fəthini ən yüksək formada yenə qeyd edir. Britaniya Trafalqar meydanından başlayan hərəkətdən danışır və sair. İndi bizim dövlətçilik tariximizin o silsiləsi, o qurucu zənciri indi bizim üçün daha önəmli bir mənə daşıyır. Ona görə də bu müzakirələri mən faydalı hesab edirəm və düşünürəm ki, indi bizim qeyd etdiyimiz bu qərarlar Azərbaycan dövlətinin öz tarixinə münasibətidir və bu, düzgün qarşılansın, cəmiyyətdə də birliyi təmin edir. Ona görə də mən buna səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fazil müəllim. Fazil Mustafa.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sualınız var, Fazil müəllim? Buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli Sahibə xanım, biz qərarı qəbul etdik ki, 5 dəqiqə danışıq, hamıya vaxt çatsın. Görünür, vaxt çatmayacaqdır. Mən nəyi təklif etmək istəyirəm? Bir bənddən ibarət qanun layihəsidir. Bunun ikinci oxunuşu zamanı birinci oxunuşda danışanlar yenə də eyni şeyi deyəcəklər. Yazılanlar növbəti dəfə də elə eyni ardıcılıqla qeydiyyat götürsünlər və bu gün çıxış edə bilməyənlər çıxışlarını davam etdirdisilər. Əlavə yazılan da nəzərdə tutulmasın və bununla da məsələni daha operativ müzakirə edə bilək. Çünki çox əhəmiyyətli bir məsələdir. Amma daha yığcam şəkildə hər kəsin fikrinin dinlənilməsi, məncə, faydalı olardı. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Fazil müəllim, çox sağ olun. Mən bundan öncə keçirdiyimiz səsverməni ləğv etdim. Çünki təklif 5 dəqiqə oldu. Artıq bu situasiya bir-iki dəfə olmuşdu. Sonra gördüm ki, istəmərlər. 23 nəfər yazılıb və hələ 4 nəfər də yuxarı cərgədəndir.

Mənim təklifim bundan ibarətdir ki, biz bu gün hamıya burada qulaq asa. Bu, birinci oxunuşdur, konseptual baxımdan bu, çox vacibdir. Ona görə fasilə ilə işləyəcəyik və hamıya da qulaq asacağıq.

İndi isə Vahid Əhmədov. Vahid müəllim, buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli mətbuat! Mən bütün çıxışlara diqqətlə qulaq asıram. Əlbəttə, əksəriyyəti ilə razıyam. Cənab Prezidentin təqdim etdiyi qanun layihəsi, belə hesab edirəm ki, Azərbaycanın müasir tarixinə tamamilə

uyğundur. Bəli, 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycanda Cümhuriyyət elan edilib, İstiqlal Bəyannaməsi qəbul edilib, Azərbaycan müstəqil dövlət kimi fəaliyyətə başlayıb. Keçən 23 ay ərzində hökumət formalaşmış, o cümlədən bir sıra diplomatik əlaqələr qurulmuş və Azərbaycan müstəqil dövlət kimi çox təəssüf olsun ki, cəmi 23 ay fəaliyyət göstərə bilib. Sonradan bir sıra xarici dövlətlər, o cümlədən daxilə olan müəyyən qruplar tərəfindən Azərbaycan o müstəqilliyini itirməyə məcbur olmuş. Nəhayət, 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycanda müstəqillik haqqında Konstitusiyaya Aktı qəbul edilib. Bu Konstitusiyaya aktı qəbul ediləndə 1918-ci il 28 may tarixinin varisi kimi həmin müstəqillik aktında öz əksini tapmış. Yəni biz mayın 28-də Azərbaycanın bütün atributlarını – himnini, bayrağını, gerbini və sairəni faktiki olaraq qəbul etmişdik. Ona görə də 1991-ci il oktyabrın 18-də faktiki olaraq həmin atributları qəbul etdik. Bu atributların qəbul edilməsində, mən belə hesab edirəm ki, o vaxtkı millət vəkillərinin çox böyük uğuru olmuşdur.

Burada bəzi millət vəkilləri çıxışlarında qeyd etdilər ki, Azərbaycan, ümumiyyətlə, müstəqilliyini ən gec elan edən MDB dövlətlərindən biri olmuşdur. Biz bu hadisələrin içində olmuşuq. Burada Ziyad Səmədzadə, Eldar İbrahimov, Sabir Rüstəmxanlı, Tahir Kərimli, Mədər Musayev – bu insanlar faktiki olaraq 1991-ci il oktyabrın 18-də bu zalda iştirak edənlər və Azərbaycanın müstəqilliyinə səs verənlər. Niyə Azərbaycan müstəqilliyini gec bərpa edib? Çünki o vaxt fəaliyyətdə olan Kommunist Partiyası və onun rəhbərliyi Azərbaycanın müstəqil bir dövlət kimi fəaliyyətini qəbul etmirdi. Hətta bu zalda çıxışlar olurdu ki, əgər Azərbaycan müstəqilliyini elan

ətsə, özünü dolandıra bilməz, saxlaya bilməz, iqtisadi cəhətdən çox zəifdir və sair. Həmin millət vəkillərinin yadına gələr. Burada dördüncü mikrofon var idi. O dördüncü mikrofonda demokratik blokun təmsilçiləri çıxış edib sübut edirdilər ki, Azərbaycan müstəqil dövlət kimi fəaliyyət göstərə bilər.

Burada istiqlalçı millət vəkillərindən söhbət getdi. Qeyd etdilər ki, bu, tamamilə düzgün deyil. Bilirsiniz, indi danışmaq çox rahatdır. 1990-cı illərdə Azərbaycan 20 Yanvarı görmüşdü, 1991-ci ildə də müstəqilliyə gedən yol Azərbaycana rahat gəlməmişdi. Kommunist Partiyası hər bir vəchlə bu müstəqilliyi qəbul etmək istəmirdi. Azərbaycanda SSRİ-nin saxlanması ilə əlaqədar referendum keçirilməsinə ilk reaksiya verən Heydər Əliyev oldu. Naxçıvanda faktiki olaraq referendum keçirilmədi. Bu zalda da biz bu referendumla əlaqədar səs verəndə cəmi 43 nəfər deputat səs verdi ki, SSRİ dağılsın. Onlardan da biri, yəni dünyanın ən güclü siyasətçilərindən biri rəhmətlik Heydər Əliyev oldu. İndi o insanları alçaltmağı və onları istiqlalçı millət vəkilləri adlandırmağı mən qəbul etmirəm, edə də bilmərəm. Yəni o insanlar özlərində kifayət qədər cəsarət tapıb SSRİ-nin saxlanılmasının əleyhinə səs veriblər. Sonradan hansı mövqə tutublar, hansı mövqedə olublar, bu məni o qədər maraqlandırmır. Hər insanın müəyyən taleyi var. Allah ona hansı taleyi yazıbsa, o taleyi yaşayır.

Mən bu deyilənlərin üzərində çox dayanmaq istəmirəm. Sahibə xanım da qeyd etdi ki, müzakirəyə çox insan yazılıb.

Mən xahiş edərdim ki, iki məsələni cənab Prezident nəzərə alsın. Birincisi, 28 may tarixinin Müstəqillik Günü,

18 oktyabr tarixinin isə Müstəqilliyin Bərpaası Günü kimi qeyd edilməsini mən tamamilə müsbət qarşılayıram və səs verəcəyəm. Belə hesab edirəm ki, müasir tariximiz üçün atılan addım çox müsbətdir. Çünki Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü təmin edir və belə bir addım atmaq vacibdir. Amma biz 28 may tarixini necə bir dövlət bayramı kimi qeyd ediriksə, 18 oktyabr tarixini də eyni səviyyədə bayram kimi qeyd etməliyik, yəni hər ikisi qeyri-iş günü olmalıdır. O zaman da insanlar faktiki olaraq əziyyət çəkiblər. 1991-ci il oktyabrın 18-də həmin insanlar müstəqilliyə səs veriblər və bu müstəqilliyə nail olublar.

İkinci bir məsələ. Müstəqilliyə gedən yolda mübarizə aparan insanlar, müstəqilliyə səs verən insanlar, müstəqillik yolunda, mən deyərdim ki, hər şeydən məhrum olan insanlar da bu müstəqilliyin bəhrəsini görməlidirlər. Bəziləri fikir yürüdürlər ki, buna ehtiyac yoxdur. Xeyr, elə deyil. İstər 1918-ci ildə müstəqilliyi yaşamış, ona səs vermiş, o bəyannaməni qəbul etmiş insanlar, istərsə də 1991-ci il oktyabrın 18-də müstəqilliyə səs vermiş millət vəkilləri, yəni deputatlar, mənə elə gəlir ki, müəyyən qədər öz töhfələrini almalıdırlar. Buna ehtiyac var.

Fikir verdinizsə, indiki zamanda bu 44 günlük müharibədə bizim qələbəmizin əsas amili nə oldu? Azərbaycan xalqı və dövlət başçısı cənab İlham Əliyev bir yerdə oldu. Azərbaycan xalqı, bütün siyasi partiyalar, bütün siyasi qüvvələr, qeyri-siyasi insanlar hamısı dövlət başçısını müdafiə etdilər. Müstəqillik bizim üçün çox önəmli bir tarix, çox önəmli bir məsələ olduğu üçün, bu il də biz müstəqilliyimizin 30 illiyini qeyd etdiyimiz üçün həmin insanların da mükafatını vermək lazımdır. Mən bunu artıq dərəcədə xahiş edirəm. Çünki bu, çox vacibdir. Mətbuatda

bununla əlaqəli müəyyən polemikalar gedir. İnsanlar arasında da müəyyən narazılıqlar var. Biz bunu aradan qaldırmalıyıq.

Mən qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Alqışlayıram və arzu edirəm ki, biz 2021-ci ildə oktyabrın 18-ni yüksək səviyyədə qeyd edək. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vahid müəllim.

Fasilə elan edilir. Saat 3-də iclasımıza davam edəcəyik.

(FASILƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, iclasımıza davam edirik.

Nizami Səfərov. Buyurun, Nizami müəllim.

N.Səfərov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Milli Məclisin deputatları, xanımlar və cənablar! Öncə Azərbaycanın parlament diplomatiyasının sürətli inkişafında bir çox xüsusiyyətləri ilə fərqlənən fəaliyyətə görə hörmətli Sahibə xanım Qafarovaya və Milli Məclisin deputatlarına dərin minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Slovakiya Respublikasına parlament nümayəndə heyətinin rəsmi səfəri bu istiqamətdə atılan növbəti ciddi və uğurlu addımdır.

Hörmətli deputatlar, çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrinə malik olan, beynəlxalq miqyasda formalaşan sivil dövlət quruculuğu təcrübəsinə qiymətli töhfələr verən Azərbaycan xalqı XX əsrdə öz siyasi və hüquqi tarixinin parlaq dövrlərini yaşamışdır. Hər bir dövlətin formalaşması istiqamətində keçdiyi yolu səciyyələndirən fundamental komponentlər mövcuddur. Azərbaycanın dövlətçilik tarixinə nəzər saldıqda bunların bir çoxunun bariz nümunələrinin canlı şahidi oluruq. Cəmi 23 ay fəaliyyət göstərən Azər-

baycan Xalq Cümhuriyyəti digər dövlətlərin yüz illərlə edə bilmədiklərini çox qısa zaman kəsiyində siyasi və hüquqi reallığa çevirmişdir, xalqımızın qədim tarixinə parlaq imzasını atmışdır. Yenicə yaranmış dövlətin ən mühüm nailiyyətləri sırasında dünyanın siyasi xəritəsinin, xüsusən də müsəlman şərqində ilk dəfə olaraq yeni siyasi və hüquqi məfhumun, xalq cümhuriyyətinin yer alması xüsusi olaraq qiymətləndirilməlidir. Həqiqətən də, yeni dövlət idarəçilik formasının təşkili, beynəlxalq münasibətlərdə sülhpərvər siyasətinin bəyan edilməsi və həyata keçirilməsi, bütün vətəndaşların milli mənsubiyyətindən, siyasi baxışlarından, cinsindən asılı olmayaraq bərabər hüquqlarının təmin edilməsi, hər bir millətin inkişafı üçün geniş imkanların yaradılması, müsəlman dünyasında ilk dəfə olaraq kişilər ilə bərabər, qadınların seçkilərdə iştirak etmək hüququnun tanınması Xalq Cümhuriyyətinin tarixi nailiyyəti olmuşdur. Cümhuriyyət parlamentinin 1918-ci il 10 dekabr tarixindəki keçirilmiş ikinci iclasında Azərbaycan qadınlarına seçilmək hüququ rəsmi dövlət səviyyəsində verilmiş oldu. Müqayisə üçün qeyd edim ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarında yalnız 1920-ci il avqustun 18-də Federal Konstitusiyaya 19-cu düzəliş təsdiq edildikdən sonra seçkilərdə gender ayrı-seçkiliyi qadağan edilmişdir. Böyük Britaniyada qadınlara səs vermək hüququ 1928-ci ildə, Fransada 1944-cü ildə təmin edilmişdir.

Əfsuslar olsun ki, milli dövlətçilik sisteminin inkişafı həmin dövrdə baş verən məlum hadisələrin nəticəsində davam etdirilə bilmədi. Ancaq keçmişdə baş verən acı olaylar Azərbaycan xalqının milli dövlətçiliyi qurmaq əzmini sındıra bilmədi və 1991-ci ildə dövlət müstəqilliyi bərpa edildi, tarixi varislik prinsipinə əsaslanan yeni suveren

Azərbaycan dövləti yarandı. Burada bir tarixi həqiqəti xatırlatmaq yerinə düşər. Dövləti formal hüquqi baxımdan yaratmaqdan onu qoruyub saxlamaq daha da çətin və mürəkkəb vəzifədir. Bu mənada 1990-cı ilin iyun ayında xalqın təkidli tələbi ilə Bakıya qayıdan ulu öndər Heydər Əliyev ölkəni vətəndaş qarşıdurmasından, siyasi və hüquqi xaosdan və nəticə etibararı ilə dövlət müstəqilliyinin itirilməsindən xilas edilməsi kimi tarixi missiyasını böyük uğurla həyata keçirdi. Müasir şəraitdə ümummillilərin siyasi və hüquqi ideallarını ardıcıl formada müvəffəqiyyətlə həyata keçirən möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev milli dövlətçiliyin möhkəmləndirilməsinə Azərbaycanın beynəlxalq müstəvidə ciddi söz sahibi olması və sarsılmaz mövqeyi ilə fərqlənən dövlət qismində çıxış etməsi üçün tarixi yaddaşlarda qalacaq töhfələr vermişdir. 30 ilə yaxın müddətdə davam edən erməni işğalına son qoyulması, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin bərpası bunların parlaq nümunəsidir. Məhz bu il oktyabrın 18-ni –Müstəqilliyin Bərpası Gününü biz qalib xalq kimi qeyd edəcəyik. Müzakirəyə təqdim edilən layihənin müstəsna siyasi və hüquqi əhəmiyyəti var. Belə bir layihəyə məmnuniyyətlə səs verəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Nizami müəllim.

Razi Nurullayev.

Yuxarı cərgədən Elşad Mirbəşir oğlu hazırlaşsın.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar! Mən tamamilə başqa bir yöndə çıxışa hazırlaşmışdım. Amma burada eşitdiklərimdən və bu aydınlaşmalardan sonra çıxışımı tam olaraq dəyişdim. Mən də başa düşürəm və görürəm ki, bu müstəqillik gününün adının dəyişdirilməsi ilə bağlı bu əsaslandırılmalar xeyli insan, hətta

siyasətçilər tərəfindən çox ciddi şəkildə manipulyasiya olunur. Qüdrət müəllim də o barədə danışdı. Mən onun dediklərinə tam qoşuluram. Hesab edirəm ki, bu elə bir məsələdir ki, bu məsələdə müxalifət–iqtidar məsələsi olmamalıdır. Təəssüflər olsun ki, əvvəllər bizim Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin qurucularına qarşı da bəzən müəyyən iqtidar partiyasının nümayəndələri tərəfindən fikirlər səsləndirilirdi və cəmiyyətdə belə bir hal yaranmışdı ki, müxalifət, demək, demokratiyanın, ADR-in tərəfdarıdır, iqtidar isə bunu istəmir. Amma onlar bizdən yüz il əvvəl yaşayıb bunu yaradıblar. Onlar bizim üçün nə rəqibdirlər, nə də rəqabət yaradırlar və sair.

Bu gün Yeni Azərbaycan Partiyası deputatlarının çıxışları məni qane etdi, məmnun etdi. Gördüm ki, doğrudan da, Azərbaycanda o siyasət, o ənənə formalaşmış ki, biz bu məsələdə kimin kimə aid olmasını müəyyənləşdirməyək. Bu hamımızındır, Cümhuriyyətdir, Müstəqillik Günüdür. Belə çıxmasın ki, ancaq müxalifət, müxalifət partiyaları, yaxud müxalifət adı altında fəaliyyət göstərənlər Müstəqillik Günüə hər hansı bir don geyindirmək istəyir və ya iqtidarın buna don geyindirməsini qabardır və sair. Mən hesab edirəm ki, burada elə bir şey yoxdur. Dünyada da bu təcrübə var. Müstəqillik Günüdür. Müstəqilliyin Bərpası Günü də olsun. Bəlkə də bu adların qoyulmasında müəyyən bir polemika yaratmaq olar. Heç buna da ehtiyac görmürəm. Burada olan çıxışlar və yanaşmalar məni qane etdi ki, bu məsələdə olan müxalif–iqtidar fikir ayrılığına son qoyaq. Kim bunun üzərində manipulyasiya etmək istəyirsə, mən hesab edirəm ki, onlar doğru yolda deyillər, burada fikir ayrılığı olmamalıdır. Onun üçün də mən artıq bura yazdığım təklifləri də vermək istəmirəm. Mən bu qanun

layihəsinə səs verəcəyəm.

Mən Vahid müəllimin dediyi məsələyə dəstək vermək istəyirəm. Mən də bunu deyəcəkdim ki, doğrudan da, oktyabrın 18-də müstəqillik aktına səs verən Milli Məclisin deputatlarına, o zamankı parlamentin deputatlarına xüsusi bir imtiyaz verilməlidir. Onlar hər zaman bu məsələni qaldırıblar, deyiblər, xahiş ediblər, yazıblar, pozublar. Amma onlara qarşı bir münasibət göstərilməyib, onlara xüsusi bir imtiyaz verilməyib. Mənə belə gəlir ki, onlar üçün hər hansı bir imtiyaz olsa, çox yaxşı olardı. Çünki 1918-ci ildə biz müstəqilliyimizi qeyd etmişik, almışıq. 1991-ci ildə də yenidən Konstitusiyaya aktını qəbul etməklə müstəqilliyimizi bərpa etmişik. Onun üçün burada bir bərabərlik də var. O baxımdan onlara da xüsusi bir statusun verilməsinin tərəfdarıyam. Təşəkkür edirəm. Qanun layihəsinə səs verəcəyəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Elşad Mirbəşir oğlu. Buyurun.

E.Mirbəşir oğlu. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, mən də qısaca qanun layihəsinə dəstəyimi ifadə etmək və təbii ki, onun müəyyən məqamlarını səciyyələndirmək istəyirəm. Nəzərə almaq lazımdır ki, deputat həmkarlarımda qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan tamam fərqli bir obrazda müasir beynəlxalq münasibətlər və əməkdaşlıq sistemində iştirak etməkdədir. Regionun geosiyasi mənzərəsini məhz Azərbaycan dəyişməyi bacardı. Təbii ki, bir sıra məqamlarla bağlı müvafiq olaraq qətiyyətli qərar vermək imkanlarımız da yaranmış oldu. Nəzərə almalıyıq ki, 30 illiyini qeyd etdiyimiz müstəqillik tarixində ilk dəfədir ki, dövlət sərhədlərimizə tam nəzarəti həyata keçiririk. Ona görə də mən hesab edirəm ki, qanun

layihəsi tarixin, zamanın tələblərinə tam cavab verir. Bəlkə də bir-iki il öncə belə bir qanun layihəsi müzakirə olunsaydı, bu, suallar doğura bilərdi.

Yaxşı bilirəm ki, dövlətin əsas əlamətlərindən biri də ərazi bütövlüyü vahidliyidir. 30 ilə yaxın bir müddətdə Azərbaycan torpaqları Ermənistanın işğalı altında idi. Biz bu işğalçı siyasətin nəticələrini aradan qaldırdıq, dövlət sərhədlərimizi nəzarətə götürmüşük. Sözün əsl mənasında, tam müstəqil olmuşuq. Dünya təcrübəsinə diqqət yetirsək, eyni zamanda, nəzəriyyədən çıxış etmiş olsaq, görürük ki, dövlətin müstəqilliyi onun idarəetmə formasının müəyyənəndirilməsindən öncə gələn məsələdir. Yəni dövlət müstəqil olmalıdır ki, onun idarəetmə forması müəyyənəndirilsin. Bu baxımdan hesab edirəm ki, Müstəqillik Gününün təsis olunması bundan sonrakı tarixi mərhələlərdə Azərbaycanın öncəki dövlətçilik tarixini də daha dəqiq qiymətləndirməyə imkan verəcəkdir.

Qanun layihəsinin mətnində Azərbaycan tarixi olduqca əhatəli şəkildə, mən deyərdim ki, unikal bir formada öz əksini tapıb. Orada bir daha aydın göstərilir ki, indiki Azərbaycan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisidir. Bu ifadənin təsbit olunduğu növbəti bir sənədi də biz bu gün qəbul edirik. Bu bizim tariximizə verdiyimiz dəyərdir. Bu gün Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev Azərbaycan dövlətçiliyi tarixinə bir daha nə dərəcədə həssas yanaşdığını nümayiş etdirməkdədir. O baxımdan hesab edirəm ki, qanun layihəsi cəmiyyət tərəfindən yekdilliklə dəstəklənir və belə bir tarixi mərhələdə bu qanun layihəsinin müzakirəsi, təbii ki, hər bir Azərbaycan vətəndaşının şərəfli anlarından biridir.

Yekun olaraq bir təkliflə də çıxış etmək istəyirəm. Az

öncə qeyd etdim ki, dövlətin əsas əlamətlərindən biri ərazi tamlığıdır. 8 noyabr tarixini – Zəfər günümüzü də hər hansı bir formada bu istiqamətdə düşünmək, müzakirələr aparmaq olar. Bunun dövlət müstəqilliyimizlə əlaqələndirmək imkanlarını axtarmalıyıq. Hesab edirəm ki, məhz 8 noyabr tarixi Azərbaycan dövlətçiliyinin, Azərbaycan dövlətinin əsas elementlərindən birincisini – ərazi bütövlüyünü qaytarmış oldu. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri. Bu kimi məsələlər adətən gündəmə gələndə niyə cəmiyyətdə müəyyən insanlar şübhə ilə yanaşırlar? Təbii ki, bir qismi ondan doğur ki, bu iqtidar Qarabağı azad etmək fikrində deyil, bu iqtidar rus qoşunlarını Azərbaycana gətirəcək və başqa bu kimi ittihamlarla iqtidar təmsilçiləri də dəfələrlə rastlaşblar. Bu şübhənin cəmiyyətdə müəyyən bir kökü, zəmini də var. Amma zaman göstərdi ki, bu belə deyil. Məhz bu iqtidarın dövründə Azərbaycan torpaqları azad olundu, müstəqilliyimiz möhkəmləndi. Hətta bəzən Türkiyə ilə münasibətlərdə də şübhəli yanaşmalar vardı ki, Türkiyə ilə bir az məsafə qoyuruq. Niyə Türkiyəni müəyyən dərəcədə proseslərə cəlb eləmirik? Türkiyə ilə yaxınlaşmağımız iqtidarın dövründə olduğundan daha ciddi şəkildə olmamışdır. Eyni zamanda, hətta bizim Güney Azərbaycan mövzusunda belə bəlkə də indiki iqtidar qədər bir sıra məsələlərdə açıq və dəqiq sərt mövqe hətta 1992-ci ildə mənim də təmsil olduğum hakimiyyət tərəfindən bu qədər qoyulmamışdı. Bunlar hamısı milli məsələlərdir. Milli məsələlərdə atılan addımları cəmiyyət görür.

Şübhə üçün də müəyyən əsaslar var. O əsaslar nədir? Biz elementar məsələləri vaxtında həll etmədiyimizə görə bu problemləri yaşayırıq. Biz burada dəfələrlə məsələlər qaldırdıq. Məsələn, Bakının, Azərbaycanın işğaldan azad olunmasında Nuru Paşanın rolu. Amma indiyə qədər də xatirəsini əbədləşdirmədik. Halbuki bunu eləməklə, əksinə, iqtidar özü üçün böyük bir avantaj əldə eləyirdi. Məmməd Əmin Rəsulzadənin Bakı şəhərində Nizami küçəsində bir evi olub. Burada yaşayıb, sonra çıxıb gedib. Onu alıb, bir ev muzeyinə çevirmək, əşyalarını, onun bütün sənədlərini xaricdən gətirmək – eləmədik. Eləməyəndə kimə isə ittiham üçün əsas verdik. Haqlı-haqsız, bunları bir tərəfə qoyuram. Amma elə 30 il bundan əvvəl bu sənədə səs vermiş insanların xatirəsi ilə bağlı hansı isə bir guşədə heç şəklini də vurmadıq ki, axı, bu missiya onların üzərinə düşüb. Kənar da insanlar bu mübarizəni aparıb. Hamımız. Amma faktiki həmin dövrdə bu insanlar səs veriblərsə, bunu qiymətləndirmək lazımdır. Ona görə də mən bu dəyişikliyi müsbət qiymətləndirirəm. Bu dəyişikliyə qarşı çıxışları da arqumentsiz hesab edirəm.

Litvada, Latviyada da elədir. Hamısında müstəqillik günüdür. Təkcə Rusiyada “Rusiya günü” kimi qeyd olunur. Yəni bu günün dəqiqləşdirilməsinə ehtiyac var. Burada heç bir problem yoxdur. İkinci dəfə danışmayım deyə, bu sənədin başlanğıcında – birinci cümləsində, hesab edirəm ki, anlaşılmayan bir üslub seçilib. Onu dəyişməyi təklif edirəm. Bu nədir? Mayın 28-də Azərbaycan Milli Şurası İstiqlal Bəyannaməsini imzalamaqla Azərbaycanın müstəqilliyini dünyaya bəyan etmiş oldu. Söhbət imzalamaqdan getmir. İmzalanan sənəd hələ hüquqi qüvvəyə malik sənəd deyil. Qəbul etməkdən söhbət gedir. Yenə deyirəm,

ikinci oxunuşa bir də yazılmayım deyə, bu, vacib məsələdir. “AXC-nin Milli Şurası İstiqlal Bəyannaməsini qəbul etməklə xalqımızın çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini yaşadaraq dünyaya Azərbaycan müstəqilliyini duyurmuşdur”. Yəni burada “bəyannamə” sözü iki dəfə səslənməsin deyə, “duyurmaq” sözü təmiz türk sözüdür, bunu işlətmək olar.

İkincisi, mən hesab edirəm ki, burada yaxşı olar ki, – təbii ki, bu kimi sənədlərdə, məzmununda dəyişiklik olmur, – adı “Dövlət Müstəqilliyi Günü” kimi qeyd olunsun. Niyə dövlət müstəqilliyi? Baxın, Azərbaycan dövləti yarananda o vaxt onun adı barədə mübahisələr gedirdi. Böyük liderimiz Məmməd Əmin Rəsulzadə “Azərbaycan” adını təklif verdi və cənub qonşumuz 1 il bu dövləti tanımaqdan imtina elədi. Rəsulzadə o qədər uzaqgörən bir şəxsiyyət idi, fikirləşdi ki, tək cə coğrafiya və ərazi üzərində müəyyən məsələləri geridə saxlamaq olmaz. “Azərbaycan” adını verməklə yalnız dövləti deyil, həm də sabah bizim Azərbaycanın bütün tarixi ərazilərinə hər hansı bir şəkildə, bu və ya digər formada haqqımızın olduğunu göstərməyi ehtiva etdi. Azərbaycanlıların hamısı bu dövləti qurmayıb, soydaşlarımızın böyük bir qismi Azərbaycan dövlətinin vətəndaşı deyillər. Yəni gələcəkdə bu amili saxlamaq üçün, mənəcə, “xalqın müstəqilliyi, ərazinin müstəqilliyi” anlayışı bir az uyğun gəlmir. Bu mənada “dövlət müstəqilliyi” sözlərinin salınması daha məqsədəuyğun olardı. Bizim Konstitusiyaya aktında da, qanunda da göstərilib ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında Konstitusiyaya Aktı. Bu, sənədin də ruhuna uyğundur. Çünki birinci, 1918-ci ildəki Bəyannamədən söhbət gedir. Amma bizim ikinci bərpa sənədimizin ruhuna uyğun olaraq, bu günün dövlət müstəqilliyi

günü kimi elan olunması, fikrimcə, daha yerində olardı.

Mən çox vaxt almaq istəmirəm. Hesab edirəm ki, bu, zəruri dəyişiklikdir, dəqiqləşdirmədir. Burada hər hansı bir şəkildə pis niyyət axtarmağın özü elə pis niyyətlə köklən-məkdən irəli gəlir. Mən bir Azərbaycan vətəndaşı kimi, bu müstəqilliyin qazanılmasında az-çox rolu olan insanlardan biri kimi, əgər orada müstəqilliyimizə azacıq xələl gətirən bir məqam olsa idi, çox açıq şəkildə buna etiraz eləyib əleyhinə də səs verərdim. Amma hesab edirəm ki, burada hansısa bir şəkildə qəbahət axtarmaq, yaxud da bir nöqsan axtarmaq yerində deyil. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fazil müəllim.

Sabir Rüstəmxanlı, buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli Məclis, bu gün bizim müzakirəmizə, əslində, çox sadə bir layihə təqdim edilmişdir. 1918-ci ildə Şərqdə ilk müstəqil Azərbaycan Respublikası, Azərbaycan Cümhuriyyəti yaranıb. 1991-ci ildə biz bunu bərpa eləmişik. Yarananla bərpa olunanın adı uyğunlaşdırılmalıdır. Çox sadə bir şeydir. Yəni burada nə isə axtarmaq, buna mürəkkəb don geyindirmək, bununla bağlı bütün dövlətçilik tariximizi müzakirəyə çıxarmaq, burada geniş tarixi ekskursiya etməyə heç bir ehtiyac qalmır. Sadə məntiqdir. Cümhuriyyət bərpa olunur. Ya “Cümhuriyyət Günü” və “Cümhuriyyətin Bərpa Günü”, ya da “Dövlət müstəqilliyinin elan olunması” və “Dövlət Müstəqilliyinin Bərpası Günü” olmalıdır. Ona görə bunların eyniləşdirilməsində nə isə bir alt mənə, gizli bir niyyət axtarmaq doğru deyil. Tamamilə məntiqə söykənən bir layihədir və mən hesab edirəm ki, hamımız buna səs verəcəyik, buradakı çıxışlardan da bu, artıq görünür.

Burada bir-iki xırda məsələ var, onlara münasibətimi bildirmək istəyirəm. Əvvəla, onu deyim ki, 1991-ci il oktyabrın 18-də müstəqillik elan ediləndən sonra burada şəkil çəkdirmişik. Jurnalistlərə demişdim ki, bu gün mənim ömrümün ən xoşbəxt günüdür. Doğrudan da, ən xoşbəxt günü idi. İndi onu təsəvvür etmək mümkün deyil. 30 il müstəqillik dövründə yaşayan insanların çoxu meydanlarda, küçələrdə dayanıb onu necə həyəcanla gözləyirdilər, bunu təsəvvür etmək mümkün deyil.

Əslində, mart ayında keçirilən referendumda cəmi 43 nəfər var idi. Vahid müəllim dedi, 43 nəfər əleyhinə səs verib, SSRİ-yə “yox” demişdi. Yerdə qalan 360 deputatın hamısı SSRİ-nin tərəfdarı kimi çıxış etmişdilər. Bir də Naxçıvan Muxtar Respublikası, ümumiyyətlə, referendum keçirməmişdi. Sonra o 43 nəfərə özünü qoşmaq istəyənlər çox oldu. Çünki zaman dəyişdi, Moskvada QKÇP baş verdi, müxtəlif hadisələr oldu və Azərbaycanda, bizim qarşımızda artıq maneə qalmamışdı. Mən ona görə sevinirəm ki, müstəqillik aktının hazırlanmasında o vaxt Müstəqil Azərbaycan deputat blokunun sədri kimi iştirak etmişəm, müəyyən zəhmətimiz var. İndi artıq keçib gedib. Burada şairənə danışıqlar çoxdur. Mən o vaxt yazmışdım:

“Necə yazılmamış şerlərimi atdım meydanların izdihamına,
Qatdım millətimin gur ilhamına.
Bircə söz saxladım, “Azadlıq” sözü,
Dönüb yumruq olmaq öyrətdim ona”.

Çünki meydanda 1 milyon yumruq görmüşdük. Bu meydanın qabağında yumruqlar görmüşdük və 30 ildən sonra bütün o yumruqlar birləşib bir dəmir yumruğa çevrildi. Deməli, “azadlıq” sözü ilə “yumruq” sözləri, əs-

lində, bir-birini tamamlayır, bir-birinə bərabərdir. Torpağın qorumaq istəyirsənsə, niyyətin də, iradənin də olmasıdır, SSRİ-yə “yox” deməyi də, eyni zamanda, yumruq olub düşmənin başına enməyi də bacarmalısan. Azərbaycan bu yolu keçib. Ona görə mən hesab edirəm ki, hər iki bayram çox yüksək səviyyədə qeyd olunmalıdır. Vahid bəy dedi, burada başqa dostlarımız da dedilər. Bir halda ki ikisi də bayramdır, o bayram statusu təxminən eyni olmalıdır.

Dediyim kimi, 1918-ci ildə bəlkə də o vaxtkı çar Rusiyasının durumunda, müharibədən sonra Rusiya nə gündə idi. O vaxt Azərbaycan müstəqilliyini elan etmək üçün hansı çətin yollardan keçirdisə, indiki müstəqillik yolumuz da elə olub. Hələ o zaman, deyək ki, Osmanlı ordusu kömək etmişdi. Burada elə bir kömək də yox idi. Rusiya burada 2 dəfə fəvqəladə vəziyyət elan etmişdi. Bir dəfə 23 ay, bir dəfə də 7 ay. Camaatın əl-qolunu bağlamışdılar. Belə bir vəziyyətdə müstəqillik günü bərpa olunub. “Bərpa” sözünə görə burada günlərlə müzakirə gedib. Bəziləri deyirdilər ki, Müstəqillik Günü olsun, çünki “bərpa” sözünü qəbul etmək istəmirdilər. Belə çıxacaqdı ki, biz elə 1991-ci ildə dövlət qurmuşuq və ondan əvvəl dövlətçilik tariximiz olmayıb. Bunu istəyənlər var idi. Bu gün də Azərbaycan tarixinə bu gözlə baxan, tariximizin bir çox parlaq səhifələrini inkar edən adamlar var. Ona görə böyük mübarizə idi. Həmin günlərdə gecə-gündüz burada o müzakirələrdə iştirak etmiş, gecə bu salonda yatıb, buradan çıxmayan adamların qədrini bilməliyik, o tarixi unutmamaq olmur. Çox az adam qalıb. Onlar da millət vəkili, Milli Şuranın üzvü olublar, seçiliblər. Heç olmasa, deputat təqaüdü ala bilərlər. Nə mane olur? Bəzi ölkələrdə

bu, artıq deyilir. İstiqlal Bəyannaməsinə, yaxud müstəqillik aktına qol çəkən insanlara “Milli qəhrəman” adı veriblər. Biz “Milli qəhrəman” adı istəmirik, millət üçün çalışan adamların belə adlarda gözü olmamalıdır. Amma onların dolanışıq haqqı olmalıdır, acından ölməməlidirlər. Bu adamların bəziləri ayda 200-300 manat az təqaüdlə dolanırlar. Neçə ildir, bundan ötrü müxtəlif məhkəmələrə müraciət edirlər. Məncə, bunu çox sadə bir yolla həll etmək olar.

2021-ci il oktyabrın 18-i də, məncə, iş günü olmalıdır. Bunu da biz nəzərə almalıyıq. Bu bizim təkliflərimizdir. Əlbəttə, bu qeyd olundu. Biz tariximizə bir az diqqətlə yanaşmalıyıq. 1918-ci ildə zəhmət çəkənlərin də xatirəsi qorunmalıdır. Heç olmasa, Rəsulzadənin 2 otaqlı mənzili var idi. Sonra ermənilər ona da sahiblənmişdilər. Oğlu gəldi, biz o erməninin əlindən evi alıb oğluna verə bilmədik. Bu nə iradədir? Bu nə milli münasibətdir? Yaxud da tariximizin bir çox parlaq şəxsiyyətlərinə nə yanaşmadır?

Bu gün Türkiyə ilə Azərbaycan münasibətləri göz qabağındadır. Bizim torpaqlarımızı azad etməyimizdə necə rol oynadı. Nuru Paşanın bir abidəsinin, yaxud türkiyə ordusunun abidəsinin qoyulması niyə belə problemə dönməlidir? Nəyə görə Bakının qabağında Zirə, yaxud Nargin adası var? Orada 10 min nəfər Sarıqamış əsirini saxlayıblar. Ora niyə təmizlənmir? Niyə orada bir abidə ucaldılmır? Niyə o, Bakının ulduzuna çevrilmir? Niyə axşamlar adamlar katerlə gedib, orada dəniz havası udub qayıtmıslar? Vaxt ikən çar ordusunun əyləncə yeri olub. Niyə bu şeylərə baxılmır? Deyilir və qalır. Azərbaycanda bu işlərin qarşısını alan adamlar var idi. İndi onlar yoxdur, təmizlənilib gediblər. Heç olmasa, bu məsələlərə diqqəti

artırmalıyıq. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Anar İsgəndərov.

A.İsgəndərov. Çox hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlarım, dəyərli media nümayəndələri! Hamınızı salamlayıram. Azərbaycanın dövlət başçısı cənab İlham Əliyev tərəfindən Milli Məclisə təqdim olunan qanun layihəsini bəyənirəm və ona səs verəcəyəm. Nə üçün? Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Azərbaycanın tarixində şərəfli bir zirvədir. 23 ay fəaliyyət göstərən bu dövlət 350 ilkə imza atıb. Bir tarixçi olaraq deyirəm, dünya tarixində elə bir dövlət olmayıb ki, 23 ay yaşasın, amma 350 ilkə imza atsın. Birinci ilki nə idi? Bu vaxta qədər coğrafi məfhum olan “Azərbaycan” ifadəsini siyasi məfhumla çevirdi və dövləti “Azərbaycan” adlandırdı. Mənə qədər də deyildi. Bir gün sonra qonşu dövlət tərəfindən nota verildi, zəif və zərif olan özgə torpaqda elan olunan Cümhuriyyətin qabağına bir “Qafqaz” sözü də əlavə etdi. Qafqazın Azərbaycanı özünü qoruya bildi və nəhayət, həmin qonşu dövlət 1920-ci ilin martında bizi de-fakto və de-yure tanıdı. 23 ay fəaliyyət göstərən bu dövlət heç vaxt özünə respublika deməyib. Yəni 1918-ci il mayın 28-nə qədər Zaqafqaziya Komissarlığı və Zaqafqaziya Seymində müzakirələr keçirilərkən deputatların hər biri müstəqillik aktından danışdırlar, müstəqilliyin mübahisəsi və ərazi mübahisələri gedirdi. Ən nəhayət, 1918-ci il mayın 28-də Müvəqqəti Milli Şura İstiqlal Bəyannaməsini qəbul etməklə dövləti Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti adlandırdı. Cümhuriyyət öz tarixində ilk dəfə 1919-cu il mayın 28-də öz doğum gününü qeyd etdi. Bir dəfə. Onda da, təbii ki, dövlət respublika adlanmırdı, yəni İstiqlaliyyət Günü qeyd

olunurdu. Dövrün bütün sənədlərində belə gedir. Hətta 1918-ci ilin sentyabrında hökumət Bakıya köçərkən hökumətin qarşısında duran 1 nömrəli məsələ onun tanınması idi, yəni beynəlxalq münasibətlər sistemində onun qəbul olunması idi. Ona görə də dekabrda Əlimərdan bəy Topçubaşov başda olmaqla Paris Sülh Konfransına gedən nümayəndə heyəti müəyyən olundu. Bütün çətinliklərə baxmayaraq, bu nümayəndə heyəti Parisə çatdı və 1919-cu il mayın 28-də ABŞ Prezidenti Vudro Vilson Əlimərdan bəy Topçubaşov başda olmaqla nümayəndə heyətini qəbul edərkən Əlimərdan bəyin xahişi nə oldu? Bu dövlətin istiqlalını, onun müstəqilliyini tanısın. Doğrudur, Əlimərdan bəy Topçubaşov sonra öz xatirələrində yazır ki, mən 1 saat ərzində ABŞ Prezidenti Vudro Vilsonu inandıra bilmədim, Azərbaycan haradır. O mənə dedi. “Karte Kaxetiya, İmeretiya məlum, Hayastan dünəndən məlum. Bəs bu Azərbaycan haradan çıxdı?” Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, 1920-ci il yanvarın 11-də Paris Sülh Konfransının Ali Şurası Azərbaycanı de-fakto tanıdı, yəni onun müstəqilliyini tanıdı. Təbii ki, 1990-cı ildə “respublika” ifadəsi işlənəndə bir tarixçi və dövrün tədqiqatçısı olaraq ən çox etiraz edən bizlər olduq. Nə üçün? Çünki “respublika” sözü, əslində, yerində işlənmirdi. Ən nəhayət, çox sağ olsun ki, Azərbaycanın dövlət başçısı, bəli, bu gün o tarixi həqiqəti bərpa edib. Tarixi həqiqət ondan ibarətdir ki, bəli, həmin dövrdəki olan adı və ən nəhayət, 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdi.

Bu istiqamətdə çox danışmaq olar. Ancaq mənə qədər də kifayət qədər danışıldı. Mənə belə gəlir ki, bu tarixi həqiqət öz əksini tapıb. Təbii ki, hər iki bayram – həm 28

may, həm də 1991-ci il 18 oktyabr xalqımızın tarixində şərəf tarixidir. Artıq Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü, suverenliyini bərpa edib, bəli, 18 oktyabr da öz yerindədir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Ramin Məmmədov, buyurun.

R.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar və media nümayəndələri! Müzakirə etdiyimiz qanun layihəsi tarixi əhəmiyyətli bir məsələyə həsr olunub. Mən də o fikirlə razıyam ki, dövlət müstəqilliyi hər bir xalqın tarixində əldə etdiyi ən yüksək nailiyyətdir. Tarixi proseslərin gedişi elə gətirib ki, biz bir əsrdə iki dəfə dövlət qurmaq imkanına sahib olmuşuq. Biz dövlət müstəqilliyini əldə etmək, qorumaq və möhkəmləndirmək üçün mübarizə aparmış, şəhidlər vermiş bir xalqıq. Ona görə də müstəqillik bizim üçün bütün digər anlayışlardan daha dəyərli, daha qiymətlidir.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan dövlət müstəqilliyini elan etsə də, məlum səbəblərdən onu qorumaq mümkün olmadı. XX əsrin sonlarında biz müstəqilliyimizi yenidən bərpa etdik. Ancaq həmin dövrdə də onu itirmək təhlükəsi mövcud idi.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi Azərbaycan xalqını növbəti dəfə istiqlaliyyətini itirmək təhlükəsindən xilas etdi. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasətin ən uğurlu nəticəsi məhz dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi oldu. Azərbaycan bu gün beynəlxalq münasibətlər sistemində, sözün tam mənasında, müstəqil siyasət yürüdən ölkələrdən biri kimi qəbul olunur. Bu baxımdan düşünürəm ki, dövlət müstəqilliyi bizim hər birimiz üçün

son dərəcə dəyərli, dərin siyasi və tarixi məzmun daşıyan bir anlayışdır. Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi bu günün mahiyyətini, onun Azərbaycan xalqının yad-daşındakı yerini və əhəmiyyətini daha dəqiq ifadə edir. Bir məqamı da diqqətə çatdırmaq istərdim ki, SSRİ-nin süqutu zamanı Azərbaycanla eyni vaxtda müstəqilliyini bərpa etmiş bir çox ölkələr, o cümlədən Baltikyanı respublikalar bu tarixi məhz müstəqilliyin bərpası kimi qeyd edirlər.

Əziz həmkarlar, hesab edirəm ki, Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi hüquqi, tarixi və siyasi anlamda olduğu kimi, həm də mənəvi kontekstdə keçdiyimiz yolu, əldə etdiyimiz uğurları daha dolğun ifadə edir. İldönümünü qeyd etdiyimiz Vətən müharibəsi günlərində bu, həm də ölkəmizin azadlığı, ərazi bütövlüyü və müstəqilliyi uğrunda canlarından keçmiş şəhidlərimizin ruhuna ehtiramı özündə ehtiva edir. Mən bütün həmkarlarımı layihəyə səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Musa müəllim, buyurun.

M.Qasımlı. Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili! Möhtərəm cənab Prezidentimiz tərəfindən təqdim edilən qanun layihəsinin lehinə səs verəcəyəm. Öz mövqeyimi iki başlıca təməl tezis üzərində əsaslandırmağa çalışacağam. Birinci, bu məsələnin tarixi, siyasi tərəfi, ikinci, tarixi əhəmiyyəti, gələcək nəsillər və dövlətçilik baxımından faydası.

28 mayın Müstəqillik Günü, 18 oktyabrın isə Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi dəqiqləşdirilərək rəsmiləşdirilməsi millətimizin həyatında əhəmiyyətli rol oynamış, tarixi hadisələrin olduğu kimi, dürüst təsvir edilməsi və

düzgün təqdim edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Millətimizin şanlı tarixinin qürurverici tarixi olan 1918-ci il mayın 28-də qəbul edilmiş sənədin adı İstiqlal Bəyannaməsidir, yəni müstəqillik bəyannaməsidir. Həmin dövrdə bizim millətimiz istiqlalıyyəti elan edərək bu İstiqlal Bəyannaməsinin daxilində idarəçilik üsullu respublika cümhuriyyət kimi təsbit edilib. Həmin dövrdə “respublika” ifadəsinin anlaşılmayacağını bilərək “cümhuriyyət” sözündən istifadə etdilər. Bizim millətimiz bütün müsəlman Şərqi Şərqi respublika idarə üsulunu gətirdi, müsəlman Şərqi xalqlarına istiqlal yolunu, müstəmləkəçilikdən xilas olmaq yolunu göstərdi. Heç şübhəsiz, əvvəlcə gərək müstəqillik, o bəyannamə, sonra idarə üsulu olsun. Həm də nəzərdən qaçıрмаq olmaz ki, respublika idarə üsulunun olması hələ müstəqillik demək deyildir.

1920-ci ilin aprelində Azərbaycan işğal olunandan sonra Azərbaycan SSRİ yaradıldı. Respublikanın adında “respublika” ifadəsi var idi, amma biz müstəqil deyildik. Ona görə mayın 28-nin Müstəqillik Günü kimi təsbit edilməsi, dürüstləşdirilməsi tarixi, siyasi gerçəkliyi olduğu kimi əks etdirir.

1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul edilən 6 bölmə, 32 maddədən ibarət olan sənəd “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyaya Aktı adlanır. Bu, əslində, dövlət müstəqilliyinin bərpasına dair sənəddir. Həmin sənəddə yazılır:

“1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Milli Şurası İstiqlal Bəyannaməsinə qəbul edərək Azərbaycan xalqının dövlət quruluşunun çoxəsrlik ənənələrini dirçəltdi”.

Aktda Azərbaycan Respublikası 1918-ci il mayın 28-dən 1920-ci il aprelin 28-dək mövcud olmuş, Azərbaycan

Xalq Cümhuriyyətinin varisi hesab edilir. Deməli, 18 oktyabr tarixinin dövlət müstəqilliyinin bərpası günü olaraq qəbul edilməsi, o adın elə təsbit edilməsi daha düzgündür və tarixi gerçəkliyi olduğu kimi əks etdirir.

Hörmətli xanım Sədr, dövlət müstəqilliyimizin bərpasına gətirən yol ağır, mürəkkəb və ziddiyyətli olub. Bununla əlaqədar olaraq bəzi tarixi hadisələr barədə gerçəklikləri söyləmək və bu gün qəbul ediləcək qanunun nə qədər vacib olduğunu diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Burada – parlamentdə 1989-cu il sentyabrın 23-də qəbul edilən və 23 maddədən ibarət olan “Azərbaycan SSRİ-nin suverenliyi haqqında” Konstitusiyaya Qanununda yazılırdı:

“Azərbaycan SSRİ-nin tərkibində suveren respublikadır”.

Təbiidir ki, bir respublika digərinin tərkibində suveren ola bilməz. Bu, doğru deyildi. 1991-ci il martın 7-də bu salonda keçirilən iclasda ulu öndər Heydər Əliyev çıxış etdi və SSRİ-nin saxlanması dair referendumun əleyhinə danışdı. Bir neçə deputata da o vaxt etiraz etdilər. 1991-ci il avqustun 30-da keçirilən sessiya iclasında isə “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Bəyannaməsi qəbul edildi. Bəyannamədə yazılırdı:

“Azərbaycan Respublikasının Ali Soveti Azərbaycan xalqının ali dövlət mənafeələrini rəhbər tutaraq və onun iradəsini ifadə edərək 1918-ci ildən 1920-ci ilədək Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq birlik tərəfindən tanınmış müstəqil dövlət kimi mövcud olduğunu qeyd edərək Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpa olunduğunu elan edir”.

İclasda dövlət müstəqilliyinin bərpa edilməsi haqqında Konstitusiyaya Aktı layihəsini iki həftə müddətində ha-

zırlamaq barədə qərar qəbul edildi və oktyabrın 18-də bu qanun qəbul edildi. Deməli, 18 oktyabr tarixinin dövlət müstəqilliyinin bərpası günü kimi dürüstləşdirilməsi daha doğrudur.

Hörmətli xanım Sədr, çıxışımın ikinci hissəsində bu qanunun əhəmiyyəti üzərində danışmaq istəyirəm. Bu qanun bizim tariximizin milli dövlətçilik, milli müstəqillik baxımından ən gözəl qanunlarından biridir. Tariximizdəki varisliyi özündə əks etdirir. Bu, uşaqdan böyüyə bütün vətəndaşlarımızda müstəqil dövlətçilik, dövlət milliyyətçiliyi, vətənsəvrlik və dövlətçilik hissələrini aşılaman bir qanundur. Məktəbə gedən övladlarımız Müstəqillik Günü nə vaxt elan olunub, hansı şəraitdə elan olunub, biz nə vaxt ilk dəfə olaraq XX əsrdə dövlət milləti olmuşuq, nə zaman və hansı şərtlərdə itirmişik və bir daha bunlarla üzləşməməkdən ötrü biz nələr etməliyik?

Bu qanun millətimiz və dövlətimiz mövcud olduqca yaşayacaq ən vacib qanunlardan biridir və bizə bir sıra dərslər almağa imkan verir. O dərslər nədir? Onu göstərir ki, biz daim sabit şəraitdə yaşamalıyıq, bizim millətin inkişafının təməlində güclü dövlət və qüdrətli dövlət xadimi amili dayanır. Sabitlik olmayanda, güclü dövlət olmayanda, dövlət xadimimiz qüdrətli olmayanda bizim ölkəmiz həmişə geri gedib. Hesab edirəm ki, 30 ildə cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında bizim millətimiz çox böyük uğurlara imza atdı, o uğurların da konkret nəticələrindən biri bu qanundur. Mən qanuna səs verəcəyəm. Təşəkkür edirəm, diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Nigar Arpadarai. Buyurun, Nigar xanım.

N.Arpadarai. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli

həmkarlar, Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi barədə mən də fikrimi bildirmək istərdim. Hörmətli həmkarlar, bu gün Azərbaycan artıq tam fərqli yeni reallığı yaşayır. Biz müharibədə qələbə qazandıq, torpaqlarımızı işğaldan azad etdik və bizim əleyhimizə işləyən qüvvələrin olmasına baxmayaraq, əsl müstəqilliyi hiss etməyə mane olan səhifəni, işğal səhifəsini çevirdik. Lakin bu o demək deyil ki, biz rahatlaşmalıyıq. Güclü Azərbaycan çoxlarını narahat edir. Bunu bilərək daha da güclü olmalıyıq. Biz keçmişimizi, tariximizi daha yaxşı öyrənməliyik, əcdadlarımızın uğurlarına, nailiyyətlərinə hörmətlə yanaşmalıyıq. Qələbələrini və məğlubiyyətləri, müdrik qərarları və səhvlərini xatırlamalıyıq. Tariximizə və müasirliyimizə müstəqilliyin möhkəmlənməsi prosesi kimi baxmalıyıq.

Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsini mən belə qiymətləndirirəm. 28 may bayramını Müstəqillik Günü, 18 oktyabrı isə Müstəqilliyin Bərpası Günü adlandıraraq 1918-ci il mayın 28-də müharibə və xaosun alovlarına bürünmüş bir dünyada müsəlman dünyasının ilk respublikasını elan edən cəsur insanlara dəyər vermiş oluruq, onlara zəhmətlərinin və fədakarlıqlarının əbəs yerə olmadığı barədə bir mesaj göndəririk. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti zamanında atalarımızın da ərəzi iddiaları və xaricdən təcavüzlə üzləşdiyini xatırlamalıyıq. Cümhuriyyəti sovet ordusundan və daşnaklardan müdafiə edərək 1920-ci ildə minlərcə soydaşımızın bu müstəqillik uğrunda dünyasını dəyişdiyini, Gəncə üsyanını, sonrakı bütün hadisələri xatırlamalıyıq. Ancaq onu da unutmamalıyıq ki, bayrağı yüksəltmək kifayət deyil, onu möhkəm tutmaq, qorumaq lazımdır.

1920-ci ildə bu bayraq endirildi. XX əsrin sonunda yenidən yüksəldi və bu gün dəmir yumruq onu möhkəm tutub. Dəmir yumruq bizim xalqımız, şəhidlərimiz, qazilərimiz, müəllim, həkimlərimiz, polislərimiz, bütün vətəndaşlarımızdır. Dəmir yumruq bizi qələbəyə aparan liderimiz İlham Əliyev ilə Azərbaycan xalqı arasında dəmir birlikdir. Bayrağımız bu gün etibarlı əllərdədir, dəmir yumruqdadır və onun əbədi olaraq bu şəkildə qalması üçün çalışmağa davam etməliyik.

Bayramların adlarının dəyişdirilməsi təklifini, bu qanun layihəsini, birinci, Cümhuriyyətə hörmət əlaməti və müstəqilliyinin davamlı qorunmasının vacibliyi haqda xatırlatma hesab edirəm. Bu səbəbdən də onu dəstəkləyirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Nigar xanım.

Hicran Hüseynova.

Yuxarı cərgədən Erkin Qədirli hazırlaşsın.

Hicran xanım, buyurun.

H.Hüseynova. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, media nümayəndələri! Bir neçə gündən sonra müstəqilliyimizin bərpa edilməsinin 30 ili tamam olacaq. Bu günün qeyd olunmasının xüsusi əhəmiyyəti var. Bir çox ölkələrdən fərqli olaraq Azərbaycan bu müstəqilliyi mübarizə apararaq, şəhid verərək bərpa edib. Bu il xalqımız ilk dəfə bu bayramı öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş, qalib xalq kimi qeyd edəcəkdir. Artıq dövlətçilik tariximizdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən günlərin mahiyyəti və məzmununa uyğun daha dəqiq ifadə olunması məsələsi zərurətdir.

Cənab Prezident İlham Əliyev də hər zaman deyir ki, biz tariximizi unutmamalıyıq, hadisələri olduğu kimi təhlil

etməliyik. Bu həm də gənc nəsə ölkəmizin müstəqillik tarixinin düzgün çatdırılmasında mühüm rol oynayır. Müstəqillik tariximizin çox görkəmli tarixi şəxsiyyətləri olub və biz onları təbliğ etməliyik. “Müstəqilliyimiz əbədidir və dönməzdir” deyən ulu öndər Heydər Əliyevin yaratdığı əsaslar son 18 ildə cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən daha da gücləndirildi. Artıq dövlətimizin imzası imzalar içindədir.

Bu gün biz çox fəxrlə deyə bilərik ki, hələ 103 il bundan əvvəl elan olunan İstiqlal Bəyannaməsi ilə qadınlarımız seçmək və seçilmək hüququ qazandı. Hörmətli həmkarlarım bu haqda danışdılar. Bu, doğrudan da, müsəlman və türk dünyasında ilk hadisə idi, eləcə də biz bir sıra qabaqcıl dünya ölkələri ilə eyni sırada dayandıq və bir çox Qərb ölkələrindən bunu daha tez qəbul etdik. Həmin dövrdə Demokratik Respublikanın parlamenti tərəfindən 16 yaşınadək uşaqların işləməsinin qadağan olunması, qadınların əmək hüquqları, hamilə qadınlara güzəştlər edilməsi, uşaq bağçalarının açılması, məktəblərin sayının artırılması və digər məsələlərlə bağlı aparılan müzakirələr, qəbul olunan qanunlar həmin dövrdə qadın və uşaqlar üçün yaradılan imkanların parlaq nümunəsi idi. Yəni o dövrdə Azərbaycan bir çox region ölkələrdən fərqli olaraq, ərazi iddiası irəli sürmür və digər siyasi maraqların ardınca getmirdi, müstəqil dövlət qurmaq, onun rəsmən tanınması, müdafiəsi və insan hüquqlarının təsbit edilməsi üçün gərgin mübarizə aparırdı.

Tarixdən də məlumdur ki, SSRİ-nin süqutundan cəmi 3 gün sonra, yəni 1991-ci il dekabrın 29-da Azərbaycanda müstəqillik referendumu keçirilmiş və xalqın böyük əksəriyyəti referendumun lehinə səs vermişdir. 30 il bundan

əvvəl isə “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyaya Aktı ilə dövlət müstəqilliyimiz bərpa edilmişdir. Bu sənəd 1918-ci il mayın 28-də qəbul olunmuş İstiqlal Bəyannaməsinə, Azərbaycan Respublikasının demokratik prinsiplərinin və ənənələrinin varisliyinə əsaslanaraq, “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin 1991-ci il 30 avqust tarixli Bəyannaməsini rəhbər tutur. Azərbaycan Respublikası 1918-ci il mayın 28-də qurulan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin siyasi, hüquqi varisidir. Bu bizim qanunvericiliyimizdə də təsbit edilib. Bütün bu tarixi xronologiyanı nəzərə alaraq 28 mayın Müstəqillik Günü, 18 oktyabrın isə Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi qeyd edilməsi məntiqlidir.

Mən bu sənədi hazırlayan bütün insanlara, şəxslərə öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Bütövlükdə, mən bu qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Hicran xanım.

Erkin Qədirli, buyurun.

E.Qədirli. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, mən tənqidi fikirlərimi komitədə söylədim. Onları burada təkrarlamaq istəmirəm. Çünki bu elə bir məsələdir ki, asanlıqla yanlış anlaşıla bilər. Ancaq onunla başlayım ki, mən də, demək olar ki, hamı kimi 18 oktyabr gününün Müstəqilliyin Bərpası Günü adlandırılmasını doğru sayıram. Bu məsələdə, məncə, heç bir rəy, fikir müxtəlifliyi olmadı. Elə komitədə də, burada da görünür ki, hamı həmrəydir. 18 oktyabr tarixi, həqiqətən də, müstəqilliyin bərpası günüdür. Çünki müstəqilliyi 1991-ci ildən saymaq tariximizi danmaq olardı. Yalnız oktyabrın 18-ni Müstəqilliyin Bərpası Günü adlandırmaq üçün ma-

yın 28-ni Müstəqillik Günü adlandırmağa xüsusi ehtiyac yoxdur. 28 may, şübhəsiz ki, Müstəqillik Günüdür. Amma bu, sıradan bir müstəqillik deyildi. Bizim Konstitusiyanın preambulasının ilk sözlərini xatırlayaq: “Azərbaycan xalqı özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək” sözləri ilə başlayır. Yəni Konstitusiyamız bizim dövlətçiliyimizi mayın 28-dən deyil, daha öncəki dövənlərdən sayır. Amma o zamankı quruluşlara baxsaq, bizdə şahlıq, xanlıq, bəylərbəylik olub, amma respublika olmayıb. 28 may, bəli, Müstəqillik Günüdür, amma eyni zamanda, Respublika günüdür. Onun bütün siyasi çəkisi məhz respublikaçılıqdadır. Ona görə də burada deyildi ki, Sovet vaxtında da respublika olmuşuq, amma biz sovet vaxtında ona görə respublika olduq ki, mayın 28-də respublika qurduq. Yoxsa elə Rusiyanın bir vilayəti kimi bizi SSRİ-yə qatacaqdılar.

Ölkələr var ki, orada müstəqillik günü ilə respublika günü ayrı qeyd olunur. Çünki orada bu, eyni vaxtda baş verməyib. Məsələn, Hindistanda müstəqillik günü 47-ci ildən, respublika günü isə 50-ci ildən sayılır. Başqa ölkələrdə də bu örnəklər var. Mən hansı isə ölkəni örnək gətirməyi arqument saymıram. Sözgəlişi dedim.

Onu da demək istəyirəm ki, “respublika” sözünün o zamankı ifadəsi, “cümhuriyyət” sözünün özündə də o hürriyyət var, azadlıq, müstəqillik özünü onsuz da bildirir. Yəni biz bütün bu illər ərzində haqlı olaraq müstəqillikdən daha çox respublikaçılığı vurğulamışıq ki, müsəlman ölkəsinin Şərqində, türk dünyasında ilk respublika qurmuşuq. Yoxsa müstəqilliyə qalırsa, bizdən əvvəl müstəqil olmuş müsəlman və türk ölkələri olub. Ona görə mən 28 mayın adından “respublika” sözünün götürülməsini doğru saymıram.

Bir də 23 ayla bağlı komitədə bir iradım oldu. Onu burada da təkrarlamaq istəyirəm. Bu klişedən qurtulaq. Cümhuriyyətimizin süqutunu 11-ci Qızıl Ordunun Bakıya girməsindən saymaq doğru deyil. Gəncə üsyanı burada xatırlandı. Amma o sıradan bir üsyan deyildi, yəni bu kəndli, xalq üsyanı deyildi. Orada nizami ordu idi. 1920-ci il mayın 28-də Cümhuriyyətin ikinci ildönümü də kutlandı, paradsayağı bir təbliğ də oldu. Həmişə Sovet tarixindən bizə deyilirdi ki, noyabrın 7-də əsgərlər Moskvada Qızıl meydandan, paraddan birbaşa döyüşə getdilər. Amma 21 il öncə təxminən eyni şey Gəncədə də oldu. Ona görə Cümhuriyyətimizin 23 ay sürdüyünü söyləmək Cümhuriyyətin ilk paytaxtı olmuş, Cümhuriyyətin son döyüşünü vermiş Gəncəyə qarşı tarixi bir haqsızlıqdır. Həsab edirəm ki, preambuladan “23 ay” ifadəsi çıxarılmalı, “2 il” sözləri ilə əvəz olunmalıdır. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəxtiyar Əliyev. Buyurun.

B.Əliyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Əlbəttə, bu gün Müstəqillik Günü haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsini hər bir Azərbaycan vətəndaşı böyük ruh yüksəkliyi ilə qəbul edir və onun da burada geniş müzakirəsi göstərir ki, həqiqətən də, bu, tariximiz, dövlətimiz, millətimiz üçün çox önəmli bir məsələdir. Heç kimdə də şübhə yoxdur ki, məhz oktyabrın 18-i Azərbaycanın Müstəqilliyinin Bərpası Günü, mayın 28-i isə Müstəqillik Günü elan edilməlidir. Məhz preambulada yazılmış bir abzası mən bir daha xatırlatmaq istəyirəm. Buna dəfələrlə diqqət çəkildi.

“2021-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin bərpa edilməsinin 30 ili tamam olur.

Azərbaycan xalqı 1991-ci ildən sonra ilk dəfə bu bayramı tam fərqli olaraq, öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş qalib xalq kimi qeyd edir”.

Bu, çox önəmli bir məsələdir. Bu baxımdan dövlətçilik tariximizdə müstəsna əhəmiyyətli mərhələlərin, xüsusən müstəqilliyin əldə edilməsi və bərpası kimi tarixi günlərin onların mahiyyətinə və məzmununa uyğun daha dəqiq ifadə olunması böyük önəm kəsb edir. Hesab edirəm ki, bu həm də böyük hüquqi, siyasi və tarixi əhəmiyyət kəsb edir. İlk dəfədir ki, Azərbaycan ərazi bütövlüyünü tam bərpa edərək öz müstəqillik gününü qeyd edəcəkdir. Bu, heç demokratik cümhuriyyət dövründə də olmayıbdır. Baxmayaraq ki, Azərbaycan Respublikasının 1918-ci ildə elan edilməsi və onun ərazisinin müəyyən edilməsi tarixi, hüquqi əsaslara söykənərək, bəlli siyasi coğrafiyanı əhatə edir. Amma bütün coğrafi məkanda öz suverenliyini, ərazi bütövlüyünü bərpa etməyə xarici qüvvələr qətiyyənlə imkan vermirdilər. Burada da səsləndi ki, hətta qonşu dövlətlərdən biri o vaxt nota verərək “Azərbaycan” adının götürülməsini tələb edirdi. Bu gün həmin qonşu dövlət hansısa qardaşlıqdan, bizə edilmiş yardımlardan, köməkdən danışıq. Amma daşnaqların Azərbaycan torpaqlarında müsəlman azərbaycanlıları qətlə yetirərək qurmaq istədikləri süni bir dövləti dərhal tanımağa başladılar.

Həmin dövrdə Azərbaycanın cənub hissəsində 11 xanlıq var idi və onların hər biri, demək olar ki, bir dövlətçilik ənənəsini yaşadırdı. O dövrdəki tarixə qayıtmaq istəmirik. Həmin xanlıqlar arasında birlik haqqında danışıqlar gedirdi. Çox təəssüflər olsun ki, buna imkan verilmədi, həmin xanlıqlar işğal edildi. Bu bizim real tariximizdir, məhz Azərbaycan xanlıqları – Qarabağ xanlığı, Gəncə

xanlığı, İrəvan xanlığı, Naxçıvan xanlığı, Bakı xanlığı, Quba xanlığı – bunların hamısını sadalamaq istəmirəm. Amma qeyd etmək istəyirəm ki, 1918-ci ildə məhz qədim Azərbaycan torpaqlarında bugünkü süni Ermənistan Respublikası yaradıldı. Buna dəstək verən qonşu dövlətlər və uzaqda yerləşən Avropa dövlətləri var idi. Məqsəd nə idi? Məqsəd Türkiyəni parçalamaq, yeni torpaqlar ələ keçirmək, yeni qənimətlər əldə etmək, öz nüfuz dairəsini genişləndirmək, müstəmləkə siyasətini həyata keçirməkdən ibarət idi. Yeni müstəqil, güclü dövlətlər, xalqların hüriyyəti onları qətiyyən maraqlandırmırdı. Çox təəssüf ki, biz bu gün də bununla rastlaşırıq.

Ulu öndər Heydər Əliyevin “müstəqilliyi əldə etmək nə qədər çətindir, onu qorumaq ondan da çətindir” aforizmi 1996-cı ildə məhz bu Milli Məclis tərəfindən növbəti bir bəyanatın qəbul edilməsinə səbəb oldu. Həmin bəyanatdan bir neçə məqamı diqqətə çatdırmaq istəyirəm. 1996-cı il martın 19-da Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin bəyanatında deyilirdi ki, “Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin bəyanatları tamamilə bəyənilir və dəstəklənir”. O vaxt Prezident olan ulu öndər Heydər Əliyev geriyyə qayıdışın, müstəqilliyin şübhə altına alınmasının qətiyyən yolverilməz olduğunu və Azərbaycan xalqının heç vaxt buna getməyəcəyini bəyan edirdi. Onun nəticəsi olaraq da Milli Məclis bu bəyanatı qəbul etmişdir. O bəyanat bu cümlə ilə bitir: “Azərbaycan xalqı keçmişə qayıdışın və müstəqil dövlətlərin suverenliyinə qarşı yönəlmiş hər hansı qərarların və istəklərin qəti şəkildə əleyhinə olduğunu bildirir və elan edir ki, Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyi, suverenliyi xalqın iradəsinə uyğun olaraq, toxunulmazdır, əbədidir və dönməzdir”.

44 günlük azadlıq müharibəsi bir daha da göstərdi ki, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü təmin edərkən ona qarşı çox böyük təzyiqlər göstərildi. Amma bu, Azərbaycan xalqının iradəsini sarsıtmadı. Azərbaycan xalqı bir yumruq kimi birləşərək, müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin əmrlərini dəqiq yerinə yetirərək, əsgər və zabıtlərimiz şəhidlik zirvəsinə yüksələrək Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etdi. Bax, məhz bu gündə, artıq Azərbaycanın tam ərazi bütövlüyü, suverenliyinin bərpa edilməsini bayram edəcəyimizin yaxınlaşdığı bir ərəfədə, eyni zamanda, Müstəqilliyin Bərpası Gününə az qalmış bir müddətdə bu qanun layihəsinin müzakirəsi və qəbul edilməsinin çox böyük siyasi, tarixi, milli-mənəvi əhəmiyyəti və mənası var. Bu, bütün dünyaya növbəti bir mesajdır. Azərbaycan xalqının iradəsinin ifadəsidir ki, heç kim heç vaxt bir daha Azərbaycan xalqının iradəsinin əleyhinə olaraq Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və onun suverenliyini şübhə altına ala bilməz. Kimlərinsə geriyə, hər hansısa birliyə qoşulmaq haqqında səsləndirdiyi fikirlər cəfəngiyyatdır. Azərbaycan güclü dövlətdir, güclü ordusu var. Bəzi insanlar istər ölkə daxilində, istərsə də xaricdə, – təbii ki, onların rəhbərləri xarici xidmət orqanlarının təmsilçiləridir, – müxtəlif manipulyasiyalara cəhd edirlər. Nə üçün? Çünki onların siyasi səhnədə artıq heç bir gücü yoxdur. Onları artıq heç kim dinləmək istəmir. Artıq onların heç bir bazası da yoxdur. Heç olmamışdı da. Bu baxımdan bu gün yenidən bu cür söhbətləri qaldırmaq, hər hansı məsələlərə kölgə salmaq, Azərbaycan xalqının iradəsini sındırmağa cəhdlər göstərmək əbəsdir.

Bu gün biz – Azərbaycan xalqı bu möhtəşəm günü-

müzü, müstəqilliyimizin bərpa gününü və ərazimizin bütövlüyünü qalib xalq kimi, müzəffər Ali Baş Komandanımızın, Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin ətrafında bir dəmir yumruq kimi birləşərək öz azadlığı uğrunda mücadiləsi müstəvisində qeyd edəcəyik. Mən öz seçicilərim adından qeyd etmək istərdim ki, bütün keçmiş məcburi köçkünlər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevə öz dərin minnətdarlığını bildirlər. Torpaqlarımız azad olunub. O yerlər yenidən gözəl tikilir, qurulur.

Bu günlərdə Xocavəndə növbəti bir səfərdə cənab Prezident o yerlərdən olan insanlara müraciət etdi ki, sizi bura dəvət etmişəm ki, fikirlərinizlə bölüşək. Görün, erməni faşistləri buraları necə dağıdıblar, hansı günə qoyublar. Amma biz burada “ağıllı şəhər”lər, “ağıllı kənd”lər tikəcəyik. Azərbaycanın xoşbəxt gələcəyi onun bugünkü siyasəti ilə bağlıdır. Azərbaycan xalqı bu siyasəti tam dəstəkləyir. Kənardan heç kim bu siyasətə nə müdaxilə edə bilməz, nə də təsir edə bilməz. Ona görə mən deputat həmkarlarımı bu qanun layihəsinə səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azər Badamov, buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Təqdim edilmiş qanun layihəsi ilə bağlı geniş müzakirələr aparırıq. Bu qanun layihəsi dövlətçilik tarixinin vacibliyindən irəli gəlir. Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyini 102 il əvvəl 1918-ci il mayın 28-də əldə etmişdir. 23 ay yaşamış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müstəqil dövlətçilik atributlarını təsis etmiş və 1921-ci il yanvarın 11-də Paris konfransında Azərbaycanın müstəqilliyi

de-fakto tanınmışdır. Düşünürəm, bu məsələlərin geniş şərhə tarixçilərin işidir. 1991-ci ildə SSRİ-nin dağılması bu ittifaqa daxil olmuş bütün respublikaları öz müstəqilliklərinə qovuşdurmuşdur. Dəyərli həmkarlarımdan qeyd etdiyi kimi, 1991-ci il avqustun 30-da Azərbaycan Ali Soveti də Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında Bəyannamə qəbul etdi. Beləliklə, 70 il əvvəl işğal olunmuş dövlət müstəqilliyimiz yenidən bərpa edilməyə başladı. Dövlətçilik tariximizin hər bir mərhələsinin öz adı ilə adlandırılması daha doğrudur. 1918-ci il 28 may tarixi müstəqillik tariximizdir. 1991-ci il 18 oktyabr tarixi isə müstəqilliyimizin bərpası tarixidir. Mayın 28-ni Müstəqillik Günü kimi qeyd etməklə tariximizin böyük dövlətçilik ənənələrinə malik olduğumuzu nümayiş etdirmiş oluruq. Bu məsələdə fikir ayrılığı olmamalıdır.

Hörmətli həmkarlar, təqdim olunmuş qanun layihəsində dövlətçilik tariximizin müstəsna əhəmiyyətli mərhələlərinin, xüsusən müstəqilliyin əldə edilməsi və bərpası kimi tarixi günlərin onların mahiyyətinə və məzmununa uyğun daha dəqiq ifadə olunması böyük önəm kəsb edir. Müstəqil dövlətçilik tariximizin keçdiyi mərhələlərə obyektiv yanaşanda görürük ki, 1991-ci il avqustun 30-da Ali Sovet tərəfindən müstəqilliyimizin bərpası haqqında Bəyannamə qəbul edilsə də, sonradan 1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul olunmuş sənədin Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Aktı adlandırılması, bəyannamədə olduğu kimi, müstəqilliyin bərpası haqqında olmalı idi. 1991-ci ildə qəbul olunmuş “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyaya Aktının 1-ci, 2-ci və 4-cü maddələrində ancaq dövlət müs-

təqilliyinin bərpasından danışılır. 2-ci maddədə isə konkret şəkildə qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikası 1918-ci il mayın 28-dən 1920-ci il aprelin 28-dək mövcud olmuş Azərbaycan Respublikasının varisidir. Qeyd etdiyim hər üç maddədə bütün məsələlər müstəqilliyin bərpası üzərində qurulur və bərpa olunmuş müstəqil Azərbaycan Respublikasının fəaliyyəti üçün ana qanunun hazırlanmasından danışılır. Ona görə də 1991-ci ildə qəbul olunmuş Konstitusiyaya Aktının adı “Dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında” olmalı idi.

Düşünürəm ki, bu gün müzakirə etdiyimiz qanun layihəsi 1991-ci ildə qəbul olunmuş hüquqi sənədin adının dürüstləşdirilməsinə və dövlətçilik tariximizə daha obyektiv yanaşılmasına imkan verəcəkdir. Beləliklə, mən də hesab edirəm ki, 1991-ci il oktyabrın 18-i Azərbaycan Respublikasının Müstəqilliyinin Bərpası Günüdür.

Təbii ki, 18 oktyabr dövlətimizin şərəfli tarixidir. Dövlət müstəqilliyimiz cənab Prezidentin rəhbərliyi altında 30 ildən sonra tam şəkildə təmin edilmiş, möhkəmləndirilmiş, əbədi və sarsılmazdır. Hamınızı qarşıdan gələn bu əlamətdar bayram münasibəti ilə təbrik edir, ölkəmizə uğurlar arzu edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Azər müəllim.

Asim Mollazadə.

Yuxarı cərgədən Cavid Osmanov hazırlaşsın.

A.Mollazadə. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkilləri, Vətən müharibəsindəki qələbə təsdiq etdi ki, Azərbaycan dövləti öz inkişafının zirvə nöqtəsindədir. Bu zirvədən tariximizə baxıb mütləq bütün dünyaya çatdırmalıyıq ki, bizim dövlətimiz hansı dəyərlər əsasında qurulub və bizə ruh verən hansı amillər mövcuddur. 1918-

ci ildə Şərqdə, tək müsəlman və türk Şərqində deyil, bütün Şərqdə birinci dünyəvi dövlət quruldu. Onun parlamenti çoxpartiyalı, ölkədə yaşayan bütün etnik qrupların təmsilçilərinin iştirakı ilə Amerika Birləşmiş Ştatlarından, bir sıra Avropa ölkələrindən daha qabaq qadınlara siyasi hüquqlar verib. Bizim birinci dövlətimiz çox mühüm və parlaq dəyərlər üzərində qurulub. Əli bəy Hüseynzadə Turanın yaratdığı üçrəngli bayrağımız, əslində, bu dəyərlərin rəmzini də dünyaya nümayiş etdirir. Bəli, biz müsəlmanıq, biz türkünük, amma biz çağdaşıq. Bu işıqlı yolda eyni dəyərlər üzərində Mustafa Kamal Paşa Türkiyə Cümhuriyyətini qurub.

Bu gün Azərbaycan dövlətinin yaratdığı işıq, təbii ki, İslam və türk dövlətlərinin gələcək inkişafı üçün çox mühüm bir rol oynayır. Lakin bununla yanaşı, biz etiraf etməliyik ki, çox təhlükəli qüvvələrə də qıcıq veririk. Njdenin dəyərləri ilə yaşayan qüvvələr, onların qardaşları, bizim müqəddəs dinimizdən öz məkrli planları üçün istifadə edən qüvvələr, təbii ki, Azərbaycanda dünyanın ən müasir sisteminin formalaşmasından çox narahatdırlar.

Azərbaycan dövləti qurularkən, biz bunu da unutmamalıyıq, tarixdə qardaş İslam, türk ordusunun da böyük rolu olub. Yəni biz dövlətimizi qurarkən bunu Anadolu qardaşlarımızla birgə həyata keçirirdik. Təəssüf ki, bolşevik, kommunist, totalitar işğalı bizim müstəqilliyimizin qarşısını aldı, Azərbaycanı işğal elədi. Zəngəzuru Azərbaycandan kəsdi, Qarabağda hansısa “Naqornı” bir qurum yaratdı. Bu, tariximizin çox acı səhifələri idi. Lakin 1991-ci ilin oktyabrında Azərbaycan xalqı yenidən öz müstəqilliyini müstəqillik aktı ilə bərpa etdi. Sovet İttifaqı onda hələ mövcud idi. Düşünürəm ki, bu, çox mühüm bir tarix-

dir və Azərbaycan dövləti yenə də öz dəyərlərinə diqqət yetirərək bu gün çağdaş bir dövlətə çevrilməlidir.

Baxın, qələbədən sonra biz böyük qayıdış planını müzakirə edirik. Bu böyük qayıdış planı dünyanın ən yüksək səviyyəli elmi nailiyyətləri əsasında, ətraf mühitə çox ciddi diqqətlə həyata keçirilməlidir. “Ağıllı şəhər”lər, “ağıllı kənd”lər və sair. Azərbaycan vətəndaşları öz torpaqlarına qayıdarkən yeni iqtisadi, sosial sistemlə yaşayacaqlar. Bu bizim üçün bir şans yaradır, Azərbaycan dövləti Qarabağın bərpası ilə bağlı yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyur. Bizim ölkədə islahatlar davam edəcək və bu, iqtisadiyyat sistemini tam əhatə edəcək. Azərbaycan müasir dövlət kimi öz dəyərlərini inkişaf etdirir. Dövlətimizin demokratik sisteminin formalaşması, məmur özbaşınalığının qarşısını almaq üçün böyük işlər görməliyik ki, hər bir Azərbaycan vətəndaşı dünyada nümunəvi dövlətin nümunəvi vətəndaşlarına çevrilsin. Bu, dövlətimizin, xalqımızın qarşısında duran çox mühüm hədəflərdir. Mən əminəm ki, Azərbaycan xalqı bu hədəflərə çatacaq. Çünki XX əsrin əvvəlində belə dəyərlərə əsaslanan dövləti qurmağa qadir olan xalqın dünyanın yenə də nümunəvi və ən yüksək səviyyəli müasir dəyərlərini əks etdirən bir dövləti olacaq. Çətin yoldur. Amma bu yolu Azərbaycan xalqı uğurla keçəcək. Qarabağın yeni bir sistemdə formalaşması bu inkişafın qarantıdır. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Asim müəllim.

Cauid Osmanov. Buyurun.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri! Bəli, bu gün Azərbaycan öz tarixinin ən şanlı günlərini yaşayır. Çünki 44 günlük Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz tarixi və parlaq

qələbənin birinci ildönümü ərəfəsindəyik. Azərbaycan Vətən müharibəsində əldə etdiyi tarixi qələbədən sonra bölgədə yeni reallıqlar yaratdı və bütün sahələrdə yeni inkişaf meyillərini ortaya qoymuş oldu. Əgər 2003-cü ildə dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin 15 oktyabr tarixində ilk dəfə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildikdən sonra andiçmə mərasimində qarşıya qoyduğu konsepsiya güclü və qüdrətli Azərbaycan qurmaq idisə, bu illər ərzində cənab Prezidentimiz tərəfindən həyata keçirilən titanik fəaliyyət, o cümlədən 44 günlük Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz parlaq qələbə böyük ölçüdə güclü və qüdrətli Azərbaycan konsepsiyasının həyata keçirilməsinin bir sübutudur. Artıq yeni bir mərhələyə qədəm qoymuşuq. Azərbaycan artıq daha güclü və daha qüdrətli ölkə olmaq naminə dövlət başçısının rəhbərliyi ilə əzmlə və inamla addımlayır.

Möhtərəm cənab Prezidentimizin imzası ilə Milli Məclisə daxil olan, bugünkü müzakirəsini həyata keçirdiyimiz qanun layihəsinin, burada da qeyd olundu, çox böyük siyasi, tarixi və hüquqi əhəmiyyəti vardır. Bundan sonra, əlbəttə, yeni reallıqlara uyğun mərhələlər başlanır. Bu gün millət vəkilləri tərəfindən bu qanun layihəsinə müsbət rəy verilməsi çox müsbət qiymətləndirilməlidir. Burada səsləndi ki, bu günə kimi çox böyük ictimai müzakirəyə səbəb olmuş bir qanun layihəsidir. İctimai müzakirəyə də nəzər salanda bir daha əmin olduq ki, bu qanun layihəsi xalq tərəfindən də müsbət qiymətləndirilir. Əlbəttə, burada da müəyyən qaragüruh qüvvələr peyda oldu ki, növbəti dəfə bir qara cığır çəksinlər. Bu qanun layihəsinə də bir ləkə salmağa çalışdılar. Amma cəmiyyətdə, cəmiyyətin inkişafında, ölkə müstəqilliyimizin qorunmasında, ölkə-

mizin inkişafında heç bir rolu, payı olmayan, tam əksinə, dağıdıcı və xəyanətkarlıq missiyasını yerinə yetirənlər bu dəfə də fiaskoya uğradılar. Çünki elə bir neçə gün bundan əvvəl ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev Tərtər və Bərdə rayonlarına səfəri çərçivəsində də bir neçə gün bundan əvvəl Azərbaycan haqqında mənfəət və xoşagəlməz fikirlər söyləyən Xocalı qatili Sarkisyanı tutarlı cavab verib onu yerində otuzdurarkən həmin qaragüruh qüvvələr dərhal həmin Serjikin müdafiəsinə qalxmışdılar. O zaman da, bir həftə bundan öncə bu qanun layihəsinə ləkə gətirməyə çalışanda cəmiyyət tərəfindən bir daha fiaskoya göndərildi. Bu, bir daha göstərir ki, belə qaragüruh qüvvələr ayrı-ayrı dairələrin təsiri altında fəaliyyət göstərərək Azərbaycanın müstəqilliyinə, inkişafına və “dəmir yumruq”un bərkiməsinə heç bir maneə törədə bilməzlər.

Mən də qanun layihəsini dəstəkləyirəm, səs verəcəyəm və bütün millət vəkillərimizi qanun layihəsinə səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Cavid müəllim.

Tahir Rzayev, buyurun.

T.Rzayev. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, müstəqillik tarixi xalqımızın ən şərəfli tarixidir. Biz bu gün fəxr edirik ki, bu tarixi torpaqlarımızın işğaldan azad olunduğu günlərdə, onun birinci ildönümündə qeyd edirik. Əlbəttə, bütün bunlara görə biz ölkə rəhbərinə, Ali Baş Komandana, müzəffər ordumuza, Azərbaycan xalqına minnətdar olmalıyıq. Müstəqilliyimizi qeyd etdiyimiz bu günləri bizə bəxş edən, yaşadan şəhidlərimizin ruhu qarşısında baş əyirik, qazilərimizə can sağlığı arzulayırıq.

Azərbaycan çoxəsrlik dövlətçilik tarixinə malikdir. Əlbəttə, bu barədə daha dəyərli fikirləri bizim tarixçilər

söyləyə bilərlər və burada da bu fikirlər səsləndi. Müstəqillik tarixi haqqında danışılanda deməliyəm ki, bizim hər birimiz müstəqilliyimizi təmin edən Xalq Cümhuriyyəti rəhbərlərinin ən böyük hörmət və ada layiq olduğunu qeyd etməliyik və tarix boyu da biz onları xatırlatmalıyıq. Çünki bu müstəqilliyin əldə olunmasında onların əməyi həddindən artıq olub. Lakin çox təəssüflər olsun ki, bu müstəqilliyin ömrü uzun olmayıb, 23 ay davam edib və bu adamların arzuları, istəkləri həyata keçirilməyib. Ancaq onların ideyaları, onların qoyduğu yol bizimlədir və bu, nəsillərin qəlbində davam edir.

1991-ci ilin oktyabr ayında Azərbaycan xalqı yenidən öz müstəqilliyini bərpa etdi. Bu müstəqilliyi bəzi qrupların adına yazmaq, bəzi insanlarla əlaqələndirmək, elə bilirəm, tarixi təhrif etmək olardı. Çünki bu müstəqilliyin bərpa olunmasının müəllifi və təşkilatçısı Azərbaycan xalqı olub. Azadlıq meydanında toplaşan 100 minlərcə insan bu müstəqilliyin arzusunda idi. Ancaq mən burada həmin o müstəqillik aktının bərpasına qol çəkənlərin zəhmətini də unutmaq, onlara kölgə salmaq istəmirəm. Lakin həmin akta qol çəkib, sonradan müstəqilliyimizə arxadan zərbə vurmaq istəyənlər çox oldu. Bu gün onların adı bizim hər birimizə yaxşı məlumdur. Rəhim Qazıyev, İbrahim İbrahimli, İsa Qəmbər və onların yetişdirmələri. Bu gün də onlar Azərbaycan xalqının müstəqilliyinə qarşı düşmən mövqedədirlər. Elə bilirəm ki, müstəqilliyə qol çəkib sonradan dövlətin dayaqlarını sarsıtmaq istəyən adamları mükafatlandırmaq, onların adını əbədiləşdirmək, onların döşünə orden taxmaq tarixi xəyanət olardı. Amma onların yaxşılarının, bu gün bizim sıramızda olanların əməyi, sözsüz ki, qiymətləndirilməlidir.

Mən, əlbəttə, bu layihəni çox böyük siyasi, tarixi və hüquqi əhəmiyyətə malik olan bir sənəd adlandırırım. Elə bilirəm ki, bu müstəqilliyin qəbul olunması və bərpa edilməsi Azərbaycan Respublikası dövlətinin adı ilə bağlıdır. İkinci oxunuşda, sözsüz ki, müəyyən təkliflər olacaq. Mən belə hesab edirəm ki, biz burada mütləq “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi günü” sözlərini və “onun bərpası” ifadəsini işlətsək, daha yaxşı olardı. Diqqətinizə görə çox sağ olun, minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

İsa müəllim yoxdur.

Etibar Əliyev, buyurun.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, mən də təklif olunmuş bu mühüm qanun layihəsinin lehinə səs verəcəyəm. Milli bayramlar ölkədə millətin birliyini və bərabərliyini qoruyub saxlayan, gücləndirən çox mühüm tədbirlərdir, əvəzsiz dəyərlərdir. Dövlət müstəqilliyimiz haqqında Konstitusiyaya Aktının qəbulu zaman üçün ən doğru addım hesab edilə bilər. Azərbaycan dövlətinin və xalqının yaşadığı bu qüdrətli dövrdə, əlbəttə, indiki şərtlərə və obyektiv reallığa uyğun olaraq, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpasının bayram günü kimi qeyd edilməsinin çox böyük tarixi əhəmiyyəti vardır. Dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında qanunu qəbul etməklə biz həm də Dövlət müstəqilliyimiz haqqında Konstitusiyaya Aktının 2-ci maddəsində irəli sürülən və bugünkü qalib millət statusumuza uyğun olaraq, həm də Cümhuriyyət dövründəki ərəzilərimizə olan iddialarımızın hüquqi zəminini təmin etmiş olur. Bu, zamanında və dövlət siyasətimizin ruhuna uyğun qərarlardır.

Konstitusiyaya Aktının 2-ci maddəsində deyilir:

“Azərbaycan Respublikası 1918-ci il mayın 28-dən 1920-ci il aprelin 20-dək mövcud olmuş Azərbaycan Respublikasının varisidir”.

Ölkələr müstəqillik günlərini kollektiv simvola çeviriblər. Biz də bunu bacarmışıq və bacaracağıq.

Qanun layihəsinin hazırlanmasının məntiqi ardıcılığı dövlətimizin başçısı cənab İlham Əliyevin 2011-ci il yanvarın 21-də imzaladığı “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasının 20-ci ildönümü haqqında” Sərəncamından başlanmışdır. Məntiqi ardıcılıq və varislik prinsipinin qorunması və möhkəmləndirilməsi bizim başlıca amalımız olmalıdır. Biz bu hissələri bu gün də yaşayırıq. 2011-ci il oktyabrın 17-də “Buta” sarayında Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasının 20-ci ildönümünə həsr olunmuş tədbirdə dövlətimizin başçısının etdiyi tarixi çıxışındakı uzaqgörənliyi diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Bu çıxış, əslində, bünövrə xarakteri daşıyır:

“Biz 20 il ərzində böyük yol keçmişik, müstəqillik yolu, suverenlik yolu, azadlıq yolu. 20 il həm böyük bir müddətdir, həm də kiçik. Kiçikdir ona görə ki, tarix üçün 20 il heç nədir. Müstəqil bir ölkənin inkişafı üçün 20 il o qədər böyük müddət deyildir. Ancaq eyni zamanda, bu 20 il ərzində o qədər böyük işlər görülmüşdür ki, biz bu 20 ili böyük müddət kimi qəbul edə bilərik və edirik. Ancaq biz hamımız, burada əyləşənlər, bu gün bizə baxanlar, bizim vətəndaşlarımız bilir ki, müstəqil Azərbaycan üçün bu, birinci addımlardır. Müstəqil Azərbaycan bundan sonra əbədi yaşayacaqdır. Bu, 20 il, 120 il, 220 il, 520 il olacaqdır. Müstəqil respublikamız əbədi yaşayacaqdır. Bizdən asılıdır ki, Azərbaycan hansı əsaslarla idarə olunacaqdır.

Bu gün qoyulan əsaslar – müstəqillik, suverenlik, demokratiya, bazar iqtisadiyyatı, sosial ədalət prinsipləri dövlətçiliyin əsaslarıdır. Güclü milli ideologiya, milli ruh, milli ləyaqət bizə yol göstərən prinsiplərdir. Bizdən çox şey asılıdır. Müstəqil olmaq, azad olmaq böyük xoşbəxtlikdir. Bizdən əvvəlki nəsillər əsrlər boyu müstəqillik eşqi, müstəqillik arzuları ilə yaşamışdılar və həyatdan getmişlər. Amma bu müstəqilliyi görməmişdilər. Bizim nəsil xoşbəxtkdir. Biz nəinki müstəqilliyi görürük, biz həm də müstəqilliyi möhkəmləndiririk”.

44 günlük Vətən müharibəsindəki möhtəşəm qələbəmiz cənab Prezidentin iddialarını gerçəkləşdirdi. Bu çıxışdan 9 il sonra torpaqlarımız erməni işğalından azad olundu. Bu, əlbəttə, müstəqilliyimizin və suverenliyimizin daha da möhkəmlənməsidir, əbədiliyidir. Böyük qələbə müstəqilliyimizə yeni nəfəs verdi. Hər birimiz müstəqilliyimizi görən xoşbəxt nəsil kimi bu dəyəri göz bəbəyimiz kimi qorumaalıyıq. Təşəkkür edirəm, sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Etibar müəllim.

Tahir Kərimli. Buyurun, Tahir müəllim.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr, minnətdaram. Ola bilər, çıxışım bir qədər fərqli olsun. Ancaq bu, heç də layihənin əleyhinə deyil. Bu qanunun qəbulu ilə bağlı, yəqin, normativ hüquqi aktlarda, digərlərində dəyişiklik olunacaq. Çünki həmin günlərdə belə çıxır ki, iki bayram olacaq. Bu gün təsis etdiyimiz bu layihə, sonra ondan əvvəlkilər. Ona görə də, yəqin, dəyişiklik olacaq. Eyni zamanda, ümid edirəm ki, Nazirlər Kabineti müvafiq qərar qəbul edərək hər iki bayram gününü qeyri-iş günü hesab edəcək.

Bəli, komitə iclasında mən çıxış etmişdim. Doğrudan

da, Erkin bəyin fikirlərinə yaxın fikirlər söyləmişdim. Eyni zamanda, Şərqdə müsəlman dünyasında ilk respublika adının Azərbaycanın timsalında “forward” kimi qorunub saxlanılmasının tərəfdarı idim. Cəmiyyətdə olan, xüsusən müxalifət cəbhəsində olanların bu müstəqilliyi bir antaqonist ziddiyyətə çevirməsi, dövlət əleyhinə çevirməsi məndə qəribə hisslər yaradır. Məsələn, Koreya Xalq Demokratik Respublikasıdır. Onun da adında “respublika” sözü var. Amma kim deyir ki, o demokratikdir? Çünki onların əsas fikirləri ondan ibarətdir ki, Azərbaycan bu qanunu qəbul etməklə respublika dəyərlərindən uzaqlaşır və Azərbaycan gələcəkdə, ümumiyyətlə, respublika quruluşundan imtina edəcəkdir. Bu, heç də belə deyildir.

Dünyada, deyək ki, Türkiyədə əvvəldən dövlət olub, cümhuriyyət bayramı keçirilir. Bayaq Erkin bəy Hindistanı nümunə gətirdi. Yəni dünyanın çox az ölkələrində respublika günləri var. Hamısında müstəqillik günləridir, o cümlədən postsovet dövlətlərində də bu cürdür.

Ancaq burada məni maraqlandıran başqa cəhətlər də vardır. Biz deyirik ki, Respublika Gününü ləğv edirik. Heç düşünən yoxdur, sosial şəbəkələrdə, internetdə materiallar bilinmir. Bu Respublika Günü nə vaxt təsis olub, kim təsis edib, nə gündür, necə olub? Məsələ bundan ibarətdir ki, səhv etmirəmsə, 1990-cı il yanvarın 20-də Prezident fərmanı ilə Respublika Günü elan olunub və qeyri-iş günü hesab olunub. Eyni zamanda, biz XII çağırış Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin birinci iclasında 1991-ci il fevralın 5-də həmin fərmanı təsdiq etmişik. Yəni bu fərman qüvvədədir. Dediyim odur ki, o zaman bu da qüvvədə salınmalıdır. Məsələn, Amerika Birləşmiş Ştatları, deyək ki, müstəmləkədən azad olmaq üçün İstiqlaliyyət

yət Bəyannaməsi qəbul etdi, amma deyək ki, 1776-cı ildə. 1779-cu ildə Bastiliya inqilabından sonra Fransada o qədər elə mütləqiyyət, respublika bir-birini əvəz edib ki. Yəni mən istəyirəm, təkcə ad ilə bağlamayaq ki, yalnız ad ilə bağlı müəyyən proseslər gedə biləcək, antidemokratik və ya demokratik və sair.

Məni maraqlandıran başqa bir cəhətdir. Məsələ ondan ibarətdir ki, biz Müstəqilliyin bərpası haqqında 1991-ci il avqustun 30-da Bəyannamə qəbul etmişik. Yəni Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasını biz o gün qəbul etmişik və bu orada nəzərdə tutulub. Hörmətli Musa müəllim də dedi. Qərarda xüsusən qeyd olunub ki, 2 həftə müddətində Konstitusiya aktı qəbul olunsun. Bu Konstitusiya aktı Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası olmadığına görə, – o zaman müstəqil dövlətdə hələ Sovet Konstitusiyası idi, düzdür, orada qeyd olunur ki, bu, 1978-ci il Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Konstitusiyası həmin Konstitusiya aktına zidd olmayan hissədə qüvvədədir, – həmin bəyannamədə, özü də çox maraqlıdır, mənim nöqtəyi-nəzərimdən, Heydər Əliyev tarixin ən güclü çıxışını edib. Bayaq xatırlandı, büstün götürülməsi, Qızıl Ordunun işğalçı ordu hesab olunması, iki ideologiyanın – Sovet və Kommunist və eyni zamanda, müstəqilliyin bir yerdə olmaması, 20 Yanvarla bağlı Azərbaycan xalqının əzabları. Biz orada müstəqillik haqqında çox güclü bəyannamə qəbul etmişik. Üstəlik, sual oluna bilər. Ola bilər, bəyannamə hüquqi akt cəhətdən zəifdir. Ancaq nəzərə alaq ki, 1918-ci il mayın 28-də biz bəyannamə ilə müstəqillik elan etmişik.

İkincisi. Deyilə bilər ki, məsələn, Gürcüstan müstəqillik aktı ilə müstəqilliyini elan edib. Söhbət ondan gedir ki,

Gürcüstan bundan əvvəl 1991-ci ilin mart ayında referendum keçirmişdi və 98 faiz əhali onun təsdiqi üçün müstəqilliyə səs vermişdi. Fevralın 4-də olan müstəqillik aktı da məhz dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqındadır, bizimki kimi dövlət müstəqilliyi haqqında deyil. Yəni Konstitusiya aktımızın adı dövlət müstəqilliyi haqqındadır, dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında deyil, dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında Bəyannamədir. Belə bir ziddiyyət yaranır. Yəni burada mənim təklifim nədən ibarətdir? Təklifim odur ki, bizim müstəqilliyin bərpası günü 30 avqust tarixi olmalıdır. Əgər istəyiriksə və mən bunu istəyirəm. Ya da bunu əsaslandırmaq ki, həmin Konstitusiya aktında, nə bilim, avqustun 30-da, orada istinad olunur, mətndə də var. Bəlkə də əvvəldən bunun üçün komissiya yaradılması lazım idi, tarixçilər, hüquqşünaslar və sair olsun. Biz necə əsaslandırmaq, çünki biz o aktın adını dəyişdirə bilmərik, biz necə edək ki, məhz həmin günü, deməli, Azərbaycan dövlət müstəqilliyinin bərpası günü elan edək. Ona görə də 28 maya qayıdan zaman bir-cə onu demək istəyərdim ki, adını müstəqillik və respublika günü qoya bilərdik. Burada heç nə də olmazdı, onun haqqında düşünmək də olardı, əgər müəyyən söhbətlər kəsilsə idi.

Mənim əsas narahatlığım başqa şeydəndir. Bu 30 il müddətində bizdə dövlət müstəqilliyinin şüuru nə dərəcədə artdı, gücləndi. Mən çox narahat oluram. Təsəvvür edin, sizə açıqca bildirirəm, həmin gün Dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktı qəbul olunurdu. Mən çox kədərli idim. Niyə? Cəmi bir neçə ay əvvəl o 43 nəfərdən başqa, Heydər Əliyev və biz, demokratik blok. Hamı onun üstünə, bunun əleyhinə getmişdi. Necə oldu, bir neçə ayın

içində bunlar hamısı müstəqillik fikri kimi belə kamilləşdilər? Deməli, Moskva icazə verib? İndi mən çox məsələyə toxunmaq istərdim. Həmin gün burada SSRİ-nin saxlanması barədə referendumun keçirilməsi əleyhinə biz 10 nəfərlə aclıq elan etdik. Qərara alındı ki, bizi buradan çıxarsınlar. Bizi buradan qərarla çıxaranda orada bir rus mayoruna dedim ki, “mən bu millətin, bu dövlətin toxunulmaz deputatıyam, sənə nə haqqın var, məni çıxarırsan?” Mən onun gözlərində yaş gördüm, onda vicdan ağrıları gördüm. O zaman Liviyada azadlıq hərəkatının rəhbəri Ömər Muxtarı edam edəndə o italyan generalının ağladığı səhnə yadıma düşdü. Ancaq gör, nə oldu? Məni o vaxtkı “milis” maşınına basdılar. Biri kürəyimdə oturdu, digəri boğazımı iki qıçının arasına keçirdi və sürdülər. Öz azərbaycanlılarımız sürəndə də deyirdi ki, komandır, bunu, – hansı isə söyüşlərlə, – nə edək. Mən o vaxt bilmirdim, məni Xəzər dənizini atacaqlar, gecə burada öldürəcəklərmi. Amma məni yandıran başqa bir şey idi. Mən o gün, o saat ancaq ölüm arzulayırdım. Çünki boğazımın sıxılmağından nəfəs ala bilmirdim, ancaq ölüm arzulayırdım. Amma bu gün çoxları gəlib, bilmirəm, ürəkdən müstəqilliyə sevinir, ya yox.

Mənə təsəlli verən nədir? Bir neçə gün bundan əvvəl biz “Zəfər yolu” ilə Şuşaya çıxdıq. “Zəfər yolu” ilə çıxan zaman mən orada yoldaşlarımızla tək-cə xaraba olmuş şəhər və kəndlərə baxmırdıq. Mən o “Zəfər yolu”nun salındığı torpaqda şəhid və qazilərimizin qanının olduğunu bilirdim. O qanın üstü ilə biz qələbəyə, zəfərə, Şuşaya çıxırdıq. Mən elə hesab edirəm ki, o “Zəfər yolu” bizim həm də müstəqilliyimizin “Zəfər yolu”dur. Şəhid qanı ilə, qazilərin qanı ilə sulanmışdır. Xalqımıza təlqin etməliyik ki,

heç bir zaman bu müstəqilliyin geri dönməzliyindən vaz keçməsinlər. Necə böyük Heydər Əliyev demişdi: “Daimidir, geri dönməzdir”. Ona görə də mən həmin iclasda təklif etdim ki, dövlətimizin adı “Şimali Azərbaycan” olsun. Bilinsin ki, bizim Cənubda da var. Təklif qəbul olunmadı, eybi yoxdur. Ancaq bu gün Azərbaycan var, yaşayır, yaşayacaqdır, müstəqillik də olacaqdır. Prinsipcə mən fikir və mülahizələrimi bildirdim. Qanun layihəsinin lehinə səs verəcəyəm. Ancaq dediyim müəyyən düzəlişlər yerinə yetirilsə, yaxşı olar. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azay Quliyev.

A.Quliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, biz təxminən 4 saata yaxındır ki, bu qanun layihəsini müzakirə edirik. Həcmcə kiçik olsa da, həqiqətən, çox tarixi bir sənədin üzərində müzakirələr gedir. Bu sənəd siyasi, tarixi və mənəvi baxımdan çox böyük anlam daşıyır. Burada həmkarlarım bir çox məsələlərə toxundular. Mən çalışacağam, təkrarçılığa yol verməyim. Ancaq istər-istəməz bir məsələyə münasibət bildirmək istəyirəm və ondan sonra bəzi mülahizələrimi sizinlə bölüşəcəyəm.

Bizim iclas salonunda olmasa da, kənarda bəzi müzakirələrdə bilərəkdən Konstitusiyaya, daha doğrusu, respublika dəyərlərini müstəqillik dəyərləri ilə toqquşdurmağa çalışırlar. Sanki bu qanun layihəsini qəbul etməklə bizim hər hansı bir dünya birliyimizə, demokratikliyimizə xələl gələcəyi haqqında absurd, cəfəng fikirlər söyləyirlər. Əlbəttə, bunların hamısı əsassız iddialardır. Bu qrup bizə bəllidir. Onlar heç vaxt Azərbaycanın inkişafını, Azərbaycanın əldə etdiyi uğurları qəbul etməyiblər, Azərbaycanda cənab

Prezident tərəfindən həyata keçirilən işləri daim inkar ediblər. Xüsusən nəzərə alsaq ki, Ali Baş Komandan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin etdikdən sonra həm ölkə daxilində, həm də dünyada dövlətimizin nüfuzu ən yüksək səviyyədədir. Belə olan halda hər bir məqamdan sui-istifadə edərək Azərbaycan hakimiyyətinin üzərinə gəlmək, cənab Prezidentin bu təşəbbüsünə qarşı çıxmaq, əlbəttə, onların özlərinə ziyan verir, onları növbəti dəfə ifşa edir. Mən həmkarlarıma da məsləhət görərdim ki, buna heç fikir verməsinlər. Konstitusiyanın 7-ci maddəsində açıq şəkildə qeyd edilir ki, Azərbaycan dünyəvi, demokratik, unitar respublikadır. Əgər Konstitusiyanın bu maddəsi varsa, biz süni şəkildə bu polemikaları niyə açmalıyıq?

Mahiyyəti üzrə gəldikdə isə, burada həmkarlarım qeyd etdi. Hüquqi baxımdan çox doğru bir təsbitdir. 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan müstəqillik əldə edibdir. 1991-ci il oktyabrın 18-də bu dövlət müstəqilliyi bərpa edilibdir. Bunun qanun səviyyəsində bir daha təsbit olunması və layihəyə əlavə edilməsi, hesab edirəm ki, həm hüquqi, həm də tarixi gerçəklik baxımından tamamilə doğrudur.

İkinci. Biz bu qanun layihəsini qəbul etməklə müstəqillik tariximizə qanunvericilik səviyyəsində bir sistemlik gətiririk, müstəqillik dövrlərini ardıcıl və sinxron şəkildə qeyd edirik və buna çox ehtiyac var idi. İndi biz etiraf edək, bəzən görürsən ki, manipulyasiyaya yol verirdilər. 1991-ci ildə müstəqilliyin bərpası ilə bağlı bəzi opponentlər müəyyən fərqli fikirlərə əl atırdılar. Artıq hesab edirəm ki, bu bəhanə də aradan qalxır və qanunvericilik səviyyəsində dövlətçiliyin müstəqillik tarixi ardıcıl olaraq qeyd olunur.

Digər mühüm məqam ondan ibarətdir ki, bu qanun

layihəsinin preambula hissəsində Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyətinə yüksək siyasi qiymət verilir. Bunun da müəllifi cənab Prezidentdir. Haqlı olaraq 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin elan olunmasını dövlətçilik ənənələrimizin davamı kimi qiymətləndirir. Bu o deməkdir ki, 1918-ci ilə qədər Azərbaycan dövləti, Azərbaycan xalqı çoxlu dövlət də yaradıbdır. Tarixdə bu var. Bu tarixi bir həqiqət dolayısı ilə bu preambulada qeyd olunmaqla, hesab edirəm ki, Azərbaycan dövlətinin qədim tarixinə və şanlı tarixinə bir növ sayğı göstərilir.

Bununla yanaşı, hesab edirəm ki, demokratik respublikanın cəmi 23 ay yaşamasına və bütün maneələrə baxmayaraq, cümhuriyyət qurucuları tərəfindən dövlət atributlarının qəbul olunması, parlamentin seçilməsi, demokratik yolla formalaşması, hökumətin təsis edilməsi, dövlət sərhədlərinin müəyyən edilməsi, cümhuriyyətin beynəlxalq hüquqi subyekt kimi tanınması ilə bağlı müddəaların da burada yer alması və məhz bu atributların, bu dövlət dəyərlərinin və göstəricilərinin müsəlman Şərqiində ilk dəfə olaraq tarixdə qeyd olunması, bildirilməsi Azərbaycan xalqının şanlı tarixini bir daha dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırır və biz bunu qanunvericilikdə açıq şəkildə təsbit edirik.

Üçüncü. Biz bu qanun layihəsini qəbul etməklə müstəqil dövlətimiz olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süquta uğramasına baxmayaraq, xalqımızın müstəqillik uğrunda mübarizəsinin davam etdiyini, bu istiqamətdə real addımlar atıldığını və nəhayət, 1991-ci ildə bu müstəqilliyi bərpa etdiyimizi göstəririk. Burada bizim həmkarlar çox doğru olaraq tarixə ekskursiya etdilər. Ulu öndər Heydər Əliyevin o dövrdə müstəqillik uğrunda həyata keçirdiyi işlərə və

çox tarixi layihələrə diqqət çəkdilər. Hesab edirəm ki, bu baxımdan da Azərbaycan xalqının müstəqillik uğrunda mübarizəsinin davam etməsini və nəhayət, 1991-ci il oktyabrın 18-də müstəqilliyin bərpa edilməsini qanun layihəsinə əlavə etməyimiz çox mühüm bir amildir və özünəməxsus bir çəkiyə malikdir.

Məhz bu qanun layihəsi ilə biz Azərbaycanın son 103 ildəki müstəqillik tarixini ardıcıl şəkildə qeyd edirik. Əvvəl qeyd olunduğu kimi, sistemlilik yaratmaqla dünyaya müəyyən mesajlar da veririk. Məsələn, bu mesajlar arasında indiki Azərbaycan Respublikasının Xalq Cümhuriyyətinin hüquqi və siyasi varisi olması haqqında müddəanı xüsusi qeyd etməliyik. Burada mənim həmkarlarım qeyd etdi. Mən təkrar etmək istəyirəm ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ərazisi 114 min kilometr idi. Biz 1991-ci ildə müstəqilliyimizi elan edən zaman, yəni bərpa edən zaman ərazimiz 86,6 min kilometr idi. Demək ki, Azərbaycan bu müddəanı qanunvericiliyə gətirməklə həm də ona işarə edir ki, həmin dövrdə məhz qondarma Ermənistan Azərbaycanın tarixi torpaqlarında – İrəvanda, Zəngəzurda və Göyçə mahalında yaradılıbdır və bizim bu gün həmin ərazilərlə bağlı səsləndirdiyimiz fikirlər tarixi həqiqətdir.

Nəhayət, qanun layihəsinin ən mühüm komponentlərindən biri də budur ki, biz preambulada qeyd olunduğu kimi, bu qanun layihəsini, bu hüquqi aktı Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpa olunmasının 30-cu ilində, yəni yubiley ilində həyata keçiririk və bunu Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bərpa etdiyimiz bir vaxtda edirik. Biz xalq olaraq hər zaman fəxrlə demişik ki, demokratik respublika bir çox illərə imza atıbdır. Mən onların bir neçəsini qeyd

etdim. Amma mən əminəm ki, gələcək nəsillər də məhz Azərbaycanın indiki rəhbərliyi, indiki Prezidenti, indiki dövləti ilə fəxr edəcəklər ki, məhz bu dövlət, bu Prezident, bu Ali Baş Komandan torpaqları işğaldan azad edərək tarixə düşdü, bir çox ölkələrin edə bilmədiklərini etdi. Bir çox ölkələrin ərazi bütövlüyü pozulubdur, amma onların bərpa olunması ilə bağlı hər hansı bir nəticə yoxdur. Azərbaycan dövləti, Azərbaycan xalqı, Azərbaycan Prezidenti bütün geosiyasi təzyiqlərə və maneələrə baxmayaraq, öz dövlətinin, ərazisinin bütövlüyünü bərpa etdi. Hesab edirəm ki, bu da bu baxımdan müasir dünya tarixində illər sırasına düşə bilər. Bu da belə xatırlanacaqdır.

Fürsətdən istifadə edib Azərbaycanın gerçək müstəqilliyini və ərazi bütövlüyünü təmin edən cənab Prezidentə xalqımızın şərəfli tarixini özündə əks etdirən bu qanun layihəsini Milli Məclisə təqdim etdiyinə görə təşəkkür edirəm.

Sonda isə Cümhuriyyət qurucularının, müstəqil dövlətimizin banisi ulu öndər Heydər Əliyevin, müstəqilliyimiz və ərazi bütövlüyümüz uğrunda canlarını fəda edən qəhrəman şəhidlərimizin əziz xatirəsini ehtiramla anır, dövlət müstəqilliyimizin bərpa edilməsinin 30 illik yubileyi münasibəti ilə başda cənab Prezident olmaqla xalqımızı və Milli Məclisi ürəkdən təbrik edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Aliyev. Buyurun.

Sonra Soltan Məmmədov hazırlaşsın.

S.Aliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar! Bu qanun layihəsi tarixi reallığın daha dəqiq təsbiti və sistemlilik baxımdan önəmli olmaqla yanaşı, eyni zamanda da, 1918-ci və 1991-ci ildə dövlət qu-

ruculuğu yolunda atılan addımların daha düzgün siyasi və hüquqi qiymətləndirilməsidir. Yeni tarixin sona çatdığı və ən yeni tarixin başladığı bir dövəmdə yaratdığımız dövlətin cümhuriyyət, yəni respublika olması, əlbəttə, son dərəcə önəmli faktdır və bu, həmişə qabardılmalıdır. Qabardılmalıdır ki, bilməyənlər də bilsinlər, Şərqdə ilk respublikanı məhz Azərbaycan xalqı yaradıb. O xalq ki uzun bir zaman kəsiyində özünün keçmişdəki böyük dövlətçilik ənənələrini itirərək ancaq xanlıqlar şəklində varlığını sürdürürdü. Ona görə də başda Məmməd Əmin Rəsulzadə olmaqla bütün cümhuriyyət qurucularını bu gün bu yüksək tribunadan şükranlıqla anmağı özümə borc bilirəm.

Müstəqilliyin bərpasına gəldikdə isə deməliyəm ki, bəli, burada da ilk cümhuriyyət quruculuğunda olduğu kimi, onun davasını aparanlar az deyildi. Bununla yanaşı, onu da açıq deməliyik ki, SSRİ-nin dağılması ilə müstəqillik davası aparanlar da, aparmayanlar da belə bir şans qazandılar. Bəli, məhz şans. Amma bu şansdan kim necə faydalana bildi? Əgər söhbət müstəqillikdən, müstəqil siyasət yeritməkdən gedirsə, “Metropol”un varisi olan ölkəni çıxmaqla, yerdə qalantardan hansı Azərbaycan qədər müstəqildir? Tam məsuliyyətlə deyirəm ki, heç biri.

Məhz öz müstəqilliyi ərəfəsində torpaqlarını işğaldan, demirəm, hay işğalından, deyirəm, işğaldan azad etməklə də dövlətimiz bunu göstərmədimi? Kimə sirdir ki, Azərbaycanın öz torpaqlarını savaşı yolu ilə işğaldan azad etməsini böyük güclərin heç biri istəmirdi. Həm də ona görə istəmirdi ki, məhz həmin torpaqların işğalında onların da müəyyən hərbi, siyasi, maliyyə, informasiya və diplomatik dəstəkləri olmuşdur. Torpaqlarımızın bu qədər

işğal altında qalmasında da onların xidmətləri az deyil. Amma müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında biz öz torpaqlarımızı azad edə bildik. Nəyin sayəsində? Müstəqil dövlət olmağımızın və müstəqil siyasət yeridə bilməyimizin sayəsində. Daha pis şərtlər, dağılmış iqtisadiyyat, işğal edilmiş torpaqlar, dövlət idarəçiliyindən söhbət gedirsə, total subordinasiyasızlıq, hərki-hərkillik şəraitində biz müstəqilliyimizi bərpa edirdik. Bu, doğrudan da, bərpa oldu, bir çoxlarındakı kimi kosmetik təmir deyil.

Əslində, “bərpa” deyərkən mən burada siyasi, hüquqi, mənəvi, ideoloji aspektləri nəzərdə tuturam. Amma söhbət dövlət idarəçiliyindən gedirsə, bizdə ulu öndər bunu tam yenidən başlatdı. Əgər regionda digərlərinin müstəqilliyi bir dövlətdə qıcıq doğururdusa, Azərbaycanın müstəqilliyi ən azı ikisində qıcıq doğururdu ki, onlardan da biri İran idi. İran Azərbaycan müstəqillik qazanarkən necə davranmışdısa, müstəqilliyini bərpa edəndən sonra da o cür və hətta ondan da pis davrandı.

Böyük Heydər Əliyev Surət Hüseynovları, Rəhim Qazıyevləri, Əlikram Hübətovları, Nəriman İmranovları, Məmmədrəfi Məmmədovları səhnədən uzaqlaşdırarkən bu kiçik adamları deyil, onların arxasındakı böyük dövlətləri neytrallaşdırırdı. Həm də bunu elə dəqiq, zamanında, ustalıqla edirdi ki, əminəm, belə addımlar marağına toxunan dövlətlərdə belə narazılıqla yanaşı, həsəd də doğurmaya bilmirdi.

Burada hörmətli Aydın Mirzəzadənin də çıxışında vurğulandığı kimi, Heydər Əliyev hələ Sovet dönəmində bu ölkənin müstəqillik potensialının artması üçün nə mümkündürsə, etmişdi. Digər lazım olanları da etmək qalmışdı, o fürsəti də ulu Tanrı ona 1993-cü ildə nəsb etdi.

Yəqin xatırlayanlar olar, o zaman həm Moskvada, elə Azərbaycanın özündə də azadlıq hərəkatını əlaltıları vəsiyyəti ilə Heydər Əliyevin idarə etdiyini deyirdilər. Əlbəttə, yalan idi, çünki o “əlaltı” adlandırılanların əksəriyyətinin ona yanaşmaları heç kimə sirr deyildi. Amma burada bir həqiqət də vardı. O da ondan ibarət idi ki, müstəqillik istəyi ilə meydanlara çıxanlar Heydər Əliyevin yetişdirdiyi nəsil idi. Necə ki Heydər Əliyevin yetişdirdiyi nəsil müstəqillik tələbi ilə meydanlara axışdılar, İlham Əliyevin yetişdirdiyi nəsil də eyni əzmlə, ancaq daha peşəkarcasına Qarabağı və Şərqi Zəngəzuru düşməndən azad etdi. Hörmətli Musa müəllim burada dövlət-xalq anlayışına toxundu. Məhz torpaqlarımızı azad etməklə də göstərdik ki, biz, sadəcə, de-yure deyil, həm də de-fakto dövlət xalqıyıq.

Ona görə də mən yenə bütün məsuliyyətlə buradan deyirəm ki, XX əsrdə heç kim nə Heydər Əliyev qədər bu ölkənin müstəqilliyi üzərində düşünüb, nə onun qədər zəhmət çəkib, nə də müstəqillik haqda düşüncələr arasında heç kimdə onun qədər potensial və təcrübə olmayıb. Məhz onun sayəsində və özülünü o qoyduğundan, qarşılaşdığımız bütün çətinliklərə rəğmən, biz müstəqil dövlət qura bildik. Bir daha vurğulayıram, torpaqlarımızı da məhz müstəqil olduğumuza, İlham Əliyevin Heydər Əliyev siyasətini yeni dövrün reallıqlarına uyğun şəkildə davam etdirməyi bacardığına görə işğaldan azad edə bildik.

Ermənistan müstəqilliyini başqasının torpağını ələ keçirmək üçün bada verdi. Biz isə məhz müstəqilliyə dayanaraq torpaqlarımızı geri qaytarmağı bacardıq. Ermənistan əldən verdiyi müstəqilliyə qovuşmaq istəyirsə, ilk növbədə, Azərbaycan və Türkiyə ilə əlaqələri yoluna qoymalıdır. Bu, geosiyasi, həm də geoiqtisadi aksiomdur.

Mən sonda bir məsələni də vurğulamaq istəyirəm. Burada indiki Azərbaycanın Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi olması hissəsinə dayanaraq deyirəm ki, diqqət yetirsək, müstəqilliyin bərpaasının hər on ilində çox rəmzi bir addım atdığımızı və yaxud da onu qazandığımızı görürük. İlk onillikdə – 2001-ci ildə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda dünya azərbaycanlılarının qurultayı keçirildi və diaspor qrupu yaradıldı. Dünya azərbaycanlılarının Azərbaycanda qurultay keçirməsi həm də o demək idi ki, Azərbaycanın Prezidenti bütün azərbaycanlıların lideridir.

2011-ci ildə – 20 illikdə Azərbaycan BMT Təhlükəsizlik Şurasının üzvü seçildi. Bu, postsovet ölkələri içərisində ilk dəfə idi, təbii ki, Rusiyanı çıxmaqla, Azərbaycana belə bir şans nəsib oldu. Həm də hansı çətinliklərə, böyük güclərin oynadığı hansı oyunlara rəğmən, üçraundlu səsvermədən sonra.

30 illikdə müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında qazandığımız zəfər göz önündədir. Bizim 114 min kvadrat-kilometrlik torpağımız olub. Mən əminəm ki, biz, cənab Prezidentin də vurğuladığı kimi, ən azı növbəti onillikdə o torpaqlara qayıdacağıq. Çünki o torpaqlarda yaşamaq bizim haqqımızdır. Bu həm beynəlxalq qanunvericiliklə təsbit edilmiş faktdır, həm də bizim tarixi haqqımızdır.

Mən bu qanunvericilik layihəsinə səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, saat 5-dir. Etiraz etmirsinizsə, iclasımıza davam edək?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. 10 nəfər aşağı cərgədəndir, gördüyünüz o

siyahıdır, 4 nəfər də yuxarı cərgələrdəndir. Təklif?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Təkid edən var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.59 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 nəfər, bitərəf isə 1 nəfər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul olundu.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 2-ci məsələsinə keçirik. Bu, həmkarımız hörmətli Azay müəllimin İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin üzvü seçilməsi haqqında qərar layihəsidir. Qərar layihəsi sizə paylanıb. Necə düşünürsünüz? Kimin nə sözü var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 17.00 dəq.)
Lehinə	69
Əleyhinə	2
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 nəfər, bitərəf isə 1 nəfər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul olundu.

İclasımız başa çatdı. Sabah növbəti iclasımız olacaq.
Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 68

Milli Məclisin iclas salonu.
12 oktyabr 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 107 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	96
Yetersay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələ daxil idi:

Müstəqillik Günü haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ceyhun Məmmədov, Razi Nurullayev, Tahir Kərimli, Fazil Mustafa, İltizam Yusifov, Əminə Ağazadə, Cəbi Quliyev, Tural Gəncəliyev, Bəhrüz Məhərrəmov, Şahin İsmayılov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.02 dəq.)

Lehinə 99

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Müstəqillik Günü haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Sabir Rüstəmxanlı, Razi Nurullayev, Nizami Cəfərov, Fəzail İbrahimli, Əziz Ələkbərov, İsa Həbibbəyli, Fazil Mustafa, Zahid Oruc, Musa Qasımlı, Qüdrət Həsənquliyev, Tahir Mirkişili, Sahib Ahiyev, Hikmət Məmmədov, Erkin Qədirlı

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.41 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihənin adı, preambulası, 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	102
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	103
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	102
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	103
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 3-cü maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.38 dəq.)
Lehinə	102
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	103
Nəticə: Qəbul edildi	

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

12 oktyabr 2021-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri! Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçin.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	76
Yetərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 20 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Yetərsay var. İclasa başla-
ya bilərik.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, gündəliyə də münasi-
bət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.02 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Cari məsələlər haqqında kim danışmaq istəyirsə, buyur-
sun, yazılsın. 30 dəqiqəmiz var.

Şakir müəllim, yuxarıdan çıxış eləmək istəyən var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Neçə nəfər?

Ş.Şabanov. 4 nəfərdir.

Sədrlik edən. Adlarını verin. 6 nəfər də buradan. Bizdə
6-cı Əminə Ağazadədir. 4 nəfər də sizdəndir. Xahiş edi-
rəm, artıq heç kim yazılmasın.

Məmmədov Ceyhun. Ceyhun müəllim, buyurun.

C.Məmmədov. Təşəkkür edirəm, hörməti xanım Sədr.
Hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! Mə-
lum olduğu kimi, oktyabrın 4-ü cənab Prezident işğaldan
azad olunmuş ərazilərə, o cümlədən Cəbrayıl rayonuna
səfər etdi və orada da bir çox yeni müəssisələrin təməli
qoyuldu. Bu, cənab Prezidentin güclü iradəsinin, gərgin

əməyinin və dövlətimizin iqtisadi gücünün bir daha göstəricisidir. Cənab Prezident səfər zamanı bir sıra mühüm bəyanatlar verdi. Bu bəyanatlardan biri də dünya ölkələrinin, xüsusən də qonşu ölkələrin Azərbaycanın yaratdığı reallıqlarla barışmaları ilə bağlı idi. Həmin bu bəyanatdan, eləcə də “Anadolu” Agentliyinə verilən müsahibədən sonra ölkəmizə qarşı müəyyən təhdidlər daha da artdı. Cənab Prezident və digər dövlət rəsmiləri davamlı olaraq ittihamlara məruz qaldılar. Məlum məsələdir ki, Azərbaycanın qələbəsi, bölgədə yaratdığı yeni reallıq bir sıra dövlətləri ciddi narahat etməkdədir. Burada müxtəlif metodlardan istifadə edilir və bu metodlardan da biri din pərdəsi altında həyata keçirilən addımlar və tədbirlərdir. Onlar insanlar arasında ayrı-seçkiliyin olmasına, dövlətin həyata keçirdiyi siyasəti gözdən salmağa və Azərbaycan vətəndaşlarını dövlət əleyhinə qaldırmağa çalışırlar. Bu, birmənalıdır ki, Azərbaycan güclü dövlətdir. Bütün bu tədbirlərin qarşısı alınır və heç kim Azərbaycanı haqq yolundan çəkindirə bilməz. Ancaq baş verənlər bir daha göstərir ki, bu prosesdə din amilindən çox məharətlə istifadə olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, əvvəlki dövrlərdə tərəfimizdən dəfələrlə deyilməsinə baxmayaraq, yenə Azərbaycan hökuməti sionizmdə günahlandırılır. Eyni zamanda, bu məsələlərə qarşı öz fikrini açıq bildirən dövlət rəsmiləri və bizim həmkarlarımız sionizmin qulları kimi cəmiyyətə təqdim olunurlar. Burada bir məsələ ortaya çıxır. Reallıq ondan ibarətdir ki, həmin qruplar din amilindən çox məharətlə istifadə edirlər, din pərdəsi altında bu qarayaxma kampaniyasını davam etdirirlər.

Mən hesab edirəm ki, qələbədən sonra qarşıda duran ən

vacib məsələlərdən biri dini təhlükəsizliyimizin, din sahəsində cərəyan edən proseslərə nəzarətin daha da gücləndirilməsidir, din siyasəti konsepsiyasının, din sahəsində çevik qərarların qəbul edilməsidir. Çünki qarşıda bizi daha ciddi sınaqlar gözləyir və biz bu prosesə indidən hazır olmalıyıq.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar! Bir ölkədə 5 səhiyyə qurumu olanda, təbii ki, xaos yaşanır və bu gün biz səhiyyə sistemində xaos yaşayırıq. Səhiyyə sisteminin səmərəli işləməsi üçün islahatlar aparıldı. Amma nəticəsi əvvəlkindən də pis oldu. Bir Səhiyyə Nazirliyi var və bir də TƏBİB var. Prezident Administrasiyasında şöbə var, Nazirlər Kabinetində də var. Hər nazirliyin özünün tibb idarəsi və xəstəxanası var. Heç biri də bir-birinin kitabını oxumaq istəmir.

Sığorta sistemini tətbiq etdik. Amma əmin olun ki, o sistem həkimlər və xəstəxanalar tərəfindən boykot olunur. Səbəb isə həkimlərin daha az qazanması, təchizatın zəif olması, maaşların da aylıq deyil, 4–5 aydan bir ödənməsidir. Belə çıxır ki, onlara bu sığorta sərf eləmir. Xəstə sığorta üzrə müraciət etdiyini deyəndə, ona elə üz göstərilər ki, o özünü bədənindən 220 volt elektrik cərəyanı keçmiş kimi hiss edir. Axı, hər bir evdə bir və ya iki xəstə olur. Demək ki, hər bir evdə olan o xəstə dövlətdən narazı salınır.

Səhiyyə sistemində olan xaosu aradan qaldırmaq üçün mütləq bütün tərəflərin iştirakı ilə ya cənab Prezident, ya da hörmətli Baş nazirin yanında bir iclas keçirilsə, yaxşı olar ki, konkret təkliflərlə bu sistemdə qayda-qanun yara-

dılsın. Çünki dürüst, güclü idarəçilik qurulmalı, paralellik də ortadan qaldırılmalıdır. Bəlkə də bir səhiyyə qurumu olmalı, qalanları isə onun koordinasiyası və təbəçiliyində olmalıdır. Bu sahədə olan xaos cəmiyyəti çox narahat edir. Bilirsiniz ki, nə qədər insanın canı inciyir, incidilir, qapıdan qapıya, xəstəxanadan xəstəxanaya lap futbol topu kimi ötürürlər. Bu cür pulsuz səhiyyə olmaqdan, normal qiymətlə pullu olsa, daha yaxşı idi. Necə oldu ki, qonşu ölkələr bunu səmərəli edə bildi? Bizdə bu icbari sığorta 20 ildir ki, düzəlmir. Məsuliyyət və canyandırma da yoxdur. Nə qədər müharibə iştirakçısı var, hamısının əsəbləri pozuldu. Evə buraxıldılar, amma heç bir yerə, heç bir həkimə və xəstəxanaya təhkim olunmadılar. Bir neçəsi intihar etdi. Bilirsiniz ki, nə qədər vətəndaş əlində resept gəzir. Sığorta zərfinə daxil olan xəstəliklərin də hərəsinin quyruğuna bir vedrə bağlayırlar, o da ki sistemdən, zərfdən kənar qalır.

Mən məsuliyyətlə deyə bilərəm ki, Azərbaycanda ən xaotik sahələrdən biri də bu saat səhiyyə sistemidir. Bununla bağlı çoxlu işlərin görülməsi üçün addımlar atılıb, islahatlar aparılıb. Biz burada da nə qədər qanun qəbul edirik, nə isə edirik. Amma nəticə zəifdir. Küçədə sorğu aparaq. 10 nəfərdən soruşaq, görək, neçəsi deyəcək ki, mən səhiyyə sistemindən razıyam. Ümid edirəm ki, bu sahədə bir qayda-qanun yaranar. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr.

Sədrlik edən. Razi müəllim, sağ olun. Xahiş edirəm, danışanda deputat etikasına riayət edin. Vedrə məsələsi bu zalda gərək olmaydı.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, hörmətli media, bu payız sessiyasında büdcə

zərfi təqdim olunacaq və fürsətdən istifadə edərək bununla bağlı bir neçə məsələni əvvəlcədən demək zərurəti duy-
dum. İndi bizdə büdcə müzakirələri olacaq. Hörmətli hö-
kumət üzvlərimiz gələcək. Yenə o stolda oturacaqlar.
Yenə də etinasız şəkildə aradabir başlarını qaldırıb soyuq,
tərs baxışlarla sağ tərəfə baxacaqlar. Sanki Tahir Kə-
rimlini növbəti dəfə yol polisi saxlayıb, ona baxırlar. Nə
deyirsən, etinasız, heç bir şey eləməyəcəklər. Bəziləri
ümumiyyətlə... Səhiyyədən danış, səhiyyə naziri cavab
verməyəcək, təhsildən danış, təhsil naziri cavab vermə-
yəcək. Hamısı deyəcək ki, maliyyə naziri, o, bu cavab verə-
cək. Beləcə də çıxıb gedəcəklər. Onlar nə edəcək? Deyəcəklər
ki, bunlar bizim deputatlardır, bizim adımızı çəkə bil-
məzlər, bizi Prezident qoyub, bilirlər, nədir və sair. Prezident
səni qoyub ki, islahat keçir, islahatı təmin elə, korrupsiyanı
aradan qaldır, vəziyyəti, rifahı yaxşılaşdır. Daha deməyib ki,
gedin, 190 min ailənin çörəyini, pensiyasını kəsin, “qanun-
suz” adı ilə onları çörəkdən məhrum edin. AXI, bu, təkcə
pensiya deyil, onların dolanışıq mənbəyidir.

Biz bu boyda qələbə qazanmışıq. Prezidentimizin
arxasında nə vaxta kimi gizlənəcəksiniz? Nə vaxta kimi
islahatları aparmayacaqsınız, ay hökumət? Nə vaxta kimi
qaçacaqsınız? Nəyi deyiriksə, tərsinə edirsiniz. Arqument
tapırsınız. Uşaq pulu deyirik, eləmirsiniz. Deyirik, qazın,
ışığın, benzinin, çörəyin qiymətini salın, tərsinə edirsiniz.
Hələ bundan sonra tərsinə edə-edə gedəcəksiniz. Bir dəne
Tarif Şurası yaratmışınız, onun arxasında gizlənirsiniz.
Artırırsınız. Camaat da bizə, mənim özümə neçə dəfə
deyiblər ki, xahiş edirik, sən heç bir məsələ qaldırma, nə
deyirsən, tərsinə edirlər. Onsuz da biz deyəni eləmirsiniz,
bizi saymırsınız. Sizin hesabatlılığınız bizim qarşımızda

bu cürdür? Gələcəksiniz, oturacaqsınız, yenə məruzə edəcəksiniz, çıxıb gedəcəksiniz.

Dəfələrlə məsələ qoymuşuq. O boyda Qarabağımızın bərpa məsələsini qoymuşuq. Baxırsınız, bir tək Türkiyədən başqa, demək olar ki, investisiya qoyan yoxdur. Kim eləyib bunu? Nə qədər demək olar ki, məhkəmələrdə qanunun aliliyi olsun. O xarici investor, daxili investor inansın ki, sabah öz haqqını məhkəmədə müdafiə edə biləcək. Ədalətli tenderlər olsun. Ən əsas camaatın dolanışığıdır. Biz indi gedəcəyik, məsələn, 50 manata bir çaynıq çay içməyə. Amma rayonda 9–10 nəfər kişi toplaşacaq ki, 1 manatlıq çayı nə təhər içsin. 20–10 qəpikdən təsəvvür edək ki, o çayı içək. Üzüm, pambıq, istehsalat var idi. Hamısı dağılıb, yerinə heç nə yoxdur. Nə qurmuşunuz, qurun da.

Sədrlik edən. Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Bakıda bu ay ərzində çox möhtəşəm iki tədbir keçirildi. Biri Bakı İdman Oyunları Sarayında, biri də Bakı Ekspo Mərkəzində kitab sərgisi keçirildi. Birini özəl nəşriyyatlar özləri, digərini isə Mədəniyyət Nazirliyi keçirdi. Bildiyim məlumata görə, oraya 300 min civarında vəsait ayrıldı. Hər iki tədbir təqdirəlayiqdir. Amma burada bir məsələyə diqqət yetirmək lazımdır ki, bu cür tədbirlərə dövlətin böyük vəsait ayırmasına ehtiyac yoxdur. Sadəcə, hökumət kitab nəşrlərini, nəşriyyatları yerlə təmin etməlidir. Gəlin, ayda bir dəfə kitab sərgisi keçirin. Mən təklif edirəm ki, ayda 5 gün də olsa, kitab sərgisi keçirilsin. Çünki ölkədə kitaba marağın artırılması vacibdir. Mən hər iki sərgidə oldum. Orada nəyi müşahidə elədim. Yüzlərcə insan, təbii, məktəblərdən, başqa yerlərdən ora

axın edirdi. Demək, insanlarda oxumaq, mütaliyəyə maraq hissi ölməyib. Yəni biz tək-cə çayxanalara baxıb, boş nərd-taxta, domino arxasında vaxtını öldürən on minlərcə Azərbaycan vətəndaşının fonunda, alternativ olaraq on minlərcə də kitab oxumağa, sərgiyə gələn, kitabla maraqlanan insanı görürük.

Kitabı stimullaşdırmaq üçün biz burada əlavə dəyər vergisinin azaldılması istiqamətində bir neçə dəfə də məsələ qaldırdıq. Əlavə dəyər vergisi bizdə 18 faizdir. Üstəlik 18 faiz də gömrük rüsumu nəzərdə tutulubdur. Bu, kitabın qiymətinin baha olmasının əsas səbəblərindən biridir. Burada deputat həmkarımız, hörmətli komitə sədrimiz Tahir Mirkişili ilə də bu məsələni bir neçə dəfə müzakirə eləmişik. O, sağ olsun, bildiyim qədər, bu istiqamətdə təkliflərini hökumətə hazırlayıbdır. Bu istiqamətdə müəyyən işlərin görülməsi mümkündür. Bu, çox minimum vergi yüküdür və bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur, büdcəyə təsir edəcək mahiyyətdə deyil. Bu müddətdə hökumət də bura gələndə bu məsələni təcili qaldıracağıq. Mən təklif edirəm, ƏDV götürülsün.

Ümumiyyətlə, bizdə dini və başqa kitabların müəyyən mənada qadağası da mövcuddur. Bu qadağanın heç bir əhəmiyyəti yoxdur. İnsanlar istənilən kitabı istənilən ölkədən elektron variantda alır. Bu qadağanı da götürmək lazımdır. Kitab qadağası nə deməkdir? Belarusda kitab mağazalarının hamısı vergidən azad olunub. Heç olmasa, başqa ölkələrdə olan müsbət nümunələri götürsək, mən-cə, bu müsbət tendensiyanın əsasını qoya bilərik. Bu sərgilərin keçirilməsini də digər bölgələrdə stimullaşdırmaq lazımdır. Gəncədə, Sumqayıtda və sair. Hesab edirəm ki, bu, Azərbaycanda düşüncə həyatında böyük bir yüksəlişə,

inkişafa səbəb ola bilər. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fazil müəllim.

İltizam Yusifov. Buyurun, İltizam müəllim.

İ.Yusifov. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli deputat həmkarlarım, media təmsilçiləri! Mən də insanlarımızın hər gün qarşılaşdığı, əziyyət çəkdiyi bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Bu, Azərbaycanda şəhərlərarası müntəzəm sərnişindəşımaya ilə əlaqədardır. Bu gün Bakı şəhərinin hər yerində qeyri-qanuni sərnişindəşımaya ilə qarşılaşmaq olar. Bölgələrdə də vəziyyət eynidir. Bakı Beynəlxalq Avtovağzalından başqa, demək olar ki, digər bölgələrdə avtovağzallar aidiyyəti üzrə fəaliyyət göstərmirlər. Hətta mən bu günlərdə sosial şəbəkələrdə oxudum ki, rayonlardan birinin avtovağzalını supermarket ediblər, yəni supermarket kimi işləyir. Mən Sovet dövründə olduğu kimi, hər rayon və şəhərdə bir avtovağzalın olmasının tərəfdarı deyiləm. Çoxlu avtovağzalların olması, hətta kiçik avtostansiyalarda fəaliyyət göstərməsi daha yaxşıdır. Yetər ki, burada rəqabət təmin olunsun və onlar qanun çərçivəsində fəaliyyət göstərsinlər.

Mənim fiziki şəxslərin müntəzəm sərnişindəşımaya ilə məşğul olması ilə də bağlı heç bir iradə yoxdur. Bu sahə ilə elə fiziki şəxslər, özəl qurumlar məşğul olmalıdır. Bu, normal bir haldır. Dövlət bu sahə ilə məşğul olmamalıdır. Müvafiq icra qurumları bu sahədə yalnız dövlət siyasətini həyata keçirməlidir.

Burada əsas diqqəti bir məsələyə çəkmək istəyirəm – sərnişinlərin fərdi qəza sığortası. Bizdə belə bir misal var. Deyirik ki, malımız xarab olunca, canımız xarab olsun. Biz avtomobilimizi, cansız bir əşyanı mütləq surətdə, məcburi qaydada sığortalatdırırıq. Lakin canımızı, həyatı-

mızı kimə isə həvalə edirik və heç bir qəzadan da sığortalanmırıq. Hamımız yollardakı faciəli avtobus qəzalarını görürük və acıyıırıq. Sərnişinlərin həyatı təhlükə altında olmamalıdır. Sərnişin bilet aldısı, ayağını avtobusa qoydusa, onun həyatı qəzadan və digər xoşagəlməz hadisələrdən sığortalı olmalıdır. Buna görə də daşıyıcılar məsuliyyət daşmalıdır. Bizim İcbari sığorta haqqında qanunumuz var. Bu qanunda sərnişinlərin icbari fərdi sığortası nəzərdə tutulur və bu, məcburidir.

Bundan əlavə, bu hadisələri qeydə almaq üçün yollarda dövlət yol polisinin müasir texniki vasitələri də mövcuddur. Lakin hava nəqliyyatından başqa digər nəqliyyat növlərində bu, nəzərdə tutulsa da, bu qanun heç bir sahədə işləmir. Hesab edirəm ki, bu sahədə qayda-qanun yaratmağın da vaxtı çoxdan çatıb. Mən müvafiq icra qurumlarını bu qanunun işləməsinə təmin etməyə çağırıram. Bu qanun işləsə, insanlarımız başa düşəcək ki, onlar təsadüfi minik vasitələrinə minərək öz həyatlarını təhlükəyə atmamalıdırlar. Bu qanun işləsə, insanlarımızın təhlükəsiz daşınması təmin olunacaqdır. Bu qanunun işləməsi ilə qeyri-qanuni sərnişin daşınmasına da avtomatik olaraq son qoyulacaq və nəticə etibarilə qanuni büdcə ödəmələrimiz də müvafiq surətdə artacaq. Bu qədər. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Əminə Ağazadə.

Şakir müəllim, sonra yuxarı cərgədən Cəbi Quliyev hazırlaşsın.

Əminə xanım, buyurun.

Ə. Ağazadə. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli deputatlar, media mənsuqları! Mənə verilmiş fürsətdən istifadə edərək seçicilərimi narahat edən prob-

lemlər barədə danışmaq istəyirəm. Təmsil etdiyim Kürdəmir rayonu Mərkəzi Aran zonasının suvarma suları ilə bağlı ən çox problem yaşanan rayonlardan biridir. Mövsümi quraqlıq, su mənbələrinin, suyun səviyyəsinin düşməsi bir çox kəndlərimizdə su ilə əlaqədar çoxsaylı problemlərə səbəb olub. Bunlar əhalini gündən-günə daha çox narahat edən bir məsələyə çevrilir. Rayonun ən çox əhalisi olan Şilyan, Qarasu, Qarabucaq, Pirili kəndlərində su çatışmazlığı səbəbindən fərdi təsərrüfat ciddi ziyan görür. Bir müddət öncə rayonun Şilyan kəndində artezian quyusu qazılsa da, bu məsələni köklü şəkildə həll etməyə imkan vermir. Bununla əlaqədar müvafiq qurumların bu problemə diqqət ayırmalarını xahiş edirəm.

Pandemiya, bütün sahələrdə olduğu kimi, təhsil sahəsində də kifayət qədər narahatlıq doğuran anlara səbəb olmuşdur. Bu sahənin əsaslığını, cəmiyyət və dövlətimiz üçün vacibliyini nəzərə alaraq, hesab edirəm ki, yaranmış problemlərin həlli diqqət mərkəzində olmalıdır. Təmsil etdiyim Kürdəmir rayonunda təhsilin səviyyəsi son dövrlərdə artan templərlə inkişaf etməkdədir. Belə ki, ötən təhsil ilində rayonun məktəblərini bitirmiş 17 şagird 600 baldan yuxarı nəticə göstərmiş, ali məktəblərə qəbul olunma faizinə müvafiq olaraq yüksəlmişdir.

Onu da qeyd edirəm ki, son dövrlərdə rayonda bir neçə yeni məktəb binası istifadəyə verilmiş, məktəblər ən yüksək standartlara cavab verən avadanlıqlarla təmin edilmişdir. Lakin bəzi kənd məktəblərimiz vardır ki, yerləşdikləri binalar qəzalılıq vəziyyətdədir. Tikintilərin istismar müddətini çoxdan ötməsi səbəbindən həmin kəndlərdə uşaqların təhsil alması mümkün deyil. Belə məktəb binalarından rayonun Sovla, Çöhranlı, Pirili kənd məktəblərini misal

gətirmək olar. Mən özüm seçicilərlə görüşdə həmin məktəblərdə olmuşam və məktəblərin qəzalılığı vəziyyətdə olması barədə müvafiq qurumlara, təhsil nazirinə, Nazirlər Kabinetinə müvafiq sorğular və məktublar göndərmişəm.

Bundan başqa, uzun illərdir ki, Kürdəmir Uşaq İncəsənət Məktəbinin binası yararsız vəziyyətdədir. Seçicilərlə görüşlərdə həmin məktəb binasının yenidən inşa edilməsi haqqında rayon ictimaiyyəti tərəfindən mənə çoxsaylı müraciətlər daxil olmaqdadır.

Bugünkü şəraitdə təhsilin səviyyəsinin normal vəziyyətdə təmin edilməsi üçün rayonlarda olan internet-kommunikasiya sistemlərinin işinə də diqqət edilməlidir. Təmsil etdiyim rayonda kənd yerlərində internet əlaqəsinin aşağı səviyyədə olması haqqında mənə dəfələrlə müraciətlər edilir. Rayonun 40-a yaxın yaşayış məntəqəsində, ümumiyyətlə, hər hansı kommunikasiya sistemi mövcud deyildir. Kənd yerlərində seçicilərlə görüşlərimdə bu, əhalini ən çox narahat edən məsələlərdən biri kimi önə çəkilir. Müvafiq qurumlardan xahiş edirəm ki, bu məsələlərə diqqəti...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Cəbi Quliyev. Buyurun, Cəbi müəllim.

Tural Gəncəliyev hazırlaşsın.

C.Quliyev. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar, əziz media nümayəndələri! Hər birinizi salamlayıram. Bildiyiniz kimi, ölkəmizdə gənclərlə iş onların bilik və bacarıqlarının, intellektual səviyyələrinin artırılması, təhsil imkanlarının genişləndirilməsi dövlət siyasətinin əsas prioritet istiqamətlərindən birini təşkil edir. Artıq hər birimizə məlumdur ki, ötən günlərdə cənab Prezident tərəfindən Azərbaycan gənclərinin nüfuzlu xarici ali təhsil

müəssisələrində təhsil imkanlarının genişləndirilməsi haqqında sərəncam imzalanmışdır. İstər “2007–2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsil üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi barədə ölkə Prezidenti tərəfindən imzalanmış Sərəncam, istərsə də bu sahədə işlərin genişləndirilməsi ilə bağlı imzalanan sərəncam ölkədə gənc nəslin inkişafı, qara qızılın insan kapitalına çevrilməsi ilə bağlı atılan ən mühüm addımlardandır. Biz artıq birinci sərəncamdan istifadə edərək xaricdə təhsil alıb qayıdan gənc kadrların müxtəlif sahələrdə fəaliyyətinin şahidi oluruq. İstər dövlət orqanlarında, istərsə də özəl müəssisələrdə onların bilik və bacarıqlarından yararlanırıq. Bu sahədə imzalanmış ikinci sərəncam isə gəncliyimiz üçün yeni imkanlar yaratmaqla yanaşı, orada göstərilən postpandemiya və torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasından sonra yaranmış yeni geo-siyasi proseslər dövründə sürətli inkişaf və müasir bacarıqlara malik insan kapitalı formalaşdırmaqdan ibarətdir.

Bütün bunlarla yanaşı, gənclərimizin xaricdə təhsil alması ilə bağlı narahatedici məqamlar da mövcuddur. Artıq uzun illərdir, Dövlət İmtahan Mərkəzinin müvafiq imtahanlarında uğur qazana bilməyən gənclərimizin müxtəlif vasitələrlə, xüsusən xaricdə təhsil şirkətləri adı altında fəaliyyət göstərən özəl müəssisələr vasitəsi ilə, əsasən, Rusiyanın, Gürcüstanın, Ukraynanın müxtəlif universitetlərində dildə “prestijlik” səslənən hüquqşünaslıq, maliyyə, iqtisadiyyat və sair yönümlü ixtisaslarda təhsil almaq üçün həmin o ölkələrə yollanmasının şahidi oluruq. Əmək bazarının heç bir standarta cavab verməyən, diplom əldə etsə belə, heç bir bilik əldə etməyən, təhsil aldığı ölkənin ana dilində sadə ünsiyyət qurmağı belə bacarmayan, ən

əsası dövlətin nəzarət mexanizmindən tamamilə uzaq qalan gənclərimiz, əfsuslar olsun ki, gələcək həyatlarında daha böyük problemlərlə üzləşirlər. Bu gün biz məhkəmələrə yüzlərlə diplomun təsdiqi ilə bağlı müraciətlər görürük. Düşünürəm ki, bu halların qarşısını almaq üçün aidiyyəti qurumlarla birlikdə ciddi maarifləndirmə işləri aparılmalı və müvafiq qurumların nəzdində ciddi nəzarət mexanizmini formalaşdırmalıyıq. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tural Gəncəliyev.

Hazırlaşsın Bəhruz Məhərrəmov.

Tural müəllim, buyurun.

T.Gəncəliyev. Hörmətli Sədr, hörmətli deputat həmkarlar! İşğalçı Ermənistan silahlı qüvvələri üzərində qazandığımız şanlı qələbənin ildönümü ərəfəsindəyik. Fərsətdən istifadə edərək təmsil olunduğum Xankəndi şəhərindən olan azərbaycanlıların, xüsusən Xankəndi gənclərinin 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə torpaqlarımızın azad olunmasında göstərdikləri şücaət, etdikləri qəhrəmanlıq və töhfələri haqqında danışmaq istəyirəm. Vətən müharibəsinin ilk günündən Xankəndi şəhərindən olan onlarca azərbaycanlı gənc ordumuzun sıralarına könüllü şəkildə yazıldılar və torpaqlarımızın azad olunmasında öz canları, qanları hesabına döyüşərək bu işdə öz töhfələrini verdilər. Bu gün, xüsusən iki nəfər – Xankəndi şəhərindən şəhid olmuş Nəsirov Xəqani və Əhmədov Nicat haqqında söz açmaq istəyirəm. Şəhidlərimiz Nəsirov Xəqani Kamran oğlu Suqovuşan, Əhmədov Nicat Həsən oğlu isə Cəbrayıl ərəzində gedən döyüşlərdə şücaətlə döyüşmüş və şəhid olmuşlar. Fərsətdən istifadə edərək bu şəhidlərimizin simasında bütün Azərbaycan şəhidlərinə Allahdan rəhmət

diləyir və xüsusən də Xankəndi şəhərindən olan şəhidlərimizin valideynlərinə olan rəğbətini bir daha bildirirəm, onlara Azərbaycan ordusu üçün belə şücaətli, qəhrəman övlad yetişdirdiklərinə görə təşəkkür edirəm.

Qeyd etmək istəyirəm ki, Xankəndi şəhərindən olan azərbaycanlılar, Xankəndi gəncləri, eyni zamanda, informasiya müharibəsi çərçivəsində də çox aktiv fəaliyyət göstərmişdilər. Təsadüfi deyil ki, erməni işğalçı qüvvələri məhz o vaxtlar – birinci Qarabağ müharibəsi dövründə ilk Xankəndini, Xankəndindən olan azərbaycanlıları hədəfə alırdılar. Xatırlatmaq istəyirəm ki, hələ 1988-ci ilin sentyabr ayında Xankəndində baş vermiş talanlar nəticəsində müharibənin ilk qurbanları məhz orada yaşayan azərbaycanlılar olmuşdu. Bütün bunların nəticəsində bizim Xankəndi sakinlərimiz, Azərbaycan vətəndaşları xüsusi şücaət göstərmiş, düşmən üzərində qələbə qazanaraq Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında dəmir yumruğun gücünü düşməne göstərmişdilər. Bizim şəhidlərimizə bir daha rəhmət diləyirəm və ümidvaram ki, onların xatirəsi əbədləşdiriləcək. Müvafiq dövlət qurumlarından da gələcəkdə onların xatirəsinin əbədləşdirilməsi üçün addım atılmasını xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəhruz Məhərrəmov. Hazırlaşsın Şahin İsmayılov.

Buyurun, Bəhruz müəllim.

B.Məhərrəmov. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Əziz həmkarlar, dəyərli sədarət! 44 günlük müharibə tək bizə deyil, ümumiyyətlə, dünyaya nümayiş etdirdi ki, Azərbaycan zəfər qazandığı kimi, qələbəsinin nəticələrini də qorumağı bacarır. Bu, çox ciddi, çox mürəkkəb bir prosesdir. Lakin Azərbaycan bu sınaqdan üzüağ çıxdı. Bu

gün Azərbaycan artıq təcavüzə, işğala son qoymaqla bölgədə digər xalqlar üçün ümid yerinə çevrilib. Azərbaycan terrordan, separatizmdən əziyyət çəkən dövlətlər üçün presedent ünvana çevrilib. Artıq bizim öz gücümüzün fərqiə varmağımızın vaxtıdır və biz bu gücün fərqiə varırıq. Bu mənada hansı isə əyalət mollasının, yaxud səlahiyyətlərinin sərhədini bilməyən hansı isə generalın fikirləri bizim Azərbaycan üçün gündəm yaratmamalıdır. Biz özümüz bölgədə gündəm yaradan dövlətik.

Bu mənada, hesab edirəm ki, biz güc sahibi olaraq əsas diqqəti öz inkişafımıza, eyni zamanda, bölgədə sülhün, sabitliyin təminatçısı olan şanlı Azərbaycan Ordusunun hazırlığının artırılmasına yönəlməliyik və yönəldirik də. Bu mənada Azərbaycan Ordusu bizə qardaş sayılan, bizə qardaşlığı sübut edən dövlətlərlə birlikdə əməkdaşlığı, fəaliyyəti gücləndirməlidir. Necə ki Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan – üç qardaş hərbi təlimlərlə bütün bölgədə müsbət mənada səs saldı, Azərbaycan və Türkiyə hərbiçiləri Türkiyədə öz hərbi təlimləri ilə sülh və əmin-amanlıq mesajı verdi, eləcə də Azərbaycan bizə qardaş olan dövlətlərlə birlikdə həmin ərazilərdə, məsələn, Pakistanda, eyni zamanda, bizə daim siyasi dəstəyini əsirgəməyən Səudiyyə Ərəbistanı ilə birlikdə İran körfəzində dünyaya sülh və sabitlik mesajı verməlidir. Bizim buna imkanlarımız, gücümüz də çatır. Çünki bizim bölgəmiz artıq münəqişələrdən yorulub. Biz Azərbaycan olaraq münəqişəyə son qoymaqla bölgə üçün, bölgə xalqları üçün yeni bir perspektiv müəyyən etmişik və bu perspektivdən hər kəs faydalanmalıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Şahin İsmayılov, buyurun.

Bu, sonuncu çıxışıdır.

Ş.İsmayılov. Hörmətli xanım Sədr, əziz həmkarlar! Bir məsələ ilə bağlı qısa şəkildə fikrimi bölüşmək istədim. Məlum olduğu kimi, Vətən müharibəsinin ildönümü ərəfəsindəyik. Biz şəhidlərimizin il mərasimlərində iştirak edirik, onların dəfn olunduqları qəbiristanlıqlarda xatirələrini yad edirik. Bizim regiondan olan deputatların da qarşılaşdığı bir məsələ var və mən bu gün bunu burada səsləndirmək istədim. Bizim elə qəbiristanlıqlar var ki, orada onlarca şəhid dəfn olunub və həmin qəbiristanlıqlar ayrı-ayrılıqda Şəhidlər xiyabanına çevrilib. Şəhid valideynlərinin tələbləri, daha doğrusu, istəkləri qəbiristanlıqların yolu ilə bağlıdır. Həmin qəbiristanlıqlar əksər hallarda kəndlərdən təqribən 1–3 kilometr məsafədə yerləşirlər və oranın yolları hərəkət etmək üçün rahat deyildir.

Mən təklif etmək istərdim ki, düzdür, Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi imkan daxilində bu yolların çəkilməsi, yaxud yenidən qurulması ilə bağlı müəyyən köməklik göstərir. Çox yaxşı olardı ki, kənd qəbiristanlıqları yollarının da yenidən qurulması ilə bağlı xüsusi bir proqram, yaxud da ki, bunun üçün ayrıca bir layihənin icrası həyata keçirilərdi. Çünki, yenə deyirəm, bu bizim regionlardan olan deputatların əksəriyyətinin qarşılaşdığı məsələdir. Təbii ki, biz dövlət səviyyəsində, cənab Prezident səviyyəsində şəhidlərin ruhlarını hər zaman əziz tuturuq, onların xatirələrini yaşadıırıq. Çox yaxşı olardı ki, həmin şəhidlərin uyuduqları məzarlıqlar da infrastruktur baxımından yaxşı, normal səviyyəyə gətirilərdi. Təşəkkür edirəm, diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin məsələsinə keçirik. Bu

gün gündəliyimizdə bir məsələ var. Biz Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsini dünən birinci oxunuşda qəbul etdik, bu gün isə layihə ikinci oxunuşda müzakirəyə çıxarılır. Məsələ ilə bağlı mən xahiş edirəm, Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli müəllim, buyurun, məlumat verin.

Ə.Hüseynli, Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Mən ilk növbədə dünən birinci oxunuş zamanı Müstəqillik Günü haqqında cənab Prezident tərəfindən təqdim olunmuş qanun layihəsi ilə bağlı çıxış etmiş bütün deputat həmkarlara təşəkkürümüzü çatdırmaq istəyirəm. Çünki bütün çıxış edən deputatlar öz çıxışlarında, həqiqətən də, bu qanun layihəsinin məzmununu, məntiqini, zərurətini çox düzgün olaraq Azərbaycan cəmiyyətinə çatdırmış oldular. Baxmayaraq ki, mən çox qısa bir təqdimat etmişdim. Amma faktiki olaraq hər çıxışda yeni bir təqdimat, yeni bir yanaşma mövcud idi və buna görə sizə təşəkkürümü bildirirəm.

Eyni zamanda, fürsətdən istifadə edib sizi məlumatlandırmaq istəyirəm ki, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin iclasında Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi müzakirə olunarkən hüquqşünas deputat həmkarlarımızın bir sıra təklifləri var idi. O təkliflər qanun layihəsinin preambulası ilə bağlı idi, daha çox texniki redaktə xarakterli və “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Qanunun tələblərinə söykənirdi. Erkin müəllim Qədirli, Tahir müəllim və bir sıra deputatlarımız bu məsələləri qaldırmışdı. İndi sizə təqdim olunmuş yeni variant qanunvericilik təşəbbüsü subyektivi ilə razılaşıdırılıb. Preambulanın

sonuncu iki abzası birləşdirilmiş və dəqiqləşdirilmiş formada sizlərə təqdim olunmuşdur.

Eyni zamanda, dünən birinci oxunuşda səslənmiş bir neçə məsələyə də münasibət bildirmək istəyirəm. Çünki ikinci oxunuş zamanı, ola bilsin ki, o məsələlərə yenidən qayıdılısın. Hesab edirəm ki, 28 May Respublika Gününün Müstəqillik Günü ilə əvəz edilməsi ilə bağlı həm cəmiyyətdə ekspertlər tərəfindən səsləndirilən fikirlərə, həm də parlamentdə bir neçə deputatın söylədiyi fikirlərə, məhz dünən deputat həmkarlarımızın böyük bir hissəsi əsaslandırılmış, hüquqa, tarixə, məntiqə uyğun olaraq cavablar vermişlər. Mən bu cavabları tam bölüşürəm. Birmənalı əmin olduğumuzu bildirmək istəyirəm ki, sözsüz, “müstəqillik” anlayışı daha genişdir və özündə dövlət quruluşunu da ehtiva edir. Eyni zamanda, qanunun preambulasında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 23 ay mövcud olması məsələsi ilə bağlı, hesab edirəm ki, yeni müzakirələr, polemikalar açmağın yeri yoxdur. Çünki Xalq Cümhuriyyətinin, İstiqlal Bəyannaməsinin elan olunması və Xalq Cümhuriyyətinin süqutu tarixləri məlumdur və o tarixlər göstərilib. Sonrakı dövrdə Azərbaycanın bütün ərazisində, bir tək Gəncədə deyil, Lənkəranda, Qubada, Zəngəzurda, İrəvan mahalında – hər yerdə üsyanlar olub. Ümumiyyətlə, xalqımız Sovet hakimiyyətinə qarşı uzun illər mübarizə aparıb və hesab edirəm ki, biz burada yeni bir müzakirə polemikası açmalı deyilik. Rəsmi sənədlər var və onlara əsasən həmin 23 ay da qeyd olunub.

İkinci qrup məsələlər 3-cü maddə ilə bağlı idi. Müstəqillik Günü və Müstəqilliyin Bərpası Günü hər il bayram kimi qeyd olunur. Belə bir fikir səslənmişdi ki, bu maddə hər iki bayram gününü bərabərləşdirir və qeyri-iş günü

elan olunmasına gətirib çıxara bilər. Amma əslində, bu, belə deyil, qanunun mənası nəyi isə bərabərləşdirmək deyil. Qanun burada dəqiqləşdirir. Dünən də çıxış edənlərin sırasında çox dəqiq fikirlər oldu. İndi dəqiqdir. 1918-ci ildə isə müstəqillik elan olunub, 1991-ci ildə isə bərpa olunub. Bu məsələ də, əslində, bu qanunun predmeti deyil, Əmək Məcəlləsinin predmetidir. Çünki qeyri-iş günləri məsələsi Əmək Məcəlləsində həll olunur, sonra Nazirlər Kabineti tərəfindən tənzimlənir. Sözsüz ki, bu qanunun qüvvəyə minməsi ilə bağlı həm də Əmək Məcəlləsində düzəlişlər təklif olunacaq. Ola bilsin ki, biz onu komitə olaraq təqdim edək. Yəqin, cənab Prezident tərəfindən təqdim olunacaq. Amma mən öz mövqeyimizi demək istəyirəm ki, bu, texniki məsələdir. Əmək Məcəlləsində olunacaq dəyişiklik, hesab edirəm ki, həm bayram günü, həm də, eyni zamanda, iş günü məsələsinə yönəlməyəcək, sadəcə, texniki dəyişiklik olacaq.

Üçüncü qrup məsələlər isə 1991-ci ildə Konstitusiyaya aktına səs vermiş deputatların, o dövrdəki Ali Sovet deputatlarının imtiyazları, – hər halda ifadələr belə idi, elə də səsləndiririk, – mükafatları, mükafatlandırılması, pensiya təminatı və sair məsələlərlə bağlıdır. Bildirmək istəyirəm ki, bu məsələlər bizim qanunvericilikdə tənzimlənir. “Əmək pensiyaları haqqında” Qanun ilə tənzimlənir, orada hər şey dəqiqdir ki, hansı dövrə şamil olunur, nə üçün o dövrə şamil olunmur. Bunun üzərində geniş dayanmaq istəmirəm. Yəni burada hansı isə hüquqi bir problem yoxdur və bizim bu məsələ ilə bağlı hər hansı bir qanunvericilik təşəbbüsü niyyətimiz yoxdur.

Eyni zamanda, dünən müzakirələr zamanı çox pozitiv ruha heç bir zərər gətirmədən bir neçə fikrimi də sizinlə

bölüşmək istəyirəm. Həqiqətən də, dünənki müzakirələr tamamilə fərqli bir ruhda keçib. Çünki Azərbaycanda indi fərqli bir siyasi situasiya mövcuddur. Cənab Prezidentin həyata keçirdiyi siyasət, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunmasında əldə etdiyimiz nailiyyətlər bir çox müxalif partiyalar tərəfindən də qəbul olunur. Dünənki müzakirələr də Müstəqillik Gününə, onun bərpasına daha dəqiq qiymət verməyə imkan verdi. Amma təəssüf olsun ki, o dövrdə – 1991-ci ildə Konstitusiyaya aktı müzakirə olunan zaman müzakirələr müstəqillik mövzusunda daha çox digər süni formada seçilmiş bir hədəfə yönəlmişdir. Bu hədəf Heydər Əliyev idi. Heydər Əliyev bir tək mərkəzdən – Moskvadan təqib olunmurdu. Burada bu müzakirələrin böyük bir hissəsi hakimiyyətdə olan qüvvələr və hakimiyyətə iddialı ola qüvvələr tərəfindən Heydər Əliyevin əleyhinə yönəlmişdi. O dövrdəki Konstitusiyanın 112-ci maddəsinə. Tarixi realıq belə olub.

Hesab edirəm, o dövrdə mükafatlanması və imtiyazlara malik olan yeganə qüvvə Azərbaycan xalqıdır ki, bütün bu çətin şəraitə dözüb, 1993-cü ildə öz düzgün seçimini edib, Heydər Əliyevin arxasınca gedib. Bu gün də cənab Prezident ulu öndərin siyasətini davam etdirdi, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin etdi və bizim elan olunmuş müstəqilliyimiz tam real müstəqilliyə çevrildi. Hesab edirəm ki, bu baxımdan biz qanun layihəsinin bu kontekstindən, hədəfindən, real məzmunundan kənar – ikinci oxunuşda müzakirələrə yol verməməliyik. Çünki birinci oxunuşda biz, bütövlükdə, parlament konseptual olaraq məsələnin qoyuluşunda, çox dəqiq bir mövqə nümayiş etdirmişdik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Əli müəllim, çox ətraflı məlumatla görə

çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, biz keçən oxunuşda, yəni dünən kifayət qədər müzakirə etdik, kifayət qədər tarixə, uzaq tarixə, yaxın tarixə ekskurslar oldu. Bugün isə ikinci oxunuşdur və biz ancaq mətn üzərində nə isə dəyişiklik edə bilərik. 11 nəfər yazılıb, indi mən baxıram. Əgər kim isə konseptual çıxış etmək istəyirsə, xahiş edirəm, onu yazılı surətdə katibliyə versin. Kimin mətn ilə bağlı hansı isə təklifi varsa, xahiş edirəm, çıxış edin.

Sabir müəllim, Siz dünən çıxış etmişdiniz. Deyəsən, bu gün də Sizin sualınız var.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bəli, buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Əli müəllim, xahiş edirəm, nəzərə al-sın. Burada “23 ay mövcud olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti” ifadəsi ilə bağlı Azərbaycan mətnində “mövcud olmuş” ifadəsinin dəyişilməsini təklif edirəm. Çünki mövcudiyət ölüm-dirim, yaşamaq üçün bir şeydir, yəni oldu-olmadı. Dövlət 23 yaş yaşayıb. Ona görə xahiş edirəm, o sözlər dəyişilsin. Fəaliyyət göstərib, yaşayıb. Mövcudiyət nədir?

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sabir müəllim.

Əli müəllim, mən təklif edirəm, suallar yığılıandan sonra.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuş olduğuna görə biz qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Bu-yurun.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.41 dəq.)

Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi
İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

1
81

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, ikinci oxunuşa aid məsələdir?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

R.Nurullayev. Xanım Sədr, üzr istəyirəm, 30 saniyə vaxtınızı alacağam. Mən bayaq işlətdiyim ifadəyə görə Sizdən və deputat həmkarlarımdan üzr istəyirəm. Həqiqətən, mən o sözün nə mənada olduğunu indi də bilmirəm. Amma heç yazımda da o yox idi.

Sədrlik edən. Elə, vallah, mən də bilmirəm. Ona görə də heç qəbul etmədim. Eşidirəm ki, bizim hamımızı da bir az təhqir elədi.

Nizami Cəfərov. Nizami müəllim, buyurun.

N.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Həqiqətən, dünən çox geniş müzakirə olundu və mən düşünürəm ki, bu müzakirələr təsadüfi deyildi. Əgər biz dövlət başçımızın rəhbərliyi ilə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması sahəsində böyük uğur qazanmasaydıq, yəqin ki, bu cür müzakirə də olmayacaqdı, yaxud bu cür müzakirə elə səmərəli olmayacaqdı. Amma mən də düşünürəm ki, bu mətnə bir sıra terminləri aydınlaşdırmaq lazımdır.

Biz Konstitusiyamızdan başlayaraq, demək olar ki, qanunlarımızın bir çoxunda “çoxəsrlik dövlətçilik ənənəsi”, “çoxəsrlik mədəniyyət” kimi ifadələri işlədirik. Am-

ma mən fikirləşirəm ki, bizim qanunvericiliyimiz o tarixə getməlidir. Yəni bizim qanunvericiliyimizdə tarix konkret şəkildə əks olunmalıdır. İndi biz bu qanun layihəsinin metodikasını bəlkə də hələ bilmirik. Biz hüquqşünaslarımızdan çox sitat gətiririk, amma hüquqşünaslarımız tariximizin qədiminə getmək əvəzinə, çox zaman bizi qanunlarda bəri çəkirlər – dövlətçiliyimizi də, mədəniyyətimizi də. Məsələn, ümumtürk dövlətçilik ənənələri, Qafqaz dövlətçilik ənənələri, Atabəylər–Azərbaycan dövləti, Səfəvilər–Azərbaycan dövləti, Əfşarlar–Azərbaycan dövləti, xanlıqlar dövrü Azərbaycan dövlətləri.

Azərbaycan Prezidenti çox dəqiq bir misal gətirdi ki, Rusiyanın Azərbaycan xanlıqları ilə münasibətləri məhz Azərbaycan xanlıqları ilə olub. Yəni Qarabağla Rusiya imperiyası arasında Qarabağın zəbt olunması ilə bağlı müqavilə bağlanıb. Qarabağ dövlət kimi imperiya ilə müqavilə bağlayıb. İbrahim xan bağlayıb. Kürəkçay müqaviləsindən söhbət gedir. O zaman orada heç bir erməni olmayıb. O zaman, ümumiyyətlə, Dağlıq Qarabağ söhbəti olmayıb. Söhbət Qarabağdan gedir. Yəni bu mənada, elə bilirəm, bizim hüquqşünaslar bu tarixdən qaçmamalıdır. Bir çox xalqların hüquq ənənəsində bu var, yəni mətndə “çoxəsrlik dövlətçilik ənənəsi” deyəndən sonra, yaxud onun tərkib hissəsi olaraq bir-bir bu dövlətlər sadalanır.

Biz köhnə tarixə qədərki dövlətləri, yəni Manna, Midiya, Albaniya – bu söhbətləri etmək istəmirik. Çünki bu, Azərbaycan xalqının dövlətləri deyil, yəni Azərbaycan xalqı formalaşandan sonrakı dövlətlərdən söhbət gedir. Çünki xalq hər halda qanun anlayışıdır, qanunun predmetidir. Bayaq Əli müəllim doğru dedi ki, Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsində və bu qələbələrdə xalq

amili əsasdır, ayrı-ayrı adamlar, ayrı-ayrı siyasətçilər deyil. Odur ki, mən istərdim, bu, nəzərə alınsın.

Bir də ki, “nəzərə alaraq qərara alır” ifadəsi, bu, çox təkrar olunur: “filan-filan hadisələrə görə, məlumatlara istinadən qərara alır”. “Qərara alır” ifadəsi bizim qanunvericiliyimiz üçün səciyyəvidir. Amma “nəzərə alaraq” ifadəsinə baxmaq lazımdır. “Nəzərə almaq” qanunvericilik üçün ciddi ifadə deyil. Yaxud “hər il bayram günləri kimi qeyd edilsin” sözləri. Hər il bayram günləri kimi qeyd edilirsə, bu, hər il olmalıdır, 2 ildən bir olmayacaq ki. Odur ki, burada məsələ, deyək, “bayram günləri sayılsın”. Bu cür ifadələr, bizim qanunvericiliyimizdə təkrar-təkrar səhv olaraq gedir.

Bir məsələni də, icazənizlə, deyim. 28 may bizim Müstəqillik günümüzdür, ya müstəqilliyimizin bərpasıdır? Həqiqətən, bizim müstəqil dövlətlərimiz olub. Amma bizim ilk müstəqil dövlətimiz olan Azərbaycan–Səfəvilər dövlətinin ərazisi yarım milyon kvadratkilometrə qədər, 500 min kvadratkilometrə qədər olub. Biz onun yüz on neçə min kvadratkilometrində müstəqil dövlət qurmuşuq. Yəni bu mənada bu müstəqillik artıq bərpa deyil.

Burada “respublika” sözünə də gələndə, bu, respublika artıq bizim üçün bir az metaforik olubdur. Biz deyə bilmərik ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti klassik respublika modelində təşəkkül tapdı. Bu bizim iddialarımız idi. O, iddia kimi təşəkkül tapdı. Ona görə biz buna metafora deyirik. Burada “respublika” sözü bizim üçün qanunvericilik aktı kimi, qanunvericilik müstəvisində özünü doğrultmur. Odur ki, “müstəqillik” daha doğrudur. Mən yenə də Əli müəllimlə razıyam ki, müstəqillik geniş anlayışdır. Milli müstəqillik var, mənəvi müstəqillik var, ruhi müstəqillik

var, coğrafi müstəqillik var, yəni bunların hamısı dövlət müstəqilliyi ilə ehtiva olunan şeylər deyil. Dilin müstəqilliyi var, ədəbiyyatın müstəqilliyi var. Ona görə də ümumi müstəqilliyin götürülməsi yaxşıdır.

Mən Erkin Qədirlinin sözünü qəribliyə salmaq istəmirəm. Çünki biz qanunvericiliyimizdə Cümhuriyyətin 23 ay mövcud olmasını qeyd etməliyik, amma o 23 aydan sonrakı mübarizələri unutmamalıyıq. Bu mübarizələri unuduruqsa, onda biz o bərpa anlayışını əsaslandırma bilməyəcəyik, yaxud bu, kortəbii bir şey olacaq. Fikirləşirəm ki, hər halda bunu mətndə nəzərə almaq lazımdır.

Bir də burada səsləndi, çox dəqiq bir fikir idi. Elə bilirəm, biz gələcəkdə, indi olmasa da, müstəqilliyin əldə edilməsi, müstəqilliyin bərpası ilə yanaşı, ərazi bütövlüyü məsələsini qanunvericiliyimizə bayram kimi salmalıyıq. Niyə? Çünki mən bayaq dedim, biz yarım milyon kvadratkilometrdən gəlib neçə kilometrə çıxmışıq. O əraziləri biz əbədi itirməmişik. O ərazilərdə bizim xalq yaşayır. Azərbaycan xalqının, Azərbaycan etnosunun coğrafi hüdudları məlumdur. Bizim ərazi bütövlüyümüz, cənab Prezidentin dediyi kimi, hərəkətdə olan bir prosesdir. Biz ərazi bütövlüyümüzün bərpasına hərəkətdə olan bir proses kimi baxırıq. Çünki bizim Göyçə, İrəvan mahallarımız var – bunlar bizim yaddaşımızdan çıxma bilməz. Bunu qanunvericiliyimizdə, düzdür, təsbit etmək müəyyən qədər çətinidir. Çünki beynəlxalq münasibətlər məsələsi də var. Amma hər halda bir yaddaş istinadı kimi biz onu saxlamalıyıq. Çünki qanunvericilik həm də mənəvi, ruhi bir hadisədir.

Bu, çox mükəmməl qanunvericilik mətnidir, yeni axtarışlar üçün bir mətnidir, bizim dövlətçiliyimizin, bax, bugünkü böyük qələbəsinin mətnidir və Azərbaycan

Prezidentinin yazdığı tarixdir, daha doğrusu, yazmağa başladığı tarixdir. Bu tarix hələ, təbii ki, yazılacaq. Təşəkkür edirəm, çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Nizami müəllim.

Fəzail müəllim, Siz söz istəyirdiniz. Buyurun.

F.İbrahimli. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, dəyərli mətbuat nümayəndələri. Biz iki gündür, bu məsələ ilə bağlı müzakirələr açmışıq və müzakirələr davam edir. Nizami müəllim kifayət qədər ciddi məsələlərə toxundu. Doğrusu, deyim ki, mənim çıxışıma rəvac verən bu çıxış oldu.

Qanunda məsələ sadə qoyulur. “Respublika” yoxsa “müstəqillik”. Niyə respublika deyil, məhz müstəqillik? Biz bu suala cavab axtarmalıyıq. Biz fikirlərimizi buna yönəltməliyik. Doğrudan da, nəyə görə müstəqillik? Bunun üçün biz ilk növbədə “müstəqillik” və “respublika” ifadələrinin tutumunu, çəkisini anlamalıyıq. O qədər müstəqil dövlətlər var. Məsələn, Səudiyyə Ərəbistanı var, müstəqil dövlətdir. Konstitusiyalı monarxiya ilə idarə olunur. Bu günlərdə bu müzakirə vaxtı respublikada mətbuatı izləyəndə bir “respublika” ifadəsi təəssübkeşliyi yaranıb. Məntiqsiz olaraq ən çox Fransa ilə müqayisə edilir. Necə olur, Fransa öz milli bayramını, Bastiliyaya hücumu qeyd edir, biz isə “respublika” sözündən imtina edirik. Fransada xalq müstəqillik uğrunda mübarizə aparmırdı. Fransa müstəqil idi. Fransa hakimiyyəti monarxiyanı devirib yeni bir quruluş, yeni bir cəmiyyət yaratmaq istəyirdi, respublika yaratdı. Ona görə “respublika” sözünün ardınca getdi.

Azərbaycan müstəqil idimi? O dövrdə zaman məsələni çox kəskin qoymuşdu: ya ayağa dur, millətində sahib ol,

dövlətini qur, ya da parçalan, bölün, mayeyə dön, istənilən böyük dövlətlərin əyri qabının tutumunu al. Bu həqiqəti dərk edən, Avropanın və Rusiyanın qabaqcıl təsirinə və düşüncəsinə sahib olan kişilər – 44 kişi ayağa qalxdı, amma qarşıda ciddi məsələlər durmuşdu. Hansı adı seçək? Fransa inqilab etdi, Fransa idi, respublika oldu. Biz hansı adı seçək? Elə bir ad var idimi ki, o addan yapışıb, o adın altında yeni bir dövlət quraq? Yox.

Burada Nizami müəllim deyir ki, xalq formalaşandan sonra dövlətləri var idi. Nizami müəllim, Atropatena, Albaniya, bunlar Sasanilər dövründə işğal olundular. Onlar da Azərbaycan dövlətləri idi. Biz Midiyadan imtina edirik. O fars dövləti idi. Hansı adı seçək? Bütün dövlətçilik tariximiz Azərbaycanda sülalə adının, bu dövləti yaradanların adlarından idi. Məsələn, ərəb xilafəti məğlubiyyətə uğrayandan, dağılandan sonra Sacilər, Salarilər, Rəvvadilər, Şəddadilər, Eldənizlər, Atabəylər...

XIII əsrdə Ərdəbilin dini və dünyəvi hakimi olmuş səfəvinin nəslə Səfəvilər dövlətini yaradır. Biz hansı adda dövlət yaradaq? Cümhuriyyət liderlərinin tarixdə ən böyük xidmətlərindən biri o oldu ki, müstəqillik qədər çəkisi olan “Azərbaycan” ifadəsini siyasi leksikona deyil, dövlətin adına gətirdilər. Bunu, yəqin, yoldaşlar da, həmkarlarım da bilir. “Azərbaycan” adı ilk dəfə IX əsrdə çəkilib. Ondan əvvəl işlənməyib, olmayıb. Ondan sonra da siyasi leksikondan silinib. İlk dəfə olaraq IX əsrdə İbn Qutaybə ət-Dinəvari “Şer və şairlər” adlı kitabında belə bir ifadə işlədir: “Mədinədə olan məvalilərdən elə bir adam, şair olmaz ki, o, əslən azərbaycanlı olmasın”. Bu, “Azərbaycan” sözünün işləndiyi ilk tarix və mənbədir, sonra da siyasi leksikona gəlib.

Azərbaycan xalqlar formasında Rusiya tərkibinə daxil olub. Quberniya formasında imperiya dağılıb. “Azərbaycan” adını dövlətin adına gətirmək cümhuriyyət liderlərinin ən böyük addımlarından biri oldu və bax, budur müstəqillik. Bu qanunun mahiyyəti buna tuşlanıb. Bu qanunun siyasi, mənəvi, hüquqi və tarixi tərəfi var.

Bu qanunda əsas məsələlərdən biri ondan ibarətdir ki, cümhuriyyət liderləri şəhid oldu, bunu tam məsuliyyətlə deyirəm, güllələndilər, burada tarixi açmıram. Acından ölənlər, intihar edənlər oldu. Onların qlobal səviyyədə yaratdığı bir dövləti “respublika” sözü ödəmir. Çəkisi böyük, məzmunu və mahiyyəti geniş olan bir ifadə var. Bunlar Azərbaycan xalqına müstəqillik verib, respublika verməyib. Respublika üsuli-idarə idi. Belə bir məqamda dövlət başçısının tarixə yanaşması, tarixi prosesə həssaslığı onların mənəvi ruhuna bir münasibət idi. Ona görə hesab edirəm ki, bu, hüquqi, siyasi, mənəvi, tarixi məqamları kifayət qədər özündə birləşdirən bir qanundur.

Bir haşiyə çıxım. Onlar sağdan-soldan, şimaldan-cənubdan iti caynaqların uzandığı bir mühitdə fəaliyyət göstərirdilər. Siz fikir verin, Azərbaycan dövləti yaranıb, bizim cənub qonşumuz indiki kimi ancaq hücum... Ataların misalları var: “Əqrəbə nə qədər bal versən, zəhərə çevirir”, “Canavara nə qədər yem versən, meşəyə baxır”. Bu qədər münasibətlər, bu qədər istiqanlılıq, bir müsəlman əxlaqı, müsəlman ruhu... O vaxt da sinəmizə çökdülər. Cümhuriyyət liderləri məcbur oldular, rəsmi sənədlərdə “Qafqaz Azərbaycanı” ifadəsi işlədildi. Həqiqətin sərt üzü, reallıq budur. Ona görə bu, bütün tərəfləri kifayət qədər özündə birləşdirən bir qanundur. Səsə qoyulması üçün hazırdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, cəmi 5 nəfər çıxış edəcək. Əgər mətnlə bağlı nə isə dəyişikliklər varsa, çıxış edin, yoxsa səsə qoyaq.

Əziz Ələkbərov. Buyurun, Əziz müəllim.

Ə.Ələkbərov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media nümayəndələri! Mən də o fikirlə razıyam ki, dünən Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsini birinci oxunuşda geniş müzakirə etdik və deputat həmkarlarımız məsələnin mahiyyətini kifayət qədər açıqladılar. Təfərrüata varmadan müzakirəmizə təqdim olunan qanun layihəsini mən də birmənalı şəkildə dəstəkləyirəm və lehinə səs verəcəyəm. Amma mən burada ikinci oxunuşla, xüsusən preambula ilə bağlı bir məsələyə diqqəti cəlb etmək istəyirəm. Azərbaycanın müstəqillik gününün tarixi bir gün kimi bərpası bu terminin daşdığı siyasi mənə yükünü bütünlüklə öz üzərinə götürməsi zərurətini ortaya qoyur. Yəni biz 1920-ci il aprelin 28-də itirdiyimiz müstəqilliyimizi bərpa etmişiksə və bu məsələdə “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktının birinci bölməsinin 2-ci maddəsində deyildiyi kimi, “Azərbaycan Respublikası Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisidir” tezisində istinad etmişiksə və təbii ki, bu, belədir, bunun belə olduğunu cümhuriyyətin bütün dövlət atributlarını qəbul etməyimiz də sübut edir və onda biz cümhuriyyətin ərazi bütövlüyünü təmin etməyi də prinsip olaraq qəbul etmiş olmuşuq.

Maraqlıdır ki, indiki Ermənistan Respublikası da özünü 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Milli Şurasının ermənilərə güzəştə getdiyi 9 min kvadratkilometrlik Ararat

Respublikasının varisi elan edib və onun dövlət atributlarını qəbul edib. Bu o deməkdir ki, bugünkü Azərbaycan Respublikası və bugünkü Ermənistan Respublikası müvafiq olaraq həm də Sovet dövründəki 86,6 və 29,8 min kvadratkilometrlik ərazilərin deyil, 1918-ci ildəki 114 və 9 min kvadratkilometrlik ərazilərin varisləridir. Belə olan surətdə Ermənistanın Sovet Rusiyasının dəstəyi ilə yüz il ərzində işğal altında saxladığı və bütün resurslarını mənimsədiyi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yerdə qalan 20 min kvadratkilometrlik ərazisi Ermənistanla Azərbaycan arasında mübahisəli ərazi elan olunmalı və danışıq masası üstünə yatırılmalıdır. Bu, əsasən, Qərbi Zəngəzur, Dərələyəz, Göyçə və Vedibasar mahallarının əraziləridir. Bu ərazilərin böyük bir hissəsi elə 1918–1920-ci illərdə də mübahisəli ərazi hesab olunmuşdu.

Təklifim odur ki, dövlət müstəqilliyi ilə bağlı müvafiq qanunvericilik aktlarında, mümkünsə, elə bu gün müzakirə elədiyimiz müstəqillik haqqında qanun layihəsinin mətnində, xüsusən preambula hissəsində də Azərbaycan Respublikasının Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bütün dövlət atributları ilə yanaşı, ərazilərinin də varisi olduğu bir cümlə ilə də olsa, təsbit olunsun. Bu gün bütün dünya gördü ki, Ermənistan təcavüzkar ölkədir, Azərbaycanın torpaqlarını 30 il işğal altında saxlayıb. İndi biz 3 min nəfər şəhid verərək, külli miqdarda maddi və mənəvi itkilərə məruz qalaraq düşməni torpaqlarımızdan çıxarmışıqsa, düşmən elə əlini-qolunu sallayaraq çıxıb getməməlidir. Bu, mümkün deyil. Bizi 30 il ölçüyəgəlməz dərəcədə maddi və mənəvi zərəmə məruz qoyan düşmən bunun bədəlini bütünlüklə ödəməlidir. Bunu ödəməyin yeganə yolu, təkrar edirəm, 1918-ci ildəki status-kvoya qayıtmaq-

dır, Qərbi Zəngəzur, Dərələyəz, Göyçə və Vedibasar məhalları ərazilərinin danışıq masası üzərinə yatırılmasıdır. Həmin ərazilər ya Azərbaycana geri qaytarılmalıdır, ya da hələlik Ermənistan ərazisində qalmaqla Türkiyə və Rusiyanın nəzarəti altında Azərbaycanla Ermənistanın birgə istifadəsinə və ermənilərlə azərbaycanlıların birgə yaşayışına verilməlidir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

İsa Həbibbəyli. İsa müəllim, mətnlə bağlı xahiş edirəm. Dünən Siz yox idiniz. Əvvəl konseptual çıxış eləmək istəyirsiniz. Xahiş edirəm, ancaq mətnlə bağlı, buyurun.

İ.Həbibbəyli. Mən icazə almışdım. Mənə mühüm işlə bağlı icazə vermişdiniz. Mətnlə bağlı fikirlərimi demək istəyirəm. Bu qanun layihəsində ifadə olunmuş və bugünkü mətndə də özünə məxsus xüsusi çəki və yer tutmuş “müstəqillik günü” anlayışı obyektiv tarixi reallığın ifadəsidir və mətndə də qanuna uyğun olaraq, tam öz məntiqi mənasında işlədilmişdir. Belə ki, müstəqillik geniş anlayışdır. Parlament isə özünün müstəqilliyini bəyan etmiş bir ölkənin fəaliyyətinin xarakterini, seçdiyi siyasi-ideoloji xətti müəyyən edən anlayışdır. Buna görə də bugünkü mətndə, ümumiyyətlə, qanun layihəsində 28 may tarixinin müstəqillik günü kimi təsbit olunması siyasi cəhətdən tamamilə doğru olduğu kimi, elmi cəhətdən də məntiqidir. Respublika daha çox müstəqil ölkənin fəaliyyətinin xarakterini, inkişaf xəttini, fəaliyyət istiqamətini müəyyən eləyən... Respublika günü adlandırılması isə siyasi cəhətdən olduğu kimi, elmi cəhətdən də yanlış olardı. Ona görə 28 may gününün müstəqillik günü kimi təsdiq olunması çox obyektiv və yerindədir.

Qeyd eləmək istədiyim başqa bir məsələ. 2-ci cümlədə

müstəqilliklə bağlı məsələləri şərh eləyərkən haqlı olaraq “müstəqillik”, “parlament”, “hökumət”, “sərhədləri” sözləri öz əksini tapmışdır. Məncə, bu cümləyə, eyni zamanda, “dövlət atributları” sözlərini də əlavə etməyə ehtiyac vardır. Doğrudur, burada “dövlət quruculuğu sahəsində digər tədbirləri də cümhuriyyət dövründə həyata keçirmişdir” kimi bir tezis öz əksini tapmışdır. Amma dövlət quruculuğu burada çox geniş anlayış olub, iqtisadi, siyasi, mədəni, mənəvi sahəni əhatə edən bir çox məsələləri də özündə birləşdirir. Amma dövlət atributları konkret bir anlayışdır və bu gün də müstəqil Azərbaycan dövləti Xalq Cümhuriyyəti dövründəki dövlət atributlarını olduğu kimi qəbul etmişdir. Məncə, mətndə “dövlət atributları” sözlərinin olması yerinə düşərdi.

Eyni zamanda, mən bu cümlədə və ondan sonrakı 3-cü cümlədə “dövlətin parlament hökuməti sərhədləri” sözlərindən sonra “ideologiya” sözünün də artırılmasını vacib sayıram. Çünki burada, bayaq hörmətli Fəzail müəllimin dediyi kimi, azərbaycançılıq bizim siyasi leksikonumuza, bizim siyasi təfəkkürümüzdə məhz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə də daha sistemli şəkildə daxil olmuşdur. Ona görə mən burada dövlətin ideologiyası ilə bağlı bir sözün də həmin cümlədə və bundan sonrakı – iqtisadi, mədəni sahələrin inkişafına aid cümlədə “siyasi” sözündən sonra “siyasi ideologiya” sözlərinin yazılmasını bu mətnin daha da təkmilləşməsi baxımından əhəmiyyətli hesab edirəm.

Bütövlükdə, deyim ki, mətn elmi, qrammatik və siyasi cəhətdən də 28 May –Müstəqillik Gününün və 18 Oktyabr – Müstəqilliyin Bərpası Günün məntiqini, siyasətini, ideologiyasını, mahiyyətini doğru, düzgün ifadə edir. Bu,

sadəcə, ölkəmizin tam və qəti qələbəsi deyil, ölkəmizin bütün yönlərini inkişaf etdirmiş, eyni zamanda, ərazi bütövlüyü qazanmış qalib bir Prezidentin gəlib çatdığı mühüm nöqtədir, cənab Prezidentin adı ilə bağlıdır. Məmnuniyyətlə səs verəcəyəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, İsa müəllim.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Mən bu gün danışmaq fikrində deyildim. Amma hörmətli Əli müəllimin açıqlamasından sonra bəzi məsələlərə, xüsusən də mətndəki məsələlərə bir daha toxunmaq istədim. Bizə bu cür sənədlər təqdim olunanda adətən qanunvericilik subyektini ilə məsləhətləşmələr aparılır, burada olan fikirlər ora çatdırılır və hansısa müəyyən dəyişikliklər nəzərdə tutulur. Hörmətli Əli müəllim də söylədi ki, burada çox dəyərli fikirlər səsləndi. Amma mən düşünürəm ki, burada o qədər də dəyərli fikirlər səslənir. Çünki bu mətndə heç biri əks olunmayıbdır. Yəni bu mətnlər ona görə bizə təqdim olunur ki, artıq biz bu ənənəni bir az dəyişməyə çalışmalıyıq. Bu, əslində, heç bir, ayrıca əlahiddəli olan, təbii ki, hansısa bir konflikt yarada biləcək sənəd deyil. Hamı həmrəydir. Hamı da istəyir ki, Milli Məclisdən mükəmməl sənəd çıxsın. Burada da çoxluq Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvlərinə məxsusdur. Kifayət qədər də savadlı, hazırlıqlı insanlardır. Digər tərəfsiz millət vəkilləri də burada yer alırlar. Bu sənədi bizə təqdim edən məmurların ehkamları burada səslənən fikirlərdən yenə də üstün tutulmaqdadır. Yəni dünən bir neçə maraqlı təkliflər oldu. Mən hesab edirəm ki, onları diqqətə almaq vacib idi. Yəni bu sənədlər bir az daha cilalanmış olsun.

Mən dünən təklif səsəndirdim ki, “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Milli Şurası İstiqlal Bəyannaməsini imzalamaqla” sözləri doğru deyil. Nə baxımdan? Məsələn, bu gün biz Milli Məclisin qərarı qəbul olunanda nə deyirik? Bu da elə bil, Milli Məclisdir də. Milli Şura Milli Məclisdir. Milli Məclis qərar qəbul eləyir. Biz “qərar imzaladı” və ya “bəyanat imzaladı” demirik ki. Deyirik ki, Milli Məclis bəyanat qəbul elədi. Demək istədiyim odur ki, bu kimi məsələlərdə bir az dəqiqlik lazımdır. Burada sənədin altına yalnız imza atmayıblar. İmza atmaq hələ sənədin qəbul olunması demək deyil. Bu sənəd səsvermə ilə, səs çoxluğu ilə qəbul olunmuş bir sənəddir. Əleyhinə, bitərəf olan olub. Mütləq əksəriyyət də səs verir.

Mətnlə bağlı ikinci vacib məsələ. Mən təklif elədim ki, biz bunu mücərrəd bir müstəqillik adı ilə göstərməyək. Biz bunu “Dövlət Müstəqilliyi Günü” kimi qeyd edək. Bu dövlət müstəqilliyi vacib məsələlərdən biridir. Çünki bu dövlət müstəqilliyi anlayışı Konstitusiyaya aktında da qeyd olunur, dövlət müstəqilliyinin bərpası məsələsi orada da qoyulur. Bu adın olması hər halda daha vacib bir məsələ kimi, dəyişiklik kimi nəzərdə tutulmalıdır.

Üçüncü. Burada qeyd olunub: “Cəmi 23 ay mövcud olmuş Xalq Cümhuriyyəti ənənələrin formalaşmasına əhəmiyyətli təsir göstərmişdir”. O aralıqda, həqiqətən də, SSRİ-nin tərkibində Azərbaycan SSR adlanan, formal da olsa, müstəqilliyi, suverenliyi olan bir dövlət olub. Mən təklif edirəm, axırıncı cümləyə əlavə olunsun: “1920-ci və 1991-ci illərdə SSRİ-nin tərkibində mövcud olmuş Azərbaycan SSR-nin suverenliyi formal xarakter daşısa da, Azərbaycan xalqının müstəqillik uğrunda mübarizə əzmi heç vaxt qırılmamışdır. Nəticədə 1991-ci il oktyabrın

18-də...”. Yəni bu əlaqəni biz yaratmalıyıq ki, o boşluq, sanki bu bəyanat qəbul olundu, Xalq Cümhuriyyəti ənənələrin formalaşmasına əhəmiyyətli təsir göstərdi. Ondan sonra da xalq, heç nə mövcud deyil və birdən-birə 1991-ci ildə bu qərar qəbul olundu.

Növbəti. İkinci abzasın sonunda nəyi qeyd eləməyi vacib hesab edirəm. Bildiyiniz kimi, müstəqillik aktı oktyabrın 18-də qəbul olunandan sonra 1991-ci il dekabrın 29-da Azərbaycanda bu müstəqillik aktının təsdiqi ilə bağlı referendum keçirilib. Mən təklif edirəm ki, bura əlavə olunsun: “1991-ci il dekabrın 29-da keçirilən referendumdə Azərbaycan xalqının mütləq əksəriyyəti bu Konstitusiyaya aktını dəstəkləyib”. Bunu başqa ifadə ilə qeyd eləmək olar. Çünki əslində, ən ali hüquqi sənəd referendum aktıdır. Burada təsdiqlənməsə idi, nə olardı? Onda müstəqillik qüvvəyə minmirdi. Demək, bu aktın hüquqi qüvvəsi düşürdü. O baxımdan da bu, sənədlərdə bir az dəqiqlik olma baxımından vacibdir. İdeya olaraq hamımız qəbul edirik və bunu da dəstəkləyirik.

Ümumiyyətlə, biz artıq bu ənənəni gətirməliyik. Bu qanunvericilik subyektı ilə də bunu müzakirə eləməliyik ki, oradan gələn bütün məsələlər, onların hərfinə, nöqtəsinə görə qəbul olunması Milli Məclisin özünə olan münasibətə bir az təsir edir. Yəni burada kifayət qədər ağıllı insanlar var. Fikirlər səslənsə, əgər məntiqlidirsə, əgər Konstitusiyaya uyğundursa, ola bilər, kimin isə gözündən hansı isə bir ifadə qaça bilər. Amma biz bu Milli Məclisdə müəyyən dəyişikliklərin edilməsinə çalışmalıyıq. Sabah qanunların geri qayıtmaması, yaxud hansısa bir nöqsanla üzə çıxması üçün burada onların cilalanmasında hamımız məsuliyyətli yanaşmanı təmin eləməliyik. Diq-

qətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

4 nəfər qalıb. 4 nəfər də dünən çıxış edib. Mən sizdən artıq dərəcədə xahiş edirəm. Zahid müəllim də, Musa müəllim də, Hikmət müəllim də, Qüdrət müəllim də çıxış ediblər. Tarixə ekskurs eləməyin. Əgər mətnlə bağlı nə isə dəyişiklik varsa, xahiş edirəm, qısa şəkildə deyin.

Zahid müəllim, xahiş edirəm, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, təşəkkür edirəm. Maksimum qısa. Amma hesab edirəm ki, həm dünənki, həm də bu-günkü müzakirələr, həm də Sizin təşəbbüsünüzlə dünən bütün gün ərzində bunun davam eləməsi özlüyündə müstəqilliyimizə və tariximizə ən yaxşı münasibətdir və bu da qalacaq.

İlk növbədə, hörmətli Əli müəllim, burada bütün çıxışlarda, demək olar, əksər çıxışlarda o fikir vurğulanırdı ki, bizim Vətən müharibəsində qələbəmizin 1 illiyi və yaxud qələbəmiz öz-özlüyündə müstəqilliyimizi həm bütöv eləyib, həm ərazi bütövlüyümüzü tamladıdır və sair. Ona görə də burada bu yaygın, bir qədər publisistik ifadəni, mənə elə gəlir ki, daha da hüquqləşdirməyə ehtiyac var. 2021-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin bərpa edilməsinin 30 ili tamam olur. Azərbaycan xalqı 1991-ci ildən sonra ilk dəfə bu bayramı öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş xalq kimi qeyd eləyir. Biz hesab edirik ki, bu həm də müstəqilliyin bütövləşməsi anlamında idi. Çünki dedik ki, o suverenlik onun tərkib hissəsidir. Ərazi bütövlüyü, hətta mən sizə açıq deyim ki, görünür, gələcəkdə 8 noyabra baxış daha da dolğunlaşacaq və o, yalnız Zəfər Günü kimi deyil, həm də müstəqilliyimizin, bütövlüyümüzün bir simvolu olaraq qeyd olu-

nacaqdır. Ona görə də, gəlin, bu müzakirələrin niyə açıldığını özümüz üçün bir daha dərk eləyək. Yəni 3–5 il bundan əvvəl bu müzakirələr, məncə, aparılmazdı. Birinci, diqqətinizi buna cəlb eləmək istərdim.

İkinci məsələ. Bilirsiniz, mən hər bir həmkarımın mövqeyinə hörmətlə yanaşıram. Amma bu gün Qarabağ məsələsinin bütöv sona çatmasına rəğmən, biz bir sıra məsələlərin son nöqtəsinin hələ qoyulmadığının fərqiindəyik. Cənab Prezident ermənilərə müraciət edərək qeyd elədi ki, Türkiyə ilə, Azərbaycanla barış, onların Konstitusiyasının dəyişməsidir. Ona görə də biz Azərbaycan Konstitusiyasında və ya qanunlarında beynəlxalq qüvvələrin digər dövlətlərə ərazi iddiasını özündə ehtiva edən müddəalara yol verməməliyik. Biz bunu əldə əsas götürməliyik. Mən indi türklərdə çox məşhur olan bir ifadəni qeyd etmək istəyirəm. Onlar deyir ki, bizim coğrafi ərazimiz 783 min kvadratkilometrdir, siyasi ərazimiz, məsələn, ondan 100 dəfə artıqdır, ruh ərazimiz ondan 2 min yüz dəfə artıqdır, yəni mən bu rəqəmləri sıralaya bilərdim. Bu mənada məsələni həll eləməyin ən sadə yolu Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi olduğunun qarşısına bir dənə, – yəni mənəvi varislik, siyasi varislik deyil, biz hüquqi varislikdən danışıırıq, – hüquqi varislik termini daxil olunsa, məncə, mətn tamamlanır. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa Qasımlı. Musa müəllim, buyurun. Deyəsən, məsələyə dəyişiklik təklif eləmək istəyirsiniz.

M.Qasımlı. Çox hörmətli Sahibə xanım, mən uzun danışmaq istəmirəm və tarixə də getməyəcəyəm. Hərçənd burada bəzi tarixi yanlışlıqlar səsləndirildi və hesab edirəm ki, parlament gurultulu danışmaq yeri olsa da, tarixi

məsələlərdə çox dəqiq olmaq lazımdır. Çünki tək burada eşidilmir, eyni zamanda, parlament divarlarından kənara da çıxır. O məsələlərə qarışmaq istəmirəm. Amma istəyirəm ki, gələcəkdə dəqiqlik olsun.

Əli müəllim çox gözəl ifadə elədi. Təqdimat da gözəldir. Sizə təşəkkür edirəm. İki gündür, mükəmməl müzakirələr gedir. Əli müəllim, baxın, mətndə “çoxəsrlilik” ifadəsi əvəzinə, məncə, bir qanun layihəsində bütün dövlətlərin adını səsəndirmək, yazmaq doğru deyil. Yaxşı olar ki, “qədim və zəngin dövlətçilik ənənələri” yazılsın. “Qədim və zəngin” sözləri özündə hər şeyi ehtiva edir.

Sonra burada “diplomatik müstəvidə” ifadəsi yazılıb. Diplomatiya xarici siyasəti həyata keçirir. Ona görə də yaxşı olardı ki, “beynəlxalq fəaliyyət”, ya da “xarici siyasət” ifadələrindən istifadə olunsun.

Burada bizim üçün ən vacib olan məsələlər nədir. Bizim cümhuriyyət dövründə sərhədlərimiz təsbit olundu, müdafiə və təhlükəsizlik məsələləri yerinə qoyuldu. Mətndə bu ifadələrin yerinə qoyulması, məncə, daha yaxşı olardı.

Burada hörmətli həmkarlarımız da səsəndirdi, dünən də söylədik. Bu, tarixi bir qərardır və çox gözəl bir qanundur. Bizim millətimizin bütün tarixində yaşaya biləcək bir qanundur. Bu məsələ müzakirə olunarkən mən ulu öndər Heydər Əliyevin bu Məclisdə dediyi fikri xatırlamaq istəyirəm. Bu, “Parlamentarizm tarixi” kitabında yazılıb. Deyib ki, 1920-ci ilin aprelində Azərbaycan işğal edilib və biz bunu qanunda yazmasaq, – ifadəsi belədir, nə qədər yadımdadır, – biz riyakar olarıq. 1918–1920-ci illərlə 1991-ci ilin 18 oktyabrı arasındakı o boşluğu necə doldurmaq olar?

1920-ci ilin aprelində Azərbaycan SSR yaradıldı. Özü də bəri başdan söyləyim ki, Cümhuriyyət 23 ay mövcud

oldu. Çünki hakimiyyətin təslim olunması var, tarixə getmək istəmirəm. Azərbaycan SSR mövcud idi, formal müstəqil respublika idi. Müstəqil dövlət deyildik, amma dövlətçiliyin atributları var idi. Biz bunu heç vaxt silib atmamalıyıq. Sovet dövrü bizim tariximizin bir hissəsidir. Parlament var idi, hökumət var idi. Müdafiə Nazirliyi yox idi. Sovet dövründən, SSRİ yaranandan İkinci Dünya Müharibəsinin sonuna qədər Xarici İşlər Nazirliyi yox idi. Xalq Xarici İşlər Komissarlığı yox idi, Protokol idarəsi olsa da, sonra yarandı. Ona görə hesab edirəm ki, bu məsələləri biz bu layihədə diqqətə alsaq, təşəkkür edirəm.

İcazə versəniz, bir məsələni də söyləyim. Orta əsrlərdə dövlətlərin adı həmişə sülalələrlə bağlı olub. Azərbaycan həmişə ərazi olub. Siyasi baxımdan, şimalda siyasi dövlət anlamı baxımından... Təbiidir ki, 1918-ci ildi. Tarixi məsələlərə çox getmək istəmədim. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Bir daha, xanım Sədr, Sizə və Məclisə belə dərin müzakirəni keçirdiyinizə görə təşəkkür edirəm, minnətdaram. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim. Dünən 9 dəqiqə 46 saniyə tarixə ən böyük ekskursu Siz elədiniz. Çox sağ olun. Ancaq düşünürəm ki, burada bizim həmkarlarımızın çıxışlarına, tarixi ekskurslarına hansısa bir qiymət vermək də lazım deyil.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, mən çıxış etməmişdim, yazılmamışdım. Amma hörmətli həmkarım Fazil bəyin çıxışından sonra qərara gəldim ki, bir məsələyə münasibət bildirim. Bizə təqdim olunan layihədə 28 may Müstəqillik günü, 18 oktyabr isə Dövlət Müstəqilliyinin Bərpası günü kimi

qeyd olunur. Hesab edirəm ki, 28 mayda Dövlət Müstəqilliyi Gününün qeyd olunması üzərində hər halda düşünü-
lüb. O vaxt bizim dövlətimiz yox idi ki, onun müstəqilliyi-
ni elan edək. Məsələn, görürsünüz, yazılıb ki, “1991-ci il-
də dövlət müstəqilliyinin bərpası”. Ona görə ki, tam müstə-
qil olmasa da, dövlətimiz var idi. Musa müəllim də qeyd et-
di, mən də əvvəllər qeyd etmişdim. Amma mayın 28-də biz
müstəqil dövlətimizi yaratdıq, yəni xalq öz müstəqilliyini
elan etdi və öz dövlətini qorudu. Ona görə də onun müstəqil-
lik günü olması daha məntiqlidir. O baxımdan bu fikirlərimi
bildirməyi zəruri hesab etdim. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Mirkişili. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Əslində, qısa
olaraq bir fikir demək istərdim. Mən də Fazil bəy
Mustafanın, hörmətli həmkarımın dediyi fikrə tamamilə
dəstək olaraq komitədən də xahiş etmək istərdim ki, “im-
zalamaq” sözünü bir az araşdıraq. Çünki bildiyimə görə,
əslində, bəyannamənin imzalanması mayın 28-də deyil,
mayın 27-də olub. Onu imzalayanlar, əslində, Milli Şu-
ranın üzvləri olmayıblar. Cəmi 9 nəfər olub. Bu, mayın
27-də imzalanıb. Hətta Milli Şuranın Sədrinin imzası belə
o imzalar arasında yoxdur. Ona görə mən xahiş edərdim
ki, imzalanma prosesinə bir də baxaq. Çünki Milli Şuranın
qəbul etməsi bəlkə daha düzgün olardı. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Sahib Alıyev. Sahib müəllim, mətnlə bağlıdır?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

S.Alıyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Də-
yərli həmkarlar, mən də fikirləşirəm ki, burada “imzalan-

ma” sözü “qəbul edilmək” sözləri ilə əvəz edilməlidir. Eyni zamanda, bu fikirdəyəm ki, Sovet Azərbaycanı dönəmindəki suverenliyimiz məsələsi xatırladılmalıdır. Əgər xatırladılsa, preambuladakı bu cümlənin dəyişdirilməsini istərdim. Burada yazılıb: “Azərbaycan xalqı 1991-ci ildən sonra ilk dəfə bu bayramı tam fərqli olaraq öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş qalib xalq kimi qeyd edir”. Onun “Azərbaycan xalqı 1991-ci ildən sonra ilk dəfə bu bayramı tam fərqli olaraq Sovet dönəmindəki ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş qalib xalq kimi qeyd edir” şəklində verilməsini təklif edərdim.

Bir məsələni də burada vurğulamaq istərdim ki, cənab Prezident son açıqlamalarında, səhv etmirəmsə, Suqovuşandakı açıqlamalarında Azərbaycanla Ermənistanın sərhədlərinin müəyyənləşdirilməsindən danışırkən məhz 1920-ci il xəritəsinə də istinad etdi, bu da unudulmamalıdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Hikmət müəllim, mətnlə bağlı.

Mən elə hamıya bu sualı verirəm, amma elə sual verə verə də qalırım.

Buyurun.

H.Məmmədov. Bircə cümlə deyəcəyəm, hörmətli xanım Sədr. İmzalamaq nə deməkdir? İmzalamaq əvvəlcədən tərtib olunmuş mətnə imza ataraq ona rəsmi status verməkdir. “İmzalamaq” sözü burada doğrudur. Qaldı ki, hansı şəkildə, necə bəyan olunub – bu, tarix və tarixçilərin işidir. Hörmətli Tahir müəllimin dediyi məlumatlar bizdə də var. Bilirik, necə olubdur, bəyannaməni kim imzalayıbdır, kim bəyan edibdir. Bunlar ətrafında, mən düşünürəm ki, burada geniş tarixi mülahizələr, fikirlər səsləndirməyə ehtiyac yoxdur. Mahiyyət ondan ibarətdir

ki, biz tariximizin iki əlamətdar adını dəyişirik və həqiqəti bərpa edirik. Bu qədər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Hikmət müəllim.

Erkin Qədirli, mənə dedilər ki, çıxış etmək istəyirsiniz.

E.Qədirli. Təşəkkür edirəm. Bəli, Sahibə xanım. Doğrusu, ümidimi itirmişdim, çünki arada dedilər ki, bütün yazılanlar silindi. Hamınızdan üzr istəyirəm.

Dəyərli dostlar, preambulada yazıldığı kimi, əslində, bu, Konstitusiya aktı müddəasıdır. “Azərbaycan Respublikası Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisidir”. Biz nəyimizlə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisiyik? Müstəqilliyimizlə? Yox. İdarəçilik forması sabah dəyişsə, biz müstəqil olaraq qalacağıq. Bizim varisliyimiz respublikaçılıqdadır.

Hörmətli Nizami müəllim Cəfərov bu iddia məsələsini çox yaxşı vurğuladı. Kimsə deyə bilər ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tam formalaşmamışdı, qurulmamışdı, Konstitusiya yox idi, seçki keçirməyə vaxtı qalmadı. Amma o, bir iddia idi. Elə bir iddia idi ki, məhz onun hesabına biz respublika olaraq sonradan formalaşdıq. Tarixdə bunun başqa ölkələrdə də örnəkləri var. İtaliyada milli birlik günü var. O, İtaliyanın yarandığı gündən hesablanmır. İtaliya hələ yox ikən, ondan 10 il əvvəl, 1861-ci il, gərək ki, martın 17-də Sardiniya kralı özünü İtaliya kralı adlandırdı. İtaliya 10 il sonra yaranıb. Amma milli birlik günü həmin o kralın iddiasından hesablanır.

Cümhuriyyət elə bir güclü iddia idi. O, sıradan bir müstəqillik deyildi. Mən ona görə 28 mayın adından “respublika” sözünün götürülməsini doğru saymıram. Varislik məsələsində bəzən gərəksiz şeylər vurğulanır, yəni biz bunu ona görə yazırıq ki, SSRİ-nin varisi olmadığını bir daha bildirək. Buna ehtiyac yoxdur. Biz

onsuz da SSRİ-nin varisi deyilik. Yalnız ona görə yox ki, biz özümüzü SSRİ-nin varisi saymırıq. SSRİ-nin, ümumiyyətlə, varisi yoxdur. Vaxtı ilə belə qərar verildi. SSRİ dağılanda bir neçə praktik ehtiyacdan beynəlxalq hüquq problemləri yarandı: SSRİ-nin xarici borcları, silahı və BMT-də Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvlüyü. Varislik yolu ilə getsəydi, bunlar gərək 15 yerə bölünəydi. SSRİ-nin xarici borclarını 15 yerə bölmək olardı. Amma nüvə silahını və BMT Təhlükəsizlik Şurasında daimi yeri 15 yerə bölmək mümkün deyildi. Ona görə hesab olundu ki, SSRİ-nin varisi yoxdur. Rusiya isə SSRİ-nin varisi deyil, davamçısıdır. Rusiya üçün ayrıca bir anlayış düşünüldü: kontinuitet. Hər dəfə biz SSRİ-nin varisi deyilik deməyə, bunu vurğulamağa ehtiyac yoxdur. Biz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisiyik deməyimizlə SSRİ-nin varisi olmadığımızı vurğulamırıq. Biz məhz o respublikaçılığı vurğulayırıq. Ona görə mən hesab edirəm ki, 28 mayın adından “respublika” sözünün götürülməsi doğru deyil. Komitədə təklif olunmuşdu, gərək varsa, əgər “müstəqillik” sözünü ayrıca vurğulamağa ehtiyac varsa, müstəqillik və respublika günü kimi elan olunsun. Amma “respublika” sözü orada qalmalıdır.

23 ay məsələsində də mən fikrimdə qalırım. Dünən dedim, daha təkrarlamaq istəmirəm. Hesab edirəm ki, orada “2 il yazılmalıdır”, “23 ay” deyil. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Erkin müəllim. Əslində, elə dünən dediklərinizi təkrar etdiniz.

Hörmətli həmkarlar, mən artıq heç kimə söz verməyəcəyəm. Qüdrət müəllim, Hikmət müəllim, əgər işçi qaydada Erkin müəllimə nə isə demək istəyirsinizsə, deyə bilərsiniz. Mən səsə qoyacağam. Ancaq səsə qoymazdan

əvvəl mən, Əli müəllim, Sizə söz verirəm. Əgər cavab vermək istəyirsinizsə, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Əlbəttə ki, hörmətli Sahibə xanım, oxunuşlararası bizim müzakirələr olur və mən Fazil müəllimin qaldırdığı o məsələyə cavab olaraq demək istəyirəm ki, bizim bu gün təqdim etdiyimiz qanun layihəsindəki dəyişikliklər məhz qanunvericilik təşəbbüsü subyekti ilə apardığımız müzakirələrin nəticəsidir. Əlbəttə ki, qanunlar doqma deyil. Bu müzakirələr davam edir. Amma onu da nəzərə almaq lazımdır ki, birincisi, təkliflə qanunvericilik təşəbbüsü subyekti razılaşmalıdır. İkincisi, burada bir sıra fikirlər və onların əks arqumentləri də səsləndi. Kifayət qədər də tutarlıdırlar. Ona görə hər hansı bir fikir nəzərə alınmayıbsa, bu həm də parlamentin fikridir. Çünki çoxluq razılaşmır. Misal üçün, “respublika” sözü ilə bağlı komitədə də müzakirə olub. İndi Qüdrət müəllim, bilirəm, yazılmışdı, yenə də öz izahatını verəcək idi. Mən o fikri bölüşürəm. Dünən mediada da bir yerdə olmuşuq. Ona görə hesab edirəm, bir sıra məsələlər var ki, orada hər kəs öz fikrində qala bilər. Amma bunu səsvermədə nümayiş etdirmək olar.

Həm Sabir müəllim Rüstəmxanlı, həm də Nizami müəllim Cəfərov dil-üslub ilə bağlı bir sıra məsələlər qaldırdılar. Həqiqətən də, qanunlar yazılarkən, xüsusən də bu cür, müəyyən mənada tarixi, siyasi əhəmiyyətli, çox qısa, lakonik bir qanun layihəsində sözlərin, ifadələrin ədəbi baxımından işlənməsi ilə bağlı fərqli yanaşmalar ola bilər. Bizim davamlı şəkildə müzakirələrimiz olur. Amma onu demək istəyirəm ki, həm parlamentdə, həm də Prezident Administrasiyasında hazırlanan qanun layihələri dil-üslub baxımından ekspertizadan keçirilir. Mənim

təklifim o ola bilər ki, əgər bizim Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinə hörmətli dilçi alimlərimiz də üzv olsalar, biz məmnun olarıq. Yəni biz müzakirələri onda daha müntəzəm qaydada keçirə bilərik. Təklifləriniz, təbii ki, qanunvericilik təşəbbüsü subyektinin diqqətinə bir də çatdırılacaq.

Eyni zamanda, Nizami müəllim, Sizə təşəkkür etmək istəyirəm. Bir sıra fikirlərlə bağlı, xüsusən də bu polemika açıldı. Dövlət müstəqilliyi, yoxsa müstəqillik. Qüdrət müəllimə də, Hikmət müəllimə də təşəkkür edirəm, müəyyən izahatlar verdilər. Çünki həqiqətən də, bu “müstəqillik” ifadəsi bu qanunun mənasında elə dövləti özündə ehtiva edir. Onu təkrar ora yazmaqla hüquqşünas olmaırıq.

Əziz müəllimin qaldırdığı məsələlər. Əlbəttə ki, tarixi-mənəvi baxımdan Əziz müəllimlə bu ideyaları bölüşürük, amma hesab edirəm ki, elə Konstitusiya Aktı qəbul olunarkən 1991-ci ildə də o ərazilərin qeyd olunmamasının səbəbi bu olub. Bizim beynəlxalq hüquq mənasında heç bir ölkəyə qarşı ərazi iddiamız yoxdur. Möhtərəm cənab Prezident də çıxışlarında bunu dəfələrlə vurğuladı. Hətta ona bunu irad kimi də sual verirdilər. Amma bizim tarixi-mənəvi mənada iddialarımız var və sözsüz ki, o iddialarımızı da mütləq reallaşdıracağıq. Yəni Sizin dediyiniz kimi, zamanında xalqımızın uzun əsrlər boyu yaşadığı ərazilərimizə mütləq qayıdacağıq.

İsa müəllimin təkliflərini də diqqətlə izlədim, baxdım. İsa müəllim, o “dövlət atributları” ifadəsini dediniz, amma bu preambulada mən onu görürəm. Bu, xüsusi qeyd olunub. Dövlət atributları təsis olunmuşdur. İdeoloji məsələdə isə, yəni mən öz fikrimi söyləyə bilərəm, mən hesab edirəm ki, burada qeyd olunmuş o ifadə, “ölkədə

siyasi, iqtisadi, mədəni...” – o “siyasi” ifadə, əslində, ideologiyayı özündə ifadə edir. Yəni ideologiya siyasi məsələdir və “siyasi” sözü ideologiyayı özündə ifadə edir. Bir də əlavə “ideologiya” yazmaq tautologiyadır. Yenə müzakirə edərik. Amma mənim üçün hüquqşünas kimi bu, çox aydın olan bir məsələdir.

Fazil müəllim, Sizin qeydlərinizlə bağlı hörmətli həmkarlarım, həm Hikmət müəllim, həm də Qüdrət müəllim, bizim komitənin sədr müavini o iki məsələyə fikirlərini bildirdi. Müstəqillik və imzalamaq məsələsi ilə bağlı Hikmət müəllim çox dəqiq bildirdi. Çünki burada preambulada dəqiq yazılır ki, “imzalamaqla bəyan edilmişdir”. Yəni o tarixi hamı bilir, hamı oxuyub, hamımız Xalq Cümhuriyyətinin tarixini, sənədlərin qəbulunu bilir. 1991-ci il ilə bağlı baş verən çoxlu hadisələr, sənədlər olub. Fazil müəllim, Siz referendumun qəbulunu dediniz. Referendumun tarixini dekabr ayında Konstitusiyaya aktında qeyd edərildilər. Ondan əvvəl, əslində, qeyd olundu, avqust ayında bəyannamə qəbul olunmuşdu və orada məhz “dövlət müstəqilliyinin bərpası” ifadəsi idi. Amma demək istəyirəm ki, biz o dövrdə qəbul olunmuş sənədləri bir də araşdırmırıq, revizə etmirik. Bu, qanunun məqsədi də deyil. Qanunun məqsədi dəqiqləşdirməkdir. Müstəqillik günü, müstəqilliyin bərpası və bu da öz əksini tapıb. Tarixi mənada mən Sizinlə tam bölüşürəm ki, Sovet dövründə Azərbaycan müstəqil olmasa da, amma onun dövlətçilik atributları mövcud olmuşdur. O bizim tariximizdir və cənab Prezidentin söylədiyi kimi, sosial-iqtisadi, mədəni inkişaf baxımından, hesab edirəm ki, xüsusən də Heydər Əliyevin dövrü, 1970–1980-ci illər tariximizin çox mükəmməl bir hissəsidir. Amma bu

qanunda yenidən ona qayıtmağa ehtiyac yoxdur. Heç Konstitusiyaya aktında o mərhələni bir də analiz etməyiblər. Yəni qanunun predmeti burada fərqlidir, müstəqillik gününü dəqiqləşdirməkdir. Ona görə də o 1920–1991-ci illərlə bağlı yenidən bir analiz verməyin də, hesab edirəm ki, burada yeri yoxdur.

Musa müəllimin yenə də preambula ilə bağlı təklifi. Musa müəllim, o “çoxəsrlük dövlətçilik ənənələri” hüquqi baxımdan düzdür, çünki konstitusion ifadədir. Erkin müəllim də, mən bilən, bunu qeyd etdi. Bu cür ifadələri ədəbi baxımdan, dil-üslub baxımından müxtəlif formada yazmaq olar. Amma qanun kimi hüquqşünaslar Konstitusiyaya müraciət edir. Baxın, orada həmin bu ifadədir.

Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Bununla yanaşı, təbii ki, üçüncü oxunuşa qədər bu təklifləri bir də qanunvericilik təşəbbüsü subyektinin diqqətinə çatdırmaq bizim vəzifə borcumuzdur və deputatlarla da bu müzakirələrimizin nəticəsini mütləq bölüşəcəyik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Mən düşünürəm, biz kifayət qədər müzakirə etdik, təkliflər də verildi. Dediğiniz kimi, bunlar hamısı nəzərə alınacaq və diqqətə çatdırılacaq. Siz bu gün komitənizə bizim bəzi dilçilərin də üzv olması ilə bağlı çox yaxşı bir təklif verdiniz. Xahiş edirəm, bəli, danışın. Çünki bu 6-cı çağırış başlanan zamandan hər bir iclasda mən fikir verirəm ki, hər dəfə qanunun yazılışı ilə bağlı hansı isə təkliflər, iradlar və sair olur. Təklif edin, çox yaxşı olar. Sizin komitənizə əlavə edərik.

Beləliklə, hörmətli həmkarlar, biz indi səsverməyə keçəcəyik. Bilirsiniz ki, biz qanun layihəsinə ikinci oxunuşda maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Layihə, bildiyiniz

kimi, preambula və 3 maddədən ibarətdir. Mən indi sizdən xahiş edirəm, preambulaya və 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.36 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs, əleyhinə 1 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə mən 2-ci maddəni səsə qoyuram, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs, bitərəf 1 səsdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə 3-cü maddəyə münasibət bildirməyi sizdən xahiş edəcəyəm. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs, bitərəf 1 sədir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.38 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs, bitərəf 1 sədir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da iclasımız başa çatdı. Növbəti iclasımız ayın 15-də olacaq. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 69

Milli Məclisin iclas salonu.
15 oktyabr 2021-ci il

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 109 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.10 dəq.)
İştirak edir	106
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Müstəqillik Günü haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).
2. “Taxıl haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.
3. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).
4. “Valyuta tənziimi haqqında”, “Kredit ittifaqları haqqında”, “Banklar haqqında”, “Poçt haqqında”, “Mühasibat

uçotu haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında”, “İnvestisiya fondları haqqında”, “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında” və “Kredit büroları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

5. “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, “Müflisləşmə və iflas haqqında”, “İcra haqqında”, “Banklar haqqında”, “Teatr və teatr fəaliyyəti haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “İxrac məqsədli neft-qaz fəaliyyətinə xüsusi iqtisadi rejimin tətbiqi haqqında” və “Məşğullük haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

7. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

8. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

9. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Zahid Oruc, Sahib Alıyev, Fazil Mustafa, Nizami Səfərov, İqbal Məmmədov, Kamilə Əliyeva, Etibar Əliyev, Cavid Osmanov, Soltan Məmmədov, Ziyafət Əsgərov, Bəhrüz Məhərrəmov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.11 dəq.)

Lehinə 105

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 105

Nəticə: Qəbul edildi

1. Müstəqillik Günü haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.46 dəq.)

Lehinə	103
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	104
Nəticə: Qəbul edildi	

2. “Taxıl haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Rzayev, Əli Məsimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.56 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

3. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.57 dəq.)

Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.58 dəq.)

Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.59 dəq.)

Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.59 dəq.)

Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Valyuta tənzimi haqqında”, “Kredit ittifaqları haqqında”, “Banklar haqqında”, “Poçt haqqında”, “Mühasibat uçotu haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında”, “İnvestisiya fondları haqqında”, “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında” və “Kredit büroları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Mahir Abbaszadə

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.02 dəq.)

Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–5-ci maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.02 dəq.)

Lehinə	102
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	102

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 6–10-cu maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.03 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 100

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.03 dəq.)

Lehinə 101

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

5. “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov, Razi Nurullayev, Vüqar Bayramov, Aydın Hüseynov, Rüfət Quliyev, Musa Quliyev, Rəşad Mahmudov, Mələhət İbrahimqızı, Qüdrət Həsənquliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.04 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.44 dəq.)
Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.44 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	2
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

6. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, “Müflisləşmə və iflas haqqında”, “İcra haqqında”, “Banklar haqqında”, “Teatr və teatr fəaliyyəti haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “İxrac məqsədli neft-qaz fəaliyyətinə xüsusi iqtisadi rejimin tətbiqi haqqında” və “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.46 dəq.)
Lehinə 102
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 102
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–4-cü maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.47 dəq.)
Lehinə 103
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 103
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 5–8-ci maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.47 dəq.)
Lehinə 98
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 98
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.48 dəq.)
Lehinə 102
Əleyhinə 0
Bitərəf 0
Səs vermədi 0
İştirak edir 102

Nəticə: Qəbul edildi

7. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Musa Quliyev, Razi Nurullayev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.58 dəq.)

Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98

Nəticə: Qəbul edildi

8. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.00 dəq.)

Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100

Nəticə: Qəbul edildi

9. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Bəxtiyar Əliyev, Fazil Mustafa, Razi Nurullayev, Etibar Əliyev, Sahib Alıyev, Könül Nurullayeva, Aydın Mirzəzadə, Ceyhun Məmmədov, Elşad Mirbəşir oğlu, Emin Hacıyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.44 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

10. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.44 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

15 oktyabr 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri.

Hörmətli həmkarlar, bizim iclasımız ölkəmizin və xalqımızın həyatında dönüş yaradan tarixi bir gün ərəfəsində keçirilir. Oktyabrın 18-də biz Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpasının 30 illiyini qeyd edəcəyik.

Ötən əsrin əvvəllərində qurduğu müstəqil dövlətini cəmi 23 ay yaşada bilmiş Azərbaycan xalqına bu imkan bir də əsrin sonlarında nəsib olmuşdur. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan parlamenti tərəfindən “Dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktının qəbul edilməsi ilə Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyi bərpa edilmişdir. Amma müstəqilliyi əldə etmək az idi, onu qoruyub saxlamaq da lazım idi. O vaxt ölkəmizin qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdən biri yeni yaranan dövlət quruluşunun siyasi, sosial və iqtisadi təməlini qurmaqdan, dəyişən şə-

raitə uyğun idarəçilik mexanizmləri hazırlamaqdan ibarət idi. Lakin yeni dövrün tələbləri ilə ayaqlaşma bilən siyasi rəhbərliyin olmadığı şəraitdə hər hansı düşünülmüş dövlət quruculuğundan söhbət gedə bilməzdi. Nəticədə ölkəmiz son dərəcə mürəkkəb problemlərlə qarşılaşıb çox çətin vəziyyətə düşmüşdü. Hərç-mərclik, hakimiyyət davası ölkəni idarəedilməz vəziyyətə gətirmiş, cəmiyyətdə və dövlətdə dağılma meyilləri qarşısızalmaz xarakter almış, qanunsuz silahlı dəstələrin özbaşınalığı real vətəndaş müharibəsi təhlükəsi törətmişdi. Fərsətdən istifadə edən Ermənistan silahlı qüvvələri torpaqlarımızın işğalını gündəngünə genişləndirirdilər.

Bütün bu proseslərin məntiqi nəticəsi kimi, dövlətin varlığı, xalqın gələcək müqəddəratı sual altında idi. Azərbaycan Respublikası Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin aqibətini yaşamaq təhlükəsi qarşısında idi.

Görünür, bu da taleyin qismətidir ki, xalqımızın bir əsrdə ikinci dəfə əldə etdiyi müstəqilliyi qorumaq üçün məhz ulu öndər Heydər Əliyev kimi siyasət dahisi Azərbaycanın idarəçilik sükanı arxasında olmalıydı. 1993-cü ilin iyununda böyük siyasi və dövlət xadiminin hakimiyyətə qayıtması Azərbaycanın sivil dünyanın bir parçası olmaq imkanının reallaşmasına şərait yaratdı. Bu gün tam inamla söyləmək olar ki, əgər o vaxt ölkədə baş verən hadisələrə Heydər Əliyevin şəxsi müdaxiləsi olmasaydı, müstəqil Azərbaycan dövlətinin varlığına son qoyula bilərdi.

Qeyd etmək lazımdır ki, ulu öndərin böyük siyasətə qayıdışı 1993-cü il iyunun 15-də onun Azərbaycan Ali Soveytinin Sədri seçilməsi ilə başlanmışdır. Ümummillə liderimiz Prezident seçilənədək dörd ay parlamentə rəhbərlik etmişdir. Xilaskarlıq missiyasını həyata keçirmək yolunda

onun ilk addımları məhz bu dövrdə və bu binada başlanmışdır. Heydər Əliyevin Azərbaycan parlamentinin Sədri seçilməsi bütün digər məsələlərlə yanaşı, ölkəmizdə qanunvericilik orqanının nüfuzunu yüksək səviyyəyə qaldırmış və onun peşəkar nümayəndəli orqan kimi formalaşması istiqamətlərini müəyyənləşdirməyə imkan vermişdir.

Hörmətli həmkarlar, ulu öndərin başladığı strateji inkişaf xəttini yaradıcı surətdə davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu siyasət Azərbaycan xalqına və dövlətinə heyrətamiz uğurlar gətirmişdir. Onun rəhbərliyi ilə dövlətimizin ən böyük problemi həll edilmiş, torpaqlarımızın 30 illik işğalına son qoyulmuş, ərazi bütövlüyümüz bərpa olunmuş, Azərbaycana qarşı ərazi iddiasına düşənlərin layiqli cavabı verilmişdir. Bu gün Azərbaycan Respublikası gələcəyə inamla baxan, geniş bir bölgədə söz sahibi olan qüdrətli bir dövlətdir.

İnamla söyləmək olar ki, möhtərəm Prezidentimizin uzaqgörən siyasəti sayəsində Azərbaycan dövləti qarşıdakı illərdə daha böyük uğurlara imza atacaq, dünyanın sayılıb-seçilən dövlətləri sırasında yerini qoruyub saxlayacaq və daha da möhkəmləndirəcəkdir.

Hörmətli deputatlar, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi ölkəmizin hər bir vətəndaşı, bizim hər birimiz üçün ən böyük sərvətdir. Əminəm ki, bu sərvəti qoruyub saxlamaq, daha da zənginləşdirmək üçün hər kəs öhdəsinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirəcəkdir.

Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasının otuzuncu ildönümü münasibəti ilə sizin hamınızı ürəkdən təbrik edirəm. Eyni zamanda, təklif edirəm ki, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevə və Birinci vitse-

prezident Mehriban xanım Əliyevaya Milli Məclis adından təbrik məktubları ünvanlayaq. Azərbaycan dövlətinin daha da möhkəmlənməsi və inkişaf etməsi, xalqımızın rifahının yüksəlməsi naminə dəyərli fəaliyyətlərində onlara yeni uğurlar arzulayaq. *(Alqışlar.)*

Hörmətli həmkarlar, mən hesab edirəm, bu alqışlar bizim təbrik məktublarını dəstəkləyən alqışlardır.

İndi isə mən sizə Milli Məclisin nümayəndə heyətinin Rusiyanın Sankt-Peterburq şəhərinə işgüzar səfəri barədə qısa məlumat vermək istəyirəm. Bildiyiniz kimi, orada 3-cü Avrasiya Qadınlar Forumu keçirilmişdir.

Qeyd edirəm ki, 2015-ci ildən keçirilən bu forum müasir dünyada qadınların rolunun müzakirə edilməsi və global problemlərin həllinə ümumi yanaşmaların müəyyənləşdirilməsi üçün böyük beynəlxalq platformaya çevrilmişdir. Tədbirin təşkilatçıları Rusiya Federal Məclisinin Federasiya Şurası və Müstəqil Dövlətlər Birliyinin iştirakçısı olan dövlətlərin Parlamentlərarası Assambleyasıdır.

Bu dəfə forumun əsas mövzusu sabit və təhlükəsiz gələcək qurulmasında qadınların roluna həsr edilmişdir. Bir neçə digər mövzular üzrə də müzakirələr aparılmışdır.

Mən forumun plenar iclasında çıxış etdim, ölkəmizdə qadınlar barəsində həyata keçirilən dövlət siyasətinin tarixi və uğurları barədə məlumat verdim. Bildirdim ki, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə görülmüş işlər bu siyasətin bütün istiqamətlərində əhəmiyyətli irəliləyişlərə səbəb olmuşdur. Ölkəmizdə aparılan sistemli islahatlar, regionların sosial-iqtisadi inkişafına yönəlmiş geniş dövlət proqramları qadınların həyatına müsbət təsir göstərir.

Xüsusi vurğuladım ki, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva qadın hü-

quqlarının müdafiəsi, dövlət və cəmiyyət həyatında qadınların rolunun gücləndirilməsi ilə bağlı fəaliyyətin uğurlarına dəyərli töhfələr verir. Azərbaycanın birinci xanımı özünün çoxşaxəli fəaliyyəti ilə qadınlarımızı öz potensialını daha böyük əzm və cəsarətlə reallaşdırmağa ruhlandırır.

Daha sonra mən artıq tarixə qovuşmuş Qarabağ münaqişəsinin son 30 ildə qadınlar da daxil olmaqla bir çox Azərbaycan vətəndaşının həyatına son qoyduğunu xatırladım və bu münaqişənin törətdiyi problemlərin, o cümlədən qaçqın və məcburi köçkünlərin üzləşdiyi çətinliklərin qadınların da çiyinlərinə düşdüyünü qeyd etdim.

Bildirdim ki, ötən ilin noyabrında Azərbaycan Prezidenti, Rusiya Prezidenti və Ermənistanın baş naziri tərəfindən imzalanmış üçtərəfli bəyanat keçmiş Qarabağ münaqişəsində son nöqtəni qoydu və 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın əldə etdiyi qələbədən sonra Cənubi Qafqaz regionunda qadınlarımızın cəmiyyətin bütün sahələrinə daha fəal cəlb edilməsi üçün perspektivlər yaradan yeni reallıqlar ortaya çıxmışdır.

Hörmətli həmkarlar, bunu da bildirim ki, nümayəndə heyətimizin hörmətli üzvləri Hicran xanım Hüseynova, Sevinc xanım Fətəliyeva, Pərvin xanım Kərimzadə, Ülviyyə xanım Həməzəyeva, Fatma xanım Yıldırım forumda müxtəlif mövzular ətrafında çox fəal iştirak etmişlər və müzakirələrdə çıxış etmişlər.

Forumun davam etdiyi günlərdə Rusiya Federasiyası Federal Məclisi Federasiya Şurasının Sədri xanım Valentina Matviyenko, BMT-nin Qadınlar Təşkilatının Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə direktoru xanım Aliya əl-Yassir ilə görüşlərimiz də keçirildi. Söhbətlər zamanı digər məsələlərlə yanaşı, mən baş vermiş Vətən müharibəsi və tor-

paqlarımızın işğaldan azad edilməsi barədə məlumat verdim. Həmsöhbətlərimə bildirdim ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müzəffər ordumuzun şücaəti sayəsində ərazilərimizin Ermənistan tərəfindən 30 illik işğalına son qoyulmuşdur.

Həmçinin bu görüşlər zamanı mən yenidən vurğuladım ki, ötən ilin noyabrında Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan liderləri tərəfindən imzalanmış üçtərəfli bəyanatla keçmiş Qarabağ münaqişəsi tarixə qovuşmuşdur. Hazırda Cənubi Qafqaz regionunda tamamilə yeni şərait yaranmış, Azərbaycan işğaldan azad olunan ərazilərinin bərpasına başlamışdır.

Qeyd etdim ki, Ermənistan işğal altında saxladığı şəhər və kəndlərimizi tamamilə dağıtmışdır, müharibədən sonra isə regionda sülh və təhlükəsizliyin təmin edilməsinə mane olmaq üçün təxribatlar törədir, xüsusən, minalanmış ərazilərin xəritələrini verməkdən də imtina edir.

Bildirdim ki, bu ilin iyulunda Prezident İlham Əliyevin imzaladığı fərmana əsasən Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü müəyyənləşdirilmişdir. İki yeni rayon – Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları yaradılmışdır. Nəqliyyat əlaqələrinin bərpa edilməsi, Zəngəzur dəhlizinin işə salınması bölgənin inkişafına, sülh və təhlükəsizliyin təmin edilməsinə böyük töhfə olacaqdır.

Hörmətli həmkarlar, hesab edirəm, səfərimiz uğurla keçdi və mən bununla əlaqədar olaraq nümayəndə heyətimizin hörmətli üzvlərinə minnətdarlığımı bildirirəm.

Diqqətinizə görə çox sağ olun. Biz həmin səfərdən gecə saat 2–3-də qayıtmışıq.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.10 dəq.)
İştirak edir	86
Yetərsay	83

Şakir müəllim, sizdə neçə nəfərdir?

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 20 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, yetərsay var, iclasımıza başlaya bilərik.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, gündəliyə də münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.11 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, xahiş edirəm, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik də qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 30 dəqiqəmiz var, 10 nəfər çıxış edə biləcək. Kim cari məsələlərlə bağlı çıxış etmək istəyirsə, xahiş edirəm, yazılın.

Şakir müəllim, sizdə əgər siyahı varsa, indidən verin, mən bilim, neçə nəfərə söz verəcəyəm. Neçə nəfərdir, şifahi deyin.

Ş.Şabanov. 3 deputatdır.

Sədrlik edən. 3 deputatdır. Deməli, 7 nəfər buradan. Buradan sonuncu çıxış edən deputatımız Etibar Əliyev olacaq. Sonra isə 3 nəfərin çıxış etməsini, xahiş edirəm, təmin edin.

Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, Prezident İlham Əliyev 3-cü minillikdə və XXI əsrin müharibəsində dünyada yeganə qalib dövlət başçısıdır. Qələbəmizi hərbi, siyasi meydanda təmin eləyən Ali Baş Komandanın şəxsiyyəti əleyhinə hücumların son aylar intensivləşməsi 44 günlük haqq savaşında Ermənistanla birgə məğlub olan və 30 illik işğala dəstək verən beynəlxalq mərkəzlərin casus şəbəkələrinin yenidən baş qaldırmasıdır.

Son 6 ildə dünyada haker hücumları ilə külli miqdarda məxfi bank məlumatlarının oğurlandığını iddia edən yüzdən artıq xarici jurnalistin birləşdiyi Beynəlxalq Araşdırmaçı Jurnalistlər Konsorsiumu, əslində, Amerikanın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi də daxil məxfi siyasi mərkəzlərin “Wikileaks” əleyhinə qurduğu qlobal ləkələmə, şantaj layihəsidir. Dünyada qanlı inqilablar sahəsində ad çıxaran Corc Sorosun konsorsiumun maliyyə himayədarı olduğu hamıya bəllidir. Xatırladaq ki, illərdir davamlı izlənməyə və təzyiqlərə məruz qalan Avstraliyalı internet fəalı, nəşir Culian Asanjin “Wikileaks” zəlzələsini ABŞ-ın təhlükəsizliyinə böyük zərbə sayanlar ələ keçirilən milyonlarla məxfi məlumatda İraqdan Əfqanıstana, yaxud ərəb ölkələrinə qədər həyata keçirilən saysız-hesabsız hərbi, siyasi cinayətləri gizlətmək, dövlət və hökumət başçılarından alınan külli miqdarda korrupsiya pullarını örtbasdır eləmək üçün müxtəlif alternativ şər və “feyk nyus”

kampaniyalar həyata keçirirlər. Panama, Paradays, Peqasus, Pandora sənədləri də eyni qəbildəndir. ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin də yer aldığı qlobal ləkələmə, şərləmə vasitəsi ilə dünya miqyasında, əsasən, qeyri-qərb liderlərini təzyiqdə saxlamaq və idarə etmək üçün kampaniya gedir.

Yaxşı xatırlayırsınız, ötən ilin sentyabrında, Vətən müharibəsinə cəmi bir həftə qalmış Azərbaycanın İsraildən aldığı 1,6 milyard dollarlıq silah haqqında hansı çirkin məlumatlar yayılmışdı. Eləcə də uzun illər Rusiyadan alınan hərbi texnikanın keyfiyyətsizliyi barəsində xaricdə və daxildə aparılan sistemli qaralama kampaniyası işğal qoruyub saxlamaq istəyənlərin məqsədinə xidmət edirdi. Müharibə başlayan kimi Azərbaycan Ordusu Xankəndidən, Xocavənddən Kəlbəcərlə sərhəd mövqelərə qədər xalqımıza zərbə vuran hədəfləri məhz İsrail, Rusiya, Belarus istehsalı raketlərlə məhv eləyəndə o kampaniyanı aparılar əvvəlki illərdə dedikləri böhtanları unudaraq, Azərbaycan Ordusunun 5-ci nəsil texnologiya ilə savaşa apardıqlarından danışdılar. O illərdə Ali Baş Komandanın əleyhinə hər gün bir qarış da torpaq alınmayacaq hökmü ilə xaricdən informasiya çamuru atanlar 44 günlük hərbi meydanda məğlublarla bir səngərdə olublar. Lakin Prezidentin və ailəsinin əleyhinə hücumların Azərbaycan uğrunda aparılan iqtisadi-siyasi mübarizənin tərkib hissəsi olduğu həmişə bəllidir. Siyasi düşmənlərindən fərqli olaraq İlham Əliyevin adı tarixdə qalib lider kimi qalacaq. İndi gedib həmin adamlar üzərində məhkəmə qurmağa ehtiyac yoxdur. Çünki müharibədə qələbəmiz onlara ən böyük cəzadır.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Sahib Alıyev. Sahib müəllim, buyurun.

S. Alıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar, mən 18 il əvvəl bu gün Azərbaycan xalqının etdiyi seçimlə bağlı öz fikirlərimi bildirmək istəyirəm. Xalqımız 2003-cü il 15 oktyabrda, əslində, ulu öndər Heydər Əliyevə, daha dəqiq, onun seçiminə səs verirdilər. Amma bunun nə dərəcədə dəqiq bir seçim olduğunun, “İlham Əliyevə özüm qədər inanıram” deyəndə nəyi nəzərdə tutduğunun kimsə milli liderimiz qədər fərqudə deyildi, ola da bilməzdi. Qərbin və elə Şərqi aparıcı beyin mərkəzindəkilər İlham Əliyevin hakimiyyəti uzağı 2–3 il qoruyub saxlaya biləcəyini, Azərbaycanın yenidən permanent sabitsizlik və inqilablar dönməsinə qədəm qoyacağına proqnozlaşdırırdılar. Amma aradan müəyyən dövr keçdikdən sonra özləri də etiraf etdilər ki, proqnozlarında yanılıblar. Məhz rəngli inqilabların, belə demək mümkündürsə, xaç atalarından biri kimi tanınan senator Makkeyn isə gəlib Bakıda bəyan etdi ki, Azərbaycan intibah yolu seçdiyindən Ukrayna, Gürcüstan və digər yerlərdə baş verənlər burada mümkün deyil. Beləliklə, cənab Prezident ilk andiçmə mərasimində səsləndirdiyi “əgər Azərbaycanda sabitliyin pozulmasına kimsə can atarsa, biz buna imkan verməyəcəyik, xalqın rahat, təhlükəsiz, sabitlik şəraitində yaşamasını təmin edəcəyik” sözlərini və Heydər Əliyevə verdiyi “Sizin yolunuzla yeni qələbəyə doğru gedəcəyik” sözlərini necə ləyaqətlə yerinə yetirdiyini ortaya qoymuş oldu.

İlk dəfə Prezident seçilərkən cənab İlham Əliyevin bir bəyanatı da var idi. O, dünyaya səslənərək bildirirdi ki, Azərbaycan heç vaxt torpağının işğal altında qalması ilə barışmayacaq və onu nəyin bahasına olursa-olsun azad

edəcəkdir. Açığını deyək ki, çoxumuz dövlət başçısının bu yöndə əlindən gələni əsirgəməyəcəyinə heç bir şübhə etməsək də, bizim bugünkü kimi onun sevincini yaşayaçağımız elə də real görünmürdü. Çünki ortada orta əsrlərin acı təcrübəsi və qətiyyənlərimizə olmayan beynəlxalq konyunktura var idi. İlham Əliyev isə göstərdi ki, xalqına və vətəninə bağlı, ancaq öz dövlətinin maraqlarından çıxış edən əsl lider üçün keçilməyəcək heç bir sədd, özünün iradəsindən isə üstün iradə yoxdur. O, keçən ilki savaşa təkəcə ötən əsrin əvvəllərində deyil, ondan çox-çox qabaqlar, xanlıqlar dönəmindən zədələnmiş qürur və ləyaqətimizi bərpa etdi. Yaponlar bu cür bərpaya “kin-suqi”, yəni qızıl bərpa deyirlər. Bu gün Azərbaycanda hər kəs əmindir ki, müzəffər Ali Baş Komandanımız cəbhədəki qələbəni siyasi, diplomatik, sosial və iqtisadi müstəvidə də sonadək kapitallaşdıracaq. Bizi ötən əsrdə tərk etmək zorunda qaldığımız bütün yurd yerlərimizə qaytaracaq. Artıq hər kəsə o da aydındır ki, ötən əsrin 1990-cı illərində Heydər Əliyev Azərbaycan üçün nə demək idisə, İlham Əliyev bu gün odur.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sahib müəllim.

Fazil Mustafa, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkiləri. Düşünürəm ki, bu günlərdə Azərbaycanın Qarabağda müəyyən problemlərlə qarşılaşması gözlənilən bir məsələdir. Buna görə də biz bu prosesləri səbirlə irəli aparmalıyıq. Amma bununla yanaşı, Azərbaycana qarşı, bütövlükdə, suverenliyimizə qarşı erməni birləşmələri tərəfindən hər hansı bir şəkildə edilən təhdidə də anında cavab verilməlidir. Yəni öldürülən bir əsgərimizə 10–20 erməni əsgərinin öldürülməsi ilə cavab verməliyik. Çünki bu

prosesi biz hansısa formada güzəştli saxlasaq, o, gələcəkdə bizim üçün daha böyük problemlər yarada bilər. Ona görə də bu məsələdə, hesab edirəm ki, dövlət rəhbərliyinin də qətiyyəti, iradəsi cəmiyyət tərəfindən dəstəklənir. Bu sahədə hamımız bir istiqamətdə problemlərin çözülməsinə çalışmalıyıq.

Daxili məsələlərlə bağlı. Bu günlərdə maraqlı bir informasiya aldım. Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən bir nəfərin elmi işi, dissertasiyası plagiat olduğuna görə ləğv olunubdur. Bu, kimsəsiz adamdır, ləğv olunubdur? Yəni rəsmi informasiya veriblər. Bəlkə bunu genişlətmək lazımdır. Kimin adamı, kimin yaxını, kimin himayəsində olmasından asılı olmayaraq, elm sahəsini tədricən Azərbaycan miqyasında təmizləmək lazımdır. Elm sahəsində plagiat baş alıb gedir. Ona görə də bu istiqamətdə, hesab edirəm, bir qətiyyət, iradə göstərmək və bu sahədə böyük işlər görmək lazımdır ki, artıq kimsə market gedib açsın, kimsə “talkuçka”da özünə bir köşk götürsün... Amma Azərbaycanda elmdə köşk götürmək, “talkuçka” açmaq ənənəsini yığışdırmaq lazımdır.

Üçüncü vacib məsələ məmurların qorunması ilə bağlıdır. Mən son vaxtlarda məmurlardan çox şikayət alıram. Xüsusi ilə də yeni təyin olunan nazirlər, hansısa bir müəssisə rəhbərləri də gələn kimi birinci hamıdan ərizələrini yığmağa başlayırlar. Sonra da edam hökmünə məhkum olunmuş insanlar kimi, onları bağışlayıb-bağışlamayacağı barədə qərar verəcəyi istiqamətində bir həftə, 10 gün, 15 gün gözlədir. Məmur dövlətin həm vətəndaşıdır, həm də yetişdirdiyi ixtisaslı kadrıdır. Bu məmuru qorumağın mexanizmi tapılmalıdır. Təbii ki, kimsə hansısa qaranlıq yollarla, rüşvətlə, başqa formalarla işə düzəlibsə, bunu

araşdırıb, həll etmək olar. Amma kütləvi şəkildə elə öz adamlarımı yerləşdirim deyə, sanballı, ağıllı kadrları vəzifədən çıxarmaq, uzaqlaşdırmaq çox pis ənənədir. Bu, ancaq Azərbaycandır. Mən inandırırım ki, dünyanın heç bir ölkəsində məmurlara qarşı bu qədər sərt formada münasibət bəslənmir. Təhsil sistemində də belədir. Başqa bütün sistemlərdə də bu vəziyyət var və təcili bunu ortadan qaldırmaq lazımdır. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Nizami Səfərov. Buyurun, Nizami müəllim.

N.Səfərov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli Milli Məclisin deputatları, dəyərli media mənsubları. Hər bir xalqın varlığı onun fiziki, bioloji və mədəni varlığı kimi mühüm komponentləri ehtiva edir. Əsrlər boyu erməni millətçilərinin Azərbaycan xalqına qarşı yönəldilən qeyri-insani davranışı qeyd etdiyim hər 3 komponentin məhv edilməsinə və beynəlxalq hüquqi müstəvidə soyqırım kimi qiymətləndirilən beynəlxalq cinayətin törədilməsinə yönəlmişdir. Ancaq milli, dini, irqi, etnik qrupların qismən və ya bütövlükdə fiziki və ya bioloji baxımdan məhv edilməsi bu cinayətin tərkibini təşkil etsə də, istinad etdiyim identifikasiya edilən qrupların varlığının aradan qaldırılması niyyəti ilə mədəni irsin məhv edilməsi, yəni mədəni soyqırım həmin cinayətə görə məsuliyyətin predmetinə daxil edilməmişdir. Təəssüf ki, nə 1948-ci il tarixli “Soyqırım cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiya, nə də dövlətdaxili cinayət qanunvericiliyində mədəni soyqırım yer almamışdır. Mənim fikrimcə, bu, çox ciddi bir hüquqi boşluqdur. Məsələ burasındadır ki, soyqırım cinayəti konsepsiyasının müəllifi Amerika Birləşmiş Ştatlarının Müdafiə Nazirli-

yində müşavir vəzifəsində çalışmış yəhudi əsilli Rafael Lemkin 1944-cü ildə Vaşinqtonda dərc etdirdiyi “İşğal edilmiş Avropada faşist idarəetməsi” monoqrafiyasında mədəni soyqırımı bu cinayətin tərkib hissəsi kimi beynəlxalq dövrüyyəyə daxil etmişdir.

Nəzərinizə çatdırmaq istərdim ki, 1947-ci ildə BMT-nin katibliyi tərəfindən hazırlanan konvensiya layihəsində soyqırım cinayətini təşkil edən əməllər 3 kateqoriyada cəmləşdirilmişdir: fiziki soyqırım, yəni qrup üzvlərinin qətlə yetirilməsi, bioloji soyqırım, qrup daxilində doğumların qarşısının alınması və mədəni soyqırım, qrupun mədəni xüsusiyyətlərinin və özünəməxsusluğunun məhv edilməsi.

1948-ci ildə BMT-nin İqtisadi və Sosial Şurasının xüsusi alt komitəsi tərəfindən hazırlanan konvensiya layihəsində də mədəni soyqırımı həsr edilən hətta ayrıca bir maddə də mövcud idi. Ancaq 1948-ci il oktyabrın 25-də, yəni konvensiyanın qəbul edilməsinə təxminən 1 ay qalmış keçirilən müzakirələrdə üstünlük təşkil edən rəy ondan ibarət olmuşdur ki, mədəni soyqırımı insan hüquqlarının müdafiəsi və mədəni irsin qorunması ilə bağlı olan beynəlxalq müqavilələrin daxil edilməsi məqsəddə müvafiq olardı.

Hörmətli deputatlar, nəzərə almaq lazımdır ki, mədəni və fiziki soyqırım bir-biri ilə üzvi şəkildə bağlı olan qəddar və qeyri-insani əməllərdir. Mədəni soyqırım fiziki soyqırımın ayrılmaz tərkib hissəsi olaraq bir çox hallarda ondan əvvəl törədilən əməllərdir. Xocalı soyqırımının 30 illiyi ərəfəsində Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulan 103-cü maddəyə mədəni soyqırımı təşkil edən əməllərin daxil edilməsi tarixi zərurətdən irəli gəlir və mühüm hüquqi addım ola bilər.

Sədrlik edən. Sağ olun, Nizami müəllim.

İqbal Məmmədov. Buyurun.

İ.Məmmədov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Bildiyiniz kimi, təmsil etdiyim Lerik rayonu ölkəmizin dağlıq relyefinə malik rayonlardan biridir. İqlim şəraitinin fəsillərə uyğun olaraq dəyişməsi, xüsusi ilə dağlıq və dağətəyi zonalarda yağıntıların nisbətən daha çox olması ilə əlaqədar rayonumuzda yerləşən dağ çaylarının daşması yol uçqunları və bir sıra təbii fəlakətlər meydana gətirərək, yaşayış məntəqələrinə ciddi təhlükə yaradır. Bütün bunları nəzərə alaraq, qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi, təhlükə mənbəyi olan dağ çaylarına sahil mühafizə bəndlərinin və körpülərin tikilməsi ilə bağlı tərəfimizdən dəfələrlə aidiyyəti qurumlara müraciətlər ünvanlanmış, lakin əfsuslar olsun ki, bu günə qədər müsbət addım atılmamışdır. Təəssüf hissi ilə qeyd edirəm ki, oktyabr ayının əvvəllərindən başlanan yağışların intensivliyi nəticəsində rayonumuzda dağ çaylarının əmələ gətirdiyi sel, təbii fəlakət nəticəsində əhali tərəfindən kустar yolla tikilmiş bir neçə körpü dağılmış və körpünün olmaması nəticəsində kəndlərdə məktəblilər məktəbə gedə bilməmiş, sakinlərimizin evlərinə və təsərrüfatlarına külli miqdarda ziyan dəymişdir. Bir neçə yaşayış məntəqəsi rayon mərkəzi ilə əlaqəsi kəsilmiş vəziyyətə düşmüşdür. Bəzi təbii fəlakətlər vardır ki, xəbərdarlıqsız gəlir. Ancaq rayonumuzda baş vermiş təbii fəlakət hər il mütləq olaraq yaz və payız aylarında gözləniləndir. Niyə axı, biz oturub bu fəlakətin nə zaman baş verəcəyini gözləməliyik? Ya baş verdikdən sonra dəymiş ziyana baxıb təəssüflənməliyik? İstənilən hadisənin baş verməməsi üçün qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi o hadisə baş

verdikdən sonra dəymiş ziyanın aradan qaldırılmasından daha asan, daha ucuz başa gəlir.

Lerik rayonunda 2200 kilometr kənddaxili avtomobil yolları vardır. Onların da 120 kilometr hissəsinə asfalt örtüyü çəkilib. Təəssüf hissi ilə qeyd edirəm ki, bu da normal istifadə edilən yolumuzun heç 5 faizi deyildir. Yol hər bir ərazinin inkişafı, mədəniyyətinin güzgüsüdür. Lakin rayonda yolların bərhad halda olması və körpülərin olmaması ölkəmizin qət etdiyi inkişaf yoluna yaraşmayacaq səviyyədədir. Bizim iş prinsipimiz xalqımızın, seçicilərimizin inam və etimadını itirməmək, onların bizə olan ümidini doğrultmaqdır. Lakin vətəndaşlarımızı narahat edən bu tip problemlərin zamanında həll olunmaması bizə olan etimadın zədələnməsi ilə nəticələnir. Aidiyyəti təşkilatlara səslənib taleyönlü məsələlərdə bir az daha həssas olmalarını və qeyd etdiyim məsələləri nəzərdə saxlamalarını xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Kamilə Əliyeva. Buyurun, Kamilə xanım.

K.Əliyeva. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Bildiyiniz kimi, Müdafiə Nazirliyi bir nəfər əsgərimizin Qarabağda yerləşən erməni terrorçuları tərəfindən snayper atəşinin açılması nəticəsində şəhid edilməsi haqqında məlumat yaydı. Bu tərribat Ermənistan tərəfinin revanşist mövqeyini nümayiş etdirdi. Necə olur ki, erməni terrorçuları Rusiya sülhməramlı qüvvələrinin nəzarətində olan ərazidən bu cür cinayət törədirlər. Deməli, burada ermənilərin məqsədi Rusiya sülhməramlılarının da fəaliyyətinə əngəl törətməyə xidmət edir. Bununla bağlı Müdafiə Nazirliyi də Rusiya sülh-

məramlı qüvvələrini məlumatlandırıb. Ümidvarıq ki, onlar tərəfindən də araşdırma aparılacaq və Azərbaycan tərəfinə məlumat veriləcək.

Ümumiyyətlə, son vaxtlar Qarabağda qalan silahlı erməni tör-töküntüləri çox fəallaşıblar. Özünü Qarabağdakı erməni separatçılarının lideri hesab edən Araik Arutyunyan orada özünü “qəhrəman” kimi göstərir. Mətbuatdan verilən xəbərlərə görə Azərbaycan kəndlərinə mərtəyin edir. Müharibə zamanı Azərbaycan hərbiçilərinin qorxusundan qaçıb gizlənmişdi. Azərbaycanın “dəmir yumruğu”ndan yayına bilməmişdi. Amma əmin olsunlar ki, orada qalan terrorçular bu dəfə “dəmir yumruğu”un zərbələrindən yayına bilməyəcəklər. Nə qədər gec deyil, öz tör-töküntüləri ilə birlikdə Qarabağı tərk etsinlər.

Bu terror hadisəsi ilə əlaqədar Azərbaycanın hüququ var ki, öz ərazisində gələcəkdə baş verə biləcək belə hadisələrin qarşısını almaq üçün antiterror əməliyyatı aparsın. Baş vermiş bu cinayətlə əlaqədar yəqin ki, Baş Prokurorluqda cinayət işi açılacaq, bu cinayəti törədənələr və təşkilatçılar Azərbaycan qanunları ilə cəzalandırılacaqlar.

Şəhid olmuş əsgərimizə də Allahdan rəhmət, yaxınlarına səbir diləyirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamilə xanım.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Dissertasiya müdafiələrindəki neqativ hallarla bağlı bizə edilən müraciətlərin sayı durmadan artır. Müşahidələrimi və qənaətimi bölüşmək istəyirəm.

Dünyanın heç bir ölkəsində elmlə məşğul olan insanlara Azərbaycandakı qədər işgəncə verilmir. Mövzunun kafedrada, elmi şurasında, koordinasiya şurasında təsdiqi 1 ilə ya-

xın vaxt aparır. Mövzunun təsdiqi üçün təxminən 10 səhifəlik plan-prospekt deyilən gərəksiz sənəd hazırlanır. Dissertasiya yazıldıqdan sonra ilkin müzakirə, seminar müzakirəsi, açıq müdafiə keçirilir. Bəzən 2–3 il vaxt aparan, əksər hallarda formal xarakter daşıyan bu mənasız müzakirələr dissertantı haldan salır, onda elmə nifrət yaradır. Hər bir müzakirə üçün müxtəlif rəylər və müdafiə zamanı rəsmi opponenlərin rəyi, 2 dildə avtoferat tələb olunur. Müzakirələr və müdafiə prosesi videoya çəkilir, daha sonra kağıza köçürülərək təsdiqlənir. Dərc olunan məqalələrin əsli, surəti, elektron versiyası tələb olunur. Yazılan avtoferatların əksəriyyəti Türkiyəyə, Avropaya, Amerikaya deyil, nədənsə elmi mühitin dağıldığı keçmiş sovet respublikalarına göndərilir.

Müdafiə bitəndən sonra Ali Attestasiya Komissiyasında ikinci cəbhə açılır. Bütün işgəncə prosesi az qala yenidən təkrar olunur. Burada iş gizli rəyə verilir. Dissertasiya müəllifi ekspert şurasının iclasına dəvət olunur. Daha sonra müzakirə rəyasət heyətinin iclasına çıxarılır. Ali Attestasiya Komissiyasında işə baxılma prosesi heç bir səbəb göstərilmədən bəzən illərlə uzadılır. Bu qurum artıq nifaq yuvasına çevrilib. Ali Attestasiya Komissiyasına təqdim olunan sənədlərin həcmi bəzən dissertasiyanın həcmindən 2-3 dəfə çox olur. Belə olan halda elmdən danışmaq əbəsdir. Bütün bunlar Azərbaycan universitetlərinin 2005-ci ildə qoşulduqları Bolonya bəyannaməsi ilə daban-dabana ziddir. Dünyanın inkişaf etmiş əksər ölkələrində müdafiə şuraları yoxdur. Dissertasiya elmi rəhbərin və 2 alimin rəyi əsasında müdafiə edilir. Diplomu da təhsil və elm müəssisələrinin özləri verir. Gec də olsa, gərəksiz sənədlərə deyil, araşdırmalara diqqət yetirmək lazımdır.

Mən deputat həmkarım Fazil bəyin plagiatlıq məsələsi və plagiatın geniş vüsət alması ilə bağlı fikrini dəstəkləyirəm. Təşəkkür edirəm, sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Yuxarıdakı cərgədən Cavid Osmanov. Buyurun, Cavid müəllim.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, icazənizlə, ilk növbədə, Sahibə xanım, Sizə Azərbaycan parlamentinin məhz diplomatik siyasəti sahəsində apardığımız uğurlu fəaliyyətə görə təşəkkür edirəm və bundan sonrakı mərhələdə də Azərbaycan parlamentinə uğurlar arzulayım.

İcazənizlə, mən diqqəti 18 il bundan əvvəl ölkəmizin tarixində baş vermiş ciddi ictimai-siyasi məqama çəkim. Bildiyimiz kimi, 1992-ci ilin noyabr ayının 21-də ölkənin ən ağır dönəmində ümummilli liderimiz, dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev Yeni Azərbaycan Partiyasını yaratdı və cəmiyyəti bir neçə ay sonra Azərbaycanda legitim yolla siyasi hakimiyyətə gəlməyin və daha sonra da dövlətçilik ənənələrinin təməlini qoydu. Dahi şəxsiyyət 2003-cü il oktyabrın 1-də Azərbaycan xalqına məhz 2003-cü il 15 oktyabr tarixində keçiriləcək prezident seçkilərində özünün siyasi varisi, yüksək intellektli, pragmatik düşüncəli, müasir dünya siyasətinə və iqtisadiyyatına yaxından bələd olan cənab İlham Əliyevə səs verməklə bağlı müraciət etdi. Cənab Prezidentimiz Azərbaycan xalqının mütləq əksəriyyətinin səsini toplayaraq 2003-cü ildən ölkəmizə rəhbərlik edir.

18 illik dövrdə Azərbaycan, doğrudan da, dünyanın ən güclü və qüdrətli dövlətlərindən birinə çevrildi. Regionların sosial-iqtisadi inkişafı, nəhəng enerji layihələri.

Xalqın böyük sevgisini qazanmış cənab Prezidentimiz Azərbaycanın bu günə gəlməsində, Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfə verən bir ölkəyə, əlverişli logistika mərkəzinə çevrilməsində, güclü ordu quruculuğu, o cümlədən diplomatik uğurlarımızda, əlbəttə ki, nəhəng və titanik fəaliyyət göstərmişdir. Əlbəttə ki, bu illər ərzində Azərbaycana çox ciddi xarici təsirlər də olmamış deyil, Azərbaycan Prezidenti bütün xarici təsirlərə sinə gərməyi və ölkəmizdə idarə olunan xaosların qarşısını almağı bacarmışdır. 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın tarixi, parlaq qələbəsi Azərbaycanın gücünü, qüdrətini bütün dünyaya nümayiş etdirmiş oldu.

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bu gün artıq yeni mərhələnin başlanması və bu yeni mərhələdə Azərbaycanın daha güclü və qüdrətli bir ölkəyə çevrilməsi, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin çox sürətlə yenidən qurulması və bərpası işləri Prezident cənab İlham Əliyevin Azərbaycan xalqına bəxş etdiyi ən böyük səadətdir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Cavid müəllim.

Soltan Məmmədov. Buyurun.

S.Məmmədov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputat həmkarlarım, hörmətli mətbuat nümayəndələri. Vətən müharibəsində Azərbaycanın əldə etdiyi tarixi qələbədən sonra işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə genişmiqyaslı quruculuq işləri həyata keçirilir. Müharibənin yaratdığı geosiyasi reallıqlar, Cənubi Qafqazda formalaşan yeni təhlükəsizlik formatı Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzunun yüksəlməsinə, regionda gedən proseslərə təsir imkanlarının daha da artmasına səbəb olub. Dünyanın aparıcı ölkələri Azərbaycanla əməkdaşlığın nə qədər vacib

olduğunu daha düzgün qiymətləndirirlər. Bu baxımdan Fransanın son dövrdə atdığı addımları keçmişdə baş verən xoşagəlməz halların və anlaşılmazlıqların aradan qaldırılması məqsədi daşıyan xoşniyyətli təşəbbüslər kimi qiymətləndirmək olar.

Vətən müharibəsi günlərində Fransanın nümayiş etdiyi qeyri-konstruktiv mövqeyinə baxmayaraq, bu gün Fransanın işğaldan azad olunmuş ərazilərin minalardan təmizlənməsi prosesində iştirak etmək niyyəti məcburi köçkünlərin öz evlərinə qayıtması prosesinin sürətləndirilməsi, regionda sülhün və sabitliyin təmin olunması baxımından əhəmiyyətli bir təşəbbüsdür. Dünən Fransanın Piyadalar əleyhinə minaların məhv edilməsi üzrə Milli Komissiyasının nümayəndə heyəti Azərbaycana səfərə gəlib. Nümayəndə heyətinə komissiyanın sədri, baş katibi, Xarici İşlər Nazirliyinin nümayəndəsi və Fransa Milli Assambleyasının üzvü daxildir. Səfərin məqsədi Azərbaycanla Fransa arasında mina təmizləmə əməliyyatlarına dəstək, eləcə də minadan zərər çəkənlərə yardım, partlayıcı sursatların təhlükəsizliyinə dair maarifləndirmə layihələri kimi sahələri özündə əks etdirən tədbirlər planını müvafiq dövlət qurumları ilə müzakirə etməkdir. Bu istiqamətdə ANAMA ilə anlaşma memorandumunun imzalanması gözlənilir. İmzalanacaq memorandum çərçivəsində cari ildə qeyd olunan tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün Fransa milli komissiyası tərəfindən 500 min avro maliyyə yardımı ayrılmışdır.

Nümayəndə heyəti ilə Azərbaycan-Fransa parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun üzvləri arasında Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri hörmətli Ziyafət müəllim Əsgərovun

da iştirakı ilə dünən keçirilən görüşdə bir sıra məsələlər müzakirə olundu. Görüş zamanı komissiyanın baş katibi 2022-ci ildən Avropa İttifaqına Fransanın sədrlik edəcəyi dövrdə Piyadalar əleyhinə minaların qadağan olunması haqqında Ottava Konvensiyası çərçivəsində minalardan təmizlənmə istiqamətində böyük işlərin görülməyini və bu çərçivədə Azərbaycana böyük dəstək göstəriləcəyini xüsusi vurğulamışdır. Fransa, eyni zamanda, mina partlayışlarından zərər çəkmiş sağlamlığını itirmiş insanların reabilitasiyasına da dəstək vermək niyyətindədir.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində olan Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinin rəhbərinin iştirakı ilə biz Fransanın Azərbaycandakı səfiri cənab Zakari Qrosla bu sahədə görüşərək işlərin əsas istiqamətlərini müzakirə etmişik. Hesab edirəm ki, həyata keçiriləcək bu layihələr Fransanın işğaldan azad olunmuş ərazilərdə insanların təhlükəsizliyinin təmin olunması, regiona sabitliyin və sülhün gətirilməsinə nə qədər ciddi önəm verdiyini göstərir. Bu həm də Fransanın dostluq jesti kimi qəbul edilə bilər. Çünki işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpaası Azərbaycan xalqı və dövləti üçün...

Sədrlik edən. Sağ olun, Soltan müəllim.

Ziyafət müəllim, mən düşünürəm ki, dünənki görüş uğurlu keçdi. Bununla bağlı sözünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Soltan müəllim öz fikrini bildirdi. Ancaq mən xahiş etmişdim ki, Siz iştirak edəsiniz.

Z.Əsgərov. Bəli. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar. Hörmətli həmkarım Soltan müəllimin də qeyd etdiyi kimi, dünən biz Fransanın Piyadalar əleyhinə mina-

ların məhv edilməsi üzrə Milli Komissiyasının nümayəndələrini, CNEMA-nın üzvlərini qəbul etdik. Soltan müəllimin dediyinə əlavə olaraq bildirim ki, oraya həm deputatlar, həm də hazırda fəaliyyət göstərən xeyli siyasətçilər daxildir. Hətta Fransanın xarici işlər naziri belə həmin təşkilata daxildir. Onlar xoş bir niyyətlə Azərbaycana gəlirlər. Yəni piyadalar əleyhinə olan minaların təmizlənməsi ilə bağlı Azərbaycana 500 min avro ayrılıbdır və bu gün gözlənilir ki, onlar ANAMA ilə müqavilələr bağlayacaqlar, memorandum imzalayacaqlar. Bundan sonra artıq konkret fəaliyyətə başlayacaqlar.

Görüşümüz çox yaxşı, çox yüksək səviyyədə keçdi. Görüşümüzdə, eyni zamanda, Kamal müəllim Cəfərov, Nigar xanım Arpadarai iştirak edirdilər. Hesab edirəm, Fransa nümayəndə heyəti ilə bizim nümayəndə heyəti arasında keçirilən görüşdən onlar da çox razı qaldılar, biz də çox razı qaldıq və təşəkkürümüzü bildirdik ki, Fransa Azərbaycanın bu haqq işində, nəhayət, Azərbaycana kömək etmək fikrindədir. Çünki müharibə vaxtı, bilirsiniz, Fransanın Azərbaycana münasibəti o qədər də yaxşı deyildi, amma onlar özləri də etiraf etdilər ki, bu, Azərbaycana hər bir fransızın münasibəti deyil. Mən onların dediyini deyirəm: “Bu gün sizin qarşınızda oturanlar Azərbaycanı düzgün və dürüst başa düşən fransızlardır. Xahiş edirəm, bunu nəzərə alınız”. Biz də çox təşəkkür etdik, minnətdarlığımızı bildirdik. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim. Mən də iştirakçıların hamısına öz minnətdarlığımı bildirirəm. Bizim sonuncu çıxış, Bəhrüz müəllim, buyurun, Sizin çıxışınız olacaq. Bəhrüz Məhərrəmov.

B.Məhərrəmov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Əziz

həmkarlar, dəyərli sədarət. Dünən axşam saatlarında sülhməramlıların müvəqqəti yerləşdiyi Azərbaycan ərazisindəki qanunsuz erməni silahlı əsgərlərinin növbəti terror aktı nəticəsində hərbi qulluqçumuzun şəhid olması hamımızı üzdü. Allahdan şəhidimizə rəhmət, ailəsinə isə başsağlığı diləyirik.

Törədilən terror aktı göstərir ki, İrəvan məcburiyyətdən başqa yol tanımır. Yəni görünür ki, Ermənistan kapitulyasiya aktı imzalayaraq münafişəyə son qoymağa vadar edildiyi kimi, yekun sülhə də “dəmir yumruq”la məcbur edilməlidir. Bölgədə sülh və əməkdaşlıq naminə təşəbbüslərin gündəmə gəldiyi bir vaxtda terror törədənə başqa münasibət sərgilənməsi çətin olur. Ona görə də ya həmin dəstələr könüllü təslim olmalı, ya antiterror əməliyyatının keçirilməsi, xalqların birgəyaşayış perspektivini, bölgədə sülh və sabitliyi təhdid edən bu qanunsuz silahlı dəstələrin yerindəcə məhv edilməsi, ya da bir an öncə tərksilah edilərək hər bir terrorçunun Azərbaycan qanunvericiliyinə uyğun olaraq, məsuliyyətə cəlb edilməsi zəruridir və bunun olacağına xalqda inam böyükdür.

Dünən Müdafiə Nazirliyinin özünün yaydığı məlumatda da qeyd edilir ki, terrorçuları Ermənistan dəstəkləyir. Ona görə də bu dəstəyin önünü almaq üçün yekun sülh müqaviləsi imzalanana qədər heç bir Ermənistan vətəndaşı Xankəndi başda olmaqla Azərbaycanın ərazilərinə buraxılmasın. Ermənistan əgər dalandan qurtulmaq, Azərbaycanın tanıdığı şansdan yararlanmaq istəyirsə, bu proseslərdə özü maraqlı olmalı, ortaya iradə qoymalıdır. Bölgədə sülh və əməkdaşlıqdan başqa bir seçim yoxdur, olmayacaq da. Nə Ermənistan, nə də havadarları unutmamalıdırlar ki, onları cəmi 44 günə həm cəbhədə, həm də diplomatik mücadilə-

də yerlə-yeksan edən həmin müzəffər Ali Baş Komandan, həmin dəmir yumruq və əvvəlkindən daha güclü, daha hazırlıqlı və təcrübəli həmin ordu yerindədir. Xalq isə həmişəkindən daha artıq formada öz Ali Baş Komandanının arxasındadır.

Hörmətli Sədr, icazənizlə, mən təmsil etdiyim 66 sayılı Biləsuvar seçki dairəsində vətəndaşları narahat edən bir məsələni də gündəmə gətirmək istəyirəm. Yeni tədris ili başladı, amma Biləsuvarda bizim 10-dan çox məktəbimiz hələ də təmir və yenidən tikintisini gözləyir. Mən xüsusi ilə Bəydili, Nəsimikənd, Səmədabad, Yuxarı Cürəli məktəblərinin, o cümlədən 1 sayılı ümumi orta məktəbin vəziyyətini qeyd etmək istəyirəm. Bu təhsil ocaqlarının hər biri qəzalılıq vəziyyətindədir, hər an uçmaq təhlükəsi var. Təsəvvür edin, yağış birbaşa sinfə yağır. Aidiyyəti strukturlar, xüsusən Nazirlər Kabinetindən bu məsələyə diqqətlə yanaşılmasını xahiş edirik. İndiki həssas zamanda, bəli, büdcəmiz yüklənməməlidir, lakin təhsilin ən perspektivli investisiya olduğunu nəzərə alsaq, məktəblərə qoyulacaq sərmayəyə xərc yox, yatırım kimi yanaşılmalıdır. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Bəhruz müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bizim cari məsələlər üzrə çıxışlarımız bitdi. Biz indi gündəliyin məsələlərinə keçirik. Bu gün bizim gündəliyimizdə 10 məsələ var. Birinci məsələ Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsidir. Layihə üçüncü oxunuşda müzakirəyə təqdim edilir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hü-

quq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Artıq Siz də iclas açılarkən parlamentin cənab Prezidentə, Birinci vitse-prezidentə ünvanladığı təbriki vurğuladınız. Həqiqətən də, çox mühüm haldır ki, müstəqilliyimizin bərpa olunmasının 30 illiyi ərəfəsində də parlament “Müstəqillik Günü haqqında” cənab Prezident tərəfindən təqdim olunmuş belə vacib bir Qanunu qəbul edəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuş zamanı dil-üslub baxımından bir sıra fikir mübadiləmiz oldu. Baxmayaraq ki, mən sualların bir çoxunu cavablandırmışdım, o cümlədən bir çox deputat həmkarlarımla eyni fikirdə idim, qanunvericilik təşəbbüsü subyektii ilə bu təklifləri müzakirə etmişik, onlar məqsədemüvafiq hesab olunmayıb. Səbəbi də ondan ibarətdir ki, 3 paraqrafdan ibarət olan qanun layihəsində istifadə olunan anlayışlar Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında, müstəqilliyimizin yubileyləri ilə bağlı fərman və sərəncamlarda və bütövlükdə, qanunvericiliyimizdə istifadə olunan anlayışlardır. Bu baxımdan, hesab edirəm ki, aramızda hər hansı bir anlaşılmazlıq olmamalıdır.

Amma yekun olaraq onu söyləmək istəyirəm ki, birinci oxunuşda çıxış edən bütün deputat həmkarlarımız, eyni zamanda, mediada çıxış edənlər də cənab Prezidentin təqdim etdiyi qanun layihəsinin mahiyyətini və məzmununu cəmiyyətə məhz olduğu kimi, dəqiq çatdırmışlar. Buna görə sizlərə bir daha təşəkkürümü bildirirəm və qeyd etmək istəyirəm ki, bu qanunun qəbulu, əlbəttə, müstəqilliyimizin bərpasının 30 illiyi ərəfəsində cəmiyyətimizə, xalqımıza verdiyimiz ən mühüm töhfələrdən biridir. Çünki müstəqilliyimiz elan olunub, sonra bərpa olunub. Amma

ərəzi bütövlüyümüz təmin olunduğu formada, qalib xalq formasında məhz müstəqilliyimizin 30 illiyi ərəfəsində biz bu bayramı qeyd edəcəyik. Ona görə bir daha təşəkkür edirəm və qanun layihəsinə üçüncü oxunuşda səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.46 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs, əleyhinə 1 nəfər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 2-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Taxıl haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Onu da deyim ki, layihə dəqiqləşmə xarakteri daşıyır və ona görə də bir oxunuşda qəbul ediləcək. Məsələyə dair məlumat vermək üçün Aqrar siyasət komitəsinin sədri hörmətli Tahir Rzayevə söz verirəm. Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev, *Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri.*

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, “Taxıl haqqında”

Azərbaycan Respublikasının Qanununda edilmiş bu dəyişiklik Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası Dövlət Ehtiyatları Agentliyinin yaradılması haqqında” 2021-ci il 7 oktyabr tarixli Fərmanına əsasən Dövlət Taxıl Fondunun yeni yaradılmış bu agentliyin sərəncamına verilməsi ilə əlaqədardır. Buna görə də müvafiq qanunun 8.2-ci maddəsindəki “Dövlət Taxıl Fondu Azərbaycan Respublikasının mülkiyyətidir və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının sərəncamında olur” cümləsindəki “orqanın” sözü “orqanının müəyyən etdiyi orqanının (qurumun)” sözləri ilə əvəz edilir. Münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Əli müəllim, sözünüz var, deyəsən. Buyurun. Əli Məsimli.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli Sədr, bu dəyişiklik dəqiqləşdirmə xarakteri daşısa da, Azərbaycan torpaqları işğaldan azad olunandan sonra bu məsələyə yanaşanda, hesab edirəm ki, iki istiqamətdə, birinci, dünya, qida təhlükəsizliyi, ikinci, idxaldan asılılığımız kontekstində strateji xarakter daşıyır. Üçüncü isə, hörmətli Sədr, işğaldan azad olunmuş torpaqlarda biz minadan təmizlənmə istiqamətində addımlar atdıqca, daha çox torpağı kənd təsərrüfatı dövriyyəsinə verdikcə, xüsusən taxıl istehsalında böyük nəticələr əldə edə bilərik. Bu, mübaligə deyil, ona görə ki, işğala qədər də Azərbaycanın həmin əraziləri kənd təsərrüfatına böyük töhfə verirdi, xüsusən taxılçılıqda böyük rol oynayırdı. Bu nöqtəyindən nəzərdən bu, dəqiqləşdirmə xarakteri daşısa da, Azərbaycanda Taxıl Fondunun yaradılmasının strateji əhəmiyyəti işğaldan azad olunan torpaqlar kontekstində daha da artır.

Əgər biz bu işdən səmərəli istifadə edə bilsək, Azərbaycan öz taxıl istehsalını, mən bütövlükdə nəzərdə tuturam, təkcə ərzaq buğdası üzrə 4 milyon tondan yuxarı qaldıra bilər. Bu, həddindən çox vacib məsələdir. Biz belə bir nəticəyə nail olsaq, deməli, idxaldan asılılığımızı xeyli dərəcədə azalda bilərik. Digər tərəfdən isə yenə də heç bir mübaligəyə yol vermədən qeyd etmək olar ki, qeyri-neft sektorunda ixrac potensialını xeyli dərəcədə artırmağa bilər.

Hörmətli Sədr, amma bir məsələ var. İşğaldan azad olunmuş torpaqlarda da yenidən Azərbaycandakı indiki taxılçılıq fəlsəfəsi davam edəcək, yoxsa müharibəni biz intellektual müharibə kimi udmuşuq, orada da intellektual yanaşma ilə daha yüksək nəticələr əldə ediləcək. Bunun üçün bir neçə məqamı nəzərə çatdırmaq kifayətdir. Bax, məsələn, 2007-ci ildən 2020-ci ilə qədər olan statistikaya nəzər salanda, baxıb görürük ki, bizdə taxıl istehsalı, hörmətli Sədr, 62 faiz artıb. Bu istehsal 62 faiz artan zaman idxalımız da 12 faiz artıb. Bu strateji məsələdə növbəti bir sual. Hesab edirəm ki, son dövrlərdə Milli Məclisdə çox gözəl bir ənənə yaranıb, Azərbaycanın taleyüklü məsələləri ilə bağlı dinləmələr təşkil olunur. Taxıl ilə də bağlı bir dinləmənin olması vacibdir. Necə olur ki, bizdə 62 faiz istehsal artır, bununla paralel surətdə idxal da artmaqda davam edir. Necə olur ki, biz Azərbaycanda, məsələn, 2019-cu ildə 2 milyon tondan artıq taxıl istehsal edirik, – bu bizim tələbatımızdan yüksək rəqəmdir, – eyni zamanda, yenə də 1,6 milyon ton taxılı xaricdən gətiririk? Bu da yuvarlaq götürsək, harada isə bizim tələbatın 70 faizi qədərdir. Bu rəqəmlər uyuşmur və bunun arxasında duran məbləği də qeyd edəndə, deməli, biz 2019-cu ildə 1 milyon 584 min ton taxıl idxal etmişik

və buna 340 milyon dollar pul sərf etmişik.

Hörmətli Sədr, bu, 570 milyon manat edir, yarım milyard manatdan artıq. Azərbaycanda 50-dən artıq taxıl sortu yetişdirilir. Necə ola bilər ki, 50-dən artıq taxıl sortu yetişdirilir, ora milyonlarca vəsait sərf edilir, amma hələ də bizim istehsal etdiyimiz taxılın xeyli hissəsi Taxıl Fondunun standartlarına uyğun gəlmir. Bu, süni surətdə yaradılmış maneədir ki, biz xaricdən daha çox taxıl gətirək. İndiki dövrdə də özünüz bilirsiniz ki, bir sıra ölkələr artıq ixracı məhdudlaşdırıb və ixracı məhdudlaşdıranda da, mən dəqiq bilirəm ki, başqa mənbədən taxıl almağa zaman sərf olunur. Bu, təhlükəli bir şeydir. Bu, süni surətdə yaradılır, yoxsa, bilavasitə həmin taxılın keyfiyyətinin aşağı olması ilə bağlıdır? Aşağı olması ilə bağlıdırsa, deməli, işğaldan azad olunmuş torpaqlarda, hörmətli Sədr, biz bunu təkrar etməməliyik. Biz rəqabət qabiliyyətli taxıl istehsal etməyə başlamalıyıq. Biz birbaşa heyvandarlıqda istifadə üçün yox, Taxıl Fonduna təhvil verilməsi keyfiyyətində olan taxıl istehsal etməliyik. Ona görə, bir tərəfdən, toxumçuluğun inkişaf etdirilməsi, daha yüksək keyfiyyətli toxumun tətbiq olunması, digər tərəfdən isə, hörmətli Sədr, həmin 570 milyon manat id-xala sərf olunan vəsaitin az bir hissəsini biz toxumçuluğun inkişafına, az bir hissəsini isə kənd təsərrüfatında fermerlərin əlavə dəstəklənməsinə sərf etməliyik. 35 ildir bir hektardan məhsuldarlığımızda elə böyük bir rəqəm yoxdur. Hər hektardan 30 sentner səviyyəsinə gəlib çatmışıq, əvvəllər də 24–25 sentner idi. Elə bir fərq yoxdur. Yəni də bir 30 il gözləməliyik ki, hər hektardan 5 sentner məhsuldarlığın artırılmasına gətirib çıxaraq? Bundan biz taxıl kimi strateji xarakter daşıyan bir sahədə ərzaq təhlü-

kəsizliyini təmin edə bilmərik. Ona görə də hesab edirəm ki, həmin maliyyədən yerli istehsalın inkişaf etdirilməsi, taxılın keyfiyyətinin yüksəldilməsi və Taxıl Fonduna işğaldan azad olunmuş torpaqlar hesabına daha çox öz taxılımızın cəlb edilməsi istiqamətində hökumət təsirli tədbirlər görməlidir. Bir daha təkrar edirəm ki, bunu aidiyyəti orqanlara, sadəcə, bir mesaj kimi çatdırıram. Bu məsələnin Milli Məclisdə də dinləmə formasında qaldırılması ümumi işə töhfə verir.

Taxılçılıqda dövlət başçısı səviyyəsində hədəflər qoyulub və bu diqqətdədir. İldə 200 min ton taxılın artırılmasına imkan var. Əgər həmin məqsəd, hədəf qoyulan zaman aidiyyəti orqanlar riayət etsə idi, biz indi haradasa bizə lazım olan 1,8 milyon ton taxıl yox, ondan 1 milyon ton da əlavə, 2,8 milyon ton taxıl istehsal edərdik. Həm özümüzü çörəklə təmin edərdik, həm də xaricə ixrac edə bilərdik. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim. Siz kifayət qədər məlumat verdiniz. Ancaq mən düşünürəm ki, bu məsələlər komitənin sədri Tahir müəllimlə də müzakirə edilməlidir. O ki qaldı dinləmələrə, biz dinləmələri bir sual üzərində qurmuruq, mövzu üzərində qururuq. Əgər belə bir ehtiyac olsa, bir neçə sualı bir mövzu kimi ortaya qoya bilsəniz, Tahir müəllim, mən düşünürəm ki, onda dinləməni keçirə bilərsiniz. Yəni dinləmə naminə bir sual üzərində deyil, əgər mövzu olsa, dinləmə keçirilməlidir. Ancaq eyni zamanda, Əli müəllimin gətirdiyi o faktlar, rəqəmlər və sair, xahiş edirəm, Siz özünüz də bununla məşğul olun.

Sözünüz var idi, Tahir müəllim?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Görürəm, yazılımsınız.

T.Rzayev. Siz o məsələlərə münasibət bildirdiniz. Əlbəttə ki, biz özümüzün tədbirlər planımızda da, ilin, təsərrüfat ilinin yekununda da istəyirik, bizim müvafiq komitələrlə bir yerdə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi ilə dinləmələr keçirək. İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi ilə, digər komitələrlə belə bir tədbirin, dinləmələrin keçirilməsi nəzərdə tutulub.

Əli müəllimin dediyi bəzi məsələlər var, bu, həqiqətə uyğundur. Çünki xarici ölkələrdən idxalın artması əhalinin artımı ilə əlaqədardır. Sonra yem kimi respublikada quşçuluğun müəyyən inkişafı ilə əlaqədardır.

Digər tərəfdən, bizdə pandemiya, müharibə getdi, ona görə də 2 ildə Azərbaycanda taxıl istehsalı xeyli azalıb. Xeyli yox, haradasa bir 200 min ton, 300 min ton çərçivəsində azalıb. Sözsüz, deyilənlər həqiqətdir. İşgaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasından sonra, elə bilirəm ki, artıq ölkədə taxılçılığın inkişafına önəmli diqqət yetiriləcək. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.56 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti 4 məsələsi, yəni 3-cüdən 6-cı məsələyə qədər, 6-cı məsələ də daxil olmaqla, ikinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Beləliklə, gündəliyin 3-cü məsələsi Gömrük Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Layihəni İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir Mirkişili təqdim edəcək. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, Gömrük Məcəlləsində təklif olunan dəyişikliklər malların Azərbaycan Respublikası gömrük ərazisinə daxili emal, xüsusi prosedur altında gətirildiyi zaman tələb olunan maliyyə təminatının məcburi deyil, fakültativ olması ilə bağlı məsələni özündə ehtiva edir.

Xatırladım ki, bu məsələ ikinci oxunuşdadır və düşünürük, bu dəyişiklik sahibkarlığın inkişafı, daxili istehsalın genişlənməsi və sahibkarların bu sahədə olan hər hansı bir çətinliyinin qarşısını almaq məqsədi daşıyır. Həmkarlarımdan bu qanunu ikinci oxunuşda da dəstəkləmələrini xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur. Ona görə də biz qanun layihəsini ilk öncə əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.57 dəq.)

Lehinə

72

Əleyhinə

0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, sizi gözləyirik, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verdilər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur, ona görə mən qanun layihəsini ilk öncə maddələr üzrə səsə qoyacağam. Bu, ikinci oxunuşdur. Bu qanun layihəsində 2 maddə var. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.58 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verdilər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

2-ci maddəni səsə qoyuram, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.59 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75

Nəticə: Yetərsay yoxdur
Xahiş edirəm, telefonlarınızı söndürün.
Şakir müəllim, buyurun.
Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.
Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.
İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlük-
də səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.59 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.
Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.
Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.
Növbəti məsələ 4-cü məsələdir. Bu məsələ “Valyuta tənziimi haqqında” Qanunda və digər 9 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü hörmətli Mahir Abbaszadəyə söz verirəm. Mahir müəllim, buyurun.
M.Abbaszaadə, Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Sahibə xanım, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, bu qanun “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklə əlaqəlidir. Təklif olunan qanun layihəsi maliyyə bazarı institutlarında

mühasibat uçotunun aparılması, maliyyə hesabatlarının tərtibi, tətbiqi və dərc edilməsi ilə bağlı olan məsələləri özündə ehtiva edir. Eyni zamanda, bildiyimiz kimi, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası ləğv edildikdən sonra bütün səlahiyyətlər Mərkəzi Banka verilmişdir. Maliyyə bazarı institutlarının fəaliyyətində şəffaflığın və onların Mərkəzi Bank qarşısında maliyyə hesabatlılığının artırılması üçün bu qanunun maddələrində dəyişikliklər edilib. Eyni zamanda, maliyyə bazarı institutlarının fiziki və hüquqi şəxslər qarşısında illik hesabatlarını təqdim etməsi məcburidir və bu hesabatlar heç bir ödəniş olmadan həyata keçirilməlidir.

Sahibə xanım, qanun ikinci oxunuşda müzakirəyə çıxarılib. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, birinci oxunuş zamanı hörmətli millət vəkillərimizdən qanun layihəsinə heç bir təklif və irad daxil olmamışdır. Millət vəkillərimizi qanun layihəsini ikinci oxunuşda dəstəkləməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mahir müəllim. Ancaq mən Sizi yerinizdə tapmadım. Deyəsən, Sizin üçün pandemiya artıq qurtarıb. Heç məsafəni gözləmirsiniz.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qanun layihəsinin ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.02 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış eləmək istəyən yoxdur. Mən qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoyacağam. Bu qanun layihəsi 10 maddədən ibarətdir. Mən onları 5-5 səsə qoyacağam. Buyurun, ilk 5 maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.02 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr qəbul edildi.

İndi isə növbəti 5 maddəyə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.03 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bunlar da qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini mən ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.03 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Sədrlik edən. Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbəti məsələ 5-ci məsələdir. Bu, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Layihəni Səhiyyə komitəsinin sədri hörmətli Əhliman Əmiraslanov təqdim edəcək. Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov, *Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri.*

Çox hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Qanun layihəsi birinci oxunuşda müzakirə edildikdə və müzakirədən sonra Səhiyyə komitəsinə əlavə irad və təkliflər daxil olmamışdır. Qanun layihəsini ikinci oxunuşda da dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim.

Hörmətli həmkarlar, ilk öncə ikinci oxunuşdur deyə, bu layihəni də əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.04 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

Yazılanlar var. Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, qanun layihəsi, həqiqətən, çox vacibdir və təbii ki, səs verəcəyəm. Məndə burada xüsusi narahatlıqlar yaranıb, onu bölüşmək istəyirəm. Göründüyü kimi, bu günə qədər xidmət zərfinə daxil olmayan bəzi xəstəliklər də bu zərfe daxil oldu və bu, vətəndaşlarımızın xeyrinədir. Hərçənd ki, bu günə qədər də icbari tibbi sığorta ilə bağlı hələ mövcud olan o xidmətlər zərfinin də əhaliyə göstərilməsində ciddi problemlər yaşanır. Mən keçən dəfə bunu dediyimə görə təkrarçılığa yol verməyəcəyəm.

Hörmətli xanım Sədr, bu qanun layihəsində çox vacib bir məsələ qoyulub. Demək, iki məsələ. Əslində, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan onkoloji xəstələrə tibbi yardım göstərilməsi də, belə görünür ki, xidmət zərfinə salınır. Bu günə qədər bu yox idi. Məsələ burasın-

dadır ki, biz özümüz də onkologiya xəstəxanasının yanından keçəndə görürük, orada xeyli vətəndaş yığılıb. Adanın ürəyi ağrıyır. Bu onkologiyanın müalicəsi məsələsi belədir ki, çox böyük vəsait tələb edir. Biz bu gün hələ mövcud, o zərflə daxil olan xəstəliklərin vətəndaşlara göstərilməsində çətinlik çəkirik. Hər kəs narazıdır. Amma bunun, onkoloji xəstəliklərin də xidmət zərfinə daxil olunması, hesabınızı götürün ki, şikayətlərin sayını minə, 10 minə çatdıracaq. Onların qarşısında dayanmaq olmayacaq.

Mən nəyi bilmək istəyirəm? Mən bilmək istəyirəm, bu nə qədər əsaslandırılıb ki, ora veriləcək vəsaitlər insanların, xəstələrin ehtiyacını ödəyə biləcəkmi? Yoxsa, bu, əlavə bir, deyək ki, narazılıq yaradacaq. Çünki mənim bildiyimə görə hələ ora ayrılan o dövlət vəsaiti ümumilikdə azdır. İndi bundan sonrakı məsələlər də ancaq bu icbari tibbi sığortanın vəsaiti hesabına olunacaqsa, mən hesab edirəm ki, çox ciddi problemlər yaşanacaq. O xidmət özünü uğurlu göstərə bilməyəcək və ortaya əlavə narazılıqlar qoyacaq. Onun üçün də mən bununla bağlı hörmətli bizim komitə sədrimizdən və indi burada buna cavab verə biləcək aidiyyəti şəxslərdən də çox xahiş edərdim, üzrlü sayınlar, əgər mümkünsə, cavab versinlər.

Mən digər bir məsələyə də münasibət bildirmək istəyirəm. Xarici, vətəndaşlığı olmayan şəxslər barədə. Ümumiyyətlə, mən araşdırdım, dünyanın bir çox ölkələrində, o cümlədən İtaliya, digər ölkələri indi unudum. Orada o əcnəbilərə də vacib olan məqamlarda, tutaq ki, əgər onların sığortası yoxdursa, müəyyən bir xidmət göstərilir. Mənə belə gəlir ki, xəstə kim olursa-olsun, vətəndaş oldu, olmadı, ona ilkin yardım göstərilməlidir. Pulu yoxdursa da, ona bu edilməlidir. Onun üçün mən bu məsələlərə

daha humanist yanaşmağın tərəfdarıyam ki, bu, əcnəbilərə də aid edilsin. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Razi müəllim.

Vüqar Bayramov. Vüqar müəllim, buyurun.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. İkinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, bir neçə məqamı diqqətə çatdırmaq istərdim. Əvvəla, hörmətli Əhliman müəllimə təşəkkür edirəm ki, çox ətraflı məlumat verdi. Amma mən təklif edilən dəyişikliklərlə bağlı bəzi məqamların yenidən baxılmasını və müzakirə edilməsini təklif edirəm.

Əvvəla, dəyişikliklərdə təklif olunur ki, zərflə daxil olmayan xidmətlər, xidmətlərin tarifləri uyğun dövlət qurumları tərəfindən müəyyənləşdiriləcək. Nəzərə alsaq ki, burada müvafiq dövlət qurumlarının sayı bir deyil, bir neçədir, eyni tarif, eyni xidmət fərqli qurumlar tərəfindən müəyyənləşdirilə bilər. Ona görə daha yaxşı olardı, dəyişikliklərdə həm də tariflərlə bağlı meyarlar müəyyənləşsin ki, fərqli qurumlar tərəfindən fərqli tariflər, yəni qiymətlər müəyyənləşməsin. Çünki tibbi xidmətlərin əlçatanlığı çox vacibdir. Xüsusi meyarları müəyyənləşdirəndən tariflərin müəyyənləşdirilməsi nəticə etibarlı ilə bu işə məsul olan qurumlar tərəfindən fərqli tariflərin müəyyənləşdirilməsinə gətirib çıxara bilər. O baxımdan, mən təklif edərdim, dəyişikliklərdə də həmin tariflərlə bağlı meyarlar nəzərə alınsın ki, bu da məhz dövlət qurumları tərəfindən daha yüksək tariflərin müəyyənləşdirilməsinin qarşısını alsın.

Digər məqam məhz sığorta olunan hesab olunmayan vətəndaşlarımızla bağlıdır. Nəzərə alsaq ki, “Tibbi sığorta

haqqında” Qanunda tibbi sığortanın 2 növü nəzərə alınıb. Bu, könüllü sığorta və inzibati sığortadır və qanunun 15-ci maddəsində icbari sığortanı istifadə edən şəxslər müəyyənləşir, bunlar Azərbaycan vətəndaşıdır. İcbarilik məcburilik anlamına gəlir, yəni icbari tibbi sığorta həmin sığorta növünün məcburi olması anlamına gəlir və icbari tibbi sığorta ilə bağlı tarifləri ödəyə bilməyən vətəndaşlarımız üçün də dövlət tərəfindən dəstək var və büdcədən bu istiqamətə vəsait ödənilir. O baxımdan mən hörmətli Əhliman müəllimdən xahiş edərdim, bu məsələyə də aydınlıq gətirsin ki, sığorta olunan hesab edilməyən vətəndaşlar əgər icbari tibbi sığorta məcburidirsə, hansı vətəndaşlarımızdır, bunlar kimlərdir. Bunlar, təbii ki, bu xidmətlərdən istifadə edən zaman hansı xidmətlərdən istifadə edəcəklər.

Eləcə də digər məqam məhz zərfə daxil olan və daxil olmayan xidmətlərlə bağlıdır. Nəzərə alsaq ki, zərfə daxil olan xidmətlər icbari tibbi sığorta tərəfindən ödənilir, zərfə daxil olmayan xidmətlər təklif edilən dəyişikliklərə əsasən müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyənləşdirilmiş tarif əsasında həmin xidmətdən istifadə edən vətəndaş tərəfindən ödəniləcək. Mən düşünürəm ki, bu, müəyyən qədər sui-istifadə hallarına gətirib çıxara bilər. Çünki nəticə etibarilə zərfə daxil olan xidmətlərlə bağlı məlumatlılıq səviyyəsi yüksək deyil. Bəzi hallarda səhiyyə qurumları tərəfindən məhz hansı xidmətlərin zərfə daxil olması və ya daxil olmaması ilə bağlı müraciət edən şəxslərə doğru məlumatın verilməməsi mümkündür. Bu baxımdan bu məsələnin də, xüsusən də aydınlıq üçün burada xidmətlərlə bağlı sərhədlərin daha aydın göstərilməsi məqsədəuyğun olardı. Düzdür, bu, icra orqanı

tərəfindən müəyyənləşdirilir və Nazirlər Kabineti həmin zərflə daxil olan xidmətləri müəyyənləşdirir. Amma daha yaxşı olar, ümumiyyətlə, qanunvericilik bununla bağlı da meyarları müəyyənləşdirsin ki, vətəndaş xüsusən bu səhiyyə xidmətlərinə müraciət edən zaman səhiyyə müəssisələri tərəfindən sui-istifadə halları baş verməsin.

Digər məqam, təklif edilən dəyişikliklərə əsasən zərflə daxil olmayan xidmətlər üzrə vətəndaş tərəfindən ödənişlər həyata keçiriləcək. Mən hörmətli Əhliman müəllimdən də xahiş edərdim, buna da aydınlıq gətirsin ki, ödənişlər quruma, yoxsa xəstəxanaya ödəniləcək və xəstəxanaların maliyyə muxtariyyəti yoxdursa, o vəsaitlərdən istifadə hansı formada olacaq? Eyni zamanda, həmin vəsaitlərdən istifadəyə nəzarət mexanizmi necə olacaq. Çünki gözlənilir ki, kifayət qədər bahalı səhiyyə xidmətləri ödənişlər əsasında həyata keçiriləcək. Təbii ki, ödənişlər varsa, burada şəffaflıq çox önəmlidir. Eyni zamanda, hansı qurum tərəfindən, səhiyyə xidməti, yoxsa müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən bunun istifadəyə verilməsinin də daha dəqiq müəyyənləşməsinə və təbii, həmin vəsaitin istifadəsi ilə bağlı nəzarət mexanizminin formalaşmasına ehtiyac var ki, vəsaitin xərclənməsi daha şəffaf şəkildə həyata keçirilsin.

Bütövlükdə, təbii, təklif edilən dəyişikliklər “Tibbi sığorta haqqında” Qanunun şərtlərinə uyğun olaraq, zərflərə daxil olan və daxil olmayan xidmətlərlə bağlı tarifləri müəyyənləşdirir və güman edirəm ki, bu, xüsusən xəstəxanalar və səhiyyə müəssisələrinin maliyyə müstəqilliyinə müsbət təsir göstərər. Amma bütün hallarda bu xidmətlərlə bağlı daha aydın meyarların təqdim və tətbiq olunması nəticə etibarını ilə səhiyyə müəssisələrində sui-

istifadə hallarının qarşısını ala bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Vüqar müəllim.

Rəşad müəllim, mənə Əli müəllim dedi, Siz çıxış etmək istəyirdiniz. Xahiş edirəm, Siz yazılın. Mən Musa müəllimdən sonra Sizə söz verəcəyəm.

Aydın Hüseyinov. Buyurun, Aydın müəllim.

A.Hüseyinov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Mən də ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun bəzi fikirlərimi səsləndirmək istəyirəm. Mən onu qeyd eləyim ki, hörmətli Əhli-man müəllimin rəhbərlik etdiyi komitə tərəfindən qanun layihəsinə dair təqdim olunan arayış çox mükəmməldir. Hər bir kateqoriyadan olan şəxs üçün anlaşılındır, başa düşüləndir. Mən arayışda xüsusi ilə hansı hissəni qeyd etmək istərdim. “Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum). TƏBİB-in tabeliyindəki tibbi müəssisələrə münasibətdə Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi”. Yəni burada “müvafiq icra hakimiyyətinin müəyyən etdiyi orqan” terminini həmişə işlədirik, bu, qanunun yazılış formasına uyğundur. Ona hər hansı bir etiraz yoxdur. Sadəcə, konkret olaraq hansı icra orqanı ilk dəfədir arayışda göstərilir.

Mən hesab edirəm ki, elə bunu mötərizə şəklində qanunun özündə də əks etdirə bilərik. Səsləndirəcəyəm ikinci bir fikir isə, – Vüqar müəllim bu barədə dedi, mən də istəyirəm, o fikrin davamı olaraq deyim, – burada müəyyənləşir ki, bir neçə dövlət qurumlarının tərkibində olan tibbi müəssisələrdə o tarifləşmə baş verəcək. Ona görə də həmin o tibbi müəssisələr dövlət müəssisəsi olduğu üçün burada vahid tarifləşmə olsun. Yəni o qiymətlər hamısında eyni olsun. Ona görə də elə qanunun özündə tarifləşmədən əvvəl xidmətlərin vahid tarifi, hər iki tarif sözünün

əvvəlində “vahid” sözü yazılsa, bu onu özündə əks etdirəcək ki, bütün dövlət müəssisələrində göstərilən xidmətlər vahid qiymətlərlə tənzimlənilir. Bütövlükdə, qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Rüfət Quliyev. Buyurun, Rüfət müəllim.

R.Quliyev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli sədarət, hörmətli millət vəkilləri. Təbiidir ki, mən bu layihəyə birmənalı səs verəcəyəm. Amma bəzi düşüncələrimi sizinlə bölüşmək istəyirəm. Söhbət icbari sığorta, tibbi sığortadan gedir. Mən dəfələrlə öz seçicilərimlə görüşəndə kifayət qədər narazılıq eşitmişəm. Ondan başqa təxminən başqa rayonlarda da görüşlərdə yaxşı məlumat almamışam. Sona qədər inanmaq istəmirdim ki, bu agentlikdən bu qədər niyə narazılıq var. 2 ay yarım öncə mənə bir şəxsin valideynləri, qohumları müraciət elədi. Zaidova Səbinə Qüdrət qızı. Bu insanın qara ciyərində müəyyən problemlər var idi. Mən çalışdım, bu qurumun sədri ilə əlaqə qurdum, dövlət rəhbəri ilə zəng vurdum, danışdım, xahiş elədim ki, bunların maddi problemləri var. Bu xanımın özü də aptekdə işləyirdi. Xahiş elədim ki, araşdırın, görün, buna maddi, yəni bu sığorta ilə əlaqədar nə isə bir köməklik eləmək olar, ya yox. Mənə söz verildi, qurum rəhbəri dedi ki, biz məşğul olarıq. Üstündən bir həftə keçdi, heç kim zəng vurmadı. Məcbur oldum, deputat sorğusu göndərdim. Üstündən 2 ay keçəndən sonra, ötən 5-ci gün idi, mənə bir xanım zəng vurdu ki, Rüfət müəllim biz hazırıq, münasibət quraq, zəng vuraq. Əfsuslar olsun ki, bu insan dünən yox, sırağagün dünyasını dəyişdi. Necə ola bilər ki, 2 ay yarım bu qurum bu insana kömək edə bilmədi? Mənim üçün bu bir fakt oldu ki, həqiqətən,

burada problemlər var. Bu bir. Mən istərdim ki, bu məsələ ilə əlaqədar araşdırmalar getsin. Ümumiyyətlə, bu qurumun işi, səmərəliliyi ilə əlaqədar araşdırmalar olsun.

İkinci məsələ bir az başqa səpkidədir. Bizim bu 103 nömrəsi ilə işləyən, yəni təcili yardım, mən maraqlandım, bunlar, həqiqətən, çox fədakar formada işləyirlər. Həqiqətən. Amma çatdıra bilmirlər. Mən onun rəhbəri ilə də söhbət elədim, məsləhətləşdik. O mənə bir fakt dedi. Mən ona söz verdim, dedim ki, bu məsələni mən plenar iclasa çıxaracağam. Bunların cəmi 129 ekipajı var və bunların gücü gündə 500–1000 zəngi təmin etmək üçün çatır. Amma o özü də mənə dedi ki, səhv etmirəmsə, adı Rauf müəllimdir, bizə gündəlik haradasa 8–9 minə qədər zəng gəlir. Yəni biz çatdıra bilmirik. Bir neçə maşın texniki səbəbdən nasazdır, çıxma bilmirlər. Yəni həkimlər də bizə lazımdır. Mən istəyirəm, buna bir fikrinizi cəlb edim.

Bu 103 ilə əlaqədar ikinci məsələ. Bilirsiniz, onların da başqa problemləri var. İnsanın hərərəti qaxır, nə isə olur və koronavirusla əlaqədar, ümumiyyətlə, bu təcili yardım çatdıra bilmir. İmkan varsa, o koronavirus üçün başqa bir nömrə ayrılсын, şərait yaradılsın. Ona görə ki, mən belə başa düşdüm, hələ bu pandemiya ilə əlaqədar biz müəyyən vaxt yaşamalıyıq, özümüzü qorumalıyıq, mübarizə aparmalıyıq.

Dəyərli həmkarlar, bax, bu fikirləri mən istədim, sizinlə bölüşüm. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr, imkan yaratdınız. Mən bu qanun layihəsinə səs verəcəyəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa müəllim, buyurun. Musa Quliyev.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, mən bu mövzuda danışmaq

istəmirdim. Hörmətli Vüqar Bayramovun çıxışından sonra istədim, mən bir neçə fikrimi söyləyim. Vüqar müəllim çox ciddi və maraqlı məsələlərə toxundu və Rüfət müəllim də öz narahatlığını bildirdi. Ümumi şəkildə demək istəyirəm ki, bu il İcbari Tibbi Sığorta Agentliyi də, TƏBİB də çox ciddi bir psixoloji basqı altında işləyirlər, bunu nəzərə alağ. Həm pandemiya, həm postmüharibə dövrü, həm də yeni bir sistemin qurulması, bir sistemdən başqa sistemə keçmək. Biz gərək onlara dəstək verək. Səhvlər də, nöqsanlar da, çalışmaları da var. Gərək onlara dəstək verək. Çünki tibbi sığortanın alternativini yoxdur. Biz uzun illər sovet səhiyyə sistemində də işlədik, gördük, büdcədən maliyyələşməni də gördük, özəl sektoru da gördük. Amma icbari tibbi sığortanı biz nəyin bahasına olursa-olsun yaşatmalıyıq və inkişaf etdirməliyik. Bu, işin bir tərəfi. Bundan ötrü büdcə müzakirələri başlayacaq sentyabrda, hesab edirəm, biz səhiyyə büdcəmizi artırmalıyıq. Məndən sonra Rəşad Mahmudov yazılıb, hörmətli Rəşad müəllim də bu sahənin bilicisidir, mənim fikrimi təsdiq edər. Nə qədər ki ümumdaxili məhsulun 5 faizindən azı səhiyyəyə ayrılır, biz səhiyyənin optimal işləməsini təşkil edə bilməyəcəyik. Düzdür, indi 5 faiz böyük məbləğ edir. Amma yavaş-yavaş biz o məqsədə gəlib çatmalıyıq.

Layihə ilə bağlı. Layihə çox doğru layihədir, təbii ki, icbari tibbi sığorta zərfinə daxil olmayan məsələlər dövlət sektorundakı səhiyyə müəssisələrində hər hansı şəkildə öz həllini tapmalıdır və burada da tariflər müəyyənəlməlidir. Vahid tariflə də bağlı fikirlə razıyam. Dövlət sektorunda dövlətin münasibəti vahid olmalıdır. Bir klinikada bir, başqasında başqa olmalı deyil və burada da məqsəd gəlir götürmək olmalı deyil.

Amma mənim çıxışım əsas nə ilə bağlıdır, çıxışa yazıldım. Cənab Prezident bir kateqoriya, bir qrup insanı icbari tibbi sığorta haqqı ödəməkdən azad edib və o vəsait büdcədən ödənilir. Bunlar kimlərdir? Pensiyaçılardır, əlillərdir, tələbələrdir, uşaqlardır, hamilə qadınlardır, məcburi köçkünlərdir. Ola bilsin, yenə bir-iki kateqoriya insanlar da var. Amma indi biz əgər dövlət səhiyyə müəssisəsində də zərfə daxil olmayan xidmətləri pullu ediriksə, bu qanunu qəbul edəndə artıq o qüvvəyə minəcəkdir. Amma bu xidmətlərin sayı az deyil. 1523 xidmətdir. Az olsa, mən bəlkə danışmazdım. 1523 xidməti, deməli, cənab Prezidentin sığortadan azad etdiyi insanlar gedib onları əlavə cibindən ödəməlidir. Bu insanların o imkanları yoxdur. İndiyə qədər, biz sığortaya keçmədiyimiz halda bunların bütün tibbi xidmət xərcləri dövlət tərəfindən qarşılınsa, cənab Prezidentin tapşırığı ilə indi biz sığortaya daxil olan xərcləri sığorta hesabına, büdcədən qarşılıyıraq. Amma 1523 xidməti, deməli, bu vətəndaş cibindən ödəməlidir. Çünki özəl sektor, təbii ki, pulsuz qəbul etməyəcəkdir və dövlət sektorunda da 1523 xidmətin qiyməti tarif əsasında müəyyən edilirsə, deməli, pensiyaçımız da, əlilimiz də, uşağımız da, tələbəmiz də və qaçqınımız da o xidmətləri heç yerdən pulsuz ala bilməyəcək. Bu, çox ciddi məsələdir, mən hörmətli Əhliman müəllimdən xahiş edirəm, qanun layihəsinin müəllifləri ilə danışsınlar və bu kateqoriyadan olan insanlar üçün bu xidmətlər də pulsuz olsun. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Rəşad müəllim, buyurun.

R.Mahmudov. Çox hörmətli Sahibə xanım, imkan yaratdığınıza görə əvvəlcə təşəkkür etmək istəyirəm. Bəli,

qanun layihəsinə səs vermişik, komitəmizdə müzakirə olunub. Mən də həmkarlarımın, xüsusən Musa müəllimin dediklərinə qatılıram ki, əlbəttə, Azərbaycan bir çox aspektdən, eləcə də səhiyyə sahəsində başlanmış islahatların həyata keçirilməsinə görə bir dönmə yaşayır və bu dönmə içərisində, əfsuslar olsun, problemlərimizin həlli ilə birlikdə, həm də çətinliklərimiz var, olacaq. Əminəm ki, hər birimiz və bütün aidiyyəti qurumlar bu problemlərin həllində cənab Prezidentin humanizm bayrağı altında sıx birləşərək, sağlam düşüncə ilə, sağlam əməllə, addım-addım problemləri həll edəcəyik.

Amma mən fürsətdən istifadə edərək, bu gün bilavasitə səhiyyə işçilərini maraqlandıran və onların ciddi narazılığına səbəb olan bir məsələni gündəmə gətirmək istəyirəm. Gündəlik həyatımızda kütləvi informasiya vasitələrində, o cümlədən internet şəbəkələrində müxtəlif fiziki və hüquqi şəxslər barədə hər gün ləkələyici məlumatlar yayılır. Bu tendensiya gündən-günə artmaqdadır. Barələrində işgüzar nüfuzlarına qarşı böhtan xarakterli, ləkələyici və alçaldıcı məlumatlar yayılanlar, ən çox təhqir edilənlər sırasında tibb müəssisələri və tibb işçiləri geniş yer alır. Lakin bütün bunlarla bağlı cinayət işlərinin açılması və sonra ittiham hökmünün çıxarılması, demək olar ki, yox səviyyəsindədir. Hazırkı sosial-iqtisadi mühitin dəyişikliklərinə uyğun olaraq, işgüzar nüfuzun müdafiəsi ilə bağlı münasibətlərin lazımi hüquqi rəqlamentasiyası cəmiyyətdə əsas dəyərlər prioritetlərinin bərpa olunmasında öz əhəmiyyətini göstərə bilər.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 23-cü maddəsinə əsasən şəxs onun şərəfini, ləyaqətini və işgüzar nüfuzunu pozan məlumatların məhkəmə qaydasında tək-

zib olunmasını tələb edə bilər. Lakin bu yanaşmanın şəxslərin nüfuzuna qarşı yönəlmiş əməllərin qarşısının alınmasından ötrü yetərli olmaması açıq-aşkardır. Geniş auditoriya arasında işgüzar, professional nüfuzuna xələl vurulmuş fiziki və hüquqi şəxslərin istehsal və yaradıcılıq ritmi sarsılır. Mənəvi və psixi sarsıntı nəticəsində sosial və professional kommunikasiyalar pozulmağa başlayır. Hesab edirəm ki, işgüzar nüfuz məfhumu şərəf və ləyaqətin ayrılmaz hissəsidir. Çünki bu kateqoriyalar həm də vətəndaşla cəmiyyət arasında müəyyən münasibətləri əks etdirir. Cəmiyyətdə birgəyaşayışın norma və qaydalarının pozulmasına səbəb olan fiziki və hüquqi şəxslərin ictimai və professional reputasiyasına ciddi xələl gətirən bu halın qarşısının alınmasından ötrü işgüzar nüfuzun müdafiəsi ilə bağlı da cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasının əhəmiyyət kəsb edəcəyinə əminliyimi bildirirəm.

Diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, heç bir məhkəmə qərarı olmadan hər hansı bir şəxsin düşüncələri və ehtimalları üzərinə sosial şəbəkələrdən alınmış məlumatların mətbu orqanlarda və televiziyalarda insanların şəxslərinə qarşı olan hadisələr gündən-günə artır və bu, səhiyyə işçilərini ciddi narahat edir. Bu, bir baxımdan, əlbəttə ki, qurunun oduna yaşın yanması kimi ölkədə sağlam düşüncəyə sahib, güclü bilgi və təcrübəsi olan mütəxəssislərin gələcəkdə beyin köçü nəticəsində xarici ölkələrə üz tutması üçün bir səbəb yaradır. Əlbəttə ki, iş ortamlarının olması, icbari tibbi sığorta Azərbaycan səhiyyəsi üçün hər nə qədər böyük bir imkan yaradırsa da, amma cəmiyyətlə səhiyyə işçiləri arasında olan kommunikasiyada bu cür xoşagəlməz hadisələr səhiyyə işçilərini üzür. Bu, sadəcə, səhiyyə işçiləri üçün deyil, uzun illər fəaliyyət göstərmiş

səhiyyə müəssisələrinə və səhiyyə qurumlarına da, – bir az əvvəl Musa müəllimin də dilə gətirdiyi kimi, – ciddi bir şəkildə mənfi təsir göstərir və gündəlik işlərinin həyata keçirilməsinə əngəl yaradır.

Ona görə də fürsətdən istifadə edərək, mən bütün mətbu orqanlara, kütləvi informasiya vasitələrinə üz tutaraq bütün Azərbaycan səhiyyə işçiləri, eləcə də səhiyyə qurumları adından müraciət edərək demək istəyirəm ki, məhkəmə qaydasında qərar qəbul olunmamış hadisələrin, şəxslərin və ya xəstəxanaların adları çəkilərək mətbuatda verilməsinin qarşısı alınsın. Bu, bütün səhiyyə işçilərinin və bizlərin xahişi və bir baxımdan tələbidir. Bir daha bu fürsəti bizə yaratdığınıza görə Sizə təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mələhət xanım, buyurun. Mələhət İbrahimqızı.

M.İbrahimqızı. Sağ olun, xanım Sədr. Açıqı, mən danışmaq istəmədim. Çünki Səhiyyə komitəsinin üzvüyəm, səhiyyə ilə bağlı problemləri komitəmizdə bildirirəm. Həqiqətən də, istər səhiyyə sistemi üçün, istərsə də səhiyyə qanunvericiliyi üçün Səhiyyə komitəsinə Əhliman Əmiraslanov kimi, həm böyük tibb aliminin, həm də səhiyyə təşkilatçılığı sahəsində mükəmməl təcrübəsi olan bir insanın rəhbərlik etməsi çox böyük uğurdur. Amma burada mənim həmkarlarım bəzi məsələlərə toxundu. Mən də özümə borc bilirəm, bunu səsləndirim.

Açıqı, sonuncu iclasımızda bizim hörmətli həmkarımız Razi Nurullayevin bütün səhiyyə işçilərinin, səhiyyə sisteminin adına dediyi bəzi sözlər, həqiqətən də, mən düşünürəm ki, ədalətsizlikdir və bu ədalətsizliyi mənə bir neçə səhiyyə müəssisələrindən də bildirdilər. Mən Nəsimi rayonunu təmsil edirəm. Bu rayonda Səhiyyə Nazirliyi,

Bakı Səhiyyə şöbəsi, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi, Tibb Universiteti, 1 saylı Kliniki Tibbi Mərkəz kimi respublikanın ən böyük səhiyyə ocaqlarının yerləşməsi və səhiyyə ictimaiyyətini bəzi nümayəndələrinin müraciət etməsinə görə mən məcbur oldum, burada səsləndirəm.

Həqiqətən də, biz millət vəkiliyə uzun illərdə səhiyyə işçilərinin respublikamızda ən az aşağı əmək haqqı alan kateqoriya arasında olmasını heç fikirləşib, büdcə müzakirələrində bunu israrla, gücümüzü səfərbər edə-edə onların əmək haqqının qaldırılması ilə bağlı ciddi səylər göstərməmişik.

Eyni zamanda, son illərdə ölkəmizdə aparılan bütün islahatlar fonunda, eləcə də səhiyyə sahəsində aparılan islahatlar. Hamımız bilir ki, Baltik ölkələri Avropa Birliyinin üzvüdür, amma Baltik ölkələrində səhiyyə islahatları 7 ildən sonra nəticə verdi. Biz səhiyyə islahatları, icbari tibbi sığortaya keçidlə bağlı orada dəfələrlə iştirak etmişik. Orada səhiyyə sistemi nəhayət 7 ildən sonra oturmağa başladı. Bizdən neçə illər öncə Gürcüstanda tətbiq olunmuş səhiyyə islahatları hələ də öz bəhrəsini verə bilmir. Bu gün ölkəmizdə səhiyyə işçiləri iki ildən çoxdur ki, artıq koronavirusla, global təhlükə ilə mübarizə aparırlar, koronavirusla bağlı ayrılmış səhiyyə müəssisələrinin işçiləri iki ildir ailə üzvləri ilə görüşə bilmirlər, evlərinə gedə bilmirlər. Biz bunu düşünürük. Amma hər birimiz, xahiş edirəm ki, tibb işçiləri ilə bağlı bu gün tənqid edəndə bir az sözlərimizə diqqət etməliyik.

Bu yaxınlarda müzəffər Ali Baş Komandanımız, möhtərəm Prezidentimiz Xocavənd ziyalıları ilə görüşərkən, – səhv etmərsən, hörmətli həmkarım Elman müəllim də orada idi, – səhiyyə işçilərinin fədakarlığı ilə bağlı yüksək

səviyyəli fikir səsləndirdi. Bizim tibb işçilərimiz bir tərəfdən həm cəbhə bölgəsində, döyüş meydanında, həm də hospitalda bir dənə yaralı buraxmadı. Azərbaycanın bütün hospitallarında tibb işçilərimiz gecə-gündüz işlədilər. Ona görə biz, əksinə, bu gün Milli Məclisin üzvləri elə... Müharibə bitmə də, postmüharibə dövrü davam edir və bu dövrdə də həm islahatlar, həm koronavirusla mübarizə, həm də qazilərimizin müalicə, reabilitasiyası, sözsüz ki, böyük fədakarlıqdır. Hesab edirəm ki, dünyanın ən zəngin ölkəsi də bunun öhdəsindən normal gələ bilməz.

Nəhayət, burada hörmətli Musa müəllim bəzi məsələlərə toxundu. Yaxın vaxtlarda büdcə müzakirəsi olacaqdır... Mən həmkarlarımdan xahiş edərdim ki, ümumiyyətlə, həm birinci Qarabağ müharibəsində, həm də ikinci Qarabağ müharibəsində iştirak edən bizim veteranlarımız var. Bu günə qədər birinci Qarabağ müharibəsində iştirak etmiş veteranlarımız möhtərəm Prezidentimizin təyini müavinəti alırlar. Bir neçə gündən sonra biz zəfərimizin bir illiyini qeyd edəcəyik, amma 44 günlük Vətən müharibəsində iştirak etmiş veteranlarımız, yəni veteran deyəndə, buraya sözsüz ki, qazi və şəhidlər daxil deyil. Yəni kimsə veterandır, bu o deməkdir yanında bomba partlayıb, kimsə ölüb, o, sağ qalıb. Amma bu gün veteran statusundadır. Nə onların statusu məlum deyil, nə də birinci Qarabağ müharibəsinin iştirakçıları müavinət aldığı halda, onlar bu gün müavinət almırlar. Bir də əlavə olaraq veteranlar da icbari tibbi sığortada Musa müəllimin qeyd etdiyi dövlətimiz tərəfindən ödənilən o kateqoriya insanların arasında deyil. Mən sizdən, bütün həmkarlarımdan xahiş edərdim ki, büdcə müzakirəsi zamanı bu məsələni qaldıraq. Hesab edirəm ki, möhtərəm Prezidenti-

miz belə həssas məsələlərə hədsiz dərəcədə diqqətlə yanaşır və bu məsələ öz müsbət həllini tapsın. Çox sağ olun, Sahibə xanım, təşəkkür edirəm, şərait yaratdınız.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mələhət xanım.

İndi isə mən komitə sədri kimi, hörmətli Əhliman müəllimə söz verəcəyəm.

Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov. Çox təşəkkür edirəm. Mən bütün çıxış edənlərə dərin təşəkkürümü və səmimi minnətdarlığımı bildirirəm. Ancaq çox təəssüflər olsun ki, çıxışların bir qismi bilavasitə bu gün təqdim olunan qanun layihəsindən kənara çıxır. Biz onları da hər halda müvafiq icra hakimiyyəti orqanları ilə araşdırırıq. Mən istərdim onu qeyd edim ki, biz bu yaxın günlərdə icbari tibbi sığorta ilə bağlı, – Sahibə xanım, Sizinlə bu barədə danışıbmışıq, – bir dirləmə də keçirtmək istəyirik. Burada həm Səhiyyə Nazirliyinin nümayəndələrinin, həm də İcbari Tibbi Sığorta üzrə Agentliyin, TƏBİB-in rəhbərliyinin iştirakı ilə geniş bir müzakirə keçirəcəyik. Mənə belə gəlir ki, burada qaldırılan məsələlərin çoxu onunla bağlıdır.

Mən qıscaca olaraq bir neçə suala cavab verəcəyəm. Digər təklifləri isə çalışacağam növbəti, üçüncü oxunuşda dəyərləndirim.

İlk öncə istərdim qeyd edim ki, bu gün icbari tibbi sığortanın mükəmməl və tamamilə geniş miqyaslı həyata keçirilməsi və bununla bağlı bütün problemlərin həll olunması fikrindən çox kənardayam. Yeni həyata keçirilən bir sistemdir. İcbari tibbi sığorta bütün ölkə üzrə həyata keçirilməyə başladığı bir vaxtda koronavirus (COVID-19) pandemiyası da başladı. Ona görə də burada çox böyük çətinliklər yarandı. Ancaq buna baxmayaraq, bu gün icbari

tibbi sığorta ölkəmizdə, demək olar ki, genişmiqyaslı tətbiq olunur. Problem varmı? Bəli, vardır və deyilən bu problemlərə mən də qoşuluram. Ancaq onu da qeyd etmək istəyirəm ki, bu gün o xidmətlər zərfinə daxil olmuş 2000-dən çox tibbi xidmət get-gedə artacaqdır. Musa müəllim düzgün qeyd etdi ki, dövlət tərəfindən maliyyələşənədək sığorta olunanlar necə olacaq? O zərfdə olmayanlar necə olacaq? Bax, bu problem də böyük bir problemdir. Ondan başqa bu gün insanlar arasında böyük tələfat verən xəstəliklərin müalicəsində böyük maliyyətutumlu müalicə üsullarının hamısı o zərfdə daxil olmayıb. O zərfdə biz Milli Məclisdə müzakirə edəndə, yəqin millət vəkilləri xatırlayırlar, xidmətlərin bir neçəsini biz əlavə olaraq daxil etdik. Ancaq burada bütün məsələlər büdcə ilə bağlıdır. Yəni bu gün onlar icbari tibbi sığortanın büdcəsinin imkan verdiyi dərəcədə bu xidməti həyata keçirir və gələcəkdə mən əminəm ki, həm onların topladığı vəsaitin, həm də dövlət büdcəsindən icbari tibbi sığortaya ayrılan vəsaitin həcmi artdıqca o xidmətlər zərfində olan müalicə və diaqnostika üsullarının, metodlarının da sayı artacaqdır.

Bu gün mən o şikayətləri, narazılıqları təbii qəbul edirəm. Türkiyə artıq 20 ildən artıqdır bu sistemə keçibdir, onlarda da hələ bəzi problemlər var. Ancaq bugünkü bizim müzakirə etdiyimiz məsələ, hörmətli millət vəkilləri, dövlət müəssisələrində zərfdə daxil olmayan tibbi xidmətlərin tarifini təyin edirik. Yəni kimin təyin edəcəyi, deyək, o icra hakimiyyətini biz bu gün müəyyən edirik. Mənə belə gəlir ki, bu, çox vacib məsələdir. Çünki bizdə özəl tibb müəssisələrində tibbi xidmətlər pərakəndə qaydada həyata keçirilir. İstədikləri qiymətləri qoyurlar. Bir-birindən fərqli müayinə, müalicə üsulları olur. Ancaq

bütün icbari tibbi sığortanın həyata keçirildiyi tibb müəssisələrində eyni qiymətlər olacaq və mənə belə gəlir ki, bu, münasib qiymətlər olacaq. Əksinə, biz bunu alqışlamalıyıq ki, yəni müəyyən icra hakimiyyətində, hansı icra hakimiyyəti onu edəcək, bu məsələ bu gün hələlik, deyək ki, TƏBİB-in nəzarətindədir. Səhiyyə Nazirliyi buna necə müdaxilə edəcək, bu prosesdə iştirak necə edəcək, mən bunu deyə bilmərəm. Yəni onu müvafiq icra hakimiyyəti orqanı təyin edəcək.

Mən istəyirəm ki, Razi müəllimin onkoloji xəstəliklərin müalicəsi ilə bağlı sualını cavablandırım. Hörmətli Razi müəllim, bu gün onkoloji xəstəliklərin müalicəsi dövlət tərəfindən maliyyələşir. Bilirsiniz ki, dövlət səhiyyə proqramları var, onlardan biri də onkoloji xəstələrin müalicəsidir. Bu gün onkoloji xəstələrin müalicəsi icbari tibbi sığorta zərfinə daxil deyil. Bilərəkdən bir neçə xidmət hələ o zərfə daxil olmayıb, o cümlədən onkoloji xidmətlər. Niyə? Ona görə ki, onkoloji xəstələrin, mən sizinlə tamamilə razıyam, həm cərrahi müalicəsi, həm də dərman, şüa müalicəsi üsulları son dərəcədə yüksək maliyyətutumludur. Ona görə də hələlik bu, dövlət proqramı çərçivəsində saxlanılıbdır. Gələcəkdə bu tibbi sığortaya keçiləcəkmi? Hökmən keçməliyik. Ola bilməz ki, bütövlükdə, ölkəmizdə icbari tibbi sığortanın həyata keçirildiyi bir vaxtda hər hansı bir tibbi xidmətin bir növü, bir sahəsi icbari tibbi sığortadan kənar qalsın. Buna keçiləcək. Mən əminəm. Siz deyirsiniz ki, dövlət tərəfindən ayrılan vəsait də onda kəsiləcək və xidmət daha da pisləşəcək. Mən Sizinlə tamamilə razı deyiləm. Mənə belə gəlir ki, dövlət tərəfindən ayrılan vəsait də, həmçinin icbari tibbi sığortanın imkanı daxilində, büdcəsi tərkibində

olan vəsaitlərin hesabına onkoloji xəstəliklərin kompleks müalicə üsulları da yüksələcək, daha da yaxşı olacaq.

Digər suallara gəlincə, yenə deyirəm, icbari tibbi sığortada olan problemlərlə bağlı dinləmələr keçiriləcək. O dinləmələrə bizim maraqlanan millət vəkillərini dəvət edəcəyik, gəlsinlər iştirak etsinlər və bu məsələlərə aydınlıq gətirsinlər.

Digər, Vüqar müəllimin dediyi bir neçə məsələ var, biz onu müvafiq təşkilatlarla müzakirə etdikdən sonra, üçüncü oxunuşda aydınlıq gətirəcəyəm. Xahiş edirəm, qanun layihəsini ikinci oxunuşda dəstəkləyəsiniz.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim.

Qüdrət müəllim, artıq Əhliman müəllim, komitə sədri danışdı. Nəsə sualınız var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Sualdır? Onda sual kimi yazılıdınız. Buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Mənim Əhliman müəllimə sualım ondan ibarətdir ki, yəni mənim həmkarlarım da çıxış etdi və biz hamımız görürük, 20 il ərzində icbari tibbi sığortanın tətbiqində ciddi problemlər var. TƏBİB yaradıldı, o da özünü doğrultmadı. İndi bu sahədə ikili rəhbərlik mövcuddur.

Yəni niyə bizim səhiyyə ilə məşğul olan şəxslər özlərində güc tapıb cənab Prezidentə məruzə etmirlər ki, cənab Prezident, bu bizim bacardığımız iş deyil, bizə məsləhətlər lazımdır, xaricdən güclü, bu sahəni bilən mütəxəssislərin dəvət olunmasına ehtiyac var. Yəni burada utanılacaq bir şey yoxdur. Xaricdən mütəxəssislər dəvət olunmalıdır və bu sahə qurulmalıdır, bu sahədə bizə kömək lazımdır.

Mən belə hesab edirəm ki, hələ uzun illər bu cür davam edəcəyi təqdirdə, nöqsanlar qalacaq. İslahatlar zamanı bəzən uğursuz qərarlar da olur. Hesab edirəm, uğursuz qərarlardan biri TƏBİB-in yaradılması olub. Ya Səhiyyə Nazirliyi ləğv olunmalıdır, ya da bu iki qurum yenidən bir araya gətirilməlidir və vahid bir baş olmalıdır. İkibaşlı idarəetmə bu sahədə, açıq-aydın görürük ki, özünü doğrultmur və çox istərdim ki, Əhliman müəllim desin, daha neçə 20 il biz bu sahədə ciddi, işləyən bir şəraitin yaranmasını görəcəyik? Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Əhliman müəllimlə bu barədə işçi qaydada danışırsınız.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini...

Əhliman müəllim, söz demək istəyirsiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Bir kəlmədirsə, buyurun, Sizə olar.

Ə.Əmiraslanov. Hörmətli Qüdrət müəllim, şübhəsiz ki, icbari tibbi sığortanı həyata keçirməmişdən qabaq biz bütün dünyanın təcrübəsini öyrənmişik və dünyadan bir çox mütəxəssislər dəvət olunub. Mən yenə də deyirəm, bu barədə Sizinlə söhbət də edə bilərəm. Yəni dünyanın bir çox ölkəsinin təcrübəsini götürmüşük.

Problemlər var. Mən Sizinlə razıyam. Çox təəssüflər olsun ki, mən öncəgörən deyiləm, deyə bilmərəm, bu, neçə ildən sonra həyata keçiriləcək. Ancaq mənim fikrim budur ki, ilbəl icbari tibbi sığorta ilə bağlı mövcud olan problemlər azalacaq və yaxın vaxtda biz icbari tibbi sığortanın ölkədə yüksək səviyyədə həyata keçirilməsinin şahidi olacağıq. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əhliman müəllim. Əslində, Qüdrət müəllimin suallarının çoxu ritorik suallar idi.

Ancaq yenə də danışa bilərsiniz.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsinə maddələr üzrə səs verməliyik. Bu, kiçik bir layihədir və xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.44 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, maddələr üzrə qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini mən ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.44 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	2
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 6-cı məsələsinə keçirik. Məsələ Mülki Məcəllədə, “Müflisləşmə və iflas haqqında” Qanunda və digər 6 qanunda dəyişiklik edilməsi

barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair, Əhliman müəllim, mən yenə də Sizdən xahiş edirəm, buyurun, məlumat verin.

Ə.Əmiraslanov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Qanun layihəsinin birinci oxunuşda müzakirəsi zamanı çıxış edən hörmətli həmkarlarım Səttar Möhbəliyevin “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müvafiq maddəsində dəyişiklik edilməsi ilə bağlı təklifi müzakirə etdiyimiz hüquqi sənədin predmeti deyildir. Bu qanun layihəsində nəzərdə tutulan dəyişikliklər sadəcə “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə bağlıdır. Birinci oxunuşda müzakirədən sonra qanun layihəsi ilə bağlı Səttar müəllimin təklifindən başqa, digər təklif və iradlar daxil olmamışdır. Xahiş edirəm, qanun layihəsini ikinci oxunuşda da dəstəkləyəsınız.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim.

Bu qanun layihəsinə daha 5 komitədə baxılıb. Ona görə də mən hörmətli həmkarlarımdan, Əli Hüseynlidən, Tahir Mirkişilidən, Qənirə xanım Paşayevadan, Sadiq Qurbanovdan, Musa Quliyevdən soruşuram, kim çıxış etmək istəyir?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Sözlünüz yoxdur. Çox sağ olun.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qanun layihəsinə ikinci oxunuşda əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 12.46 dəq.)

Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən yoxdur. İkinci oxunuşda qanun layihəsinə biz yenə də maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Qanun layihəsi 8 maddədən ibarətdir. Mən onları 4-4 səsə qoyacağam. İlk 4 maddəyə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.47 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə sonuncu 4 maddəyə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.47 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir
Nəticə: Yetərsay yoxdur

78

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bunlar da qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.48 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da bizim ikinci oxunuşda olan qanun layihələrimiz başa çatdı. Bizim 4 məsələmiz var və onların hamısı da birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Bizim bir azdan fasilə vaxtımız olacaq. Əgər etiraz etmirsinizsə, biz işləyək.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Eləmi? Çox sağ olun. Birinci oxunuşun tələblərini hamı bilir. Xahiş edirəm, biz qanun layihələrinə keçəndə birinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq çıxış edin.

Gündəliyin 7-ci məsələsi. Bu məsələ “Dövlət rüsumu

haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədədir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün Tahir müəllim, mən Sizdən xahiş edəcəyəm. Buyurun, Tahir Mirkişili.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli Sədr, məsələnin kifayət qədər əhatəli, vacib olduğunu, eyni zamanda, cənab Prezidentin bu məsələ ilə bağlı keçən həftə fərman imzaladığını nəzərə alaraq, icazənizlə, məsələ barədə bir az ətraflı danışmaq istərdim.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, 1996-cı ildə qəbul olunmuş “Torpaq islahatı haqqında” Qanuna görə Azərbaycanda 2032 kolxoz və sovxoz ləğv olunmuş, onun əvəzinə 870 minə yaxın ailəyə torpaq payı verilmişdir. Bu, ümumiyyətlə, o zaman ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən MDB-də keçirilən ilk belə islahat olmuş və Azərbaycanda sahibkarlığın inkişafına, qida təhlükəsizliyinin təmin olunmasına və əhalinin məşğulluğuna çox böyük təkan vermişdir. Keçən 25 il ərzində aparılmış təhlillər göstərir ki, bu islahatların icrası zamanı bir çox nöqsanlara yol verilmişdir. Bu nöqsanların sıralanması təxminən aşağıdakı kimidir:

Birincisi, torpaq islahatı zamanı hər bir vətəndaşa torpaq payı verilsə də, təqribən 50 min ailənin həmin torpaq sahələri üzərində mülkiyyət hüququnu təsdiq edilən sənədlər verilməmişdir. Halbuki torpaq mülkiyyəti hüquqlarına dair sənədlər qanuna görə 10 gün müddətində Dövlət Torpaq Komitəsində qeydiyyatdan keçirildikdən sonra verilməli idi.

İkincisi, bütün torpaq istifadəçilərə verilmiş köhnə dövlət aktları, şəhadətnamələrin yeni təsdiq olunmuş nümunələrlə əvəz edilməsinə dair müvafiq tapşırıq olsa da, bir çox torpaq sənədləri çıxarışla əvəz edilməmişdir.

Üçüncüsü, bəzi hallarda torpaq üzərində hüquqları təsdiq edən sənədlərin verilməsində qanunvericiliyin tələblərindən kənarlaşma olmuşdur. Belə ki, bəzi reyestrdən çıxarışlar torpağın planla ölçü sənədi olmadan verilmiş, həmin sənədlərdə torpaq sahələrinin məqsədli təyinatı ya yazılmamış, ya da qanunvericiliyin tələblərinə uyğun müəyyən edilməmişdir. Belə əkin sahələrinin istifadəçiləri səhv rəsmiləşdirilməklərinə görə dövlət subsidiyalarından məhrum edilmişdir.

Dördüncüsü, bəzi mülkiyyətçilərin istifadəsində olan torpaq sahələrinin faktiki sənəddə göstərilən koordinatlar arasında fərqlər mövcud olmuşdur. Həmin torpaq sahələrinin əsas hissəsinin faktiki koordinatları onların sənədlərindəki məlumatlarla üst-üstə düşməmişdir.

Beşincisi, torpaq sahələrinin nömrələnməsinin unikallığı tam təmin edilməmişdir. Belə ki, torpaq islahatı zamanı islahat təsərrüfatlar üzrə aparıldığından eyni kənddə birdən çox təsərrüfat olduğu halda eyni koda malik torpaq sənədləri verilmişdir.

Bütün bu problemlər isə ailələrin çıxarışları olmadığına və ya düzgün olmadığına görə aqrar subsidiyaya çıxışını məhdudlaşdırmış, dövlətin inzibati resurslarını aşındırmış, iqtisadi siyasətdə düzgün təmizləmə üçün problemlər yaratmışdır. Mövcud problemlərin aradan qaldırılması üçün cənab Prezident 2021-ci il 7 oktyabr tarixində aqrar sahədə dövlət dəstəyinin davamı olaraq pay torpaqları üzərində mülkiyyət hüquqlarının rəsmiləşdirilməsi işlərinin başa çatdırılması, habelə istehsal təyinatlı torpaq mülkiyyətçilərinin əkin subsidiyalarından müntəzəm olaraq yararlanması məqsədi ilə Fərman imzalamışdır. Fərmana əsasən ləğv edilmiş sovxoz və kolxozların özəl-

ləşdirmə torpaqlarından pay almış, lakin bu torpaqlar üzərində mülkiyyət hüququnu rəsmiləşdirməmiş şəxslərin hüquqlarının onların müraciətləri əsasında dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinin qeydiyyatına alınması tapşırılmışdır.

Xatırladım ki, hazırda mülkiyyət hüquqlarının rəsmiləşdirilməsi üçün hər bir ailəyə görə vətəndaşlardan tələb olunan rüsumun həcmi 80 manatdır. Bu xidmətlərə görə xərclərin tamamilə dövlət tərəfindən qarşılınması üçün dövlət büdcəsindən 3 milyon 500 min manat vəsaitin ayrılması cənab Prezidentin imzaladığı fərmanda öz əksini tapmışdır.

Beləliklə, təqdim edilən qanun layihəsi və imzalanan fərman 50 minə yaxın ailəyə verilmiş torpaq paylarının sənədləşməsini, sənədləşmə üçün lazım olan dövlət rüsumlarının vətəndaş deyil, dövlət büdcəsindən ödənilməsini, əmlakın qeydiyyatı və doğru olmayan məlumatların korrektə olunmasını özündə ehtiva edir.

Hesab edirik ki, bu qanunvericilik təşəbbüsü cənab Prezident tərəfindən vətəndaşlara sosial qayğının növbəti bariz nümunəsidir. Həmkarlarımdan layihəni dəstəkləmələrini xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Ətraflı məlumata görə çox sağ olun, Tahir müəllim.

Mən görürəm ki, Musa müəllim yazılıb. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də hörmətli komitə sədri həmkarım Tahir Mirkişiliyə minnətdarlığımı bildirirəm. Çox ətraflı təqdim etdi və belə deyərdim ki, sualların hamısına aydınlıq gətirdi və bənd-bənd izahat verdi. Cənab Prezi-

dentə də öz xüsusi minnətdarlığımı bildirirəm, o cümlədən seçicilərimiz adından ki, bu problem təkcə torpaq mülkiyyətində və torpaqdan istifadə ilə bağlı deyil, digər problemlər də törədirdi, o cümlədən məşğulluqla bağlı problem var idi. Bizim “Məşğulluq haqqında” Qanununda vətəndaşın işsiz kimi qeydə alınması və işsiz kimi müavinətin verilməsi ilə bağlı olduqca ciddi problem vardı. Çünki torpağı adına idi, amma sənədləşdirə bilməmişdi. Bu məsələlər ünvanlı sosial yardımı almaq üçün çıxışları məhdudlaşdırırdı. Bu məsələlər öz həllini tapdı.

Hörmətli Tahir müəllimə bir sualım olacaqdır. Tahir müəllim, biz həm ünvanlı sosial yardımla, həm də işsizlik, qeyri-məşğul olan əhalinin qeydiyyatına alınması ilə bağlı məsələləri araşdıranda belə problemlər ortaya çıxır. Həmin dövrdə torpaq atanın adına verilibdir, amma sənədləşdirə bilməyib. İndi ata rəhmətə gedib, misal üçün deyirəm, onun övladları arasında bölünəcəkdir və övladları sənədləşdirəndə indi yenə rüsum veriləcəkmi, verilməyəcəkmi, rüsumdan azad olub-olunmayacaq? Çünki bu suallarda bizim qarşımızda durur. Mən bu qanunu hərtərəfli dəstəkləyirəm. Bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

Hörmətli xanım Sədr, bir də mən mətbuata səslənmək istəyirəm. Çox sağ olsunlar, bizim fikirlərimizi operativ işıqlandırırırlar. Amma indi mən oxuyuram parlamento yaxın saytlardan biri yazır ki, Musa Quliyev icbari tibbi sığortanı tənqid etdi. Mən icbari tibbi sığortanı tənqid etmədim, əksinə, mən dəstəklədim və dedim ki, həm pandemiya, həm müharibə, həm də postmüharibə dövründə, onlar çox ağır, ciddi, ictimai və psixoloji təzyiqlə altında işləyirlər. Mən dəstəkləmək istədim, biz bunlara dəstək verməliyik.

Qoy, jurnalistlər bir az diqqətli olsunlar. Mən icbari tibbi sığortanı heç zaman tənqid edə bilmərəm. Təbii ki, orada problemlər olacaq. Amma bu parlamentə gəldiyim gündən, aqlım kəsən gündən mən həmişə icbari tibbi sığorta sisteminin tərəfdarı olmuşam və jurnalistlərə bir daha xatırlatmaq istəyirəm ki, bir az diqqətli olsunlar. Çünki vətəndaşlar oxuyur, müəyyən səhv nəticələr olur. Amma bu qanun layihəsi gözəldir və dəstəkləyirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim. Jurnalistlər də indi Sizə qulaq asır. Lazım olsa, çıxıb, müsahibə də verə bilərsiniz.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, deyəsən, sualınız vardı. Buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, təşəkkür edirəm. Həqiqətən, çox vacib və gözəl bir qanundur. Mən bu qanunun qəbul olunmasına çox sevinirəm. Düşünürəm ki, bizi xeyli məsələlərdən, suallardan azad edəcək. Hörmətli Musa müəllim mənim sualımın birini səsləndirdi. Təşəkkür edirəm.

Ona görə ikinci sualım bundan ibarətdir ki, bilirsiniz ki, 190 manat verilən zaman nə qədər insanlar gəlirdi ki, adımıza torpaq var, adımızdan başqa ada keçirə bilmirik, mənim heç xəbərim yoxdur adıma necə yazılıb. Deyirdi ki, gedin, bunu adınızdan çıxarın ki, siz yardım ala bilərsiniz. Deyirdilər ki, bunu adımızdan çıxarmaq üçün 300–400 manat pul tələb olunur.

İndi, doğrusu, mən onun dəqiqliyini bilmirəm. Amma mən soruşmaq istəyirdim, kiminsə adına torpaq varsa, bu torpağı başqasının adına keçirmək, yaxud ondan imtina etmək üçün də bu qanun qüvvədədirmi, yəni bu ona şamil olunurmu ki, insanlar gedib adında olan torpağı çıxarsın.

300–400 manat xərc tələb olunurdu. Bu da buna şamil edilirmi? Bunu bilmək istəyirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Razi müəllim.

Tahir müəllim, buyurun, suallar oldu.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Əvvəla, hörmətli Musa müəllimin sualına cavab vermək istərdim ki, Azərbaycanda pay torpaqlarının rəsmiləşdirilməsi ailələr üzrə aparılır, şəxslər üzrə aparılmır. Təbii ki, əgər ailənin başçısı yoxdursa və vəfat edibsə, yəni ata yoxdursa, onun övladları var və onların üzərinə rəsmiləşdirilir. Bu qanun layihəsi də bununla bağlı bütün məsələləri əhatə edir. Ümumiyyətlə, torpaq islahatı dövründə verilən bütün pay torpaqlarının rəsmiləşməsi ilə bağlı heç bir xərcin alınmaması üçün dövlət büdcəsindən alınan vəsaitdir.

Razi müəllimin sualı ilə bağlı mən dəqiqləşdirib onun özünə ayrıca danışaram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən yoxdur, xahiş edirəm, qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul olunmasına münasibət bildirək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.58 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, gündəliyin 8-ci məsələsinə keçirik. Bu, İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü hörmətli Kamal Cəfərova söz verirəm. Kamal müəllim, buyurun.

K.Cəfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Əziz həmkarlar, bildiyiniz kimi, hər bir inzibati xətəyə adətən 3 ay ərzində hüquqi qiymət verilir. İnzibati tənbeh. Lakin bir sıra xətalər var ki, onlara qiymət verilməsi müddəti bir ildir. Yəni bir ildən sonra müddətin keçməsi ilə bağlı inzibati məsuliyyətdən azad edilir. Bununla əlaqədar olaraq, qanunsuz sahibkarlıqla məşğul olma xətasının həmin siyahıya daxil edilməsi təklif edilir.

İkinci dəyişiklik isə, bildiyiniz kimi, inzibati xətalərə protokol dərhal yazılır və ya iki gün müddətində, İnzibati araşdırma tələb olunarsa, onda bu müddət bir ay olur. Qanunsuz sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq xətasının da xarakteristikası nəzərə alınaraq, onun üçün də inzibati araşdırma tələb olunan siyahıya əlavə edilməsi təklif edilir. Qanun layihəsinin əsas məqsədi bu sahədə aparılan araşdırmaların səmərəliliyini artırmaqdır. Qanun layihəsinin lehinə səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamal müəllim.

Tahir müəllim, bu layihəyə sizin komitədə də baxılıb. Sözlünüz yoxdur?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Çıxış etmək istəyən də

yoxdur. Ona görə də hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini birinci oxunuşda səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.00 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin son iki məsələsinə keçirik. 9-cu və 10-cu məsələlər. Onlar mahiyyətə bir-birinə bağlı olan məsələlərdir. Belə ki, gündəliyin 9-cu məsələsi “Təhsil haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir, gündəliyin 10-cu məsələsi isə “Peşə təhsili haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Mən indi Bəxtiyar Əliyevdən xahiş edəcəyəm. Hörmətli Bəxtiyar müəllim, Siz iki qanun layihəsi haqqında birgə məlumat verin. Biz həmişəki kimi müzakirələri birgə, səsverməni ayrı-ayrı keçirəcəyik. Buyurun, Bəxtiyar müəllim.

B.Əliyev, Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri.

Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsində və “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunda dəyişiklik edilməsi

barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi, bunlar, həqiqətən də, bir-biri ilə bağlıdır. Çox vacib olan bir məqamı qeyd edirəm ki, burada dəqiqləşdirmə ilə yanaşı, mütərəqqi olan bəzi məsələlər öz həllini tapır. Belə ki, “Azərbaycan Respublikasının ömürboyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi” 2018-ci ildə Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilib. Həmin kvalifikasiyalar yüksək texniki peşə təhsili və orta ixtisas təhsili kvalifikasiyalar çərçivəsinin 5-ci səviyyəsinə uyğundur. Azərbaycan Respublikasının milli təhsil standartına görə isə milli kvalifikasiyalar çərçivəsinin 5-ci səviyyəsi ali təhsilin qısa dövrü kimi müəyyən edilə bilər.

Beləliklə də, istər yüksək texniki peşə təhsili, istərsə də orta ixtisas təhsili subbakalavrlar kimi artıq qanunda təsbit edilib və bunların hüquqları bərabərləşdirilib. Bununla bağlı olaraq digər bir məsələni də qeyd etmək istərdim ki, vaxtı ilə “2009–2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemində islahatlar üzrə Dövlət Proqramı” təsdiq edilmişdir. Həmin dövlət proqramının həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planının 2.32-ci bəndinə görə, qarşıya ali təhsildə tədrisin təşkilinin Avropa Kredit Transferi Sisteminin tələblərinə tam uyğunlaşdırılması vəzifəsi qoyulmuşdu. Bu baxımdan, düzdür, artıq Nazirlər Kabineti o qaydaları təsdiq edibdir. İstər orta ixtisas təhsil, istərsə də ali təhsil müəssisələrində tədrisin təşkili kredit sistemi əsasında həyata keçirilir. “Təhsil haqqında” Qanunda da təhsil krediti anlayışı verilibdir. Ona görə bu hüquqi baza var. Amma yüksək texniki peşə təhsilinin kredit sistemi ilə təşkili nəzərdə tutulmamışdır. Bu qanunlara edilən dəyişikliklərə görə ilk növbədə yüksək texniki peşə təhsili səviyyəsində də tədrisin təşkili kredit

sistemi əsasında həyata keçiriləcəkdir. Orta ixtisas təhsil müəssisələrində də və eyni zamanda, ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat və magistratura təhsili səviyyələrində də müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın müəyyən etdiyi qaydada kredit sistemi ilə təhsilin təşkil edilməsi nəzərdə tutulur ki, bu da olduqca vacib bir məslədir və qəbul olunmuş həmin sənədlərin implementasiyasının hüquqi bazasının möhkəmləndirilməsidir.

İkinci bir vacib məqam ondan ibarətdir ki, yüksək texniki peşə təhsili alan şəxslərə, əgər onlar ümumi təhsildən gəlirlərsə, imkan verilir ki, 4 illik təhsil müddətində həm də tam orta təhsil alsınlar və sonda onlara orta təhsil haqqında attestat verilir. Beləliklə, həm onlara verilən təhsil haqqında dövlət sənədi, diplom, həm də sertifikat və ya attestat onların təhsilinin növbəti səviyyədə davam etdirilməsi üçün hüquqi əsas yaradır. Bu da ali təhsilin əlçatanlığını təmin edir. Beləliklə də, subbakalavr peşə ixtisas dərəcəsi almış istər yüksək texniki peşə təhsilli müəssisələrini, istərsə də orta ixtisas təhsili müəssisələrini bitirən məzunlar bilavasitə ali təhsilin növbəti, bakalavr səviyyəsinə qəbul olmaq imkanı əldə edirlər. Bu da onların ali təhsilə çıxışını təmin edir.

Beləliklə də, hesab edirik ki, bu qanunlara edilən dəyişikliklər çox mütərəqqi xarakter daşıyır. Vətəndaşlarımızın həm hüquqlarını genişləndirir, həm də ali təhsilin əlçatanlığını tam təmin edir. Ona görə deputat həmkarlarımdan bu qanun layihələrinə səs verməyi xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

İndi isə müzakirələrə keçirik. 7 nəfər yazılıb. Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkiləri. Bu qanunlarda dəyişikliyə mən, təbii ki, səs verəcəyəm. Mütərəqqi, müsbət dəyişikliklərdir. Bunun həm də fəlsəfəsi ondan ibarətdir ki, bu, ali təhsilin bakalavr səviyyəsinə daxil olmaq üçün mürəkkəbləşmiş sistemin asanlaşma formasıdır. Yəni orta ixtisas və peşə təhsilinə stimullaşdırma xarakteri daşıyır və eyni zamanda, kredit sisteminin tətbiq olunması da təhsildən kənar qala biləcək vətəndaşlarımız, onların övladları üçün çox ciddi, faydalı şanslar yaradır. Həm də bu, bir az da peşə təhsilinə olan münasibətin dəyişməsi deməkdir. Çünki Azərbaycanda ali təhsil fobiyası, əslində, ali təhsil üzərindən hamının, sadəcə, diplom alma yarışı, bu istiqamətdə bir qədər səngiyə bilər. Burada mən hesab edirəm ki, peşə təhsilini stimullaşdırmaq, əslində, olduqca vacib bir dövlət siyasətinin prioritet məsələsi kimi sayılmalıdır.

Baxın, bizdə hərbi xidmətdə də təqribən belədir. Əsgər bir il, ya bir il 6 ay xidmət edir və qayıdandan sonra çox vaxt nə silah ata bilər, nə peşə vərdişlərinə, nə də hərbi elminin sirlərinə yiyələnə bilər və öz ixtisası üzrə hazırlığı da aşağı səviyyədə olur. Halbuki hərbi xidmətin özündə də bu stimullaşdırmaya getmək lazımdır. Əgər hərbi xidmətin müddəti bir il müəyyən olunursa, 6 ay müddətində lazım olan normativləri yerinə yetirən əsgərlər hərbi xidmətdən tərxis oluna bilərlər. Yaxud da ali hərbi məktəblərə daxil olması üçün onlara xüsusi imtiyazlar verilir. Peşə təhsilinə də təqribən bu istiqamətdə baxmaq lazımdır. 2, 3, 4 il orada təhsil alan və sonra attestat alan insanların, sadəcə, adlarını ora yazdırıb, sonradan ali məktəbə daxil olmaq imkanı kimi həm də o məktəb şəbəkəsində rüsvətlə və başqa vasitələrlə müəyyən sənədləri əldə etmək vasitəsi

kimi baxılmamalıdır. Əslində, orada ciddi bir ixtisasa yiyələnməlidirlər, ciddi bir bilik əldə eləməlidirlər. Bu, orta ixtisas pilləsinə də aid məsələdir. Bu, həm də ali məktəbə qəbulun asanlaşması deməkdir. Ali məktəbə qəbul, ümumiyyətlə, test sistemində xeyli asanlaşmalara yol vermək lazımdır ki, giriş məsələsində problem olmasın. Onsuz da Azərbaycan vətəndaşları bu və ya digər vasitələrlə, ticari zəkamız yüksək olduğuna görə yolunu tapırıq.

Ukraynada, Türkiyədə, başqa yerlərdə məktəblər tapıb orada uşaqları oxudur, sonra gəlib burada müxtəlif vasitələrlə nostrifikasiya edib diplom ala bilir və bir sıra yerlərdə işləyirlər. Bir sıra yerlərdə hətta vəzifəli şəxslərin ali təhsili olmadığı halda, Amerika Birləşmiş Ştatlarında, İngiltərədə 2–3 illik ingilis dili kursları keçmələrini, ali təhsil kimi sıırıaraq çox vaxt vəzifələrə gətirirlər. Bu ali təhsil məsələsində sənədlərdə də çox vaxt gizlətmələrə rast gəlirik. Bu da onu göstərir ki, bizdə vəzifəyə təyin olunmada prinsip olaraq peşəkarlıqdan və hazırlıqdan daha çox bəzən digər meyarlar rol oynayır. Qohumluq, tanışlıq, yaxınlıq, himayədarlıq rol oynayır. Bu da sonra nəyə gətirib çıxarır? Təhsil sistemimizdə olan neqativ hallara. Ümumiyyətlə, cəmiyyətimizdə idarəetmədə olan problemlərə, qeyri-ixtisas sahiblərinin ayrı-ayrı sahələrdə irəli çəkilməsi ilə həmin sahələrin batırılmasına, sıradan çıxarılmasına gətirib çıxarır. Bundan öncə bizim hörmətli Əli müəllim də taxılçılıqla bağlı dedi, əslində, problemin bir tərəfi də odur. Yəni şəhər həyatında yaşamış adamın kənd təsərrüfatı ilə məşğul olması kənd təsərrüfatında, İvanovka nümunəsində bu günlərdə mətbuatda gedən proseslər də göstərdi ki, Bakıda hazırlanan məhsulların guya İvanovkada hazırlanıb bazara çıxarılması kimi bir

fırılacaq şəbəkəsinin qurulması və başqa məsələlər məhz elə bu prosesdən başlayır. Təhsil prosesindən.

Ona görə də mən düşünürəm ki, bu, çox yaxşı bir dəyişiklikdir. Bu kredit sistemini genişləndirmək lazımdır. Oxumaq istəyənlə dövlət hərtərəfli dəstək verməlidir, onsuz da bunlar başqa yerlərdə itir-batır. İmkan yaratmalıyıq ki, bu insanların içindən qabiliyyətli, savadlı, ağıllı, peşə vərdisləri əldə eləmiş insanlar üzə çıxsa bilsin. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

Razi Nurullayev. Buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, bu qanun layihəsi mənim üçün də çox mütərəqqidir və düşünürəm ki, peşə təhsilinin alınması üçün ciddi stimula yaradacaq. Biz bir neçə ay əvvəl Türkiyə tərəfinin dəstəyi ilə Azərbaycanda yeni 2 peşə təhsili müəssisəsinin yaradılmasını qəbul etdik və bunu alqışladıq. Bu gün müzakirə etdiyimiz “Təhsil haqqında” Qanunda dəyişiklik də önəmlidir və təbii ki, səs verəcəyəm.

Bilirik ki, diplomu olmaq yaxşı mütəxəssis olmaq anlamına gəlmir. Təəssüf edirəm ki, valideynlər də övladlarına peşə vermək əvəzinə, daha çox diplom vermək istəyirlər. Hörmətli həmkarım Fazil müəllim də o məsələyə toxundu. Səbəbi də dərinidir, buna getməyəcəyəm. Amma bir söz də deyim ki, diplomlu adamı, təbii, vəzifəyə qoyub, qeyri-şəffaf yolla varlandırmaq daha asan olur. Bəlkə də buna görə. Oxumayan şagirdin 11-ci sinfi bitirməsinə nə ehtiyac var? Niyə dövlət o xərci çəksin ki? Attestat alsın nə olsun, nə peşəsi var, nə də iş üçün bacarığı. Təəssüf ki, məktəblərin də mütləq əksəriyyətində nə bacarıq, nə də normal bir təcrübə öyrədilir. İndi bunlar yavaş-yavaş oturmağa

başlayır.

Bir səbəb də bizdə şagirdbaşına ayrılan dövlət vəsaitinin xeyli az olmasındadır. Birinci növbədə, təhsil sahəsinə ayrılan büdcə vəsaiti gərək azı 3–4 dəfə çoxaldılsın. Təhsilə qoyulan investisiya batmır. Qoyulan xərcdən bir neçə dəfə artıq şəkildə də qayıdır və bu, dünyada sübut olunmuş aksiomadır.

Ən vacib məsələlərdən biri, təbii ki, peşə təhsilidir. Müharibə iştirakçıları ilə görüşdə sual verirsən ki, ali və ya peşə təhsili olan varmı. Bir nəfərdən “hə” eşidəndə, doğrudan da, sevinirik. Yanımıza gələn yüzlərcə şikayətçilər də iş istəyir. Soruşursan ki, nə bacarırsan, nə iş istəyirsən deyir, nə olsa. Nə peşəsi var, nə də öyrəndiyi sahə. Bu boşluğu doldurmaq və ölkəmizdə olan kadr çatışmazlığını aradan qaldırmaq üçün mən mütəxəssislərlə söhbət etdim, ən azı 50–60 yeni peşə məktəbinin açılmasına ehtiyac yaranıb. Bu, hələ minimaldır. Başa düşürəm ki, kadr potensialımız, resurslarımız çatmır. Biz Türkiyə dövləti ilə bağladığımız əməkdaşlıq protokolunu digər ölkələrlə də bağlaya bilərik. Türkiyə ilə iki yox, özümüzü bütün xərcləri ödəmək şərti ilə daha 10 peşə məktəbi yarada bilərik. Bilirsiniz ki, bizim onlarla bağladığımız o niyyət protokolunda iki peşə məktəbi var idi və onu Türkiyə dövləti öz xərci hesabına tikib təhvil verəcək.

Vəsait lazımdır, təbii ki, o da var. Bəzən elə lazımsız xərclərə gedirik ki, mən yenə də bu məsələyə toxunmaq istəmirəm, amma bilirsiniz, o 450 milyonluq bina məsələsi var idi. Daha o məsələni bağlamışam. Amma, təbii, elə xərclər var ki, biz o xərcləri azaltmaqla bu məsələləri həll edə bilərik.

Bu gün bizim minlərcə müharibə iştirakçımız, vətən-

daşımız iş istəyir, amma dediyim kimi, peşəsi və ixtisası yoxdur. Nə etməli? Onları peşə təhsilinə cəlb etmək və sonra da işlə təminatına şərait yaratmaq lazımdır. Bundan öncəki çıxışında da demişdim. Bu yaxında Bərdə şəhərində bir yeni peşə məktəbi açıldı. Çox gözəl bir məktəbdir. Mən onu izlədim, baxdım, çox sevindim. Amma bu işi radikal şəkildə sürətləndirmək vacibdir. Stimul var, istək çoxalacaq, ona görə də keyfiyyətli peşə təhsili verən məktəblərin açılmasına da ciddi vəsait ayrılmalıdır.

Hörmətli xanım Sədr, bir də ki, son bir cümlə. Mən həmişə səhiyyə işçilərinin yanında olmuşam. Bu gün də yanındayam. Əstəğfərullah, mən onları hədəfə almaram. Səhiyyə işçilərimiz də bizim kimi Azərbaycan vətəndaşıdır. Onlar çox əziyyət çəkirlər. Mən sadəcə olaraq, sistemi tənqid etmişəm. Mən ayrı-ayrılıqda fərd olaraq səhiyyəni tənqid edə bilmərəm. Buna mənim cəsarətim də çatmaz və istəmərəm də. Bununla mən çox böyük haqsızlıq edərdim. Əgər belə bir məsələ varsa, – o çıxışım yazılı idi, mən bir də ona baxacağam – mən, ümumiyyətlə, səhiyyə sistemini, o idarəçiliyi, paralelliyi tənqid etmişəm. Ümumilikdə isə, hörmətli həmkarım Mələhət xanım dedi, amma mən heç vaxt heç bir səhiyyə işçisini və səhiyyəni bütövlükdə tənqid edə bilmərəm. Bu, yolverilməzdir və özümə də bunu rəva görmərəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Razi müəllim.

Etibar Əliyev. Buyurun.

E.Əliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili. Əlbəttə ki, mən də bu dəyişikliyi mütərəqqi dəyişiklik hesab edirəm və düşünürəm ki, bu dəyişiklik peşə təhsili və onun inkişafı üçün yeni üfüqlər açacaq. Əslində, hazırda bütün dünyada ən çox islahatlara ehtiyac olan

təhsilin pillələrindən biri peşə təhsilidir. Bizim qədəm qoyduğumuz 4-cü sənaye inqilabı, xüsusən peşə təhsilində ciddi islahatların aparılmasını dikte edir. Orta məktəb məzunlarının 35 faizi ali məktəblərə daxil olur. Yerdə qalanlar peşə təhsilinə üz tutumalıdırlar. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında peşə təhsili sayəsində çox əhəmiyyətli əməkdaşlıq memorandumu imzalanıb və 4 peşə təhsilinin yaradılması nəzərdə tutulur. Ona görə də biz təhsilimizi Türkiyənin inkişaf etmiş peşə təhsilinə uyğunlaşdırmalıyıq.

Qardaş Türkiyə ilə müqayisə aparaq. Türkiyə Respublikasında peşə təhsili müəssisələri kəmiyyət və keyfiyyət parametrləri ilə bizdən kəskin fərqlənirlər. Bu müəssisələrin statusu da tamamilə fərqlidir. Türkiyədə Təhsil Nazirliyinin strukturunda Peşə və texniki təhsil baş idarəsi mövcuddur. Peşə və texniki orta təhsil şagirdlərə əmək qabiliyyəti və vərdişləri verən, ali təhsilə hazırlayan təhsil müəssisələri sayılır. Türkiyədə peşə təhsili lisey mərhələsində həyata keçirilir. Bizdəki anlayışa diqqət edək. “Texniki peşə təhsili müxtəlif peşə istiqamətlərinə aid fəaliyyətin spesifik sahəsi üzrə sadə, xüsusi və mürəkkəb işləri yerinə yetirmək imkanı verən nəzəri, metodiki və praktiki hazırlığı” nəzərdə tutur.

Burada natamamlıq dərhal hiss olunur. Azərbaycanda, bildiyiniz kimi, Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi yaradılıb. Lakin Fazil Mustafanın təbirincə desək, bu quruma hələ indiyə qədər səriştəli bir mütəxəssis təyin olunmayıb. Bizdə yüksək peşə təhsili müəssisələrinin sayı 6-dır. Yaxşı haldır ki, bunların 3-ü bizim rayonlarımızda yerləşir. Bərdə Peşə Liseyi, Xəzər rayonunda Mədəniyyət və Sənətkarlıq üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzi, Qəbələ Dövlət Peşə Təhsili Mərkəzi, Sənaye və İnnovasiyalar

üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsili Mərkəzi, Binəqədi rayonunda Sənaye və Texnologiyalar üzrə Gəncə Dövlət Peşə Təhsili Mərkəzi, Turizm və Sosial Xidmətlər üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsili Mərkəzi, bu da Xətai rayonunda yerləşir. Əslində bu yüksək peşə təhsili müəssisələrində ixtisasların seçimində biz mütləq rasionallığı nəzərə almalıyıq. Çünki mən baxıram, bu peşə məktəblərinin əksəriyyətində yenə də mühasibat uçotu ixtisası var. İqtisad Universiteti kifayət qədər bu ixtisas üzrə mütəxəssis hazırlayır və düşünürük ki, peşə təhsilindən ali təhsilə keçid bu dəyişiklikdə öz əksini tapacaq. Bu, yenə də bir ixtisas üzrə mütəxəssis ordusunun yaranmasına səbəb olur. Eyni zamanda, İqtisad Universiteti nəzdində Maliyyə-iqtisad Kolleci də fəaliyyət göstərir. Əslində bunlar qısa zaman kəsiyində yarandıqlarından ləvazimatlar, texnologiyalar, ixtisaslı müəllimlər, ustalar və müasir dərslərlərin çatışmazlıqları özünü büruzə verir.

Bu yaxınlarda biz gənclərin mütaliyəyə həvəsinin artırılması ilə bağlı Astara rayonunda olduq. Rayonda bir dənə də olsun peşə məktəbi yoxdur. Bu amil gənclərimizin məşğuliyyətinə amansız zərbə vurur. Halbuki rayonun spesifikliyi peşə təhsili müəssisəsinin yaradılması üçün təxirəsalınmaz işlərin görülməsini zəruri edir.

Peşə məktəbindən məzun olanlar öz sahələrinə uyğun olaraq, mütəxəssis və texniki işçi diplomu ilə təmin olunmalıdırlar. Biz Türkiyə təcrübəsini seçməklə yanılmırıq. Qardaş ölkənin ali təhsil qanununa görə peşə məktəbini bitirənlər, eyni zamanda, öz ixtisaslarına müvafiq olaraq, xüsusi ali peşə təhsili məktəblərinə (yüksək meslek okulu) imtahansız qəbul oluna bilirlər. Ümumi olaraq isə peşə məktəbini bitirənlərin ölkənin ali məktəblərində bakalavr

ixtisas proqramlarına qəbulu zamanı bakalavr təhsil imtahanları üzrə ballar hesablanarkən digər lisey tələblərindən fərqli olaraq, onlara əlavə ballar verilir. Biz də bu dəyişiklikdə bunu nəzərə almaqla, əslində, keçidi xeyli asanlaşdırmış oluruq.

Ali məktəblərə qəbul olunmayıb, peşə təhsili məktəblərindən məzun olanların iş tapmaları və öz sahələrində irəliyə getmə şansları artırılmalıdır. Peşə məktəbini bitirən məzunlar öz şəxsi iş yerlərini açma səlahiyyətinə malik olmalıdırlar. Biz də təhsil müddətinə baxmalıyıq. Bu müddət Türkiyədə 4 ildir. Peşə məktəbinin son sinif tələbələri ixtisaslarına uyğun müəssisələrdə istehsalat təcrübəsi keçməlidirlər. Bu da nəzərə alınmalıdır.

Bir sözlə, peşə məktəblərində həyata keçirilən ciddi nəzəri və praktiki dərslər sayəsində yetişən məzunlar ölkədəki peşə sahələrində səviyyəli işçilərin formalaşmasını təmin etməlidirlər. Bunun üçün orta q dərslilər yazılmalı, tərcümə ədəbiyyatlarına geniş yer verilməli, mütəxəssislərin mobilliyi həyata keçirilməlidir. Təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Etibar müəllim.

Sahib Alıyev. Buyurun.

S.Alıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar. Mən də bu qanun layihəsini mütərəqqi qanun layihəsi kimi dəyərləndirirəm. Birincisi, ona görə ki, hörmətli Bəxtiyar müəllimin ətraflı izahatında da vurğulandığı kimi, dəqiqləşdirmə var, hüquqi bazanın zənginləşməsi var. Eyni zamanda, yüksək peşə təhsili ilə kollec təhsili arasında bir bərabərlik yaradılması var və kredit sistemi, bütövlükdə, Qərbdə aparıcı ölkələrdəki təhsil sisteminə inteqrasiyanı bir növ qaçınılmaz edir.

Heç kimə sirr deyil ki, Avropanın bir çox ölkələrində, ümumiyyətlə, orta ixtisas məktəbi də, yüksək peşə təhsili verən məktəblər də, hətta İrlandiya kimi ölkələrdə universitetlər belə kollec adlandırılır. O da heç kimə sirri deyil ki, Böyük Britaniyada artıq bir çox universitetlərin, 48 universitetin nəzdində texniki kolleclər yaradılıb və çox yaxın zamanlarda onların sayı 20 belə kollec də artırılacaq. Bu, nə deməkdir? Bu o deməkdir ki, artıq dünyada tədrisin texniki, praktiki və akademik sintezi olan, sinkretik bir təhsillə üzləşirik, bu təcrübə tətbiq olunur. Ümumiyyətlə, sənaye dövründəki təhsil sistemi bizə lazım olacaqs da, az lazım olacaq. Biz hazırda həm forma, həm pilləlilik, həm də tədris metodikasını baxımından tamamilə fərqli bir dünyaya qədəm qoyuruq.

Ümumiyyətlə, indi hörmətli Bəxtiyar müəllim burada pilləlik məsələsindən danışdı, pilləlik aradan qaldırılmaq reallığı ilə üz-üzədir. Hətta elmi dərəcəsi olan mütəxəssis belə, əgər davamlı təhsil mühitinə qədəm basacaqs da, – bu da qaçılmazdır, – onda məcburdur ki, texniki peşə təhsili də alsın. Yəni biz tamamilə yeni bir reallıqla üz-üzəyik və bu reallıq heç də uzaq reallıq deyil.

Mən, məsələn, ixtisasca jurnalistəm. Təsəvvür edin ki, çox qısa bir zamanda jurnalistikada infostilist, əlavə edilmiş və virtual reallıq mühəndisi, mediapolis kimi ixtisaslar mövcud olacaq. Bu isə o deməkdir ki, jurnalistika təhsilində də həm akademik, həm tətbiqi, həm də praktiki təhsilin inteqrasiyası tətbiq olunmalıdır. Biz bundan heç bir yana qaça bilməyəcəyik. Bu baxımdan da bu sənədi mən gələcəyə doğru atılmış bir addım kimi dəyərləndirirəm.

Az öncə burada texniki peşə məktəbi ilə bağlı bir çox ölkələrdən misallar gətirildi. Mən fikirləşirəm ki, biz

nəhayət nəzərə alsaq ki, ölkədə get-gedə sənaye parklarının sayı artırılır, Almaniya təcrübəsini tətbiq edərək, orada “Duale Ausbildung” deyilən bir texniki peşə təhsili sistemi var. İstehsalatla öyrənmə paralel aparılır. Texniki peşə sistemində təhsil alanlar həm də məvacib alırlar. Orada hətta belə bir sistem var ki, texniki peşə təhsili ilə paralel olaraq ali təhsil də davam etdirilir. Düzdür, bunların sayı çox deyil, amma az da deyil, minlərcədir. Yəni o, texniki peşə təhsilindən qazanc almaqla gələcəkdə, sadəcə, mütəxəssis yox, menecer olmaq istədiyi üçün paralel olaraq ali məktəbdə də təhsil alır. Bu baxımdan biz tezliklə bu mütərəqqi metodların tətbiqinə keçməliyik. Çünki başqa yol yoxdur. Yəni bu “gələcək” dediyimiz məsələ çox yaxındadır. Ona görə mən bir daha bu dəyişikliyi müsbət dəyişiklik kimi qiymətləndirirəm, lehinə səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sahib müəllim.

Könül Nurullayeva. Buyurun, Könül xanım.

K.Nurullayeva. Təşəkkür edirəm. Çox hörmətli Sədr, hörmətli deputat həmkarlarım və media nümayəndələri. Məlumdur ki, təhsilin inkişafı daim dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən biri kimi nəzərə alınır və mütəmadi olaraq təhsil sahəsində olan boşluqların aradan qaldırılması, mövcud qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlər həyata keçirilir. Lakin müasir təhsil sistemimizdə hələ də lazımı səviyyədə təşkil edilməyən, təhsil sahəsində inkişaf prosesini ləngidən məqamlar müşahidə olunur. Vətəndaşlarımızın təhsil almaq imkan və şəraitinin yaxşılaşdırılması, müasir əmlak bazarına uyğun kadr hazırlığının həyata keçirilməsi, təhsil siyasətinin təkmilləşdirilməsi, bu sahənin perspektiv imkanlarının ge-

nişləndirilməsi qarşıya qoyulan əsas məqsədlərdən hesab olunur. Bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikasının “Təhsil haqqında” Qanununda dəyişikliklərə dair layihələr irəli sürülmüşdür.

Layihədə yüksək texniki peşə təhsili səviyyəsini başa vuran məzunların tam orta təhsil müəssisəsini bitirən məzunlar kimi, təhsil haqqında sənədlərinin ali təhsil müəssisəsinə daxil olmaq üçün əsas yaratması, peşə təhsili mərkəzlərinə qəbul olunan şəxslərə yüksək texniki peşə təhsili ilə yanaşı, tam orta təhsil hüququnun verilməsi, yüksək texniki peşə səviyyəsi üzrə peşə təhsili haqqında dövlət sənədinin ali təhsil müəssisəsinə daxil olmaq hüququ yaratması təklif olunmuşdur. Təkliflər peşə təhsilinin inkişafı üçün olduqca maraqlı və mütərəqqi addımdır. Bununla əlaqədar dünya təcrübəsinə nəzər salsaq, həmin məsələdə müxtəlif yanaşmaların, fikir ayrılıqlarının və risklərin şahidi ola bilərik.

Etibar müəllim də bu məsələyə ətraflı toxundu, Türkiyə ilə müqayisəli təhlil etdi. Bəli, Türkiyə qanunvericiliyi bu məqamda belə bir qayda irəli sürür ki, yüksək texniki peşə təhsilini bitirənlərin təhsil haqqında sənədləri ilə ali təhsil müəssisələrinə qəbul olunmaları yetərli deyil. Həmin ölkənin Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəyyən olunan əlavə dərslərə də bu kateqoriyadan olan məzunların girməsi barədə məcburi tələb var. Peşə təhsilinin inkişaf etdiyi ölkələrdə sırası işlər üzrə də əmək bazarında daha peşəkar yanaşma mövcuddur. Amerika Birləşmiş Ştatları, İngiltərə, Finlandiya təcrübələrinə nəzər salsaq, görürük ki, peşə təhsilinə yönələnələr daha az gəlirli ailələrin fərdləri olsalar da davamlı təhsilə meyillidirlər və daha sonra ali təhsil sahəsinə yönəlirlər. Lakin bu ölkələrdə yaradılan iş imkanlarında peşə təhsili məzunlarının ali təhsil müəs-

sisələrinə qəbul olmaq zərurəti o qədər də yoxdur. Çünki bu təhsillə həyatlarını qura, maddi ehtiyaclarını tamamilə və asanlıqla qarşılaya bilirlər.

Bu qanun layihəsi ilə əlaqədar sonda onu da bildirim ki, qanunun tətbiqi zamanı hər bir halda rəqabətli və davamlı təhsil prinsipləri əsas götürülməlidir. Formal təhsildən tamamilə uzaqlaşmalıyıq. Həqiqətən də, peşə təhsil məktəblərini bitirən şəxslərə ali təhsil müəssisələrinə qəbul olunmaq imkanının verilməsi müsbət nəticələr doğura bilərmi? Bu, peşə təhsilinin mahiyyətindən uzaqlaşmadan hansı qaydalarla realizə olunmalıdır kimi suallar mövcuddur. Belə hesab edirəm ki, peşə təhsil məktəblərini bitirənlərə əlavə kurslar və ya müəyyən müddətli iş təcrübəsi tətbiq edildikdən sonra verilən sənəd əsasında ali təhsil müəssisələrinə qəbul olmaq üçün müraciət etmək hüququ verilməsi daha yaxşı olar. Əks halda, müəyyən mənada problemlər yaranması mümkündür.

Mən də qanun layihəsinin sadaladığım məsələləri nəzərə almaqla, tətbiq edilməsinə müsbət rəyimi bildirirəm və həmkarlarımı təklif olunan dəyişikliklərin lehinə səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın Mirzəzadə, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. İlk növbədə hər kəsi qarşıdan gələn böyük bayram – Azərbaycanda dövlət müstəqilliyinin 30 illik yubileyi münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm. Bu, tarixi bir hadisədir və 1991-ci il 18 oktyabrda baş verənlər 1918-ci il mayın 28-də baş verənlər qədər əhəmiyyətli bir hadisədir. Çətin bir dövrdə müstəqilliyimizi bərpa etdik. Çox ağır mərhələlərdən keçdik. Ancaq bununla belə, Azərbaycan xalqı müstəqil

yaşamaq hüququnu və müstəqilliyini qorumaq bacarığını hiss etdi. 30 il keçir, bir neçə gündən sonra 30 illik yubileyi qeyd edirik. Biz dünyaya göstəririk ki, biz müstəqil dövlətimizi qoruya bilirik. Biz ərazi bütövlüyümüzü təmin edə bilirik, biz müasir iqtisadiyyat qura bilirik, biz müasir dünyanın inkişaf etmiş dövlətlərin yaşadığı prinsiplərlə və istiqamətlərlə gedə bilirik. Bu münasibətlə bir daha hər kəsi ürəkdən təbrik etmək istəyirəm.

Qanun layihələri ilə bağlı. Onları dəstəkləyirəm və hesab edirəm ki, günün tələblərinə cavab verir. Peşə təhsili sistemi sovet dövründə inzibati idarəetmə sisteminin tələblərinə uyğun olaraq qurulmuşdur. Həmin sistem yoxdur. Bazar iqtisadiyyatıdır və yeni tələblər irəli sürülür. Çox təəssüf ki, peşə təhsili sistemi bir müddət bu tələblərə cavab vermədi. Amma son dövrdə bu istiqamətdə Təhsil Nazirliyi tərəfindən çox ciddi işlər görülür. Bizim özümü, deputatları vaxtaşırı bu və ya digər peşə təhsil mərkəzlərinə dəvət edirlər və biz orada artıq yeni istiqamətdə, yeni peşələr üzrə çox müasir səviyyədə peşə hazırlığı sisteminin qurulduğunu görürük. Hətta bəzi peşə təhsili mərkəzlərində peşə təhsili kurslarına ali təhsilli gənclərin belə yazıldığına şahidi oluruq. Hesab edirəm ki, bu mərkəzlərin təcrübəsi yayılmalıdır. Bütün Azərbaycan boyu belə mərkəzlər yaradılmalıdır. Bu mərkəzlər standart olmamalıdır. Bakının tələblərinə cavab verən ola bilsin ki, hansısa bir kənd rayonunun tələblərinə cavab verməyəcək. Yəni hər regionun, iqtisadi zonanın tələblərinə, orada iqtisadiyyatın qurulmasının tələblərinə uyğun olaraq, peşə istiqamətləri də fəaliyyət göstərməlidir. Ümid etmək istəyirəm ki, yəqin, işğaldan azad edilən zonada bərpa edilən şəhər və kəndlərimizdə də ilk növbədə emal müs-

sisələrinin, mədənlərin tərkibində bu cür peşə təhsil mərkəzləri yaradılacaq.

Eyni zamanda, hörmətli Sədr, peşə təhsili ilə bağlı olmasa da, təhsillə bağlı 2 təklifimi səsləndirmək istəyirəm. Vaxtaşırı bu məsələlərlə bağlı mənə müraciətlər olunur. Bu müraciətin biri nədən ibarətdir? Belə bir məlumat yayıldı ki, 7 minə qədər tələbə təhsil haqqını ödəyə bilmədiyinə görə ali təhsilini yarımçıq qoyub. Mən bilmirəm bu rəqəm nə dərəcədə düzgündür. Ola bilsin ki, bir qədər azdır, bir qədər çoxdur. Amma bu, narahatedici bir rəqəmdir. Tamamilə mümkündür ki, ailənin müəyyən bir dövrdə artıq təhsil haqqını ödəmək imkanı olmadığına görə bu addımı atmalı olur. Cənab Prezidentimiz ötən il Təhsil Nazirliyi tərkibində Təhsil Tələbə Krediti Fondu yaratdı. Təhsil nazirinin verdiyi məlumata görə bu fond il ərzində 40 min tələbənin təhsil haqqını ödəmək imkanındadır. Mən hesab edirəm ki, bu 40 min tələbə siyahısına ilk növbədə həmin 7 min təhsil haqqını ödəyə bilməyən tələbələr daxil edilməlidir. Təhsil naziri həmin tələbələrin siyahısını tutmalıdır, onları tapmalıdır, onlara təhsil krediti verməlidir ki, onlar təhsillərini davam etdirə bilsinlər. Gələcəkdə büdcəmiz böyüdükcə həmin Təhsil Tələbə Krediti Fondunun yəqin ki, büdcəsi artacaq və biz daha çox tələbələrə bu imkanı verə biləcəyik.

İkinci təklifim nə ilə bağlıdır? Bununla bağlı çoxsaylı müraciətlər olur. Subbakalavr təhsil pilləsi olan, yəni kollecləri bitirənlər artıq bir neçə ildir ki, ali məktəblərə imtahansız qəbul edilirlər. Onlar ödənişli yerlərə qəbul edilirlər. Çox təəssüf ki, orada belə bir məhdudiyyət qoyulub. 2012-ci ildən əvvəl kollecləri bitirənlər bu hüquqdan məhrumdurlar. Mən hesab edirəm ki, bu, düzgün

deyil. Yəni onsuz da onlar ödənişli təhsilə qəbul edilirlər, təhsil haqlarını özləri ödəyirlər. Bir neçə min subba-kalavrin ali məktəblərə qəbul edilməsinin, hesab edirəm ki, heç bir ziyanı ola bilməz. Ona görə də Təhsil Nazirliyinin, yaxud Nazirlər Kabinetinin bu qərarı dəyişiklik etməsini və 2012-ci ilə qədər kolleci bitirənlərə ali məktəblərə imtahansız qəbul edilmək məhdudiyyətinin aradan götürülməsini təklif edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Ceyhun Məmmədov. Buyurun, Ceyhun müəllim.

C.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Mən də qanunun lehinə səs verəcəyəm. Son illər ölkəmizdə bu sahədə çox böyük işlər görülür, qanunvericilik bazası təkmilləşdirilir, bir sıra yeni müəssisələr yaradılır. Burada biz, misal üçün, Koreya Respublikası ilə yaradılan, eləcə də Türkiyə ilə qarşıda yaradılacaq peşə məktəblərini qeyd edə bilərik. Bu baxımdan qanunda edilən dəyişikliklər xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu sahəyə marağı daha da artıracaq, peşə məktəblərinin fəaliyyətinə öz ciddi təsirini göstərəcək.

Ancaq burada mən iki məqama toxunmaq istəyirəm. Birinci, ümumiyyətlə, bu peşə məktəbləri ilə, xüsusi ilə də kolleclərlə, onların fəaliyyəti ilə bağlı qeyd etmək lazımdır ki, qanunda dəyişikliklərlə yanaşı, biz burada tədrisin keyfiyyəti məsələsinə xüsusi önəm verməliyik. Bir də bizə zaman-zaman müraciətlər olur, xüsusi ilə kolleclərin fəaliyyəti, bir sıra hallarda burada baş verən neqativ hallarla bağlı. Bu baxımdan, bu qanunları biz hazırlayıyıq, bu, qəbul olunur və buna paralel olaraq da bu istiqamətdə işlərin həyata keçirilməsi xüsusi önəm daşıyır.

Bir də digər bir məsələ də var. Mənim çıxışımdan əvvəl

bəzi həmkarlarımız da bu məsələyə toxundular. Bu gün Azərbaycanda diplom almaq, valideynlərin çoxu öz övladlarını bu sahəyə yönəldirlər və hamıda bir ali məktəbdə təhsil almaq marağı, həvəsi var. Biz bunu anlayırıq. Amma burada təcrübə onu göstərir ki, son illər biz ölkəmizdə müxtəlif sahələr üzrə mütəxəssislər tapmaqda çətinlik çəkirik. Biz nəzərə alsaq ki, növbəti illərdə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə bizim müxtəlif sahələrdə çalışan mütəxəssislərə ehtiyacımız olacaq, bu baxımdan, ayrı-ayrı sahələr, peşə təhsili üzrə mütəxəssislərin yetişdirilməsi xüsusi önəm daşıyır.

Burada bir də düşünürəm, məktəblərdə, ümumiyyətlə, valideynlərlə aidiyyəti qurumlar çox ciddi maarifləndirmə işləri aparmalıdırlar və təbliğat işi qurulmalıdır ki, ailələrin bir hissəsi öz övladlarını ali təhsilə yox, peşə təhsilinə yönləndirsinlər. Əgər bir gəncin ali təhsil almağa marağı, həvəsi yoxdursa, hesab edirəm, onun ali təhsilə yönləndirilməsinə ehtiyac yoxdur. Bunun da anlaşılması, cəmiyyətdə yayılması üçün bu baxımdan maarifləndirmə işləri xüsusi önəm daşıyır. Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Ceyhun müəllim.

İndi isə 2 nəfər, Elşad Mirbəşir oğlu və Emin Hacıyev. Xahiş edirəm, Elşad müəllim. Hazırlaşsın Emin Hacıyev.

E.Mirbəşir oğlu. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar. “Təhsil haqqında” Qanunda təklif olunan dəyişikliklər, sözün həqiqi mənasında, çox vacibdir və zamanın tələbi ilə uzlaşır. Bildiyiniz kimi, müasir mərhələdə əmək bazarı tamam fərqli yanaşma tələb edir. Müxtəlif sahələr üzrə yüksək ixtisaslı kadrların fəaliyyət göstərməsi və əmək bazarının belə kadrlarla təmin olunması, təbii ki, milli iqtisadi inkişafın hərəkətverici qüvvəsi

rolunda çıxış etməkdədir. Qanun layihəsinin əhəmiyyətini bir neçə istiqamətdə qeyd etmək mümkündür.

Birincisi, qanunda təklif olunan dəyişiklik peşə ixtisaslarına, ümumiyyətlə, peşə təhsilinə olan marağı artıracaq və təbii ki, burada həyata keçirilən təhsil prosesinin keyfiyyətinə müsbət təsir göstərəcək.

Təklif olunan digər mühüm dəyişiklik magistratura pilləsində də kredit sisteminin tətbiqi ilə bağlıdır. Belə bir addımın atılması çoxdan gözlənilən idi. Hesab edirəm ki, bu, Azərbaycanda magistratura pilləsi üzrə təhsilin keyfiyyətinə də ciddi təsir göstərəcək. Son dövrlərə qədər bir qayda olaraq magistratura pilləsində təhsil, adətən, bakalavr pilləsinin, sadəcə olaraq, davamını xatırladırdı. Yeni yanaşma, hesab edirəm ki, magistratura pilləsi üçün müəyyənləşdirilən fəndlərin mahiyyətinə də bir baxış ortaya qoymaq üçün imkan formalaşdıracaqdır.

Qanun layihəsi ilə bağlı təklif olunan dəyişikliklərə müsbət münasibətimi bildirməklə yanaşı, bəzi təkliflərimi də səsləndirmək istərdim. Bildiyimiz kimi, davamlı olaraq “Təhsil haqqında” Qanunun təkmilləşdirilməsi istiqamətində addımlar atılmaqdadır. Bu, çox mütərəqqi haldır. Amma bir sıra məqamlara da diqqətin yetirilməsi müsbət nəticələr verərdi. Magistratura pilləsinin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təklif olunan dəyişikliklə yanaşı, ayrıca olaraq ali təhsilin doktorantura pilləsi ilə bağlı da analoji addımların atılması zamanın tələbidir. Magistratura pilləsinin məzmunu, həyata keçirilməsi, magistratura pilləsində təhsilin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı müxtəlif addımlar atılır. Amma ali təhsilin doktorantura səviyyəsi ilə bağlı bunu söyləmək üçün hələlik əsas mövcud deyil. Hesab edirəm ki, ali təhsilin doktorantura pilləsi ilə onun

məzmunu, doktorantura pilləsində təhsilin həyata keçirilməsi ilə bağlı Nazirlər Kabinetinin vahid qərarının və yaxud yanaşmasının olması bu sahədə də müsbət dəyişiklikləri şərtləndirə bilər. Doktorantura pilləsi üçün də kredit sisteminin tətbiq olunması Azərbaycan elmi üçün peşəkar tədqiqatçıların hazırlanması baxımından da çox təsirli rol oynayacaq. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Ancaq doktorantura məsələsində əsas mahiyyət ondan ibarətdir ki, bu pillədə məqsəd elmi araşdırmalardır. Bu, mənim şəxsi fikrimdir.

Buyurun, Emin Hacıyev.

E.Hacıyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr. hörmətli deputatlar. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim edilən bu qanun layihəsi ölkədə təhsil qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsinə, təhsil sahəsində qüvvədə olan qanunların digər normativ hüquqi aktların müvafiq müddələrinin uyğunlaşdırılmasına yönəlmiş sənəddir. Təklif olunan dəyişikliyin əsas məqsədi qanunvericilikdə nəzərdə tutulan yüksək texniki peşə təhsili səviyyəsi üzrə tədrisin təşkilində kredit sisteminin tətbiqi və bu təhsil səviyyəsi üzrə subbakalavrların topladıqları kreditlərin ali təhsil müəssisələrində nəzərə alınmasına hüquqi əsas yaratmaqdan ibarətdir. Beləliklə, “Təhsil haqqında” Qanunun “Peşə təhsili” adlanan 20-ci maddəsinin 3-cü bəndinə “peşə təhsilli müəssisələrdə yüksək texniki peşə təhsili səviyyəsi üzrə tədris... krediti sistemi ilə təşkil olunur” müddəası əlavə edilir.

Eyni zamanda, bu maddəyə əlavə edilən yeni bəndlərə 20.3-1, 20.3-2 bəndlərinə əsasən yüksək texniki peşə təhsili səviyyəsi üzrə peşə təhsili haqqında verilən dövlət

sənədi diplom və ya sertifikat ali təhsil müəssisəsinə daxil olmaq hüququ yaradır və ali təhsil almaq üçün əsas hesab olunur. Bu təhsil səviyyəsini müvəffəqiyyətlə başa vuran subbakalavrların topladıqları kreditlər bakalavriat səviyyəsinə uyğun, yəni müvafiq ixtisaslarda ali təhsil müəssisələri tərəfindən nəzərə alınır. Bu yanaşma qanunun “Orta ixtisas təhsili” adlanan 21-ci maddəsinin müvafiq müddəalarına əlavə edilməsi ilə tətbiq olunur.

“Ali təhsil” adlanan 22-ci maddəyə edilən 22.6-1-ci bəndə əsasən ali təhsil müəssisələrində bakalavriat və magistratura (rezidentura) təhsil səviyyələri üzrə tədrisin də kredit sistemi ilə təşkil edilməsi təsdiq olunur. Qanunda ediləcək bu dəyişikliklərin tətbiqi üçün Nazirlər Kabineti tərəfindən qanunda göstərilən qaydalar hazırlanıb təsdiqlənəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, hesab edirəm ki, “Təhsil haqqında” Qanunda təklif olunan bu dəyişikliklər ölkənin təhsil qanunvericiliyinin dünyanın qabaqcıl ölkələrinin təhsil praktikasına, Avropanın təhsil hüququna və beynəlxalq təhsil standartlarına yaxınlaşdırmasına xidmət edəcəkdir. Dıqqətiniz üçün sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, biz qanun layihələrini bir-bir səsə qoyacağıq. Xahiş edirəm, “Təhsil haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 13.44 dəq.)

Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul olundu.

İndi isə “Peşə təhsili haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.44 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, iclasımız başa çatdı. Növbəti iclasın vaxtı haqqında sizə məlumat veriləcək. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
VIII SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 70

Milli Məclisin iclas salonu.
29 oktyabr 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 108 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.08 dəq.)
İştirak edir	104
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı arasında FAO–Azərbaycan Tərəfdaşlıq Proqramı haqqında” Sazişin qüvvədəolma müddətinin uzadılmasına dair Protokol”un təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.
2. Azərbaycan Respublikasının Müqəddəs Taxt-Tacda Səfirliyinin təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.
3. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində də-

yişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

4. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. “Valyuta tənzimi haqqında”, “Kredit ittifaqları haqqında”, “Banklar haqqında”, “Poçt haqqında”, “Mühasibat uçotu haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında”, “İnvestisiya fondları haqqında”, “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında” və “Kredit büroları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

6. “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

7. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, “Müflisləşmə və iflas haqqında”, “İcra haqqında”, “Banklar haqqında”, “Teatr və teatr fəaliyyəti haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “İxrac məqsədli neft-qaz fəaliyyətinə xüsusi iqtisadi rejimin tətbiqi haqqında” və “Məşğullük haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

8. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

9. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

10. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

11. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

12. “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin 30 illiyi (1992–2022)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının və “Gömrük orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığa görə” Azərbaycan Respublikasının medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 19 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Mələhət İbrahimqızı, Razi Nurullayev, Fazil Mustafa, Əli Məsimli, Zahid Oruc, Elman Nəsirov, Elşən Musayev, Tural Gəncəliyev, Ramin Məmmədov, Müşfiq Cəfərov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.09 dəq.)
Lehinə	103
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	104
Nəticə: Qəbul edildi	

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı arasında FAO–Azərbaycan Tərəfdaşlıq Proqramı haqqında” Sazişin qüvvədəolma müddətinin uzadılmasına dair Protokol”un təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Rzayev, Qüdrət Həsənzadə, Səməd Seyidov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.45 dəq.)
Lehinə	104
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	105
Nəticə: Qəbul edildi	

2. Azərbaycan Respublikasının Müqəddəs Taxt-Tacda Səfirliyinin təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Səməd Seyidov, Fəzail İbrahimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.54 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

3. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Fazil Mustafa, Əli Məsimli, Hikmət Məmmədov, Sabir Rüstəmxanlı

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.11 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	2
Bitərəf	2
Səs vermədi	2
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

4. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Tahir Kərimli, Fəzail İbrahimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “Valyuta tənzimi haqqında”, “Kredit ittifaqları haqqında”, “Banklar haqqında”, “Poçt haqqında”, “Mühasibat uçotu haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında”, “İnvestisiya fondları haqqında”, “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında” və “Kredit büroları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Mahir Abbaszadə

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.21 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	93

Nəticə: Qəbul edildi

6. “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov, Musa Quliyev, Qüdrət Həsənquliyev, Qənirə Paşayeva

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.38 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

7. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, “Müflisləşmə və iflas haqqında”, “İcra haqqında”, “Banklar haqqında”, “Teatr və teatr fəaliyyəti haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “İxrac məqsədli neft-qaz fəaliyyətinə xüsusi iqtisadi rejimin tətbiqi haqqında” və “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.40 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Eldar Quliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.42 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.48 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.49 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.49 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

9. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.50 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	91

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.51 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.51 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.52 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

10. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Bəxtiyar Əliyev, Vüqar Bayramov, Əli Hüseynli, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.56 dəq.)

Lehinə 88

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 89

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.03 dəq.)

Lehinə 78

Əleyhinə 1

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 81

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.03 dəq.)

Lehinə 83

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 83

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 4–5-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.04 dəq.)

Lehinə 85

Əleyhinə 0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.05 dəq.)

Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

11. “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.56 dəq.)

Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.05 dəq.)

Lehinə	86
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir 86
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.06 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.06 dəq.)

Lehinə 91

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

12. “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin 30 illiyi (1992–2022)” Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının və “Gömrük orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığa görə” Azərbaycan Respublikasının medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.08 dəq.)

Lehinə	89
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

29 oktyabr 2021-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri.

Hörmətli həmkarlar, iclasa başlamazdan öncə mən sizə Milli Məclisin nümayəndə heyətinin oktyabrın 20-dən 22-dək Yunanıstanın paytaxtı Afina şəhərinə işgüzar səfəri barədə qısa məlumat vermək istəyirəm. Sizə də məlum olduğu kimi, səfərdə məqsəd Parlament Sədrlərinin Avropa Konfransında iştirak etmək idi.

Qeyd edim ki, Parlament Sədrlərinin ilk Avropa Konfransı 1975-ci ildə baş tutmuşdur. O vaxtdan bəri bu tədbir ənənəvi olaraq 2 ildən bir ya Strasburqda, ya da Avropa ölkələrindən birinin paytaxtında keçirilir. Budəfəki konfransda Avropa Şurasının üzvü olan 47 ölkənin parlament sədrləri, habelə müşahidəçi dövlətlərin 400 nəfərədək təmsilçisi iştirak edirdi. 2 gün davam edən toplantıda müxtəlif mövzular ətrafında səmərəli müzakirələr aparıldı.

Mən də 2 mövzu üzrə çıxış etdim.

Oktyabrın 21-də konfransın açılış mərasimində mən “Demokratiya COVID-19 pandemiyasının səhiyyədə yaratdığı böhranla üz-üzə: təcrübə mübadiləsi, növbəti addımlar” mövzusunda aparılan müzakirələrdə iştirak etdim. Çıxışında mən bu qlobal bəlaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlər haqqında məlumat verdim. Pandemiyanın bir çox ölkələrdə ciddi çətinliklərə səbəb olacağı, inkişaf meyillərinə mənfi təsir göstərəcəyi ilə bağlı narahatlığımı bildirdim. Həmçinin ölkəmizin pandemiya qarşı qlobal mübarizəyə və beynəlxalq təşəbbüslərə dəstəyi haqqında da danışdım. Qoşulmama Hərəkətinin sədri kimi Azərbaycanın təklifi ilə ötən ilin dekabrında Nyu-Yorkda BMT Baş Assambleyasının COVID-19 ilə mübarizəyə həsr edilmiş Xüsusi Sessiyasının keçirildiyini, bütün ölkələrin peyvəndlərə bərabər çıxışının təmin edilməsi üçün yenə də Qoşulmama Hərəkəti adından Azərbaycanın irəli sürdüyü qətnamə layihəsinin BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasında bu ilin mart ayında yekdilliklə qəbul edildiyini də xatırlatdım.

Onu da bildirdim ki, Azərbaycan dünyanın pandemiya-dan daha tez və daha az itkilərlə çıxması məqsədi ilə qlobal tədbirlərə dair tövsiyələr verə biləcək BMT-nin Qlobal Bərpa üzrə Yüksək Səviyyəli Panelinin yaradılmasını məqsədəuyğun hesab edir.

Hörmətli həmkarlar, oktyabrın 22-də konfransda “Bütün Avropa vətəndaşlarının ümumi gələcəyi” mövzusunda keçirilən müzakirələrdə mənim növbəti çıxışım oldu. Çıxışında ifadə etdim ki, müasir dövrün çağırışları demokratik idarəçilik problemlərinin ötən dövrdə təşəkkül tapmış paradıqma çərçivəsində həllinin mümkün olmadığını gös-

tərir. Bildirdim ki, demokratik dəyərlər sistemi üçün təhdidlər doğuran təhlükəsizlik problemlərinin, xüsusən dövlətlərin suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə qəsdlərin, etnik separatizmin, davakar millətçiliyin qarşısının alınması üçün vahid yanaşma formalaşdırılması zəruridir.

Ermənistanla Azərbaycan arasında mövcud olmuş və artıq keçmişdə qalmış münaqişənin həlli ilə bağlı danışıqların uğursuzluqla nəticələnməsini ortaq həll yolunun tapılmaması ilə əlaqələndirdim. Bildirdim ki, uzun illər münaqişənin sülh yolu ilə nizama salınması üçün göstərilən beynəlxalq səylərin nəticə verməməsinin bir səbəbi Ermənistanın beynəlxalq hüquq normalarına və prinsiplərinə məhəl qoymaması, danışıqlar prosesində qeyri-konstruktiv mövqe tutması idisə, digər səbəbi isə təcavüzkar dövlətin öz adı ilə çağırılmaması, bir sıra hallarda işğalçı dövlətlə işğala məruz qalan dövlətin eyni tutulması, beynəlxalq birliyin tələblərinə məhəl qoymayan, beynəlxalq qaydalara meydan oxuyan Ermənistan dövlətinə münasibətdə lazımı qətiyyət göstərilməməsi də olmuşdur. Əgər münaqişənin həllində ikili standartlara yol verilməsə idi, Azərbaycan işğal edilmiş torpaqlarının azad olunması barədə BMT Təhlükəsizlik Şurasının məlum qətnamələrini, digər beynəlxalq təşkilatların sənədlərini öz gücü ilə icra etməyə məcbur olmazdı.

Xatırlatdım ki, ötən il sentyabrın 27-də Ermənistanın daha bir təxribatından sonra Azərbaycan BMT-nin Nizamnaməsi ilə nəzərdə tutulmuş özünümüdafiə hüququndan istifadə edərək təcavüzkarı dayandırmaq və Azərbaycan torpaqlarının işğalına son qoymaq üçün əks-hücum əməliyyatlarına başladı. 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində biz beynəlxalq ədaləti və ərazi bütövlüyümüzü

bərpa etdik. Bununla da Cənubi Qafqaz bölgəsində yeni geosiyasi reallıq yarandı.

Bildirdim ki, Ermənistan yeni reallıqla barışaraq onu qəbul etməli, 2020-ci ilin noyabrında və 2021-ci ilin yanvarında imzalanmış, bölgənin sülh və təhlükəsizlik məkanına çevrilməsinin parametrlərini özündə ehtiva edən üçtərəfli bəyanatları tam yerinə yetirməlidir.

Hörmətli həmkarlar! Konfransın davam etdiyi günlərdə bir sıra ikitərəfli görüşlər də keçirildi. Avstriya Respublikası Parlamenti Milli Şurasının Sədri cənab Volfqanq Sobotka, İsveçrə Konfederasiyası Federal Assambleyası Milli Şurasının Sədri cənab Andreas Aebi, Monteneqro parlamentinin Sədri cənab Aleksa Becic, Moldova parlamentinin Sədri cənab İqor Qrosu ilə aparılan danışıqlar, düşünürəm ki, faydalı oldu. Bizim bir görüşümüz də oldu. ATƏT-in Parlament Assambleyasının Sədri xanım Marqareta Sederfeltin istəyi ilə bir görüş də keçirdik.

Bütün bu görüşlərdəki söhbətlər zamanı mən bildirdim ki, 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan 30 ildən bəri Ermənistanın işğal altında saxladığı torpaqlarını azad edərək, ərazi bütövlüyünü bərpa etmişdir. Bununla da ölkəmiz BMT Təhlükəsizlik Şurasının işğalçı qüvvələrin Azərbaycan ərazisindən dərhal, qeyd-şərtsiz və tamamilə çıxarılmasını tələb edən qətnamələrini özü yerinə yetirmişdir. Rusiya və Azərbaycan prezidentlərinin, Ermənistan baş nazirinin imzaladığı üçtərəfli Bəyanatla münaqişəyə son qoyulmuş və Dağlıq Qarabağ münaqişəsi artıq keçmişdə qalmışdır.

Eyni zamanda, qeyd etdim ki, Azərbaycan üçtərəfli Bəyanatda əksini tapan bütün öhdəliklərini yerinə yetirir, lakin Ermənistan tərəfindən törədilən təxribatlar regionda

davamlı sülhün təmin olunmasına maneçilik törədir. 10 noyabr Bəyanatından bir ilə yaxın vaxt ötməsinə baxmayaraq, Ermənistan hələ də minalanmış ərazilərin xəritələrini təqdim etməyib. Təqdim olunan bəzi xəritələrin dəqiqliyi isə yalnız 25 faizdir. Xüsusi vurğuladım ki, Ermənistan tərəfindən basdırılan minaların partlaması nəticəsində bu günədək 150 mülki vətəndaş və hərbcimiz həlak olmuş və ya ağır yaralanmışdır.

Nəzərə çatdırdım ki, bu ilin iyulunda Prezident İlham Əliyevin imzaladığı fərmanla Azərbaycanın iqtisadi rayonlarının yeni bölgüsü müəyyənləşdirilmiş, iki yeni rayon – Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları yaradılmışdır. Azərbaycan ərazisində Dağlıq Qarabağ adlı ərazi vahidi yoxdur. Bəzi beynəlxalq təşkilatların təmsilçiləri tərəfindən “Dağlıq Qarabağ münacişəsi” ifadəsinin hələ də işlədilməsi yolverilməzdir.

Artıq Azərbaycan işğaldan azad edilmiş ərazilərdə genişmiqyaslı bərpa işlərinə başlamışdır. Həyata keçirilən quruculuq işləri bölgənin inkişafına, sülh və təhlükəsizliyin təmin edilməsinə əlverişli şərait yaradacaqdır.

Hörmətli həmkarlar! Hesab edirəm ki, səfər uğurla keçdi və bununla əlaqədar mən nümayəndə heyətimizin üzvlərinə öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat
İştirak edir
Yətərsay

(saat 11.08 dəq.)
85
83

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini*.

Qeydiyyatdan 19 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var. İclasımıza başlayırıq. İndi isə xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.09 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi. Hörmətli həmkarlar, həmişə olduğu kimi, bizim 30 dəqiqəmiz var. Gündəlik ətrafında, gündəmdə olan məsələlər ilə bağlı kim çıxış etmək istəyirsə, buyurun, yazıla bilərsiniz. 10 nəfər çıxış edə bilər. Şakir müəllim, qabaqcadan mənə deyin, sizdə çıxış etmək istəyən var?

Ş.Şabanov. 4 deputat çıxışa yazılmışdır.

Sədrlik edən. Deputat Elman Nəsirovdan sonra 4 nəfər siz tərəfdən çıxış edəcək. Xahiş edirəm, siyahını verin, sonra isə təmin edin.

Məlahət İbrahimqızı. Məlahət xanım, buyurun.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun. Xanım Sədr, həqiqətən,

əvvəlki səfərləriniz kimi, Yunanıstan səfəriniz də çox yüksək səviyyədə keçmişdir və biz bunu həm mətbuatdan, həm də Sizin məruzənizdən izlədik və bir daha Sizin simanızda Azərbaycan parlamentinin – qanunvericilik hakimiyyətinin sonuncu seçkidən sonrakı fəaliyyətində beynəlxalq əlaqələrə, dövlətimizin xarici siyasətinə nə qədər töhfə verdiyinin şahidi olduq. Sizin uğurlu fəaliyyətiniz, sözsüz ki, bizim hər birimizin də uğurudur.

Mən qısaca olaraq nəyi demək istərdim. Birincisi, bu gün qardaş Türkiyədə 29 oktyabr Cümhuriyyət Günüdür. Mütləq özümə borc bilirəm ki, bu münasibətlə hər birimizi, eləcə də Türkiyədə olan dostlarımızı, bacı-qardaşlarımızı, bütövlükdə Türkiyə əhalisini təbrik edirəm. Təbii ki, bu bayram sevincindən bizə də pay düşür.

Son 10 ildə məktəbəqədər təhsil Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin tabeliyinə verilibdir. Sözsüz ki, dünyanın bütün ölkələrində təhsil siyasətinin ilk başlanğıc mərhələsi olan məktəbəqədər təhsil ümumi təhsilin formalaşmasında, həyata keçməsində böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu gün ölkəmizdə uşaq bağçalarında, məktəbəqədər müəssisələrdə iş təminatı ilə bağlı, xüsusi ilə də qazi, şəhid ailələrinin iş təminatı ilə bağlı, eləcə də təhsil sahəsində çox böyük islahatlar aparılır. Möhtərəm Prezidentimizin tapşırığı ilə təhsildə tədris və ideologiya yeni mahiyyətdə həyata keçirilir. Bütün təhsil siyasəti və onun ideoloji işi, sözsüz ki, Təhsil Nazirliyi tərəfindən aparılmalıdır. Hesab edirəm ki, bu gün məktəbəqədər təhsilin artıq Təhsil Nazirliyinə verilməsinin vaxtı çatıb. Bununla əlaqədar mən üzümü müvafiq qurumlara tutub bu məsələnin həll olunmasını xahiş etmək istərdim.

Vaxtına 1 dəqiqə qalıb. Bu günlərdə Yeni Azərbaycan

Partiyasının Mərkəzi Aparatında hörmətli Tahir müəllimin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi ilə birgə qadın məsələlərində bərabərlik, gender məsələsinə həsr olunmuş tədbir, dəyirmi masa keçirildi. Orada da səsəndi ki, Azərbaycanda boşanmalar sürətlə artır. Ədliyyə Nazirliyinin saytında da göstərilir ki, boşanmalar, demək olar ki, 43 faizdir, 40 faizdən də yuxarıdır. Azərbaycanı qardaş Türkiyə ilə, Azərbaycana yaxın ölkələrlə müqayisə edəndə, həqiqətən, bizdə boşanma sürətlə artır. Sözsüz ki, bunun kökündə müxtəlif səbəblər var: gənclərin dünyaya baxışı, iqtisadi məsələlər və sair. Hətta bir neçə il bundan əvvəl Rusiyanın Ali Məhkəməsi ailə məhkəmələrinin yaradılması ilə bağlı qərar qəbul edibdir...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mələhət xanım.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Bilirsiniz ki, təbii qaz və elektrik enerjisinin qiymətinin artırılması əhalinin sosial həyatına ciddi təsir edib. Qərarın mürəkkəbi qurumamış marketlərdə qiymətlər də artıb. Açıqı, sahibkarların düz edib-etmədiklərini bilmirəm. Amma bu şəkildə artım, təbii ki, məntiqli ola bilməz. Ərzaq məhsulları çox bahalaşdı. Belə getsə, müavinətlər 100 faiz də qalxsa, yenə də zənbillər dolmayacaq.

Mən Prezident İlham Əliyevin pensiya, əmək haqqı və müavinətlərin gələn ildən artırılması ilə bağlı sərəncamını yüksək qiymətləndirirəm. Həssas qruplara dair gözəl sərəncam oldu və insanlar bu qərarı alqışlayır. İndi gəlin, baxaq, başqa hansı addımlar atmaq ki, əhalinin sosial yükünü azalda bilək. Axı bu, həm də parlamentin vəzifəsidir. Birincisi, elektrik enerjisi və təbii qaz sərfiyyatını azalt-

maq üçün bütün ölkə boyu mərkəzi istilik sistemi bərpa edilməlidir. Görək “Azəristiliktəchizat” bunun öhdəsindən gəlirmi? Xeyr. Bir var, bir qazanxana işləyə, 1000 ailəni təmin edə, bir də var, 1000 ailə 1000 kombi, nə bilim, “ceyran peçi” işlədə, min dəfə çox qaz sərfiyyatı gedə. Vətəndaş da aldığı müavinəti bütövlükdə aparıb işığa, qaza ödəyə. Yeni binalar niyə ancaq kombi ilə qızdırılır? Qoy dövlət qazanxana tikib iş adamına istilik satsın və kaos aradan qaldırılsın.

Fərdi evlər də xaotik və biabırçı vəziyyətdə tikilib. Amma deyə bilmərik ki, sən də get, soyuqdan don. Bilirik ki, o evlərin biri də rüşvətsiz tikilməyib. Vətəndaşın bu məsələdə məsuliyyəti sıfırdır. Onlar üçün də mərkəzi qazanxanalar qurulmasını təklif edirəm ki, sərfiyyatı optimallaşdıraq. Həm də enerji daşıyıcılarının qiymətinin artması onların büdcəsinə az təsir etsin.

İkincisi, “Azərenerji”dən də nümayəndə dəvət edək və sual verək ki, bu onillikdə nə iş görüblər? Mənim, yəqin ki, həmkarlarımin da onlara ciddi sualları var.

Üçüncüsü, təklif edirəm ki, parlamentdə hökumət saati müəyyənləşdirək və hər həftə bir nazirlik, komitə burada suallarımızı cavablandırın. Bizə verilən sualları biz də onlara ünvanlayaq. Əminəm ki, bu məsələlərdə parlamentin rolunun nəinki artırılmasına, həm də mütləq olmasına zərurət yaranıb. Deputatın işi yalnız hazır gələn qanunları müzakirə edib, bəzən dəyişiklik etmədən qəbul etmək deyil axı. Biz hər həftə həm komitələr, həm də plenum iclası səviyyəsində hökumətlə təmas etməliyik. Hökumət üzvləri müntəzəm olaraq parlamentə hesabat verməlidirlər. Mən belə düşünürəm. Amma elə olur ki, bəzən hesabatı az qala biz veririk. Onun üçün də bu məsələlərə

diqqət ayrılmasını xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hər dəfə Siz xarici səfərlərlə bağlı məlumat verərkən, əslində, belə anlayıram ki, məqsəd parlamentin həm beynəlxalq səviyyədə, həm də digər fəaliyyətlərinin cəmiyyət tərəfindən izlənilməsi və qiymətləndirilməsidir. Mənim fikrimcə, bu ənənə davam etməlidir. Amma həm də daxili auditoriyada da parlamentin fəaliyyətinin işıqlandırılması vacibdir. Bu günlərdə Sizin təşəbbüsünüzlə AzTV-də “Parlament saati” verilişinin efirə getməsi bu ənənəni artıq müəyyən dərəcədə yerinə oturdu. Mənim fikrimcə, başqa televiziyalarda da bu təşəbbüs olmalıdır. Burada edilən çıxışların efirə verilməsi ilə bütövlükdə cəmiyyətdə vətəndaşların problemləri ilə bağlı parlamentin göstərdiyi fəaliyyətin daha canlı şəkildə anlaşılması baş verəcək. Ona görə də bunu təqdirlə qarşılayıram.

Bu gün Türkiyə Cümhuriyyətinin 98-ci ildönümüdür. Xilafət düşüncəsi ilə formalaşan bir cəmiyyəti cümhuriyyət quruluşuna gətirmək böyük bir qəhrəmanlıq tələb edirdi və bunu da dahi Atatürk edə bildi. Amma bu cümhuriyyət həm də bizim cümhuriyyətdir. Mən təqvimlərimizə baxdım. Türkiyənin bəzi önəmli günlərinin Azərbaycanda rəsmi nəşr edilən təqvimlərdə qeyd olunması olduqca vacibdir. Çünki Azərbaycanın ən ağır günlərində Türkiyə onunla bir yerdədirsə, Azərbaycan da Türkiyədə yanğınlardan söndürülməsi və digər məsələlərdə böyük fədakarlıq göstərirsə, qarşılıqlı olaraq bir-birimizin bayramlarını da birlikdə qeyd etməyi özümüzdə bir vəzifə borcu hesab etməliyik.

Digər bir vacib məsələ. Bizim elə şəhidlərimiz var ki,

onların ata-anaları rəhmətə gediblər, ailələri də yoxdur, övladları da yoxdur. Amma onların bacı-qardaşları var. Bu, çox az sayda şəhidlərə aid olan məsələdir. O bacı-qardaşlar da onların himayəsində olan insanlardır. Onlar işləyirdi, çörək pulu qazanırdı və bacı-qardaşlarını yaşadırdı. Amma bu gün mənzil, 500 manat müavinət və digər hüquqlar onlara şamil edilmir. Bu say çox deyil. Mən hesab edirəm ki, dövlət qurumları bu məsələ üzərində düşünməlidirlər. Həmin şəhid ailələrinə – onların bacı və qardaşlarına, onların himayəsində olanlara da, təbii ki, bu yardım göstərilməlidir. Çünki elə bir həssas dövrdə yaşayırıq ki, bu istiqamətdə dövlət onsuz da böyük işlər görür. Bu istiqamətdə mənzillərlə təmin olunmaq böyük vəsait tələb edir, müavinətlər də verilir, çox yaxşı. Bunlar onların haqqıdır. Onlar elə bir qəhrəmanlıq göstəriblər ki, onların bacı-qardaşlarının da hər halda taleyini düşünərək biz bu addımı atsaq, mənəcə, humanist bir addım atmış olarıq. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fazil müəllim.

Əli Məsimli. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Mən çıxışımı Sizin Türkiyə parlamentinin Sədrinə göndərdiyiniz təbrik məktubu əsasında qurmaq istərdim. Doğrudan da, burada səsləndirdiyiniz hər bir ifadə Milli Məclisin hər bir üzvünün ürəyindəndir. Biz də həmin təbriklərə qoşuluruq və Türkiyəyə əmin-amanlıq, sülh, rifah, tərəqqi və dünyada yaxşı nə varsa, hamısını arzulayırıq. Məktubunuzun sonunda o inamla qeyd etdiyiniz məqama da xüsusi diqqət yetirmək istəyirəm ki, bu dostluq əbədidir, daimidir və bundan sonra da davam edəcəkdir. Bu dostluq, doğrudan da, bir neçə gün bundan qabaq – oktyabrın 26-da Füzuli

Beynəlxalq Hava Limanının açılışında bir daha özünü göstərdi. Türkiyə Prezidentinin bu tədbirdə iştirakı həmin hadisənin həm tarixi önəmini, həm də bilavasitə beynəlxalq əhəmiyyətini xeyli dərəcədə artırdı. Hesab edirəm ki, belə səfərlərin olması, Türkiyə Prezidentinin Qarabağda bu cür açılışlarda iştirak etməsi həm də tədricən Qarabağın diplomatik proseslərə daha geniş anlamda qoşulmasına, orada digər dövlət başçılarının da bilavasitə iştirakı ilə bir sıra tədbirlərin daha geniş miqyasda həyata keçirilməsinə impuls yaradır və həm də mən heç bir mübaliğəyə yol vermədən qeyd edərdim ki, bu münasibətlər, sadəcə, texniki xarakter daşıyan qardaşlıq münasibətləri deyil, bunlar dost qardaşların münasibətidir və dost qardaşların münasibəti əsasında dostluq, qardaşlıq və iş birliyi yaranıb. Həmin iş birliyi də həm Füzuli aeroportunun açılmasında, həm yolların çəkilməsində, həm də orada infrastrukturun yaradılmasında və yüksək həyat səviyyəsinin formalaşmasında mühüm rol oynayacaq.

Aydın məsələdir ki, Qarabağın bərpaasına on milyardlarca manat pul qoyulacaq. Bu il büdcəmizdən 2,2 milyard manat ayrılıb. Gələn il də ən azı bir o qədər ayrılacaq. Bu, həm dövlət qurumlarının maraqları istiqamətində fəaliyyətin genişlənməsinə, həm biznes maraqlarına və onun fəaliyyətinin genişlənməsinə, həm də hesab edirəm, on minlərcə insanın maraqlarına uyğundur. Orada iş yerlərinin tapılması istiqamətində də çox yaxşı şanslar yaradılacaq. Sadəcə, orada elə bir sistem qurmaq lazımdır ki, daha yüksək maaşlı iş yerləri açılsın, daha yaxşı ixtisaslı işçilərin orada işləməsi əlçatan olsun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, Vətən müharibəsində qələbədən sonra ölkəmizi aşağı reytinglərdə göstərən, ənənəvi nifrət ideologiyası ilə hərəkət edən beynəlxalq təşkilatların davranışlarında müəyyən dəyişikliyin olacağını gözləyirdik. Dünyada ədalət etalonu sayılmayan “Freedom House” təşkilatının bu həftə Azərbaycan haqqında verdiyi qiymətləndirmə və onunla eyni dalğada “International Interest” dərgisində ölkəmiz əleyhinə dərc olunan böhtan xarakterli məqalədən sonra bir həqiqəti tam dərk edirsən – dövlətimizi 160-cı, 170-ci yerlərdə göstərənlər işğalçılıq siyasətinin ideoloqları, lobbiçilər və xəfiyyə mərkəzləridir. Əlbəttə, ölkəmizin seçki sistemini təkmilləşdirməyə ehtiyac var. Eləcə də qanunların pis işləməsi, vətəndaş hüquqları, hökumətin korrupsiya ilə mübarizəsində olan problemləri Prezident dəfələrlə qeyd edib.

2019-cu ildən başlanan yeni hakimiyyət quruculuğunun məhz xalqın ədalətli idarəçiliyi üçün olduğu vurğulanır. Lakin dövlətlərin azadlıq indeksini çıxaran bir təşkilatın və Dmitri Sayms adlı ziddiyyətli fiqurun, onun rəhbərlik etdiyi informasiya qurumunun ölkəmizi Həmasın idarə etdiyi Qəzza bölgəsi ilə, yaxud repressiyalara məruz qalan husilərin yaşadığı Yəmənə müqayisə etməsi qəbul ediləməzdir.

Bildiyiniz kimi, Yəmən şəriət qaydaları ilə idarə olunur. Biz, əlbəttə, hər bir xalqın seçiminə hörmətlə yanaşıırıq. Lakin dövlətlər üzərində özünü dəyənək kimi hiss etmək “soyuq müharibə” dövrünün qalıdır. Ölkəmizin Böyük Britaniya ilə yüksək əlaqəsini yalnız “BP”-yə bağlamaq, Çin ilə artan əməkdaşlığın Azərbaycana BMT-də verdiyi həlledici üstünlüyü qəbahət kimi qələmə vermək, İsrailə uzun illərin əməkdaşlığını mif əvəzinə silah adlan-

dırmaq, eləcə də dünyəvi Azərbaycanda din adamlarının sıxışdırılmasına Amerikanın “dözməsini” İrana qarşı planla əlaqələndirmək “International Interest”ə informasiya dəstəyi verən platformaların özlərinin azad olmadığını göstərir. Axı “Freedom House” azadlıq evi deməkdir.

Ötən ili qiymətləndirərkən hesabatda 700 min köçkünün azad olan, lakin mövcud olmayan evi haqqında 1 cümlə yazmamaq, bunu insan haqlarının təminatı sahəsində dünyanın ən böyük hadisəsi adlandırmamaq köləlikdir, qərəzlikdir, siyasi möhtəkirlikdir. İşğala son qoyan yeganə bir xalqın bundan sonra fundamental hüquq və azadlıqlarının təminatını, sülhə töhfəsini görməmək və dünyada 57-yə yaxın etnik, milli, dövlətlərarası münaqişələrdən birinin həll olunmasını, 82 milyon qaçqın siyahısından çıxmasını vurğulamamaq, yalnız məhbuslar mövzusunə köklənmək Amerika təşkilatlarını inkvizisiya məhkəmələrinə oxşadır. Məgər Azərbaycan torpaqlarının azadlığı ən böyük reytinglərə layiq deyil? Doğma evlərinə və bütün Qarabağa qayıtmaq bir millətə və dövlətə nüfuz qazandırmaq...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elman Nəsirov. Elman müəllimdən sonra yuxarıdakı cərgədən hazırlaşsın Elşən Musayev.

Elman müəllim, buyurun.

E.Nəsirov. Dəyərli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, əziz media nümayəndələri. Bu, bir həqiqətdir ki, bu gün dünyada dövlətlər arasında bir etimadsızlıq mühiti hökm sürməkdədir. Bu realıqda “Əslində, dövlətlər arasında münasibətlər necə olmalıdır?” sualına cavab axtararkən elə də dərin xəyallara, düşüncələrə qapılmağın mənası yoxdur. Hesab edirəm ki, Azərbaycan–Türkiyə münasi-

bətləri bütün dövlətlər üçün bir nümunədir, bir örnəkdir. Bu münasibətləri öyrəndikdə “Beynəlxalq münasibətin subyektləri arasında münasibətlər necə olmalıdır?” sualına cavab tapmaq mümkündür.

Azərbaycanın 30 illik müstəqillik tarixinə baxsaq, görəcəyik ki, ölkəmizin müstəqilliyini ilk tanıyan dövlət məhz Türkiyə Respublikası olmuşdur. Azərbaycanla ilk diplomatik münasibətlər yaradan yenə də məhz bu dövlət olmuşdur – qardaş Türkiyə dövləti. Ermənistanla – bu işğalçı dövlətlə heç bir diplomatik münasibət saxlamayan və sərhədləri də bağlayan yenə də Türkiyə Respublikası olmuşdur. Biz Vətən müharibəsinə qədər bütün platformalarda Türkiyənin Azərbaycanın haqq işini birmənalı şəkildə müdafiə etdiyini görmüşük. Vətən müharibəsi isə, sözün həqiqi mənasında, dostluğumuzun və qardaşlığımızın böyük bir sınağı oldu. Bir daha bütün dünya gördü ki, bu iki dövlət bir yerdədir. Türkiyənin bizə çox böyük siyasi və mənəvi dəstəyi oldu. Azərbaycanın mövqelərini kifayət qədər gücləndirdi və buna görə də xalqımız, dövlətimiz hər bir zaman Türkiyəyə, onun ali, siyasi rəhbərliyinə minnətdardır.

Müharibədən sonra isə münasibətlərimizdə yeni mərhələ başlayır və işğaldan azad olunmuş torpaqlarımızın bərpası və yenidən qurulması işləri görülməkdədir, qlobal layihələr həyata keçirilməkdədir. Yenə də Türkiyə – bu qardaş dövlət bizim yanımızdadır, biz bir yerdəyik.

Oktyabrın 26-da Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Füzuliyə səfəri, Füzulidə Beynəlxalq Hava Limanının açılışında iştirakı, Zəngilana səfəri, orada mühüm layihələrin işə salınması mərasimlərində Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevlə bir-

likdə iştirakı bütün dünyaya bir daha nümayiş etdirdi ki, bu iki dövlət hər zaman bir-birinin yanında, bu iki dövlətin münasibətləri örnekdir, nümunədir və bizim qardeşliđımız və dostluđumuz bundan sonra daha da möhkəmlənəcək. Heç kim bu dostluđa xələl gətirə bilməz. Xələl gətirmək istəsə, bu iki dövlətin arasında sıxılıb özü məhv olacaq.

Bu günlər, sözün həqiqi mənasında, qürur hissi keçiririk ki, bizim münasibətlərimizin hələ çox geniş perspektivi var. Hesab edirəm ki, münaqişə dövrünün problemlərinin həlli ilə bađlı yeni şəraitdə də biz Türkiyənin ənənəvi dəstəyini görəcəyik və qarşıdakı mühüm...

Sədrlik edən. Sađ olun.

Elşən Musayev, buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, media mənsubları. Hər kəsi salamlayıram. Təmsil olunduđum Zaqatalanın çox böyük bir problemi haqqında danışmaq istəyirəm. Əslində, bu barədə yetərinə danışmışam. Bu da mənim növbəti cəhdim olsun.

Söhbət su problemindən gedir. Təxminən 1 ay öncə Zaqatalada baş verən dəhşətli sel fəlakətinin nəticəsində Tala çayı vadisi, yatađı darmadađın oldu. Bütün borular dađıldı – söhbət su borularından gedir. Yarısı da lillə doldu və bu gün bu kəndlərdə 20 min insan susuz qalıb. Söhbət Aşađı Tala və Yuxarı Tala kəndlərindən gedir. İcməli su mənbəyi məhz həmin çayın vadisi ilə təmin olunurdu.

Mən və icra hakimiyyətinin başçısı dəfələrlə müraciət etmişik. Hətta bu müraciət Nazirlər Kabinetinə qədər olub. Təbii ki, əsas birbaşa təyinat olan qurum “Azərsu”dur. Həmişə də cavab belə gəlib ki, işlək vəziyyətə gəlsin, biz bu su borularını, su təchizatını öz balansımıza götürək.

Hazırda həmin təchizat bələdiyyənin balansındadır. Biz “Azərsu”ya heç cür izah edə bilməmişik ki, elə yaxşı vəziyyətdə olsa, sizin balansınıza keçməyə nə ehtiyac var.

Mən 3 gün idi Zaqatalada idim. Təxminən 300 nəfər insan mənə məktubla müraciət edib. Onların yanında oldum, o mənzərəni sözlə ifadə etmək çətindir, təsvir edə bilmirəm. Bilirsiniz, hər bir şeyin alternativini ola bilər, məsələn, qaz olmaz, elektrik sobası qoyarsan. İşıq olmaz, şam yandırarsan, lampa yandırarsan. Amma suyun alternativini nədir? Mən onun anlamını heç cür izah edə bilmirəm, heç kimə izah edə bilmirəm və insanlar da haqlı olaraq bunu başa düşmək istəmirlər.

Mən bir məsələni də qeyd edim ki, parlamentdə “Azərsu” haqqında danışıqdan sonra mənə “Azərsu” rəhbərliyindən zəng oldu. Haqqına deyim ki, çox diqqətlə, ehtiramla bizi dinlədilər, hətta orada müəyyən işlər də görüldü. Bunu da etiraf edirəm. Onlara çox təşəkkür edirəm. Amma əsas məsələ bu gün 2 böyük kəndin, xüsusi ilə də Aşağı Tala kəndinin problemi. İnsanlar böyük çətinlik yaşayırlar.

Mən məktəbdən gələn məktəbli gördüm. Evə əlində su gətirirdi. Təsəvvür edin ki, bax, belə bir vəziyyətdir. Aidiyyəti qurumlardan artıq dərəcədə xahiş edirəm, bu dəyərli insanların dərdinə çarə qılın. Onlara rəhminiz gəlsin. Tala kəndlərində təxirəsalınmaz bir şəkildə bu çətinliyin həll edilməsinə ehtiyac var. Hətta o balans deyilən məsələ ki var, bələdiyyədən “Azərsu”ya keçmək – o da bu gün ikinci plandadır. Söhbət məlum vəziyyətdən gedir. Təcili nə isə etmək lazımdır. İnsanların durumu çox gərgin və acınacaqlıdır. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa Qasımlı. Mən çox üzr istəyirəm, Musa müəllim.

Elşən müəllim elə emosional danışdı. Çox təəssüflər olsun ki, hamıda su ilə bağlı problemlər var.

Tural Gəncəliyev.

Səfa müəllim, xahiş edirəm, deyin, siyahını götürsünlər.

T.Gəncəliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar. Mən də dəyərli millət vəkillərinin fikirlərinə qoşularaq hörmətli Sahibə xanımın rəhbərliyi ilə parlament nümayəndə heyətinin sonuncu uğurlu Afina səfərinə görə dərin təşəkkürümü bildirirəm. Bu, bir daha təsdiq edir ki, istər parlamentlərarası əlaqələrin qurulmasında, istərsə də ölkəmizin həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında bu kimi səfərlər çox önəmli və əhəmiyyətli rol oynayır. Bu, beynəlxalq parlament təşkilatlarında təmsil olunan bizim millət vəkilləri üçün də bir nümunədir.

Fürsətdən istifadə edib mən də Xankəndi sakinlərinin – Gəncə şəhərinin Göygöl rayonunda məskunlaşan şəxslərin üzləşdiyi problemlərdən danışmaq istəyirəm. Onlar, əsasən, Gəncə şəhərində “Yeni qəsəbə–2” adlanan ünvanda məskunlaşıblar. Həmin qəsəbədə yerləşən tam orta məktəbə gedən yolda səki olmadığına görə sakinlər məcbur olub uşaqlarını maşın yolu ilə aparırlar. Bu da onların həyatı üçün ciddi təhlükə və risklər yaradır. İndiyə qədər müvafiq qurumlara, yerli icra hakimiyyəti orqanlarına dəfələrlə müraciət olunmasına baxmayaraq, heç bir reaksiya verilməmişdir.

Digər bir problem həmin qəsəbədə həmkarım Elşən müəllimin dediyi kimi, su problemidir. Belə ki, həmin evlərə daimi içməli su verilmir. Həmin şəxslər məcbur olub içməli suyun kubunu 60 qəpiyə alırlar. Onların evlərinə verilən su isə kənd təsərrüfatı təyinatlı olduğuna görə

içməli su sayılmır. Ona görə xahiş edirəm, evlərə gələn kənd təsərrüfatı təyinatlı su, heç olmasa, əhaliyə 30 qəpiyə satılsın ki, bizim sakinlər əziyyət çəkməsinlər.

Digər çox mühüm bir məsələ Gəncə şəhəri, Nizami rayonu, Bayan 143a ünvanında yerləşən sakinlərin üzləşdiyi problemdir. Belə ki, həmin ünvanda – Gəncə Dövlət Universitetinin 2 nömrəli yataqxanasında və Gəncə Dövlət Regional Kollecin yataqxanasında məskunlaşan şəxslərin həyatına hələ də asfalt örtüyü çəkilməmişdir. Bu da həmin insanlar üçün çox ciddi problem doğurur.

Sonuncu çox mühüm bir problem isə Göygöl rayonunda Topal Həsənli kənd qəbiristanlığında olan problemdir. Xankəndi sakinlərinin əsas dəfn olduğu yer məhz həmin kənddə yerləşən qəbiristanlıqdır. Həmin yolda da asfalt örtüyü olmadığından insanlar öz yaxınlarını ziyarət etməyə gedəndə, rəhmətə getmiş şəxsləri torpağa tapşırmağa gedəndə çox böyük problemlərlə üzləşirlər. İndi üzə qışa doğru getdiyindən insanların bu problemi birə-beş artacaqdır. Xahiş edirəm, müvafiq qurumlar bu məsələyə yenidən diqqət göstərsinlər.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Ramin Məmmədov, buyurun.

R.Məmmədov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar və media nümayəndələri. Bu gün qardaş Türkiyə Cümhuriyyəti müstəqilliyinin 98-ci ildönümünü qeyd edir. Bu tarixi günün Azərbaycan üçün də böyük mənəvi və siyasi əhəmiyyəti vardır. Ümummilli lider Heydər Əliyevin bütün türk dünyasında məşhur “bir millət, iki dövlət” anlayışının gerçək həyatda təcəssümünün şahidi olduğumuz tarixi məqamda – Vətən müharibəsinin ildönümündə qardaş Türkiyənin dünyada artan nüfuzunu və rolunu

müşahidə etmək hər bir azərbaycanlıda qürur hissi yaşadır.

Bu gün Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri cənab Prezidentin də dəfələrlə vurğuladığı kimi, dünyada bənzəri olmayan qarşılıqlı etibara və etimada əsaslanır. Bizim xalqlarımızı birləşdirən yalnız etnik, dini və mədəni köklər deyil, eyni zamanda, mürəkkəb və ziddiyyətli proseslərin cərəyan etdiyi XXI əsrdə dünyaya eyni pəncərədən baxmağımızdır. Azərbaycan və türk xalqları ədalətin, sülhün, sabitliyin, əməkdaşlıq və rifahın hökmranlıq etdiyi bir dünyada yaşamaq istəyirlər. Beynəlxalq siyasətdə, iqtisadi müstəvidə və digər sahələrdə bu qədər yaxşı anlaşmağımızın əsas səbəbi də məhz budur. 1915-ci ildə Çanaqqalada Türkiyənin azadlığı uğrunda canlarından keçmiş minlərlə həmvətənimizi, 1918-ci ildə Azərbaycanın istiqlaliyyəti və təhlükəsizliyi naminə həyatını qurban vermiş türk əsgərlərini bir-birindən ayırmamağımızın yeganə səbəbi eyni dildə danışmağımız deyil. Onların hər biri bizim üçün ona görə əzizdir ki, millətimizin orta amalı olan ədalət uğrunda şəhid olublar.

Ötən ilin sentyabr ayında başlayan Vətən müharibəsində Türkiyənin Azərbaycana verdiyi siyasi dəstəyin fəlsəfəsində də məhz ədalət, sülh anlayışı dayanır. Biz yalnız iki qardaş deyil, həm də eyni amal uğrunda mübarizə aparan iki müttəfiq millətik. Bu ittifaqı yeni bir səhifəyə çevirən 2021-ci il iyul ayının 15-də imzalanmış Şuşa Bəyannaməsi Azərbaycanla Türkiyənin sabit, təhlükəsiz və tərəqqi edən Cənubi Qafqaz görmək arzusunun ifadəsidir.

İki qardaş ölkənin birgə səyi ilə fəaliyyətə başlayacaq Zəngəzur dəhlizi yalnız Azərbaycan və Türkiyənin deyil, ümumilikdə region xalqlarının həyatında dəyişikliklər mərhələsinin başlanmasına, bütün region iqtisadiyyatının

canlanmasına, burada yaşayan xalqların daha yaxşı həyat şəraitinin təmin olunmasına, rifahının yüksəlməsinə səbəb olacaq. Bu dəhliz bizi gələcəyə aparacaq strateji yoldur. Şübhəsiz ki, xalqımızın Vətən müharibəsi günlərində Türkiyənin verdiyi dəstəyi unutmayaacağı bəllidir. Azərbaycan Prezidentinin də müharibə dövründə qeyd etdiyi kimi, bizim üçün o günlər həm də həqiqət anı idi. Bu tarixi məqamda Türkiyənin nümayiş etdirdiyi mövqe bizim münasibətlərimizin bütün mahiyyətini və məzmununu çox dəqiq ifadə edir.

Türkiyə Prezidentinin Azərbaycana bu günlərdə etdiyi səfər bir daha göstərdi ki, bizim birliyimiz əbədi və sarsılmazdır. Çünki bu birliyin hədəfində hansısa üçüncü xalqlar və dövlətlər yox, sülh, sabitlik, təhlükəsizlik və rifah dayanır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Müşfiq Cəfərov, buyurun.

M.Cəfərov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son 10 ildə Azərbaycanın əldə etdiyi sosial-iqtisadi uğurlar növbəti mərhələdə dayanıqlı iqtisadi modelin formalaşması üçün mühüm zəmin yaradır. Belə ki, ölkəmizdə iqtisadi tərəqqinin təmin olunması istiqamətində reallaşdırılan sistemli islahatlar investisiya və biznes mühitinin yaxşılaşdırılmasını təmin edən əsas amillərdən biridir. Son dövrdə Azərbaycanda investisiya iqliminin yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm addımlar atılıb və vacib qanunverici təşəbbüslər həyata keçirilib. Bunun məntiqi nəticəsi olaraq ötən dövr ərzində milli iqtisadiyyata 250 milyard dollardan artıq vəsait cəlb edilib. Onların təxminən yarısı məhz xarici investisiyalardır.

Digər diqqət çəkən məqam vəsaitlərin 130 milyard dollardan çoxunun məhz qeyri-neft sektoruna yönəlməsidir. Bu, neft bazarında cərəyan edən böhran fonunda daha da əhəmiyyətlidir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli, 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi”nə əsasən investisiya axınını cəlb etmək üçün Azərbaycanda əlverişli biznes mühitinin təmin edilməsi əsas prioritetlərdən biri kimi müəyyən edilmişdir. Prezident İlham Əliyevin Cəlilabad və Şəmkir rayonlarına yeni təyin etdiyi icra başçılarını qəbul etdiyi görüşdə qeyd edilir ki, icra başçıları rayonlarda həm yerli, həm də xarici investisiyaların cəlbinə çalışmalıdırlar. Belə ki, özəl investisiyalar olmadan ölkə iqtisadiyyatı lazımı qədər inkişaf edə bilməz. Regionların böyük sənaye, kənd təsərrüfatı və turizm potensialı vardır ki, bunlardan da səmərəli şəkildə istifadə etmək lazımdır.

Deputatı olduğum Gəncə şəhəri də bu kimi investisiyaların cəlbi üçün cəlbedici görünə bilər. Ancaq bunun üçün şəhərdə investoru cəlb edə biləcək biznes mühiti, şərait və imkanlar yaradılmalıdır. Əks halda istər yerli, istərsə də xarici investor üçün şəhər cəlbedici və sərmayə yatırmaq baxımından əhəmiyyətli olmaya bilər. Eyni vəziyyət digər şəhər və rayonlarımıza da şamil olunur.

Gəncə şəhərində mütləqdir ki, azad sənaye məhəllələri, azad iqtisadi zonalar yaradılsın. Bunlar investisiya cəlbi üçün mühit formalaşdıracaq və şəhər rəhbərliyini sövq edəcək ki, investorlar üçün şərait yaratsın və investorlar da öz təklifləri ilə çıxış etsinlər. Strateji yol xəritəsinin yaradılmasında əsas vəzifə hər bir rayon və şəhər icra

başçısının üzərinə düşür. Belə ki, rayon və şəhər rəhbəri təşəbbüs irəli sürməli, İqtisadiyyat Nazirliyini bu işə cəlb edərək, rayon və şəhərin biznes mühitini araşdıraraq investisiya axınını cəlb etmək üçün regionda əlverişli biznes mühitinin təmin edilməsi məqsədi ilə öz imkanlarını səfərbər etməlidir. Bunun üçün real görünə biləcək rayon və şəhərin biznes xəritəsini, o cümlədən regiona məxsus real investisiya layihələrini hazırlayaraq təklif və təşviq etməlidir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, hamıya təşəkkür edirəm.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin məsələlərinə keçməliyik. Bu gün gündəlikdə 12 məsələ var. 1-ci məsələ “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı arasında FAO-Azərbaycan Tərəfdaşlıq Proqramı haqqında” Sazişin qüvvədəolma müddətinin uzadılmasına dair Protokol”un təsdiq edilməsi barədə qanun layihəsidir. Hörmətli həmkarlar, mən onu da qeyd edirəm ki, beynəlxalq saziş olduğuna görə bu qanun layihəsi “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununa əsasən bir oxunuşda baxılıb qəbul ediləcək. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Tahir Rzayevə söz vermək istəyirəm. Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev, *Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı arasında FAO-Azərbaycan Tərəfdaşlıq Proqramı haqqında” Saziş 2015-ci il may ayının 25-də imzalanmışdır. Saziş üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsinin davam

etdirilməsi və başa çatdırılması məqsədi ilə onun müddəti 2021-ci il dekabrın 31-dək uzadılır. 2021-ci il iyulun 14-də Bakı şəhərində imzalanmış Sazişin qüvvədəolma müddətinin uzadılmasına dair Protokolun təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi sizin müzakirənizə təqdim edilir. Həmin protokolun təsdiq edilməsinə münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Səməd müəllim, bu məsələyə sizin komitənizdə də baxılıb. Sözlünüz varmı?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Çox sağ olun. 1 nəfər çıxış etmək istəyir. Qüdrət müəllim, buyurun. Qüdrət Həsənquliyev.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, media nümayəndələri, hazırda ölkədə hamımız müşahidə edirik və insanlar da çox böyük narahatlıqla qeyd edir ki, ərzaq məhsullarının qiymətləri qalxır. Bir çox ərzaq məhsulları ölkəyə xaricdən idxal olunur. Sözsüz ki, mən Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı ilə bizim hökumətin əməkdaşlığına dair sazişin qüvvədəolma müddətinin uzadılmasına səs verəcəyəm. Amma sadəcə, bir məsələni soruşmaq istəyirəm. Regionun bütün dövlətləri Ümumdünya Ticarət Təşkilatının üzvüdürlər, yəni ərzaq məhsullarının qiymətinin qalxdığı bir vaxtda qiymət artımına mühüm təsir edən ərzaq idxalı və istehsalında daha ciddi rəqabət mühitinin yaradılması üçün ölkələr bu təşkilata üzv olurlar. Bu, ola bilsin ki, ilkin dövrdə müəyyən çətinliklər yaradır. Amma bir müddətdən sonra, əksinə, həmin ölkələrdə kənd təsərrüfatının da inkişafına töhfə verir. Ona görə ki, rəqabət mühiti yaradır və o cümlədən

ərzaq qiymətlərinə də təsir göstərir.

Dünya təcrübəsi göz önündədir. Yəni bütün bunları bildiyimiz halda bizim hökumətin Ümumdünya Ticarət Təşkilatı ilə danışıqları uzun müddət aparmasının mənası tək mənim üçün yox, həm də bir çox vətəndaşlarımız üçün qaranlıq olaraq qalır və çox istərdim ki, Milli Məclisin rəhbərliyi də bu məsələni diqqətdə saxlasın. Biz hökumətlə bu istiqamətdə müəyyən söhbətlər aparaq ki, bu məsələnin sonu necə olacaq. Biz nə vaxtsa bu təşkilata üzv olacağıq, yoxsa, ümumiyyətlə, ondan imtina edəcəyik. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Səməd müəllim söz demək istəyir. Buyurun.

S.Seyidov, *Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Bu sazişin faktiki texniki xarakter daşdığına artıq Tahir müəllim təqdim etdi. Qüdrət müəllimdə narahatlıq var. Ancaq bu, birbaşa bu qanun layihəsinə aid olan bir məsələ deyil. Bu, Ümumdünya Ticarət Təşkilatının bir proqramıdır. Biz bu proqrama 2015-ci ildə qoşulmuşuq. Bu proqramın ümumi miqdarı 10 milyon dolları əhatə edir, onun 7 milyonu artıq icra olunub, 3 milyonun icrası üçün bu proqramın ilin sonuna qədər uzadılması ilə bağlı tövsiyə verilib. Ona görə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hər hansı bir aqrar və təhlükəsizlik məsələsi ilə əlaqəsi yoxdur. Bu, sadəcə, proqramın yekunlaşmasıdır və onun yekunlaşması üçün bir ay uzadılması, yəni bu ilin sonuna qədər uzadılması məsələsi gündəmdədir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Səməd müəllim. Tahir müəllim, əlavəniz yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.45 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	86
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 2-ci məsələyə keçirik. Bu məsələ Azərbaycan Respublikasının Müqəddəs Taxt-Tacda Səfirliyinin təsis edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Qeyd edirəm ki, bu qanun layihəsi də bir oxunuşda qəbul ediləcək. Çünki onun mətnində dəyişiklik edilməsi mümkün deyil. Layihəni təqdim etmək üçün mən Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri hörmətli Səməd Seyidova söz verirəm. Səməd müəllim, buyurun.

S.Seyidov. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin müzakirəsinə tövsiyə edilən Azərbaycan Respublikasının Müqəddəs Taxt-Tacda Səfirliyinin təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi vacib, əhəmiyyətli və zamanında təqdim olunmuş qanun layihəsidir. Müqəddəs Taxt-Tacın 1992-ci il mayın 23-də Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyini tanımasına baxmayaraq, diplomatik münasibətlərimiz 1994-cü ildən başlamışdır. 1997-ci ildə ümummillə lider

Heydər Əliyevin Vatikanı, 2002-ci ildə Katolik kilsəsinin rəhbəri II İohan Pavelin ölkəmizə rəsmi səfərləri bu ikitərəfli münasibətləri yeni bir mərhələyə yüksəltdi. Bu səfərlərin ardınca Bakının ən gözəl yerlərinin birində – mərkəzdə Müqəddəs Məryəm Katolik Kilsəsinin tikintisi və 2008-ci ildə Müqəddəs Taxt-Tacın dövlət katibinin iştirakı ilə onun rəsmi açılışı münasibətlərimizi daha da yüksəltdi.

Hörmətli həmkarlar, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Müqəddəs Taxt-Tac ilə münasibətləri həmişə xüsusi əhəmiyyət kəsb edib və bu münasibətlərə daim xüsusi önəm verilmişdir. 2005-ci ilin fevral ayında Prezident İlham Əliyevin Müqəddəs Taxt-Taca səfəri bir neçə il ondan sonra – 2011-ci ildə “Azərbaycan Respublikası və Müqəddəs Taxt-Tac arasında Katolik kilsəsinin Azərbaycan Respublikasında hüquqi statusu haqqında” Sazişin imzalanmasına gətirib çıxardı. Bu, Azərbaycanın apardığı tolerantlıq siyasətinin, dinə hörmət siyasətinin bariz nümunəsidir. Məhz cənab Prezidentin göstərişi ilə Azərbaycanla Müqəddəs Taxt-Tac arasında təmaslar geniş şəkildə təşkil olunur.

Əziz dostlar, məlum olduğu kimi, Papa Fransisk Vatikanı rəhbər gələndən sonra həm daxildə, həm də xaricdə apardığı siyasət çox əhəmiyyətli və gözəçarpan bir siyasətdir. Heç də təsadüfi deyil ki, məhz Papa Fransisk rəhbərliyə gələndən sonra Vatikanda səfirliklərin sayı artmışdır. Bu, öz-özlüyündə aparılan siyasətin bir nəticəsidir. Bu nöqtəyi-nəzərdən Azərbaycan və Müqəddəs Taxt-Tac arasında ən önəmli məqamlar 2015-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəsmi səfəri, 2016-cı ildə Roma Papası Fransiskin Azərbaycana səfəri,

2018-ci ildə İtaliyaya rəsmi səfəri çərçivəsində Birinci vitse-prezidentimiz hörmətli Mehriban xanımın Vatikanda Roma Papası ilə görüşü və 2020-ci il fevralın 22-də cənab Prezident İlham Əliyevin və Birinci xanım Mehriban Əliyevanın Vatikanda rəsmi səfərdə olmalarıdır.

Əziz dostlar, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyevanın Azərbaycanla Müqəddəs Taxt-Tac arasında dövlətlərarası münasibətlərə verdiyi töhfə xüsusi qeyd olunmalıdır. Bu əlaqələrin inkişafında Mehriban xanımın həm də Heydər Əliyev Fondunun prezidenti kimi şəxsi dəstəyi və iştirakı ilə həyata keçirilən layihələr müstəsna rol oynamışdır. Bu fəaliyyət çərçivəsində Vatikanda Azərbaycan mədəniyyətinə həsr olunmuş tədbirlərin, konsertlərin, sərgilərin həyata keçirilməsi mümkün olmuşdur. İlk dəfə olaraq Azərbaycan tədqiqatçıları Vatikanın məxfi arxivində araşdırmalar aparmışdır. Regionumuza aid 60-dan çox qədim əlyazmalar aşkar edilmişdir. Onların arasında Nizaminin, Füzulinin, Nəsiminin və digər dünya şöhrətli Azərbaycan şairlərinin nadir əlyazmaları, əsərləri tapılmışdır. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə katolik dünyasının ən mühüm abidələrindən biri Müqəddəs Marçellinio və Pietro katakombalarının və Vatikan Apostol Kitabxanasında əlyazmaların bərpası layihəsi xüsusi qeyd olunmalıdır. Təsəvvür edin, bununla əlaqədar olaraq kardinal Canfranko Ravazi çıxışlarından birində demişdir: “Biz bütün xristian dünyasına bu layihələrdə iştirak etməyə çağırış etmişdik. Onlar cavab vermədilər. Ancaq Heydər Əliyev Fondu bu layihənin həyata keçirilməsinə cavab vermişdir”. Kardinal Ravazinin bu addımı müsəlman ölkəsinin xristian, katolik mədəni irsinin qorun-

masında həqiqi töhfə kimi dəyərləndirilmiş və bu, müsəlman ölkəsinin xristian incəsənət və mədəni dəyərlərinə Roma tarixində verdiyi ilk hadisə kimi qiymətləndirilmişdir.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, Müqəddəs Taxt-Tacda Azərbaycan Səfirliyinin təsis edilməsi Azərbaycanın mültikulturalizm, dini tolerantlıq siyasətinin ən yüksək nümunəsidir. Ümidvaram ki, gələcəkdə Müqəddəs Taxt-Tacın da Azərbaycanda Səfirliyi açılacaq. Bu baxımdan hörmətli həmkarlarımı bu qanun layihəsinə müsbət səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Səməd müəllim, qanun layihəsinə təqdim edərək belə geniş və ətraflı məlumatlara görə çox sağ olun.

Fəzail İbrahimli. Fəzail müəllim, buyurun.

F.İbrahimli. Hörmətli Sahibə xanım, əziz həmkarlar, mətbuat nümayəndələri. Birincisi, bu qanun layihəsi Prezident tərəfindən bizə təqdim olunub. Bunun bütün mahiyyəti, fəlsəfəsi, siyasi, mədəni tərəfləri diqqətlə araşdırılıb. Belə bir qanunun vacibliyinin zəruri olduğu gündəmə gətirilib. İkincisi, Səməd müəllimin izahı məsələnin fəlsəfəsini tamamilə açdı, siyasi və mənəvi tərəflərin nə qədər zəruri bir müstəvidə inkişaf etdiyini bizə anlatdı. Üçüncüsü, səfirliyin açılması nə deməkdir? Dini müstəvidə dünya siyasətinə təsir edə bilən bir dövlətlə səfirlik müstəvisində mübadilə Azərbaycan xalqının, Azərbaycan dövlətinin ancaq xeyrinədir. Belə olan təqdirdə bununla bağlı bizim hansı iradlarımız, hansı düşüncələrimiz ola bilər? Mən təklif edirəm ki, həmkarlarım yazılanların hamısına hörmətlə yanaşsın əgər məsləhət bilirlərsə, biz bu qanun layihəsinə səsə qoyub qəbul edək. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Etiraz etmirsinizsə, mən məsələni səsə qoyuram. Buyu-

run, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.54 dəq.)
Lehinə	86
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	86
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Növbəti məsələyə keçirik. Bu, 3-cü məsələdir. Əmək Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Onu da deyim ki, qanun layihəsi uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır və ona görə bu qanun layihəsi də bir oxunuşda qəbul ediləcək. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Siz tamamilə düzgün vurğuladınız ki, bu qanun layihəsi uyğunlaşdırma xarakterlidir, texniki xarakter daşıyır. Qanun layihəsi bizim komitə tərəfindən hazırlanıb təqdim edilmişdir. Əslində, “Müstəqillik Günü haqqında” Qanunun ikinci oxunuşunda bu barədə fikirlərimi söyləmişdim. Çünki belə bir fikir səslənmişdi ki, “Müstəqillik Günü haqqında” qəbul etdiyimiz Qanun 18 oktyabr və 28 may tarixlərini bərabərləş-

dirir, yanlış bir fikir idi. Buna da münasibət bildirmişdim.

Oktyabrın 17-də isə möhtərəm cənab Prezident özü “Müstəqillik Günü haqqında” Qanunun müəllifi kimi bu qanunu şərh edərkən bir daha fikirlərini açıq söylədi. Ona görə, hörmətli xanım Sədr, Əmək Məcəlləsinə dəyişikliklər bizim tərəfimizdən hazırlanıb. Təbii ki, “Müstəqillik Günü haqqında” Qanun qanunvericilik təşəbbüsü subyektivi tərəfindən təqdim olunduğuna görə onlarla da razılaşdırmışdıq, texniki xarakterlidir. Mahiyyət odur ki, Əmək Məcəlləsində də mayın 28-i Müstəqillik Günü, oktyabrın 18-i isə Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi qeyd edilsin. Ona görə, açıq, bu texniki məsələ ilə bağlı müzakirələrin hansı formatda keçəcəyi mənə çox da aydın görünmür. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim. 2 nəfər yazılıb. Fazil müəllim, Əli Məsimli.

Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mən məsələyə qısaca toxunacağam. Məncə, burada uyğunlaşdırma təbiidir. Amma uyğunlaşdırma ilə kifayətlənmək olmaz. Cəmiyyəti bir məsələ maraqlandırır. Biz bu məsələ ilə bağlı bir çox mübahisələrdə iştirak etdik. Tutarlı arqument də göstərilmədi ki, respublika olmalıdır, niyə bu dəyişdi?

Bu dəyişiklik doğru idi və bizim bəyannamə İstiqlal Bəyannaməsi olduğuna görə İstiqlal Bəyannaməsi müstəqillik bəyannaməsidir və təbii ki, belə bir dəyişiklik də cəmiyyət tərəfindən normal qəbul olundu.

Amma anlaşılmayan bir şey var. Biz mayın 28-ni qeyri-iş günü hesab edirik. Müstəqillik Günü bir dəyərdir. Müstəqilliyin bərpası məgər dəyər deyil? Müstəqilliyin

Bərpası Gününü bayram kimi qeyd ediriksə, bunun qeyri-iş günü kimi elan olunması, onun Əmək Məcəlləsində təsbit edilməsi, mənim fikrimcə, zəruridir, vacibdir. Ola bilsin ki, digər bayram günləri var, onlar qeyri-iş günü kimi hesab edilir. Onlarda dəyişiklik etmək olar. Amma bu gün Müstəqillik Günü qədər 18 oktyabr da bizim üçün vacibdir. Biri tariximizdir, biri isə bu günümüzdür. Bu günümüz tariximiz üzərində qurulubdur və mən hesab edirəm ki, bu məsələyə adi baxmaq olmaz, ona ciddi yanaşmaq lazımdır. Cəmiyyətdə də bu məsələ ilə əlaqədar müəyyən gözləntilər, çağırışlar var və qeyri-iş günü hesab olunması ilə bağlı Əmək Məcəlləsində dəyişiklik olunmalı idi. Biz hər dəfə bu məsələləri dəyişməmək üçün elə, mənim fikrimcə, hörmətli Əli müəllim də bu məsələni indi müzakirə edə bilərdi. Məsələ bir dəfəyə konkret həllini tapardı. Əgər qeyri-iş günü hesab olunmursa, niyə olunmur? Bunun səbəbi izah edilməlidir. Müstəqilliyin bərpası bizim üçün daha az əhəmiyyət daşıyır? Hər halda bunu izah etmək, məncə, vacibdir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əli müəllim. Əli Məsimli, buyurun.

Ə.Məsimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi Milli Məclisə daxil olan gündən Azərbaycanda çox ciddi bir gündəm yaratdı. Bu, təbiidir, ona görə ki, bu, dəyər idi və bu dəyər ətrafında xeyli müxtəlif fikirlər yarandı. O vaxt biz çıxış edəndə iki məqama xüsusi diqqət etdik. Birincisi, ictimai rəydən çıxış edərək daha rəasional variant kimi hesab etdik ki, Müstəqillik Günüə yanaşanda respublika və müstəqillik sözlərinin bir-birinə qarşı qoyulması kimi yox, bir-birini tamamlayan ifadələr kimi istifadə edilməsi çox vacibdir. Bu, cəmiyyət

üçün də məmnuniyyətlə qarşılanan bir variantdır. Hesab edirəm ki, müzakirələr də bu istiqamətdə getdi.

İkinci məqam isə ondan ibarət idi ki, əgər Müstəqillik Günü dövlət bayramı səviyyəsində qeyd edilirsə, müstəqillik dəyədirsə, müstəqilliyin bərpası da dəyərdir və burada birinin dövlət bayramı səviyyəsində, o birinin isə peşə bayramı səviyyəsində qəbul olunması məqbul hesab edilmir. Bunu əsaslandırmaq üçün kifayət qədər fikirlərimizi qeyd etdik. İndi mən bu məsələ ətrafında yenə də bildirmək istəyərdim ki, 18 oktyabra dövlətçilik mənafeyi baxımından münasibətin mükəmməl ifadəsi olan xüsusi Prezident fərmanı var. Həmin fərmanda Azərbaycan həyatında əlamətdar hadisə olan 18 oktyabra yanaşmanın hüquqi əsası bu cür ifadə olunub. Mən həmin fərmanı diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm: “18 oktyabr – Dövlət müstəqilliyi gününün Azərbaycan Respublikasının dövlət bayramı kimi qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı. 1991-ci il oktyabrın 18-də “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktının qəbul edilməsinin Azərbaycanın milli dövlətçiliyi tarixində müstəsna əhəmiyyətini nəzərə alaraq qərara alıram: “18 oktyabr – Dövlət müstəqilliyi günü hər il Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayramı kimi qeyd edilsin”. Bir də təkrar edirəm: dövlət bayramı kimi qeyd edilsin. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev. Bakı şəhəri, 15 oktyabr 1994-cü il, nömrə 223.

İkinci, bu layihə hazırlananda niyə 18 oktyabr – Müstəqilliyin Bərpası Günü Azərbaycan Respublikasının dövlət bayramı kimi qeyd edilməsi nəzərə alınmayıb və 18 oktyabr – Müstəqilliyin Bərpası Günü peşə bayramı səviyy-

yəsində saxlanılıb. Çox vacib sualdır. İkinci, niyə bu layihədə 18 oktyabr – Müstəqilliyin Bərpası Gününün qeyri-ış günü olması, dövlət bayramı səviyyəsində qeyd edilməsi ilə bağlı cəmiyyətin gözləntiləri nəzərə alınmayıb. Üçüncü, layihədə 18 oktyabr – Müstəqilliyin Bərpası Günü ilə bağlı Milli Məclisdə təmsil olunan, eləcə də son vaxtlar aktiv dialoq tərəfdarı kimi çıxış edən, ümummilliy məsələlərdə müntəzəm surətdə birgə bəyanatlar verən çoxsaylı partiyaların rəyləri nə dərəcədə nəzərə alınıb.

Oktyabrın 21-də Yeni Azərbaycan Partiyasının qərar-gahında, mənim fikrimcə, çox ciddi bir dəyirmi masa keçirildi: Vətən müharibəsi, Prezident-xalq-ordu birliyinin möhtəşəm rəmzi. Orada Milli Məclisin komitə sədrləri, parlamentdə təmsil olunan siyasi partiyaların rəhbərləri, hərbi-siyasi ekspertlər, QHT və media nümayəndələri çıxış etdilər. Mən hesab edirəm ki, orada perspektivdə nəzərə alınması vacib olan kifayət qədər rəşional təkliflər irəli sürüldü. Həmin təkliflər də Milli Məclisin təmsilçiləri tərəfindən müsbət qarşılıandı və düşünürəm ki, bu istiqamətdə işlər davam etdirilməlidir. Ona görə də bu istiqamətdə işlərin davam etdirilməsinin bir mövzusunı təklif edirəm. 2021-ci il müstəqilliyimizin 30 illiyidir. O, təkcə 18 oktyabr deyil, 365 gün müstəqilliyin 30 illiyi günüdür. Bu nöqtəyi-nəzərdən ilin sonuna qədər “Müstəqilliyimizin 30 ili: milli həmrəylik, dialoq, inteqrasiya” mövzusunda bir tədbirin keçirilməsini və həmin tədbirdə 18 oktyabr – Müstəqilliyin Bərpası Gününə münasibət ətrafında vahid bir yanaşmanın işlənilib hazırlanmasını vacib hesab edirəm. Bu deyilənləri nəzərə alaraq, ola bilər ki, bu gün bu, qəbul olunacaq. Amma bu gün bunun qəbul olunması ilə bir ay sonra qəbul olunmasının elə bir əhə-

miyyəti yoxdur. Ona görə də hesab edirəm ki, sadaladığım həmin məqamlar kifayət qədər yetərincə arqumentlərdir. Ona görə də əgər, doğrudan da, qeyri-iş günlərinin sayının artırılması bir problemdirə, buna da bir təklifimiz var: Novruz bayramı 5 qeyri-iş günüdür. Həmin bayramdakı 5 qeyri-iş gününün biri götürülüb 18 oktyabr – Müstəqilliyin Bərpaası Gününün qeyri-iş gününə çevrilməsini təmin etsin. Çünki bu, dəyərdir. Dəyərə bu cür yanaşmanı məqbul hesab etmirik. Hesab edirik ki, bu istiqamətdə iş milli həmrəyliyimizin möhkəmlənməsi və Azərbaycanda bu məsələyə olan gözləntilərin məmnunluqla qarşılınması istiqamətində irəliyə doğru çox ciddi bir addım olar. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Buyurun, Hikmət müəllim.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, əslində, mən həmkarlarımızın qaldırdığı məsələyə münasibət bildirərkən düşünürəm ki, bu tarixə biz iki kontekstdə yanaşmalıyıq. Bunlardan biri sırf ideoloji, əlamətdar dövlətçilik günlərimizin tarixi, ideoloji əsasları, onun ictimai şüurla təbliğatı və gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından o günlərin – mühüm tarixi günlərimizin münasibətini müəyyənləşdirməliyik. İkincisi, ondan ibarət olmalıdır ki, məsələyə əmək münasibətləri kontekstində, əmək, istehsal münasibətləri kontekstində baxmalıyıq. Əlbəttə ki, birinci yanaşmada, şübhəsiz ki, Müstəqillik Günü və Müstəqilliyin Bərpaası Günü Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində çox mühüm, çox əhəmiyyətli günlərdir. Bunların birini digəri ilə müqayisə etmək, sadəcə, tarixi kontekstdə ola bilər ki, biz 1918-ci ildə müstəqilliyimizi əldə etdik, 1991-ci ildə isə onu bərpa etdik.

Şübhəsiz ki, bu günün iş günü və ya qeyri-iş günü olması hadisəni, bizim ictimai milli münasibətimizi şərtləndirmir. İş günü olmasa da, olsa da, bu gün bizim üçün əzizdir. Dövlətçilik dəyərlərimizin və simvollarımızın təbliği baxımından da heç bir maneə yaratmır. Kim bizə məhdudiyət qoya bilər ki, qeyri-iş günü olmadığına görə, bu tarixə az diqqət yetirməliyik, belə bir şey yoxdur. Ona görə də burada bir qədər uzlaşmayan məsələ nədən ibarətdir: bir mühüm tarixi hadisə ilə bağlı 2 qeyri-iş gününün bayram edilməsi və onun əmək, istehsal münasibətlərinə necə təsir göstərməsi məsələsi. Ona görə mən düşünürəm ki, hər iki yanaşmanı təhlil edib bəlkə müəyyən fikrə gəlmək olar, amma hər halda təqdim olunan qanun layihəsini bu cür qəbul etmək nə 18 oktyabrın əhəmiyyətini azaltmır, nə də 28 may – Müstəqillik Gününün tarixinin, qiymətinin, dəyərinin birini digərindən fərqləndirmir. Sadəcə, bunlar tarixi kontekstdə və birinin ilk olması ilə, yəni 1918-ci ildə əldə etdiyimiz müstəqilliyimizin ilk olması ilə fərqlidir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Hikmət müəllim.

Sabir Rüstəmxanlı, buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Buradakı münasibətlərə birmənalı şəkildə dəyər vermək lazımdır, o da yaxşıdır, bu da yaxşıdır prinsipi ilə olmaz. Mən hesab edirəm ki, burada çox aydın bir mənzərə və aydın bir məntiq var. Biz 18 oktyabrda dövlət müstəqilliyini bərpa etmişik. Bu dövlət müstəqilliyinin bərpası çox ciddi bir bayramdır. Sonra bunun törəmələri gəlir. Bu dövlət müstəqilliyi bərpa olunmasa idi, Dövlət Bayrağı Günü ola bilməzdi. Bu gün olmasa idi, biz Novruz bayramının, Qurban bayramının, Ramazan bayramının, Dünya Azərbaycan

canlılarının Həmrəyliyi Gününün heç birini bayram kimi qeyd edə bilməzdik. Onun sovet dövründə heç biri mümkün deyildi. Dövlət müstəqilliyi bərpa olunub ki, bu günlər sonra rəsmiləşib və bayrama çevrilib.

Necə olur, bu hadisələri doğuran əsas amil – Müstəqilliyin Bərpası Günü qeyri-iş günü sayılmır, amma bundan sonra törəyən bayramların hər biri 2 gün, 5 gün qeyd olunur. Ona görə mən təklif edirəm ki, burada bu məsələyə belə tərəddüdlə yanaşmaq lazım deyil. Biz Məclisin təklifini qaldırmalıyıq, bildirməliyik. Qurban bayramı 2 gün olmasın, Ramazan bayramı 2 gün olmasın. Vaxtı ikən bunlar heç bayram kimi qeyd olunmurdu. Millət özü sərbəst bu bayramları qeyd edirdi. İndi biz onlara 2 gün vaxt veririk, iş günü saymırıq, amma dövlət müstəqilliyinin bərpasına bir günü də qıymırıq, artıq hesab edirik. Niyə? Mən bunu başa düşə bilmirəm. Ona görə çox xahiş edirəm ki, Milli Məclis bu məsələyə ciddi yanaşsın və Müstəqilliyin Bərpası Günü iş günü olmasın.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, xanım Sədr. Biz komitədə bu məsələni müzakirə edərkən deputatlar arasında belə bir fikir mübadiləsi olmuşdu ki, bu, texniki məsələdir, müzakirə açılmaz. Mən isə demişdim ki, yox, açıla bilər. Çünki həm də populizm mövzusu üçün bir bəhanə ola bilər.

Açığı, ona görə təəccüblənirəm ki, bizim komitənin təqdim etdiyi layihədə yeni heç nə yoxdur. 18 oktyabr burada qeyri-iş günü kimi qeyd olunmayıb. Əslində, biz onu etmək məcburiyyətində də deyildik. Belə çıxır ki, indiyə qədər dövlətimiz, xalqımız bu günə ehtiramsız yanaşmışdır? Bizim etdiyimiz ancaq adların dəyişdirilməsidir. Bu

günə qədər də 18 oktyabr bayram kimi qeyd edilirdi. Dövlət bayramı idi. Əli müəllim, o peşə bayramını haradan fikirləşdiniz, mən başa düşmədim. 18 oktyabr peşə bayramıdır? İndiyə qədər belə qəbul etmisiniz? 18 oktyabr da, əvvəlki Respublika günü də dövlət bayramlarıdır. İndi də belədir. Bizim dəyişdirdiyimiz ancaq adıdır. Əgər siz düşünürsünüzsə ki, qeyri-iş günü məsələsini ora əlavə etməklə nəyi isə gücləndirirsiniz, yanlış düşünürsünüz. Çünki qeyri-iş günü məsələsi burada heç nəyi nə gücləndirmir, nə də azaltmır.

Məcəllədə bayram günləri ifadəsi işlədilib: dövlət bayramları. Sabir müəllim, o fikirlə də razılaşa bilmərəm. Deyirsiniz ki, bu bayramdan digər bayrama ötürək. Bizim Qurban bayramındakı, Novruz bayramındakı qeyri-iş günləri ilə Müstəqillik Günü'nün qeyri-iş günü məsələsini qarışdırmayın. O bayramlar bizdə əsrlər boyu mövcud olub. Ona görə də hesab edirəm ki, bu məsələni süni surətdə mürəkkəbləşdirirsiniz. Bizim komitənin təklif etdiyi Əmək Məcəlləsində “Müstəqillik Günü haqqında” Qanuna uyğun olaraq adların dəyişdirilməsidir, vəssalam. İndiyə qədər Azərbaycanda bayramların hansının iş günü, hansının qeyri-iş günü olduğu bizim bu qanunun predmeti deyil. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Əli müəllim, arayışa görə sağ olun.

Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.11 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	2
Bitərəf	2

Səs vermədi

2

İştirak edir

82

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, nəticə necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti 4 məsələsi, yəni 4-cü, 5-ci, 6-cı, 7-ci məsələləri üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin 4-cü məsələsi Gömrük Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Layihə barədə məlumat vermək üçün İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz verəcəyəm. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, Gömrük Məcəlləsinə təklif olunan dəyişiklik daxili emal xüsusi proseduru adı altında mallar idxal olunan zaman sahibkarlardan tələb edilən maliyyə təminatının məcburi olmaması ilə bağlıdır. Düşünürəm ki, birinci və ikinci oxunuşlarda bu barədə xeyli məlumat verilib və keçən dövr ərzində qanun layihəsinin dəyişilməsi ilə bağlı komitəyə hər hansı bir təklif daxil edilmədiyinə görə mətn olduğu kimi saxlanılıb. Ona görə qanun layihəsini bir daha dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim. Mən görürəm ki, Tahir Kərimli çıxışa yazılıb. Tahir müəllim, üçüncü oxunuşla bağlı sözlünüz var? Buyurun.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, fürsətdən istifadə edib xanım Sədrin xari-

ci səfərlərinin postmüharibə dövrü üçün xüsusi əhəmiyyətini qeyd etmək istərdim. Doğrudan da, bu, çox yaxşıdır.

Gömrük Məcəlləsinin 167-ci maddəsində dəyişiklik olur və konkret bu maddə ilə bağlı fikirlərimi bildirmək istərdim. Burada 167.5-ci maddədə yazılıb: bu Məcəllənin 167.1-ci maddəsində qeyd olunan icazənin verilməsinin yerli istehsalçıların mühüm maraqlarına təsir göstərmə dərəcəsi iqtisadi şəraitin təhlili nəticəsində müəyyən edilir. Bu təhlilin aparılması qaydalarını müvafiq icra hakimiyyəti orqanı müəyyən edir. Mənim fikrim bununla bağlıdır. Təkrar edirəm, yerli istehsalçıların mühüm maraqlarına təsir göstərilməsi və bu qaydaların müəyyən edilməsi xüsusi müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən. Mən indiyə kimi bilmirəm, hansı müvafiq icra hakimiyyəti orqanları bu qaydaları müəyyən edib. Bu qaydalar nədən ibarətdir və yaxud olubmu? Olmayıbsa, niyə olmayıb? Cəmiyyətdə bununla bağlı gömrük orqanlarına ittihamlar səsləndirilir. Amma bu qaydalar əgər varsa, ona əməl olunmursa və bizdən gizli saxlanılırsa, onda gömrük orqanlarını ittiham etmək olar.

Bizim konstitusion tələbimiz ondan ibarətdir ki, hər şey insan üçün, hər şey insanın rifahı üçün. Burada söhbət yerli istehsalçıdan gedir. Bəzən deyirlər, bizim gömrükdə bu prosedurlar kimə xidmət edir? İnhisarçılara. İnhisarçıların import, eksport məsələlərində əli-qolu açıldı, yerli istehsalçı isə deyəndə deyirlər, axı bunların məhsulu yoxdur. Mən aqrar bir rayonu təmsil edirəm. Bu gün kəndlinin əlində hədsiz dərəcədə alma, kartof və digər meyvə-tərəvəz qalıb, sata bilmir. Bəzən isə əkmir, çünki alan yoxdur. Bu da bizdə “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında” Qanunda yoxdur. Belə olan təqdirdə, hörmətli Sədr,

diqqəti ona cəlb etmək istəyirəm ki, yerli istehsalçı nə etməlidir? Deyir, ən yaxşı nümunə keçmişdə yaxşı olanın tətbiqidir. Bu, özü də yenilikdir.

Mən fikrimi çox qısa – bir-iki dəqiqə ərzində sizə çatdırım. Birincisi, xahiş edirəm, əgər inzibati ərazi bölgüsü ilə rayon, şəhər bölgüsü bu gün qalıbsa və optimal qaydada davam edirsə, nə üçün biz respublika üzrə tədarük kontorunu Sədərəkdə yaratmışıq. Nə üçün bütün rayonlarda o tədarük kontorlarını bərpa etməyəək? O tədarük kontorları əhalinin əlində olan bütün məhsulları almasın? Alsın və ehtiyatda saxlayaq, nə bilim, soyuducu anbarlar tikilsin. Mən hesab edirəm ki, bu, yerli istehsalın təşkili üçün olduqca vacibdir. Necə olur ki, ucuz qiymətə xaricdən kartof, soğan, alma gətirirlər, camaat isə əlindəkini sata bilmir. Belə vəziyyətdə camaatımızı lazımi qaydada təmin edə bilmirik. Hesab edirəm ki, kəndliyə imkan verməliyik, əksin, becərsin, becərdiyini sata bilsin. O kontorlar da onu ala bilsin.

İkinci bir məsələyə toxunmaq istərdim. Biz müharibədən keçmişik. Vaxtı ilə 1919–1921-ci illərdə hərbi vəziyyət var idi və ondan sonra yeni iqtisadi siyasət – ərzaq sapalağı tətbiq olundu. Mən iqtisadçılara, islahat keçirənlərə təklif edirəm, buna oxşar bir sistem yaratsınlar. Ərzaq sapalağına bənzər bir iqtisadi sistem ki o insanların stimulu olsun və onlar özlərini dolandıra bilsinlər. Dövlətdən istəməsinlər ki, mənə pul, pensiya, əmək haqqı ödə. Onsuz da dediyimiz kimi əksini edirlər.

Nəhayət, üçüncü dediyim məsələ MTS-lərin bərpasıdır. Camaat əlində olan torpaqları əkib-becərə bilmir. Mən hesab edirəm ki, keçmişdə olan maşın-traktor parklarını bərpa etmək lazımdır. Camaatı yanacaq, maşın, traktor, kombayn ilə təmin etmək lazımdır ki, işini görsün. Hindis-

tanda insanlar texnologiyanı tətbiq etmir ki, yüz minlərlə işçi ac qalar, eybi yoxdur, qoy çörəklərini qazansınlar. Biz də burada nə etdik: 50 min köşkü aradan qaldırdıq, 50 min taksini qadağan etdik. Bunların hamısının çörəyi kəsildi axı. Biz qorxmayaq, bərbəzəyimiz yaxşıdır. Yuxarıdan iqtisadi islahatlar həyata keçirilir, çox yaxşı, amma aşağıdan da bu islahatları aparmalıyıq ki, xalqımız onun xeyrini görsün. Mən təşəkkür edirəm. Hesab edirəm ki, islahat keçirənləri, iqtisadiyyat nazirini dəvət edib bu məsələləri də götür-qoy etmək lazımdır. Qorxmasınlar ki, bu, sosializmdə belə olub, indi biz kapitalizmdə onu tətbiq edə bilmərik. Ən əsası, təkrar edirəm, sonuncu sözlüm odur ki, bizim borcumuz xalqın rifahını, yerli istehsalı təşkil etməkdir. Bu qanun da var, maddə də var. Bu, maddənin tələbini yerinə yetirməkdir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim. Əslində, Sizin dedikləriniz hamısı elə ikinci oxunuşa aid olan məsələlər idi. Gərək vaxtında deyəydiniz.

Buyurun, Fəzail müəllim.

F.İbrahimli. Təşəkkür edirəm. Mən bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Çünki burada “ərzaq sapalağı” ifadəsi işlədildi. Bolşeviklər Rusiyada hakimiyyətə gələndə ərzaq sapalağı bir siyasətə çevrildi. Kəndlinin əlində nə var idi, hamısını tutub aldılar. Kəndlərdə üsyan baş verdi və nəticədə 1921-ci ildə Rusiya Bolşevik Kommunist Partiyasının X qurultayında ərzaq sapalağı ərzaq vergisi ilə əvəz olundu. Mən bunu ona görə gündəmə gətirdim ki, siz deyirsiniz, ərzaq sapalağı tətbiq olunsun. Mətbuatda bu məsələləri gedib araşdıranda deyəcəklər ki, Milli Məclisdə ərzaq sapalağı ilə ərzaq vergisinin fərqi bilmirlər. Ərzaq sapalağı ziyanlı bir siyasətdir. Onun adını tutmaq olmaz.

Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fəzail müəllim. Hörmətli həmkarlar, birinci, ikinci və üçüncü oxunuşların tələblərinə riayət etmək lazımdır. Çıxışlar düzgün olmur, sonra da lazımsız olmayan diskussiyalar açılır. Fəzail müəllim tamamilə düz deyir.

Rüfət müəllim, Siz çıxmısınız?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun. Qanun layihəsi qəbul edildi.

Gündəliyin 5-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Valyuta tənziimi haqqında” Qanunda və digər 9 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü hörmətli Mahir Abbaszadəyə söz verirəm. Mahir müəllim, buyurun.

M.Abbaszadə, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Sahibə xanım, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, qanun layihəsi bizim “Mühasibat uço-

tu haqqında” Qanuna uyğunlaşdırmadır və eyni zamanda, maliyyə bazarlarının, palatanın ləğv olunması və Mərkəzi Bankın yaranması ilə əlaqədar olaraq qanunda dəyişiklik edilir. Qanunda adı keçən maliyyə institutlarının bundan sonra “Mühasibatlıq haqqında” Qanuna uyğun olaraq öz mühasibatlığını qurması, fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən hesabatların tələb edildiyi zaman maliyyə vəsaiti ödənmədən, yəni pulsuz olaraq həyata keçirilməsi ilə bağlıdır.

Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, qanun layihəsinin birinci və ikinci oxunuşları zamanı bizim komitəyə hörmətli millət vəkilləri tərəfindən heç bir irad və təklif daxil olmamışdır. Buna görə qanun layihəsinin səsə qoyulmasını və deputat həmkarlarım tərəfindən dəstəklənməsini xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Mahir müəllim. Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Çıxış etmək istəyən yoxdur.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.21 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qəbul edildi, sağ olun.

Növbəti məsələ 6-cı məsələdir. Bu məsələ “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Qanunda dəyişiklik

edilməsi barədə qanun layihəsidir. Layihəni Səhiyyə komitəsinin sədri hörmətli Əhliman Əmiraslanov təqdim edəcək. Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov, *Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri*.

Çox hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Mən də fürsətdən istifadə edərək qardaş Türkiyənin Cümhuriyyət bayramı münasibəti ilə Milli Məclisin qəbul etdiyi, göndərdiyi təbriklərə qoşularaq türk qardaşlarımıza uğurlar, müvəffəqiyyətlər arzu edirəm.

Qanun layihəsi ilə bağlı ikinci oxunuşda geniş müzakirələr keçirilmiş, bir neçə millət vəkili həmkarlarımız Azərbaycanda icbari tibbi sığortanın tətbiqi ilə bağlı suallar və təkliflərlə çıxış etmişdilər. Mən o sualların bir qismini cavablandırmağa çalışdım. İstərdim qeyd edim ki, bu yaxınlarda biz Səhiyyə Nazirliyi, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi və TƏBİB-in iştirakı ilə dinləmələr keçirəcəyik. Bu dinləmələrdə millət vəkili həmkarlarımın icbari tibbi sığorta ilə bağlı olan narahatlıqlarına aydınlıq gətirmək mümkün olacaq.

Sırf qanun layihəsi ilə bağlı hörmətli həmkarım Vüqar müəllimin bir neçə sualı və qeydi olmuşdur. Bunlardan ən əsası xidmət zərfinə daxil olmayan, sığortası dövlət tərəfindən qarşılanan həssas insanlar qrupuna göstəriləcək tibbi xidmətlərin aqibəti barəsində olan suallar idi. İstərdim qeyd edim ki, bu xidmətlər bu gün Azərbaycan Respublikasının səhiyyə üzrə dövlət proqramları çərçivəsində həyata keçirilir. 16-ya yaxın dövlət proqramları var. Bunlar hələ icbari tibbi sığorta ilə əhatə olunmayıb. Ancaq nəzərdə tutulur ki, bu dövlət proqramları da gələcəkdə icbari tibbi sığortaya keçəcəkdir. Onda o, xidmətlər zərfində yer

alacaqdır.

Digər suallardan biri xidmətlərlə bağlıdır. Elə xidmətlər var ki, heç vaxt o icbari tibbi sığorta ilə əhatə olunmayacaq. Onlar hansılardır? Estetik əməliyyatlar, tibbi kosmetika, urgent stomatologiya istisna olmaqla, bütövlükdə, stomatologiya xidməti və digər xidmətlər. Bunlar icbari tibbi sığorta ilə heç vaxt qarşılanmayacaq, yalnız insanlarımızın öz vəsaiti hesabına olacaqdır.

Xidmətlər zərfi ilə bağlı keçən dəfə sual oldu ki, xidmətlər zərfində hansı xidmətlər var. Bu gün artıq xidmətlər zərfində olan xidmətlərin sayı 2600-ü keçibdir. Növbəti il üçün bu xidmətlərin sayının 3700-ə qədər artırılması nəzərdə tutulur.

Vəsaitlərin xərclənməsi barədə Vüqar müəllimin yenə sualı olmuşdu. İstərdim qeyd edim ki, əldə olunan vəsaitlər tibbi xidmət göstərən müəssisələrə ödəniləcək. Müəssisələr bu vəsaiti tibb müəssisələrinin inkişafına və tibb işçilərinin əlavə əmək haqlarının ödənilməsinə sərf edəcəklər.

Dövlət tibb müəssisələrində sabit tibb xidmətləri tariflərinin tətbiq olunması hesab edirəm ki, bu gün mövcud olan müxtəlif tibb müəssisələrində fərqli qiymətlərin aradan qaldırılması kimi problemin həllinə kömək edəcək. Bunu müsbət hal kimi qiymətləndirmək lazımdır.

Qiymətlər zərfinə daxil olan xidmətlərin konkret qiymətləri barədə məlumatı icbari tibbi sığortanın internet saytından almaq olar, o, açıqdır və orada hər bir xidmətin müalicə və müayinə qiymətləri öz əksini tapıbdir. Qanun layihəsində tibbi xidmətlərin qiymətlərinin göstərilməsi qanun layihəsinin predmeti deyil, bunu icra hakimiyyəti orqanları müəyyən edəcək və tibb müəssisələrinə göndərəcəklər.

Son olaraq istərdim qanun layihəsinin müzakirəsində iştirak edən bütün millət vəkillərinə, qanun layihəsini dəstəkləyən həmkarlarıma öz dərin təşəkkürümü, minnətdarlığımı bildirim və qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda da qəbul olunmasını onlardan xahiş edim. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim. Musa müəllim, sualınız var, deyəsən? Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Mən hörmətli Əhliman müəllimin çıxışını diqqətlə dinlədim və bütün verilən cavablardan da razıyam. Amma yenə mənə aydın olmadı. İkinci oxunuşda mən məsələ qaldırmışdım ki, 3 milyona yaxın vətəndaşımız, hansı ki, pensiyaçılar, əlillər, şəhid ailələri, hamilə qadınlar, uşaqlar, tələbələrdir cənab Prezident onları icbari tibbi sığorta haqlarını ödəməkdən azad edibdir, dövlət büdcəsinə götürübdür. 1500-ə qədər xidmət pullu olacaqdır. Həmin şəxslər bu xidmətlərlə bağlı ciblərindən pul ödəyəcəklər? Çünki laboratoriya xidmətləri də pulludur. Hər bir müayinə də laboratoriya xidmətindən başlayır. O vətəndaşlarımız ciblərindən pul ödəyəcək, yoxsa onlar azad olacaq? Bu sualımın cavabı əgər Əhliman müəllimdə varsa, eşitsək yaxşı olardı. Olmasa, gərək TƏBİB-dən soruşaq. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Əhliman müəllim, mən düşünrəm ki, sonra. Olarmı?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Qüdrət müəllim, buyurun. Qüdrət Həsənquliyev.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Musa müəllimin qaldırdığı məsələ, doğrudan da, çox ciddi və aktualdır. Mən isə sadəcə olaraq bir məsələyə diq-

qətinizi cəlb etmək istəyirəm. Çox təəssüf ki, ölkədə koronavirusa qarşı ciddi mübarizə aparılır. Amma bu, sən-gimir. Ölüm sayları yenə başlayıb artmağa, bəzən düşür, yenidən sürətlə qalxır. Ona görə də vətəndaşlarımızın bir qrupu çox təəssüf ki, peyvənd olunmamaqla həm öz həyatlarını, həm yaxınlarının, həm də digər vətəndaşlarımızın həyatlarını təhlükə altına atır.

Artıq bir çox ölkələrdə, hörmətli Sədr, belə bir təcrübə tətbiq olunur ki, üzrsüz səbəbdən peyvənd olunmayanlar koronavirusa yoluxurlarsa, onlar öz hesablarına müalicə olunurlar. Bu da təqribən 3 min manata qədər vəsaitdir. Hesab edirəm ki, parlamentin, yaxud müvafiq dövlət orqanlarının bu məsələ ilə bağlı qərar qəbul etməsinə çox ciddi ehtiyac var.

Bir də düşünürəm ki, peyvəndləmə yaşının aşağı salınması barədə də artıq qərar qəbul olunmalıdır. Dünyanın bir çox inkişaf etmiş ölkələrində hansı ki, tibbin səviyyəsi çox yüksəkdir, onlar 12–15 yaşlarından uşaqları peyvənd edirlər. Bizdə də mənə elə gəlir ki, buna ciddi ehtiyac yaranıb. Əhliman müəllimə də ətraflı çıxışına görə öz təşəkkürümü bildirirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qənirə Paşayeva, buyurun.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Biz təbii ki, layihəni dəstəkləyirik. Amma Musa müəllimin qaldırdığı sualların cavabı cəmiyyəti çox maraqlandıran suallardır. Bu suallara geniş cavabın verilməsinə çox böyük ehtiyac var.

İkinci bir məsələ var. Mən Əhliman müəllimə çox təşəkkür edirəm. Vurğuladı ki, xanım Sədr, Sizin də dəstəyinizlə belə bir dinləmə keçiriləcək. Buna çox ehtiyac var. Çünki bəzi problemlər baş qaldırır. Bu problemlər ha-

mımızın dəstəklədiyimiz icbari tibbi sığorta sisteminə inama çox sarsıdıcı zərbə vura bilər. Söhbət ondan gedir ki, məsələn, mənim seçicimin təcili şəkildə olunacağı əməliyyat icbari tibbi sığortaya düşən əməliyyatdır, amma xəstəyə deyirlər ki, bizim illik limitimiz dolub. Bu adamın diz qapağı əməliyyat olunmalıdır. O, neçə ay oturub gözləyə bilməz ki, illik limit dolub, limit açılanda əməliyyat olunsun. Bu, ağır xəstəlikdir, xəstəliyə dözmək asan deyil. Bu limit məsələsi nədir? İnsanın canı çox ağrıyır, çox böyük ağrılar çəkir, xəstəyə demək ki, bizim illik limitimiz dolub. Bu o deməkdir ki, özün get pul tap, əməliyyat elətdir. Onda biz bu vətəndaşa icbari tibbi sığorta ilə bağlı nə deyə bilərik? Ona görə bu məsələlərin də müzakirə olunmasına ehtiyac var.

Nədir bu xəstələrə deyilən limitimiz dolub? Bölgələrdə bunu deyirlər. Şəxsən mənim seçicim olan Əyublu kənd sakini Əhmədova Xanım Zirəddin qızına bu, bildirilib. Diz qapağı dəyişdirilməlidir. Deyiblər ki, bizim illik limitimiz dolub. Ona görə bu mövzuların, ümumiyyətlə, bölgələrdən bəzi insanlardan gələn siqnalların ciddi müzakirəsinə ehtiyac var. Mən bununla bağlı dinləmənin təşkil olunmasına görə Əhliman müəllimə təşəkkür edirəm. Əgər mümkündürsə, biz də maraqlı olan, bölgələrdən problemləri dinləyən millət vəkilləri kimi o dinləmələrdə iştirak edək və geniş şəkildə bu mövzular müzakirə olunsun. Çünki bu instituta, bu təsisata cəmiyyətdə inamın zəifləməsi başqa problemlərin əsasını qoya bilər. Ona görə də mən bu mövzulara diqqətlə yanaşılmasını istəyirəm. Əgər problem büdcə ilə bağlıdırsa, hansı xəstəlik növlərində bu limit tez dolursa, bu o deməkdir ki, o istiqamətdə büdcənin artırılmasına ehtiyac var. Amma ağır əməliyyata

ehtiyacı olan xəstəyə demək ki, limit dolub, gözlə. Aylarla bu əməliyyatları gözləmək asan deyil. Xəstə əməliyyat olunmasa, gündən-günə vəziyyəti ağırlaşar və hətta hərəkət imkanları tamamilə məhdudlaşa bilər. Çox xahiş edirəm, Əhliman müəllim, inanıram ki, bizim də o dinləmələrdə iştirakımıza şərait yaradılacaq ki, bu suallar geniş müzakirə olunsun. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım. İndiyə qədər keçirilən bütün dinləmələrdə hər bir komitə sədri, ümumiyyətlə, hörmətli həmkarlar həmişə dəvətlidirlər. Özünüz də bunu bilirsiniz və düşünürəm ki, həmişə də belə olacaq.

Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov. Hörmətli Qüdrət müəllimin sualına cavab olaraq, Qüdrət müəllim, bu yaxınlarda biz COVID-19 və vaksinasıya ilə bağlı hörmətli Adil müəllimin sədrliyi, Səhiyyə Nazirliyi, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi və TƏBİB-in rəhbərliyi ilə geniş dinləmələr keçirdik. Orada Siz dediyiniz məsələ – vaksinasıya problemi, vaksinasıya etmək istəməyən insanların problemi çox geniş müzakirə olundu. Siz qaldırdığınız məsələ də orada müzakirə olundu və hələ bizim bu gün Nazirlər Kabineti yanında fəaliyyət göstərən o qərargahın elə bir qərarı yoxdur. Ancaq o məsələni orada geniş müzakirə etdik, o məsələyə baxılır.

Ancaq bu gün kimsə vaksinasıya etmək istəmirsə, COVID-ə yoluxursa, onun müalicəsinin öz hesabına aparılması bizim respublikamızda qəbul olunmayıb, gələcəkdə isə necə olacaq, onu deyə bilmərik.

Mən hesab edirəm, Qənirə xanımın qaldırdığı məsələ dinləmələrin predmetidir. Bu problem var. İcbari tibbi sığorta fondunun maliyyə imkanları genişləndikcə bu məsələlər öz həllini tapacaqdır. Builki büdcədə görürsünüz ki, icbari tibbi

sığorta üçün nəzərdə tutulan vəsaitlər yenə də artırılıbdir. İnsanlardan, əhalidən yığılan vəsaitlər, mən sədrlə söhbət etdim, günbəgün artır. Qənirə xanım, bu, vəsait qıtlığı ilə bağlıdır. Amma dinləmələrdə daha dəqiq aydınlıq gətirəcəyik.

Musa müəllim diqqətli olsa, onun sualına birinci çıxışında cavab verdim. Bu məsələni mən İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin və TƏBİB-in rəhbərliyi ilə müzakirə etdim. Dövlət büdcəsindən sığortası qarşılanan həssas insanlar heç biri 1 manat da olsun ödəməyəcəklər. Bu gün onların müayinələrini, müalicələrini səhiyyə üzrə dövlət proqramları qarşılayır və digər müayinə və müalicələrini də icbari tibbi sığorta get-gedə öz üzərinə götürəcək. Əgər dövlət onların sığortasının qiymətini qarşılayırsa, orada söhbət əlillərdən, tələbələrdən gedir, onların gələcəkdə özlərinin hər hansı müayinə və müalicə üçün nə isə vəsait ödəməsi nəzərdə tutulmur. Bu, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin rəhbərliyindən şəxsən mənim aldığı cavabdır.

İcbari tibbi sığorta ilə bağlı sualı olan bütün həmkarlarımızı bu dinləmələrə dəvət edirəm. Mən onların hamısını cavablandırmağa, aydın məsələdir ki, səlahiyyətli də deyiləm, hazır da deyiləm. Rəhbərlər gələndə konkret suallarımızı verib cavab alarıq. Mən də hesab edirəm, bu sahədə problemlər yox deyil. Bu problemlər, mənə elə gəlir ki, get-gedə həll olunacaq.

Dünyada hansı ölkə əhaliyə tibbi xidmətin keyfiyyətində böyük uğurlar qazanıbsa, onu yalnız icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsi sayəsində əldə edibdir. Bu günləri icbari tibbi sığortanın bizim ölkədə də alternativini yoxdur. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Əhliman müəllim, ətraflı məlumatla görə

sağ olun. Suallar, təbii ki, var. Həmkarlarımızın verdiyi suallar, mən həmişə deyirəm, özlərinin fərdi sualları deyil, seçicilərdən alınan məktublardan irəli gəlir. Qənirə xanım, Siz bir xanımın adını çəkdiniz. Zəhmət olmasa, bu məlumatı katibliyə verin, biz onunla məşğul olacağıq. Çünki görürəm, bu gün o məsələ həll olunan deyil. Şəxsən mən onunla məşğul olacağam.

Hörmətli həmkarlar, indi isə mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.38 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	77

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, xahiş edirəm, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti məsələ 7-ci məsələdir. Bu, Mülki Məcəllədə, “Müflisləşmə və iflas haqqında” Qanunda və digər 6 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün, Əhliman müəllim, mən yenə də Sizi narahat edəcəyəm. Buyurun, məlumat verin.

Ə.Əmiraslanov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Bu qanun layihəsi birinci və ikinci oxunuşlarda müzakirə olunduqdan sonra Səhiyyə komitəsinə heç bir sual və təkliflər daxil olmayıb. Xahiş edirəm, qanun layihəsini üçüncü oxunuşda da dəstəkləyəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim. Bu qanun layihəsinə 5 komitədə baxılıb – Əhliman müəllim, sizin komitənizdə, Tahir müəllimin, Qənirə xanımın, Sadiq müəllimin, Musa müəllimin komitələrində. Heç kimin sözü yoxdur ki?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qanun layihəsi ilə bağlı heç kim çıxış etmək istəmir. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.40 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, bildirim ki, üçüncü oxunuşda olan qanun layihələri artıq başa çatdı və növbəti 4 məsələmiz var, yəni 8-ci məsələdən 11-ci məsələyə qədər, 11-ci məsələ də daxil olmaqla, bu qanun layihələri ikinci oxunuşda olan qanun layihələridir. 8-ci məsələ “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən yenə də hörmətli Tahir müəllimə müraciət edirəm. Tahir müəllim, buyurun, məlumat verin.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, “Dövlət rüsumu haqqında” Qanuna təklif olunan dəyişiklik vaxtı ilə Azərbaycanda keçirilmiş torpaq islahatı zamanı torpaq payı almış 50 minə qədər ailənin sənədlərini qaydaya salmaq, onları sənədləşdirmək və hər hansı bir yanlışlıq varsa, onu düzəltməklə bağlı tələb edilən rüsumun dövlət büdcəsi hesabına ödənilməsi ilə bağlı olan qanun dəyişikliyi. Xatırladım ki, bu məqsədlə cənab Prezident fərman imzalayıb və bu fərmanda dövlət büdcəsindən 3,5 milyon manatın ayrılması planlaşdırılır.

Keçən iclasda birinci oxunuş zamanı hörmətli həmkarım Razi Nurullayev tərəfindən qaldırılmış məsələ qanunun predmetinə aid olmasa da, amma məsələnin aktual olduğunu nəzərə alaraq komitə tərəfindən bu istiqamətdə araşdırma aparılmış və Razi müəllimə də bu barədə məlumat verilməmişdir.

Qanun layihəsi olduğu kimi ikinci oxunuşa təqdim olunub və sizdən bir daha bu qanun layihəsini dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Çünki bu qanun layihəsi sosial cəhətdən baxsaq, kifayət qədər yüksək sayda insanın dövlət qayğısı ilə əhatə olunması ilə bağlı irəliyə atılmış çox ciddi bir addımdır. Minnətdaram, çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Çox düzgün etmişiniz. Bəlkə də çıxış hansı isə oxunuşa aid olmur, ancaq əgər məlumat varsa, o məlumatı həmişə xahiş edərəm, hörmətli həmkarlarımızın nəzərinə çatdırın.

Hörmətli həmkarlar, bu, ikinci oxunuşdur, müzakirəyə keçməzdən əvvəl qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.42 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Eldar Quliyev. Buyurun, Eldar müəllim.

E.Quliyev. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyev cənabları aqrar sahəni ölkəmizin qeyri-neft sektorunun prioritet istiqaməti elan etmişdir. Bu sahənin inkişafı üçün lazım olan təşkilati, maddi-texniki təchizat, digər tədbirlərlə yanaşı, kənd təsərrüfatının məhsul istehsalçılarna dövlət dəstəyinin göstərilməsi ön plana çəkilmişdir. Bu məqsədlə keçən dövr ərzində Prezidentin imzası ilə bir çox fərman və sərəncamlar verilmiş, dövlət dəstəyinin miqyası ildən-ilə genişləndirilmişdir. Hazırda respublikamızda kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına müxtəlif növ subsidiyalar, müəssisələrə təhvil verilən bəzi məhsullara görə büdcədən əlavələr, vəsait ödənilir. Bundan başqa süni mayalanma yolu ilə alınan hər bir buzovun və arı ailəsinin saxlanması üçün fermalara dövlət dəstəyi göstərilir. Eyni zamanda, fermerlər torpaq vergisi istisna olmaqla, digər vergilərdən azad edilməklə müasir texnika və texnologiyalardan, habelə cins malları alanda və digər hal-

larda isə dövlətin müəyyən etdiyi güzəştlərdən faydalanırlar.

Bu gün müzakirə etdiyimiz qanun layihəsində torpaq islahatı nəticəsində pay torpaqları alan şəxslərə növbəti güzəştlərin edilməsi öz əksini tapmışdır. Belə ki, “Torpaq islahatı haqqında” Qanunun 21-ci maddəsinin 5-ci hissəsində qeyd olunur ki, torpaq islahatı ilə əlaqədar yer quruluşu dövlət tərəfindən müəyyənləşdirilir. Torpaq islahatı keçirilən dövrdə yer quruluşu işlərinin aparılmasına, torpaq üzərində mülkiyyət hüquqlarını təsdiq edən həmin dövrdə mövcud olan dövlət aktlarının verilməsinə görə pay torpaqlarının sahibi heç bir ödəniş etməmişdir və bütün bu işlər dövlətin hesabına yerinə yetirilmişdir. Hazırda isə daşınmaz əmlakın üzərində hüquqi təsdiq edən əlavələr və mövcud olmuş aktlar, şəhadətnamələr və qeydiyyat vəsiqələri əsasında həmin hüquqların dövlət reyestrindən qeydiyyatının alınması barədə çıxarışlar və daşınmaz əmlaka aid texniki sənədlər, o cümlədən pasportlar, plan ölçüləri verilməsi üçün dövlət rüsumu nəzərdə tutulmuşdur. Bu məsələ “Dövlət rüsumu haqqında” Qanunun 27.4-cü maddəsində öz əksini tapmışdır.

Bununla yanaşı, müzakirə etdiyimiz qanun layihəsinə birbaşa olmasa da, müəyyən əlaqəsinin olduğunu nəzərə alaraq bir məsələni hörmətli həmkarlarımdan diqqətinə çatdırmaq istəyirəm. Məlumdur ki, “Torpaq islahatı haqqına” Qanunu qəbul etdikdən sonra bu qanunun icrasını təmin etmək üçün ölkə Prezidentinin fərmanı ilə bir neçə əsasnamə təsdiq olunmuşdur. Bu qanun və əsasnaməyə uyğun olaraq, kolxoz və sovxozların özəlləşməli torpaqları, pay almaq hüququ olan şəxslər, habelə adambaşına düşən pay torpaqları müəyyən edilmişdir. Pay bölgüsünün aparılması zamanı hər bir ailəyə düşən torpaq payı natural ölçüdə

onlara təqdim olunmuşdur. Ancaq bəzi rayonlardakı təsərrüfatlarda mübahisəli məsələlər mövcud olduğuna görə, fermerlərə həmin pay torpaqları üzərində mülkiyyət hüquqlarını təsdiq edən sənədlər təqdim edilməmişdir. Həmin fermerlər onlara verilmiş pay torpaqlarından uzun müddət istifadə etmələrinə baxmayaraq, əkin torpaqlarına görə dövlət mülkiyyətinə dəstək almaqdan məhrumdurlar. Belə ki, artıq bir neçə ildir ki, qeyd olunan subsidiya o halda fermerlərə ödənilir ki, onların torpaq mülkiyyəti və ya icarəsi haqqında sənədləri var. Əks halda bu subsidiyalar ödənilmir. Bu da pay torpaqları alan, lakin sənədi olmayan fermerlərin haqlı narazılıqlarına və müxtəlif təşkilatlara şikayət etmələrinə səbəb olur.

Buna görə də yaxşı olar ki, həmin təşkilatlar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 7 oktyabr tarixli Fərmanına uyğun olaraq torpaq islahatı ilə əlaqədar pay torpaqları olan şəxslərin həmin torpaqlar üzərində mülkiyyət hüquqlarını təsdiq edən sənədləri, yəni həmin hüquqların dövlət reyestrindən qeydiyyatla alınması barədə çıxarışın daşınmaz əmlaka olan texniki sənədləşməsinə, eləcə də plan və hazırlanmasını sürətləndirsinlər. Belə olan halda pay torpağı alan şəxslər hamısı dövlət dəstəyindən tam yararlanırlar.

Qanun layihəsinin ölkəmizin aqrar sahəsinin inkişafına və fermerlərin maddi rifahının yaxşılaşdırılmasına yönəlməsini nəzərə alaraq mən də onu dəstəkləyəcəyəm və həmkarlarımdan da qanun layihəsini dəstəkləmələrini xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Eldar müəllim. Hörmətli həmkarlar, daha çıxış etmək istəyən yoxdur. İkinci oxunuşun qaydalarına riayət edərək, biz gərək qanun layihəsinə maddələr üzrə səs verək. Bu qanun layihəsi 2 maddədən

ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.48 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə, xahiş edirəm, 2-ci maddəyə səs verin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.49 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.49 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Gündəliyin 9-cu məsələsinə keçirik. Bu, İnzibati Xətalər Məcəlləsinə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü hörmətli Kamal Cəfərova söz verirəm. Kamal müəllim, buyurun.

K.Cəfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Hörmətli Sahibə xanım, qanun layihəsi ilə bağlı birinci oxunuşda geniş məlumat vermişəm. Hər hansı rəy və təklif olmadığından qanun layihəsinin olduğu kimi səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamal müəllim.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Ancaq biz qanun layihəsini ikinci oxunuşda əvvəl əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.50 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, münasibət bildirin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi

qəbul edildi.

İndi isə maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Bu layihə də 2 maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.51 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.51 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.52 dəq.)
-------------------------------	-------------------

Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 10-cu və 11-ci məsələləri Milli Məclisə cənab Prezidentin bir məktubu ilə daxil olub. Bu qanun layihələri mahiyyətə bir-birinə yaxındır. Gündəliyin 10-cu məsələsi “Təhsil haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir, gündəliyin 11-ci məsələsi isə “Peşə təhsili haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Odur ki, mən Elm və təhsil komitəsinin sədri Bəxtiyar müəllimdən xahiş edəcəyəm, hər iki qanun layihəsi haqqında birgə məlumat versin. Səsverməni isə biz, həmişə olduğu kimi, ayrılıqda keçirəcəyik.

Bəxtiyar müəllim, buyurun.

B.Əliyev, *Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hər iki qanun layihəsi plenar iclasda da birinci oxunuşda geniş müzakirə edilmişdir. Deputat həmkarlarımız Fazil Mustafa, Razi Nurullayev, Etibar Əliyev, Sahib Aliyev, Könül Nurullayeva, Aydın Mirzəzadə, Ceyhun Məmmədov, Elşad Mirbəşir oğlu və Emin Hacıyev çıxış edərək qanun layihəsini dəstəklədiklərini bildirmişlər. Eyni zamanda, həmin çıxışlar zamanı deputat Könül Nurullayeva bir məsələ qaldırmışdı:

orta ixtisas məktəblərinin 2012-ci ilə qədər olan məzunlarına subbakalavrlara verilən hüquqların şamil edilməsi. Bu qanunun predmeti olmasa da, bildirmək istərdik ki, onların təhsil proqramları bakalavriat səviyyəsinə uyğun olmadığı üçün onun şamil edilməsi məqsədəuyğun deyil və bu, qanunvericilik şəklində baxıla bilməz.

İkinci bir məsələ. Deputat Elşad Mirbəşir oğlu bir məsələ qaldırmışdı ki, “Təhsil haqqında” Qanunun 22.6-1 maddəsində ali təhsilin bütün səviyyələrində, yəni biz bakalavriat və magistratura səviyyələrində tədrisin kredit sistemi ilə təşkilini həyata keçiririk və bu, doktoranturaya da şamil edilsin. Bildirmək istəyirəm ki, Ali təhsil haqqında qanun layihəsi hazırlanır və bu məsələ məhz həmin qanun layihəsində nəzərdə tutulduğuna görə burada biz o məsələyə baxmamışıq.

Eyni zamanda, bir məsələni də qeyd etmək istərdim ki, komitədə ikinci oxunuş üçün qanun layihəsi geniş müzakirə edilmişdir. Deputat həmkarlarımız bunu tam dəstəkləmişdir. Yalnız bir kiçik texniki düzəliş təklif edilir ki, bu da Peşə təhsili haqqında qanun layihəsinin 9.12-ci maddəsində “məzunların” sözündən sonra tire işarəsi qoyulsun və “subbakalavrlar” sözündəki mötərizə işarəsi götürülsün. Yaxud əksinə “Təhsil haqqında” Qanunun 20.3-2-ci maddəsi, – Peşə təhsili haqqındakı maddənin, – 9.12-ci maddəsinə uyğunlaşsın. Bu, texniki bir xarakter daşıyır. Mətnlərin eyni xarakterdə olması baxımından belə bir texniki düzəlişin edilməsi mahiyyətə heç nəyi dəyişmir.

Bütövlükdə qanun layihəsini komitə də dəstəkləyib və deputat həmkarlarımızdan qanun layihəsinə ikinci oxunuşa çıxarıldığı qaydada səs vermələrini xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuşdur, qanun layihəsini əsas kimi qəbul etməliyik. Ona görə də xahiş edirəm, “Təhsil haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.56 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 15 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə “Peşə təhsili haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.56 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də əsas kimi qəbul edildi.

Görürəm, yazılanlar var. Vüqar Bayramov. Vüqar müəlim, buyurun.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili. İkinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq “Peşə təhsili haqqında” Qanunla bağlı öz fikirlərimi və eyni zamanda, təkliflərimi təqdim etmək istərdim.

Təbii ki, bütövlükdə, təklif edilən layihənin və dəyişikliklərin fəlsəfəsi peşə təhsilinə olan marağın artırılması və peşə təhsilinin təşviq edilməsidir. Amma düşünürəm ki, biz təklif edilən dəyişiklikləri qiymətləndirsək, peşə təhsili ilə əmək bazarı arasındakı əlaqə bu dəyişikliklərlə təşviq olunmur. Daha çox peşə təhsilinin bir elementi ilə, əvvəlki mərhələsi ilə digər mərhələsi arasındakı əlaqənin təşviq edilməsi və xüsusilə də peşə təhsilini başa vuranların daha sonra ali məktəbdə təhsillərini davam etdirmək imkanlarının təşviq edilməsi və dəstəklənməsi həyata keçir. Amma peşə təhsilinin fəlsəfəsi peşə təhsili ilə əmək bazarı arasındakı əlaqənin təşviq edilməsidir. Bu baxımdan təklif edilən layihədə bu məqamın nəzərə alınması vacib olardı.

Eyni zamanda, konkret olaraq maddələrlə bağlı qanun layihəsinin 9.12-ci maddəsində təklif edilən dəyişikliklərə əsasən məhz kreditlərin uyğunlaşdırılması və subbakalavrlarla bakalavr pilləsində təhsil alacaq vətəndaşlarımızın, yəni peşə təhsili məzunları ilə artıq universitetə daxil olub təhsil alacaq tələbələrin kreditlərinin uyğunlaşdırılması məsələsi öz əksini tapır. Burada düşünürəm ki, qaranlıq məqam ondan ibarətdir ki, kreditlərin uyğunlaşdırılması

baxmayaraq ki, “Təhsil haqqında” Qanuna istinad edir, amma kreditlərin uyğunlaşdırılması ilə bağlı daha konkret mexanizmin və daha konkret dəyişikliklərin təklif olunmasına ehtiyac var. Çünki birinci oxunuşda da hörmətli həmkarlarımız qeyd etdilər, məsələn, mühasibat uçotu ilə bağlı ixtisası əgər peşə təhsilində alırsa, daha sonra həmin ixtisas universitetdə, ali məktəbdə alınırsa, o zaman bu kreditlər necə əvəzlənəcək? Adətən peşə təhsilində olan kreditlər ali təhsillə müqayisədə nisbətən daha kiçik çərçivəni əhatə edir. Amma təklif edilən dəyişikliklərdə bunların uyğunlaşdırılması qeyd olunur. Ona görə bu kreditlərin uyğunlaşdırılmasının daha konkret və daha detallı əks olunması və təklif edilməsi məqsədəuyğun olardı.

Ümumiyyətlə, inkişaf etmiş ölkələrdə peşə təhsilində olan kreditlər həm də ali məktəblər tərəfindən qəbul edilir. Ali məktəbə qəbul olunan tələbə əgər peşə təhsili zamanı həmin krediti alıbsa, avtomatik olaraq ali məktəbdə həmin krediti almaq məcburiyyətində qalmır.

Digər məqam 14.4.1-ci maddə ilə bağlıdır. Bu da peşə təhsilini bitirən vətəndaşlarımıza ali təhsilə qəbul olma imkanının verilməsidir. Özü də qeyd etdiyimiz kimi, bütün bunlar peşə təhsilini təşviq edir. Amma nəzərə alaq ki, peşə təhsili orta məktəbi nisbətən zəif oxuyanların ali məktəbə qəbulunu təşviq etmək məqsədi daşımamalıdır. Peşə təhsili əmək bazarında olan tələblərin daha qısa müddətdə önlənməsini, peşə təhsili vasitəsi ilə daha qısa müddətdə ixtisaslara yiyələnməsini və həmin şəxslərin əmək bazarına daxil olmasını təşviq etməlidir. Amma 14.4.1-ci maddə praktik olaraq orta məktəbdə nisbətən zəif oxuyan və zəif göstəriciləri olan vətəndaşlarımızın – şagirdlərin peşə təhsilinə daxil olmaqla, daha sonra isə

universitetə qəbul olunmaq və universitetə müraciət etmək hüququnu verir. Bu da aydındır ki, burada peşə təhsili təşviq olunur. Amma yenə də qeyd etmək istərdim ki, peşə təhsili ilə əmək bazarı arasındakı əlaqənin təşviq edilməsi çox vacibdir. Ona görə də təklif edilən dəyişikliklər peşə təhsilinin təşviq edilməsi baxımından vacibdir, amma bütün hallarda peşə təhsili ilə əmək bazarı arasındakı əlaqələrin təşviq edilməsi və peşə təhsili vasitəsi ilə əmək bazarına daxil olacaq vətəndaşlarımızın sayının təşviq edilməsi daha vacibdir. Düşünürəm ki, bu məsələlərin də müzakirə olunub qanun layihəsində nəzərə alınması məqsədəuyğun olardı. Təşəkkür edirəm.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Sədrinin
birinci müavini Əli Hüseynli sədrlik edir.*

Sədrlik edən. Sağ olun, Vüqar müəllim.

Hörmətli deputatlar, indi fasilə vaxtıdır. Bizim gündəliyimizdə cəmi bir məsələ qalır. Əgər etiraz etmirsinizsə, fasiləsiz davam edək.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Təşəkkür edirəm. Siyavuş müəllim, sualınız var? Buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Əli müəllim. Təklifim ondan ibarətdir ki, bilirsiniz, bu gün Türkiyə Cümhuriyyətinin yaranmasının 98-ci ildönümüdür. Türkiyə Cümhuriyyətinin Azərbaycandakı Səfirliyi 30-dan artıq millət vəkilimizi bu tədbirə dəvət edib. Saat 13:30-da tədbir başlayır. O baxımdan bu cür mərasimlərdə Türkiyəni tək qoymamalıyıq və hamımız iştirak etməliyik. Deputat həmkarlarımdan xahiş edirəm ki, çıxışlarını yazılı şəkildə

təqdim etsinlər və biz də gedək, Türkiyə Cümhuriyyətinə dəstək verək, bu prosesdə yaxından iştirak edək. Üçüncü oxunuşa aid kimin əlavəsi varsa, yazılı şəkildə təqdim edə bilər. Ona görə qanun layihəsini səsə qoymağı təklif edirəm.

Sədrlik edən. Siyavuş müəllim, təklifinizə görə sağ olun. Nizamnaməyə görə, əgər təkid edən yoxdursa, səs verməyə keçə bilərik. Çox sağ olun. Onda ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq səsverməni maddə-maddə həyata keçirəcəyik. Təklif edirəm, 1–3-cü maddələrə səs verək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.03 dəq.)
Lehinə	62
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	64
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs, bitərəf 1 nəfər .

Sədrlik edən. Xahiş edirəm, səsverməni yenidən keçirək, yetərsayla bağlı, diqqətli olun. “Təhsil haqqında” Qanunun 1–3-cü maddələrinə dair səsverməni yenidən keçiririk.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.03 dəq.)
Lehinə	64
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	64
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Hörmətli deputat həmkarlarım, bundan əvvəl lehinə 67 idi, indi 64 göstərir. Mən xahiş edirəm ki, səsvermədə diq-

qətli olaq.

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Təşəkkür edirəm, yetərsay var.

İndi isə, xahiş edirəm, 4–5-ci maddələrə səs verək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.04 dəq.)
Lehinə	66
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	66
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

Xahiş edirəm, “Təhsil haqqında” Qanunu bütövlükdə səsə qoyaq.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.05 dəq.)
Lehinə	66
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	66
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə “Peşə təhsili haqqında” Qanunu ikinci oxunuşda

səsə qoyuruq. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.05 dəq.)
Lehinə	67
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	67
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

Xahiş edirəm, 2-ci maddəyə münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.06 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, xahiş edirəm, “Peşə təhsili haqqında” Qanuna ikinci oxunuşda bütövlükdə səs verəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.06 dəq.)
Lehinə	72

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Təşəkkür edirəm, qəbul edildi.

Hörmətli deputat həmkarlar, gündəliyin sonuncu – 12-ci məsələsinə dair mən məruzə edirəm. “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin 30 illiyi (1992–2022)”, “Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının” və “Gömrük orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığa görə” Azərbaycan Respublikasının medalının təsis edilməsi ilə əlaqədar “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Qanuna dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsi.

Hörmətli deputat həmkarlar, bilirsiniz ki, “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi” haqqında bizim Qanunda yubiley medalları da xüsusi yer tutur. Bir sıra orqanların yubiley medallarını biz təsis etmişik. İndi təklif olunan yubiley medalı Gömrük Komitəsinin 30 illiyi ilə bağlı gömrük orqanlarında səmərəli əməkdaşlığa görədir. Səmərəli əməkdaşlığa görə medallar bizdə mövcuddur, fəvqəladə hallar orqanlarında, vergi orqanlarında və sair. Qısaca onu demək istəyirəm ki, hər iki medal “Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında” Qanunun tərəblərinə uyğun hazırlanmışdır, Azərbaycanın dövlət atributları burada əks olunub. Ona görə də bu qanun layihəsinə birinci

oxunuşda səs verməyinizi xahiş edirəm.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.08 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 nəfər, bitərəf 1nəfər.

Sədrlik edən. Sağ olun. Qanun layihəsi qəbul edildi.
Təşəkkür edirəm.

Hörmətli millət vəkili, növbəti iclas haqqında məlumat veriləcəkdir.

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

30 sentyabr 2021-ci il

Əliabbas Salahzadə. Məlum olduğu kimi, icbari tibbi sığorta dünya səhiyyəsində geniş yayılmış və əhalinin tibbi yardım almaq hüququnu təmin edən bir sistemdir. Bu sistem sığorta hadisəsi zamanı sığorta olunanların xidmətlər zərfi çərçivəsində tibbi yardım almasını təmin edir. Xidmətlər zərfi çərçivəsində təminatı nəzərdə tutulmuş tibbi xidmətlərin göstərildiyi hər hansı hadisə və hal sığorta hadisəsi hesab edilir.

Sevindirici haldır ki, 2021-ci ilin yanvar ayından ölkəmizdə də icbari tibbi sığortanın tətbiqinə başlanmışdır. Səhiyyə sistemində icbari tibbi sığortanın tətbiqi isə onun maliyyə təminatını yaradan vəsaitin müəyyən olunmasını və toplanmasını gündəmə gətirmişdir. Hazırda icbari tibbi sığorta haqlarının məbləği, tutulma qaydası, onun tutulmasına və hesablanmasına nəzarət məsələləri müvafiq qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir. Lakin icbari tibbi sığorta haqları iqtisadi baxımdan məcburi ödəniş kimi xarakterizə olunduğuna görə, dəyişiklik təklif olunan qanun layihələrində bu məsələnin həlli öz əksini tapmışdır.

Belə ki, hüquqi şəxsin ləğvi zamanı icbari tibbi sığorta fonduna icbari tibbi sığorta haqları üzrə borcun olub-olmamasının müəyyən edilməsi və onun ödənməsinin təmin olunması ilə bağlı Mülki Məcəllədə dəyişiklik təklif olunur. Bu isə hüquqi şəxsin ləğvi zamanı icbari tibbi sığorta fonduna icbari tibbi sığorta haqları üzrə yaranan borcun ödənilməsinin tənzimlənməsinə kömək edəcək.

Bundan başqa, “İcra haqqında” Qanunda təklif olunan

dəyişikliyə əsasən, icbari tibbi sığorta haqları üzrə icbari tibbi sığorta fonduna ödənişlər məcburi dövlət sosial sığorta haqları və işsizlikdən sığorta haqları üzrə büdcədən kənar dövlət fonduna ödənişlərlə eyni qrupda nəzərdə tutulur.

“Banklar haqqında” Qanunda isə müflis elan olunmuş bankın aktivləri onun kreditörleri arasında bölüşdürülərək icbari tibbi sığorta fonduna icbari tibbi sığorta haqları üzrə ödənilməli məbləğlərin də nəzərə alınması ilə bağlı dəyişiklik təklif olunur.

Təklif olunan digər bir dəyişikliyə əsasən teatr işçiləri müvafiq qanunlarla müəyyən olunmuş qaydada peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığorta olunmalıdırlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, yuxarıda adları çəkilən qanunlara təklif olunan dəyişikliklər vətəndaşların mənafelərinin qorunmasına və qanunvericiliyin daha da təkmilləşdirilməsinə xidmət edir. Bütün bunları nəzərə alaraq, qeyd olunan dəyişikliklərin lehinə səs verəcəyəm və həmkarlarımı da bu dəyişikliklərin lehinə səs verməyə dəvət edirəm.

Malik Həsənov. Son illər ərzində ölkəmizdə iqtisadiyyatın inkişafı və sahibkarlığın dəstəklənməsi istiqamətində xeyli işlər görülmüşdür və görülmüş işlərin nəticələrini praktiki olaraq hiss etməkdəyik. Ölkəmizdə il yarımından çox davam edən pandemiya səbəbli iqtisadi durğunluğa və müharibə xərclərinə baxmayaraq, iqtisadi artım tempi qorunub saxlanılmışdır.

Bu gün Vergi Məcəlləsində edəcəyimiz dəyişiklik sənaye parklarının fəaliyyətinin stimullaşdırılmasına xidmət edir, eyni zamanda, sahibkarların avadanlıq idxalı zamanı vergi xərclərindən azad edilməsini nəzərdə tutur. Bu, xüsusi ilə təqdirəlayiqdir. Lakin burada 2016-cı ildən başlanan zaman axınının 10 il müddətinə uzadılması nəzərdə

tutulur. Hesab edirəm ki, sənaye parklarının fəaliyyəti keçici olmadığından, yəni daimi xarakter daşdığından burada hər hansı bir konkret müddətin qoyulmasına ehtiyac yoxdur. Yəni sənaye parkları daim fəaliyyətdə olduğundan, nəzərdə tutulan güzəştlər də müddətsiz olsun.

* * *

Təqdim edilən qanun layihəsi vergi gəlirlərinin ictimai əhəmiyyətli məqsədlərlə əlaqədar istifadə edilməsini nəzərdə tutduğundan mütərəqqidir. Bu da dövlətimizin və onun başçısı möhtərəm İlham Əliyevin daim diqqət mərkəzində saxladığı sosial siyasətin növbəti təzahürlərindən biri hesab oluna bilər.

Ümumiyyətlə, təkəcə vergi gəlirlərinin deyil, təklif edərdim ki, müxtəlif cərimələrin ictimai xərclər üçün istifadəsinə diqqət yetirmək vacibdir.

Bu gün postmüharibə dövründə cəmiyyətimizdə ən aktual problemlərdən biri Vətən müharibəsi iştirakçıları, xüsusən də qazilərin sosial müdafiəsinin təşkili ilə bağlıdır. Vətən müharibəsi iştirakçılarının və qazilərin, demək olar ki, mütləq əksəriyyəti işsizdir və onların işlə təmin olunması ciddi problem kimi daim qarşımıza çıxır.

Təklif edirəm ki, təkəcə vergi gəlirlərindən deyil, müxtəlif mənbələr üzrə tətbiq edilən cərimələrin də ictimai işlərə xərclənməsi istiqamətində addımlar atılsın.

* * *

Bu gün müzakirəyə çıxardığımız 9-cu və 10-cu məsələlər mahiyyət etibarilə, demək olar ki, eyni hədəf qruplarına – şəhid ailələrinin sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılmasına xidmət etdiyindən, həmkarların əlavə vaxtını

almamaq üçün bir çıxışla fikirlərimi bildirmək istəyirəm.

Ümumiyyətlə, hər iki qanun layihəsinə təklif olunan dəyişikliklər mütərəqqi xarakterlidir və şəhid ailələrinin sosial müdafiəsinin daha da yaxşılaşdırılmasına imkan verir. Bununla belə, şəhid adlarının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinin sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bir sıra təkliflərimi vermək istərdim.

İlk öncə onu qeyd etmək istərdim ki, dövlətimiz tərəfindən şəhid adının əbədiləşdirilməsi istiqamətində xeyli tədbirlər görülmüşdür. Xüsusən də, Vətən müharibəsində şəhid olmuş şəxslərin qəbrüstü abidələrinin hazırlanması, onların adına küçələrin verilməsi, bulaqların inşası istiqamətində yüksək keyfiyyətli xeyli işlər görülmüşdür. Lakin birinci Qarabağ müharibəsində şəhid olmuş şəxslərin qəbrüstü abidələrinin yenilənməsi məsələsinə baxılması vacibdir. Biz yerlərdə şəhid məzarlarını ziyarət edən zaman birinci Qarabağ müharibəsində şəhid olmuş şəxslərin qəbrüstü abidələrinin köhnəlmiş, eyni zamanda, Vətən müharibəsi şəhidlərinin qəbrüstü abidələri ilə müqayisədə keyfiyyət və estetik görünüş baxımından mənfi mənada fərqləndiyini görmüşük. Təklif edərdim ki, bu məsələyə bir qədər həssas yanaşmaqla birinci Qarabağ müharibəsi şəhidlərinin qəbrüstü abidələrinin yenilənməsi məqsədi ilə dövlət büdcəsindən vəsait ayrılınsın və onlar da Vətən müharibəsi şəhidlərinin qəbrüstü abidələri ilə eyni vəziyyətə gətirilsin.

İkinci toxunmaq istədiyim məsələ şəhidlərin xatirəsinə tikilən bulaqlarla bağlıdır. Bir çox hallarda həmin bulaqlar şəhid ailələrinin ailə büdcələri hesabına, digər hallarda isə həmkəndli və ya yaxın qohum-əqrəbanın vəsaiti hesabına inşa olunur. Bəzən elə olur ki, şəhid ailəsi maddi cəhətdən

olduqca ağır durumda olur və bu kimi ehtiyacları qarşılamaq imkanında olmur. Bu, psixoloji cəhətdən olduqca həssas durumda olan şəhid ailələri üçün ağır mənəvi yükə çevrilir.

Vətən müharibəsi zamanı 3000-ə yaxın şəhidimiz vardır. Təklif edərdim ki, dövlət büdcəsindən bu istiqamətdə vəsait ayrılınsın. Bu büdcə üçün, demək olar ki, hiss edilməyəcək dərəcədə kiçik bir xərçdir. Eyni zamanda, bütün bulaqların vahid layihəyə əsasən inşası həm estetik, həm də bərabərliyin gözlənilməsi baxımından da məqsədəuyğun olmalıdır.

Toxunmaq istədiyim digər bir məsələ şəhidlərin adının əbədiləşdirilməsi ilə bağlıdır. Bir çox hallarda bizə edilən müraciətlər sırasında şəhid ailələrinin bu və ya digər qəsəbə, şəhər və kəndlərdə fəaliyyət göstərən orta məktəblərə onların şəhid övladlarının adının verilməsinə dair müraciətlər də vardır. Bir kənddə 1 məktəb olduğundan bəzi hallarda bu məsələnin həlli mümkün olmur. Nazirlər Kabinetinin bu məsələni nizamlayan qərarı vardır. Bu məsələnin səmərəli həlli üçün, təklif edərdim ki, məhəllə adları saxlanılmaqla küçə adlarının verilməsi sisteminə keçirilsin və şəhidlərin adları həmin küçələrə verilsin.

Ramin Məmmədov. Biz Azərbaycan tarixinin ən möhtəşəm hadisələrindən birinin ildönümünü qeyd edirik. Ötən ilin sentyabrında Azərbaycan Ordusunun Ermənistanın hərbi təxribatına cavab olaraq Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında başladığı hərbi əməliyyatlar 30 illik işğala son qoymaqla yanaşı, həm də bizi yeni bir tarixi mərhələnin astanasına gətirdi.

Bu qələbənin memarı bütün fəaliyyətini, enerjisini torpaqlarımızın azad olunmasına səfərbər etmiş, dünya azərbaycanlılarını bu müqəddəs amal ətrafında birləşdirmiş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş

Komandan cənab İlham Əliyevdir. Tarix çox liderlər görüb, çox müharibələrə şahidlik edib. Ancaq hələ heç bir xalqa bu qədər qısa müddətdə, son dərəcə mürəkkəb və ziddiyyətli bir tarixi şəraitdə onilliklər ərzində işğal altında qalmış torpaqlarını azad etmək nəsim olmayıb. Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandanın müəyyən etdiyi vəzifəni uğurla icra edərək, öz müqəddəs missiyasını şərəflə tamamladı. Şübhəsiz ki, xalqımızın birliyi, dəstəyi bu zəfərin ən həlledici amillərindən biri oldu. Bu mənada, Vətən müharibəsində qazanılan qələbə dünyanın hansı nöqtəsində yaşamasından asılı olmayaraq, bütün azərbaycanlıların qələbəsidir.

Mən yaradılmış imkandan istifadə edərək, Vətən müharibəsi dövründə Azərbaycan parlamentinin uğurlu fəaliyyətini də qeyd etmək istədim. Hesab edirəm ki, həm beynəlxalq platformalarda, həm cəmiyyətlə münasibətlərdə, həm insanların səfərbər olunmasında, həm də baş verənlər barədə həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında Milli Məclis üzərinə düşən vəzifəni ləyaqətlə yerinə yetirə bildi. Siyasi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, ölkədə fəaliyyət göstərən partiyaların nümayiş etdirdiyi prinsiplial mövqə xalqımızın həmrəyliyi, birliyi dünyaya göstərməklə yanaşı, dövlətimizin gücünün miqyasını göstərən çox vacib indikator idi.

Bu gün dünyanın bir çox beyin mərkəzləri, nüfuzlu ekspertləri müharibədən sonra regionda fərqli münasibətlər sisteminin, yeni reallığın formalaşdığını etiraf edirlər. Bu həm də dolayısı ilə Azərbaycanın gücünün etirafıdır. Azərbaycan Prezidentinin də dəfələrlə qeyd etdiyi kimi, bu reallığı biz yaratmışıq. Fikrimcə, bu fakt, indiki situasiya bizim üzərimizə düşən məsuliyyəti daha da artırır. İndi biz qalib bir ölkənin vətəndaşları kimi, bütün sa-

hələrdə daha diqqətli və daha məsuliyyətli davranmalıyıq.

12 oktyabr 2021-ci il

Bəhruz Məhərrəmov. Çox şərəfli tarixi gün yaşamaqdayıq və müzakirə etdiyimiz qanun layihəsi həm hüquqi, həm də tarixi aspektdən dövlətçilik ənənələrimizdə özünəməxsus səhifə olacaq.

İkinci oxunuşda olan Müstəqillik Günü haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi elə bir normativ hüquqi aktdır ki, konseptual çəkisi digər bütün yanaşmaları, o cümlədən də normativ hüquqi aktlar haqqında qanunvericiliyin digər bütün tələblərini ikinci sıraya salır. Mahiyyət o qədər əzəmətlidir ki, digər detallar artıq təfərrüata çevrilir. Ona görə də biz mahiyyətə daha çox önəm verməli, qanunun qəbuluna zamanın, siyasi şəraitin fonunda qiymət verməliyik.

Bu qanun layihəsinin qəbulu cənab Prezident tərəfindən hücum siyasəti konsepsiyasının irəli sürüldüyü bir vaxta təsadüf edir. Bu o deməkdir ki, 28 may və 18 oktyabr təqvimlərinin adlarındakı dəyişiklik böyük tarixi-siyasi hadisə olmaqla yanaşı, eyni zamanda, hücum siyasəti konsepsiyasının bir mərhələsidir.

Biz həm 30 avqust bəyannaməsində, həm də 18 oktyabr Konstitusiyaya aktında varislik barədə yazırdıq, lakin varisliyin tam mənada reallaşması məhz qəbul edəcəyimiz “Müstəqillik Günü haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə təmin olunacaq.

Biz bugünkü Azərbaycan Respublikasının əraziləri ilə bərabər, Göyçə, Zəngəzur və ümumiyyətlə, Qərbi Azər-

baycanda qalan digər tarixi yurd yerlərimizin daxil olduğu və beynəlxalq hüquqla tanınmış bir sərhədə malik Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisiyik. Bu, ərazi iddiası deyil. Biz, sadəcə, tarixi həqiqətlərin inkar olunmasının tərəfdarı deyilik, tarixi yurd yerlərinə qayıtmaq fikrimizdən də dönməmişik. Bir sözlə, biz mütləq o torpaqlara qayıdacağıq. Hansı formada qayıdacağıq, cənab İlham Əliyev onun da geniş izahını verdi.

İndi qanun layihəsi ətrafında müxtəlif fikirlərin səslənməsi, əks arqumentlərin qoyulması plüralizm baxımından normal hal olsa da, etiraf edək ki, indiki halda o qədər də faydalı deyil. Bu ölkədə heç kim respublika ənənəsini inkar etmir, əksinə, tarixi-siyasi şəraiti, o cümlədən geosiyasi situasiyanı nəzərə alsaq, respublika ənənələri özünün ən yaxşı dövrünü yaşayır. Yəni məsələnin mahiyyətini yayındırmaq bizə fayda gətirməyəcək.

Başqa bir sual oluna bilər ki, bu layihəni qəbul etməkdə gecikmişikmi? Düşünürəm ki, xeyr. Bu kimi qərarlar ərazilərimizin 20 faizindən artığının işğalda olduğu bir dövrdə deyil, ərazi bütövlüyümüzün təmin olunduğu, ən güclü vaxtımızda qəbul olunacaq bir qərar idi ki, cənab Prezident bu təşəbbüsü irəli sürdü və biz də məmnuniyyətlə dəstəkləyəcəyik.

İltizam Yusifov. XX əsrdə Azərbaycan iki dəfə dövlət müstəqilliyini elan etmişdir. 1918–1920-ci illərdə mövcud olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və 1991-ci ildə yenidən müstəqilliyini əldə edən müasir, müstəqil Azərbaycanın müstəqilliyinin əldə olunması və onun qorunub saxlanması heç də asan olmamışdır.

Azərbaycanın zəngin dövlətçilik ənənəsi olsa da, tarixdə ilk dəfə olaraq 1918-ci ildə “Azərbaycan” adında dövlət

var idi. Bu baxımdan 28 may tarixinin Müstəqillik Günü elan edilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

1991-ci il oktyabrın 18-də müstəqillik aktının qəbulu ilə Azərbaycan özünü Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi elan edərək o dövrün bütün dövlət atributlarını qəbul etdi. Əgər biz özümüzü 1918-ci ildə yaradılan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi hesab ediriksə, o zaman 18 oktyabr tarixinin Müstəqilliyin Bərpası Günü elan edilməsi hüquqi və məntiqi baxımdan doğrudur.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında da göstərilir ki, Azərbaycan xalqı özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirir, “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktında əks olunan prinsiplərə sadıqdır və Azərbaycan dövləti demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublikadır (7-ci maddə).

6-cı çağırış Milli Məclisin fəaliyyəti dövründə Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müzəffər ordumuz 30 illik işğala son qoydu, torpaqlarımızı düşmən əsarətindən azad edərək, zəfər qələbəsini çaldı. Biz Vətən müharibəsində zəfər qələbəmizdən sonra dünyada artıq qalib xalq kimi tanınılıq. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, Azərbaycan xalqı bundan sonra da qalib xalq kimi yaşayacaqdır. Dəmir yumruq bizim güc rəmzimiz olduğu kimi, həm də bizim birlik rəmzimizdir.

Milli tariximizdə müstəsna əhəmiyyət kəsb edən müstəqilliyin əldə edilməsi və bərpası kimi tarixi günlər qanun layihəsində daha dəqiq ifadə olunub. O baxımdan, doğrudan da, mayın 28-nin Müstəqillik Günü, oktyabrın 18-nin Müstəqilliyin Bərpası Günü elan edilməsi daha məntiqə uyğundur.

Bu gün biz tarixi həqiqəti bərpa etmək kimi şərəfli bir

prosesin iştirakçısıyıq. Bu qanunu qəbul etməklə, öz tarixi yaddaşımızı təzələməklə bərabər, dövlətçilik tariximizi də bərpa etmiş oluruq.

Azərbaycan xalqı 1991-ci ildən sonra ilk dəfə bu bayramı tam fərqli şəraitdə, öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş qalib xalq kimi qarşıladığından, bu qərar da ölkəmiz və insanlarımız üçün çox mühüm siyasi və tarixi əhəmiyyət daşıyır.

İstər Müstəqillik Günü, istərsə də Müstəqilliyin Bərpası Günü bizim üçün önəmlidir. Hər iki hadisə minlərcə insanın mübarizəsi, canı, qanı bahasına başa gəldiyi üçün, fərqli tarixi şəraitdə qazanıldığı üçün xalqımız bu günləri hiss etməli, bu günləri yaşamaqdan qürur duymalıdırlar.

Mən ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, təklif edirəm ki, həm Müstəqillik Günü, həm də Müstəqilliyin Bərpası Günü qeyri-ış günü kimi qeyd edilsin.

Malik Həsənov. Hər birimiz bu günlərdə Vətən müharibəsində qazandığımız zəfərin ardından tariximizin ən şərəfli günlərini yaşamaqdayıq. Vətən müharibəsində qazandığımız zəfərlə bərabər, qarşıdakı günlərdə, daha dəqiq qeyd etsək, oktyabr ayının 18-də dövlət müstəqilliyimizin bərpasının 30 illiyini qeyd edəcəyik. Biz çox xoşbəxt nəslin nümayəndələriyik ki, həm dövlət müstəqilliyimizin bərpasını, həm də zəfərimizi görmək nəsibimiz oldu. Bu baxımdan müzakirəyə çıxardığımız və cənab Prezidentimiz tərəfindən Məclisə göndərilən dəyişikliklərə dair təklif tarixi hadisələrin adlarının dəqiqləşdirilməsi məqsədi ilə yanaşı, həm də gələcək xarici siyasətimizin əsas strateji istiqamətlərinin müəyyən edilməsi baxımından da əhəmiyyətlidir. 1991-cil il oktyabrın 18-də qəbul olunmuş “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktının elə ilk cümləsində 1918-ci il

mayın 28-də Azərbaycan Milli Şurasının İstiqlal Bəyannaməsini qəbul edərək Azərbaycan xalqının dövlət quruluşunun çoxəsrlik ənənələrini dirçəltdiyi bəyan edilir. Daha sonra həmin aktın preambula hissəsində qeyd olunur:

“Azərbaycan Respublikasının Ali Soveti Azərbaycan Milli Şurasının 1918-ci il mayın 28-də qəbul etdiyi İstiqlal Bəyannaməsinə, Azərbaycan Respublikasının demokratik prinsiplərinin və ənənələrinin varisliyinə əsaslanaraq və “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpası haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin 1991-ci il 30 avqust tarixli Bəyannaməsini rəhbər tutaraq bu Konstitusiya Aktını qəbul edir və müstəqil Azərbaycan Respublikasının dövlət quruluşunun, siyasi və iqtisadi quruluşunun əsaslarını təsis edir”.

Həmin aktın 2-ci maddəsində birbaşa olaraq qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikası 1918-ci il mayın 28-dən 1920-ci il aprelin 28-dək mövcud olmuş Azərbaycan Respublikasının varisidir. Məhz bu məqamı nəzərə alan möhtərəm cənab Prezidentimiz müvafiq düzəlişlərin edilməsini təklif edir və bu, tarixi hadisələrin adlarının onun tarixi mahiyyətinə uyğun formada dəqiqləşdirilməsi baxımından vacibdir. Digər tərəfdən, bu gün bu dəqiqləşdirmənin aparılması, bayaq qeyd etdiyim kimi, gələcək xarici siyasətimizin istiqamətlərini ortaya qoyur. 1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul olunmuş “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktında respublikanın 1918-ci il mayın 28-dən 1920-ci il aprelin 28-dək mövcud olmuş Azərbaycan Respublikasının varisi olduğu aydın qeyd olunduğundan 1920-ci ildən sonrakı dövr ərzində bizdən zorla qoparılmış vətən torpaqlarına dair verilmiş qərarları qəbul etmədiyimizi göstərir. Bu

məqamdan 1920-ci il noyabrın 30-da Sovet Ermənistanına hədiyyə edilmiş Zəngəzur bölgəsinə, 1929-cu ildə yenə Ermənistana verilmiş Müğri (Mehri) və sonrakı dövrlərdə itirdiyimiz torpaqlarımız üzərində haqqımızın bərpası məsələsinə münasibətdə istifadə etməyimiz lazımdır.

Sadiq Qurbanov. Azərbaycan xalqı çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrinə, zəngin tarixə və yüksək idarəçilik məharətinə malik olan bir xalqdır. Azərbaycan xalqının azadlıqsevərliyi onun məhz dünya dövlətləri və xalqları içərisində özünəməxsus yerini müəyyənləşdirən əsas amillərdəndir. Təsadüfi deyil ki, Şərqi ilk respublika quruluşlu demokratik dövlətini də məhz Azərbaycan xalqı qurmuşdur. 103 il əvvəl qurulmuş bu dövlətin süqutu xalqımızın tarixi şüurundakı müstəqil dövlət ideallarını təhtəşüurundan çıxara bilməmiş, bu ideyalar xalqın ruhunda daimi yaşamışdır. Azərbaycan xalqı 1990-cı illərin əvvəllərində öz milli dövlətçilik ənənələrinə sadıq qalaraq, ikinci dəfə dövlət müstəqilliyini bərpa edərək özünü 1918-ci ildə yaradılmış Azərbaycan Cümhuriyyətinin varisi elan etmişdir. Məhz müstəqil dövlətini bərpa etmişdir. Müstəqilliyin bərpa edilməsində və qorunmasında ümummilli lider Heydər Əliyevin müstəsna rolu danılmazdır.

“Biz azadlıq, biz müstəqillik, biz sərbəstlik, biz heç kəsdən asılı deyilik! Biz özümüz öz taleyimizin sahibiyik. Biz müstəqilliyə nail olmuşuq. Bunu indi əlimizdə saxlamaq, qorumaq hər bir insanın canından da artıq olmalıdır. Mənim üçün Azərbaycanın müstəqilliyini qoruyub saxlamaq və onu əbədi etmək öz həyatımdan, öz canımdan da artıqdır!”

Müstəqilliyimizin leytmotivinə çevrilmiş bu sözlər ümummilli liderin dilindən təsadüfi səsləndirilmiş gəlişi

gözəl sözlər deyil, ömrünü, həyatını azadlıq ideallarına həsr etmiş bir dövlət adamının milli duyğularıdır. Bu fikirlər Heydər Əliyevin həyat amalı olan azadlıq düşüncələridir. Heydər Əliyevin hələ Sovet dönəmində SSRİ-nin Konstitusiyasında Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi qəbul edilməsində müstəsna xidmətləri olmuşdur. Bu, öz millətinə, xalqına olan sevginin təzahürü olmaqla bərabər, onun müstəqillik və azadlıq istəyindən irəli gəlirdi. Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra xalqın təkidli tələbi ilə yenidən hakimiyyətə gələn Heydər Əliyev hələ Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Sovetinin deputatı olarkən 1990-cı il noyabrın 17-də Naxçıvan Ali Sovetinin sessiyasında ümummilli liderin təşəbbüsü ilə müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin bərpası istiqamətində bir çox məsələlər müzakirə olunmuş, qəbul edilmiş qərarlara əsasən müstəqilliyimizin əsas atributlarından olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağı Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət bayrağı kimi qəbul olunmuş, Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasının adından “Sovet Sosialist” adı çıxarılmışdır. Bu, Heydər Əliyev tərəfindən Azərbaycanın müstəqilliyinə verilmiş ən böyük töhfə idi. Məhz bundan sonra 1991-ci il fevralın 5-dən Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Azərbaycan Respublikası adlandırılmışdır. 1991-ci il avqustun 30-da Ali Sovetin növbədən-kənar sessiyasında “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında” Bəyannamə qəbul olundu. Sənəddə Azərbaycan Respublikasının 1918–1920-ci illərdə mövcud olmuş Xalq Cümhuriyyətinin varisi olduğu vurğulanmışdır.

Bundan sonra 1991-ci il oktyabrın 18-də Dövlət müs-

təqilliyi haqqında Konstitusiya Aktı qəbul edilərkən Heydər Əliyevin müstəqilliyə çağırışı və səs verməsi ona inanan milyonlarca insanın azadlıq ideallarının tərcümanına çevrildi. Elan olunduğu gündən 1993-cü il iyunun 15-nə (Qurtuluş Gününə) qədər əldə edilmiş müstəqillik formal və şərti xarakter daşıyırdı. Çünki bu dövrdə hakimiyyətdə müstəqil dövlətçilik təfəkkürü olmayan, yalnız şəxsi ambisiyalarla yaşayan, təcrübəsiz şəxslər hakimiyyətdə idilər.

Ən böyük amalı müstəqillik və azadlıq olan Heydər Əliyev bütün dövrlərdə azadlıq ideallarına sadıq qaldı. Dəfələrlə səsləndirdiyi “müstəqilliyi qazanmaq çətindir, lakin onu qoruyub saxlamaq daha çətindir” fikirləri onun siyasi fəaliyyətinin əsas devizinə və ana xəttinə çevrildi.

Sonrakı dövrlərdə ümummillə liderin uğurlu davamçısı, müstəqilliyimizin qarantı cənab İlham Əliyevin fəaliyyəti özü bir tarixə çevrilmişdir. Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 100 illiyi münasibəti ilə 2018-ci il tarixində keçirilən təntənəli hərbi paradın çıxışında dediyi bu fikirlərə diqqəti çəkmək istəyirəm:

“2016-cı ilin aprel döyüşlərində, 2018-ci ilin Naxçıvan əməliyyatında işğalçılardan azad edilmiş torpaqlarda Azərbaycan bayrağı qaldırıldı. Bunun çox böyük mənəvi əhəmiyyəti var. Gün gələcək və bu gün işğal altındakı qalan torpaqlar da azad olunandan sonra orada qaldırılacaq Azərbaycan bayrağı Azadlıq meydanına gətiriləcək və hərbi paradla göstəriləcək”.

Ali Baş Komandanın bu möhtəşəm fikirləri tarixdə öz təsdiqini tapdı. 27 sentyabr əks həmlə əməliyyatı, 44 günlük Vətən müharibəsi Azərbaycan xalqının və müzəffər Ali Baş Komandanın tarixi qələbəsi ilə nəticələndi.

Hesab edirəm ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi və suverenliyi hər bir vətəndaşımız üçün ən böyük sərvət və nemətdir. Bu yolda şəhid olan qardaş və bacılarımızı dərin ehtiramla yad edir, onlara ulu Tanrıdan rəhmət diləyirəm.

Təsadüfi deyil ki, türk dünyasının avanqardına çevrilən Azərbaycan bu günlərdə türk xalqlarının Sovetlər Birliyindən ayrılaraq müstəqillik qazanması ilə bağlı “Türk dövlətləri və türk dünyası bilgi törəni” adlı tədbirə ev sahibliyi edir. Mən buradan azadlığına qovuşmuş bütün türk xalqlarını ürəkdən təbrik edirəm!

Sevil Mikayılova. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin təqdimatı əsasında 28 may tarixinin Müstəqillik Günü, 18 oktyabr tarixinin isə Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi qeyd edilməsi tarixi addımdır. Bu qanun layihəsinə səs verməklə biz tarixi varidatımızın düzgün dəyərləndirilməsinin nə qədər vacib olduğunu ifadə etmiş oluruq.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan xalqı müstəqillik salnaməsini yaratdı. İlk dəfə olaraq müsəlman Şərqiində demokratik quruluşlu dövlət elan olundu. O dövrdə Azərbaycanda formalaşmış demokratik düşüncəli ziyalı sinfi xalqı irəliyə apararaq tarixi köklərə, qədim dövlətçilik ənənələrinə əsaslanaraq yeni dəyərlər yaratdı. Onlar bütün dünyaya Şərqi və Qərbi qovuşduğunda, sözün əsl mənasında, hər iki sivilizasiyanın dəyərlərini özündə birləşdirən dünyəvi bir dövlət təqdim etdilər. Azərbaycan Demokratik Respublikası müstəqillik tariximizin parlaq səhifəsini yazdı. O, bir çox ilklərə imza atmaqla dövrünün ən cəsarətli siyasi düşüncə tərzini dövlətçilik platformasına uğurla transformasiya etdi. Şərqi ilk parlamentin yaradılması, bu məsələdə bir çox dövlətləri geridə qoyaraq qadınlara seçki hüququnun

verilməsi fəxr edəcəyimiz tarixdir.

Biz müstəqillik tariximizə sahib çıxırıq və onu yaşadanlar qarşısında hər zaman mənəvi borcumuzu dərk edəcəyik. Müstəqil dövlətimizi 1918-ci ildə yaratdıq. Nəsildən-nəsilə qürurla ötürülən bu miras 1991-ci il oktyabrın 18-də elan olunmuş müstəqillik aktı ilə bir daha öz təsbitini tapdı. Tarixi ədalət bərpa olundu. Oktyabrın 18-də müstəqilliyimizi yenidən qazandıq və 1918-ci il mayın 28-də yaradılmış dövlət yenidən dünyanın siyasi xəritəsində müstəqil olaraq parladı, bayrağımız, gerbimiz, himnimiz yenidən bərpa etdiyimiz müstəqil dövlətin simvolları oldu.

Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən möhkəmləndirilən müstəqilliyimiz Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında əbədiyyətə çevrildi. Bu gün biz ən qürurlu tariximizi yaşayır, yaradırıq. İşğaldan azad edilən torpaqlarla Azərbaycan bütövləşdi. Üçrəngli bayrağımız vətən torpağının hər qarışında qürurla dalğalanır.

Müstəqil Azərbaycanın zəfər salnaməsini yaratmış müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında dövlətimiz tarixin bütün sınaqlarından alnıaçıq çıxaraq işıqlı gələcəyini təmin edib.

Səttar Möhbalıyev. Hazırda biz böyük tariximizin şanlı dövrünü yaşayırıq. 1 il öncə müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında yenilməz Azərbaycan Ordusu 30 ilə yaxın müddət ərzində erməni işğalı altında olan torpaqlarımızı böyük qəhrəmanlıqlar göstərərək azad etdi. Bu gün qalib Azərbaycan xalqı şəhər və kəndlərimizin işğaldan azad olunmasının sevincini yaşayır. Bu münasibətlə Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyev başda olmaqla bütün Azərbaycan xalqını ürəkdən

təbrik edirəm. Vətənimiz uğrunda canından keçən şəhidlərimizə Uca Yaradandan rəhmət diləyir, ailələrinə, valideynlərinə, yaxınlarına başsağlığı verirəm. Qazilərimize, ümumiyyətlə, bütün müharibə iştirakçılarına cansağlığı arzulayıram.

Hər bir xalqın tarixinin zənginliyi onun qurub yaratdığı dövlətlərin qüdrəti ilə ölçülür. Dövlət qurub yaratmaq, inkişaf etdirmək, yaşatmaq, onun ətrafında birləşmək mədəniyyəti bizim xalqa ta qədimdən xas olan xüsusiyyətlərdəndir.

Tarixin hökmü ilə böyük imperiyaların tərkibinə qatılmaq məcburiyyətində qalsaq da, dövlətçilik ənənələrimizi heç vaxt unutmamışıq. Məhz bu ənənələrə söykənən xalqımız 1918-ci il mayın 28-də müsəlman Şərqində öz müstəqilliyini elan edən ilk demokratik respublika kimi tarixə düşüb. Cəmi 23 ay yaşamasına baxmayaraq, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti zəngin dövlət quruculuğu təcrübəsi ilə milli dövlətçilik tarixində silinməz izlər qoydu, xalqın qəlbində azadlıq və istiqlal duyğularını gücləndirməklə respublikanın gələcək müstəqilliyi üçün etibarlı zəmin hazırladı. Hər il 28 may – Respublika Günü ölkəmizdə dövlət səviyyəsində qeyd olunur. Həmçinin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Azərbaycan tarixində yerini və rolunu yüksək qiymətləndirən möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyev müvafiq sərəncamla 2018-ci ili Azərbaycan Respublikasında “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ili” elan etdi. Bu bizim müstəqilliyimizə verilən ən ali dəyərdir.

28 mayın Müstəqillik Günü kimi qeyd olunması düzgün qərardır. Dünyada monarxiyanın, mütləqiyyətin hökmran olduğu vaxtda müstəqil demokratik respublika yaratmaq və müsəlman Şərqində ilk olaraq bunu tətbiq etmək son

dərəcə cəsarətli və tarixi hadisə idi. Buna görə də 28 mayın Müstəqillik Günü kimi qeyd olunmasını daha məqsədəuyğun hesab edirəm.

Azərbaycan Respublikası Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra ikinci dəfə müstəqilliyini əldə etdi. Azərbaycan Ali Sovetinin 1991-ci il 18 oktyabr tarixli sessiyasında “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktı qəbul edildi. Beləliklə, Azərbaycan 1920-ci ildə itirdiyi müstəqilliyi yenidən bərpa etdi. Buna görə də 18 oktyabr tarixinin Müstəqilliyin Bərpası Günü kimi qeyd olunması daha düzgün qərar olardı.

Bir məsələni də qeyd etmək istəyirəm. Müstəqilliyə gedən yolda, həmçinin onun qazanılmasında ulu öndər Heydər Əliyevin misilsiz xidmətləri olub. Hələ 1990-cı il iyulun 22-də ulu öndər Naxçıvanın Azadlıq meydanında 80 mindən çox adamın iştirakı ilə keçirilən izdihamlı mitinqdə çıxış edərək xalqı azadlıq, müstəqillik uğrunda sonadək mübariz olmağa çağırırdı. O, müdrik, uzaqgörən siyasəti ilə xalqın azadlıq mübarizəsini istiqamətləndirdi.

1990-cı il noyabrın 17-də Naxçıvan parlamentinin onun sədrliyi ilə keçirilən sessiyası muxtar respublikanın adından “Sovet Sosialist” sözlərinin götürülməsi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli, aypara və səkkizguşəli ulduz nişanlı bayrağının dövlət bayrağı kimi qəbul edilməsi və bu barədə Azərbaycan parlamenti qarşısında qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında məsələ qaldırılması haqqında tarixi qərarlar qəbul etdi. Məhz bunun ardınca 1991-ci il fevralın 5-də Azərbaycan SSR Ali Sovetinin sessiyasında dövlətin adı dəyişdirilərək “Azərbaycan Respublikası” adlandırıldı, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayrağı dövlət bayrağı kimi təsdiq olundu. 1991-ci

il martın 7-də Ali Sovetdə Sovet İttifaqının saxlanması barədə referendum keçirilməsi haqqında məsələ müzakirə olunarkən Heydər Əliyev dərin məzmunlu nitqi ilə Sovet İttifaqında və Azərbaycanda yaranmış ictimai-siyasi vəziyyəti təhlil edərək Sovet imperiyasının süquta doğru getdiyini tutarlı arqumentlərlə əsaslandırır və Azərbaycanın gələcək müstəqilliyi üçün lazımı tədbirlərin görülməsinin vacibliyini vurğuladı.

Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin, onun yerli strukturlarının zorla keçirdikləri bu referenduma o zaman yalnız Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası iştirak etmədi. 1991-ci il avqustun 26-dan Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində Azərbaycan Kommunist Partiyasının fəaliyyəti dayandırıldı, onun bütün strukturları ləğv edildi. Beləliklə, ulu öndər Heydər Əliyev xalqımızın müstəqillik mübarizəsində həmişə xalqa birlikdə oldu.

Müstəqilliyimizi bərpa etdiyimiz 18 oktyabr Azərbaycan tarixində mühüm və əlamətdar bir gündür və daha çox ulu öndərin adı ilə bağlıdır. Həmin günün müstəqilliyin bərpası kimi, digər bayramlarla yanaşı, qeyri-iş günü olmasının tərəfdarıyam. Bu məsələnin də bugünkü qərarla əks olunmasını təklif edirəm.

Soltan Məmmədov. Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi həm tarixi proseslərin düzgün qiymətləndirilməsi, həm də dövlət müstəqilliyi anlayışının siyasi məzmununun daha dəqiq ifadə olunması baxımından çox əhəmiyyətli bir sənəddir. Ötən əsrin əvvəllərində qurulan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti bizim tariximizin çox mühüm hadisələrindən biridir. Cümhuriyyətin qurulması mahiyyət etibarilə müstəqil dövlət qurmaq təşəbbüsünün nəticəsi idi.

Bir məqamı da qeyd etmək lazımdır ki, SSRİ-nin tərkibində olduğu müddətdə də Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası kimi qəbul olunub. “Respublika” anlayışı daha çox dövlət idarəetmə forması kimi anlaşılır. Azərbaycanda Xalq Cümhuriyyətinin elan olunmasından əvvəl müstəqil dövlət olmayıb. Bu baxımdan, Cümhuriyyətin elan olunmasının tarixi əhəmiyyəti hansı dövlət idarəetmə formasının seçilməsi ilə deyil, məhz müstəqil dövlət qurulması ilə müəyyən olunur.

Məlum olduğu kimi, 1918-ci il mayın 28-də qəbul edilmiş İstiqlal Bəyannaməsinin 1-ci bəndində də məhz müstəqilliyin elan olunması əksini tapıb. İdarəetmə forması kimi respublikanın seçilməsi həmin tarixi sənədin 2-ci bəndində göstərilib. 1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul olunmuş sənəddə də məhz dövlət müstəqilliyinin bərpası ilə bağlı məsələlər öz əksini tapıb.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müsəlman Şərqi Azərbaycanın ilk parlamentli respublikası olmaqla yanaşı, həm də qadınlara səsvermə hüququ verən ilk dövləti idi. Bu, heç şübhəsiz ki, Azərbaycan xalqının daha bir tarixi nailiyyətidir. 2018-ci ildə biz məhz müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulmasının 100 illiyini qeyd edərək dünyanın müxtəlif ölkələrində təqdimatlar təşkil etdik. Müxtəlif dövlət qurumlarının, səfirliklərimizin, eyni zamanda, Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə dövlət müstəqilliyimizin 100 illiyi münasibəti ilə təntənəli mərasimlər, qəbullar keçirildi. Bu gün dövlət müstəqilliyinin bərpasının 30-cu ildönümünü ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş, dünyada ciddi nüfuz və etibar qazanmış güclü dövlət kimi qarşılayırıq. Bizim ölkəmiz 2012–2013-cü illərdə BMT Təhlükəsizlik Şurasının qeyri-daimi üzvü olmuşdur. Bu gün isə Azərbaycan

BMT Baş Assambleyasından sonra dünyanın ikinci ən böyük siyasi təsisatı olan Qoşulmama Hərəkatına sədrlik edir. Multikulturalizm, sivilizasiyalararası dialoqa böyük töhfələr verən, bəşəriyyəti narahat edən qlobal problemlərin həllində məsuliyyətli bir tərəfdaş kimi özünü təsdiq etmiş Azərbaycan bu gün Cənubi Qafqazın aparıcı dövləti kimi qəbul olunur.

Qanun layihəsi Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyətinin məzmununu daha dolğun və daha dəqiq ifadə edir. Fikrimcə, Vətən müharibəsində qazandığımız qələbənin ildönümü ərəfəsində belə bir qanunun qəbul olunması bizim öz tariximizə verdiyimiz yüksək qiymətin göstəricisidir. Bu qələbə Azərbaycan dövlətinin gücünü, milli birliyimizin miqyasını bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

Biz ötən müddət ərzində kifayət qədər qüdrətli, dünyada nüfuz və etibar qazanmış, regional proseslərə təsir imkanlarına malik, öz milli maraqlarına əsaslanan müstəqil siyasət yürütməyi bacaran dövlət qurmağa nail olmuşuq. Cənab Prezidentin də dəfələrlə vurğuladığı kimi, Azərbaycan heç vaxt tarixdə indiki qədər güclü olmayıb. Ötən 30 il ərzində Azərbaycan xalqı bir daha heç kimdən asılı olmadan yaşamaq, müstəqil dövlət qurmaq bacarığını nümayiş etdirib.

Şahin Seyidzadə. 28 may tarixinin “Müstəqillik Günü”, 18 oktyabr tarixinin isə “Müstəqilliyin Bərpa Günü” adlandırılması ilə bağlı Milli Məclisdə qanun layihəsini müzakirə edərkən bir sıra mühüm məqamlara nəzər yetirməli, bu dəyişikliyi zəruri edən əsaslandırılmış və obyektiv arqumentləri düzgün təqdim etməliyik. Bu, çox böyük siyasi, tarixi və hüquqi əhəmiyyətli, vacib qanun layihəsidir.

Qanun layihəsinin müzakirəsi zamanı iki sual meydana

çıxır. Birinci sual: “Bizə nə əsas verir ki, 18 oktyabr tarixi Azərbaycanda Müstəqilliyin Bərpaı Günü kimi qeyd edilsin?” İkinci sual: “Niyə 28 may Respublika Günü deyil, Müstəqillik Günü kimi qeyd olunmalıdır?”

Birinci sualın cavabı həm hüquqi, həm də tarixi prizmadan kifayət qədər əsaslandırılmış arqumentlərə söykənir. “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya Aktının 2-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikası 1918-ci il 18 may tarixindən 1920-ci il 28 aprel tarixinədək mövcud olmuş Azərbaycan Respublikasının varisidir.

1991-ci ildən sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət bayrağı, himni və gerbi bərpa olundu. Yeni dövlət bayrağı, yeni himn, yeni gerb yaradılmadı, müstəqillik kimi, bütün atributlar, sadəcə, bərpa edildi. Göründüyü kimi, hər mənada 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan tarixində baş vermiş hadisə 1920-ci ildə itirilmiş müstəqilliyin bərpa olunmasıdır.

Digər tərəfdən, 18 oktyabr tarixini 1991-ci ildə əldə olunmuş müstəqillik günü kimi qəbul edib, təqvimdə həmin tarixi “Müstəqillik Günü” olaraq qeyd etməyə davam etsək, o zaman XX əsrin əvvəlində elan edilmiş müstəqilliyi müasir Azərbaycan dövlətinə aid etməmiş olarıq.

Hər kəs bütün bu hadisələrə həm tarixi, həm də haqq-ədalət prizmasından düzgün yanaşmalıdır. Tarixi realıq isə budur ki, 1918-ci ildə Azərbaycan dövləti müstəqilliyini elan etdi, 1920-ci ildə müstəqilliyə son qoyuldu, 1991-ci ildə Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdi.

Düzdür, hamımızın yaxşı yadındadır ki, ötən əsrin 1990-cı illərinin əvvəllərində müstəqilliyimizi yenidən

itirmək təhlükəsi mövcud idi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin xalqın təkidlə tələbi ilə ölkədə yenidən ali hakimiyyətə gəlişi Azərbaycan xalqını növbəti dəfə müstəqilliyini itirməsi təhlükəsindən xilas etdi. Əgər ümummilli lider müstəqilliyi qorudusa, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsinə yönəlmiş uğurlu daxili və xarici siyasət apardı və bu gün də bu istiqamətdə fəaliyyət göstərməkdədir. Yəni Azərbaycan xalqının müstəqillik yolu onun bəyan edilməsi, itirilməsi, bərpa, qorunması və möhkəmləndirilməsi mərhələlərindən ibarətdir və bu yol 18 oktyabr deyil, 28 may tarixindən başlamışdır. 18 oktyabr isə müstəqilliyin bərpa kimi tarixə yazılmışdır. Ona görə də 18 oktyabr tarixinin Müstəqilliyin Bərpa Günü kimi qəbul edilməsi tamamilə əsaslandırılmış, tarixi prizmadan ədalətli, hüquqi cəhətdən tam qanuni bir addımdır.

İkinci sual isə budur: “Niyə 28 may Respublika Günü deyil, Müstəqillik Günü kimi qeyd olunmalıdır?”

Azərbaycanın İstiqlal Bəyannaməsinin orijinal əlyazması Azərbaycan Respublikası Dövlət Arxivində qorunur. Bəyannamənin mətni ilə tanış olduqda, elə ilk maddələr verilmiş suala cavab verir.

Azərbaycan Şurayı milliyyəyi-islamiyyəsi bütün cəməətə elan ediyor ki:

1. Bu gündən etibarən Azərbaycan xəlqi hakimiyyət həqqinə malik olduğu kibi Cənubi-Şərqi Zaqafqaziyadan ibarət Azərbaycan dəxi kamil-əl-hüquq müstəqil bir dövlətdir.

2. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin şəkili-idarəsi Xalq Cümhuriyyəti olaraq təqarrür ediyor.

Yəni ilk növbədə dövlətimizin müstəqilliyini elan edirik, sonra onun idarəetmə formasını bəyan edirik.

Məlumdur ki, respublika hakimiyyət orqanlarının xalq tərəfindən seçildiyi idarəetmə formasıdır. Azərbaycanın hər hansı bir vətəndaşından soruşsaq ki, Azərbaycan dövləti üçün nəyi seçərdiniz: respublika olub, müstəqil olmamağı, yoxsa respublika olmayıb, müstəqil olmağı? Əminəm ki, hər kəs axıncısının üzərində dayanardı. Tarixdə artıq respublika olub, müstəqil olmadığımız dövr olub. O dövrün təqvimdə özünəməxsus Respublika Günü də var idi və bizi 70 il ərzində məcbur edirdilər ki, həmin günü bayram kimi qeyd edək.

Əminəm, 28 may gününün Müstəqillik Günü kimi qeyd olunmasında tərəddüd edənlər çox yaxşı bilirlər ki, müstəqillik bütün digər anlayışlardan daha dəyərli, daha qiymətlidir.

Vüqar İskəndərov. Son zamanlar həyatımızın çox şərəfli günlərini yaşamaqdayıq. Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında şanlı Azərbaycan Ordusu bizə 44 günlük zəfər yaşatdı. Biz artıq müzəffər xalqıq. Sözün əsl mənasında, hər bir azərbaycanlı qazanılan qələbədən və ölkəmizin yaratdığı yeni reallıqlardan qürur duyur. Bu gün həmin şərəfli günlərdən biridir. Cənab Prezidentimiz İlham Əliyev tərəfindən Milli Məclisə Müstəqillik Günü haqqında qanun layihəsi daxil olmuşdur. Həmin layihəyə əsasən mayın 28-nin Müstəqillik Günü, oktyabrın 18-nin isə Müstəqilliyin Bərpa Günü kimi adlandırılması təklif olunur. Bu il oktyabrın 18-də biz müstəqilliyimizin 30 illiyini ilk dəfə olaraq bütöv, suveren Azərbaycan olaraq qeyd edəcəyik. Bugünkü Azərbaycan Respublikası 1918-ci ildəki Cümhuriyyətin varisidir və qəbul olunacaq bu

qanun yeni çağırış və reallıqlardan doğur. Bu həm də bizim monolit, dünyada çəkisi olan ölkə olmağımıza dəlalət edir. Mən şərəf duyuram ki, bu zəfər günlərinin müasiriyəm, şərəf duyuram ki, bununla bağlı bir çox qanunların qəbul olunmasında səsim, rolum var. Parlamentimiz də bütün bu məsələlərlə bağlı, sözün əsl mənasında, Azərbaycanın şərəf tarixinə düşmüş olur. Eşq olsun Azərbaycana, eşq olsun Ali Baş Komandana, eşq olsun şanlı ordumuza və şəhidlərimizin ruhuna! Yaşasın Azərbaycan!

15 oktyabr 2021-ci il

Sevil Mikayılova. 2003-cü il oktyabrın 15-də Azərbaycanda prezident seçkiləri keçirilirdi. Müstəqilliyini möhkəmləndirən, iqtisadiyyatını qaldırmağa çalışan, eyni zamanda, 20 faiz torpaqları işğal olunmuş, 1 milyondan çox vətəndaşı doğma yurd-yuvasından didərgin düşmüş, köksündə Qarabağ dağı gəzdirən bir xalq, beynəlxalq ədalətsizliklə üzləşmiş bir ölkə. Məhz belə bir məsuliyyətli dövərdə Azərbaycan xalqı səhv edə bilməzdi və xalq doğru seçimini etdi – İlham Heydər oğlu Əliyev yekdilliklə Azərbaycan Respublikasının prezidenti seçildi.

İlham Əliyevin prezidentlik dövrünü müxtəlif prizmələrdən təhlil etmək olar, lakin müzəffər lider statusu onun qazandığı ən ali addır və şəxsiyyətin istənilən təsnifatı bu çərçivəyə sığmır. 2003-cü il 15 oktyabr Azərbaycan tarixində yeni siyasi eranın başlanğıcıdır. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın dövlət idarəetmə sistemində yeni davranış modeli, mütərəqqi, milli məqsədlərə xidmət

edən, siyasi realizmə söykənən siyasi fəaliyyət nümunəsi gətirdi. İlham Əliyev öz fəaliyyəti və davranışı ilə siyasi münasibətlər sistemində, eləcə də cəmiyyətdə təkmil siyasi mədəniyyət, milli mənəviyyatımıza uyğun siyasi əxlaq standartı, siyasi etika nümunəsi təqdim etdi. Aparılan dövlət siyasətinin məntiqi nəticəsi olaraq Azərbaycanla müsbət mənada fərqli, özünəməxsus milli mədəniyyətimiz və mentalitetimizlə uyğunlaşan dəyər və yaşayış tərzini formalaşdırıb.

Azərbaycanın uğurlu xarici siyasət kursu əminliklə söyləməyə imkan verir ki, ölkəmiz dünyanın siyasi xəritəsində böyük nüfuz sahibidir. “Mənim sözüm imzam qədər qüvvətlidir” bəyan edən Prezident İlham Əliyev həm beynəlxalq siyasi müstəvidə, həm də iqtisadi sahədə öz qətiyyəti sayəsində bir sıra mühüm və həlli mürəkkəb layihələrin icrasına nail olub. Regional əhəmiyyətli təşəbbüslər qısa zaman kəsiyində beynəlxalq birliyin dəstəyini qazanaraq coğrafiyasını genişləndirib.

Gənclər siyasəti Prezident İlham Əliyevin dövlət siyasətinin prioritetlərindən biridir. Cəmiyyətin hərəkətverici qüvvəsi olan gənclərin vətənpərvər ruhda tərbiyə olunması Azərbaycan liderinin dövlət idarəetmə kursunun uğurudur. Milli-mənəvi dəyərlərimizin layiqli daşıyıcısı olan gənclər Azərbaycan dövlətinin dinamik inkişafına mühüm töhvə verməkdədirlər. Prezident İlham Əliyevin arxasınca apardığı gənclik müasir, təhsilli, sağlam, dünyəvi düşüncəli, eyni zamanda, mental köklərə bağlıdır.

Ərazisinin 20 faizinin düşmən işğalı altında olan bir ölkənin lideri üçün müdafiə və təhlükəsizliyin təmin olunması ən ümdə vəsifədir, güclü orduya sahib olmaq isə hər liderin məqsədidir. Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş

Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ordu quruculuğu sahəsində mükəmməl standartların tətbiqi, genişmiqyaslı və planlı addımlar, köklü islahatlar və yenidənqurma işləri nəticəsində Silahlı Qüvvələrimiz dünyanın ən güclü orduları sırasına daxil oldu. Azərbaycan Silahlı Qüvvələri öz tarixi missiyasını şərəflə yerinə yetirərək 30 il Ermənistan tərəfindən işğal altında saxlanılan ərazilərimizi 44 gün ərzində düşməndən azad etdi.

Müstəqil Azərbaycanın zəfər salnaməsini yaratmış müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında dövlətimiz tarixin bütün sınaqlarından alını açığ çıxaraq işıqlı gələcəyini təmin edib. Prezident İlham Əliyevin qətiyyəti, pragmatizmi, dövlət idarəçiliyi istedadı ilə qət edəcəyimiz yüksəkliklər bundan sonra da firavan gələcəyimizi təmin edəcək.

29 oktyabr 2021-ci il

Azay Quliyev. Mən Azərbaycanın son günlər əldə etdiyi iki mühüm tarixi nailiyyət haqqında danışmaq istərdim.

Bunlardan birincisi, oktyabrın 26-da Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin iştirakı ilə Zəngəzur dəhlizinin təməlqoyma mərasiminin keçirilməsi və Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının rəsmi açılışıdır. Bu hadisə bir daha onu sübut etdi ki, möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, Ermənistanın mövqeyindən asılı olmayaraq, Zəngəzur dəhlizi mütləq açılacaq.

Heç kimə sirr deyil ki, Vətən müharibəsindəki tarixi qələbədən sonra Azərbaycan və Türkiyə regionda güc balansını dəyişib və heç bir qüvvə iki qardaş ölkənin iradəsinin,

o cümlədən strateji hədəflərinin əleyhinə gedə və bu layihənin həyata keçirilməsinin qarşısını ala bilməz.

Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun təhlükəsizliyinə əlavə zəmanət verən bu qlobal layihənin işə düşməsi ilə 100 il öncə quru yolla bağlantısı kəsilən türk dünyasının coğrafi baxımdan yenidən birləşməsi və kommunikasiya imkanlarının genişlənməsi baş tutacaq və bununla da tarixi ədalətsizlik qismən də olsa aradan qalxacaq.

Qarabağın “hava qapısı” olan və cəmi 8 aya minalardan təmizlənərək tikilən Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının da məhz iki qardaş ölkənin prezidentlərinin xeyir-duası ilə açılması sıradan bir nəqliyyat hadisəsi deyildi. Bu, ilk növbədə, işğaldan azad olunan ərazilərin qısa zamanda necə bərpa olunması, Qarabağın hamının sülh şəraitində yaşaya biləcəyi inkişaf etmiş bir məkana çevrilməsi üçün görülən işlərin misilsiz miqyasının və dövlətimizin gücünün nümayişi idi.

Bu tarixi hadisənin Ermənistanda yaratdığı siyasi və psixoloji nəticələrin analizi onu göstərir ki, pragmatik düşüncəyə malik ermənilər artıq anlayırlar ki, Ermənistan varlığını qoruyub saxlamaq və inkişafını təmin etmək istəyirsə, Azərbaycan və Türkiyə ilə münasibətlərini normallaşdırmalı, onlara qarşı olan əsassız iddialarına birdəfəlik son qoymalıdır.

İkinci mühüm hadisə Azərbaycanın tələbi ilə İranın Xankəndinə qanunsuz yükdaşımalarından rəsmən imtina etməsi və bunu qadağan edən xüsusi sənədin imzalanmasıdır. Fikrimcə, belə bir siyasi və diplomatik uğurun əldə olunmasını Azərbaycanın Vətən müharibəsindən sonra ikinci mühüm qələbəsi də hesab etmək olar. Ona görə ki, cənab Prezidentin qətiyyətli və güzəştətsiz mövqeyi, cəsa-

rətli addımları nəticəsində İranın son 30 ildə sərhədlərimizin toxunulmazlığı prinsipini pozaraq Xankəndinə və digər ərazilərə qanunsuz yük daşınması və bununla da ölkəmizə qarşı açıq hörmətsizlik etməsi təcrübəsinə son qoyuldu. Yəqin ki, Azərbaycanın bu qərardan əldə etdiyi geosiyasi dividendləri də hesablamaq çətin deyil.

Hesab edirəm ki, bir ay öncə sərhədlərimizdə hərbi təlim keçirən və bizə hədə-qorxu gələn İran rəsmilərinin Azərbaycanla münasibətlərin tam pozulmasının nələrə səbəb olacağını doğru analiz edə bilməsi və bu addımı atması, bütövlükdə regionun maraqlarına cavab verir. Ümid edirik ki, bundan sonra qonşu ölkə tərəfindən qarşılıqlı hörmət prinsipinə və milli maraqlarımıza xələl gətirən hər hansı bir hadisənin şahidi olmayacağıq.

Malik Həsənov. Bu gün ölkəmizdə bütün sahələr üzrə tikinti-quruculuq işləri həyata keçirilir. Mövcud infrastruktur yenilənir. Bu da ölkəmizin iqtisadi inkişafı, insanlarımızın rifah halının yaxşılaşdırılması baxımından əhəmiyyətlidir. Ölkəmizdə aparılan quruculuq işlərinin pandemiyanın vurduğu iqtisadi zərərlərə, Vətən müharibəsinin aparılmasına rəğmən planlaşdırılmış tədbirlərə uyğun davam etdirilməsi iqtisadiyyatımızın istənilən fors major hallara dayanıqlı olmasının təzahürüdür.

Bu gün düşməndən azad edilmiş Vətən torpaqlarına böyük qayıdışımızın təmin edilməsi üçün mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları böyük tikinti meydanına çevrilmişdir. Təqdirəlayiq haldır ki, aparılan quruculuq işləri tək-cə qeyd etdiyim iqtisadi rayonların ərazisi ilə hüdudlaşmır, bütün ölkəni əhatə edir. Buna görə də diqqətinizi bu gün təmsil etdiyim Cəlilabad rayonunda mövcud olan bir sıra problemlərə

cəlb etmək istərdim.

Cəlilabad rayonu inzibati quruluş etibarı ilə 2 şəhər, 118 kənd yaşayış məntəqəsindən ibarətdir və bu məntəqələrdə 227601 nəfər əhali yaşayır. Bu günə kimi rayonun 120 yaşayış məntəqəsindən 66-sı (55 faiz) qazlaşdırılmamışdır. Qeyd olunan rəqəmə nəzər yetirdikdə görürük ki, Cəlilabad rayonunun qazlaşdırma səviyyəsi ümumrespublika səviyyəsindən təxminən 50 faizədək aşağıdır. Bu gün Cəlilabad şəhərinin yeni yaşayış massivlərində 1663 abonent, Göytəpə şəhərində isə 250 abonent qazdan istifadə edə bilmir. Bu halların qarşısının alınması üçün rayon üzrə 10758 ev təsərrüfatının qazlaşdırılması lazımdır.

Rayon ərazisində mövcud olan 307 kilometr avtomobil yollarının yenilənməsinə ciddi ehtiyac var. Belə ki, rayondaxili 179 kilometr yolun 68 kilometr asfalt örtüyü vurulmuş, 20 kilometr asfalt örtüyünün vurulması isə bu ilin sonunadək nəzərdə tutulmuşdur. Qalan 101 kilometr asfaltlanmasına da ehtiyac vardır. 104 min əhalinin yaşadığı 45-dən çox yaşayış məntəqəsini birləşdirən 128 kilometr yol isə yararsız vəziyyətdə olduğu üçün kəndlərarası yolların təmir olunması istiqamətində tədbirlərin görülməsi vacibdir.

Bunlardan uzunluğu 36,2 kilometr olan Təklə – Abazalı, Təklə – Abazalı–Mədətli–Novruzalı–Məmmədrzalı–Məşədilər – Dostalı – Şötüklü – Bayxanlı – Məlikqasımlı, Şiləvəngə – Adnalı – Bədirli avtomobil yolları 14 yaşayış məntəqəsini əhatə edir və bu yaşayış məntəqələrində 15456 nəfər əhali yaşayır. Uzunluğu 19,76 kilometr olan Sərhədəbad – Əliabad – Kürdlər – Eçara – Xanlı–Ağusəm – Cəngan – Fərəcullalı–Kövüzbulaq avtomobil yolları isə 9 yaşayış məntəqəsini əhatə edir və bu yaşayış məntəqələrində 8498 nəfər əhali yaşayır.

Digər yolların asfaltlanması əhalinin gediş-gəlişinin asanlaşmasına, sosial-məişət şəraitinin yaxşılaşmasına, həmin ərazilərdə kənd təsərrüfatının inkişafına, fəvqəladə hadisələrin vaxtında qarşısının alınmasına kömək göstərəcəkdir. Aidiyyəti qurumlardan qaldırdığım bu məsələlərə həssaslıqla yanaşılmasını xahiş edirəm.

Məzahir Əfəndiyev. Ötən 2020-ci ildə xalqımız Ali Baş Komandan, böyük sərkərdə İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ikinci Qarabağ müharibəsində möhtəşəm qələbəni çox böyük coşqu ilə yaşadı. Doğma Qarabağımız işğaldan azad olunaraq Azərbaycanın suverenliyi bərpa edildi. Bu savaşı ilk günündən yüzlərlə vətənpərvər Azərbaycan gəncləri kimi, təmsil etdiyim 89 sayılı Göyçay-Ağdaş seçki ərazisinin gəncləri də böyük həvəslə, coşqu və vətənpərvərliklə könüllü olaraq cəbhəyə getmiş, düşmənlə qəhrəmancasına vuruşmuşlar.

Sözsüz ki, müharibənin öz qanunları var. Əgər müharibə varsa, şəhid də, qazi də, itki də var. Təəssüflər olsun ki, bu müharibə də qurbansız ötüşmədi. Azərbaycanın 3000-ə yaxın qəhrəman oğulları torpaqlarımızın azadlığı uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucaldı, minlərlə igid qazi adını qazandı.

Sirr deyil ki, cəmiyyətin həssas təbəqəsi olan bu insanlar daim dövlətin yüksək qayğı və diqqəti ilə əhatə olunurlar. Cənab Prezidentin fərman və sərəncamları əsasında, habelə Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə icra edilən sosial dəstək proqramları müzəffər Azərbaycan Ordusunun qalib əsgərlərinə, torpaqlarımız uğrunda canlarından keçən şəhidlərimizə olan yüksək ehtiramın, diqqət və qayğının göstəricisidir. Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün müdafiəsi ilə əlaqədar yaralananların və şəhid ailələrinin təminatına dəstək fondunun –

“YAŞAT” Fondunun yaradılması ərazilərimizin işğaldan azad olunması ərəfəsində xüsusi önəm kəsb edir.

Ümumiyyətlə, şəhidlər, onların ailə üzvləri, müharibə əlilləri, veteranlar və bu kimi həssas təbəqədən olan insanların hər zaman dövlətin qayğısını hiss edir, onlar ölkənin birinci şəxsi ilə yanaşı, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva tərəfindən də göstərilən dəstəyi yüksək qiymətləndirirlər.

Bu sahədə görülən işlərlə yanaşı, bir sıra vacib məsələlər hələ də öz həllini gözləməkdədir. Belə ki, bu gün ikinci Qarabağ müharibəsində şəhid olan, yaralanmış qardaşlarımızla yanaşı, sağ-salamat evinə qayıdan kifayət qədər müharibə iştirakçılarımız da var. Təmsil etdiyim 89 sayılı Göyçay-Ağdaş seçki ərazisinin tək-cə bir kəndi – Ərəbcəbirli kənd vahidliyi üzrə Vətən müharibəsində iştirak edən 66 nəfərdən 55-i yuxarıda qeyd etdiyim müharibə iştirakçısı qrupuna aiddir. Bu gün həmin müharibə iştirakçılarının statusu, sosial problemləri və işsizliklə bağlı bir sıra vacib məsələlərinin həlli istiqamətində işlər aparılır. Lakin məsələlərin daha çevik və hərtərəfli həll olunmasının vacibliyi mühüm problemdir.

İkinci Qarabağ müharibəsində iştirak etmiş veteranlarımızın işlə təmin olunması üçün onların iştirakı ilə Müdafiə Nazirliyi yanında tikinti batalyonlarının yaradılmasını təklif edirəm. Həmin tikinti batalyonlarında təmsil olunacaq müharibə iştirakçılarımız doğma Qarabağımızın yenidən qurulması və dirçəlməsi işində yaxından iştirak edərək dövlətə olan xidmətlərini bundan sonra da ləyaqətlə göstərə biləcəklər.

Sahib Aliyev. Mən cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycana son səfəri zamanı hər iki qardaş dövlətin

prezidentlərinin əllərində tutduqları açar kimi aydın görünən yeni regional reallıq haqqında öz fikirlərimi bölüşmək istəyirəm. Öncə onu deyim ki, bu açar bütövlükdə regionun gələcəyinin kimdən asılı olduğunu sərgiləyən ən dəqiq rəmz idi. Yəqin bu reallıq o qədər aydın görünür ki, hətta Ermənistan rəhbərliyi də artıq hər iki dövlətimizə yanaşmada konstruktiv açıqlamalar verir və siqnallar göndərir.

Burada kiçik bir xatırlatma etmək istərdim. Naxçıvanda keçirilən zirvə görüşündə cənab İlham Əliyev Zəngəzurun Azərbaycandan qoparılıb Ermənistana verilməsində əsas məqsədin türk dövlətlərini bir-birindən ayrı salmaq olduğunu bildirəndə bəzilərinin, yumşaq desək, necə ehtiyatlandığını sezməmək mümkünsüz idi. Çünki onlar Zəngəzura əbədi itirilmiş torpaqlar kimi baxır, bu haqda xatırlatmanı təhlükəli olduğu qədər də perspektivsiz sayırdılar. Amma aradan 12 il keçəndən sonra çoxlarına örnək olan iki türk dövlətinin başçısı Zəngəzur dəhlizinin birgə təməlini qoymaqla təkcə iki qardaş deyil, region və bütün türk xalqları üçün böyük gələcək vəd edən sıx inteqrasiyanın önünü açırlar.

Baxın, Şərqi Zəngəzurdə indi müttəfiq Türkiyə 10 min baş mərmər ətli anqusun saxlanacağı aqropark, dost İsrail isə 4 min başlıq camışçılıq ferması tikir. Başqa bir dost dövlət – İtaliya da həmən camışçılıq fermasında dünyaca məşhur “motsarella” və “burrata” pendirlərinin istehsalına hazırlaşır. Bütün bunlar o torpaqlarda reallaşdırılır ki, Qarabağ savaşında Ermənistana hərtərəfli dəstək göstərənlər uzun illər orada narkotik qaçaqmalçılığından tutmuş, meşələrin qırılması, cənab Prezidentin təbirincə desək, evlərimizin kərpic-kərpic sökülüb aparılmasınadək qa-

nunsuz, dinsiz, qonşuluğa yaraşmayan hərəkətlər etməklə yanaşı, bir hissəsindən həm də örüş və yem bazası kimi faydalanırdılar.

Beləliklə, 44 günlük savaş zamanı hansı dövlətin özünü necə apardığını heç vaxt unutmayacağımız və ona da uyğun onlarla əməkdaşlıq quracağımız haqda verdiyi sözə cənab İlham Əliyevin dəqiqliklə, eyni zamanda, məkirli çevrələrə dərs verməklə əməl etdiyini izləyirik ki, bu, heç şübhəsiz, dövlətimizin və xalqımızın imicinə də yansayır. Demək, dövlətin böyüklüyündə liderin böyüklüyü mühüm rol oynayır.

İlham Əliyevin “öz milli ləyaqətini, xalqının, dövlətinin maraqlarını, qürurunu qoruyan lider” kimi qiymətləndirdiyi cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan haqqında da eyni sözləri demək olar. Hər iki lider arasında indi xalqlarımızın birbirinə bağlılığını özündə əks etdirən elə səmimi, sıx ilişkilər yaranıb ki, azacıq interpretasiyaya vararaq Əliyevin gücü Ərdoğanın, Ərdoğanın gücü Əliyevin gücüdür deyə bilərik. Çünki hər ikisi eyni dərəcədə öz köklərinə bağlıdırlar, eyni hədəfə vururlar. Qoy Tanrı, yar və yardımçıları olsun!

Sadiq Qurbanov. Müqəddəs Taxt-Tacda Azərbaycan Səfirliyinin açılması ikitərəfli diplomatik münasibətlərin dərinləşməsinə böyük töhfə olacaq. Qeyd edim ki, Müqəddəs Taxt-Tacla Azərbaycanın diplomatik münasibətləri ölkəmizin müstəqliyinin ilk illərindən başlamışdır. 1997-ci ilin sentyabr ayında ümummilli lider Heydər Əliyev İtaliyada rəsmi səfərdə olarkən Vatikan rəhbəri ilə görüşmüş, bundan sonra Azərbaycan–Vatikan münasibətlərinə yeni təkan olmuşdur. 2002-ci ildə II İohann Pavelin Bakıya səfəri zamanı Heydər Əliyev Vatikan rəhbərini dinindən,

dilindən və irqindən asılı olmayaraq, bütün bəşəriyyətin dostu, dünya vətəndaşı adlandırmışdır. O isə çıxışında Azərbaycanda dinlər arasında dözümlülüyün və qarşılıqlı anlaşmanın mövcud olmasını fəxr etməli hal kimi qiymətləndirmişdir. Roma papası Azərbaycanın Şərqi ilə Qərbi arasında qapı olduğunu bir daha təsdiqləmişdir.

Qeyd edim ki, səfər zamanı Vatikan rəhbəri Bakıda Müqəddəs Məryəm Katolik Kilsəsinin tikilməsi ilə bağlı xahiş etmiş, Prezident Heydər Əliyev kilsə tikintisi üçün ödənişsiz yer ayrılmasına göstəriş vermişdir. Onu da xüsusi vurğulamaq yerinə düşər ki, ölkəmiz yeganə İslam dövlətidir ki, XX əsrdə Azərbaycanda katolik kilsəsi tikilib.

Sonrakı dövrlərdə cənab İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva tərəfindən iki-tərəfli münasibətlər daha da inkişaf etdirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyevanın 2018-ci il sentyabrın 23–26-da, Prezident İlham Əliyevin 2020-ci il fevralın 22-də Müqəddəs Taxt-Tac səfəri etməsi bunun bariz nümunəsidir.

Vatikan–Azərbaycan münasibətlərinin hüquqi bazasını iki ölkə arasında bağlanmış 1 saziş və 7 sahə üzrə əməkdaşlıq müqaviləsi əhatə edir. Yeni yaradılacaq səfirlik bu hüquqi bazanın daha da təkmilləşdirilməsinə çalışmalıdır.

Bir qədər əvvəl Azərbaycan rəsmiləri ilə görüşdə Müqəddəs Taxt-Tacın dövlət katibinin müavini Edqar Penna Parra “Azərbaycanla Müqəddəs Taxt-Tac arasında çox yaxşı münasibətlər var və bunu davam etdirməkdə maraqlıyıq. Azərbaycanın çətin günlərində onun üçün dua edirik. Sülhün və dialoqun bərpa olunacağına ümidvarıq” fikirlərini söyləməklə Vatikan–Azərbaycan münasibətlərinin dərinləşməsində hər iki tərəfin maraqlı olduğunu

göstərir.

Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsinin ilk günündə Roma papasının Müqəddəs Pyotr meydanında ənənəvi “Angelus” duası zamanı çıxışında Qafqaz regionunda zorakılığa dialoq yolu ilə son qoyulmasına dair istəyi, sülhə çağırışı və sadıqləri Qafqazda sülhün bərqərar olması üçün dua etməyə dəvət etməsi də müsbət dəyərləndirilməlidir.

Onu da qeyd etməliyəm ki, Vatikan–Azərbaycan münasibətlərinə tək cə ikitərəfli münasibətlər kontekstində baxmaq düzgün olmazdı. Mədəniyyətlər və dinlər arasında dialoq, multikulturalizm ənənələrinin dünyaya tanıtılması Azərbaycanın xarici siyasətinin ən vacib komponentlərindəndir. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təşəbbüsü ilə 2008-ci ildə başlamış “Bakı Prosesi” çoxsaylı beynəlxalq tədbirlər və layihələr vasitəsilə sivilizasiyalar və dinlər arasında dialoqun inkişafına böyük töhfələr verməkdədir və bu, BMT Baş katibinin 72/488 sayılı “Dünyanın rifahı naminə sülh mədəniyyətinin, dinlərarası və mədəniyyətlərarası dialoqun, qarşılıqlı anlaşmanın və əməkdaşlığın təşviqi” adlı məruzəsində də öz əksini tapmışdır. Həmçinin Azərbaycanın 2016-cı ilin aprelində BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının 7-ci Qlobal Forumuna və Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna və Beynəlxalq Humanitar Forumuna ev sahibliyi etməsi də bu sahədə aparılan sistemli işin təzahürüdür.

Vatikan–Azərbaycan mədəni əlaqələrinin inkişaf etdirilməsində Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın rolu yüksək qiymətləndirilməlidir. Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Pio-Klementino muzeyində mədəni abidələrin və incəsənət

nümunələrinin bərpa edilməsi Vatikan rəsmiləri tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Təsadüfi deyil ki, Vatikan muzeyinin direktoru Antonio Paolucci Heydər Əliyev Fonduna və şəxsən Mehriban Əliyevaya minnətdarlığını bildirərək onun dünya mədəniyyətinin şah əsərlərinin qorunması istiqamətindəki fəaliyyətini yüksək dəyərləndirmişdir. Mədəni əlaqələrin inkişafı nəticəsində Vatikanın gizli arxivlərindən, o cümlədən Apostol kitabxanasından Azərbaycana aid yüzlərlə məxfi arxiv sənədlərinin ölkəyə gətirilməsi mümkün olmuşdur. Orta əsrlərə aid bu sənədlərdə Elxanilər, Qaraqoyunlular, Səfəvilər və Qacarlar dövlətlərinin hökmdarlarının Vatikanla məktubları və onlara yazılmış cavablar, müxtəlif missionerlərin hesabatları və digər sənədlər əksini tapmışdır. Bu sənədlərdə Azərbaycan tarixinin müxtəlif məqamlarına işıq salmaqla həmin dövrün etnosiyasi mənzərəsini daha dərinləndirən öyrənmək mümkündür.

Xristian dünyasının müqəddəs məbədgahlarından biri sayılan Vatikanla Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlərin inkişafı xarici siyasətimizin prioritetlərindən birinə çevrilməlidir. Sonda onu da qeyd etmək istərdim ki, bu gün qardaş Türkiyə 29 oktyabr Cümhuriyyət bayramını qeyd edir. Bu tarixi gün türk millətinin sarsılmazlığının və iradəsinin nümunəsidir. Bu münasibətlə başda Türkiyə Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan olmaqla dövlət və hökumət üzvlərini, müxalifət partiyalarının liderlərini və millət vəkillərini, eyni zamanda, bütün dünyada yaşayan türk qaradaşlarımızı səmimi qəlbədən təbrik edirəm.

Sədaqət Vəliyeva. Milli Məclisin gündəliyinə 12 məsələ daxil edilib. “Peşə təhsili haqqında” qanun layihəsi ilə bağlı müəyyən təkliflərimi irəli sürmək istərdim.

İlk olaraq onu bildirim ki, peşə təhsili ilə bağlı sosial şəbəkələrdə və mediada təbliğat və maarifləndirmə işləri genişləndirilməlidir. İkincisi, peşə məktəblərinin əmək yarmarkalarına qoşulması prosesi sürətləndirilməlidir və bu baxımdan tədbirlərin sayı artırılmalıdır. Üçüncüsü, peşə məktəbləri ilə müəssisələr arasında əlaqələr sıx şəkildə qurulmalıdır. Elə bir mühit formalaşdırılmalıdır ki, fəaliyyətdə olan istehsal və digər istiqamətli müəssisələr peşə məktəblərindən kadrların cəlb edilməsində maraqlı olsun. Bu mənada, peşə məktəblərində təhsil alanların müəssisələrdə empirik bilik əldə etməsi və işlə təmin olunması üçün təcrübələrə göndərilməsi prosesi ciddiləşdirilməlidir. Nəhayət ki, müvafiq dövlət qurumları da peşə məktəbləri ilə istehsal müəssisələri arasında əlaqələrin yaradılmasında aktiv rol oynamalıdırlar.

Əlbəttə, inanıram ki, irəli sürdüyüm təklifləri müvafiq icra orqanları nəzərə alacaqlar. Peşə təhsili ümumi təhsilin tərkib hissəsi olmaqla yanaşı, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına təkan verən aparıcı sahələrdən biridir. Peşə təhsili müəssisələri yeniyetmə və gənclərin məşğulluğunun, sosial müdafiəsinin təmin olunmasına yardım edir ki, bu da öz növbəsində gənclərin sosial rifahının artırılmasına və gənclər arasında işsizliyin azalmasına təkan verən əsas amillərdən biridir. Eyni zamanda, peşə təhsili müəssisələri əmək bazarının tələbatlarına uyğun ixtisaslı kadrların hazırlanmasında və gənclərin peşəkar sahədə elmi-texnoloji biliklərinin genişləndirilməsində xüsusi rol oynayırlar.

Hörmətli həmkarlar, qardaş Türkiyənin Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Azərbaycana növbəti səfəri Azərbaycan–Türkiyə sarsılmaz birliyinin əyani təzahürü olduğunu, ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın, qardaşlığın re-

gional və dünya miqyasında önəmli amilə çevrildiyini bir daha isbatlayıb. Həmçinin bir daha sübut edildi ki, Azərbaycan–Türkiyə birliyi dostluq, qardaşlıq və müttəfiqlik rəmzinə çevrilib, dünyada dil və etnik baxımdan bir-birinə yaxın ölkələrin çox olması fonunda Azərbaycan–Türkiyə birliyi nümunəvi xarakter daşıyır.

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Qarabağa ikinci səfəri çərçivəsində Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının açılış mərasimində iştirak etməsi, Zəngəzur dəhlizinin – Horadiz–Cəbrayıl–Zəngilan–Ağbənd avtomobil yolunun, Zəngilan rayonunda “Dost Aqröpark”ın təməlinin qoyulması, “ağıllı kənd” layihəsi çərçivəsində görülən işlərlə tanış olması bir daha qardaş ölkənin Azərbaycanın uğurlarını, sevincini paylaşmasına işarədir. Zəngilanda keçirilmiş görüşlər zamanı bir daha dünyaya mesaj verildi ki, hər iki ölkənin liderləri öz əməli fəaliyyətləri ilə milli maraqları hər şeydən üstün tutduqlarını və qətiyyətlə qoruduqlarını nümayiş etdirirlər. Bu gün öz liderlərinin sayəsində Türkiyə və Azərbaycan böyük uğurlar əldə edib, bütün dünyada prinsiplial, cəsarətli, düşünülmüş siyasət yürüdən ölkələr kimi tanınır və qəbul edilir.

Zəngəzur dəhlizinin təməlinin qoyulması tarixi hadisədir. Təmali qoyulan Horadiz–Cəbrayıl–Zəngilan–Ağbənd avtomobil yolu ilə Bakıdan İstanbula gedən dəhliz yaradılacaq. Zəngəzur dəhlizinin regionda kommunikasiyaların, iqtisadi əlaqələrin möhkəmlənməsində böyük rol olacaq. Eləcə də Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı işğaldan azad edilmiş ərazilərdə strateji əhəmiyyətə malik kommunikasiya infrastrukturunu formalaşdıracaq. Bu hava limanı ilə yanaşı, Zəngilan və Laçında tikintisi nəzərdə tutulan hava limanları da regionun inkişafında əhəmiyyətli rol

oynayacaq.

Tamam Cəfərova. Azərbaycanda regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı dövlət proqramının icrası uğurla davam edir. Cənab Prezidentin bu sahədə imzaladığı yüz-lərlə fərman və sərəncamın məntiqi nəticəsi olaraq, re-gionların siması köklü şəkildə dəyişib və əhalinin rifahının yüksəlməsinə geniş imkanlar açılıb.

Təmsil etdiyim Şamaxı rayonunda da bu baxımdan keyli işlər görülüb və bu gün də davam edir. Dövlətimizin sosial-iqtisadi siyasət sahəsində həyata keçirdiyi layihələrə Heydər Əliyev Fondu mühüm töhfələr verir.

Bununla yanaşı, seçicilərimi narahat edən və onların tez-tez müraciət etdikləri bir problemi diqqətinizə çatdırmaq istərdim. Bu, dağlıq rayonlarda güzəştli qaz limitinin artırılması məsələsidir. Bildiyimiz kimi, dağlıq rayonlarda ilin yarıdan çoxunda havalar soyuq olur. Soyuq günlərin sayının daha çox olduğundan dağlıq rayonların sakinləri digər regionlardan daha çox yanacaq yandıрмаğa məcburdurlar. Bu da həmin rayonların sakinlərinin evlərinin isidilməsi dövrünün digər regionlar-dan daha uzun olması deməkdir. Amma güzəştli qaz limiti tətbiq olunanda bu amil nəzərə alınmayıb və bütün ölkəyə eyni yanaşma tətbiq edilib.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin tapşırığına əsasən Tarif Şurasının 2019-cu il 30 aprel tarixli qərarı ilə əhali üzrə təbii qazın aşağı tariflə illik istehlak həcmi 1700 kubmetrdən 2200 kubmetrədək artırıldı. Bu artımdan ilyarım sonra “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin 2020-ci il dekabrın 30-na olan məlumatına görə, illik güzəştli limitdən istifadə edən ölkə əhalisinin 20 faizi qaz limitini aşır. Bu göstəricinin isə demək olar ki, yarısı

dağlıq rayonlarda yaşayan insanların payına düşür.

Çox təəssüf ki, 2021-ci il iyulun 1-də Tarif Şurası güzəştli qaz limitini birdən-birə 1000 kubmetr azaldaraq, 1200 kubmetrə endirəndə də yüksək dağlıq əmsalını nəzərə alınmadı. Düşünürəm ki, mövcud vəziyyəti və yüksək dağlıq əmsalını nəzərə alaraq, güzəştə satılan qazın limiti məsələsinə yenidən baxılmalıdır.

Toxunmaq istədiyim ikinci məsələ istilik mövsümünün müddəti ilə bağlıdır. Ölkə üzrə istilik mövsümünə noyabrın 15-də, dağlıq rayonlarda isə noyabrın 1-də start veriləcək. Təklif edirəm ki, az əvvəl açıqladığım səbəblərdən dağlıq rayonlarda istilik mövsümü nəzərdə tutulduğundan bir ay tez – oktyabrın 15-dən başlasın və bir ay gec – mayın 15-nə qədər davam etsin. Nəzərə almaq lazımdır ki, dağlıq rayonlarda havalar sentyabrın axırından soyumağa başlayır və artıq bir aydır ki, uşaqlar məktəblərdə üst geyimində oturlar. Belə bir şəraitdə təhsildə hansı keyfiyyətdən danışmaq olar.

Aidiyyəti qurumlardan hər iki məsələyə yenidən baxılmasını xahiş edirəm. Cənab Prezident İlham Əliyevin dəfələrlə qeyd etdiyi kimi, dövlət siyasətinin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı dayanır və bu siyasətin ali məqsədi Azərbaycan vətəndaşı, onun rifahının daha da yüksəldilməsidir. Cənab Prezidentin bütün məmurlara vətəndaşın yanında olmaq, onun problemlərini həll etmək tapşırığı da məhz bundan irəli gəlir. İnanıram ki, aidiyyəti qurumların qəbul etdikləri qərarlar dövlət başçısının bu siyasətinə uyğun olacaq.

MÜNDƏRİCAT

30 sentyabr 2021-ci il.....	3
11 oktyabr 2021-ci il.....	139
12 oktyabr 2021-ci il.....	258
15 oktyabr 2021-ci il.....	311
29 oktyabr 2021-ci il.....	415
Edilməmiş çıxışların mətnləri.....	500

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Səkkizinci sessiya
Payız

36-cı cild

30 sentyabr – 29 oktyabr 2021-ci il

Buraxılışına məsul
H. Babayev

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin mətbəəsi.
Bakı, Azad Mirzəyev küçəsi, 235.
Format 60x84 1/16. Çap vərəqi 32,5. Sifariş 42. Tiraj 150.